ՀԱՄԱԼՍ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925 — Tél. : PROvence 86-60
R. C. Seine 57 A 2731 — C.C.P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝ Տար· 60 Ֆ· Վեցամսեայ՝ 35 Ֆ·
Արտասահման՝ Տար· 80 ֆր· Հատը 0·30 Ֆ·

ԿԻՐԱԿԻ 1 ՆՈՅԵՄԲԵՐ DIMANCHE 1er NOVEMBRE 1964

LE NUMÉRO : 0,30 FR.

ԱՐԴԻ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 10150 — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — 40e ANNÉE — N° 10.150

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ԷՋՄԻԱԾՆԻ ՍՊԻՏԱԿ ՏԵՏՐԱԿԸ

—o—

Դ.

Վազգէն կաթողիկոս Ցունիս 5ի իր առաջին շաբաթավերջի ճառին մէջ կը նեղկայացնէ ուրիշ պատճառներ ալ : Այսպէս՝

բ. « Հաստատակամօրէն յարգել ճուիղապետական աթոռներու իրաւասու – թիւնից եւ իշխանութեանց սահմանները» : Այսինքն կ'ուզէ ըսել թէ Անթիլիասի գլուխ չէ իրեն կոչ էջմիածնական թեմերը, որպէսզի Ս· էջմիածին չարունակէ իր ազգային, եկեղեցական եւ ազգային առաքելութիւնը, ապահովելու համար հայ եկեղեցւոյ կրօնական մէկ – ութիւնը (?) եւ հայ հաւատացեալ ժողովուրդի ազգային – բարոյական միասնութիւնը» : Ճշմարիտ կամ Աթոռներու հեղինակութեան հարց չէ եղեր այս, այլ ներկին եւ աշխարհացրիւ Հայութիւնը վաղուց ու անդորր պահելու նուիրական նպատակ :

Գ. Մարսիլիոյ պարագան : Կրկնելէ վերջ թէ Արտաւազդ Եպիսկ· պէտք է ներկայացնէ ուրիշ թեմական պատգամաւորներու հետ մէկ մը եւ նախապէս պէտք է դիմում ընէ Արտաւազդ էջմիածին, կ'ըսէ թէ հայրապետական պատուիրակ Սերովբէ Արք·ի կոմքին անկախ » — փոխանակ ըսելու կոմքով — « Մարսիլիոյ մէջ ստեղծուած պատկառելի վիճակ ու հաւատացեալ հոգեւորդի երկփեղկում : Քաղաքի հայ եկեղեցին, իր վարչութեամբ եւ հաւատացեալ ժողովուրդով չընդունիր Արտաւազդ Սրբազանը իբր առաջնորդ, մինչ արուարձանի քանի մըփոքր եկեղեցիները իրենց վարչութիւններով չեն ենթարկուիր Ֆրանսայի Հայրապետական Պատուիրակին » :

Եզրակացութիւն : « Բարւոք է որ բացահիւ յարմար ու պատուաբեր ձեւ մը գտնել Արտաւազդ Սրբազանը հրաւիրելու այս պաշտօնի», մինչեւ որ կոմքերու փոխադարձ համաձայնութեամբ կարելի ըլլայ «Մարսիլիան օժտել Թեմական առաջնորդով մը, որ ընդունելի ըլլայ բոլորի համար, ի հարկին ձեր Աթոռի միաբանի մը ընտրութեամբ » :

Դ. Յունաստանի թեմը : Կ'առաջարկէ կոմքերու մէջեւ բանակցութեան սկսիլ, որպէսզի համար չէզոք ազգայիններէ բաղկացած ժամանակաւոր կեդրոնական մարմին մը, որ վերամիաւորէ թեմը եւ հաւատացեալ ժողովուրդը Ս· էջմիածնի հոգեւոր իշխանութեան ներքեւ » : Հասկնալի չէ որ Սահակ Արք· Այվազեան պարունակէ իր առաջնորդական պաշտօնը, պայմանաւ որ թեմը անցնի էջմիածնի իրաւասութեան ներքեւ :

Այցելել Կիրակի Ցունաստանի մէջ օրինական ընտրութիւններ տեղի ունեցան եւ ժողովուրդը իր քուէներով արտայայտուի իր կամքը, ազատօրէն առանց որեւէ կաշկանդումի :

Ե. Պարսկահայ երեք թեմերը : Վազգէն Ա·ի համար «ցանկալի է, որ այս թեմերը վերադառնան իրենց օրինական եւ բնականոն դրոյվիճակը, վերահաստատելով իրենց կանոնական պատմական կապը Ամենայն Հայոց Հայրապետութեան հետ » :

Իբրեւ առաջին քայլ կ'առաջարկէ Ամոր կաթողիկոսի, որ Պարսկաստանի մէջ իբրեւ թեմական առաջնորդ պաշտօնավարող կիլիկեան միաբաններուն հրաւիրէ «կանոնաւոր յարաբերութեանց մտնել Մայր Աթոռին հետ՝ թղթակցութեամբ եւ Ս· էջմիածին այցելութեամբ, որպէսզի փոխադարձ հասկացողութեամբ կազմուի ծրագիր մը, որու վրայ մէկ – երկու տարիներու ընթացքին՝ Թեհրանի, Աւետարանականի եւ Նոր – Ջուղայի Թեմերը վերադառնան իրենց պատմական – օրինական – կապմա – կերպչական դրոյվիճակը Ս· էջմիածնի հոգեւոր իրաւասութեան ներքեւ » :

Առարկութիւն պիտի չունենայ, որ կիլիկեան միաբանները չարունակեն պաշտօնավարել իբրեւ թեմական առաջնորդ – ներ՝ իր վաղվէն կաթողիկոսի օրհնու – թեամբ եւ իր իշխանութեան ներքեւ ···:

Զ. Ամերիկա : «Անհրաժեշտ է, որ նոյնպէս իր օրինական եւ բնական դրոյվիճակը վերադառնէ Մայր Աթոռ Ս· էջմիածնի իշխանութեան եւ օրհնութեան ներքեւ ···»:

Է) Միջեկեղեցական հանդիպումներ : Միջազգային հանդամանք ներկայացնող եկեղեցական ժողովներուն Հայաստան – եայց եկեղեցին — հետեւելով մէկ ու անբաժան ըլլալու կանոնական սկզբունքին — պէտք է ներկայանայ «մէկ պատուիրակութեամբ, նշանակուած կամ ղրկուած Ամենայն Հայոց Ընդհանրական Հայրապետի կողմէ, որպէս Գերագոյն Պետ եւ Գլուխ մէկ եւ անբաժան Հայ Առաքելական Ս· եկեղեցիին» :

Էջմիածնի դահակալը պատրաստակամ է մի՛ծ դիջում մը ընելու այս առթիւ : Այսինքն կիլիկեան Աթոռէն ալ թեկնածուներ նկատի ունենալու « Հայ եկեղեցւոյ պատուիրակութիւնը կազմելու առթիւ » :

Իր Ցունիս 5ի նամակին վերջաւորութեան Վազգէն Ա· « իբրեւ բարձանք ու առաջարկ, ջերմապէն ցանկութիւն » կը յայտնէ Ամոր կաթողիկոսին հետ ողջադուրուիլ Ս· էջմիածնի կամարներուն տակ : Ու սիրոյ հրաւէր կ'ուղղէ անոր « ուխտի գալու համար Մայր Աթոռ եւ հայրենի երկիր պատկառելի չքախմբով մը, կազմուած ձեր կողմէ նշանակուած բարձրաստիճան հոգեւորականներէ եւ աշխարհական յարգարժան ազգայիններէ » : Յարմարագոյն թուականը պիտի ըլլայ 1965ի Ապրիլը, միաւեղ աղօթելու համար Ս· էջմիածնի Մայր Տաճարի սեղաններու առաջ, մեր ազգի բիւրաւոր նահատակներու անմահ հոգիներու խաղաղութեան համար » :

Տեսնե՛նք թէ ի՛նչ կը պատասխանէ Մեծի Տանն Կիլիկիոյ կաթողիկոսը էջմիածնի գահակալին տարօրինակ պահանջներուն :

ՀՐԱՆՏ–ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԹՈՒՐՔԸ ՀԱՅՈՒՆ ՈՏՔԸ Կ'ԵՐԹԱՅ

—o—

Առարկողները կ'ըլլան անշուշտ թէ Ս· Նաստաս Միկոյեան իբրեւ Հայ չէ որ պիտի ընդունի Թուրքիոյ Արտաքին Նախարարը , բայց եւ այնպէս երեւոյթը կրնայ հպարտացնել ժողովուրդ մը որ չմեռաւ Եփրատի ափին եւ տուաւ աշխարհի մեծագոյն դէմքեր մինչ իր զարաւոր թշնամին կը չարունակէ իր մուրացկանի անպատուաբերը կեանքը :

Այս պատկերը ինքնին կը բաւէ Հայէ – րուն համար , մնացեալը , Թուրքեւոուս նոր սիրաբանութիւնը միայն կրնայ պատճառել ժողովուրդի մը որ յիսուն տարուան առկախ հաշիւ մը ունի Թուրքիոյ հետ եւ որ յիսուն տարի է կը փընտրէ այդ հաշիւը մաքրող, ինչ գաւառ նանը ալ ունենայ ան, կը բաւէ որ այդ հաշիւը մաքրէ :

Նման խորհրդածութիւններ անպակաս կը եւս կը խոովեն մեզ Թուրք նախարարին Մոսկուա այցելութեան առթիւ :

1939 Սեպտեմբեր 21ին Հոկտեմբեր 20, օրուան արտաքին նախարար՝ Շիւքրիւ Սարաճօղլու Մոսկուա կ'երթար եւ այդ առթիւ Մասիկլի կը գրէր .— « Քանիցս տեսանք արդէն բազմաթիւ օրինակներ այն հետեւողական կամքին եթէ ոչ յա – մառութեան որով Թուրք պետավարները ամէնէն նպաստաւոր ձեւով կը մեկնաբանեն խորհրդային դիւանագիտութեան բոլոր դիմումները եւ վստահութեան վարկ կը բանան Մոսկուայի » : Արդարեւ Թուրքիա միշտ այդ երանելի երկիրը եղած է որ ձեռք ձեռք քաշած են Արեւմուտք թէ Արեւելք ···:

Ներկայ ճամբորդութիւնը Թուրքերուն համար հետեւեալ նպատակները կը հետապնդէ : Քննել այն մարզերը ուր Թուրք – խորհրդային յարաբերութիւն – ները կրնան զարգանալ , նկատի առնելով իւրաքանչիւրին դիւնակցութիւնները : Կը խօսուի խորհրդային օժանդակութեան մասին Եփրատի վրայ կառուցուելիք Քէպանի ամբարտակին համար, որ 350 միլիոն տոլարի յատկացում մը կը նշանակէ : Առեւտրական դետնի վրայ , երկու երկիրները փոխանակութեան հիման վրայ համաձայնութիւն մը ունին որու քանակը, իւրաքանչիւրին համար, կրնայ 15 միլիոն տոլարի հասնիլ : Թուրքիա Խորհ· Միութենէն կը սպասէ պողպատ, թիթեղ, ալիւմինիում եւ չինութեան վայր : Փոխարէն Խորհ· Միութեան պիտի տայ չամիչ, ծխախոտ , կաղին :

Կայ նաեւ մշակութային փոխանակութիւն : Եթէ պարզ է թէ Խորհ· Միութիւն կրնայ չատ օգտակար ըլլալ Թուրքիոյ այդ մարզին մէջ, հակառակը չատ պարզ չէ ···:

Վերջապէս կայ քաղաքական մարզը : Այս մասին հետաքրքրական է էր Մոնտի Թղթակցին հետեւեալ բացատրութիւնը · — « Այն ղրական համակրութիւնը զոր Լենին ցոյց տուաւ քեմալականութեան հանդէպ թոյլ տուած էր որ մոռցուին երբեմնի պատերազմները : Բայց Սթալին ամէն բան փճացուց իր հողային պահանջներով կարսի եւ Արտահանի նահանգներուն վրայ » :

Այս պայմաններու մէջ, կը մնայ կիպրոսի հարցը :

ԲԱՆԱՍՏԵՂԾԻՆ ՄԱՀԸ

—o—

(ՄԱՏԹԷՈՍ ԶԱՐԻՖԵԱՆԻ ՑԻՇԱՏԱԿԻՆ)

1924 Ապրիլին , հազիւ 30 տարեկան , Մաթէոս Զարիֆեան կը մեռնէր : Աւելի ճիշդ՝ կը մարէր ինչպէս հիւծած մոմը , որուն լոյսը հեզհեզիկ կը ժժգունի մինչեւ վերջին վայրկեանը :

Կեանք մը՝ որ համակ բանաստեղծութիւն էր , սիրտ մը՝ որ համակ սէր էր եւ դրիչ մը՝ որ համակ երաժշտութիւն էր, կը լռէին յանկարծ :

Հաւանարար քնքոյշ ածականը , ամէն նէն չատ կը բնորոշէ տարաբախտ բանաստեղծը , որուն մահուան քառասնամեակը եակը եւ ծննդեան եօթանասունամեակը լրացան այս տարի :

« Իրիկուններ կան, գարնան գեղեցիկ ու խորհրդաւոր իրիկուններ , ուր վերջալոյսը գոյն կը փոխէ անդադար : Կը դիտես հիացի՛ր, կախարդուած կալածես ուժէ մը, որուն համար անուն չես գտնե՛ր, չե՛ս ուզեր գտնել : Ու նայուածիդ կ'ընկերանան զգայարանքներդ ամբողջ : Կ'ըլլաս կայան մը սրբազան հաղորդակցութեան, ու կը հասնին բեզի պատգամներ անծանօթ հեռուներէ :

« Կը մեղմանայ բիչ բիչ երանգաւորումը վերջալոյսին : Խաղաղ ջուրերու կապոյտ երիզին վրայ հատնող գոյներու տրտմութիւնը կ'իջնէ : Դիմացի հորիզոնին՝ ամպերը կը վերածուին հրակայծ ու փլչող մոխրաբլուրներու : Լայնատարած անդորրութիւն մը՝ հոգիդ երկիւղ եւ աչքերուդ արցունք բերող լռութեամբ : Մեծ դատարկութիւն մը անհունօրէն կը յօրանջէ , եւ հոգիդ կը դողայ անկում – ներու սարսափէն :

« Պզտիկ հովեր կ'անցնին յետոյ , եւ պզտիկ լոյսեր մշուշապատ խորութիւն – ներու մէջ : Բան մը կը նահանջէ : Կ'իյնայ շուրջդ մութ պայծառութիւն մը : Աստղերը կ'ըլլան արցունքի շիթեր, ցուրտ ու վճիտ կայլակումներով : Ահա – սահիկ Զարիֆեանը, վերջալոյս մը՝ ինքն ալ » :

Իսկապէս, վերջալոյս մըն ալ ինքը, ինչպէս այնքան հարազատօրէն դինքը կը ներկայացնէ , ուրիշ բանաստեղծ մը՝ Վահէ Վահեան, ասկէ երեսուն տարի առաջ, Զարիֆեանի մահուան տասնամեակին նուիրուած յուշ – երկոյի մը ըն – թացքին, ի Պէյրութ :

Վերջալոյս մը ինքն ալ : մեղմ, տրտում, հալած, որ կարծես հեռուէն կ'երգէ Տէրեանական սա երգը ·—

«Իմ գերեզմանին դուք չմօտենաք ,
Թողէք , որ հանգչի իմ սիրտը յոգնած ,
Թողէք, որ լինեմ հեռաւոր, մենակ —
Ըզգամ, որ կայ սէ՛ր, եւ ցնո՛րք եւ լա՛յ,
Հոն ուր կը հանգչի մինակ : Ինքն է ահա
որ կ'ըսէ ·— « Ա՛հ մի դպիք այդ տղուն» :

Մի՛ դպիք այդ տղուն, որուն սիրտը փչրուած էր մահէն առաջ, որուն հոգիին խորը կար երա՛գ մը ծեր, նուազուն , եւ անկիւն մը՝ փլած սէր :

Մի՛ դպիք, դիտէ՞ք որքան թախիծ կայ ···:

—o—

ՆՈՅԵՄԲԵՐ

Պարտէզներէն ջնջումն անցա՞ծ է արդէն:
Վարդենիները թախիծէ կը դեղնին ···
Ու մայրիներ երազն իրենց կ'աւարտին
Երկընքին դէմ բօթվելով սեգ
կատարնին:

Վերը, ամպեր՝ լիճերու պէս սպիտակ :
Տեղ – տեղ կապոյտ կ'երգէ դեռ
երգը հին :
Ո՛չ մէկ խոռվք: Աստուծոյ խիղճն է
յրստակ :
Թռչուններ, լուռ, կը գաղթեն ,
սուգն հետերնին ···
Վարդենիները թախիծէ կը մեռնին :

×

ՁՄՐԱՆ ԻՐԻԿՈՒՆ

Ամէն մէկ վերբէ
Զոր երկինքն ունի՝
Կապոյտը՝ կ'երգէ ···

Միշտ կը տժգունի ,
Բայց միշտ նուա՛գ է ,
Հառա՞չ մը չունի ····

Ամէն մէկ վերբէ
Զոր հոգիս ունի՝
Անհո՞ւնը կ'երգէ ···

Քանի՛ տժգունի
Հոգիս՝ կ'օրհներգէ՝
Գանգա՛տ մը չունի

Ամէն մէկ վերբէ
Զոր երկինքն ունի՝
Աստուա՞ծ մը կ'երգէ :

ՄԱՏԹԷՈՍ ԶԱՐԻՖԵԱՆ

ՄԵՐ ԱՅՑԵԼՈՒՆԵՐԸ

Մեր խմբագրատունը այցելեցին ·—

Տէր եւ Տիկին Սուրէն Սարոյեան , *Լոս Անճըլըսէն, որոնք Լոնտոնի ճամբով , Քալիֆորնիա վերադարձան :*

ՏՐՏՈՒՄ ՅՈՒՇԵՐ

(ԶԱՐԻՖԵԱՆԻ ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ)

———

Քառասուն տարի առաջ, Մեծ Կղզի, փոքրիկ յարկաբաժնի մը սենեակին մէջ կը մեռնէր 27 տարեկանին, Մատթէոս Զարիֆեան, հայ ղրկանութեան էն փափուկ եւ ղգայուն բանաստեղծը :

Երկար հասակ, նրբակազմ, արտայայտիչ դէմքով, չրթունքները չէշտուած, ձայնը խորունկ եւ ներդաշնակ, աչքերը մելամաղձոտ բայց միշտ բարի ժպիտով մը լեցուն : Այսպէս կը ներկայանայ ան յիշողութեանս մէջ :

Մայրս կ'ըսէ, թէ Մօրաբը մեզ չատ կը սիրէր : Անկասկած մասնիկ մը այդ սէրէն կը վերապրի տակաւին դիս այնքան ուժին կապելու համար :

Կը տեսնեմ դինք Առնաւուտ Քէօյի ծովեզերեայ տան մէջ : Ամբողջ հասակով պառկած է հիւրասենեակին բազմոցին վրայ : Տնեցիները իրար անցած են. բաներ մը կը փսփսան : Բժիշկը Մօրաբին քովն է ու կ'ըսէ. « Մի՛ ձգէք որ քնանայ, պէտք չէ որ քնանայ» : Մայրս քովը ծընրադրած թեթեւ ապտակներ կուտայ երեսին. « Մատթէո՛ս, Մատթէո՛ս, արթընցի՛ր, մի՛ քնանար» կը կրկնէ անդադար : Անձնասպանութիւն փորձած է Մօրաբը :

Ուրիշ անգամ մը Կղզի կը գտնուինք : Սենեակի մը մէջն ենք : Մօրաբը ներքնադեստով նստած է աթոռի մը վրայ, ոտքը ոտքին, չատ հպարտ, քիչ մը պաղ : Տժգոյն է : Գրեթէ չի խօսիր : Երկրորդ անձնասպանութեան փորձ մը կատարած է :

Ձմրան առաւօտ մը, մեծ մայրիկս մեզ վառարանին չուրջ հաւաքած է : Դուրսը աստիճ ցուրտ է ու կը ձիւնէ : Մօրաբը ճակատը ապակիին փակցուցած ձիւնի փաթիլները կը դիտէ : Գիւղացի կին մը հազար կը ծախէ : Մեծ մայրիկս քանի մը հատ գնեց : Մօրաբը անհամբեր ու որկրամոլ սկսաւ հազար մը ուտել, էն փափուկ թերթերը ընտրելով : Մէկ երկու անգամ մայրը դիտել տուաւ, թէ ազտոտ է : « Սպասէ՛, լուսամ, յետոյ կեր » : Բայց Մօրաբը մտիկ չըրաւ ու չարունակեց ուտել : Ցանկարծ մօրը կրկնակի պնդումներէն ջղայնացած, հազարը դէպի առաստաղ նետեց, ու երբ ցիր ու ցան եւերեւները սկսան վար թափիլ, ոտքի մէկ հարուածով հազարին կոթը պատին փակցուց :

Ցետագային ամէն անգամ որ նայ ուածքս կ'երթար պատին վրայ մնացած հետքին, վախով կը յիշէի Մօրաբին բարկութիւնը :

Վերջին պատկեր մըն ալ մնացած է յիշողութեանս մէջ :

Կրկին ձմեռ է ու դիշեր : Ընթրիքը ուտուած է, բայց մենք տակաւին սեղանին չուրջ կը գտնուինք : Մեծ հայրիկը չատոնց ղրպանէն դուրս հանած է, քրոջս եւ ինծի համար, փոքրիկ թղթածրարին մէջ փաթթուած մրգեղէնը : Ցանկարծ դուռը կը զարնուի ուժգին. «Մօրաբն է», կը պոռամ եւ բնազդաբար դէպի դուռը կը նետուիմ : Իրաւ ալ ինքն է : Ցաղթահասակ ու դեղեցիկ պինուորական համազեստին մէջ : Մեզ երկուքս բազուկ – ներուն մէջ կ'առնէ ու կը համբուրէ ... Շոքոլա բերած է անշուշտ : Ան :

Ահէ վերջ մինչեւ իր մահը, այլեւս դինք բնաւ չտեսայ : Պոլսէն երբ մեկնեցանք, բացակայ էր ան, բայց միշտ կենդանի եւ մօտիկ մնացած է ինծի, ոբովհետեւ մահէն առաջ թէ մահէն վերջ, իր յիշատակով լեցուած է մանկութիւնս եւ պատանեկութիւնս : Ընտանիքին մէջ տեսակ մը պաշտամունք զոյացած էր իրեն հանդէպ եւ միշտ ալ չարունակեց մնալ : Ուրիշ փոքրիկներ կ'ուզեն որ մեծերը հէքեաթներ պատմեն իրենց : Իմ հէքեաթս Մօրաբը եղած է : Անոպատ հետաքրքրութեամբ եւ յուղումով ականջ տուած եմ իր մասին ըսուածներուն : Մօրս բացառիկ սէրը, մօրաքոյրներուս նուիրումը, մեծ մօրս վիշտը, ամբողջ աշխարհ մը բացած ե հոգիիս մէջ, ոբուն միակ հետապատկերը ինքը եղած է : Իրմով ճանչցած եմ առաջին բանաստեղծութիւնը, իր երգը՝ խորունկ, ինչպէս « Մութ ծովը» , ամայի՝ ինչպէս սրին – դին լացը, մելամաղձոտ ու հպարտ թըրթռացուցած է սրտիս լարերը : Ան մարմնաւորումը եղած է դեղեցկութեան, բացառիկ խառնուածքի, ազնուութեան եւ բարութեան : Ամբողջ ընտանիքին հըպարտութիւնն էր, նոյն տեսն ալ հոգեծութեան առարկան, ինչպէս թանկագին եւ հազուագիւտ՝ բայց դիւրաբեկ առարկայ, որուն վրայ կը դուրգուրան : Ան-դադաստանք մը որ մինչեւ այսօր, երբ քառասուն տարիներ անցած են, կը մըննայ անայլայլ եւ կարծես բնական ճշմարտութեամբ մը կը փոխանցուի մեզի՝ յաջորդող սերունդներուս :

Այս օրուան տիրութեանս մէկ մեծ մասը ծնունդ կ'առնէ 1924ի դէպքէն :

Ուշ դիշեր է : Երկու – երեք ժամ առաջ դուրգուրոտ ձեռքեր զիս անկողնէն հանած, հեռացուցած են տունէն : Ի դուր կը չանան երախայի փոքրիկ վիշտս փարատել : Տարօրինակ նախազգացումով մը, արցունքներուս մէջէն անվերջ կը կրկնեմ . « Ես գիտեմ, Մօրաբին բան մը պատահած է, ինծի տուն տարէք ...» :

Հիւրասենեակին դրան մէջ կանգ կ'առնեմ : Մեծ մայրս խելակորոյս բազկաթոռին մէջ ինկած է: Պղտիկ մօրաքոյրս ուշաթափ է : Բժիշկը կը չանայ դինք ուշքի բերել.. կը վազեմ, կը փաթթուիմ մօրըս ծունկերուն ... Մօրաբը մեռած է :

Ի՞նչ կը մնայ սիրելի անձէ մը, որուն համար կարող պիտի ըլլայինք տառապելու եւ մեռնելու : Հոդակո՞յտ մը՝ յաճախ ամայացած ու հեռաւոր ...

Դուն չես կորսուած սակայն : Կը մընաս ինչպէս որ էիր, ո՛չ աղօտած, ո՛չ ժժդունած, նման այն դէմքին, որ այս պահուս կը ժպտի չրջանակին մէջէն : Քու մասիդ չեմ դրեր. քեզի հետ կը խօսիմ : Բայց հիմա պիտի բաժնուիմ. տակաւին միասին կը խօսինք : Դեռ չատ բաներ ունինք խօսելու : Հեռու չէ այլեւս վերադնումի ժամադրութիւնը : Մինչեւ ա՛յդ, որքան տեսն որ այս աշխարհի վրայ կը շնչեմ, վկայ մը պիտի մնամ քեզմէ : Մեռած պիտի չըլլաս, որքան տեսն որ ես ապրիմ :

ՀԱՅՈՑ ԱՐՔԱՅԱԿԱՆ ԱՆԻՆ

——o——

ՄՄԲ.— Ստորեւ լրիւ կը հրատարակենք Հայոց Պատմութեան եւ Անիի փառաւոր աւերակներուն նուիրուած այն շահեկան գրութիւնը, զոր Լոնտոնի մեծագոյն օրաթերթը՝ Թայմըզ, լոյս ընծայած է իր Հոկտեմբեր 24ի թիւով, Անգլիոյ իր թղթակիցին շարադրութեամբ եւ «Հին Փառքեր Ռուսիոյ սահմանին վրայ» խորագրով :

Ռուսական եւ Թրքական սահմանագլուխին մէջեւ, հեռաւոր ու մեկուսի այն չրջանին մէջ, ուր Եւրոպան եւ Ասիան անդադարաբար իրարու կը խառնուին, ցցուած է աւերակ քաղաք մը : Անոր ցիրուցան պատերը եւ եկեղեցիները կը վկայեն պատմութիւնը երբեմնի ծաղկուն քրիստոնէական քաղաքակրթութեան, եւ կը յիշեցնեն, զարհուրելի ճակատագիրը կէս մոռցուած, բայց դեռ ապրող ժողովուրդի մը : Անին է, որ առեղծ փայլուն եւ Թագաւորանիստ մայրաքաղաքը եղած է Հայոց Բագրատունեաց Հարցատութեան : Կը գտնուի Թրքական սահմանի – քաղաքէն՝ Կարսէն 30 մղոն արեւելք :

Երկու խօսք Հայերու մասին : Առանձին պետութիւնն էր, որ ընդունեցաւ քրիստոնէութիւնը : Քանի տարի եւք միասին կոստանդիանոս կայսրը քրիստոնէութիւնը նկատեց Հռոմէական կայսրութեան կրօնքը : Քիչ ազգեր, ոչ իսկ Հրեաները, ունեցած են Հայերուն նման մահասարսուռ պատմութիւն մը : Զարդերը եւ ողջակիզումները, որոնք կեն – դանի յիշատակներ կը մնան դեռ, այս արտասովոր ժողովուրդին վիճակուած չարունակական պատուհասներուն միայն վերջիններն են : Այս զարմանալի ժողովուրդին մասին իրենց պատմագիրներէն մէկը՝ Ցովհաննէս Կաթողիկոս դեռ Ժ. դարուն կը գրէր .— « Կը նմանինք դէշ մշակներու կողմէ հնձուած հունձքի մը» :

Աւերակուրի եւ արուեստներու ձիրք ունեցող այս քաղաքակիրթ եւ տաղանդաւոր ցեղը, որ ունէր վարպետ արհեստաւորներ, տակուն եւ հնարագէտ չինարարներ, կ'ապրէր ներկայիս անհետացած հայբենիքին մէջ, որ կը գտնուի Թուրքիոյ, Իրանի եւ Ռուսիոյ միացման հողամասին մէջ : Ցաւուկ երեւակայութեան տէր ժողովուրդ մըն էր : Կառուցեց Արեւմուտքի քրիստոնէութիւնը Հայկական եկեղեցիին վերապրելով ամէն տեսակ բացառիկ առաքինութիւններ, ինչպէս, օրինակ, Թէ Քրիստոս ինք անձամբ հիմնած է ան : Հայերը որդեգրեցին միաբնութենական հերձուածը, որ կ'ընդունի Քրիստոսի մէկ բնութիւն ըլլալու պարագան, զոր բանաձեւուած էր Քաղքեդոնի Ժողովին մէջ, եւ որուն հետեւորդներուն արտառոցութիւնները լաւ ձեւով նկարագրուած է կիպլինի հեղինակն ժողերուն մէջ : Հայերուն եւ Յոյներուն իրարու հանդէպ ունեցած երկուտեք աւելութիւնը, վերջնականապէս, Մահմետական հեղեղին ենթարկեց ամբողջ Անատոլուն :

Անիի աւերակները այցելելու մտադրութեամբ է, որ վերջերս ճամբորդեցի դէպի Կարս : Վալին քաղաքավարի քննելէ ետք յանձնարարագիրներս եւ ինքնութեան թուղթերս, արտօնեց ուղեւորութիւնս : Ցաջորդ առաւօտ, ժամը 7ին, ինքնաշարժով խորդուրդոտ ճամբայէ մը մեկնեցայ դէպի Անի : Ինծի կընկերանային ճարպիկ թուրք ոստիկան սպայ մը՝ Մուսթաֆա, Թանկարանի տնօրէնը եւ հնութիւններու ճիւղին պատկանող երկու հնագէտներ :

Օրը սկսաւ տարակոյսով մը .— ինքնաշարժս պիտի տակա՞ր ճամբու դժուարութիւններուն : Վստահ չէինք : Այնուամենայնիւ, Մուսթաֆա գտաւ լաւագոյն պատասխանը .— Ինշալլահ («Եթէ Տէրը կամենայ») : Բոլորս ալ կրկնեցինք՝ Ինշալլահ :

Մինչ ճամբայ կ'ելլենք, արշալոյսը կը դունաւորէ Կարսի միջնաբերդին ոսկեզօծ պատերը : Ռուսիոյ ծախսելու սահմանուած նախերներ հատաքոած են չուկաներուն մէջ : (Թրքական արջառներու լայն ծաւալի առեւտուր մը կը կատարուի այս սահմանագլուխին վրայ : Ռուսերը կը գնեն մեզմելու համար միսի պակասի տագնապը Խորհ. Միութեան մէջ) :

Կարծես արձանագործներու խումբի մը երեւալու ինքնագիտակցութեամբ, երեք արագիլներ կեցած են երկինքին դիմաց տանիքի մը վրայ : Կը բանանք ճամպաներիւռը եւ անմիջապէս կը լսենք ամերիկեան նազ մը, հեռաստուած 90 մղոն հարաւ – արեւելք, ռուսական սահմանէն անդին գտնուող Երեւանի ճամպասիրէն :

Քերուվրէական ամպերու պղպջակներով կապոյտ երկինքի մը տակ, կը բախինք թեթեւ մը կորացած հարթութեան մը կէտագրուած չրջապատի ցած բլուրներով : « Փորձե՞նք պարել », կը ճչայ դիմ ձայն մը Երեւանի ճամպասիրէն : Նման բազմանք մը չի վարակեր մեզ : Շուտ, Ալագեազի չորացող գագաթը կ'ուրանամ, կառապետ կ'ղդիմի : Գալիս նայում էին ծառերին, նայում, Նահապետի հետ ծխում էին եւ դնում դիւղամէջ, պատմում իր տեսածը :

ՀՐԱՉԵԱՑ ԿՈՉԱՐ

(30 Շար.)

«ՆԱՀԱՊԵՏԸ»

——o——

— Ո՞ւր գնաց, — անհանդստացած հարցրեց Նահապետը :

— Գնաց՝ մեռաւ : Բարձր ժեռ քարից իրեն գցեր էր ձոր... միւս օրը թաղե – ցինք, ողորմի իրեն ...

Երկար լռեցին : Նուբարը փէչերով արցունքներն էր սրբում, Նահապետը դուրս եկաւ օթախից : Քիչ յետոյ նրա եաեւից դուրս գնաց նաեւ Ափրօն :

Նահապետը պատի տակ նստած ծխում էր : Ափրօն նստեց նրա կողքին :

— Նրա համար մահ լաւ էր, քանց կեանք ...

Լուսնեակը դուրս եկաւ սարերի ետեւից : Նա նուազ էր, արդէն կիսուած, եւ նախորդ օրերի պէս ժպտերես չէր ...

... Ափրօն սայլով իրենց գիւղը գնաց : Նահապետն ու Նուբարը աւազոտ հողի մէջ, օթախի արեւկող պատի տակ ցանեցին քաւոր Ցակորի ուղարկած կտերն էլ, ջրեցին, ողորմի տուին նրան :

Միւս օրերին երկու կողով իրար կապած, Նահապետը գնում էր աւանակի վրայ : Դրանցով էտեղից էնտեղից Նահապետը արեւի տակ այրուած չոր բըլուրները, կ'ապրէր ներկայիս անհետացած հայբենիքին մէջ, որ կը գտնուի Թուրքիոյ, Իրանի եւ Ռուսիոյ միացման հողամասին մէջ : Ցաւուկ երեւակայութեան տէր ժողովուրդ մըն էր : Կառուցեց Արեւմուտքի քրիստոնէութիւնը Հայկական եկեղեցիին վերապրելով ամէն տեսակ բացառիկ առաքինութիւններ, ինչպէս, օրինակ, Թէ Քրիստոս ինք անձամբ հիմնած է ան : Հայերը որդեգրեցին միաբնութենական հերձուածը, որ կ'ընդունի Քրիստոսի մէկ բնութիւն ըլլալու պարագան, զոր բանաձեւուած էր Քաղքեդոնի Ժողովին մէջ, եւ որուն հետեւորդներուն արտառոցութիւնները լաւ ձեւով նկարագրուած է կիպլինի հեղինակն ժողերուն մէջ : Հայերուն եւ Յոյներուն իրարու հանդէպ ունեցած երկուտեք աւելութիւնը, վերջնականապէս, Մահմետական հեղեղին ենթարկեց ամբողջ Անատոլուն :

Անիի աւերակները այցելելու մտադրութեամբ է, որ վերջերս ճամբորդեցի դէպի Կարս : Վալին քաղաքավարի քննելէ ետք յանձնարարագիրներս եւ ինքնութեան թուղթերս, արտօնեց ուղեւորութիւնս : Ցաջորդ առաւօտ, ժամը 7ին, ինքնաշարժով խորդուրդոտ ճամբայէ մը մեկնեցայ դէպի Անի : Ինծի կընկերանային ճարպիկ թուրք ոստիկան սպայ մը՝ Մուսթաֆա, Թանկարանի տնօրէնը եւ հնութիւններու ճիւղին պատկանող երկու հնագէտներ :

Օրը սկսաւ տարակոյսով մը .— ինքնաշարժս պիտի տակա՞ր ճամբու դժուարութիւններուն : Վստահ չէինք : Այնուամենայնիւ, Մուսթաֆա գտաւ լաւագոյն պատասխանը .— Ինշալլահ («Եթէ Տէրը կամենայ») : Բոլորս ալ կրկնեցինք՝ Ինշալլահ :

Մինչ ճամբայ կ'ելլենք, արշալոյսը կը դունաւորէ Կարսի միջնաբերդին ոսկեզօծ պատերը : Ռուսիոյ ծախսելու սահմանուած նախերներ հատաքոած են չուկաներուն մէջ : (Թրքական արջառներու լայն ծաւալի առեւտուր մը կը կատարուի այս սահմանագլուխին վրայ : Ռուսերը կը գնեն մեզմելու համար միսի պակասի տագնապը Խորհ. Միութեան մէջ) :

Կարծես արձանագործներու խումբի մը երեւալու ինքնագիտակցութեամբ, երեք արագիլներ կեցած են երկինքին դիմաց տանիքի մը վրայ : Կը բանանք ճամպաներիւռը եւ անմիջապէս կը լսենք ամերիկեան նազ մը, հեռաստուած 90 մղոն հարաւ – արեւելք, ռուսական սահմանէն անդին գտնուող Երեւանի ճամպասիրէն :

Քերուվրէական ամպերու պղպջակներով կապոյտ երկինքի մը տակ, կը բախինք թեթեւ մը կորացած հարթութեան մը կէտագրուած չրջապատի ցած բլուրներով : « Փորձե՞նք պարել », կը ճչայ դիմ ձայն մը Երեւանի ճամպասիրէն : Նման բազմանք մը չի վարակեր մեզ : Շուտ, Ալագեազի չորացող գագաթը կ'ուրանամ, կառապետ կ'ղդիմի : Գալիս նայում էին ծառերին, նայում, Նահապետի հետ ծխում էին եւ դնում դիւղամէջ, պատմում իր տեսածը :

ՀՐԱՉԵԱՑ ԿՈՉԱՐ

(30 Շար.)

ՉԸՍԻ՞

Մութը չիջած, իրիկուընէ ,
Իրեն ըսի թէ ինձ համար
Սէրը տժգոյն ծաղիկ մըն է,
Զոր շունչիս տակ չէի կրնար
Ապրեցընել – լուռ, կը խնդար ···

Մութը չիջած, իրիկուընէ ,
Իրեն ըսի թէ ինձ համար
Սէրը հիւանդ կարապ մըն է,
Զոր շրթունքներս չէին կրնար
Կեանքի բերել – լուռ, կը խնդար ···

Մութը չիջած, իրիկուընէ ,
Իրեն ըսի թէ ինձ համար
Սէրը մեռնող ճշոյղ մըն է,
Զոր իմ հոգիս ա՛լ չէր կրնար
Բոցավառել–լուռ, կը խնդար ···

Ու լուսնին տակ, կէս գիշերին,
Երբ կ'իջնէինք բլուրն ի վար՝
Կը կշտամբէ՛ր զիս հոգւիս ,
«Տե՛ս, հիւանդ եմ, ու չե՛ս գթար »
Կը մրմնջէր ու լուռ կուլար ···

Բայց ես իրեն չըսի՞ , չըսի՞ ,
Իրիկուընէ, մութը չիջած ,
Թէ ցուրտ Հովէն եթէ մսի՝
Այս հոգիովս, ցաւէն շիջած ,
Չէի՛ կրնար հուր տալ, չըսի՞···:

ՄԱՏԹԷՈՍ ԶԱՐԻՖԵԱՆ

ՀԻՆ ՕՐԵՐ

Հայ գրականութեան երկնակամարին վրայէն անցնող ասուպ մը եղած է Զա – րիֆեան: Ասուպ մը յանկարծական եւ վաղաժամ փայլով՝ որ սակայն լուսաւոր հետք մը կրցած է թողուլ :

Իր մարգական , կենսուրախ եւ վայել– չակազմ երեւոյթէն կարելի չէր ենթա – դրել թէ հիւանդութիւնը դաւաճանօրէն գինք կը կրծէր ներքնապէս :

Ինքը հարազատ մէկ ներկայացուցիչն էր Սկիւտարի հայ մտաւորական չրջա – նակին : Սկիւտարը այն ատենին, երբ հոն կային եօթը կամ ութ վարժարաններ հազարաւոր աշակերտներով եւ ախանա – ւոր ուսուցիչներու հոյլով :

Թերեւս , դիրքն ալ, որ Մարմարայի բացերէն մինչեւ վերին Վոսփորի նկար – չագեղ տեսարանը աչքերու կ'ընծայէր , ներշնչումի առիթ մը կ'ըլլար գրականու– թեան նուիրեալներու : Սարահարթին (ինչպէս կ'անուանէին) բարձունքին վրայ միշտ կարելի էր հանդիպիլ իրաւ բանաս– տեղծներէն ոմանց: Պատահաբար յիշե – լով, հիներէն՝ Մմրճեանը, որ կը քալէր յուշիկ , աչքերը վերամբարձ, կարծես ղԱստուած հարցաքննելով : Զրաճեանը , դիւթուած մթնաստուեր նոճիներէն , հո– վերէն , խորախորհուրդ մտածումներու մէջ : Զ. Եսայեանը, տեղական բարքե – րուն, կիլիկեան արհաւիրքներու ճչագիր պատկերացումներուն տաղանդաւոր դրա– պիտուհին : Թէքէեանը, միշտ մտախոհ , վայրահակ դնացքով : Շ. Շահնուրը , դեռ դիւրը ձեռք առած չէր տալու համար իր բնավայրին հարազատ տիպարները , Զամլըճայի վեհափառ տեսարանին , եւ Փարիզ հասնող ամէն խաւէ եւ ամէն տա– րիքէ հայ դպրթականներու նկարագրա – կանը :

Զարիֆեանի հետ կարճ ծանօթութիւն մը ունեցած եմ 1920 – 1921ի չրջանին , երբ գրականութեան դասեր առանձնած էր Տիկին Ն. Գրիգորեսեանի հիմնած ե– րանուհեան վարժարանին մէջ, իրեն պաշտօնակից ունենալով Ս. Բաբախեանը (այժմ քահանայ), երաժիշտ Մեհրապ – եանը եւայլն : Դասի ժամերէ դուրս որ– քան չահեկան զրոյցներ կ'ունենայինք :

Իր դպրոցական քերթուածներուն գրական արժէքին մասին չէ որ խօսիլ պիտի ուզէի : Իր զգայնօտ սիրաբաղձ հոգիին ապրումներով զբած առաջին դիրքին ձեռագիրը նախապէս լինձի թողած էր կարդալու համար : Երբ վերադարձու – ցի, հարցուց մանաւանդ թէ անոնց մէջ աւելի զգալի եղա՞ծ էր « խաղաղու – թեան» տպաւորութիւնը :

Երազուն հոգիով անսովոր զգայնու – թիւններ ունենալ կը զգար : Թող ըլլային եղերական հանգամանքով : Հրէական

դերեզմաններուն մնալ դիչերանց երկար ա– տեն, խոկալու համար աշխարհի ունայ– նութեան վրայ՝ ընթացիկ զգալիար մը չէ :

Նաեւ ուրիչ մէկ քմայքը : Փափաքեցաւ իր բարեկամ Բաբաեանին հետ մեզի զալ՝ թէյ առնելու համար, սակայն մոմի լոյ– սով եւ խունկի ծուխերու մէջ ըլլալու պայմանով :

Իրապէս ալ , որեւէ երեկոյթ մը պիտի չյիչուէր, մինչ կարելի չէ մոռնալ ժա – մերը, որ անցան՝ երբ խնկարոյր սեն – եակին կիսատուերին մէջ՝ մոմին պըլ – պըլուն լոյսով , յուզումով կը կարդար իր քերթուածները :

Իր սրտակից բարեկամներէն միշտ չըր– ջապատուած, ապրելու խելայեղ տենչո– վը մաքառեցաւ երկար, մինչեւ որ դնաց հանդչելու միւս վաղամեռ քերթողին՝ Դուբեանի մօտ: Ան Արաբչին դէմ բողոք ունէր կեանքի արեւը իրմէ պլանալուն համար : Եւ որեւէ ձեւով վախճանը մոռ – նալ կը չնաար, երբ յուսահատ կ'ապա – զակէր .

« Լեցո՛ւր բաժակը, խըմէ՛մ,
Մա՛հն է ահա աչքիս դէմ » :

ՍԻՐԱՆՈՇՏ ԶԱՔՐԵԱՆ

ՀԿԵՐԻ ** ** ԱՍՏՂԵՐԸ

Վահ, անոր առջեւէն կարելի չ փախ– չել· անոր ահաւոր նայուածքը արդէն հնուէն կը կաչկանդէ . ու պէտք է ճըշ– մարտութիւնը խոստովանիլ : Պէտք է խոստովանիլ որ ··· վայ, այդ բանը կա– րելի չէ խոստովանիլ, ոչ մէկ կերպով···

Գլուխը կը քերէր· խելքը չոլիացնե– լու ատիճան կը մտածէր, ապա նորէն պատ պատուհանները դիտել :

Մինչ այսպէս աչ ու ձախ կը դիտէր՝ անոր թէ դաւիթին , բացուած կողմը պարտէզի մը ծառերը կ'երեւէին: Ի՞նչ կ'ըլլար եթէ հոն նետ մտնէր : Միայն հե– ռուէն դիտէր քիչ մը իր եւան : Հեռուէն միայն, որովհետեւ իրեն պէտ խեղճ մտ– քանացու մարդոց ներելի չէ թափանչին ծառնալ :

կարդ մը մտանգէտներու կողմէ կը նը – կատուի հիմը Աբեմատեքի մէջ չինուած պոթական ոճով եկեղեցիներուն : Արդա – րեւ չինուած էր այն ժամանակաչրջանին, երբ դեռ Եւրոպայի մէջ մեծ տարածում կը պանէր Ռոման ոճը :

Մայր եկեղեցիէն աւելի ուչ չրջանի չինուած Ս. Գրիգորի եկեղեցին, արտա – քին ճակատի վրայ ունի թռչուններու եւ կենդանիներու քանդակներ, որոնք ար – ուեստի մեծ կարեւորութիւն կը ներկա– յացնեն : Ներքնամասը ունի աստուածա– չընչական տեսարաններով որմանկար – ներ : Երկու չինութիւններն ալ հայկա – կան ոճին լաւագոյն օրինակներն են :

Անին հետաքրքրութեան առարկայ կը դառնայ Ռուսիոյ ճիչդ սահմանին վրայ, իր դիրքին պատճառաւ : Ինչպէս նաեւ աչխարհի ամէնէն լաւ պահպանուած սահմաններէն մէկին ըլլալուն եւ , նոր – վեկիայի մէկ փոքրիկ չերտէն զատ , ըլ – լալով միակ սահմանապլուխը, ուր Աս – լանեան Ուխտի ուժը դէմ դիմաց է Յորհ· Միութեան հետ : Որեւէ մէկը Ա– փչայի պարանոցէն կընայ տեսնել հա – մայնացած դիւղացիներուն աչխատիլը խորհրդային դաչտերուն մէջ: Սահմանին միւս կողմը գտնուող բլուրի մը վրայ , հսկումի աչտարակը մանրադնին կերպով կը քննէ Անի այցելող ամէն մէկուն չար– ժումները : Ու պատրաստ է բողոքելու եթէ լուսանկարող զբօսիք մը կամ մին – չեւ իսկ մատ մը ուզուի Ռուսիոյ կող – մը :

Անին հետաքրքրութեան առարկայ կը դառնայ Ռուսիոյ ճիչդ սահմանին վրայ, իր դիրքին պատճառաւ : Ինչպէս նաեւ աչխարհի ամէնէն լաւ պահպանուած սահմաններէն մէկին ըլլալուն եւ , Նոր – վեկիայի մէկ փոքրիկ չերտէն զատ , ըլ – լալով միակ սահմանապլուխը, ուր Աս – լանեան Ուխտի ուժը դէմ դիմաց է Յորհ· Միութեան հետ : Որեւէ մէկը Ա– փչայի պարանոցէն կընայ տեսնել հա – մայնացած դիւղացիներուն աչխատիլը խորհրդային դաչտերուն մէջ: Սահմանին միւս կողմը գտնուող բլուրի մը վրայ , հսկումի աչտարակը մանրադնին կերպով կը քննէ Անի այցելող ամէն մէկուն չար– ժումները : Ու պատրաստ է բողոքելու եթէ լուսանկարող զբօսիք մը կամ մին – չեւ իսկ մատ մը ուզուի Ռուսիոյ կող – մը :

Այս փափուկ կացութիւնը մինչեւ վեր– ջերս պատճառ մըն էր, որ Անին նկատ – ուի պինուորական զօտի մը , բայց թուրք իչխանութիւնները, ներկայիս , նուազ խստապահանջ են եւ աւելի դիւրութեամբ արտօնութիւններ կը չնորհեն աւերակնե– րը այցելել փափաքողներուն : Այսուհան– դերձ, ճիչդ է նաեւ, թէ դեռ անոնք կը դժկամին ընդունելու , որ հին քաղաքը հայկական մայրաքաղաք մը եղած է : Պաչտօնեան, որ կ'առաջնորդէր մեզ , միշտ կը խօսէր «Բագրատունիներու » ժամանակաչրջանի մասին, կարծես թէ այդ հայկական Հարստութիւնը առանձին ցեղ մըն էր: Ան բացորոչ կերպով դիտել տուաւ առիթով մը, որ երբեք Հայեր չեն ապրած Անիի մէջ :

Կարսէն ասդին երկար ատեն չէի հա – մարձակած հարցնելու ճարպիկ Մուսթա– ֆային, թէ ո՞ր ժողովուրդը հիմնած է քաղաքը եւ ապրած հոն : Վերջապէս , դգուչաւոր ձեւով հարցուցի թէ Թուր – քե՞ր եղած են հիմնողներն ու ապրողնե– րը : « Անչուչտ, Թուրքեր », պատաս – խանեց, «Թուրքեր ··· եւ ուրիչներ » :

Մոռցուած բայց վերապտնուած Անին արժանի է փեթրայի կամ Անկգորի համ – բաւին : Քրիստոնեայ է, նուազ հին է, տպաւորիչ է : Կը խորհրդանչէ արի եւ անյողդողդ ժողովուրդի մը պայքարը : Աչխարհի մէջ քիչ վայրեր կը պատկե – բացնեն այսքան հիացումի զգացում եւ անցեալի զարհուրանք :

Արդեօք ո՞ւր են: Ապահով միւս կողմը չուքին տակ, կամ պարտէզին մէջ , կամ պատուհանի մը առջեւ :Հեռուէն ալ պի– տի ճանչնար եւան : Պիտի ճանչնար անոր սպիտակ դէմքը, անոր անոյչ ժպտուն կատուի աչքերը : Անդամ մը դլխարկը պիտի չարժէր իրեն՝ յետոյ եւան թող չարաթի մը մտածէ՝ դտնելու համար թէ ո՞վ էր նչան ընողը· արդեօք Գրիգո՞րն էր հոն անցնողը, թէ անոր նման երիտա– սարդ մը, կամ թերեւս Գրիգորի որդին:

Գաւիթը յարդի չիւղերով ազատ էր : Պատին վրայ, քովէ քով կարգով, խոչոր երկաթէ անուրներ կային· այդ ծանր օ – դակները կը ծառայէին ձիերը հոն կա – պելու համար:

Գրիգոր ձին կապեց, ապա հանդար – տաքայլ անցաւ դինուորներու մէջէն · կամացուկ մը բռնեց այդ նեղ փողոցը ուակից ծառերու սաղարթը կ'երեւէր :

×

Գրիգոր կը կարծէր թէ պարտէզին մուտքը հոն ըլլար : Ճիչդ այդ նեղ փո – ղո՞ցը պիտի առաջնորդէր արքունական պարտէզի մուտքին: Այն կողմը դրան հետք անդամ չկար : Փողոցին մէկ կող– մը երկաթէ բարձր ճաղեր, միւս կողմը չէնք : Առնուազ Մատաթիա Թադեւոսին դիտնականներն ու արուեստագէտները կը բնակէին այդ մասին մէջ· յետոյ վա – տիսալաւի ժամանակ լեհ քահանաներ ու ծառաներ, դեռ աւելի վերջ ազախին – ները:

Սակայն Գրիգոր այս ամէնուն մասին բան չէր դիտեր· ինքը ճաղին միայն կը նայէր: Ճաղը ճերմակ ներկուած էր ու երկաթէ ճողերուն ծայրերը ոսկեզօծ է – ին: Տեղ տեղ սաղարթները ճաղերէն դուրս կ'երկարէին :

Գրիգոր ստէպ ներս կը նայէր : Տեղ տեղ խճուղիներ կը նչմարէր ու երբեմն ալ կանաչ կղմինարով ծածկուած պար – տէզի տնակներ: Ճաղերուն վրայ տեղ տեղ երկաթէ ազռաւներ թառեր էին · բայց մէկուն կամ միւսին միայն ոտքերը մնացեր էին: Գրիգոր ճաղերէն անդին քանի մը վարդադոյն բիծեր նչմարեց : Կանացի հագուստներ էին: Գրիգորին սիրտը ուժգին սկսաւ բաբախել :

Շարունակ ներս կը նայէր՝ մինչ միշտ աւելի առաջ կ'երթար ճաղերուն քովէն: Վերջապէս հինաւուրց թմբլիկ մը տակ կիներու խումբ մը տեսաւ :

Օրօրոցի մը չուրջ նստեր էին անոնք · բայ վարդագոյն հագուստներ ունէին , մէջերնին մէկը միայն սեւ հագուստ էր , ձուաձեւ դէմքով , երկար նուրբ քթով , բարակ ձեռքերով կին մը: Անոր դէմքը ժպտուն էր ու սեւ աչքերը՝ տխուր· այն ատեն միայն կը ժպտէր՝ երբ օրօրոցին վրայ հակած նայէր · բայց անոր ժպիտն ալ մելամաղձոտ էր :

Գրիգոր չէր կրնար տեսնել օրօրոցը , սպիտակազգեստ դէր կնոջ մը կռնակը կը ծածկէր զայն : Այդ դէր կինը թմբլիկ ճիւղ մը կը չարժէր օրօրոցին վերեւ :

Գրիգոր վեր վար պտըտեցաւ ճաղերուն վրայ աւելի յարմար տեղ մը դտնելու համար՝ որպէս զի աւելի լաւ կարենար տեսնել : Արդէն կը տեսնէր թէ չորս կի– ներ կային օրօրոցին քով, ու հինգերորդ մը՝ որ սկիհի ձեւով աւազանի մը քով երկուքը մէկմէկ դեսին կը ծռէր :

Ճաղերուն քովէն դէպի այն կողմը վա– զեց: Իրապէս , ան էր, իր եւան : Բայց որքան մեծցեր էր: Գետնէն վայրի չա – դանակ կը հասնէր փոքրիկ սակառի մը մէջ :

— Վիցուչքա, Վիցուչքա, — ըսաւ մեղմաձայն ճաղերու մէջէն :

Աղջիկը քանի քայլի մը չափ հեռու էր ճաղերէն, երդ մը կը մրմնջէր քթին տա– կէն, ուստի Գրիգորին մեղմ ձայնը չը – լսեց :

— Վիցուչքա, Վիցուչքա :

Աղջիկը վեր առաւ գլուխը ու լուրջ զարմացումով նայեցաւ դէպի ճաղերը :

— Վիցուչքա, — կրկնեց Գրիգոր զը– րեթէ խնդալով ,— Վիցուչ , Վիցուչ , հոս եկուր մէյ մը :

ԿԵՋԱ. ԿԱՐՏՈՆԻ

(Շար.)

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Լիոն.— Տէր Վռամշապուհ Աւագ քհնյ. Գարիպեան եւ ընտանեկան բոլոր պարագաները իրենց խորին շնորհակալութիւնները կը յայտնեն կաթ. պատուիրակ Սբ. Րովբէ Արքեպիսկոպոս Մանուկեանի, Տէր Դաւիթ Վրդ. Սահակեանի, Տէր Թորգոմ եւ Տէր Վարագ քհնյ. հայրերուն, Փարիզի Հայոց Եկեղեցւոյ քարտուղարութեան, Լիոնի Աղգ. Մխիթեան, Տէսինի կրօնական Ընկերակցութեան, Փոն տը Շէզ-բիւ, Սէնթ Էթիէնի եւ Կըլընոպլի Աղգ. Մխիթեանց, Լիոնի Ս. Յակոբ եկեղեցւոյ Դպրաց Դասուն եւ «Կոմիտաս» երգչախումբի վարչութեան, տեղւոյս Ֆ. Կ. Խաչի եւ Կարմիր Խաչի վարչութեանց, Լիոնի հոգեւոր քոյրերուն, նախկին «Թէրմաք» հաստատութեան անօրէնութեան, ինչպէս նաեւ ամէն անոնց, որոնք անձամբ, ծաղկեպսակով, բարեսիրտ հաստատութեանց նուիրատուութեամբ, հեռագրով եւ նամակով, մասնակից եղան տակաւին յայտնեցին

ԵՐԻՑԿԻՆ ԶԱՊԷԼ ԳԱՐԻՊԵԱՆԻ

մահուան առթիւ :

ՆՈՒԷՐ

Ամենայն Սրբոց Տօնին առթիւ Տիկին Արշալոյս Հ. Սարգիսեան քառասուն Ֆր. կը նուիրէ Մշակոյթի Տան, եղիսաբէթ եւ Նշան Սարգիսեանի ու Վահինէ եւ Բարթամ Պասմաճեանի յիշատակին :

(Տառնալ «Յառաջ»էն) :

ՃԱՇ

Կազմակերպուած Սեբաստիոյ Նահանգի Մուրատ Ուսումնասիրացի կողմէ :

Կիրակի Նոյեմբեր 8 :

Մանրամասնութիւնները յետագային :

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

«Տարեկան պարահանդէս, Հ. Բ. Ը. Միութեան Մարսէյլի Ը. Ընկերութեան, 12 Դեկտեմբեր, Շաբաթ ժամը 21էն մինչեւ առաջ, Սփալճտիտ Օթէլի հանդիսասրահին մէջ : »

×

Որբերու Օգն. Մարմնի

ՏԱՐԵԿԱՆ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

Նոյեմբեր 29ին

GRAND HOTEL

×

Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Պօմոնի «Քրիստափոր» խումբին տարեկան զեղարուեստական երեկոյթը, Շաբաթ 21 Նոյեմբեր, Պօմոնի Ս. Սահակ - Մեսրոպ սրահին մէջ :

Մանրամասնութիւնները յետագային :

★

ԻՐԱՆԻ

ՄԱՅՐԱՔԱՂԱՔԸ ԵԿՈՂՆԵՐՈՒՆ

«PARS HOTEL»

— TEHRAN —

ԿԵԴՐՈՆԱԿԱՆ եւ ԱՐԴԻԱԿԱՆ ԱՄԷՆ ՅԱՐՄԱՐՈՒԹԵԱՄԲ

Հեռախօս - Սենեակներ - Բաղնիք

ՍԵՓԱԿԱՆ ՃԱՇԱՐԱՆ

Դալար պարտէզ - Զուլալ լողարան

●

« PARS HOTEL »
Ave. Sepand, 40
TÉLÉPHONE : 626031
CABLES : 206 TEHRAN

●

ՆՊԱՍՏԱՒՈՐ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐ

1 հոգիոց սենեակ· — Օրը 370 Ռ·
2 հոգիոց սենեակ· — Օրը 520 Ռ·
(Նախաճաշով, ծառայութեամբ, սակով)

երկար մնացողին՝ մասնաւոր գիներ

ԱՅՑԵԼԵՑՔԻ եւ ՎԱՅԵԼԵՑՔԻ

« ՓԱՐՍ ՊԱՆԴՈԿԻՆ »

ԱՌԱՒԵԼՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

★

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ՖՐ· ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՋ

Ամէն Հինգշաբթի կէսօրէ ետք ժամը 15էն 18ը բաց է Կապ· Խաչի Շրջ· վարչութեան գրասենեակը : Մասնաճիւղերը եւ անհատները որոնք տեղեկութեան կարիք ունին, կրնան ներկայանալ 17 Րիւ Պլէօ, Մշակոյթի տան Գ· յարկ, կամ հեռաձայնել Թէթպու 63-89 :

Մանուկներու կողմէ կայան մոռցուած հանդերձեղէնները կրնան ստացուիլ գրասենեակէն :

Կը խնդրուի ծնողքներէն այլեւս չուշացնել կայանի կապակցութեամբ պարտքերու վճարումը :

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ՏՕՆԱԾԱՌ

ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

Տօնածառի աւանդական մեծ հանդէսը, կիրակի՝ Դեկտեմբեր 20, ժամը 4ին, Վարժարանի թատերասրահին մէջ :

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Հ. Յ. Դ.

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. «Քրիստափոր» խումբի ընկերական ժողովը այս երեք շաբթի (3 Նոյեմբեր) Մշակոյթի Տան մէջ ժամը 20·30ին : Կը խնդրուի բոլոր ընկերներէն ներկայ ըլլալ : Կարեւոր օրակարգ :

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊ· ԽԱՉԻ Միջմասնաճիւղային ժողով, Շաբաթ (7 Նոյեմբեր) ժամը 16ին, Մշակոյթի Տան Ա· յարկի սրահը : Կարեւոր օրակարգ : Կը խնդրուի ճշդապար ըլլալ :

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Կիրակի, 22 Նոյեմբեր կէսօրէ ետք, ժամը 15էն 23 Մշակոյթի տան մէջ, Հ. Յ. Դ. «Քրիստափոր» խումբի ցերեկոյթը : Մանրամասնութիւնները յառաջիկային :

×

ՄԱՐՍԷՅ.— Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Ռոստոմ խումբի տարեկան պարահանդէսը Դեկտեմբեր 12ին, Ալհամպրայլ սը-բահներուն մէջ :

×

ԼԻՈՆ.— Ֆ. Կ. Խաչի տարեկան պարահանդէսը Դեկտեմբեր վերջին, Փալէ Տիւ Քոնկրէի սրահներուն մէջ :

ԱՆՆԱԽԸՆԹԱՑ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՈՍԿԻ ՇՔԱՆՇԱՆ

Modèle Deposé
Թանկագին ու Մնայուն
Ամէնէն Սիրուն Նուէրը

Պարզ ձեւ՝ 200 Ն· Ֆ·
Շրջանակով 300 Ն· Ֆ·

Գնելու համար դիմել՝

EDOUARD KHEDERIAN
66, Rue Lafayette,
PARIS (9·)
Tél. : PRO. 11-63

Expédition contre-remboursement

ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐԸ

ԱՌՆՈՒՎԻԼԻ ՄԷՋ

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ԵՒ ՊԱՐԱՆՑԻԿ ԵՐԵԿՈՅԹ

Հովանաւորութեամբ Առնուվիլ - Սարսէլ Հ. Յ. Դ. Վարդան Ենթակոմիտէի : Մասնակցութեամբ տեղւոյն Նոր Սերունդի ու Կապոյտ Խաչի մասնաճիւղերու :

Կիրակի 8 Նոյեմբեր, ժամը 15·30էն մինչեւ 24

Առնուվիլի Հայ Կաթողիկէ Եկեղեցիին կից սրահին մէջ

69, Avenue Henri Barbusse ARNOUVILLE-LES-GONESSE

Կը նախագահէ՝ ԸՆԿԵՐ ԱՐԱ. ՊԻՊԻՐԵԱՆ

Կը խօսի ընկ· Ա· ՓՈՒՇՈՒՃԵԱՆ

Գեղարուեստական բաժին.— Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի « ՆԱՅԻՐԻ» պարախումբը, ղեկավարութեամբ ՏԻԿԻՆ ԹՈՐՈՍԵԱՆԻ

Թատերական ներկայացում

« ԱՄՈՒՍՆՈՒԹԵԱՆ ՏԱՐԵԴԱՐՁԸ»

Կենդանի պատկերը Նոր Սերունդի կողմէ, ինչպէս նաեւ արտասանութիւններ ու զանազան անակնկալներ, ժամը 19·30էն սկսեալ եւրոպական պարեր :

Ճոխ պիւֆէ առատ կերուխում, Սրահի ջերմութիւնը ապահովուած է :

Հաղորդակցութեան միջոցներ.— Train de la Gare du Nord descendre à Villiers-le-Bel - Gonesse 13 h. 50, 14 h. 30, 15 h. 10, 15 h. 50, 16 h. 41, 17 h. 20, 18 h. 09, 18 h. 49 ou Autobus : Porte de la Chapelle, descendre Terminus, Gare de Villiers-le-Bel.

ՄՈՒՐԱՏ - ՌԱՓԱՅԷԼԵԱՆ
ՆԱԽԿԻՆ ԱՇԱԿԵՐՏԱՑ ՄԻՈՒԹԻՒՆ

ՏԱՐԵԿԱՆ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

ՁՈՒԱՐԹ ՄԹՆՈԼՈՐՏ

Մայրամուտէն մինչեւ կէս գիշեր

ԿԻՐԱԿԻ՝ ԴԵԿՏ· 13, ԺԱՄԸ 17Է՝Ն 24

3, AVENUE GABRIEL **Ambassadeurs** Métro : CONCORDE

ՊԷՌՆԱՌ ՏԷՏԷՃԵԱՆ

Ժողովրդական եւ Արդիական Պարերու Իր Մեծ Նուագախումբով

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ՃՈԽ ԵՒ ԸՆՏԻՐ ՅԱՅՏԱԳԻՐ

ԱՆԱԿՆԿԱԼՆԵՐ ԽԱՂԵՐ ՁՈՒԱՐՃԱԼԻՔՆԵՐ

ATTRACTIONS BAR BUFFET

ՅԱՌԱՋ

ԿԱՐԴԱՑԷ՛Ք, ՆՈՒԻՐԵՑԷ՛Ք ԱՅՍ ԳԻՐՔԵՐԸ

Շ· ՄԻՍԱՔԵԱՆ	Օրեր եւ ժամեր	20 ֆր·
Ժ· ՄԻՍԱՔԵԱՆ	Բուռ մը Տոմս	15 ֆր·
ՇԱՀԱՆ ՇԱՀՆՈՒՐ	Նահանջը առանց երգի	7 ֆր·
	Յարալէզներու Դաւանանութիւնը	7ֆր·
Մ· ԻՇԽԱՆ	Ոսկի Աշուն (*բանաստեղծ·*)	10 ֆր·
ՎԱՀԷ ՔԱՋԱ	կարթը	5 ֆր·

ԱՌԱՔՈՒՄԻ ԾԱԽՔԸ ԳՆՈՐԴԻՆ ՎՐԱՅ

ՅԱՌԱՋ

ԸՆԹԱՑԻԿ ԱԶԴԵՐՈՒ ՆՈՐ ՍԱԿԱԳԻՆ

ՄԷԿ ԱՆԳԱՄՈՒԱՆ ՀԱՄԱՐ

ՄԱՀԱԶԴ	40 Ֆ·	միջին 1/4 սիւնակ
ՀՈԳԵՀԱՆԴԻՍՏ	20 Ֆ·	միջին 1/8 սիւնակ
ՅԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ	5	» » »
ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ	20 Ֆ·	» » »
ՀԱՐՍԱՆԻՔ, ՆՇԱՆՏՈՒՔ	20 Ֆ	» » »
ՆՈՒԻՐԱՏՈՒՈՒԹԻՒՆ	10 Ֆ·	» » »
ԾՆՈՒՆԴ	20 Ֆ·	» » »
«ՓԱԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊԱԿԻ»	10 Ֆ·	» » »
«ԿԸ ՓՆՏՈՒՒԻ»	5 Ֆ·	» » »
ԾԱԽՈՒ Է	25 Ֆ·	» » »

Այս գիները մէկ անգամ հրատարակելի եւ ձշաճակուած ծաւալով ազդերու համար են, չորրորդ էջը :

Կանխիկ վճարումը պարտաւորիչ է :

Առեւտրական կամ այլ ազդերու մասնաւոր պայմաններուն համար դիմել Վարչութեան :

ՀԱՄԱԼՍԱՐ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925 — Tél. : PROvence 86-60
R. C. Seine 57 A 2731 — C.C.P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝ Տար· 60 Ֆ· Վեցամսեայ՝ 35 Ֆ·
Արտասահման՝ Տար· 80 ֆր· Հատը 0·30 Ֆ·

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ
3
ՆՈՅԵՄԲԵՐ
MARDI
3 NOVEMBRE
1964

LE NUMÉRO : 0,30 FR.

40e ANNÉE — Nº 10.151 — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — 40րդ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 10151

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ԷՋՄԻԱԾՆԻ ՍՊԻՏԱԿ ՏԵՏՐԱԿԸ

(Ե· եւ վերջին մաս)

Սորէն կաթողիկոս Օգոստոս 5 թուա – ծին նամակով մը կը պատասխանէ Վազ– գէն Ա.ի Յունիս 5ի դրութեան, «Խոր– հուրդ» յայտնելով այս վերջինի «ոգին, մաղթումները եւ տրամադրութիւնները – ուն մասին, որոնց թէ՛ ըստ էութեան եւ թէ հայ կեանքի ներկայ պայմաններու – ային տակ անբացատրելի մնացած » են իրեն համար :

Կը յիշէ թէ 1963 Հոկտեմբեր 26ին Ս· Գրասպետի մէջ, երկու Հայրապետանե – րուն եղբայրական ու սրտագին ողջա – գուրմովը նուիրապետական բարձրա – դան երկու Ս· Աթոռներու միջեւ ամէն ձեւ ու տարակարծութիւն վերջ դրած եւ նախանձոտ փոխ – յարաբերութիւններ վերահաստատուած էին եր– ու դահակալներու միջեւ, սիրոյ ոգիի եւ փոխադարձ յարգանքի սկզբունքին հիման :

« Համերաշխութեան ու եղբայրութեան ոգին չունէր մը սկսած էր թափանցել ու ներգործել Սփիւռքի հայկական տարած– քին վրայ » :

Դժբախտաբար սակայն, «ուրախու – թեան եւ համատարած գոհունակութեան այս ջերմ մթնոլորտին հակառակ, գրա – ւեցան ոմանք, որոնք նեղ մտածում – ներէ ու մտահոգութիւններէ թելադրր – ուած, ուզեցին խոռվել բոլորին ցանկա– լի եւ երկար ատենէ ի վեր անձկօրէն ըս– պասուած այս նոր կացութիւնը, եւ ա – նոգդար ու անտեղի կերպով ստեղծեցին նեղիր մը Հարաւային Ֆրանսայի Հայոց թեմի, մեր միաբանիներէն Գերաշնորհ Տ· Եղուարդ սրբազան եպիսկոպոսի առաջ– նորդական պաշտօնավարութեան առի – թիւ » :

Յայտնելէ վերջ թէ Կաթ· Պատուիրակ Գերաշնորհ Արք·ի եւ Հար· Ֆրանսայի Հա– յոց Թեմին Աղդ· Կեդր· վարչութեան մի– ջեւ զոյացած բարւոք յարաբերութեամբ ու կատարեալ համաձայնութեամբ Մար– սէյլի հարցը միանգամ ընդ միշտ վակ – ուած է, Սորէն Կաթողիկոս կը դրէ ·

« Արդ, երբ այս ձեւով Մարսէյլի ար – քեպատական օրէն ստեղծուած խնդիրը, ալ յարգադրուած էր, նորանոր խնդիրներ յարուցանող ձեր նամակը իսկապէս մեզ անհնկնկալ կացութեան մը առջեւ դրաւ եւ անկարելի եղաւ մեզի համար հասկնալ, թէ ի՞նչ օգտակար հետեւանքներ կրնայ ունենալ անոնց այս յանկարծակի յարու– ցումը մեր ժողովուրդի հոգեւոր եւ ազ – գային շահերու տեսակիւնէն դիտուած » :

Պատասխանելով Վազգէն Կաթողիկոսի այն ակնարկութեան թէ « հայ եկեղեցին ունի նուիրապետական մասնաւոր կամ տեղական երէց աթոռներ եւս, նուիրա – գործուած իրենց իշխանութեան յատուկ սահմաններով, որոնք են՝ Մեծի Տանն Կիլիկիոյ Կաթողիկոսական Աթոռը, ե – րուսաղէմի եւ Պոլսոյ պատրիարքու – թիւնները, Սորէն Ա· կ'ըսէ ·

« Քաջատեղեակ էք արդէն, որ Մեծի Տանն Կիլիկիոյ Կաթողիկոսութիւնը ան – կախ Աթոռ մըն է այսօր, ինչպէս եղած է անցեալին: Ս· Էջմիածնի եւ Մեծի Տանն Կիլիկիոյ Կաթողիկոսութիւնները իրարու – նկատմամբ հաւասարազօր Աթոռներ ե – ղած են միշտ եւ են ներկայիս : Ունին նոյնութեան իրաւունքներն ու առանձնա – յատկութիւնները՝ իւրաքանչիւրը իրեն յա – տուկ իրաւասութեան սահմաններէն ներս քննականաբար : Ըսած ենք յաճախ եւ ան– գամ մը եւս կը կրկնենք, թէ Ս· Էջմիա– ծնի գահակալը կը նկատենք առաջինն ի հաւասարս՝ պատուոյ նախամեծարու – թեան իմաստով » :

Երուսաղէմի եւ Պոլսոյ պատրիարքու – թիւնները « ի հոգեւորս» «ենթակայ են Էջմիածնին : «Կաթողիկոսական անկախ ղոյզ Աթոռներու գոյութիւնը ոչ մէկ ձե– ւով կը հակասէ Հայաստան· Առաքել· Ս· Եկեղեցւոյ միութեան գերագոյն եւ ան – փոփոխելի սկզբունքին, որ չատ աւելի ամուր եւ հզօր հիմքեր ունի, քան վար – չական միապետութեան այն ձեւը, որ վերջերս ոմանց մտքին մէջ սկսած է տեղ գտնել : Երկու կաթողիկոսութիւնները կան ու կը մնան իրարու գործակիցներ եւ իրարու լրացուցիչներ, ինչպէս եղած են անցեալ դարերու մեր պատմութեան մէջ» :

Անշմարտելի էր Վազգէն Կաթողիկոսի այն առաջարկը, որ միջեկեղեցական հա– մագումարներու մասնակցելիք պատուի – րակութիւնը Էջմիածնի կողմէ պէտք է նշանակուի :

Էջմիածինէն առաջ Կիլիկիոյ Կաթողի – կոսութեան պատուիրակները մասնակցե– ցան եւ պաշտօնապէս ճանչցուե – ցան իբրեւ Հայաստան· եկեղեցւոյ ներ – կայացուցիչներ թէ՛ միջեկեղեցական ժո– ղովներուն եւ թէ Վատիկանի տիեզերա – կան ժողովին մէջ :

Սորէն Կաթողիկոս շատ իրաւամբ կը բողոքէ այն վերաբերմունքին դէմ, որ վեր– ջերս Էջմիածնի կողմէ անպամ մը եւս ցոյց կը տրուի Մեծի Տանն Կիլիկիոյ Կա– թողիկոսութեան դիրքին նկատմամբ : Ու կ'աւելցնէ ·

« Կիլիկեան մեր Կաթողիկոսական Ա – թոռը ազգային թէ միջեկեղեցական կեանքի մէջ ունի եւ միշտ պիտի ունենայ իր իրաւական անկախ դիրքն ու գործու – նէութիւնը : ... Որեւէ փորձ որ կատար– ուի Կիլիկիոյ Ս· Աթոռին անկախութեան եւ իշխանութեան պատմական ու իրա – ւական դիրքը խախտելու նպատակով, մենք, մեր Աթոռին դարաւոր աւանդու – թենէն ժառանգուած եւ հայ եկեղեցւոյ ու հայ ժողովուրդի ներկայ կեանքի գե– րագոյն շահերէն թելադրուած, պար – տականութիւն կը նկատենք մեզի ընդ – դիմանալ նման արարքներու եւ պաշտ – պան կանգնիլ մեր Ս· Աթոռի դիրքին ու դերին » :

Կիլիկեան Աթոռի իրաւասութեանց պաշտպանութեան համար ղրուած ա՛յս – քան յստակ ու առնական տողերէն ետք Վազգէն Կաթողիկոս Օգոստոս 27 թուա – կիր վերջին նամակով մը կը կրկնէ նոյն պահանջները եւ կ'ամբաստանէ Անթիլիա– սը թէ « կը ձգտի արտասահմանի հայ հաւատացեալ ժողովուրդը բաժնել իր բարձրագոյն պատմական հոգեւոր կեդրոն Ս· Էջմիածնէն եւ միացնել իր Ա– թոռին : կը ձգտի բաժնել հայ եկեղեցին երկու անջատ հատուածներու, երկու ա– ռանձին դլուխներով : Կը հետապնդէ հետզհետէ դրաւել մեր իշխանութեան ներքեւ գտնուող թեմերը եւ եկեղեցիներ – րը, ստանձնելու համար արտասահմանի հայ եկեղեցւոյ եւ հայ ժողովուրդի ա – ռաջնորդութիւնը » :

Նոյն երգը, նոյն յանկերգն է, որ կը կրկնուի : Ջուր ամբաստանութիւն եւ անհիմն ենթադրութիւն : Աժան դրամա – դլուխ քարոզչութեան :

Եւ սակայն ամէն ինչ պարզ է ու յըս – տակ : Հայ ժողովուրդը վիտէ զատել ցո– րենն ու որոմը : Ճշմարտութիւնն ու սուտը :

Պատմութիւնը պիտի ճշդէ արդարն ու մեղաւորը :

ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

Ի՞ՆՉ Կ'ԸՆԵՆ ԿՐԵՄԼԻՆԻ ՆՈՐ ՂԵԿԱՎԱՐՆԵՐԸ

ՈՒՏԵՍՏԵՂԻՆԻ ԳԻՆԵՐԸ ՊԻՏԻ ԻՋՆԵՆ

Կրեմլինի նոր ղեկավարները, առաջին առթիւ, վճռաւոր նուէր մը կ'ընեն ժո – ղովուրդին, պակասեցնելով կարգ մը կա – րեւոր նիւթերու գիները, ինչպէս՝ միս, կարագ, վոտկա եւ բրդեղէն : Այս ապ– րանքներուն գիները բարձրացած էին Խրուշչեւի օրով, ինչ որ անկեալ վարչա– պետին ամէնէն անժողովրդական որոչու– մըն էր : Այս գեղչը պիտի կատարուի 25– էն 30 առ հարիւր համեմատութեամբ : Նոյն համեմատութեամբ բարձրացած էին այս գիները, 1962 Յունիս 1ին : Տակաւին յայտնի չէ թէ այս որոշումին իրրեւ հե– տեւանք, պետութիւնն ալ աւելի աժան պիտի գնէ կոլխոզին ապրանքները թէ ոչ պիտի պահէ նոյն գիները ինչ որ կը նը– շանակէ թէ պետութիւնը կարեւոր նը – պաստ մը ըրած կ'ըլլայ գիւղատնտեսու – թեան : Մեծ ճիգ ալ կը թափուի որպէս– զի ուտեստեղէնը աւելի լաւ ձեւով բաշ – խուի քաղաքներու մէջ եւ մանաւանդ լաւագոյն բաշխում մը ըլլայ չէջաններու մէջ որոնք միշտ զոհուած են Մոսկուայի եւ մեծ քաղաքներու բաղդատմամբ :

Տարակոյս չկայ թէ ձեռք առնուած մի– ջոցներուն գլխաւոր նպատակն է երեւան հանել Խրուշչեւի սխալները, առանց սա– կայն բոլորովին հերքելու անոր դրական հաշուեկշիռը : Այս առընչութեամբ «Պր– բաւդայի » հրատարակած խմբագրականը շատ յատկանշական է : Կուսակցութեան պաշտօնաթերթը կը ձգտի նախ լճացու– մը, վարչական «խարեբայ» մեթոտները, «պարծենկոտութիւնները եւ ճոռոմաբա – նութիւնները » ընդունելով հանդերձ որ վերջին երեք տարիներու ընթացքին « հսկայ աշխատանք տարուած է տնտե – սական մարզին մէջ», մանաւանդ Սիպե – րիոյ մէջ երեւան հանուած քարիւղի հանքերը եւ քիմիական ճարտարարուես – տը որու մեծ զարկ տրուած էր :

Պրաւդա կը ճշդէ որ ընկերվարական տնտեսութեան գլխաւոր հարցն է որակը եւ հիմնական բարելաւումը, մանաւանդ ուտեստեղէնի մէջ : Մամբոլականը կը յիշէ նաեւ թէ «խորհրդային համայնա – վար կուսակցութեան ծրագիրը, քուէ – արկուած կուսակցութեան Իբ· համա – դումարին համայնավարութեան կառուց– ման մեծ դրօշն է : Միջազգային համայ – նավար կուսակցութիւնը խաղաղութեան համար պայքարը կը նկատէ իբրեւ հիմ – նական տարր մը իր յեղափոխական ռազ– մավարութեան : Պատերազմները ջնջել, աշխարհի վրայ յաւիտենական խաղա – դութիւն մը հաստատել, այս է համայնա– վարութեան պատմական առաքելութիւ – նը » :

Թերթը, ապա, կը թուէ համաշխար – հային յեղափոխական չարժումին յաջո – ղութեան պայմանները· — Հաւատար – մութիւն մարքս – լենինիզմին, յարատեւ եւ կորովի պայքար քաղքենի գաղափա – րաբանութեան դէմ, աղդամոլութեան եւ արկածախնդրութեան դէմ, լենինեան անզիջողութիւն պատերազմասիրութեան բոլոր ձեւերուն եւ մտածողութեան ան – դամալուծութեան դէմ » :

Կարգ մը դէպերու կարծիքով, արկա– ծախնդրութեան եւ ազգամոլութեան այդ դատապարտութիւնը կրնայ նշանակել նոր յարձակում մը փեքինի վրայ : Ամէն պարագայի մէջ կը նշանակէ թէ Մոս – կուա չուզեր հրաժարիլ իր տեսաբանա – կան դիրքերէն, որոնք հաւանութիւնն ստացած են միջազգային համայնավար չարժումին : Մնացեալ տեսութիւններուն մէջ, նկատի կ'առնուի թէ դիջումները կան Իտալիոյ համայնավար կուսակցութեան նկատմամբ : Արդարեւ, Պրաւդա կը դրէ ·— « Խորհրդային համայնավար կուսակցութեան կարեւորագոյն պարտա– կանութիւնն է բարելաւել ընկերվարական ժողովրդավարութեան սկզբունքները, նկատողութեան առնել «ընկերվարական օրինապահութիւնը » եւ դարման գտնել կարգի եւ օրէնքի որեւէ բռնաբարումի : Համայնավարութեան անցնիլը կը պար – տադրէ անհատական ազատութեան եւ խորհրդային քաղաքացիին իրաւունքնե – րուն ամրողջական գործադրումը » :

× Ամերիկայի փոքրամասնութիւններու համա– ձայն, Խորհ· Միութիւնը պիւզանտեսա– կան իր լաւագոյն տարիներէն մէկը պիտի ունենայ :

× Հակառակ կարգ մը չջուկներու, Կոսլով Պրեզիտիումի անդամ է միշտ, իր բացակայութիւնը միայն առողջական պատճառներ ունեցած է :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՊԵՐԼԻՆԻ պատը «վերցուած» ըլլալով, Ամենայն Սրբոց տօնին առթիւ, 200 հա– զար արեւմտեան Պերլինցիներ արեւելեան Պերլին անցած են իրենց ընտանեկան պա– րագաներուն այցելութիւն տալու հա – մար : « Սահմանը» կրկին պիտի փակուի Նոյեմբերին 12ին :

ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ մէջ Թուրք–խորհրդային խօսակցութիւնները կը չարունակուին չատ սիրալիր մթնոլորտի մը մէջ, կ'ըսեն Թուրքերը մինչ խորհրդային աղ– բիւրներու համաձայն «երկու նախարար– ները խօսած են հասարակաց չահեր ներ– կայացնող հարցերու մասին մէջն ըլլալով Թուրք – խորհրդային յարաբերութեանց հարցը» : Թուրքերը կ'աւելցնեն թէ առջի օրուան խօսակցութիւնները կեդրոնացած են գլխաւորաբար Կիպրոսի հարցին վը – րայ :

ՀՆԴԿԱՍՏԱՆԻ վարչապետը՝ Շաստրի յայտարարեց թէ իր երկիրը բնաւ միտք չունի հիւլէական ռումբ չինելու :

ՆԱՒԱԳԱՀ ՏԸ ԿՈՂ ընդունած է Ալժե – րիոյ Արտաքին նախարարը, բայց ոչ մէկ դեկոյց հրատարակուած է այս առթիւ : Ալժերացի նախարարը պէն Պելլայի մէկ դաշտնի նամակը յանձնած է Ֆրանսայի նախագահին, բայց մերժած է որեւէ յայտարարութիւն ընել այդ մասին :

ՏԸ ԿՈՂ պատասխանած է Շու էն Լայի թէ Ֆրանսա տրամադիր է մասնակցելու բոլոր լուրջ բանակցութեանց ապագին – ման վրայ :

ԱՏԸՆԱՒԻԶՐ կը քննադատէ Գերմա – նիոյ նոր վարչապետը, Պիլտ Աւ Զոնթակ Թերթին տուած իր տեսակցութեան մէջ : Ծերունի նախկին վարչապետը կ'ուզէ որ ամրապնդուի Ֆրանք–եւերման բարեկա – մութիւնը, որ սկզբունքը պէտք է ըլլայ Գերմանիոյ արտաքին քաղաքականու – թեան :

ԱՄԵՐԻԿԱՑԻ նախագահական ընտրու – թիւնները կը կատարուին այսօր՝ Նոյեմ– բեր 3 : Ճոնսընի յաղթանակը կասկած չի վերցներ :

ՊԵԼՃԻՈՑ Արտաքին նախարարը Ամե – րիկա մեկնեցաւ առջի օր : Նախապէս հանդիպում մը ունեցած էր նախագահ տը Կոլի հետ :

ԳՆԴ· ԹԻՒՐՔԻԶ նոր կուսակցութիւն մը հիմնած է Թուրքիոյ մէջ : Թիւրքէշ նախկին ընդհ· քարտուղարն էր այն զին– ուորական խմբակին որ 1960ին տապալեց Մենտերէսի վարչակարգը :

ԳԱՀԻՐԻՅԻ Ալ Կաւմուրիա Թերթին հա – մաձայն, Արաբ Մ· Հանրապետութեանց միաբանութեանց ներկայացուցիչները Պապին եւ Նասրի յուշագիրը մը ղրկած են ուր կը յայտարարեն թէ ըստ այդ չրջան– ներու քրիստոնեաներուն, խաչելութեան ոճիրէն Հրեաները անպարտ արձակելու որեւէ փորձ Ս· Գրքի բռնաբարում է եւ կրնայ հերձուած ստեղծել :

ԻՆՉ Է ԵԼԵԿՏՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆԸ

—o—

ԲՆՈՒԹԵԱՆ ՈՒԺԵՐԻՆ ՄԷԿԸ

Դիտելով հասկնալ թէ ի՞նչ է էլեկտրականութիւնը, կարելի չէ : Էլեկտրական – նութիւն յառաջ բերել կարող ենք, բայց զայն մեզնել՝ դժուարին եւ խորհրդա – ւոր :

Բնութիւնը, որ էլեկտրականութեամբ լի է, քանի մը դար առաջ , մարդկու – թիւնը, փայլակէ, կայծակէ զատ, չունէր դաղափարը թէ բնութեան ամէն դէպք էլեկտրականութեան հետ կապուած է , վասնզի չունինք զգայարանք մը որ մեզի զգացնէր էլեկտրականութիւնը եւ ոչ ալ աւոր համար յատուկ ջիղեր :

Մեծ բնագէտներն ալ էլեկտրականու – թիւնը մեկնած չեն դեռ կատարելապէս : Եւ սակայն ներկայիս , կոճակ մը միայն դարձնենք կամ սեղմենք, ահա կարծես կը չոզայ արեգակնային էլեկտրական լոյսը, մակիկ կ'ընենք հիացումով ռատիոն եւ կամ կը դառնան հսկայ մեքենաներ ա – ռանց ճիղի եւ յոգնութեան :

Այո, կը տեսնենք էլեկտրականութեան ուժին արդիւնքները եւ սակայն չենք տեսներ այն էլեկտրական հոսանքը որ երկվայրկեանին միլիոնաւոր քիլոմէթրեր կրնայ ճամբայ ընել եւ ոչ ալ այն թելե – րըն, որոնք էլեկտրականութեան հոսան – քը յառաջ կը տանին, զոյց կուտան որեւէ փոփոխութիւն կամ փոքրիկ նչան մը ե – լեկտրական հոսանքին :

Այո, այն ուժն է որ տիեղերքի բովան – դակութիւնը կը չարժէ եւ անոր ուղղու – թիւն կուտայ : Այդ այն ուժն է նոյնպէս երկրիս վրայ որ պատճառ կ'ըլլայ մեքե – նականութեան արդիւնքներուն : Այդ այն ուժն է որ թէեւ միտք չունի, բանաւոր խորհող չէ եւ սակայն կ'ուղղէ ամբողջ տիեզերքը : Զարմանք չէ՞ որ այդ հըս – կայ ուժը մարդկութեան յայտնուած է չատ նախնական փորձերով :

ՆԱԽՆԱԿԱՆ ՓՈՐՁԵՐ

Ահա այդ նախնական փորձերէն մէկ երկուքը, որոնք թէեւ իսկապէս նախնա – կան ըսուելու արժանի փորձեր են , եւ սակայն բաւ են եղած էլեկտրականու – թեան ուժն ու յատկութիւնները մեզի բա – ցատրելու կամ ցոյց տալու համար :

Առնենք սովորական կարծր խէժէ սան – ըր մը եւ քանի մը թղթի փոքրիկ կը – տորներ եւ կամ առնենք ոչ իւղոտ նոր լուացուած մազեր կամ մազերու խուրձ մը :

Մերձեցնենք սանտրը թղթի կտորնե – րուն, ոչ մէկ արդիւնք :

Սանտր եւ թուղթ իրարու հանդէպ ան – ատրբեր կը կենան, սակայն երբ սանտ – րով քանի մը անգամ զօրաւոր կերպով մազերը սանտրենք եւ մերձեցնենք թղթի կտորներուն, ահա թղթի կտորները կը սկսին ոստոստել : Ի՞նչ է այդ : Այդ ըսել է սանտրը կը ստանայ անտեսանելի ուժ մը եւ կը սկսի թղթի կտորներն իրեն ձը – դել : Փոփոխութիւն մը տեղի կ'ունենայ սանտրի մէջ, ինչ որ բնական վիճակի մէջ չունէը եւ ահա կը ստանայ ուժը օ – տար նիւթ մը իրեն ձգելու :

Այդ միջոցին դիտողը մազերու մէջ ալ փոփոխութիւն մը կը նշմարէ , այսինքն լսելի թեթեւ ճարճատիւն մը եւ թէ սանտրը կը սկսի մազերն իրեն ձգել եւ մազերը կը սկսին իրարու խառնուիլ իր – րեւ թէ մէկը կ'ուզէ մազերը վեր ցցել :

Նոյնը տեղի կ'ունենայ «նայլըն»է չա – պիկներու գործածութեան միջոցին , հանելու եւ հագուելու ժամանակ. հետե – ւաբար յայտնի է թէ նայլընը մազերը չփելով էլեկտրական հոսանք յառաջ կը բերէ :

Երբ յօրինուածաբար փորձեր կատա – րենք, կը տեսնենք թէ կան նիւթեր եւ այն մեծ թիւով նիւթեր, որոնք չփումով էլեկտրականութեան երեւոյթներ ցոյց կուտան :

ՀԻՆ ՑՈՑՆԵՐԸ

Երկու հազար վեց հարիւր տարի առաջ ալ հին Յունաց ծանօթ էր սաթը, որ չը – փելով կը փոխուէր կը դառնար զարմա – նալի վիճակի մը եւ նիւթեր իրեն կը ձգէր :

Յունարէն սաթ բառը «էլեկտրոն » կ'անուանուի, որմէ առնուած է «էլեկ – տրականութիւն » բառը, անգլիացի Ու – իլեամ Կիլպէրթ (1540 – 1603) բնագէտէն :

Ցետոյ զանազանուեցան դեռ էլեկտրա – կանութեան ձգող եւ վանող յատկու – թիւններն եւ անուանուեցան նաեւ « արու եւ էգ», իսկ 1747ին Բենիամին Ֆրանքլի – նէն ճանչցուեցան նմանը, նմանը վանող եւ նման եւ աննմանն իրար ձգող կամ քաշող :

Ճանչցուեցաւ նոյնպէս թէ էլեկտրա – կանութեան ձգող եւ վանող յատկու – թիւնը կրնայ չփումով տաքցած առարկա – ները պաղին, էլեկտրականութիւնը չի կորսուիր :

ԷԼԵԿՏՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆԸ ԻՆՉԻ՞ ԿԸ ԲԱՂԿԱՆԱՑ

Ահա էլեկտրականութեան յատկու – թիւններն, սակայն ամէնէն կարեւորն այն է թէ էլեկտրականութիւնը լոկ երե – ւակայական ուժ մը չէ այլ կը բաղկա – նայ չատ մը փոքրիկ մասնիկներէ հա – կառակ անոր որ ամենանուրբ կշիռներն անգամ կարող չեն էլեկտրականութեան ծանրութիւնը նչել :

Փորձերն ու պննութիւնները հաստա – տած են թէ էլեկտրականութիւնը ոչ միայն չատ փոքրիկ մասնիկներէ կը բաղ – կանայ այլ եւ կը բաղկանայ երկու տե – սակ անթիւ մասնիկներէ, որոնք ոչ թէ արու եւ էգ, այլ անուանուեցան դրական եւ ժխտական մասնիկներ : Իսկ մասնիկ – ներուն զարմանալի յատկութիւնը թէ նը – ման մասնիկներն իրար չեն հանդուրժեր եւ իրարմէ հեռանալ կը ձգտին եւ ան – նմաններն ալ իրար կը փնտռեն : Հետե – ւաբար ամէն դրական մասնիկ ունի իւր ժխտական ընկերակիցը, ասոր հակառակ ամէն ժխտական մասնիկ ալ ունի իւր դրական մասնիկը, այնպէս որ էլեկտրա – կանութեան թուական արդիւնքի մասին, մասնիկներուն դումարը զրօ է վասնզի դրական եւ ժխտական մասերն , որոնք մարմնի մը կամ նիւթի մը մէջ համաչափ են, զիրար կը ծածկեն եւ արդիւնքը , ինչպէս բնական է, կ'ըլլայ զրօ, որ է ըսել մարմիններն կը դառնան լոկ քիմի – ական մարմիններ, առանց զգացնելու ի – րենց մէջ թաղնուած էլեկտրական ուժը :

ԴՐԱԿԱՆ ԵՒ ԺԽՏԱԿԱՆ ԷԼԵԿՏՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ

Շփումով յառաջ եկած էլեկտրակա – նութեան մէջ չփումն ուրիշ բան չէ բայց եթէ դրական եւ ժխտական էլեկտրակա – նութեան զոյգերուն իրարմէ բաժանու – մը :

Նիւթ մը « էլեկտրականութեամբ լեցը – նել» բացատրութիւնը սխալ է :

Շփումով երբ դրական էլեկտրականու – թիւնը բաժնենք ժխտականէն, դրականը կը չանայ կորսնցուցած մասը գտնել եւ այդ ատեն է որ էլեկտրականութիւնը կը դադարի մինչեւ որ էլեկտրականութիւնը կորսնցուցած մասին կապը, միացումը գտնէ :

Էլեկտրականութեամբ լեցնել կամ է – լեկտրական հոսանք տալ եւ էլեկտրակա – նութիւն յառաջ բերել չկայ եւ ոչ ալ դայն ջնջել կայ, այլ կայ մէկ տեղէ ու – րիշ տեղ մը փոխադրել կամ էլեկտրակա – նութիւնը մէկ մարմնէ ուրիշ մարմին մը փոխադրել :

Էլեկտրականութիւնը կարելի է նաեւ չափել յատուկ գործիքներով :

Մարմնի մը էլեկտրականութիւնը այն ատեն դրական կ'ըսուի երբ դրական մա – սէն ունի աւելին, այսինքն ունի յաւել – եալ մասնիկներ եւ ժխտական կ'ըսուի երբ ժխտական մասէն ունի յաւելեալ մասնիկները, ապա թէ ոչ էլեկտրականու – թիւնը կը մնայ կապուած եւ անդործա – ծելի եւ կամ աննչմարելի :

Էլեկտրականութիւնը այն ատեն աչքով տեսանելի է երբ մասնիկ մը նաեւ հեռա – ւորութեան վրայ իր ընկերակիցը, դինք ամբողջացնող ընկերակիցը կը փնտռէ եւ հակառակէն կը վանէ այն մասնիկներն որոնք նման են իրեն եւ որոնց հանդէպ , այսպէս ըսենք, զղուում չունի :

Այն ուժը զոր սանտրն ունի քաշելու՝ ինչպէս վերն ըսինք, չի զար ոչինչէն , հապա յառաջ կուսայ չփումով , որ է ը – սել այդ ուժն «այդ էնէրժին » դործածե – լով, ահա այդ ուժն է որ էլեկտրակա – նութիւնը սանտրի մէջ ներմուծած է :

ՀԱՅՐԵՆԱԳԻՏՈՒԹԻՒՆ

ԱԽԱԼՔԱԼԱՔԻ ՆԱՀԱՆԳ

(ԶԱԻԱԽՔ)

—o—

Է·

ԻՋ ՄԸ ՄԵՐ ՆՈՐԱԳՈՑՆ ՊԱՏՄՈՒԹԵՆԷՆ

1918ի սկիզբը, Վրացիները պահ մը այնպէս ցոյց տուին, թէ կ'ընդունին Հա – յաստանի Հանրապետութեան իրաւունքը Ախալքալաքի, Բորչալուի եւ Լոռիի վը – րայ, բայց յանկարծ, մերժեցին իրենց յայտարարութիւնը , եւ մտածեցին վը – րաստանի կացել վերոյիշեալ հողերը՝ իրր ռազմական տեղեր եւ իրենց հայրենիքի համար պաշտպանութեան անհրաժեշտ դիրքեր : Ակակ ծնունդ առաւ հայ – վը – րացական վէճը, հետեւաբար եւ պատե – րազմը :

Վրացիները Դեկտեմբեր 10ին, ռմբա – կոծեցին հայկական Ուզունլար դիւղը : Բնակիչները դիմադրեցին : Ազգի , Ա – մուշ ու վերջապէս Լոռիի բովանդակ զա – ւառը ենթարկուեցաւ կողոպուտի ու ջար – դի : Ի զուր անցան հայ պետութեան բո – ղոքները, թնդաց նաեւ հայկական թըն – դանօթը : Դրօն եւ զնդապետներ կորոյ – կով, Նեստորովսկի, Միրիմանեան , Ցէր Նիկողոսեան անցան յարձակման : Հա – յերը զրաւեցին Ալլահվերտին, Բողնիս – Խաչէն — Եկատերինֆէլտ գծին ուղղա – հայեաց զիրքը, Հայրունի կայարանը, Սատախլուն : Կռիւը չարունակուեցաւ մինչեւ Դեկտեմբեր 28 :

Ուրեմն չփումով ուժ ներմուծելով նիւ – թին մէջ, մասնիկները կը բաժնուին կամ կը քայքային եւ մեզի էլեկտրականու – թիւնը կ'ըլլայ զգալի :

Ամփոփելով ըսածնիս կը տեսնենք չոր տեսակ ծանօթութեամբ, կը ներկայանայ մեզի էլեկտրականութիւնը :

Նախ մարմինները բնական վիճակի մէջ, իրենք իրենցմէ չունին էլեկտրական յատկութիւն :

Երկրորդ՝ մարմինները չփումով կը վերածուին էլեկտրական վիճակի մը :

Երրորդ երկու տեսակ էլեկտրակա – նութիւն կը զանազանուի՝ դրական եւ ժխտական :

Չորրորդ՝ նմաններն իրար կը վանեն եւ աննմաններն իրար կը ձգեն եւ կամ իր – րար կը փնտռեն : Այս չորս կէտերուն ծանօթութիւնը ոչ միայն փորձով եւ փորձառութեամբ ձեռք ձգուած է, այլ ամէնէն մանր կամ տկար էլեկտրական – թեան մէջ ալ այդ յատկութիւնները կը նչմարուին :

Հ. ԱՐՍԷՆ ՋՆՏՈՑԵՑԻ

(Մնացեալը յաջորդով)

«ՆԱՀԱՊԵՏԸ»

—o—

— Նահապետի պէս արդար մարդ աշ – խարհքի մէջ չկայ: Քարին լէ, որ ձեռք տայ, քար կը կանաչի, ծաղիկ կիտայ : Ինք լէ արդար մարդ է, իր նշանածն լէ··

Մի օր երեկոյեան, իրենց տանը մենակ էին Նահապետն ու Նուբարը, օրուայ աշխատանքից ու տան դործերից յոդ – նած, պիտի պառկէին քնելու : Նուբարն անկողինը չէը դցում, ինչ որ բանի էր սպասում : Նահապետը հարցական նա – յեց նրան :

— Քեղի բան պիտի ասեմ, Նահապետ : Ասաց ու կարմրեց ·

— Ի՞նչ ի, Նուբար ···

— Զգիտեմ ինչպէս ասեմ, Նահապետ : Էս եօթ տարի ի, որ ես մի հոդապահուստ ունեմ: Պահեր եմ սեւ օրուայ համար : Բայց, փառք Աստծու, էլ սեւ օր չենք տեսնայ: Ա՛ռ էդ հոդեպահուստ, ինչ կ'անես արա ···

Ինչ որ կապոց արձակելով նրա մէջից մաղաղաթի վրայ դրուած մի համալիլ հա – նեց ու նրա տակից՝ վեց հատ տաճկա – կան ոսկի ···

— Որ դեղերից փախանք, եկանք վան, Մուշեղ որ դնաց դիրքերի վրայ, տուեց ընձի, ասաց պահի, Նուբար, սեւ օրուայ համար պէտք կ'էլնի··· Առ, Նահապետ: Ոսկիները դրեց fուրսու վրայ :

Լռեցին : Ցետոյ Նահապետն ասաց ·

— Պահի, Նուբար, ի՞նչ պիտի անենք·

— Էլ չեմ պահի , — ասաց Նուբարը , — որ պահեմ, պիտի մտածեմ, թէ մեր առէջ սեւ օր կայ··· Տար ծախսի որ էլ չտեսնամ, ինչ կ'անես , արա ··· դնա՛ էջմիածին, ծախի , արի··· Տուր Աբ – րոյին, տուր Անթառամին, ինչ կ'անես , արա՛···

Նահապետը չփոթուած ժպտում էր :

— Որ կը դնեմ իմ ծոց ,— չարունակեց Նուբարը ,— կը կարծեմ կրակ ի, հիմա ընձի կը վառի, տար, տար ծախսի, Նա – հապետ ···

Նահապետը դնաց էջմիածին: Երկու օր ուշացաւ : Վերադարձաւ մի հատ պարկ չալակին :

Նուբարին երկու ձեռք չոր էր բերել , երկու զոյգ կօշիկ, երկու կապոյտ մէջքի չալ: Ու չատ մանր մունր բաներ, որ չդիտեր, պէտք են թէ չէ :

— Էս ի՞նչ ես առել, Նահապետ: Նու – բար թազա հա՞րս ի , ի՞նչ ի ···

— Թազա հարս քեղնից աւել չի ,— ա – սաց Նահապետը :

Նուբարն առանձին, առանձին դրեց, ինչ որ երկուսն էին :

— Էս ձեռք չոր ընձի, էս՝ Անթառա – մին, էս կոնդորէֆ ընձի, էս՝ Անթառա – մին, էս չալ ընձի, էս Անթառամին ··· պիտի տանես Անթառամին, Նահապետ , էլի ճամբայ բացուաւ քու առէջ :

— Թող մնայ աչուն, Նուբար, — ա – ռարկեց Նահապետ :

— Որ մնայ աչուն, ես էլ մինչեւ աչուն չեմ հադնի, բոպիկ կը քալեմ, չեմ հադ – նի ···

— Լաւ, կը տանեմ, Նուբար, դու մի հոգի ···

Ծառերի արանքում ցանուած ցորենը հասաւ: Քաղեցին , կալսեցին : Զորս բեռ ցորենը ներս տարան: Ցետոյ սկսեցին հանել բողկը , բազուկն ու զազարը : Կանաչիները քաղում էին ամբողջ ամառ – ուայ ընթացքում, բրդում էին սպասի մէջ, աղցան անելով ուտում էին հացի հետ, տալիս էին հարեւաններին :

Բոլոր ծառերը կպել էին : Նահապետը դարնան ու ամրան սկզբին ամէն անդամ ասում էր, « Օդոստոսն ի փորձութեան ամիս», « Օդոստոսին կ'երեւայ՝ բոներ են ծառեր, թէ կչորանան »: Փորձու – թեան ամսից յետոյ էլ ծառերի ու տե – րեւների վրայ դիչերուայ չաղն առաւօտ չուր հուր հրատում էր կանաչաւուն փայլփլանքով :

Սեպտեմբերի վերջին մի անգամ նա – հապետը պարտէզի մէջից ձայն տուեց Նուբարին : Նուբարն չտապեց նրա մօտ: Նահապետը զարմանքով լի աչքերով նայում էր անկիներից մէկի ճիւղերին: Գարնանը տնկուած փոքրիկ խնձորենին ծաղկել էր, փոքրիկ բաժակիկները բաց – ուել էին ու ծարաւ խմում էին արեւի ճառագայթները :

— Ա՛ռ ի, Նուբար: բարի նչան ի··· Իրար կողքի կանգնած , երկար ժա – նակ նրանք ջերմ ժպիտներով նայում էին ծաղկած խնձորենուն :

— Ա՛ռ ի , բարի ի ,— կրկնեց Նա – պետը, — բայց իր կեանքի համար վը – տանգաւոր ի : Ձմեռ պէտք է չորով փաթաթենք, որ ցուրտ չտանի: Նը – Նուբար, ինչ սիրուն ի ···

Բաց մանուշակագոյն, նուրբ ծաղիկ – ները նայում էին արեւին ու թրթռում աչնան զեփիւռից :

Նոյն օրը երեկոյեան Նահապետը պիտի տանես Անթառամին, Նահապետ , էլի ճամբայ բացուաւ քու առէջ :

— Թող մնայ աչուն, Նուբար, — ա – ռարկեց Նահապետ :

— Որ մնայ աչուն, ես էլ մինչեւ աչուն չեմ հադնի, բոպիկ կը քալեմ, չեմ հադ – նի ···

— Լաւ, կը տանեմ, Նուբար, դու մի հոգի ···

Ծառերի արանքում ցանուած ցորենը հասաւ: Քաղեցին , կալսեցին : Զորս բեռ ցորենը ներս տարան: Ցետոյ սկսեցին հանել բողկը , բազուկն ու զազարը : Կանաչիները քաղում էին ամբողջ ամառ – ուայ ընթացքում, բրդում էին սպասի մէջ, աղցան անելով ուտում էին հացի հետ, տալիս էին հարեւաններին :

Բոլոր ծառերը կպել էին : Նահապետը դարնան ու ամրան սկզբին ամէն անդամ ասում էր, « Օդոստոսն ի փորձութեան ամիս», « Օդոստոսին կ'երեւայ՝ բոներ են ծառեր, թէ կչորանան »: Փորձու – թեան ամսից յետոյ էլ ծառերի ու տե – րեւների վրայ դիչերուայ չաղն առաւօտ չուր հուր հրատում էր կանաչաւուն փայլփլանքով :

Սեպտեմբերից աճած չիւերը փոխադրեցին փխրուն սեւահողի մէջ, որ տնկիներ դառնան միւս տարուայ համար :

— Փոքրիկ մի տնկարան պիտի սար – քեմ, Նուբար , որ միչտ տնկիներ ունե – նանք ,— ասաց Նահապետը , — միչ տնկիներ կ'ունենանք, դու ի՞նչ կարծէք իս ···

— Պէտք ի ,— հաստատեց Նուբարը :

Սեպտեմբերի վերջին մի անգամ Նա – հապետը պարտէզի մէջից ձայն տուեց Նուբարին : Նուբարն չտապեց նրա մօտ:

Հայկական փոքր, բայց արիասիրտ բանակը պայմանագրեցին տարաւ : Ինչպէս Համաձայնական ներկայացուցիչները մինչեւ մեր վերջին տողերը կը գրուէին , վերջ տալու համար արիւնահեղութեան , բայց ՝ առանց չեզոքացնելու ձեռնարկը : Պատերազմը պէտք եւ է վերջացնել մեծ թափով : Այս անգամ պէտք է ոչնչացնել մանաւանդ Թուրքերն ու ժամանակը Վրաստանին : Հայերը վազելու պէս դիմադրեցին : Հայերը բոլոր յարձակումները ետ մղեցին եւ Դեկտեմբեր 31, ժամը 12–ին, վերջացաւ հայ – վրացական պատերազմը :

Այս դէպքէն յետոյ, հայ եւ վրացական յարաբերութիւնները դիւրաւ ճանչցան իրենց ճիշդ պետութիւնները : Փամբակ – Ախալքալաքի շրջանը կը պատկանի Ախալքալաքի շրջանը կը պատկանի Վրաստանի : Բոլշեւիզմը հոս ալ հարուցած էր հայ ժողովուրդը :

ՎՐԱՍՏԱՆ

ԺՈՂՈՎՈՒՐԴ ՈՒ ԴՐԱԳԻՏՆԵՐ

Վրաստան կը կոչուի այն երկիրը , որ կը գտնուի Կովկասեան լեռնաշղթայի հարաւ – արեւմուտքը, այսինքն՝ Կովկասի եւ փոքր Կովկասի մէջտեղը տարած – ող հովիտը, որ մերթ ընդարձակ ու մերթ ալ փոքր եղած է : Վրացական հովիտներու արտաւոյտ ջուրերը մեծ մասով կը մխանան Կուր եւ Ռիոն գետերուն : Կուրը կը թափի Կասպից Ծով, իսկ Ռիոնը՝ Սեւ Ծով :

Կուրը վրացական մեծագոյն եւ նաւարկելի գետն է , այսինքն՝ ազգային գետը, նա՝ վրացական Ազաքսն է , որուն վրայ հոսանքները կ'իյնան հայկական բարձրաւանդակին մէջ: Իր նախնական ակը կը սկսի Գըղըլ Տաղէն , կարսէն հիսիս – արեւմուտք եւ երեսուն քիլոմեթրով միայն հեռու : Վրացական հայրենքին կլիման խոնաւ է առհասարակ եւ բարեխառն : Կլիման մեղմ ու տաճելի ըլլալուն համար՝ Վրաստանի մէջ կ'աճին մերձարեւադարձային երկիրներու յատուկ պտուղներ , ինչպէս նաեւ նարինջ – նին, կիտրոններն եւ ձիթենին :

Վրաստանը կարելի է համարել խաղողի չոհմարանն ու հայրենիքը, թէեւ հինէն ալ կը մշակուին, ու զարգացած է շերամապահութիւնը : Զանազան կէտերու վրայ կը ցանուին հացահատիկներ ու եգիպտացորեն: Բերքառատ է Վրաստանը եւ կենդանիներով ալ աչքառու տեղ կը պահէ : Վրացին չէն է եւ ուրախ , քէֆ ին ալ արբեցող : Կը սիրէ երգել ու պարել : երկար տարիներով դիտէ դինի պահել տիկերու կամ կարասներու մէջ :

Մերօրեայ Վրաստանի տարածութիւնն է վաթսուն հազար քառակուսի քիլոմեթր: Կովկասեան երեք հանրապետութիւններէն մէկն է , իր հովանաւորու – թեան տակ կը դնէուին Աճարիստանը՝ Գաթում մայրաքաղաքով , Աբխազիան՝ Սոխում կեդրոնով եւ Հարաւային Օսէթեան՝ Ցխինվալ մայրաքաղաքով :

Վրաստանի բնակչութիւնը չուրջ երկու միլիոն 903 հազար է : Անդրկովկասի բոլոր նահանգութեան 44 առ հարիւրը կը կազմէ : Վրաստանի մէջ կ'ապրին Հայեր , Ռուսեր եւ դեռ ուրիշ ազգութիւններ : Վրացիները կը զբաղին ճարտարարուեստով , երկրագործութեամբ ու վաճառականութեամբ : Մայրաքաղաքը Թիֆլիզն է , ամէնէն մեծ ու բազմամարդ քաղաքը Անդրկովկասի, պետութեան կեդրոնը եւ Անդրկովկասեան լուսաւորութեան հնոցը, Անդրկովկասը Ռուսաստանի միացնող երկաթուղային մեծ հանգոյցը :

Համաշխարհային պատերազմէն առաջ եւ հիմա ալ, Անդրկովկասի առեւտուրը կը կատարուի իր նաւահանգիստներու — Պաթում , Բոթի , Սոխում , Թելաս , Գոբիս , Գուրիայիս , Ցխինվալ կարեւոր կեդրոններ են : — Վրաստանը հանքաշատ է , ունի ածխահանքեր , իսկ մանկանէզը աշխարհահռչակ է եւ չատ : Կ'արտադրէ նաեւ կրաղիւս , վիմագրութեան քարեր եւ հանքայուղեր :

Ռիոն եւ Կուր գետերու վրայ հիմնուած են էլեկտրակայաններ: Ունի բուրդի , մետաքսի , կաշիի եւ մանկանէզի գործարաններ : Մորհրդային վարչաձեւին տակ Վրաստանը թռիչքներ կատարեց , գործագուց ճարտարարուեստի ու արհեստագործներ , մղում տուաւ շերամապահութեան , հողագործութեան եւ այգեգործութեան : Անդրկովկասեան երեք հանրապետութիւններէն ամէնէն չատ օգտուողն եղաւ Վրաստանը, ունենալով խորհրդային նիւթական ու բարոյական մեծ օժանդակութիւն :

Վրաստանը իր մայրաքաղաքով՝ գործակն կառավարութեան օրով, կը կազմէր Անդրկովկասի վարչական , քաղաքական եւ մշակութային կեդրոնը : Այսօր ալ կը պահէ նոյն դիրքը : Համաշխարհային պատերազմներէն չզնացուեցաւ, վնասներ չկրեց , որովհետեւ , պատերազմներու , ջարդի , կողոպուտի ու քանդումներու դաշտ չեղաւ : Երբ Ռուսերը նահանջեցին, Թիֆլիզի մէջ եւ այլուր ձգեցին զինուորական չատ մը զոյքեր եւ դրամական անհաչիւ հարստութիւն մը , որով ռուսական պարտութիւնը բաւերար եղաւ Վրաստանի համար :

Հայերու պէս Վրացիներն ալ պատմական ժողովուրդ մըն են. «Վրացին անունի է իր մարմնական դիմերու ներ – գաշնակութեամբ եւ դեղեցկութեամբ , վրացի կիները դեղակազմ են, իսկ վրացին հպարտ է, զուարճասէր , չռայլ ու պարծենկոտ :

Վրացիները կը բաժնուին գեղախումբերու, բուն Վրացիները, Իմերեթիները , Մինգրէլները, Կուրխացիները, քրիստոնեայ են , օրթոտոքս դաւանութեամբ , իսկ Լազերն ու Աճարացիները՝ սիւննի դաւանութեամբ մահմետականներ են »: (Ա. ԱԲԵՂԵԱՆ) :

ՍՕՍ – ՎԱՆԻ

(7 Շար.)

ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐԸ

ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

——o——

Հ. Յ. Դաշնակցութեան Օրուան տօնակատարութեան նախաձեռնութիւնը այս տարի ստանձնած էր Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդը : Տարուէ տարի երիտասարդներն են որ դէրն ու կշիռը կ'աւելնայ մեր հանրային կեանքին մէջ: Մարսէյլէն մինչեւ Փարիզ, կեդր· Ֆրանսայի հայաշատ կեդրոններուն ու, մինչեւ իսկ , հեռաւոր վայրերու մէջ, Նոր Սերունդի մասնաճիւղերը ամէն տարի աւելի մեծ դիտակցութեամբ եւ պարտաճանաչութեամբ սէր կը կանդնին հանրային մեր ձեռնարկներուն :

Մուտքէն մինչեւ սրահ ու բեմ՝ Նոր Սերնդականներ պաշտօնի դլուխ էին անցեալ Շաբաթ երեկոյ, Զ. թաղամասի քաղաքապետարանի սրահին մէջ :

Բեմի կեդրոնը դեղեցիկ էր երեք քառորդ դար հայ ժողովուրդին ծառայած եւ անոր ազգային հանդանակին թարգմանը հանդիսացած՝ Դաշնակցութեամբ մեծդի դինանշանը : Անոր կողքին՝ ձախ եւ աջ , ֆրանսական եւ հայկական եռագոյները :

« Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը ,— յայտարարեց իր ճառին սկիզբը օրուան նախագահը՝ ընկեր Հրանտ – Սամուէլ , — 74 տարեկան է : 30 տարի գործած է Երկրին մէջ, հայ ժողովուրդին ներշնչելով ազատութեան եւ անկախութեան գաղափարականը : 44 տարիէ ի վեր Դաշնակցութիւնը վառ կը պահէ հայրենասիրական՝ ոգին ի սփիւռս աշխարհի ցրուած հայ գանդուածներու մէջ, տէր ու պաշտպան կը կանդնի հայկ· մշակոյթին եւ աղգային սրբութեանց եւ աւանդութեանց , կը հետապնդէ հայկական դատը, արդարութիւն պահանջելով մեր բազմաչարչար եւ անիրաւուած աղգին համար »:

Ընկեր Հրանտ – Սամուէլ ներկայացնելէ ետք Հայոց պատմութեան նկարագրը, դիտել տալէ ետք, թէ ոչ մէկ աղգ Հայուն չափ արիւն թափած է յանուն ազատութեան եւ, վերջապէս , ոչ մէկ աղգ այնքան սիրած ու պաշտպանած է մարդկային հոդեւոր ու բարոյական արժէքները, որքան հայ ժողովուրդը, Դաշնակցութեան պատմութիւնը կը նոյնացնէ Հայոց ժամանակակից պատմութեան հետ :

Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը հոդեփոխեց հայ ժողովուրդը: Դարերու դերութեան ենթարկուած, ամէն տեսակ հալածանք եւ վայրագութիւն ճաշակած հայ մարդը հոդեկոտրուած եւ մտալկուած պատկեր մը կը ներկայացնէր , երբ 1890ին հրապարակ եկաւ Դաշնակցութիւնը , — յայտարարեց ընկեր Ռուբիկ Մկրտիչեան, ու ապա , աւելցուց :— Դաշնակցութիւնը իր գործերով, իր մամուլով, քարոզչութեան դանազան ձեւերով հայ մարդուն մէջ վերսին արթնցուց ոչ միայն ցեղային դիտակցութեան ոգին, այլեւ ցեղային դիմադիծն ու արժէքները պաշտպանելու վճռակամ տրամադրութիւնը :

Հոս հպատակ Հայը կարճ ժամանակուան մէջ գարձաւ գէնքի փարող եւ գէնքով իր իրաւունքները պաշտպանող կըտրիճ մը :

Ընկեր Ռուբիկ Մկրտիչեան հաստատեց, թէ այս հոդեփոխութիւնը մեծ նշանակութիւն ունեցաւ մեր վերջին ժամանակաշրջանի պատմութեան մէջ : Այդ հոդեփոխութեան չնորհիւ է , որ կարելի եղաւ դիմադրել պայքարիլ, կռուիլ եւ, ի վերջոյ, բախտորոշ թռուածքի մը հիմնել անկախ պետականութիւն մը :

Ռուսերուն ներկայ մեր իրականութեան մասին, օրուան բանախօսը չեշտեց , թէ տասնեակ տարիներէ ի վեր խորհրդային իշխանութիւնը կ'աշխատի խաթարել մեր հայրենասիրական ժողովուրդին աղգային ոգին, բայց ի զո՞ւր :

Դաշնակցութեան 75ամեայ պայքարը ի դուր չէ անցած : Ապացոյց, որ ներկայիս ազգովին կը հետապնդենք Հայ Դատը, որ ստացած է իրաւական բնոյթ մը :

Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի կողմէ խօսեցաւ ընկեր Օննիկ Ալթունեան: Երիտասարդ ընկերը նախ կը յիշեցնէ Դաշնակցութեան մղած պայքարը, որ պսակուեցաւ 1918ի անկախութեամբ : Հուսկ ուրեմն կ'անդրադառնայ այն վճռական ու բախտորոշ դերին, որ վիճակուեցաւ երէց կազմակերպութեան, 1920էն սկսեալ: Կազմակերպել տարագիր գանգուածները, դաղութներու մէջ ստեղծել ազգային ձեւաւորուած կեանք , նոր սերունդը դաստիարակել հայեցի չունչով եւ ոգիով ու միեւնոյն ատեն, պայքարիլ խորթ վարչաձեւի մը նոյնքան խորթ դաւադրահաւատութեան դէմ :

Դաշնակցական երիտասարդութիւնը կը հաւատայ, թէ մեր ժողովուրդին վիճակուած է լուսաւոր ապագայ մը եւ, այդ լուսաւոր ապագան իրականութիւն դարձնելու համար պատրաստ է ան աշխատելու, տքնելու եւ պայքարելու Դաշնակցութեան դրօշին տակ :— Եզրակացուց Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի ներկայացուցիչը :

Ընկեր Հրանտ – Սամուէլ վիակման խօսքին մէջ դիտել տալէ ետք, թէ Դաշնակցութեան ցանած սերմերը խոր արձագանգ գտած են ամէն տեղ , հաստատեց յայտնեց , թէ մեր տարագիր եռագոյնն ալ անպայման բախտորոշ օր մը պիտի ծածանի Նիւ Եորքի Մ.Ա.Կի պալատին առջեւ :

Հանդիսի ընթացքին գործադրուեցաւ դեղարուեստական բաժինը :

Քեմանչահար Ռուբէն նուագեց երեք երգեր : Առաջինը՝ Սայաթ – Նովայի « Դու էն դլխէն խաստուն իս»ը, երկրորդը՝ իր հեղինակութիւններէն « Ուխտագնացութիւն»ը եւ երրորդը՝ « Կռունկ»ը :

Օփերա Քոմիքի երգիչներէն կի կոտէն երգեց քանի մը դասական երգեր :

Դաշնակցութեան ծնունդն ու պատմական առաքելութիւնը խորհրդանշող կեդրոնի պատկերով մը վերջ գտաւ ռոնա – կատարութեան պաշտօնական բաժինը , որմէ ետք, մինչեւ լոյս, տեղի ունեցաւ պար եւ խրախճանք :

ՇԲՋ. ԹՂԹԱԿԻՑ

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (75)

ԷԿԵՐԻ ** ** ԱՍՏՂԵՐԸ

Աղջիկը չէր տեսներ դինքը մոչենիի ճիւղերէն, բայց ձայնէն ճանչցաւ Գրի – գորը :

Եղնիկի մը նման եկաւ մերթ կանգ առնելով՝ մերթ վազելով, զարմացած խոշոր բացուած աչքերով, ու զարմացումէն առանց թարթելու :

— Ես եմ Վիլուչքա, — կրկնեց Գրի – գոր :

Ան տեսն աղջիկը հոն վազեց ու ձեռքերը իրարու զարնելով դոչեց ·

— Ո՛հ Գրիգոր, դուն ի՞նչպէս հոս կ'ըլլաս :

Ուրախութեամբ համակուած մօտեցաւ ճաղին որպէս զի Գրիգոր համբուրէր դինքը: Գրիգոր անոյշ բուրում մը զգաց անոր վրայ, նման ապրիլի մէջ բացուող նարկիսին :

Ապա ճաղը բռնեցին իրարու քով· ճաղը պաղ էր· բայց իրենց ձեռքերը տաք , ու երկուքին դէմքն ալ վառ :

Տղան համառօտ մը պատմեց իր հոն դալու պատմութիւնը, ու մինչ ան՝ աղջկան դէմքը , ձեռքերն ու դիտեստները կը դննէր :

Ինչքան մեծցեր ու դեղեցկացեր էր : Միայն աչքերը, այդ յստակ, անմեղ, կատուի դեղեցիկ աչքերը նոյն մնացեր էին :

Ուրիշ մը թերեւս դեղեցիկ չգտնէր աղջիկը , քանի որ ան այդ տարիքին մէջ չէր՝ երբ միայն ձեռքերն ու ոտքերը կ'աճին , դէմքը տակաւին տհաս , մանդերը կարճ· սակայն Գրիգորին համար դեղեցիկ էր ան: Աղջկան խոշոր ձեռքերուն կը հաւնէր , սպիտակ ու թաւիշ կը դպար դանոնք, անոր աղուորիկ կօշիկներուն ալ երկար ակնարկ մը տուաւ :

— Մատանի մը բերի քեղի համար , — ըսաւ Գրիգոր :

Ու դրպանէն հանեց այդ Թրքական մեծ մատանին :

— Սա իմ սիրելի վարդապետս Թողուց ինծի, ես ալ քեղի կուտամ, Վիլուչքա :

Վիլա ձեռք առաւ զայն ու հաճոյքով դիտեց անոր տպաղիտնէ լուսնի մահիկը ու ադամանդէ աստղերը · ապա մատը մէկէն անցընելով սկսաւ ժպտիլ :

— Որքան մեծ է այս մատանին, բայց դեղեցիկ :

Ու քանի որ մատանին մէկ մատին վրայ կը խաղար՝ երկու մատները անոյշ մէկէն :

— Երբոր մեծնամ աւելի յարմար պիտի ըլլայ ,— ըսաւ , — մինչեւ այն ատեն քովդ մնայ :

Ապա մանկական պարզութեամբ աւելացուց ·

— Երբ որ պսակուինք :

Գրիգորին դէմքը ամպոտեցաւ ու աչքերը թրջեցան :

— Դուն ինծի հետ բնաւ պիտի չպսակուիս, Վիլա :

— Ո՞չ ,— ցնցուեցաւ աղջիկը :

— Դուն այլեւս թաղուտրներու ու մեծամեծներու մէջ կ'ապրիս : Քեղ ինծի պէս սովորական մարդու մը չեն տար :

— Ի՞նչպէս թէ չեն տար ·— քաչեց վիզը Վիլան : — կարծես թէ ես անոնց վրայ կը նայի՞մ : Անդամ մը թաղուհին ալ ըսաւ ինծի որ եթէ թաղուհոր մանկիկը սիրեմ՝ այսպիսի ու այնպիսի փեսայ մը կը դտնէ ինծի երբ մեծնամ : Ես ալ պատասխանեցի իրեն թէ ես արդէն նշանած ունիմ · անունդ ալ ըսի իրեն, ու նաեւ թէ իշխան Վաղենտ Թէօրէօք քու հայրդ է :

— Ըսի՞ր · եւ ինչը ի՞նչ ըսաւ :

— Ինդալէն գրեթէ մարեցաւ :

— Ինչն ալ հոս պարտէ՞զն է :

— Հոս է, այդ սեւադլեսան է :

— Ա՞ն է :

— Ան· դեղեցիկ է , այնպէս չէ՞ :

— Այո , դեղեցիկ է , բայց ես դեռ աւելի դեղեցիկ կ'երեւակայէի :

— Դեռ աւելի դեղեցի՞կ : Միթէ արդէն դեղեցիկ չէ՞ :

— Գլխուն վրայ թագ անդամ չի տես նուիր :

— Եթէ ուղես հետը կրնաս խօսիլ ալ, չատ լաւ կին մըն է : Բայց հունդարերէն չի հասկնար :

— Հապա՞ :

— Լեհերէն , դերմաներէն, դաղմատերէն, իտալերէն, ֆրանսերէն , մէկ խօսքով ամէն լեզուով , բայց հունդարերէն չէ : Քու անունդ ալ կլիկոլ կը հընչէ :

ԿԵԶԱ. ԿԱՐՏՈՆԻ

(Շար·)

ՆՈՒԷՐ

Մեռելոցի առթիւ Այրի Տիկին Վ. Խաչ–մանեան հարիւր ֆրանք կը նուիրէ Շա–ւիւի եկեղեցիին, ի յիշատակ իր ամուս–նոյն Յակոբ Խաչմանեանի եւ ընտանիքին ողբացեալ հարազատներուն : (Տառնալ «Յառաջ»էն) :

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Սէն Ժերմի Թաղ. Խորհուրդը իր գո–ւակցութիւնները կը յայտնէ Ողբ. Տաե–փան Չէրչեանի մահուան առթիւ իր պա–րագաներուն եւ շնորհակալութիւններ փոխան ծաղկեպսակի նուիրատուներուն :

Չէրչեան ընտանիք քսան ֆրանք, Մար–տիրոս Նալպանտեան տասը, Մանուկ Գասպարեան, Օննիկ Ժամկոչեան եւ Վէն–սան Ալթունեան հինգական թաղիս եկե–ղեցւոյ : Չերչեան ընտանիք եւ Յովա – կիմ Հալիպլիեան տասնական թաղիս ղպրոցին :

Վերջերս Ամերիկայի մէջ մահացած Գէորգ Կօփոյեանի հոգեհանդստեան պաշ–տօնի առթիւ, որ տեղի ունեցաւ Հոկտ. 25ին, Թաղիս Ս. Սահակ – Մեսրոպ եկե–ղեցւոյ մէջ, հետեւեալ նուէրները ե – ղած են այլեւայլ հաստատութեանց :

Տէր եւ Տիկին Վարդան Քիւրքչեան 30 ֆրանք, Թաղիս ղպրոցին, Յովհ. Քութ–սուչեան Թաղիս եկեղեցւոյ 10, Մանա–ս Քիւրքչեան Թաղիս եկեղեցւոյ 10, Տի–կին Զարդար Առաքելեան Թաղիս կեղե–ւոյ տասը ֆրանք , Տէր եւ Տիկին Վար – դան Քիւրքչեան քսան ֆր. Սէն Ժերմի կ. Խաչին , Այրի Տիկին Վերժին Դա – լիթեան տասը, Մշակոյթի Տան , Սէն Ժերմի կապոյտ Խաչ քսան Մարսէյլի Առաջնորդարանին, Սէն Ժերմի Հայաս–տան ենթակոմիտէն քսան , Մարսէյլի Առաջնորդարանին, Յովհ. Սիմոնեան 10 ֆր. Մարսէյլի Առաջնորդարանին :

ԼԻՈՆ ԼԻՈՆ

ՏԱՐԵԿԱՆ ՄԵԾ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

Կազմակերպուած Հ. Ց. Դ. Նոր Սե – րունդի Տէսինի խումբին կողմէ :

Տեղի կ'ունենայ Շաբաթ, 7 Նոյեմ – բեր՝ երեկոյեան ժամը 8·30էն մինչեւ լոյս :

ՃԱՇ

Կազմակերպուած Սեբաստիոյ Նահանգի Մուրատ Ուսումնասիրացի կողմէ :

Կիրակի Նոյեմբեր 8:

Մանրամասնութիւնները յետագային :

ՄԱՆԿԱՊԱՐՏԻԶ

Անարատ Յղութեան Հայ քոյրերը , Առնուվիլ լէ Կոնէսի մէջ (73 Ավրընիւ Անրի Պարպիւս) այս տարի մանկապարտէզ եւ մանկամսուր մը բացած են :

Կը հրաւիրուին ծնողքները իրենց փոք–րիկները առաջնորդել հայ քոյրերուն :

★

ԻՐԱՆԻ

ՄԱՅՐԱՔԱՂԱՔԸ ԵԿՈՂՆԵՐՈՒՆ

«PARS HOTEL»

— TEHRAN —

ԿԵԴՐՈՆԱԿԱՆ եւ ԱՐԴԻԱԿԱՆ
ԱՄԷՆ ՅԱՐՄԱՐՈՒԹԵԱՄԲ

Հեռախօս – Սենեակներ – Բաղնիք

ՍԵՓԱԿԱՆ ՃԱՇԱՐԱՆ

Դալար պարտէզ – Զուլալ լողարան

●

« PARS HOTEL »
Ave. Sepand, 40
TÉLÉPHONE : 626031
CABLES : 206 TEHRAN

●

ՆՊԱՍՏԱՒՈՐ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐ

1 հոգիոց սենեակ· — Օրը 370 Ռ·
2 հոգիոց սենեակ· — Օրը 520 Ռ·
(Նախաճաշով, ծառայութեամբ, սակով)

Երկար մնացողին՝ մասնաւոր գիներ

ԱՑՑԵԼԵՑԻՔ եւ ՎԱՑԵԼԵՑԻՔ

« ՓԱՐՍ ՊԱՆՈՒՈԿԻՆ »

ԱՌԱՒԵԼՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

★

ՀԱՑ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏԱՆ

Ընկեր Նուպար Նիկողոսեան 250 ֆր· կը նուիրէ Մշակոյթի Տան Շաւարշ Մի – սաքեան սրահին, իր մօր՝ Զապէլ Նիկո – դոսեանի մահուան քառասունքին, ի յի – շատակ :

ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐԸ

ԻՍԻԻ ՄԷՋ

Կը տօնուի Նոյեմբեր 15ին :

Մանրամասնութիւնները յայտնուած :

ՖՐ· ԿԱՊՈՑՏ ԽԱՋ

Ամէն Հինգշաբթի կէսօրէ ետք ժամը 15էն 18ը բաց է կապ· Խաչի Շրջ· վար – չութեան դրասենեակը : Մասնաճիւղերը եւ անհատները որոնք տեղեկութեան կա–րիք ունին, կրնան ներկայանալ 17 Րիւ Պլէօ, Մշակոյթի տան Գ· յարկ, կամ հե–ռաձայնել ԹԵԹպու 63–89 :

Մանուկներու կողմէ կայան մոռցուած հանդերձեղէնները կրնան ստացուիլ ըս–րսենեակէն :

Կը խնդրուի ծնողքներէն այլեւս չու – ցացնել կայանի կապակցութեամբ պարտ–քերու վճարումը :

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ՏՕՆԱԾԱՌ

ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

Տօնածառի աւանդական մեծ հանդէսը , Կիրակի՝ Դեկտեմբեր 20, ժամը 4ին , Վարժարանի թատերասրահին մէջ :

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Հ. Յ. Դ.

ՓԱՐԻԶ.— Հ· Ց· Դ· «Քրիստափոր» խումբի ընկերական ժողովը այս երեք – շաբթի (3 Նոյեմբեր) Մշակոյթի Տան մէջ ժամը 20·30ին : Կը խնդրուի բոլոր ընկեր–ներէն ներկայ ըլլալ : Կարեւոր օրակարգ :

ՓԱՐԻԶ.— Հ· Ց· Դ· Փոթորիկ խումբին ժողովը, այս Չորեքշաբթի, ժամը 21ին, սովորական հաւաքատեղին : Կա – րեւոր օրակարգ :

ՓԱՐԻԶ.— Հ· Ց· Դ· «Րաֆֆի» խում–բի ժողովը այս Շաբաթ, ժամը 21ին , Մշակոյթի Տան մէջ: Բոլորին ներկայու–թիւնը պարտաւորիչ է :

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊ· ԽԱՉԻ Մ[illegible]ասնաճիւղային ժո – ղով, Շաբաթ (7 Նոյեմբեր) ժամը 16ին, Մշակոյթի Տան Ա· յարկի սրահը : Կա – րեւոր օրակարգ : Կը խնդրուի ճշդապար ըլլալ :

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Կիրակի, 22 Նոյեմբեր կէսօրէ ետք, ժամը 15էն 23 Մշակոյթի տան մէջ, Հ· Ց· Դ· «Քրիստափոր» խումբի ցերեկոյ – թը: Մանրամասնութիւնները յառաջիկա–յին :

×

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Հ· Ց· Դ· Նոր Սերունդի Ռոստոմ խումբի տարեկան պարահանդէ–սը Դեկտեմբեր 12ին, Ալհամպրայի սը – րահներուն մէջ:

×

ԼԻՈՆ.— Ֆ· Կ· Խաչի տարեկան պա – րահանդէսը Դեկտեմբեր վերջին , Փալէ Տիւ Քոնկուէի սրահներուն մէջ :

×

Որբերու Օգն· Մարմնի
ՏԱՐԵԿԱՆ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ
Նոյեմբեր 29ին
GRAND HOTEL

×

Հ· Ց· Դ· Նոր Սերունդի Պօմոնի «Քր–իստափոր» խումբին տարեկան դեղար – ուեստական երեկոյթը, Շաբաթ 21 Նո – յեմբեր, Պօմոնի Ս· Սահակ – Մեսրոպ սրահին մէջ :

Մանրամասնութիւնները յետագային :

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐԸ

ԱՌՆՈՒՎԻԼԻ ՄԷՋ

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ԵՒ ՊԱՐԱՆՑԻԿ ԵՐԵԿՈՅԹ

Հովանաւորութեամբ Առնուվիլ – Սարսէլ Հ· Ց· Դ· Վարդան Ենթակոմիտէի :
Մասնակցութեամբ տեղւոյն Նոր Սերունդի ու Կապոյտ Խաչի մասնաճիւղերու :

Կիրակի 8 Նոյեմբեր, ժամը 15·30էն մինչեւ 24

Առնուվիլի Հայ Կաթողիկէ եկեղեցիին կից սրահին մէջ

69, Avenue Henri Barbusse ARNOUVILLE-LES-GONESSE

Կը նախագահէ՝ ԸՆԿԵՐ ԱՐԱ. ՊԻՊԻՐԵԱՆ

Կը խօսի Ընկ· Ա· ՓՈՒՇՈՒՃԵԱՆ

Գեղարուեստական բաժին.— Հ· Ց· Դ· Նոր Սերունդի « ՆԱՅԻՐԻ» պարախում–բը , ղեկավարութեամբ ՏԻԿԻՆ ԹՈՐՈՍԵԱՆԻ

Թատերական ներկայացում

« ԱՄՈՒՍՆՈՒԹԵԱՆ ՏԱՐԵԴԱՐՁԸ»

Կենդանի պատկեր Նոր Սերունդի կողմէ , ինչպէս նաեւ արտասանութիւններ ու պանդխտան անակնկալներ , ժամը 19·30էն սկսեալ եւրոպական պարեր :

Ճոխ պիւֆէ առատ կերուխում , Սրահի ջերմութիւնը ապահովուած է :

Հաղորդակցութեան միջոցներ .— Train de la Gare du Nord descendre à Villiers-le-Bel - Gonesse 13 h. 50, 14 h. 30, 15 h. 10, 15 h. 50, 16 h. 41, 17 h. 20, 18 h. 09, 18 h. 49 ou Autobus : Porte de la Chapelle, descendre Terminus, Gare de Villiers-le-Bel.

ՄՈՒՐԱՏ - ՌԱՓԱՅԷԼԵԱՆ
ՆԱԽԿԻՆ ԱՇԱԿԵՐՏԱՑ ՄԻՈՒԹԻՒՆ

ՏԱՐԵԿԱՆ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

ԶՈՒԱՐԹ ՄԹՆՈԼՈՐՏ
Մայրամուտէն մինչեւ կէս գիշեր
ԿԻՐԱԿԻ՝ ԴԵԿՏ· 13, ԺԱՄԸ 17Է՝Ն 24

3, AVENUE GABRIEL **Ambassadeurs** Métro : CONCORDE

ՊԷՌՆԱՌ ՏԷՏԷՃԵԱՆ

ԺՈՂՈՎՐԴԱԿԱՆ եւ ԱՐԴԻԱԿԱՆ ՊԱՐԵՐՈՒ ԻՐ ՄԵԾ ԳՈՒԱԳԱԽՈՒՄԲՈՎ
ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ՃՈԽ ԵՒ ԸՆՏԻՐ ՅԱՅՏԱԳԻՐ

ԱՆԱԿՆԿԱԼՆԵՐ ԽԱՂԵՐ ԶՈՒԱՐՃԱԼԻՔՆԵՐ

ATTRACTIONS **BAR** **BUFFET**

ՅԱՌԱՋ

ԿԱՐԴԱՑԷ՛Ք, ՆՈՒԻՐԵՑԷ՛Ք ԱՅՍ ԳԻՐՔԵՐԸ

Շ· ՄԻՍԱՔԵԱՆ	Օրեր եւ ժամեր	20 ֆր·
Ժ· ՄԻՍԱՔԵԱՆ	Բուռ մը Տոմս	15 ֆր·
ՇԱՀԱՆ ՇԱՀՆՈՒՐ	Նահանջը առանց երգի Յարալէզներու Դաւանանութիւնը	7 ֆր· 7ֆր·
Մ· ԻՇԽԱՆ	Ոսկի Աշուն (*բանաստեղծ.*)	10 ֆր·
ՎԱՀԷ ՔԱՋԱ	Կարթը	5 ֆր·

ԱՌԱՔՈՒՄԻ ԾԱԽՔԸ ԳՆՈՐԴԻՆ ՎՐԱՑ

ՅԱՌԱՋ

ԸՆԹԱՑԻԿ ԱԶԴԵՐՈՒ ՆՈՐ ՍԱԿԱԳԻՆ

ՄԷԿ ԱՆԳԱՄՈՒԱՆ ՀԱՄԱՐ

ՄԱՀԱԶԴ	40 Ֆ·	մինչեւ 1/4 սիւեակ
ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ	20 Ֆ·	մինչեւ 1/8 սիւեակ
ՅԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ	5	» » »
ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ	20 Ֆ·	» » »
ՀԱՐՍԱՆԻՔ, ՆՇԱՆՏՈՒՔ	20 Ֆ·	» » »
ՆՈՒԻՐԱՏՈՒՈՒԹԻՒՆ	10 Ֆ·	» » »
ԾՆՈՒՆԴ	20 Ֆ·	» » »
«ՓՈՒԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ»	10 Ֆ·	» » »
«ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ»	5 Ֆ·	» » »
ԾԱՒՈՒ Է	25 Ֆ·	» » »

Այս գիները մէկ անգամ հրատարակելի եւ ձրաձակուած ծառայով ազ–դերու համար են, չորրորդ էջը :

Կանխիկ վճարումը պարտաւորիչ է :

Առեւտրական կամ այլ ազդերու մասնաւոր պայմաններուն համար դիմել Վարչութեան :

ՀԱՅՐԱԼՔ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925 — Tél. : PROvence 86-60
R. C. Seine 57 A 2731 — C.C.P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝ Տար· 60 Ֆ· Վեցամսեայ՝ 35 Ֆ·
Արտասահման՝ Տար· 80 ֆր· Հատը 0·30 Ֆ·

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ
4
ՆՈՅԵՄԲԵՐ
MERCREDI
4 NOVEMBRE
1964

LE NUMÉRO : 0,30 FR.

Ժ԰ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 10152 — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — 40e ANNÉE — N° 10.152

«ՍԻ՛Ր, ԹԷ... ԱՄՈՒՍՆՈՒԹԻԻՆ»

Թուրքիոյ արտաքին գործոց նախարար Իքրամոյն ձեմալ երբեմն Մոսկուա հա– ցած է, խորհրդային նոր ղեկավարու– ցած հետ բանակցելու համար :

Շաբաթաթերթ Մը Լոնդոնի մեծազդեցիկ «Ֆո– րին Տեյլա Սեբա» օրաթերթին, Մոս– կուա ամէն հնարաւոր միջոցի պիտի դի– մի Ադզարան պոկելու կամ մեկուսա– նելու համար Աւգանտեան Ուխտէն :

Թերթին «Լ'Օռոռ»ի խմբագիրներէ Պինդէի նախաձեռնութեամբ Թուր– կը պատրաստուի աստիճանաբար ընդուիլ Աւգանտեան ճակատէն :

Անգլիական մամուլը կը հետաքրքրի, որ Ադզարա դժուար է արեւմտեան պետու– թիւններ ոտքի ուղղութենէն կիսպրակտիկական հարցի մը եւ դէպի Մոսկուա հակելու տրամա– բանութիւններ ոյոյց կուտայ :

Նոյնով խորհրդային խորհրդարանա– կան պատուիրակութիւն մը Անգարա պիտի այցելէ :

Ան ի պատրաստութիւն նոր «մթնոլոր– տի», Անգարայի խորհրդային դեսպան Ալեքսանդրովի հանդիպումներ ունեցած է վար– չապետ Ինէօնիւի հետ : Այս մասին ըն– դարձակ տեղեկագրութիւն մը կը դնենք ոյոյց « Ժամանակ»ի Հոկտ· 1 թուա– կին մէջ :

Վարչապետի եւ դեսպանի հանդիպում– ին անդրադառնալէ ետք, թերթը հրա– տարակած է երկու վարիչներու անմի– ջական օդնականներուն միջեւ տեղի ու– նեցած խօսակցութիւնը՝ բառացի : Սոո– ւ կառաւրուած մէջբերումը անդերա– նգելի պատկերաւոր արտայայտութիւն ն է կոմիերու հետապնդածին :

« Կէօյիւշ·— Թուրքիա եւս միշտ ընդհատակեայ կ'ուզէ ըլլալ իր հարեւան– ցին հետ :

« Վարոնին·— Մենք (առաջ ժողովուր– դ — «Ց·»), պապենական խօսք մը ու– նինք: Միակողմանի սէր մը կսկիծ եւ տանապանք կը պատճառէ : Եթէ սէրը փոխադարձ ըլլայ՝ աւելի զօրաւոր կը ըլ– նայուի: Ռուսիա միակողմանի սէր չի կրնար Թուրքիոյ հանդէպ : Պէտք է Թուրքիա եւս փոխադարձէ մեր սիրոյն :

« Կէօյիւշ·— Միակողմանի սէր մը ա– նի լաւ է, հակառակ պարագային, ա– նոր սէր չեն ըսեր, այլ՝ ամուսնութիւն» :

Թուրքը գիտէ, որ ճիշդ այս «ամուս– նութիւն»ն է Մոսկուայի հետապնդած նպատակը՝ Լենինէն – Քեմալ «եղբայրու– թեան » օրերէն սկսեալ :

Եթէ տարիներ անընդհատ, Թուրքիոյ «սիրահարած » կրեմլին եղաւ առաջա– նին, հանդուրժո՞ղ, համբերո՞ղ, հե– ղոյակա՞ն :

Այս « սիրահարութեան » պերճօրէն ընդխմաստ առաջին վկայութիւնը եղաւ Հայաստանի հողային անճիտումը, հայ– կական տարածութեանց նուիրաբերումը « հեղափոխական » Թուրքիոյ, հայկական հողերու պարզեւատրութիւնը Ադըր– ճանի, Հայ Դատի դերեզմանումը :

Ցեղասպանօրէն կոյր եւ քաղաքականա– կան յիմար պէտք է ըլլալ մոռնալու, թէ Հայութեան Սպանդի յիսնամեակը նոյն մէկ հատիկ աստիճան նուազեցնել Հայաստանի սէրը Թուրքիոյ հանդէպ : Ցիսնամեակն : Ցիսնամեակը պատե– հութիւն է նորանոր վկայութիւններով Թուրքիան համոզելու, թէ Մոսկուայի սէրը ոչ թէ կը նուազի, այլ կ'ամբի :

Եւ բացարձակապէս ապահով ու վրդ– ով կարելի է ըսել, որ Ռուսաստան պարզապէս պատրաստակամութեամբ չ'ո– ւզեր պիտի ընէր, պիտի համաձայնէր Հայաստան պատուհասելու Հայաստան հայութիւն, միայն թէ Անգարա փո– խարձէր անպատմելի իր սէրը, բայց

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԼՈՒՍԱԲԱՆՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ ԿԸ ՎԵՐՋԱՆԱՆ

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼՈՒԹԵԱՆ ՀԵՌԱԳԻՐ ՄԱՍՕ ՅԷ ԹՈՒՆԿԻ

Կը թուի թէ Մոսկուայի նոր ղեկավար– ները այլեւս լուսաբանութիւններ պիտի չտան Խրուշչեւի հեռացման պատճառնե– րու մասին :

Համայնավար օտար կուսակցութիւն– ներու պատուիրակութիւնները, որոնք Մոսկուա փութացած էին բացատրութիւն ուղելու համար, օրէ օր կը մեկնին, չատ դժգոհ խորհրդակցութիւններէ ետք : Առջի օր դանիական պատուիրակութիւնը Քոփընհակ հասած է եւ նախադահը՝ յայ– տարարած է թէ մէջ այլոց ·— « 29 կէտե– րէ բաղկացած տեղեկագիրը Խրուշչեւի դէմ որուն մասին խօսուեցաւ արեւմտեան մամուլին մէջ, դոյութիւն չունի : Ոչ մէկ մեղադրանք եղած է նախկին վարչապե– տին դէմ Քուպայի տագնապին մէջ » :

Ըստ Դանիացի համայնավար պարագլու– խին, Մոսկուայի եւ Փեքինի միջեւ դա– դափարական պայքարը ոչ մէկ կապ ունի իր մեկնումին հետ : Պատահածին հիմ– նական պատճառն է երկիներու պնդերա– կութիւնը, ապազիւղատնտեսական յան– ցանքները : Եսփերսկն ճշդած է նաեւ թէ Մոսկուա եղած առնը ուղած է Խրուշ– չեւի հանդիպել : Խորհրդային իշխանու– թիւնները ըսած են թէ ոչ մէկ արդելք կը տեսնեն այդ ուղղութեամբ, բայց Խր– րուշչեւ ինք վախ յայտնած է ոչ մէկ այցելու տեսնել :

Դանիացիներէն ետք, մեկնումի ճամ– բան բռնած են Աւստրիացիները : Այս առթիւ հրատարակուած միացեալ դե– կոյցը կը չեշտէ թէ Մոսկուա միշտ նոր պատասխան է համայնավար կուսակցու– թեանց համաշխարհային հանդիպումին :

Միւս կողմէ կը թուի թէ հնդկական եւ իտալական պատուիրակութիւնները վեր– ջացուցած են իրենց խորհրդակցութիւն– ները : Այս խօսակցութեանց բնոյթը բո– լորովին գաղտնի կը պահուի եւ յայտնի չէ թէ Մոսկուայի տուած բանատեղծու– թիւնները համոզիչ եղա՞ծ են : Հաւանա– բար աւելի բան մը կարելի ըլլայ իմանալ երբ գանազան պատուիրակութիւնները իրենց դեկուցումը տան կեդրոնական կո– միտէներուն :

Ըստ կարդ մը աղբիւրներու կարելի չէ տակաւին ապահովութեամբ խօսիլ տրուած ըլլալով որ յաջոդութեան տալնապը տակաւին չէ լուծ– ուած : Ներկայիս կարմիր Հրապարակին վրայ նկարներու դասաւորումը հետեւ– եալն է .— Լենինի ալ կոդմը՝ Բրեժնեւ, Սուսլով, Պոդկորնի, Շվերնիկ եւ Կոս– լով, ձախ կոդմը՝ Կոսիկին, Միկոյեան, Պլիանակի, Վորոնով եւ Կիրիլենկօ :

Բրեժնեւ, Կոսիկին եւ Միկոյեան չնոր– հակալութեան հեռագիր մը քաչած են Մաօ Ցէ Թունկի եւ Շու Էն Լայի ի պա– տասխան չնորհաւորական հեռագրին որ այս վերջիններէն ղրկած էին : Ըստ չին– կան մամուլի դործակալութեան, հեռա– գիրը հետեւեալ բովանդակութիւնն ունի· — « Շնորհակալութիւն կը յայտնենք այն մաղթանքներուն համար որ արտայայ– տեցիք յանուն չին ժողովուրդին եւ չին կառավարութեան նոր յաջողութիւններու համար խորհրդային ժողովուրդին : Կ'ու– զենք նաեւ մեր երախտապիտութիւնը ար– տայայտել այն չնորհաւորութիւններուն համար որ ղրկեցիք : Վոչխարի արձակ– ման առթիւ : Խորհրդային ժողովուրդը որ անվարան կը դործադրէ լենինեան ընդհ· դիծը եւ կ'իրադործէ յաջողու– թեամբ համայնավարութեան կառուցման ծրադիրը, իր եղբայրական ողջոյնը կը ղրկէ Չինաստանի աշխատասէր ժողո– վուրդին եւ անոր կը մաղթէ նոր յաջո– ղութիւններ ընկերվարութեան կառուց– ման համար չին համայնավար կուսակ– ցութեան ղեկավարութեան ներքեւ : Թող խորհրդային եւ չին համայնավարու– թեանց համախոհութիւնը եւ համայնա– վար միջազդային չարժումին համախո– հութիւնն ու միասնականութիւնը ամրա– պընդուին մարքս – լենինեան եւ պրոլե– տարական միջազդայնականութեան հի– ման վրայ »:

ապագայի նախադրեալներէն կը հանդի– սանայ Ռուսիոյ սահման չճանչցող սէրը Թուրքիոյ հանդէպ :

Միայն յետին մոլարն ու ամէն իմացա– կանութենէ պարպուած ասուպը կրնայ տակաւին խօսիլ ԻՐԱԻԱՏԷՐ ԵԻ ՊԱՀԱՆ– ՋԱՏԷՐ Հայաստանի մասին՝ իբրեւ դոր– ծօն, առկայ եւ ինքնակամ ազդակ :

Այսօր իսկ, կրեմլինի մէջ կը գործէ յատուկ բաժին մը, որ կը պատրաստուի օգտադործել Ցիսնամեակը իբրեւ առիթ բազանցելի առիթ ու պատրուակ՝ պա– հանջելու դաղութները, քայքայելու Սփիւռքը, աւելութիւն, տգեղութիւն, մաղձ, աղտ ու կիրք տարածելու ամէն կողմ :

Թուրքիոյ «սիրահարած» Ռուսաստա– նը, որ ամէն կարգի դեղումներով կը թա– խանձէ, որ փոխադարձուի միակողմանի իր զգացումը, չի՛ կրնար միաժամանակ նաեւ Հայաստանը սիրել :

Զենք կարծեր, որ կրեմլինը յաջողի Թուրքիան ամուսնութեան խորան հրա– պուրել, հոն վերջնական պսակի արարո– ղութիւնը կատարելու :

Սակայն, այս նպատակին անշեղ յա– մառութեամբ ու հետեւողականութեամբ ձդտող Ռուսաստանը միշտ պիտի փոր– ձեսայ « սիրահար »ի ականջին, որ պը– տակուելու պարագային, ամուսնութեան առաջին նուէրը՝ Հայաստա՛նը պիտի ըլ– լայ :

«ՑՈՒՍԱՓԵՐ»

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

Անգլիական մամուլը չատ բուռն կեր– պով կ'արտայայտուի տը Կոլի դէմ, Ֆը– րանսայի Ազգանտեան Ուխտէն քաչուելու մասին եղած չչուկներուն առթիւ : Օպ– զերվըր կը ղրէ թէ Ֆրանսայի նախագա– հը «ամէնէն ծանր տագնապին մէջ կը նե– տէ արեւմտեան դինակցութիւնը » :

Սկոտսմէն Արաբիոյ Սէուտ Ա· թա– գաւորը գահազուրկ եղաւ առջի օր, եւ էմիր Ֆայսալ՝ վարչապետ, գահաժա– ռանգ իշխան եւ փոխ –արքայ եօթը ա– միսէ ի վեր, Արաբիոյ թագաւոր հռչակ– ուած է :

Նիւ Եորքի մէջ Պելժիոյ Արտաքին նախարարը՝ Սփաք յայտարարած է թէ ամէն բանէ առաջ պէտք է եւրոպական դիւղատնտեսական հարցը կարդադրել :

Լիբանանի մէջ «Ֆրանսական Շաբա– թը» մեծ յաջողութեամբ պատկուած է : Այս երեւոյթը յոյս կը ներչնչէ որ Ֆրան– սա կրկին ոտք դնէ արեւելքի չուկան– րուն վրայ :

Գ·Ազիրէի մէջ նախագահ Նասր ճաչ մը տուած է ի պատիւ իր հիւրին՝ Զամպիի նախագահ՝ Քաունտայի :

Վ.ԱՐՇԱՒՍԱՑԻ Միացեալ Նահանդներու դեսպանը բերանացի բողոք մը ներկայա– ցուցած է Լեհաստանի արտաքին նախա– րարութեան, ամերիկեան դեսպանատան մէջ միքրոֆոններ դտած ըլլալով :

ԱՄԵՆԱՑՆ ՍՐԲՈՑ տօնական չաբաթա– վերջի առթիւ արկածներու թիւը չատ մեծ եղած է .— 63 մեռեալ եւ 554 վի– րաւոր Ֆրանսայի ճամբաներուն վրայ :

Մ֊Ռ· ՆԱՄԱՐԱ յայտարարած է Սա– թըրտէ Իվընհոկ Փոսթի որ Միացեալ Նահանդները 1100 ռմբաձիգ օդանաւ եւ 800 հետաքիր ռումբ ունին :

Գ·Ազիրէի «Ալ Ախպար» թերթին հա– մաձայն եմէնի իմամ Պաչը սպաննուած է իր իսկ կողմնակիցներուն կողմէ : Թերթը կը ճշդէ սակայն թէ եմէնի արքայական չրջանակները կը սպասեն որ լուրը հաս– տատուի :

ՔՈՆԿՈՑԻ ըմբոստները ութ հարիւր պելժ եւ վաթսուն ամերիկացի ձերբակա– լած են :

Ա.ԼԺԵՐԱՑԻ ընդդիմադիր Խիտէլի արտաքսումը անախորժ մթնոլորտ մը ստեղծած է Զուիցերիոյ մէջ : Ցազէթ տը Լօզանի մէջ, Փիէր Պէկէն կը ղրէ .— «Ա– պաստանի իրաւունքը, իրաւունքն է դուիցերական Համադաչնակցութեան հա– մար ընդունելու կամ մերժելու բնակու– թիւնը որու որ ուզէ : կարելի չէ դրժել այն մտածումը թէ այս անդամ մեծ ազա– պարանք կար քաղաքական գոհացում մը տալու Պէն Պելլայի » :

ՀՌՈԴՈՍԻ համուդղափառ երրորդ ժո– ղովին պատասխանը այն դիբին ղոր ըս– տացած է Պօղոս Զ· Պապէն, կարեւոր հանդրուան մը պիտի ըլլայ երկու եկե– ղեցիներու յարաբերութեանց համար : Գրաւոր հաստատումը պիտի ըլլայ նաեւ այն խօսակցութեանց ղորս ունեցած են Պապը եւ Տիեզերական Աթենակորաս պատրիարքը, Երուսաղէմի մէջ, անցեալ Յունուարին : Ժողովը իր առաջին դրան– փակ նիստը յատկացուցած է այն պա– տասխաններուն ղորս պիտի տայ ուրիչ ե– կեղեցիներէ եւ մանաւանդ Պապէն ստա– ցուած դիբերուն : Այս պատասխաննե– րուն համար յատուկ յանձնախումբ մը կազմուած է, հինդ կրօնաւորներէ եւ մէկ աչխարհական, բայց կարդ մը վերապա– հութիւններ եղած են : Այսպէս Զաղբպի մետրոպոլիթը, գերպ· Տամասկինոս որ Սերպիոյ պատուիրակութեան պետն է խօսած է այն հալածանքներուն մասին ղորս կաթողիկոսները կ'ընեն Սերպիոյ ուղղափառ ժողովուրդին դէմ : Գալով ռումանական պատուիրակութեան պե– տին, չեչտած է որ Պապին տրուելիք պատասխանը կրնայ կանոնական դժուա– րութիւններ ստեղծել :

ԽՐՈՒՇՉԵՒԻ ԱՆԿՈՒՄԸ

Ռուս դործակալութեան պաշտօնական հեռագիրները չուարճմի մատնեցին մի – ջազգային պետական մարդիկ, միջազգային մամուլը: Ցորհ. Միւռթեան վարիչը, որ տասնեակ տարիներ փայլեցաւ քաղաքական երկինքին վրայ, անակնկալօրէն կը խաւարէր: Մեկնաբաններ ենթադրեցին պատճառները կը թուէին, համայնավարները Մոսկուա կը դիմէին լուսաբանութիւն ստանալու համար: Համայնավար աչխարհն ալ բաժնուած էր խորհրդային եւ չինական հատուածներու:

Առանձնացած Սեւ Ծովու ափին, օր – ուան ինքնակալը, անդիտակ մայրաքաղաքին մէջ ամխնելէ ի վեր կատարուած դաւադրական աչխատանքին, տեղեկացաւ դիր մը կը պատրաստէր Նոյեմբերի մէջ դումարուելիք ժողովին: Իր մօտն էր եւթը օրէ ի վեր տարիներու մտերիմ բարեկամն ու մաքրագործումներու գործակիցը Միկոյեան, որուն ժպիտը դառն հեգնութիւն մը ըլլալու էր Խրուչչեւի ողբերգական վերջաւորութեան:

Կը մեկնի Մոսկուա, կը կանչուի դատարան, դատախազ Սուսլով կ'ամբաստանէ դայն իբր իշխանական կեանք վարող, իր վիլլաները նախանձելի են ամերիկացի միլիոնատէրներուն եւ կ'ապրի կեանք մը ցարերու կենցաղէն աւելի բարձր մակարդակով, կը գործէ մենատիրաբար առանց կարեւորութիւն տալու Կեդրոնական Կոմիտէի, Գերագոյն Մարմինի թելադրութեանց, իշխանութիւնը չահագործեց ազգականները զետեղելով բարձր դիրքերու վրայ, փեսին տուաւ դիւանագիտական նուրբ պաշտօններ, բաժնեց համայնավար կուսակցութիւնները, տկարացուց Ցորհ. Միւռթեան դիրքը:

Խրուչչեւ աչքերը սեւեռած դատախազին լուռ կ'ունկնդրէ ամբաստանութիւնները, կ'առաջարկէ հարցը ներկայացնել Կեդրոնական Կոմիտէին, կը յուսայ թէ համակիրներ պիտի դտնէ հոն, ինչպէս 1957ի դատավարութեան, Կոմիտէն կազմող երեք հարիւր անդամներ արդէն պատրաստուած են նախապահին եւ քարտուղարին կողմէ: Սուսլով կը կրկնէ ամբաստանութիւնները, Խրուչչեւ կը չըւարի, բարեկամներն անդամ խեթ կը նային իրեն, ճարահատ չարժում մը պատասխանելու համար, բայց դատավճիռը արուած է արդէն: Երկուսն վարչապետը կը դահավիժի բարձրութենէն, կը թաղուի տուներնեու մէջ:

Դատախազ Սուսլով 1964 Փետրուար 14ին կը դումարէր Խրուչչեւը, կը քննադատէր Մաօն: «Չին վարիչներ հակառակ են Խրուչչեւի որովհետեւ ան է որ կ'ոգեւորէ 20րդ Համագումարին կուսակցական չարժումը, ան է որ կ'ապահովէ Ս. Միութեան դէպի համայնավարութիւն յառաջդիմութիւնը: Չին վարիչներ կը փափաքին ընկեր Խրուչչեւը բաժնել կեդրոնական կոմիտէէն, հակադրելու համար մեր կուսակցութիւնը խորհրդային ժողովուրդին»:

Համբաւաւոր փաստաբանը այս անդամ ինքն էր որ Խրուչչեւը կը բաժնէր կեդրոնական Կոմիտէէն եւ խորհրդային ժողովուրդէն: Միկոյեան եւ Սուսլով, անբացատրելի կապերով միացած, տապալեցին Խրուչչեւը, նախապէս ընկերացան իրեն հեռացընելու համար Մալենքով, Մոլոթով եւ Քականովիչ, ճամբելու համար Պուլկանինը, կը կարծէին թէ ուրբայնացի այս դիւղացին տիրապետող դէմք մը չէր կրնար ըլլալ, չուտով տեղի կուտար, բայց տեսան թէ երկար տեւեց չըլլանը, ժողովրդականութիւն չահեցաւ, ջնջեց դաղտնի ոստիկանութիւնը, չունչ առնել տուաւ խորհրդային քաղաքացիներուն, մեղմացուց սթալինեան բիրտ քաղաքականութիւնը, ջանաց կենսամթերքի որ – տադրութիւնը աւելցնել, բարեկեցութիւն տալ ամէնուն:

Փեչտայի եւ Փրակայի մէջ դովաբան – նեց արեւմտեան տնտեսութիւնը, խոս – տովանեցաւ համայնավար տնտեսութեան անանկութիւնը, բարեկամացաւ Թիթոյի հետ, որ հերետիկոս մըն էր նախորդ ինքնակալին համար: Մտաչել Թիթո մասնակի ձեռներէցութիւն թոյլուց հողագործին, յարգեց փոքր հողատիրութիւնը: Պուլկար ընկերվարական դիւղացիին համար, Սթալինի հրամանով մահուան դատապարտուեցան ամէնն ալ:

Խրուչչեւ կը մտածէր համագումարի հրաւիրել համայնավար կուսակցութեանց պատուիրակները, չին համայնավարութիւնը դատապարտելու համար: Վճիռը պիտի ըլլար միանգամայն Մոսկուայի ղեկավարութիւնը միջազգային համայնավարութեան եւ կեդրոնացեալ իշխանութեան մը հաստատումը:

Իտալական համայնավարութեան ղեկավար, կուսակցութեան մէջ առաջնակարդ դիրք դրաւող Փալմիրօ Թոլիաթի դէմ էր կեդրոնացման եւ Չինաստանի դատապարտութեան: Սեպտեմբերին, մահէն անմիջապէս եառ հրատարակուեցաւ «կտակը», որ լուրջ քննադատութիւն մըն էր Խրուչչեւի գործունէութեան: Փալմիրօ կը պահանջէր «ազգային ուղիներ դէպի ընկերվարութիւն»: Թիթոյի նման կը յայտարարէր, թէ «ամէն ժողովուրդ իրաւունք ունի իր նկարագրին, պէտքերուն եւ կարելիութեանց յարմար ընկերվարական հաստատութիւններ հիմնելու»: Իտալային կը յայտնէր նաեւ որ նոր միջազգայնականի մը կազմակերպութիւնը բաղձալի չէ:

Ամերիկայի մեծ թերթը, Նիւ Եորֆ Թայմզ Սեպտեմբեր 5ին հրատարակեց ամբողջութեամբ Փալմիրոյի կտակը, աւելցնելով. «Խրուչչեւ չի կրնար ընդունիլ քննադատութիւնները, բայց միեւնոյն ատեն չի կրնար խուսափիլ որ այդ քննադատութիւնները սեփականութիւն չը – դառնան ռուս քաղաքական եւ մտաւորականներուն դասակարգերուն: Կտակը նոր ճեղք մը պիտի բանայ մարքսիստ – լենինեան չարքերուն մէջեւ»:

Խրուչչեւ իր դէմ դաւ Մաօն, դաղափարական վէճը փոխուեցաւ անձնական – նութեան: Մոսկուա եւ Փեքին կ'ուզէին հրամայել: Մաօ կ'ուզէր հիւլէական ռումբը մեծ ըլլալու համար, ասիական դեկավարութիւնն ստանձնելու համար, Խրուչչեւ կը մերժէր, մինչդեռ խոստացած էր 1957 Հոկտեմբեր 15ի դաղտնի համաձայնութեամբ: Քաղաքական սխալ մը եղաւ սկիզբէն օժանդակելը: Սթալին մերժած էր օդնել Մաոյի, ապադային հակառակորդ ղրացի մը չունենալու համար: Մաօ պատերազմեցաւ ազգայնական Չանկի դէմ, Ամերիկա ալ մերժեց իր օգնութիւնը ազգայնականին, Մաօ յաղթեց, միլիոնաւոր բնակչութիւնը դատապարտեց տարապարհակ աչխատանքի եւ սկսաւ պայքարիլ խորհրդային Մութեան դէմ:

Համայնավար աչխարհի դատապարտութիւնները, իշխանութեանց տապալումները, ղրութեան հետեւանք են: Ո – ճիրներ կը գործուին եւ յետոյ կը դատապարտուին, իշխանաւորներ բարձրութեանց կը հասնին յետոյ կը թաւալին մոռացութեան անդունդը, բարեբարեալներ կը դաւեն բարեբարներու դէմ, օր մըն ալ ապերախտներ դտնելու համար իրենց եռին: Ցեղափոխութեան խէժ – լիստ չըլլանը անցեր է, կը հաւատային աչխարհը վերանորոգել, այսօր աթոռ – ներու պաշտպանութեան համար կը դաւեն իրարու դէմ: Զանգուածը դեռ կը մնայ միամտութեան մէջ, կը հաւատայ թէ ամէն փոփոխութիւն արդարացի է, համոզուած է թէ «կեդրոնական Կոմիտէն չի սխալիր»: Քայքայումը կը սկսի այն օրը՝ երբ այդ համոզումը չքանայ, անհատը մեքենականութեան մը մասնիկն ըլլալէ դադրի, իբրեւ մարդ մը – տածէ եւ գործէ:

ՅՈՐՔՆ ԳԱԲԻԿԵԱՆ

ԻՆՉ Է ԵԼԵԿՏՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆԸ

(Բ. եւ վերջին մաս)

ԵԼԵԿՏՐԱԿԱՆՈՒԹԵԱՆ ԴԵՐԸ

Աչխարհը եւ ամբողջ տիեզերքը ներք – նապէս յարատեւ իրարու հետ կապողը եւ իրարու հետ կապուած պահողն ելեկտրականութիւնն է: Ելեկհրականութեան մասիկներն են, որոնք բոլոր նիւթերուն «հիմնաքարերը» կը կազմեն եւ թէ ելեկտրականութիւնը կը վերաբերի այն «հիմնական ուժերու խմբին, որոնցմէ կազմուած ու չինուած են ամէն բան, ըլլայ փայտ թէ երկաթ, ըլլայ մարմին թէ հանք:

Ելեկտրականութեան մէջ մասնիկները, որոնք իրար կը ձդեն կամ իրար կը կցեն, այդ բոլոր նիւթերուն իրարու հետ քի – միապէս կապուած ըլլալուն չնորհիւն է:

Երբ դաւազան մը կոտրել ուղենք, պէտք ենք ելեկտրականութեան յարու – մին եւ կցումին յաղթենք եւ եթէ կըզ – մինար մը չթողու որ ճնշուի, ըսել է մեծ ուժ մը որ նիւթին ելեկտրական վոնղական ուժն է՝ կը դիմադրէ:

Երբ կրամ մը երկաթ որ իր մէջ երկու հարիւր ութսուն թոնլիոն (մէկը տասնեւութ դէրոյով) դրական եւ նոյնչափ ժխտական ելեկտրական մասնիկներ կը բովանդակէ, կարելի է մտածել թէ ելեկտրականութեան մէջ ինչ մեծ ուժ է յարտմի եւ դիմադրութեան ուժը, մինչդեռ մէկ թոնլիոներորդ մասնիկը եւ ոչ իսկ միլիառներորդ կրամ կը կշռէ: Եւ երկաթի վրայ նչմարելի կէտը իր դիմադրութեան ուժն է, որ ցոյց կուտայ գինչ ձնչած ժամանակնիս դիմադրելով երկու հարիւր ութսուն թոնլիոն դրական եւ ժխտական ելեկտրական մասնիկներուն:

Տիեզերքի ամէն նիւթ կը բաղկանայ եւթը մասերէ կամ հիմնաքարէ:

ՓՈՒՈՒՆ

Թիւ մէկը կ'ըսուի «Փուռնն», որ յատկապէս կը նչանակէ առաջինը: Փուռնը ելեկտրականութեան դրական մասնիկն է զոր կ'ըմբռնենք գնդաձեւ, մէկ ամբողջ վաթսուն եւ եօթ քառիլիոներորդ կամ դանդուածով եւ մէկ ամբողջ վեց պիլիոներորդ միլիմեթր տրամագծով:

Թիւ երկուքը կ'ըսուի «ելեկտրոն», որ ժխտական ելեկտրականութեան մասին են: Տրամագիծը ճշդիւ տալ կարելի չէ: Գրեթէ փուռնոնի մեծութիւնն է: Զանգուածը հազար ութ հարիւր երեսուն եւ վեց անդամ փոքր է քան փուռնոններունը, կչիռն է դէրօ իննըսուն եւ մէկ քառիլիոներորդ կրամ:

Այդ մանր չափերուն ներկայացումը չինքեան չարժեր, սակայն անդամ մը կը ներկայացնենք, որպէսզի ամբողջացուցած ըլլանք գրութիւններս:

Նչանակութիւնը մեծ է, վասնզի մեր ամէնօրեայ դիտածը աչխարհիս է եւ կամ տիեզերքին է:

Ամէն փուռնոն եւ ամէն ելեկտրոն նոյն ելեկտրական ուժն ունին մագի ճշդութեամբ: Կարեւոր է դիտնալ թէ նէուտրոն եւ ելեկտրոն անբաժանելի են եւ են իսկական տարրական մասնիկներ: Զանազան են միայն ելեկտրական ուժին քանակը եւ տիեզերքի բոլոր մարմինները, քիմիական նիւթերը, կենդանի կամ դոծարանաւոր, ամէնուն ալ նախնական մասերը փուռնոն եւ ելեկտրոն են իրարու հետ բաղադրուած:

ԱՆԸՄԲՌՆԵԼԻ ՀԱՐՑ ՄԸ

Անըմբռնելի հարցը հոս կուդայ թէ ինչպէս ամէնուն հիմնական մասերը կրնան հրաչքով նոյն ըլլան եւ յետոյ տարբեր յօրինուածներ տեղի ունենան:

Տիեզերքի բոլոր նիւթերը, փայտ, ոսկի, ծառերի բներուն չուրջը կամ մեծացը – նում կամ փոքրացնում էր բաժակները, եթէ պարարտահիւթի կարիք էր տես – նում, աւելացնում էր, ճիւղերի ծայրերը, չվիտես ինչու, երբեմն կտրում էր: Մի տունկից միւս անցնելով, զննում էր ամէն մէկին, նայում նրանց տերեւնե – րի դոյներին: Զափում էր ճիւղերի՝ այս տարի նետած հասակը, կանչնում նրանց մօտ ու մտածում, չչնջում էր ինքն իրեն, կարծես խօսում էր խնձորենիների հետ: Յետոյ դալիս էր նռան տնկիների մօտ: «Էկող տարի պիտի պտուղ տաք,— ա – սում էր նրանց բարեկամաբար,— ան – պատճառ պիտի պտուղ տաք»: Ու մտքով տեսնում էր մեծ մեծ նուռերը ճիւղերի վրայ, քաղում էր, բերում Նուբարին. «Ծղակեան կնիկների սիրտ միչտ մարխոչ նուռ կ'ուղի»...

Ձմեռնամուտից առաջ Նահապետը, աւանակն առաջ առած, մի անդամ էլ դը – նաց էջմիածնի ու Աչտարակի կողմեր, մանր – մունը բաներ դնեց եւ Անթառամին ու Ափրօյին հանդիպելով, մրգեր բերեց Նուբարի համար՝ խնձոր, տանձ, յաւ նուռ: Եւ դարձեալ մի քանի տաս – նեակ մատաղ խնձորենու մանր չիւեր, որ աճեցնի ու միչտ տնկիներ ունենայ: Անթառամն ինչ որ կապոց էլ դրեց քոխչայի մէջն ու ասաց, որ Նահապետը տայ Նուբարին, չնայի. «կնկայ բաներ են, քո գործը չի»... Հինգերորդ օրը տուն էր վերադառնում Նահապետը, բայց այնպէս էր թուում, թէ մի քանի ամիս է, որ հեռացել է տնից: Սիրտը անհանգիստ էր: Նուբարին մի բան չպատահի՞: Այն օրուանից, որ իմացաւ Նուբարը երեխով է, վախենում էր նրա համար: Գիչերները երբեմն վատ երազներ էր տեսնում ու արթնանալով, ձայն էր տալիս կնոջը:

— Նուբա՞ր, քնիր՞ իս:

— Արթուն իմ, Նահապետ:

— Ինչի՞ չիս քնի:

— Դու ձէն տուիր, գարթնայ:

— Դէ քնի, Նուբար, քնի...

Յերեկը հողի վրայ աչխատելիս, պատահում էր, որ դլուխը պտրտում էր, աչքերի առաջ լոյսը չաղում էր եւ քրտում էր, թէ Նուբարը յանկարծ ճչաց ու դիմքի վրայ ընկաւ դետնին: Վեր էր կենում, չտապ քայլերով, օրօրուելով տան կողմն էր դալիս ու դեռ չեմին չհասած, կանչում էր.

— Նուբար, Նուբար...

— Ի՞նչ է, Նահապետ, — դործը թողնելով, անհանդստացած արձադանդում էր Նուբարը,— ի՞նչ է պատահել, ի՞նչ է պէտք...

Ամէն բան կարդին տեսնելով, Նահապետը խնդրում էր, որ մի քիչ թան տայ իրեն խմելու:

ՀՐԱՉԵԱՑ ԳՈՉԱՄ

(32 Շար.)

«ՆԱՀԱՊԵՏԸ»

— Նահապետ...

— Ի՞նչ է, Նուբար:

— Քեզի մի դաղտնիք պիտի ասեմ, Նահապետ:

— Ասա՛ Նուբար:

Նահապետը հիմա ինքը նրա երկու ձեռքերն առաւ իր ափերի մէջ, սեղմեց:

— Դէ, ասա, Նուբար...

Նուբարը կարծես ինչ որ բանից վախեցած դողում էր.

— Ես, կարծեմ, երեխով եմ, Նահապետ...

Ցուզմունքից չփոթուած, Նահապետն առաջին պահ չհասկացաւ իր ականջնե – րին:

— Ի՞նչ ասեցիր, Նուբար, մէկ էլ ասա...

Ու մինչեւ լոյս Նահապետը յուզմունքից չքնեց: Լուսադէմին վեր կացաւ, դդոյշ հագաւ չորերը, յուչիկ քայլերով, որ Նուբարը չարթնանայ, դուրս եկաւ:

Արեւելքում չողում էր լուսաստղը: Նահապետը նայեց չուրջը, նայեց լուսաստղին ու կռացաւ, երեք անդամ չերմեռանդ համբուրեց հողը:

ՀԱՅԲԵՆԱԳԻՏՈՒԹԻՒՆ

ԱԽԱԼՔԱԼԱՔԻ ՆԱՀԱՆԳ

(ՋԱԻԱԽՔ)

—o—

Ը.

Վրացիները տուած են պրպէչաները, արուեստագէտները, զօրավարները, դերասանները, երաժիշտները եւ քաղաքական յայտնի դէմքեր: Վրացական յայտնի պրպէչաներ եղան Իլիա Ճաւճաւիձէ եւ Ակաքի Մերեթէլի: Իսկ վրացական նոր պրպէչանութեան ռահվիրաներն եղան Ա. Թքեանդր Ճաւճաւաձէ, Նիկոլա Բարաթիձեան, Գիորգի Էրիսթաւի: «Կին դրոներէն յիշատակելի է կաթարինա Գաբաչվիլին, իսկ թատերագիրներէն՝ Թաֆայէ Էրիսթաւի ու Եւգէն Ցագարէլի»: (Ա. ԱԲԵՂԵԱՆ):

ԱՒՏԱԶԻԱ ԵՒ ԱԲԽԱԶՆԵՐԸ

Կովկասարնակ փոքր ժողովուրդ մըն են Աբխազները, որ լաւ դիրք մը կը գրաւեն: Անոնց հայրենիքը Աբխազեան Սեւ Ծովու արեւելեան ափերուն վրայ կը գտնուի: Սոխումն է Աբխազիան, փարթամ ու ճոխ բուսականութեամբ, մեղմ ու ծովային կլիմայով: Վրաստանին միացած ինքնավար շրջաններէն մէկն է: Հին ազգ մըն են Աբխազները, ծանօթ հայ պատմագիրներուն: Առեն մը այն քան զօրացան, որ համարձակեցան յարձակիլ Վրաստանի եւ Հայաստանի վրայ: Աբխազի բնակիչներն են Աբխազները, Հայերը, Վրացիները եւ Ռուսերը: Առեն մը անոնց թիւը հասած վաթսուն հազարի: Շատ անգամներ, Աբխազներ զազ-քեցին Թուրքիա եւ ասոր համար անոնց թիւը պակսեցաւ: Աբխազներու մէկ մասը Աբազա կը կոչուի, մէկ մասը քրիստոնեայ է եւ մէկ մասը մահմետական:

Աբխազներու լեզուն՝ Զերքէզներու լեզուին չատ մօտիկ է: Գիր ու գրականութիւն չունին: Վերջերս կազմուեցաւ Աբխազներու այբ ու բենը: Նորագոյն տեղեկագրութիւններու համաձայն, Սոխումի չրջանը ունի 220 հազար բնակիչ, որուն 70 հազարը Աբխազ, 40 հազարը՝ Հայ, 45 հազարը՝ Ճոյն 45 հազարը՝ Վրացի – Մինկրէլի:

ՎՐԱՑԻ ԺՈՂՈՎՈՒՐԴՆԵՐԸ

«Վրացական բոլոր ցեղերը չատ հին են: Այդ ցեղերէն մէկը՝ Մխախի, կը յիշուի ասորական բեւեռագիր արձանագրութիւններու եւ Ս. Գրոց մէջ»: (Ա. ԱԲԵՂԵԱՆ):

Վրացիները իրենց ցեղանունը ստացած են իբերական ցեղին անունէն: Վրացիները ինքզինքին կ'անուանեն Գարթվէլի: Հայերը զանոնք կը կոչեն Վրացի, Ռուսերը՝ Գրուզի, Թուրքերը՝ Կիւրճի, եւ – րոպացիները՝ Ժորժիէն:

Հայ եւ վրացական քաղաքական, տնտեսական եւ մշակութային յարաբերութիւնները չատ հին են: Հայերն ու Վրացիները դրկից են, ապրած են քով քովի, միշտ իրարու մէջ եւ իրարու հետ: Երբեմն ալ ունեցած են քաղաքական միեւնոյն ճակատագիրը, ենթակայ աչխարհակալ, բարբարոս ցեղերու դրաւումներուն, բռնութիւններուն, ջարդի, դերութեան, կողոպուտի, քանդումներու եւ աւերներու:

Նորէն յիշենք վրացական ցեղերը, այս անգամ աւելի մանրամասն, բուն Վրացիներ կամ Իբերացիներ, Խեւսուրներ, Թուչեր, Գուրիացիներ, Աճարացիներ, Իմերէթցիներ, Փչաւներ, Ինչոլոյցիներ: Վրացական ցեղերուն մօտիկ են լեզուով եւ ապրելակերպով՝ Լազերը, Սվանները եւ Մինկրէլները: Բուն Վրացիները կը բնակին Կուրի հովիտը եւ Կախեթիա, որոնց կեդրոններն են Թիֆլիզը, Սըղնախը եւ Թելաւ: Իմերէլները կը բնակին Գուրիայի նահանգին մեծ մասը: Այս երկու ցեղերը միասին՝ կը կազմեն վրացական ժողովուրդի ողնայարը:

Վրացական ժողովուրդներու մչակոյթի հնոցներն եղան նախ Թիֆլիզը, ապա՝ Գուրիայիսը: Այս երկու կեդրոններէն առաջ եկան Վրացիներու թէ քաղաքական եւ թէ կրթական մեծագոյն դէմքերը: Գուրիացիները անուանի են իրենց յեղափոխական չարժումներով եւ հերոսներով:

Վրացի բոլոր ցեղերու խօսակցական լեզուն վրացերէն է, այսինքն՝ գարթվելական լեզուն, իսկ մեծագոյն մասը քրիստոնեայ է: Վրացական եկեղեցին դարեր առաջ քոյր – եկեղեցի կը նկատուէր Հայոց եկեղեցիին: Վրացի կաթոլիկոսները կը նստէին Թիֆլիզ, որ յետոյ փոխուեցաւ օրթոտոքս էքզարկութեան, ռուսական եկեղեցի տիրապետութեան ենթակայ:

Վրացիներու ամէնէն հին թագաւորը կը նկատուի Փառնաւազը, Քրիստոսէ առաջ, 3րդ դար: 4րդ դարուն՝ Վրացիները քրիստոնեայ դարձան՝ Նունէ կոյսի քարոզչութեամբ: Կը կարծուի թէ Թիֆլիզ քաղաքի հիմնադիրը եղած է Գոր – տասլան Վախթանգը՝ 5րդ դարուն մէջ:

Վրացական լեզուն չատ պարզ է, դիւրին կը սորվուի, ուղղագրութիւնն ալ դիւրին է: Վրացիներու դիրն ու գրականութիւնը սկսաւ Ե. դարէն: Համաձայն հայ պատմագիրներուն՝ վրացական գիրերու հեղինակը Ս. Մեսրոպն էր: Հայկական ազդեցութեան տակ էին Վրացիները մչակոյթն ու գրականութիւնը մին-չեւ վեցերորդ դար, երբ հայ ու վրացական եկեղեցիները իրարմէ բաժնուեցան:

ՍՕՍ – ՎԱՆԻ

(Կրնացեալը յաջորդով)

ՏԽՐՈՒՆԻ

Թէհրանի մէջ իր մահկանացուն կնքած է Տիկին Արմէն Լայինեան, յետ ա – նդուլք հիւանդութեան:

Տիպար հայ մայրիկ, անձնուէր, ողբացեալը՝ պիտակից մօր գոհողութեան ոգիով, առաջինը եղած է որ իր բնակավայրէն, հեռաւոր Ամերիկայէն իր միակ զաւակը գրկած է ուսանելու Սեւրի Սա – մուէլ Մուրատեան վարժարանը, այն օ – րինակելի համոզումով թէ Հայաստրոյմ կրթութիւնն ու դաստիարակութիւնը՝ հայ զաւրացը կուտայ միայն:

Այս տխուր առթիւ, մեր ցաւակցու – թիւնները ողբացեալին ամուսնոյն, իր զաւկին՝ մեր աչխատակից Եռվէք Լայինեանի եւ ընտանիքին:

FOIRE DE LYON

—o—

ԼԻՈՆԻ ՏՕՆԱՎԱՃԱՌ

—o—

Լիոնի Միջազգային տօնավաճառին Տնօրէնութիւնը մեծ գոհունակութեամբ արձանագրեց չին կառավարութեան որոչումը, մասնակցելու Լիոնի յառաջիկայ Միջազգային տօնավաճառին (20 – 29 Մարտ, 1965):

Չին ցուցադրողները միասնաբար պի – տի գրաւեն 1200 քառակուսի մեթր սրահ մը, մեքենաներու ցուցչէնքին մօտ, ինչպէս 1955ին երբ Չինաստան Լիոնի Տօնավաճառին մասնակցած էր չահեկան եւ խիստ ուչագրաւ ցուցադրութեամբ մը:

Ժողովրդական Չինաստան պիտի ներկայացնէ գլխաւորաբար՝—

Կերպասեղէն,

Ձեռնարուեստի արտադրութիւններ,

Թեթեւ ճարտարարուեստի նիւթեր:

Կասկած չկայ որ Չինաստանի ներկայութիւնը Լիոն, մեծ հետաքրքրութիւն պիտի արթնցնէ:

×

ԼԻՈՆԻ ՏՕՆԱՎԱՃԱՌԻՆ ՑԱՑՏԱԳԻՐԸ

ՓԵՏՐՈՒԱՐ 21ԷՆ 27՝— Խաղալիքի միջազգային ցուցահանդէս:

ՄԱՐՏ 20ԷՆ 29՝— Լիոնի միջազգային տօնավաճառ, փայտի մեքենայի միջազգային ցուցահանդէս (Էքսփո – պուա):

ՄԱՐՏ 26ԷՆ 29՝— Երկաթեղէնի միջազգային ցուցահանդէս (միայն արհեստաւորներու համար):

ՀՈԿՏ. 2ԷՆ 5՝— Կարասիի եւրոպական չուկայ (միայն արհեստաւորներու համար):

ՀՈԿՏ. 16ԷՆ 25՝— «Տան հաճոյքներ»ու ցուցահանդէս: Կարասի (ծախու), եւայլն:

ԲՈԼՈՐ ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐՈՒ ՀԱՄԱՐ ԴԻՄԵԼ՝—

SOCIETE
DE LA FOIRE INTERNATIONALE
DE LYON
PALAIS DES CONGRÈS
LYON (6e) — Tél.: 24-29-61

BUREAU
DE LA FOIRE INTERNATIONALE
DE LYON
136, Bd. Haussmann
PARIS (8e) — Tél.: 924-68-50

ԿԱՐԴԱՑԻՔ ՏԱՐԱԾԵՑԻՔ «ՅԱՌԱՋ»ԸՆ

ժեստ, ջուր թէ օդ, արեւ թէ աստղեր, կարծր թէ փափուկ, թեթեւ թէ ծանր նիւթեր, իրենց ամէն տեսակ զոյներովն ու զանազան յատկութիւններովը, այս երիք հիմնական քարերէն կամ մասերէն կը բաղկանան:

Ուրեմն առաջին մասն է փոխթոնը, երկրորդն է ելեկտրոնը, եւ երրորդ մըն ալ զանոնք կամ երկուքն իրարու հետ կապող սինձը, նէութրոնն է: Անոր համար նէութրոն կ'ըսուի որ չէզոք ըսել է, վասնզի ոչ դրական է եւ ոչ ալ ժխտական ելեկտրականութիւն: Փոխթոնին եւ ելեկտրոնին իրարմէ մերձաւորութիւնը հինգ հարիւր միլիոներորդ միլիմեթր է:

Նախնական կամ հիմնական ըսուած ուժերուն առաջինն էր Ջերմութիւնը, որուն վրայ արդէն խօսած ենք, իսկ հիմնական ըսուած երկրորդ ուժն ալ է ելեկտրականութիւնը, որուն կազմիչ մասերը կամ նիւթին հիմնաքարերն են երիք՝ փոխթոն, ելեկտրոն եւ նէութրոն:

92 ՔԻՄԻԱԿԱՆ ՆԻՒԹԵՐ

Հարիւր հազարաւոր եւ նոյնիսկ մի – լիոնաւոր զանազան նիւթերով պաշարուած ենք: Քիմիան է որ կը հաստատէ թէ բոլոր այս զանազան նիւթերն իննը – սուն եւ երկու քիմիական տարրերէ, կամ հիմնական նիւթերէ կը բաղկանան: (Այսօր հիմնական տարրերը հարիւր ա – ւելի կը համրուին, որոնց տասնըերկու – քը արուեստականօրէն յառաջ կը բերուին եւ ոչ թէ բնական ճամբով յառաջ կու – գան):

Գիտութիւնը սակայն ուզեղքի կեր – պարանքը կը պարզէ՝ սորվեցնելով թէ բոլոր հիմնական նիւթերը վերոյիչեալ նոյն երեք հիմնաքարերէ կը բաղկանան:

Քիմիական հիմնական նիւթերը ջրածին, թթուածին, երկաթ, ոսկի, ծծումբ եւ իրենցմէ զօդուած մեռաղները, գլխաւորաբար ամէն նիւթական մարմին, երկրիս վրայ կամ երկնային մարմին – ներուն մէջ, կենդանի կամ անդործարանաւոր, ամէնքն ալ բաղկացած են փոքրիկ պզտիկ մասնիկներէ, ելեկտրոններէ եւ նէութրոններէ, որոնց ճշդրիտ թիւը առ այժմ կարելի չէ գտնել ներկայացնել:

Հ. ԱՐՍԷՆ ՉՆՏՈՑԵԱՆ

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (76)

ԷԿԵՐԻ ** ** ԱՍՏՂԵՐԸ

— Ես ի՞նչպէս պիտի կարենամ հետը խօսիլ,— քաչուեցաւ Գրիգոր, — թէեւ ես ալ քանի մը բառ կրնամ դերմաներէն խօսիլ: Ըսկ սակայն Վիցուչքա, եթէ ու – րիչ անգամ Պուտա գամ, ի՞նչպէս պիտի կարենամ հետդ խօսիլ:

— Ի՞նչպէս: Թաղուհիին կ'ըսեմ որ քեզ ներս թողուն:

— Ու դիս ներս պիտի թողո՞ւն:

— Ինչո՞ւ չէ: Զիս այնքան կը սիրէ որ ամէն ուզածս կ'ընէ: Իր վարդապետութիւնը կուտայ ինծի: Հաղուստիս թեւին հոտը առ անգամ մը: Անոյշ կը բուրէ, այնպէս չէ՞: Թաղուհիները միշտ այսպէս բուրմունքներ են: Անգամ մը իր ագռաղիկը ալ ցոյց տուաւ ինծի. ինչ դեղեցիկ պատկերներ կան մէջը: Մէջը Աստուածածին մը կայ՝ մեռաքսէ կապոյտ հագուստով՝ վարդերու մէջ. ատիկա տեսնելու ես:

Թմբլին տակէն այնպիսի ձայն մը լսուեցաւ՝ ինչպէս կատուն կը հանէ երբ պոչին վրայ կոխեն:

Եւան ցնցուեցաւ:

— Ո՛հ, մանուկ արքան արթնցաւ, ըսպասէ ինծի Գրիգոր:

— Վիցուչ, հիմա չեմ կրնար քեղի ըսպասել, վաղը նորէն կուգամ:

— Լաւ, — պատասխանեց աղջիկը. — ամէն օր այս ժամուս հոս գտնուէ:

Ու դէպի մանուկ Թագաւորը վազեց:

ԺԸ.

Շատ անգամ ոչ մէկ բան մեր կարծածին պէս կը պատահի:

Երբ Վաղենտ Թէօրէօք տուն հասաւ, ժամերով կարելի չէր իրեն մօտենալ: Սենեակը փակուեցաւ ու վեր վար կը քալէր: Վարի սենեակին մէջ կը լսէին անոր ծանր ու միապաղաղ քալուածքը:

— Իչխանը բարկացած է, — յուտահոդուէը Մարթոնֆալվային, — յուսամ իմ վրաս չէ:

— Ապա երբ պիս տեսնէ, — սարսափեցաւ Գրիգոր, ու դլուխը կը քերէր:

Մարթոնֆալվային սանդուխներէն եթէ անգամ ելաւ մինչեւ որ վերջապէս քաջութիւն ունեցաւ մտնելու:

Վաղենտ Թէօրէօք դէպի Դանուբ նայող պատուհանին առջեւ կեցած էր: Հագուստները դեռ չէր փոխած, եւ ոչ իսկ պատուոյ սուրը քակած էր մէջքէն:

— Ի՞նչ է, — մռնչեց Մարթոնֆալվային՝ եռեւ դառնալով: — Ի՞նչ կ'ուզես իմ էմէրիկ: Հիմա ոչ մէկուն հետ խօսելու փափաք ունիմ:

Մարթոնֆալվային խոր խոնարհութիւն մը ընելով քաչուեցաւ:

Պատչգամին վրայ կեցաւ ու չփոթած կը քերէր դլուխը, որովհետեւ եթէ խօսէր՝ դէշ պիտի ընէր. իչխան Վաղենտ բարկացած ժամանակ փոթորիկի մը կը նմանէր, որ դիւրաւ կայծակներ կը ժայթքէր. բայց միւս կողմէն ալ՝ եթէ չխօսէր դարձեալ դէշ պիտի ընէր. տուն նէն ով ալ գալու ըլլար՝ իչխանը ուրախութեամբ կ'ընդունէր:

Վաղենտ Թէօրէօքի տունը Ֆիհերվարի դրան քով չինուած էր, անոր պատուհանները մէկ կողմէն դէպի փէչթ կը բացուէին, իսկ միւս կողմէն դէպի Ս. Կերարտ լեռը կը նայէին: Մարթոնֆալվային, մինչ պատուհանէն վար կը նայէր, վերջապէս իր բախտէն, տեսաւ Վերպէօցիին տուն մտնելը:

Փութով վերադարձաւ ու նորէն ներս մտաւ:

— Վեմափայլ Տէր, իչխան Վերպէօցին կուգայ:

— Թող դայ, — պատասխանեց Վաղենտ Թէօրէօք:

— Գրիգոր ալ հոս է, — չարունակեց դրագիրը մեծ չունչ մը քաչելով, — Պոռնեմիսսա պատանին:

— Գրիգո՞ր ... առանձի՞ն ...:

— Առանձին:

— Ան ի՞նչպէս հոս կը գտնուի. թող ներս դայ:

Գրիգոր միասին հասաւ դրան քով կըքած ծերունի Վերպէօցիին հետ:

Մարթոնֆալվային խոր խոնարհութիւն մը ըրաւ. Գրիգոր անոր հետեւեցաւ:

Այդ ծերունին տեսած էր ինքը քիչ առաջ թագաւորական պալատին քով, ուրուն առջեւ դրագիրները կը տանէին Թղթէ ծրարները: (Հռչակաւոր մարդ մըն էր. պատանեկութեան ժամանակ Մատաթիա Թագաւորը տեսած էր):

— Բարի եկար, եղբայր, — լսուեցաւ սենեակէն Վաղենտ Թէօրէօքի առնացի հասուն ձայնը:

Ու Գրիգորը տեսնելուն՝ աւելցուց:

— Ինդրեմ թոյլ տուր որ նախ որդեդրիս հետ խօսիմ. Գրիգոր, ներս եկուր:

Գրիգոր չէր դիտեր թէ ողջ էր կամ մեռած. արձանի պէս կեցաւ երկու իչխաններուն առջեւ:

Վաղենտ յօնքերը պռստեւով նայեցաւ անոր.

— Արդեօք տունը բան մը պատահա՞ծ է:

ԿԵՋԱ. ԿԱՐՏՈՆԻ

(Շար.)

Պ. կարապետ Լաչինեան, Տէր եւ Տիկ. Ենովք Լաչինեան եւ զաւակները՝ Արմէն Լուսին, Կարօ (Պարսկաստան), Տէր եւ Տիկին Ենովք Քերթոյեան եւ զաւակները (Ամերիկա), Տէր եւ Տիկին Ա. Շահին – եան եւ զաւակը՝ սրտի անհուն կսկիծով կը ծանուցանեն իրենց սիրասուն կնոջ, մօր, կեսրոջ, մեծ մօր, մօրաքրոջ եւ իր – նամիին՝

ԱՐՄԵՆՈՒՀԻ ԼԱՉԻՆԵԱՆԻ

կսկծալի մահը, որ տեղի ունեցաւ երկա – րատեւ անողոք հիւանդութենէ ետք, Ուր – բաթ՝ Հոկտեմբեր 30ին :

Յուղարկաւորութիւնը կատարուեցաւ Կիրակի, Նոյեմբեր 1, յետ պատարագի, Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ Հայ Կաթողիկէ եկեղեցին, Թեհրան :

Որեւէ մահազդ ղրկուած չըլլալով՝ կը խնդրուի ներկայս իբրեւ այդ նկատել :

LACHINIAN, 103 Ave. Sorayya
TEHRAN (Iran).

Այրի Տիկին Վանուհի Կիրակոսեան, Տէր եւ Տիկին Պօղոս Կիրակոսեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Ռոպէր Սարաֆ – եան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Ժի – րայր Մխիթեան, ինչպէս նաեւ ընտա – նեկան բոլոր պարագաները խոր կսկի – ծով կը ծանուցանեն իրենց ամուսնոյն, հօր, մեծ հօր եւ աղգականին՝

ԵՐՈՒԱՆԴ ԿԻՐԱԿՈՍԵԱՆԻ

մահը, որ տեղի ունեցաւ Հոկտ. 27ին : Յուղարկաւորութիւնը կատարուեցաւ Հոկտ. 28ին Պօմոնի Հայոց եկեղեցին :

×

Այս առթիւ չնորհակալութիւն կը յայտնեն բոլոր անոնց որոնք անձամբ, ղրկուր, ծաղկեպսակով մասնակցեցան իրենց սուգին :

ՅԱՌԱՋ.— Մեր ցաւակցութիւնները Տէր եւ Տիկին Ժիրայր Միրիճեանի եւ ըն – տանեկան բոլոր պարագաներուն :

Այրի Տիկին Կարապետ Քիւլիւեան եւ զաւակները սրտի խոր կսկիծով կը ծա – նուցանեն մահը իրենց ամուսնոյն եւ հօր՝

ԿԱՐԱՊԵՏ ՔԻԶԻՐԵԱՆԻ

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի այս Հինգշաբթի ժամը 10·45ին, Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցին :

Մասնաւոր մահազդ չստացողներէն, կը խնդրուի ներկայս իբրեւ այդ նկատել :

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Տէր եւ Տիկին Սարգիս Քէվէնէկեան եւ զաւակները կը ծանուցանեն թէ հոգե – հանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի այս Կիրակի առաւօտ (8 Նոյեմբեր) Վա – լանսի Ս. Գ. Լուսաւորիչ եկեղեցին, ի – րենց մօր, մեծ մօր եւ գոքանչմօր՝

ԱՅՐԻ ՏԻԿԻՆ ՄԱՐԻՅԱ ՄԻՐԷՔԵԱՆԻ

մահուան քառասունքին առթիւ :

Կը հրաւիրուին ողբացեալին յիշատակը յարգողները :

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Կիրակի, 22 Նոյեմբեր կէսօրէ ետք, ժամը 15էն 23 Մշակոյթի տան մէջ, Հ. Ը. Դ. «Քրիստափոր» խումբի ցերեկոյ – թը : Մանրամասնութիւնները յառաջիկա – յին :

×

ՄԱՐՍԷՅԼ.— *Հ. Ը. Դ. Նոր Սերունդի Ռոստոմ խումբի տարեկան պարահանդէ – սը Դեկտեմբեր 12ին, Ալհամպրայի սը – րահներուն մէջ :*

×

ԼԻՈՆ.— *Ֆ. Կ. Խաչի տարեկան պա – րահանդէսը Դեկտեմբեր վեցին, Փալէ Տիւ Քոնկուէի սրահներուն մէջ :*

×

Որբերու Օգն. Մարմնի
ՏԱՐԵԿԱՆ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ
Նոյեմբեր 29ին
GRAND HOTEL

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ՆՈՒԷՐ

Կապոյտ Խաչի Վիէնի վարչութիւնը չնորհակալութեամբ ստացած է Պ. Ար – տաչէս Զաքարեանէ իր կնոջ ընկերուհի, Նապիկ Զաքարեանին մահուան տարելի – ին առթիւ երեսուն ֆրանք իր ղպրոց – ներուն համար :

×

Ամենայն Սրբոց տօնին առթիւ Շաւիլլէն Տէր եւ Տիկին Դաւիթ Տէր–Գալուստեան, ի յիշատակ իրենց համայն ննջեցելոց կը նուիրեն քսան ֆրանք «Յառաջ»ի բարե – աշման :

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

Հայ Գրողներու Ընկերութիւնը չնորհա – կալութեամբ ստացած է Տէր եւ Տիկին Խաչէհանէ քսան ֆրանք, Լեւոն Մօվսեսի յիշատակին, Ամենայն Սրբոց տօնին Գր – րողներու Ընկերութեան կազմակերպած այցին առթիւ :

ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐԸ
ԻՍԻԻ ՄԷՋ

Կը տօնուի Նոյեմբեր 13ին :
Մանրամասնութիւնները յաջորդով :

×

ՎԻԷՆԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Հ. Ը. Դ. Ան կոմիտէին, մասնակցութեամբ Հ. Ը. Դ. Նոր Սերունդի, այս կիրակի կէսօրէ ետք ժամը 15ին, Սէրֆլը կաթոլիք սրահին մէջ :

Կը նախագահէ՝
ԸՆԿ. ԱՒԱԳ ԼՈՒՍԱՐԵԻԵԱՆ
Կը խօսի ՏԻԿ. ԱՐՇԱԼՈՅՍ ՍԻՍԼԵԱՆ

Գեղարուեստական բաժին : Կը մաս – նակցին Նոր Սերնդականներ :

Հայկ. պար եւ կենդանի պատկեր :

Դաշնակ՝ Օր. Ե. Ռստիկեան, արուա – նանութիւն Ժ. Մատթէոսեան եւ Ա. Գա – զանճեան :

Մուտքը ազատ է :

ՖՐ. ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉ

Ամէն Հինգշաբթի կէսօրէ ետք ժամը 15էն 18ը բաց է Կապ. Խաչի Շրջ. վար – չութեան գրասենեակը : Մասնաճիւղերը եւ անհատները որոնք տեղեկութեան կա – րիք ունին, կրնան ներկայանալ 17 Րիւ Պլէօ, Մշակոյթի տան Գ. յարկ, կամ հե – ռաձայնել Թէթպու 63–89 :

Մանուկներու կողմէ կայան մոռցուած հանդերձեղէնները կրնան ստացուիլ գր – րասենեակէն :

Կը խնդրուի ծնողքներէն այլեւս չու – շացնել կայանի կապակցութեամբ պարտ – քերու վճարումը :

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ՏՕՆԱԾԱՌ

ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

Տօնածառի աւանդական մեծ հանդէսը, կիրակի՝ Դեկտեմբեր 20, ժամը 4ին, Վարժարանի թատերասրահին մէջ :

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Հ. Ը. Դ.

ՓԱՐԻԶ.— *Հ. Ը. Դ. Փոթորիկ խում – բին ժողովը, այս Զորեքշաբթի, ժամը 21ին, սովորական հաւաքատեղին : Կա – րեւոր օրակարգ :*

ՓԱՐԻԶ.— *Հ. Ը. Դ. «Րաֆֆի» խում – բի ժողովը այս Շաբաթ, ժամը 21ին, Մշակոյթի Տան մէջ : Բոլորին ներկայու – թիւնը պարտաւորիչ է :*

ՎԻԵՆ.— *Հ. Ը. Դ. «Ան» կոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր ըն – կերները այս Շաբաթ իրիկուն ժամը 8*·«*ին, Օհանջանեան ակումբը : Կա – րեւոր օրակարգ :*

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊ. ԽԱՉԻ Մ.Ժմասնաճիւղային ժո – ղով, Շաբաթ (7 Նոյեմբեր) ժամը 16ին, Մշակոյթի Տան Ա. յարկի սրահը : Կա – րեւոր օրակարգ : Կը խնդրուի ճշդապար – ըլլալ :

ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐԸ
ԱՌՆՈՒՎԻԼԻ ՄԷՋ

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ԵՒ ՊԱՐԱՆՑԻԿ ԵՐԵԿՈՅԹ

Հովանաւորութեամբ Առնուվիլ – Սարսէլ Հ. Ը. Դ. վարդան Ենթակոմիտէի : Մասնակցութեամբ տեղւոյն Նոր Սերունդի ու Կապոյտ Խաչի մասնաճիւղերու :

Կիրակի 8 Նոյեմբեր, ժամը 15·30էն մինչեւ 24

Առնուվիլի Հայ Կաթողիկէ եկեղեցին կից սրահին մէջ

69, Avenue Henri Barbusse ARNOUVILLE-LES-GONESSE

Կը նախագահէ՝ ԸՆԿԵՐ ԱՐԱ. ՊԻՊՐԵԱՆ
Կը խօսի ԸՆԿ. Ա. ՓՈՒՇՈՒՃԵԱՆ

Գեղարուեստական բաժին.— Հ. Ը. Դ. Նոր Սերունդի «ՆԱՅԻՐԻ» պարախում – բը, ղեկավարութեամբ ՏԻԿԻՆ ԹՈՐՈՍԵԱՆԻ

Թատերական ներկայացում
«ԱՄՈՒՍՆՈՒԹԵԱՆ ՏԱՐԵԴԱՐՁԸ»

Կենդանի պատկեր Նոր Սերունդի կողմէ, ինչպէս նաեւ արտասանութիւններ ու զանազան անակնկալներ, ժամը 19·30էն սկսեալ եւրոպական պարեր :

Ճոխ պուֆէ առատ կերուխում, Սրահի ջերմութիւնը ապահովուած է :

Հաղորդակցութեան միջոցներ.— Train de la Gare du Nord descendre à Villiers-le-Bel - Gonesse 13 h. 50, 14 h. 30, 15 h. 10, 15 h. 50, 16 h. 41, 17 h. 20, 18 h. 09, 18 h. 49 ou Autobus : Porte de la Chapelle, descendre Terminus, Gare de Villiers-le-Bel.

ԼԻՈՆ *ԼԻՈՆ*

ՏԱՐԵԿԱՆ ՄԵԾ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

Կազմակերպուած Հ. Ը. Դ. Նոր Սե – րունդի Տէսինի խումբին կողմէ :

Տեղի կ'ունենայ Շաբաթ, 7 Նոյեմ – բեր՝ երեկոյեան ժամը 8·30էն մինչեւ լոյս :

ՃԱՇ

Կազմակերպուած Սեբաստիոյ Նահանգի Մուրատ Ուսումնասիրաց կողմէ :

Կիրակի Նոյեմբեր 8 :

Մանրամասնութիւնները յետագային :

ՄԱՆԿԱՊԱՐՏԷԶ

Անարատ Յղութեան Հայ քոյրերը, Առնուվիլ լէ Կոնէսի մէջ (73 Ավրնիւ Ան Պարպիւս) այս տարի մանկապարտէզ եւ մանկամսուր մը բացած են :

Կը հրաւիրուին ծնողքները իրենց փոք – րիկները առաջնորդել հայ քոյրերուն :

ՇԱԽԻԼԻ ԵԿԵՂԵՑԻ

Այս Կիրակի մասնաւոր պատարագ եւ հոգեհանդստեան պաշտօն կը կատարուի, եկեղեցւոյն նորոգ հանդուցեալ հոգւոյ հովիւ

ՏԷՐ ԵՍԱՅԻ ԽԱԶԱԿԻՐ ՔԱՀԱՆԱՅ ԱԼԹՈՒՆԵԱՆԻ յիշատակին :

Շաւիլլի, Իսիի եւ շրջականերու իր ծուխերէն, ինչպէս նաեւ իր յիշատակը յարգող ազգայիններէն կը խնդրուի ներ – կայ գտնուիլ սոյն պաշտամունքին :

Սկիզբը պատարագի ժամը 10·30 :

ՓԱՐԻԶԻ ՀԱՅ ԱԻԵՏԱՐԱՆԱԿԱՆ ԵԿԵՂԵՑԻ

ԿԻՐԱԿՆՕՐԵԱՅ ՊԱՇՏԱՄՈՒՆՔ՝
ԺԱՄԸ 10,45ԻՆ

Այս Կիրակի կը խօսի՝
ՊԱՏ. ՍԻՍԼԵԱՆ

8 BIS, RUE DES TERNES
PARIS (17e)
Métros : Porte Maillot ou Champerret

ՅԱՌԱՋ

ԿԱՐԴԱՑԷ՛Ք, ՆՈՒԻՐԵՑԷ՛Ք ԱՅՍ ԳԻՐՔԵՐԸ

Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ	Օրեր եւ ժամեր	20 ֆր.
Ժ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ	Բուռ մը Տոմս	15 ֆր.
ՇԱՀԱՆ ՇԱՀՆՈՒՐ	Նահանջը առանց երգի	7 ֆր.
	Յարալէզներու Դաւանաւութիւնը	7ֆր.
Մ. ԻՇԽԱՆ	Ոսկի Աշուն (բանաստեղծ.)	10 ֆր.
ՎԱՀԷ ՔԱԶԱ	կարթը	5 ֆր.

ԱՌԱՔՈՒՄԻ ԾԱԽՔԸ ԳՆՈՐԴԻՆ ՎՐԱՅ

ՅԱՌԱՋ

ԸՆԹԱՑԻԿ ԱԶԴԵՐՈՒ ՆՈՐ ՍԱԿԱԳԻՆ

ՄԷԿ ԱՆԳԱՄՈՒԱՆ ՀԱՒԱՐ

ՄԱՀԱԶԴ	40 Ֆ·	միճչեւ 1/4 սիւճակ
ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ	20 Ֆ·	միճչեւ 1/8 սիւճակ
ՑԱԻԱԿՑՈՒԹԻՒՆ	5	» » »
ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ	20 Ֆ·	» » »
ՀԱՐՍԱՆԻՔ, ՆՇԱՆՏՈՒՔ	20 Ֆ·	» » »
ՆՈՒԻՐԱՏՈՒՈՒԹԻՒՆ	10 Ֆ·	» » »
ԾՆՈՒՆԴ	20 Ֆ·	» » »
«ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ»	10 Ֆ·	» » »
«ԿԸ ՓՆՏՈՒՒԻ»	5 Ֆ·	» » »
ԾԱԽՈՒ Է	25 Ֆ·	» » »

Այս գիրքերը մէկ ամբողջ հրատարակելի եւ ճշմարտացուած ծաւալով ազ – դերու համար են, չորրորդ էջը :

Կանխիկ վճարումը պարտաւորիչ է :

Առեւտրական կամ այլ ազդերու մասնաւոր պայմաններուն համար դիմել Վարչութեան :

ՅԱՌԱՋ

ՀԱՅՐԱՆԻՔ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925
R. C. Seine 57 A 2731

Tél. : PROvence 86-60
C.C.P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝ Տար. 60 Ֆ. Վեցամսեայ՝ 35 Ֆ.
Արտասահման՝ Տար. 80 Ֆր. Հատը 0·30 Ֆ.

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ
5
ՆՈՅԵՄԲԵՐ
JEUDI
5 NOVEMBRE
1964

LE NUMÉRO : 0,30 FR.

ՄԵԿ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 10153

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

40e ANNÉE — N° 10.153

ԱՅՆՔԱՆ ԽՕՍԵՑԱՆՔ

Այնքան գործեցինք, որ մոռցանք խօսիլը, — ըսած է առիթով մը մեր մէծ թերթը՝ Ռուսոտմ :

Ահաւասիկ եղաւ արդարեւ այն օրերուն, որ յեղափոխական գործիչը պէտք է ըլլար զրոյց, քանի որ չէր ժամանած էր ժամադիսի վտանգներով :

Այն օրերուն, երբ խօսիլը համարձակ էր գործը վտանգելու, ժամանակը դառնալ անցնելու :

Այժմ փոխուած է ամէն ինչ :

Մարդոց չէթունքներուն կապանքներ կան. թէպէտ պիտակից իւրաքանչիւրը կրնայ, պարտի ինք դնել կապանքը իր շրթներուն, ուղիղ եւ անսխալական կարգադրուած դատողութիւններ դուրս չտալու համար :

Այս ձեւ պարտականութիւն մը ունին նաեւ ամէնք, որ ճակատագրի դէմ յանդիման ու հեղնական մէկ կարգադրու – թեամբ, թերթի մը գլուխը կը դնուին ու կը մոռնան, որ հրապարակագրու – թեան հետ կապուած պարկեշտութիւններ կան, որոնց ալֆան ու օմեղան համեմատութիւնն է :

Եւ ինչպէս որ լռելը առաքինութիւն կրնայ է, երբ հարցը կը վերաբերի անդամ մը ընկերական մէկ ժողովի մէջ պատասխանատու տեղ ստանձնելու կամ նմանապէս եւ ատեան դէպի սանձ դնելը տարրական պարտականութիւնն է անոնց, որ նոր հեռացած են նախակրթարանի մը դեղջուկ արիւնն ու կը դանուին աւելի հրատապ հարցերու մասին հազարներու ներկայ – ութեան կարծիքներ յայտնելու հարկադրանքին առջեւ :

Կարծիքներ, որոնց թերթաչ ըլլալը այնքան աղաղակող է, որքան լեզուն, որ իր ցերեկով կը նահատակուի այդ առ – թիւ :

Այնքան կը խօսինք ու կը գրենք հիմա, որ գործել եւ աղնուական առաջադրու – թիւններ կեանքի մէջ իրականացնելը մոռցած ենք ալ :

Եւ համայնք մը, ընկերութիւն մը, ժողովուրդ մը, երբ կը կարծէ, թէ իր ա – զատային համար խօսքն է ամէն ինչ, ճահապարտացած է սխալելու եւ յուսախաբ ըլլալու :

Գործելու կէրքը երբ տեղի կուտայ խօսելու, վիճելու եւ ապերասան կարծիք – ներ յայտնելու մոլուցքին, մարդ կը մոռնայ ալեւոր ստեղծագործ աշխատանք մասնակցիլ :

Մինչ քաղաքակրթութիւնը եղած է ու պիտի շարունակուի ըլլալ արդասիք բա – նիւղծագործ աշխատանքի :

Աշխատանք, որուն կը պարտի աշ – խարհ, ինչ որ ունի օգտակար ու բաղ – մապրիչն :

Եթէկ՝ գործը եղաւ առաջին նպատակը անոնց, որ տեղ մը հասնիլ կ'ուզէին : Ու – նէին գծուած յստակ առաջադրութիւն ու ծրագիրը, որոնց իրականացման համար աշխիլ պէտք էր :

Եւ անոնք, դիչերը ցերեկին խառնած, գործեցին, մոռցած եւ հանգիստ եւ վա – յելք :

Այսօր, գործը ստորադասուած է խօս – քին :

Գործը մնացած է երկրորդական, երրոր – դական աստիճանի վրայ : Ուժ կը տրուի անոնուաճելի ամբոցներ խօսքով գրաւե – լու մխամիտ փորձերու :

Զաստուածները պատժելու համար են – դիպատացող ամբարշտութիւնը, յաղոր – դարար շատ մը պատիժներ սահմանեցին անոնց :

Ըրկեցին մարախը, խլուրդը, կարիճ – ներ, կարկուտ եւայլն, բայց, եգիպտա – ցիք չզղտուացան : Զինուեցան անոնց բոլորին դէմ ու չէզոքացուցին զանոնք : Այն ատեն, կ'ըսէ պատմութիւնը, ժո –

ՃՈՆՍԸՆ Կ'ԸՆՏՐՈՒԻ ՉԱԽՉԱԽԻՉ ՄԵԾԱՄԱՍՆՈՒԹԵԱՄԲ

ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ԳՈՀՈՒՆԱԿՈՒԹԻՒՆ

Ինչպէս կը սպասուէր Լինտըն Ճոնսըն, Միացեալ Նահանգներու Դեմոկրատ թեկնածուն նախագահ ընտրուելու չախչախիչ մեծամասնութեամբ մը որ պէտք անցաւ ամէնէն լաւատես նախատեսութիւնները :

Նախ տեսնենք թէ ի՞նչպէս կ'ըլլան այս ընտրութիւնները : Միացեալ Նահանգներու մէջ, քուէարկութիւնը ընդհանրական է բայց ոչ աղգային : Քուէարկութեան չրջանակը Նահանգն է, ոչ Դաշնակցութիւնը : Իւրաքանչիւր նահանգ ալ իր յատուկ ընտրական օրէնքն ունի, աւելի ճիշդ օրէնքները, տրուած ըլլալով նաեւ որ նախագահական իւրաքանչիւր ընտրութիւն, երկրորդական բազմաթիւ այլ քուէարկութեանց հետ կը զուգադիպի : Արդարեւ նոյն ժամանակ կ'ընտրուին ձերակուսականները, ներկայացուցիչները, կառավարիչները, Նահանգային ժողով – ներու անդամները եւ Գործադիրին կարգ մը բարձրադոյն պաշտօնեաները : Նահանգն է որ կը սահմանէ քուէարկութեան իրաւունքի գործադրութեան պայմանները :

Ժողովուրդը չէ այլ անոր «պատուի – րակները », հաւաքուած «ընտրական ժողովի» մը մէջ (որ նիստ չի դումարեր) որոնք նախագահը կ'ընտրեն : Այս պատ –

դովի նստան չափուածները եւ իրրեւ վերջին պատուհաս կամ պատիժ, ըրկեցին ճառախտը :

Եւ ահա հրա՛չք :

Ոտքին տակ իբր պատուանդան քար մը ունեցողը կը սկսէր ճառել :

Քաղաքացիք տարուած ճառ ունկընդրելու տենչէն, ժամերով կը կենային խօսողներու չուրջը :

Այլեւս ամէն մարդ մոռցաւ աշխատանքը :

Վարակուած ճառախտէ, ունկնդրողներ իրենց ժամանակը կ'անցընէին հրապարակներու վրայ :

Երկրագործ, հովիւ, բանուոր եւ արհեստաւոր մոռցան իրենց գործը :

Արտեր ու այգիներ մնացին անմշակ, արճառ ու հօտեր կեր դարձան գայլերու, ու անդործութեան յոյորդողը եղաւ անխուսափելի սովը :

Շատ ուշ միայն եգիպտացիք հասկցան, թէ անօթի չմեռնելու համար հերկել, սերմանել պէտք էր արտերը :

Ու վերադարձան աշխատանքի :

Երկաթեայ այս օրէնքէն խուսափում չկայ :

Կ'ապրինք հիւլէական դարուն մէջ :

Մեքենականութիւնը հասած է իր բարձրադոյն աստիճանին, եւ սակայն, մարդը, որ կը հետամտի անկըպեռներու նը – ւաճումին, փակուած բնալուծարաններու եւ վիթխարի գործարաններու մէջ՝ տիւ ու դիչեր կը գործէ ի խնդիր նորութիւններու :

Եւ մինչ ուրիչներ կը խօսին, անոնք, — իրական հեղինակներն ու գիւտարարները, — լուռ կ'աշխատին :

Կ'աշխատին, համոզուած, որ պահելու համար ազատութեան կչիռը գործն է կարեւոր :

Գործին կը պարտի յաղթական աշխարհը իր նուաճումները :

Դաս մը այս բոլորէն չկա՞յ արդեօք մեզի համար եւս :

« ԱՐՄԵՆԻԱ »

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

Էլիզաբեթ Բ. թագուհին «Գահի ճառը» արտասանեց առջի օր եւ այս առթիւ յայտարարեց թէ կ'ազգայնացնէ պողպատը : Մեծն Բրիտանիոյ թագուհին յայտարարեց նաեւ թէ յանձնախումբ մը ստեղծուած է որ, յանուն պետութեան, հողեր պիտի գնէ չինութեան եւ հսկէ վարձքերուն, ընկերային ապահովութեան եւ ցեղային խտրականութեան վերաբերյալ : Ներկրդարանական նիստ մը որոշուած է քուէի ազատութեամբ մատնապատիժի համար : Ընդհանուր ձեւով պիտի վերաքննուի ընկերային ապահովութիւնը եւ մանաւանդ դեղերու ձրի վաճառումը : Զարկ պիտի տրուի անտեսական զարգացման պաշտպանելու համար սթերլինկը : Օրէնք մը պիտի պարտադրէ ընկերութեանց որ իրենց հաշիւներուն մէջ արձանագրեն ինչ որ կուտան քաղաքական կուսակցութեանց :

ԻՏԱԼԻՈՑ համայնավար կուսակցութեան պատուիրակութիւնը Հռոմ վերադարձած է եւ մամուլին ըրած իր յայտարարութեան ընթացքին, Էնրիքօ Պերլինկէր ըսած է թէ Մոսկուա ունեցած իրենց խօսակցութիւնները բաւարար չեն եղած : Պատուիրակութեան պետը ըսած է նաեւ թէ Խրուշչեւ հիւանդ չէ ինչպէս ըսած էր Դանիոյ համայնավար պատուիրակութեան պետը :

ՆԻԿՈՍԻԱՑին կը հաղորդեն թէ Խորհ. Միութիւնը « Սոլ – Էտ » հրթիռներ տուած է Կիպրոսի :

ՏԱՐԻՆ 140 հազար բնակիչ կ'ունենայ Փարիզի չրջանը :

ՎԱՏԻԿԱՆ Բ.Ի Գ. նստաշրջանը կը փակուի քսան օրէն : Տակաւին առկախ չատ հարցեր կան ինչպէս Հրեաներու խնդիրը, որ ցարդ վերջնական ձեւ չէ ստացած :

ՓԵՐՈՆԻ չրջանակը չատ տարակարծիք է, Արժանթինի վերադարձին պատեհութեան մասին :

ԹԻՒՍԻԻ – ՎԻՆԵԱՆԻՈՒՐ յայտարարեց թէ չի փափաքիր որ Ժորժ Պիտօ նախագահութեան թեկնածու ըլլայ : Այս կողմեան թեկնածու դիւգոնտեսական հարցին մասին պիտի խօսի Նոյեմբեր 15ին :

ԱՄԵՐԻԿԱՑիները նոր քննութիւններ եւ փորձեր ընելով այն եզրակացութեան եկած են թէ Ուիսֆին աւելի վնասակար է սրտին քան ծխախոտը :

1965ի ՍԿԻԶԲԸ նոր տաս ֆրանքնոց մը հրապարակ պիտի հանուի :

ԱՆԳԼԻՈՑ ոսկիի եւ տարադրամի պահեստը 31 միլիոն ոսկի (434 միլիոն ֆը – րանք) պակսած է Հոկտեմբերին 876 միլիոնի հասնելով 984 միլիոնի փոխարէն անցեալ տարի :

ՔՈՒՊԱՑին յիսուն հոդի «ազատութիւն» ընտրած են եւ քաղաքական ապաստան ուզած Քանատայէն երբ Հաւանա – Փրակա օդանաւը որուն մէջ էին, էջք կը կատարէր Կանտէրի օդակայանը :

ԱԶԳ· ԺՈՂՈՎԻՆ մէջ սկսան պետճէին նուիրուած վիճաբանութիւնները : Բայման ճառին մէջ, Քուվ Տը Միւրվիլ պարզեց Ֆրանսայի արտաքին քաղաքականութիւնը եւ Ֆրանսայի եւ Հասարակայ Շուկայի յարաբերութիւնները :

րու 95 առ հարիւրը ճոնսըն քուէարկած է :

× Աչխարհի ամէն կողմ մեծ զոհունակութեամբ ընդունուած է այս լուրը : Դաշնակցային Հանրապետութեան վարչապետ՝ Լուտվիկ Էրհարտ առաջինը եղած է չնորհաւորական հեռագիր ղրկողներու կարգին :

Մոսկուայի մէջ ալ լուրը մեծ ափոփանք պատճառած է :

ՀԱՅԵՐԷՆ ԱՌԱՋԻՆ ՊԱՐԲԵՐԱԿԱՆԻՆ 170ԱՄԵԱԿԸ

«ԱԶԴԱՐԱՐ»Ի ԳՐԱԿԱՆ ԷՋԵՐԸ

Հայ մշակոյթի պատմութեան մէջ կարեւոր երեւոյթ է հայ լրագրութեան ստեղծումը: Հայրենի ափերէն չատ հեռու, Մատրասի մէջ, 170 տարի առաջ Յարութիւն քահանայ Շմաւոնեան կը հիմնէ առաջին հայ պարբերականը՝ «Ազդարար» ամսագիրը: Այս ձեւով հայ ժողովուրդը կ'ունենայ հրապարակախօսական ամսկոն մը, ուրկէ մտաւորական նուիրեալներ կը խօսին օրուան հրատապ հարցերուն, ժողովուրդին մտաւոր յառաջդիմութեան եւ անոր յետագայ ընթացքին մասին:

«Ազդարար»ի մէջ Շմաւոնեան զգալի տեղ յատկացուցած է ազգային նիւթերուն, որոնք իրենց բնոյթով երեք խումբերու կը բաժնուին՝ ինքնուրոյն, թարգմանական եւ ժողովրդային: Գեղարուեստական եւ ազգային նիւթերու ընտրութեամբ խմբագիրը հետապնդած է մէկ նպատակ՝ օգնել արտասահմանի Հայու – թեան դաստիարակութեան եւ լուսաւորութեան գործին: Ինքնուրոյն գործերէն «Ազդարար»ի մէջ լոյս տեսած են Ա – ջատուր Ջուղայեցիի «Պարսից պատմութիւնը», Յակոբ Այուպեանցի «Հէյտալի խանի պատմութիւնը», Մոլամալ Սաֆարեանի մշակած առակները, Թա – զէոս Տէր – Անդրէասեանի եւ ուրիշ բանաստեղծներու գործերը:

Ջուղայեցիի եւ Այուպեանի գործերը, որոնք առաւելապէս կապուած են հայ պատմական ազգանութեան եւ հնդկահայ ազգայնութիւններուն հետ, սեռի եւ նիւթի որեւէ նորութիւն չեն բերեր: Նոյնը կարելի չէ ըսել միւս գործերուն համար: Ասոնք թէ իրենց ձեւով, թէ բովանդակութեամբ կը տարբերին օրուան ազգասէր երկերէն եւ եկեղեցական բանաստեղծութիւններէն: Յայտնի է, որ մեր ազգանութեան աչքառու ծաղկման եղելոյթը կը սկսի ԺԸ. դարուն, երբ ազգանութեան մէջ կ'երեւին աշխարհիկ մտածողութեան բացման ձեւեր, ժողովրդական խօսակցական լեզուին առանձին արտայայտութիւններ, ազգային նոր սեռեր: Հայ ազգանութեան եւ, առանձնապէս միջնադարեան առակներուն մէջ, արդէն կը նկատուին քննադատութիւններ կեանքին արատաւոր եւ բեւեռներուն հանդէպ:

«Ազդարար»ի արձակի բաժինը մեծ հետաքրքրութիւն կը ներկայացնէ իբրեւ նոր ձեւի ազգանութեան արտայայտութիւն, որ ի տարբերութիւն միջնադարեան հայ ձեռագիրներուն, անհամեմատ մեծ տպաքանակով կը տարածուին եւ կը դառնան ժողովուրդին սեփականութիւնը: Առակներուն մէջ կը ջատագովուին ընտանեկան կերպասիրութիւնն ու ճշմարտութիւնը («Ձիու եւ էշի առակը», «Երկու ստացողաց առակը»):

Շատ հետաքրքրական է եզոպոսի առակներէն թարգմանուած «Մկներու ժողովը», որուն բարոյականը Հայերուն կը քարոզէր միաբանութեան եւ արիութեան դաղափարները: Ընթերցողին ուշադրութիւնը ա՛լ աւելի կեդրոնացնելու համար առակին բարոյականին վրայ, խմբագիրը չեզատատով կ'աւելցնէ.

Ո՛վ դու ընթերցող, գիտութիւդ բանիդ
Հանդարտ ընթերցմամբ, բարւօք առ
ի միտ:

Իր ծաւալով եւ արձարծած դաղափարներով նորութիւն էր անդրադարձնել թարգմանուած «Փոքրիկ ձկնը» վիպակը, որ արկածային սեռի թարգմանութեան առաջին օրինակներէն է մեր գրականութեան մէջ: Շատ ուշադրաւ եւ արտադրաւ գրոյց մըն է որը մանուկի մը մասին, որ աշխատանքի դաստիարակութիւն կը ըստանայ: Ձկնի կեանքը թէեւ կ'անցնի տառապանքներու եւ արկածներու մէջ, բայց ան, հաւատարիմ իր ստացած դաստիարակութեան, բարեխիղճ տրամադրութեամբ կը ծառայէ իր տէրերուն, կ'ազատի վերջապէս եւ կեանքին վերջին տարիները կ'անցընէ խաղաղութեան մէջ:

«Սանթօ Պայոխայի պատմութիւնը» (թարգմ.) կը քննադատէ կեղծ բարեպաշտութիւնը:

«Ազդարար»ի մէջ տպագրուած են բազմաթիւ չափածոյ գործեր, որոնք բանաստեղծութիւններ չեն այսօրուան իմաստով, այլ միայնդ, միապաղաղ ոտանաւորներ՝ հրապարակախօսական դրութիւններ: Այնուամենայնիւ այդ բանաստեղծութիւնները հետաքրքրական են իրենց յարուցած հարցերով: Հետանալով միջնադարեան բանաստեղծութեան ասանդական ուղղութենէն, «Ազդարար»ի բանաստեղծները յատուկ հետաքրքրութիւն ցոյց կուտան հայ ժողովուրդին քաղաքական անցեալին հանդէպ, կը դիտերդեն իրենց նախնիքներուն փառքը, կ'արծարծեն ազատասիրական եւ հայրենասիրական դաղափարներ: Ճիշդ է, միջնադարեան հայ բանաստեղծութեան մէջ եւս արծարծուած են այս դաղափարները, բայց «Ազդարար»ի էջերուն մէջ այս միտքերը յատակ գունաւորում կը ստանան՝ ցոյց տալով ամսագրին աչխատակիցներուն քաղաքական միտումները: Ամսաթերթին մէջ լոյս տեսած են դասական ոճով քանի մը բանաստեղծութիւններ, որոնց արժանիքները ժամանակին կը ճշդուէր ճարտասանական կատարելութեան աստիճանով:

Բանաստեղծական այս ձեւը, սակայն, բնորոշ չէ «Ազդարար»ի գրական դըպրոցին համար: Ասոր ներկայացուցիչները հիմնականին մէջ առաջնորդուած են դեղարուեստական գործին դաղափարական բովանդակութեան, այսպէս կոչուած «դիտաւորութեան պատուականութեան» եւ ոչ ձեւի կատարելութեան չափանիշով: Ճիշդ է, այդ բանաստեղծները ոմանք չատ զարդացած մտաւորականներ էին եւ չատ լաւ կ'ըմբռնէին տագնապալի արուեստին տիրապետելու անհրաժեշտութիւնը, բայց, այնուամենայնիւ, անոնք կը խոստովանին, որ անձեռնհաս ըլլալով եւ չկրնալով յաղթահարել այդ կարգի դժուարութիւնները, ստիպուած են բաւարարուիլ իրենց համեստ կարողութիւններով:

«Ազդարար»ի բանաստեղծներէն եւ հեղինակներէն չատերուն ինքնութիւնը դժբախտարար դեռ ճշդուած չէ: «Ուրախակից բարեկամը» եւ «Հայի որդի Հայը», որոնք «Ազդարար»ի մէջ յօդուածներ կը ստորագրէին, այն ատեն ամէնէն պայծառ միտքերէն էին, բազմակողմանի գարգացած թղթակից հրապարակագիրներ էին:

Անկասկած, բազմաթիւ անստորագիր նիւթերու, թարգմանական գործերու եւ մշակուած առակներուն հեղինակը Յարութիւն քահանայ Շմաւոնեանն էր, որ ստորագրութիւն չունէր ստորագրելու իր յօդուածները: Ան կ'որոշէր թերթին գրական ուղղութիւնը, կ'ընտրէր նիւթերը, որոնք ամէնէն առաջ պէտք է համապատասխանէին անոր հրատարակութեան ոգիին:

«Ազդարար»ը հայ նոր գրականութեան ձեւաւորման նախօրեակին գրական այն առաջին գրգռոցն էր, որ գալի աչխատանք կատարած է հայ գրականութեան աչխարհականացման գործին մէջ:

Մ. ՄԽԻԹԱՐԵԱՆ

ՀԱՅՐԵՆԱԳԻՏՈՒԹԻՒՆ

ԱԽԱԼՔԱԼԱՔԻ ՆԱՀԱՆԳ

(ՋԱԽԱՔ)

(Թ. եւ վերջին մաս)

Վրացական գիրերը երկու տեսակ են, Խուցուրի, եկեղեցիներու յատուկ եւ Մըխեթուրի, աչխարհական, ժողովուրդին յատուկ: Վրացական գրականութեան Ոսկեդարը ի յայտ եկաւ 1184 – 1212, Թամարա Թագուհիի իշխանութեան ժամանակները եւ անոր հովանաւորութեամբ ու քաջալերանքով, ասոր համար կը կոչուի նաեւ «Թամարա Թագուհիի Դարաշրջան»:

Ա յս Թագուհիին օրով անուանի էին հայազգի երկու սպասալարները Զաքարէ եւ Իվանէ երկայնաբազուկ, 2 եղբայրները՝ որ աջակից եղան Թամարա Թագուհիին:

Վրացական գրականութեան Ոսկեդարի հսկայ տիտանն է «Ընձենաւորը» չափածոյ բանաստեղծութեան հեղինակ Շոթա Ռուստաւէլին, որուն վերոյիչեալ գործը վրացական «Շահնամէն» կրնանք անուանել: Թարգմանուած է բազմաթիւ լեզուներու: Հայերէնի ալ թարգմանուած է բանաստեղծ Վահան Տէրեանի կողմէ: Վերջին տարիներուն, Վրաստանի մէջ, ժողովրդական մեծ խանդավառութեամբ տօնուեցաւ Շոթայի յոբելեանը:

Վրաստանի տիրած են Մոնկոլները՝ 13րդ դարուն, Լենկթիմուր 14րդ դարուն, Պարսիկները՝ 1795ին, երբ սպանուեցաւ Վրաց արքունի երդիչ՝ Սայեաթ Նովան, յետոյ՝ Թուրքերն ու Ռուսերը: Ռուսերը Վրաստանին հիւրեցին 1801ին, Ալեքսանդր Ա.ի օրով: Իրենց Թագաւորութիւնը կորնչացուցած Վրացիները չկրցան հաչտուիլ այս բոնի գրաւման հետ եւ քանի մը անգամ ապըստամբեցան Ռուսերու դէմ, բայց ի զուր:

Վրաստանը ենթարկուեցաւ ռուսական մշակոյթին ու քաղաքական ազդեցութեան: Վրաստանը կորնչցուց իր անձնականութիւնը եւ եկեղեցական միրոպտութիւնը: Ճնչուեցան Վրաստանի ազգային հիմնարկութիւնները, սեմինարներու ենթարկուեցան դպրոցները, կարգ մը եկեղեցիներու մէջ՝ ստիպեցին որ ժամերգութիւնը ալաւական լեզուով ըլլայ, կապանքի տակ առին վրացական մամուլը եւ գրականութիւնը:

Բարեբախտաբար 19րդ դարուն, Վրացիները ունեցան իրենց զարթօնքը: Հիմը դրուեցաւ ազգային թատրոնի ու գրականութեան, կազմուեցան կուսակցութիւններ, գիտական ու կրթական հիմնարկութիւններ: Քաղաքական կուսակցութիւններէն ամէնէն մեծը, աչխոյժ ու գործունեան՝ Սոցեալ – Դեմոկրատ կուսակցութիւնն է, որուն կ'անդամակցի Վրաստանի քաղաքական ու գրական ամէնէն փայլուն դէմքերը, որոնցմէ Սէրգէեւտ Ջիլաձէ եւ Նոյ Ժորդանիա հիմնադիրները եղան այս կուսակցութեան: Անոնց կը հետեւին — ըստ հայ գործիչ մը — Նինոշվիլին, Նիկոլա Ջխէիձէն, Իսիդոր Ռամիշվիլին:

Այս կուսակցութիւնը «իր ձեռքին մէջ կեդրոնացուց վրացական ազգային կրթական կեանքը: Յեղափոխութեան ընթացքին, Սոցեալ – Դեմոկրատ կուսակցութիւնը, ռուսական պետական չափանիշով, ի չատ բերաւ քաղաքական փայլուն դէմքեր, որոնք գործօն մասնակցութիւն ունեցան յեղափոխական կառավարութեան մէջ: Անոնցմէ յիշենք Ջխէիձէն, որ եղաւ Համառուսական Դուքսերու նախագահ, իսկ Ծերեթելին կերենսկիի գահընկէց կառավարուն դէմ

Որտեղ դէնք պահեր էին, փրկուան, որտեղ անդէն ին՝ կոտորուան ...

Ամէն անգամ, երբ խօսելու հերթը հասպետին էր հասնում, բոլորն էլ ուշադրութեամբ լսում էին: Գիտէին, որ շատ փորձութիւնների միջով է անցել նա, շատ մահեր է տեսել, շատ հարպագանդրի է կորցրել: Բայց որովհետեւ միւսներն էլ քիչ բաներ չէին տեսել, պատմում էին, պատմում եւ նիւթը չէր սպառւում, լցուած սրտերը չէին թեթեւանում վշտից ու տառապանքներից ցաւից: Երբեմն տաներում երեւում էին նախապատկասն ու կոմբջիջի քարտուղար Յարութիւնը: Գիւղում երեք կուսակցապետ կային, երեքն էլ միեւնոյն պէս կոռումպացնելով պատահաբար փրկուած, նոյն աչխարհից, նոյն բարքերի ծնունդ, որ բարբառներով խօսող՝ Ղուկասը, գիւղխորհրդի նախագահն էր, կոտորած Նհոյի փոքր եղբայր կարօն ու Յարութիւնը, որ երեքի մեծն էր եւ «կոմբջիջը»:

Կարօն ոչնչի չէր խառնւում գիւղում, վախենում էր իր եղբայր Նհոյից, ղասը գիւղի ագրը ու տրրականն էր, բոլորին օգնութեան էր հասնում, բոլորին բարի խօսքեր էր ասում, միայն տրամադրութիւնն ընկնում էր, երբ լինում էր, որ մատղէր չունի:

ՀՐԱՉԵՒԱՑ ՔՈՉԱՐ

(33 Շար.)

«ՆԱՀԱՊԵՏԸ»

— Ծարաւըցիր եմ ...

Նուբարը մածնաթաթան էր սարքում, թասով տալիս էր նրան:

— Նուբար, մի երկու մաքի էլ չառ – նէ՞նք, որ թան թացան բաւական էլնի, ի՞նչ ի քո կարծիք ..., — հարցնում էր թանը խմելուց յետոյ:

— Ֆո կամքն ի ,— պատասխանում էր Նուբարը:

— Իսկապէս, երկու մաքին քիչ ի, վաղ, մէկ էլ օր կաթ ի պէտք ...

Մի չաբաթ յետոյ երկու մաքի գնեց, բերեց խառնեց Մովսէսի հօտին:

— Գարուն որ չորսն էլ ծնէ, բաւական ի ...

— Հերիք ի, ի՞նչ պիտի անենք ...

Նստեց առաջին ձիւնը:

Արդէն երեւում էր, որ Նուբարը «երկու հոգով» է, բոլորը գիտէին ու տեսնում էին: Նահապետը, երբ տնից դուրս էր գնում թէ չէ, գալիս էին Մովսէսի եւ կռապաչտ Նհոյի կինը, յաճախ նաեւ՝ ջահել հարսներ՝ որեւէ մանր օգնութիւն ցոյց տալու համար: Նահապետը տուն էր մտնում թէ չէ, խոնարհ, ամօթխած դլուխ էին տալիս ու ցրւում: Եւ Նահապետը նստում էր Նուբարի կողքին, ծըխում ու խօսում էր ամէն բանի մասին, մէկ – մէկ էլ քթի տակ հին – հին, մոռացած երգեր էր դնդնում: Ցերեկը դեռ դուրս էր գալիս, տան մօտ, հողի վրայ որեւէ գործ էր գտնում, իսկ երեկոներին ոչ մի բոպէ չէր հեռանում Նուբարից, ինչ որ բանից վախենալով, մենակ չէր թողնում նրան:

— Խպէս չէլնի, Նահապետ, — ասաց մի օր Նուբարը, — գնա գեղի մէջ տղամարդերաց հետ նստի, կայնի, խօսի, ղրուցի, որ քո սիրտ թեթեւնայ, էսպէս չիլնի ...

Նահապետը զարմացած նայեց Նուբարին:

— Գեղի մենակ թողնեմ, երթամ հէքեա՞թ լսեմ ...

— Ես մենակ չեմ մնայ, Նահապետ: Կնիկները կուգան, գուլպայ կը գործենք, կը խօսենք հազար ու մէ բանից: Դու տղամարդ ես, տղամարդկանց մօտ գնայ, ես կնիկ եմ, կնկաիք կուգան իմ մօտ ...

Նահապետն ամաչեց: Ցիսունն անցել է եւ այդ պարզ բանը գլխի չէր ընկել:

Ու սկսեց գիւղամէջ դուրս գալ: Տա – րեց տղամարդիկ խմբով նստում էին աբեւահայեաց պատերի տակ ու խօսում էին անցած գնացած բաների մասին:

Երբ առաջին ձեան հալուելուց յետոյ, երկրորդ անգամ ձիւն եկաւ ու ցրտերն սկսեցին, տղամարդիկ սկսեցին հաւաքուել տների օտաներում: Ցատակին փռուած բեչաների ու խսիրների վրայ նստելով՝ ծխում էին ու պատմութիւններ լսում: Նրանց թաղեկիցները հաւաքւում էին Մովսէսի «օտան»: Փոքրիկ գլուխը ուսերի վրայ օրօրելով՝ Մովսէսը պատմում էր Արաքսի ու Աղբիւր Սերօբի կռիւներից, պատմում էր, թէ ինչպէս Քոռ Հուսէին փաչէն կոտորում էր Հայերի գիւղերը, ինչպէս Մոկաց Մուրթուլա բէկը իր ձիաւոր խմբով հասնում էր ամէն տեղ ու կռուի բռնում աւազակ Քրտերի հետ: Ծխելով, ծխելով, երբեմն խօսակցութեանը խառնւում էր նաեւ Նահապետը: Պատմում էր Բարկաթի ու Առէնի կռիւների մասին: Ինչպէս Առէնում հաւաքուած Հայերը Թուրքական մի ամբողջ գունդ կոտորեցին ու պինպաշու մարմինը ժայռի վրայ ցցելով, թողել էին, որ հեռուից Թուրք ասկեարները տեսնեն, վախենան, ինչպէս Բարկաթի մօտ ծովափի փլերի միջից Հայերը դուրս եկան ու յարձակուեցին Թուրքական նաւերի վրայ:

— Հայերի գեղեր ինչքան Թալներ ին, հարստութիւն՝ ոսկի, զարդարանք, պը – ղընձէ աման – չաման, հալաւ ու անկո – ղինք, լցրել էին էդ գեամինների վրէն, որ տանեն վայելեն, էդ ամէն ծով Թափուաւ ու էդ գեամիներով Արծկէի Հայեր գնացին Վանայ կողմ ու փրկուան ...

ՋԱՅՆԵՐ ԳԱԻԱՌԷՆ

ԱԶԳ. ԿԵԱՆՔԸ ՀԱՐԱՒԻ ՄԷՋ

—o—

ՄԱՐՍԻԼԻ, (Յառաջ).— Հարաւի Հա – յութիւնը, մինչ ջերմօրէն փարած իր Ազգ.-վեհի վերամշակման գաղափարին, կը շարունակէ՝ իր տենդագին աշխա – ատանքները, հանդէս, «Օր»ուան ոգևո – ւած կառուցքին եւ երեկոյթ իրարու կը յաջորդեն : Հոկտեմբեր 26ին, նախա – ձեռնութեամբ Պօմոնի Թաղական խոր – հուրդին, Ս. Սահակ – Մեսրոպ սրահին մէջ, կոկիկ բազմութեան մը ներկայու – թեան կատարուեցաւ՝ Բ. դասախօսու – թիւնը Առաջնորդ Արտաւազդ Եպիսկ. Քիւրեհեանի որ դարձեալ, իրրեւ դիտող, ականի քան մէկ ամիս, հետեւած էր՝ Վա – ռիկանի Տիեզերական ժողովի նիստե – րուն :

Նիւթ՝ « Բ. ժողովի Գ. Նիստը » :

Մօտաւորապէս մէկ ժամ տեւած իր ել – լոյթին հիմնական գիծերը կը ներկա – յացնենք՝ համառօտակի :

Վատիկանի Ա. Տիեզերական ժողովը գումարուած է 1870 թուին : Համայն լա – տին եկեղեցիներու ծոցին մէջ գումար – ուած այդ ժողովն է որ Տիեզերական ժո – ղովի հանդամանք ունի : Հարկ է նախ խօսիլ Գ. Նիստի մասին որուն բացումը կատարուեցաւ՝ Յաչիւերացի ոգևոն. ներ – կայ էին 3500 ժողովականներ. 75ը դի – ցող, պարզ ունկնդիրներ եւ բազմահա – րիւր ժողովուրդ : Պապը պատարագեց 24 եպիսկոպոսներով որ միեւնոյն ատեն կերան՝ Պապին բաժնած երեք նշխարնե – րը : Պօղոս Զ. կարգաց իր բացման ճա – ռան ուր չէտուած էր՝ ժողովին տիե – զերական հանդամանքը : Կրկնած էր Ք. – րիստոսի խօսքը թէ՝ ուր որ են իմ հա – ւատացեալներս՝ ես հոն եմ : Ցետոյ Տնօրհակալութեան խօսք ուղղելով՝ իր հրաւէրին պատասխանող բոլոր ժողո – վուրդներուն, յոյս յայտնեց թէ յաջողու –

րէն էր » :

Հոկտեմբերեան Ցեղափոխութենէն ան – միջապէս յետոյ, վրացական դեկավար շրջանակները եկան իրենց հայրենիքը եւ ըս – տանձնեցին իրենց ժողովուրդի դեկավա – րութիւնը, անոնք յայտարարեցին Վրաս – տանի անկախութիւնը ու դայն պահեցին մինչեւ որ Բոլշեւիկները զրաւեցին Վր – րաստանը :

Վրացին մոլեռանդ ազգասէր եւ հայ – բնասէր է, ամուր կառչած իր ազգային առանձնութիւններուն եւ սովորութիւն – ներուն :

Հայ՛ը ,

Օրինակ առնենք Վրացիներէն, եթէ կը փափաքինք իրրեւ ազգ ապրիլ ու տիրա – նալ մեր հայրենիքին :

ՍՕՍ – ՎԱՆԻ

թեամբ պիտի պատկուի Համաքրիստո – նէական Միութիւնը որուն համար ի գործ պիտի դրուին՝ բոլոր կարելի միջոցները :

Գ. Նիստին կարդը վարող չորս նախա – գահներէն Ա.ը բազմաչնորհ Կարդինալ Ագաճանեանն էր :

Նիւթեր.— 1.— Երկնային եւ եկեղե – ցական վախճանաբանութեան նկարագի – րը : Մեղի համար ,ըստ էութեան , այլա – բանական բնոյթ ունեցող այս հարցը կը մեկնաբանուի հետեւեալ առումով . Երկ – րային եկեղեցին, իր ընթացքին մէջ , սրբութեան կը ձգտի բայց երկնային է – կեղեցւոյն մէջ է որ սրբութիւնն իր լրիւ էութեան կը հասնի. այսինքն՝ այս երկու եկեղեցիներու Միութենէն է որ պիտի ծնունդ առնէ լրիւ սրբութիւնը ... :

2.— Մեղաւոր մեռելներու մչտնջենա – կան ճակատագիրը . այս փափուկ հարցի մասին՝ ոչ ոք ուղեց խօսք առնել՝ դայն նկատելով բարեփոխութեան կարօտ նիւթ մը :

3.— Ս. Կոյս Աստուածածին . Մարիամ Աստուածածինը մայրն է Քրիստոսի եւ եկեղեցւոյ , ինչպէս նաեւ՝ փրկակից եւ միջնորդ : Կային որ չէտեցին թէ՝ Աս – տուծոյ եւ մեր միջեւ միակ միջնորդը Քրիստոսն է եւ ոչ թէ Մարիամ Աստուա – ծածինը :

4.— Եպիսկոպոսներու հովուական պաշտօնը, Քրիստոս ունէր՝ 72 աշակերտ բայց 12 առաքեալներն են միայն որ կը կազմեն Առաքելոց դասը : Եպիսկոպոս – ները կը նկատուին առաքեալներու յա – ջորդները եւ ձեռնադրութեամբ միայն կը դառնան՝ տէր բացարձակ իշխանու – թեան ... : Այս պարագան է որ մաս – տանջութեան առիթ ստեղծած է ... պա – պական շրջանակին : Ասոր հակընդդէմ՝ կայ սակայն Պապին անսխալականութիւ – նը որ զինք կը բարձրացնէ վերադոյն իշ – խանութեան՝ անկախ եպիսկոպոսական իշխանութենէն :

5.— Քրիստոնէական Միութիւն՝ պահ – պանելով հանդերձ եկեղեցական հա – մայնքներու անկախութիւնը :

Ժողովին մասնաւոր ուշադրութեան արժանացաւ՝ օրակարգի այս փափուկ հարցը որուն չուրջ միացաւ ընդհանու – րին կարծիքը : Անհատ մը բացարձակա – պէս ազատ է իր պաշտամունքին մէջ . ուրեմն ամենուրեք ու ամէնուն համար մարդուն ներաշխարհը անկախ նկատել արտաքին ճնշումներէ ... : Այս կերպով միայն կրնայ իրագործուիլ հաւաքական գործակցութիւնը՝ կրօնական դեանի վը – րայ :

6.— Հրէական Հարցը : Արեւելեան և – պիսկոպոսները դէմ արտայայտուեցան Հրեաներուն : Պատահեցաւ սակայն ան – նախընթաց երեւոյթ մը. այս հարցին չուրջ յաջորդաբար խօսեցան՝ 11 կարդի – նալներ, ստեղծելով ուժեղ չարժում մը՝ հրեաներն ընդունելու եկեղեցւոյ գիրկը : Առաջարկուեցաւ նոյնիսկ անոնց վրայէն վերցնել՝ աստուածասպանութեան եւ յա – րակից բոլոր մեղադրանքները : Ասոր հակընդդէմ՝ ամէն կողմէ բողոք հասած է Պապին որ նկատի չառնուի հրէական հարցը :

Ցանուն աշխարհականներու , մէկը , անգլերէն ներկայացուց իրենց հիմնական բաղձանքները : Որոշուեցաւ՝ անոնց տալ լայն իրաւասութիւն որ աւելի սերտօրէն կապուին եկեղեցիին, որպէսզի ընտանիքի մը իրաքանչիւր անդամն առաջնորդուի՝ առաքինութեան ուղիով . նկատի առնե – լով անչուշտ թէ առաքինութեան նախա – պայման է՝ հարստութեան տենչին ջնջումը ... :

Երիտասարդութիւնը քրիստոնէութեան առաջնորդել, խմբաւորումներ ստեղծել որ աւելի լայն ծաւալով՝ ստանան տիե – զերական հանդամանք ... :

Ցաւարտ դասախօսութեան , Արտա – ւազդ Եպիսկ. պատասխանեց իրեն ուղ – ղուած հարցումներուն, թողլով այն տը – պաւորութիւնը թէ՝ կը դտնուինք կրօնի պատմութեան քաջածանօթ երիտասարդ ուսուցչի մը ներկայութեան :

Երեկոյթը փակուեցաւ « Պահպանիչ »ով եւ շնորհակալութեան խօսքով, որմէ յե – տոյ, հատարակութիւնը, որուն մէջ աչ – քի կը զարնէր երիտասարդութիւն մը , թողուց սրահը ջերմ դոհունակութեամբ :

×

Գեր. Արտաւազդ Ա. այցելած է Մարսէյլի քաղաքապետ Պ. Կասթոն Տը – ֆէռին որ դինքն ընդունած է մեծ յար – գանքով :

ՎԱՀՐԱՄ Կ. ՄԻՍԹԻՔ

×

ՏԱՐՕՆՑԻ ՄԸՆ ԱԼ ԹԱՂԵՑԻՆՔ

Լասխոթայի մէջ սեւ հողին յանձնեցինք տիպար Հայ մը, Տարօնցի մարտիկ մը , որ իր ամբողջ կեանքը նուիրած էր իր ժողովուրդին :

Քերոբ Երանոսեան ծնած էր Մկոա – դոմ, 1902ին : Իր հայրը մասնակցած էր Փոթորիկ խումբի կռուին , որ տեղի ու – նեցաւ 1904ին, Մկռտումի դիւղին մէջ :

Մեծ եղեռնին, ինք ալ բաժնեց տարա – դիրի դժնեմ կեանքը : Ջարդերէն մազա – պուրծ փրկուած իր մօր եւ եղբօր հետ ա – պաստանեցաւ Կովկաս : Հայաստանի Հանրապետութեան անկումին հետեւան – քով անցաւ Պարսից, ապա Պոլիս եւ Ցու – նաստան , ուրկէ եկաւ Ֆրանսա եւ հաս – տատուեցաւ Լասխոթա :

1940ին ծառայեց իր երկրորդ հայրենի – քին՝ մտնելով Ֆրանսական բանակի մէջ :

Բոլորէն սիրուած եւ իր աշխատանքով դնահատուած Տարօնցի Քերոբի միակ ե – րազն էր վերադառնալ իր ծննդավայրը եւ նուիրուիլ հայրենաշինութեան նուիրա – կան գործին :

Երազը չիրագործուեցաւ :

Հանդիստ իր հայրենակարօտ ոսկոր – ներուն :

Ի. ՄԻՔԱՅԵԼԵԱՆ

ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ

Թեհրանի մէջ իր մահկանացուն կնքե – ցած է ընկեր Լեւոն Գալանթարեան : Ող – բացեալը 1903էն սկսեալ իր մասնակցու – թիւնը բերած է Ֆէտայական չարժում – ներուն, Նիկոլ Դումանի խումբին մէջ : Հայաստանի Հանրապետութեան չրջա – նին, ընդհ. պետն էր ապահովութեան ոստիկանական ուժերու : Փետրուարեան ապստամբութենէն ետք, Թեհրան հաս – տատուած էր :

ՀԱՃՆՈՑ ՀԵՐՈՍԱՄԱՐՏԻ 44ՐԴ ՏԱՐԵԴԱՐՁԸ ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

—o—

Տեղւոյս Հաճնոյ Հայր. Միութեան կազմակերպած յուշահանդէսը տեղի ու – նեցաւ Հոկտեմբեր 18ին, Կիրակի օր : Ա – ռաւօտեան, Փարիզի Հայոց եկեղեցւոյ մէջ պատարագին ետք Հոգեհանդստեան արարողութիւն կատարուեցաւ ուղ հա – զար դիւցազն ննջեցելոց Հոգւոյն համար, բազմաթիւ հայրենակիցներ եւ Կիլիկե – ցիներ փութացած էին լրենց ներկայու – թեամբ յարգելու մեր սիրելիներու խըն – կելի յիշատակը :

Ցետ Հոգեհանդիստի՝ Հոգեճաշ եւ մա – տաղապուրի ճաշակում տեղի ունեցաւ Մշակոյթի Տան Ս. Թէվլիրեան սրահին մէջ : Մատաղի օրհնութիւնը եղաւ Տէր Պարգեւ քահանայի պահպանիչով : Հայ – րենակիցներ Մարսէյլէն եւ Լիոնէն մաս – նաւոր եկած էին սոյն օրուան հայրենակ – ցական մթնոլորտի մէջ վերակոչելու հա – մար իրենց սիրելիներու յիշատակը :

Օրուան նախագահը Պ. Ց. Պահատուր – եան խօսք տուաւ քանի մը հայրենակից – ներու եւ հիւրերու :

Բոլորն ալ ողեկոչեցին Հաճնոյ հերո – սական դիմադրութիւնը, որ խորհրդանի – շըն է հայ ժողովուրդին ապրելու եւ տե – ւելու կամքին : Այսօր Մայր հայրենիքի մէջ «Նոր – Հաճըն »ը լաւագոյն վկան է, որ Հաճընի ութ հազար նահատակները ի դուր չմեռան :

Գեղարուեստական կոկիկ յայտագիր մըն ալ դործադրուեցաւ : Հաւաքոյթը վերջացաւ «Ցանկամ տեսնել զիմ կիլի – կիա»ով եւ Պարգեւ քհնյ. Տէրունա – կան աղօթքով :

Մ. ԳՐԱՃԵԱՆ

ԼՐԱՏՈՒ ԱՐՈՒԵՍՏԻ

Նոյեմբեր 14ին , ժամը 21ին Շուքօ նուագախումբին հերթական նուագահան – դէսին իր մասնակցութիւնը բերելու հը – բաւիրուած է Փարիզի Սիփան – Կոմիտաս երդչախումբը դեկավարութեամբ Կարպիս Ափրիկեանի : Ցայտագիրը՝ երկու քորալ (Ա. Քափէլլա) Պախի, եւ Ռամոյի Ենտ Կալանթէն մաս մը :

— Բայց ասիկա Թոյլ չեմ տար ,— խըն – դաց Գրիգոր , — պղտիկի տեղ մի դներ պիս :

— Զե՞ս վախնար :

— Ինչէ՞ն վախնամ : Որովհետեւ թա – դուհիին առջե՞ւ պիտի ելլեմ : Իմ տի – կինս Թագուհիէն ալ մեծ է, թէեւ զըլ – խուն վրայ Թագ չի կրեր :

— Շատ չիտակ ըսիր , — մոմոաց զը – բաղիրը, ու հաճոյքով դիտեց պատանին, — բայց դիտես, ինչ ալ ըլլայ՝ Թագուհի մըն է :

Մինչ Վաղենտ Թէօրէօքի հետ կ'անց – նէին պալատին մէկ, պալատական մը ի – րենց ընդառաջ փութաց :

— Վսեմափայլ իշխան, — կը հեւար , —Ն. Վ. Թագուհին կը դրկէ պիս, ձեզ կը կանչէ անմիջապէս : Փաչա մը պիտի հասնի : Հետը ամբաւ զանձ կը բերէ :

Վաղենտ Թէօրէօք իր հետեւորդ պին – ուրներուն դարձաւ :

— Պիտի տեսնէք թէ ձրի չի բերեր :

Զինուորները դաւթին մէջ մնացին : Իշխան Վաղենտ Գրիգորին հետ ելաւ մարմարէ ընդարձակ սանդուղներէն :

Սակրակիր դռնապանը բարեւելով բար – ձրացուց իր սակրը ու դէպի աջ ցոյց տուաւ :

ԿԵԶԱՄ ԿԱՐՏՈՆԻ

(Շար.)

ՅԱՌԱՋԻ ԹԵՐԹՈՆԸ (77)

ՀԿԵՐԻ ** ** ԱՍՏՂԵՐԸ

— Ոչինչ, — պատասխանեց ուսանողը : — Դուն ուրեմն վարդապետին հետ ե – կած ես :

— Այո, իրեն հետ .— ու դոյնը նետեց :

— Ու ի՞նչպէս դերի չինկեր էիք : Վարդապետը մեռած է : Տղա՞ս ալ հե – տերնիդ էր :

— Ոչ :

— Ուրեմն ի՞նչպէս Թուրքերու ձեռքը չինկեր էիք :

Ցերունի Վերպէօքին ընդհատեց .

— Սէրելի Վաղենտ, կամաց , կամաց , — բաւ հաչտարար , դողդոջուն ու խոր ձայնով .— այնքան մի պոռար խեղճ տը – պուն վրայ, վախէն խօսքը կոկորդին մէջ կը խեղդես :

Ու աս ըսելով նստաւ սեւ կաշեպատ թիկնաթոռի մը վրայ :

Ուսանողը վախէն բառին վրայ չինք – դինքը դտաւ , կարծես դէմքին չուր դարկած ըլլային :

— Որովհետեւ, — պատասխանեց ա – նոր վրայ համարձակ ,— կ'ուզէինք Սուլ – թանը՝ Մահմէտին արքայութիւնը թըո – ցընել :

— Ի սէր Աստուծոյ , — զարհուրեցաւ Վերպէօքի :

Վաղենտ Թէօրէօքն ալ ցնցուեցաւ :

Իսկ պատանին, — դալիքը Թող դայ ,— ամէն բան պատմեց , թէ ինչպէս տարած էին վառօդը ճամբուն վրայ, եւ թէ վար – դապետը ինչպէս չփոթած էր Սուլթանը փաչայի մը հետ :

Վերպէօքի ձեռքերը իրարու զարկաւ :

— Ա՛ա ինչ անամօթութիւն, այդ ինչ չի – մարութիւն մտածեր էք, տղաս :

— Ցիմարութիւնը ան էր ,— պատաս – խանեց Վաղենտ Թէօրէօք սուրը դետին զարնելով , — որ Վարդապետը չէր ճանչնար Սուլթանը :

Ու երկու իշխանները իրարու դարձան :

— Սուլթանը մեր բարեկամն է ,— ը – սաւ Վերպէօքի :

— Մեր կործանիչն է , — պատասխա – նեց Վաղենտ Թէօրէօք :

— Ա՛դնուախոհ արքայ մը :

— Թագակիր աւազակ մը :

— Ես կը ճանչնամ դինքը, դուն չես ճանչնար. ես իր քով եղած եմ Պոլիս ...

— Հեթանոսին խօսքը Ս. Գիրք չէ : Եւ եթէ Ս. Գիրք ալ ըլլար՝ իրենց Ս. Գիրքն է եւ ոչ մերը, ու մերինն ալ իրենցը չէ : Իրենց Ս. Գիրքը կ'ըսէ թէ պէտք է ոտ – նակոխ ընել քրիստոնեաները :

— Կը սխալիս :

— Տար Աստուած, եղբայր, բայց ես այս այցելութենէն դէշ հոտեր կ'առնեմ : Ես տուն պիտի վերադառնամ :

Ու Գրիգորին դառնալով աւելցուց .

— Տղաս , կրնայիք հայրենիքը փըր – կած ըլլալ :

Այս ըսած ժամանակ ձայնը վչտալին չէչտ մը առաւ :

×

Ցաջորդ առաւօտ Մարթոնֆալվայի ե – կաւ արթնցնելու Գրիգորը՝ հանդերձա – տունէն հետը բերելով մանկլաւիկի կար – միր կապոյտ մետաքսէ հագուստ մը :

— Իշխանը կը հրամայէ որ հագուիս , ժամը տասին պատրաստ եղիր դաւթին մէջ : Միասին պիտի երթաս թագաւորա – կան պալատ :

Ու անկողնէն դուրս քաշելով Գրիգորը՝ խնամոտ մօր մը պէս լուաց ու հագցուց, մազերը մէջտեղէն երկուքի բաժնեց : Ոս – կի կոճակները փակելէն ետք, մինչեւ իսկ կարմիր մուճակները ինքը ուղեց անոր ոտքին անցընել :

— Բայց ասիկա Թոյլ չեմ տար ,— խըն – դաց Գրիգոր , — պղտիկի տեղ մի դներ պիս :

— Զե՞ս վախնար :

— Ինչէ՞ն վախնամ : Որովհետեւ թա – դուհիին առջե՞ւ պիտի ելլեմ : Իմ տի – կինս Թագուհիէն ալ մեծ է, թէեւ զըլ – խուն վրայ Թագ չի կրեր :

— Շատ չիտակ ըսիր , — մոմոաց զը – բաղիրը, ու հաճոյքով դիտեց պատանին, — բայց դիտես, ինչ ալ ըլլայ՝ Թագուհի մըն է :

Մինչ Վաղենտ Թէօրէօքի հետ կ'անց – նէին պալատին մէկ, պալատական մը ի – րենց ընդառաջ փութաց :

— Վսեմափայլ իշխան, — կը հեւար , —Ն. Վ. Թագուհին կը դրկէ պիս, ձեզ կը կանչէ անմիջապէս : Փաչա մը պիտի հասնի : Հետը ամբաւ զանձ կը բերէ :

Վաղենտ Թէօրէօք իր հետեւորդ պին – ուրներուն դարձաւ :

— Պիտի տեսնէք թէ ձրի չի բերեր :

Զինուորները դաւթին մէկ մնացին : Իշխան Վաղենտ Գրիգորին հետ ելաւ մարմարէ ընդարձակ սանդուղներէն :

Սակրակիր դռնապանը բարեւելով բար – ձրացուց իր սակրը ու դէպի աջ ցոյց տուաւ :

ԿԵԶԱՄ ԿԱՐՏՈՆԻ

(Շար.)

Այրի Տիկին Մարի Մանուկ Համբար – ձումեան , Այրի Տիկին Անիտա Ճիհան – եան , Այրի Տիկին Մէննուէի Յարու – թիւնեան (Երեւան) , Տէր եւ Տիկին Առաքէլ Համբարձումեան եւ զաւակները , Տէր եւ Տիկին Վահան Ունճեան , Տէր եւ Տիկին Աբէլ Համբարձումեան , Տէր եւ Տիկին Ժօրժ Համբարձումեան , Այրի Տիկին Աննիկ Զիւրիւքեան (Կըլենոպլը) , Տէր եւ Տիկին Մինաս Ճիհանեան , Տէր եւ Տիկին Միքայէլ Փափազեան , Տէր եւ Տիկին Յակոբեան եւ զաւակները (Երեւան) , կը ծանուցանեն կսկծալի մահը իրենց ա – մուսնոյն եւ ազգականին՝

ՄԱՆՈՒԿ ՀԱՄԲԱՐՁՈՒՄԵԱՆԻ

(67 տարեկան)

Յուղարկաւորութիւնը տեղի կ'ունենայ 5 Նոյեմբեր , Հինգշաբթի ժամը 14ին , Փարիզի Հայոց եկեղեցիին մէջ , 8 Րիւ ժան Կուժօն : Մեռելակառքը տունէն կը մեկնի ժամը 13·30ին եւ մարմինը կը թաղուի Փանթէոնի գերեզմանատունը :

40 Րիւ տը լա Մառ , Փարիզ (19) :

Տէր եւ Տիկին Ժօրժ Մինասեան , Այրի Տիկին Էլմասեան , Այրի Տիկին Գուպաք – եան եւ զաւակները , Տէր եւ Տիկին Ժի – րայր Էլմասեան , Տէր եւ Տիկին Էթիէն Գարակիւլեան , Օր· Անի Էլմասեան , Տէր եւ Տիկին Մուրատեան , Տէր եւ Տիկին Աբրահամեան եւ զաւակները , Տէր եւ Տի – կին Գոյիկեան , Տէր եւ Տիկին Փափազ – եան եւ զաւակները , Տէր եւ Տիկին Լանկ – լէ եւ աղջիկը յաւով կը ծանուցանեն ի – րենց հօր , եղբօր , մօրեղբօր եւ ազգա – կանին՝

ԱՐԱՄ ԶԱՔՐԵԱՆԻ

մահը , որ պատահեցաւ Նոյեմբեր 1ին , 65 տարեկանին :

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի այս Ուրբաթ ժամը 15ին , Ալֆորվիլի Մ· Պօղոս – Պետրոս եկեղեցին , ուրկէ մար – մինը պիտի փոխադրուի ժանթիլիի գե – րեզմանատունը ամփոփուելու համար ըն – տանեկան դամբարանը :

Մահազդ չստացողներէն կը խնդրուի ներկայս իբրեւ այդ նկատել :

ԿՐԱՆԺ – Լ Է– ՎԱԼԱՆՍ — Տէր – Սար – գիսեան եղբարք ու քոյր , եւ համայն ազ – գականները սրտի խորին կսկիծով կը ծանուցանեն իրենց սիրեցեալ մօր , մեծ մօր , եւ աղգականին

ՀԱՅԿԱՆՈՒՇ ՏԷՐ–ՍԱՐԳԻՍԵԱՆԻ

մահը , որ տեղի ունեցաւ Հոկտեմբեր 31– ին Կրանժ լէ Վալանսի իր բնակարանը , Թաղումը տեղի ունեցաւ Նոյեմբեր 2ին :

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Այրի Տիկին Սրբուհի Փանոսեան եւ զաւակները կը ծանուցանեն Թէ հոգեհան – գըստեան պաշտօն պիտի կատարուի՝ այս կիրակի , Շաւիլի եկեղեցին , իրենց ա – մուսնոյն եւ հօր ,

ՍԱՆԴԵՐ ՓԱՆՈՍԵԱՆԻ

մահուան տարելիցին առթիւ :

Կը հրաւիրուին հանդուցեալին յիշա – տակը յարգողները :

ՆՈՒԷՐ

Այրի Տիկին Շողիկ Դերձակեան իր ա – մուսնոյն Միսաք Դերձակեանի եւ քրոջ Զապէլ Նիկողոսեանի հոգեհանդստեան առթիւ հարիւր ֆր· կը նուիրէ «Յա – ռաջ»ի բարգաւաճման :

×

Տիկին Լիւսի Լոնկէ (ծնեալ՝ Զաքար – եան , Շօմոն) քսան ֆրանք կը նուիրէ փոխան ծաղկեպսակի Ֆ· Կ· Խաչին , Տի – կին Ագապի Խաչիկեանի մահուան առ – թիւ : (Ստանալ «Յառաջ»էն) :

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Պուլվ· Օսմոյի Կապ· Խաչի մասնա – ճիւղը իր ցաւակցութիւնները կը յայտնէ ընկերուհի Շալճեանի եւ Շալճեան ըն – տանիքին , Գագիկ Շալճեանի կսկծալի մահուան առթիւ :

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Այրի Տիկին Սրբուհի Փանոսեան եւ զաւակները կը ծանուցանեն Թէ հոգեհան – գըստեան պաշտօն պիտի կատարուի՝ այս կիրակի , Շաւիլի եկեղեցին , իրենց ա – մուսնոյն եւ հօր ,

ՍԱՆԴԵՐ ՓԱՆՈՍԵԱՆԻ

մահուան տարելիցին առթիւ :

Կը հրաւիրուին հանդուցեալին յիշա – տակը յարգողները :

ՆՈՒԷՐ

Այրի Տիկին Շողիկ Դերձակեան իր ա – մուսնոյն Միսաք Դերձակեանի եւ քրոջ Զապէլ Նիկողոսեանի հոգեհանդստեան առթիւ հարիւր ֆր· կը նուիրէ «Յա – ռաջ»ի բարգաւաճման :

×

Տիկին Լիւսի Լոնկէ (ծնեալ՝ Զաքար – եան , Շօմոն) քսան ֆրանք կը նուիրէ փոխան ծաղկեպսակի Ֆ· Կ· Խաչին , Տի – կին Ագապի Խաչիկեանի մահուան առ – թիւ : (Ստանալ «Յառաջ»էն) :

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Պուլվ· Օսմոյի Կապ· Խաչի մասնա – ճիւղը իր ցաւակցութիւնները կը յայտնէ ընկերուհի Շալճեանի եւ Շալճեան ըն – տանիքին , Գագիկ Շալճեանի կսկծալի մահուան առթիւ :

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊ· ԽԱՉԻ Միջմասնաճիւղային ժո – ղով , Շաբաթ (7 Նոյեմբեր) ժամը 16ին , Մշակոյթի Տան Ա· յարկի սրահը : կա – րեւոր օրակարգ : Կը խնդրուի ճշդապար ըլլալ :

ՊԱՏԱՐԱԳ – ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Պօմոնի Թաղականութիւնը , Մարսէյլի եւ շրջակայքի հասարակութեան կը ծա – նուցանէ Թէ , այս կիրակի Պօմոնի Ս· Գր· Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ մէջ պատա – րագ – հոգեհանդստեան պաշտօն պիտի կատարուի ի յիշատակ երջանկայիշա – տակ ԳՐԻԳՈՐԻՍ ԱՐՔ· ՊԱԼԱՔԵԱՆԻ վախճանման 30րդ տարելիցին առթիւ :

Պիտի պատարագէ եւ քարոզէ Թեմիս Առաջնորդ ԱՐՏԱԻԱԶԴ ԵՊԻՍԿ· ԹԸՐ – ԹԸՌԵԱՆ :

Ա Ց Յ

Այս կիրակի կէսօրէ հաք ժամը 3·30ին Պալաքեան Սրբազանի եւ քահանայ հայ – րերու չիրիմ – դամբարանին այցելու – թիւն , առաջնորդութեամբ Արտաւազդ Եպիսկ·ի : Կը հրաւիրուին Ազգ· կեդր· վարչութիւնը , Կրօն· ժողովի քահանայ հայրերը , բոլոր թաղականութեանց մար – միններն եւ Մարսէյլի եւ շրջակայից հա – սարակութիւնը , ներկայ ըլլալ վերոյիշ – եալ ժամուն , Սէն – Փիէրի գերեզմանա – տան ղէմաւոր դուռը :

ՇԻՐԻՄՆԵՐՈՒ ԱՑՑ

Զորեքշաբթի , Նոյեմբեր 11ին , առա – ւօտեան ժամը 10ին , Հ· Յ· Դ· Նոր Սե – րունդի «Ահարոնեան» խումբի նախաձեռ – նութեամբ եւ մասնակցութեամբ Նոր Սե – րունդի Փարիզեան բոլոր խումբերուն եւ կեդր· վարչութեան , այց մը պիտի կա – տարուի՝ — Ա· Ահարոնեանի , Զօր· Անդ – րանիկի , Ա· Խատիսեանի , Ռուբէնի եւ Շ· Միսաճեանի չիրիմներուն , փէռ–Լաչէզ :

Ժամադրութիւն ժամը ճիշդ 10ին , փէռ Լաշէզի կամպեթա դրան առջեւ :

ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐԸ

ԻՍԻԻ ՄԷՋ

Կը տօնուի Նոյեմբեր 15ին :

Մանրամասնութիւնները յաջորդով :

×

ՎԻԷՆԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Հ· Յ· Դ· Անի կոմիտէին , մասնակցութեամբ Հ· Յ· Դ· Նոր Սերունդի , այս կիրակի կէսօրէ հաք ժամը 15ին , Սէրբլը Կաթոլիք սրահին մէջ :

Կը նախագահէ՝

ԸՆԿ· ԱՒԱԳ ԼՈՒՍԱՐԵԻԵԱՆ

Կը խօսի ՏԻԿ· ԱՐՇԱԼՈՑՍ ՍԻՍԼԵԱՆ

Գեղարուեստական բաժին : Կը մաս – նակցին Նոր Սերնդականներ :

Հայկ· պար եւ կենդանի պատկեր :

Դաշնակ՝ Օր· Ե· Ռստիկեան , արտա – սանութիւն Ժ· Մատթէոսեան եւ Ա· Գա – զանճեան :

Մուտքը ազատ է :

ԸՆԺԱ· ԺՈՂՈՎ

Պուլվար Օսմոյի Թաղ· Խորհուրդը ընդհ· ժողովի կը հրաւիրէ Պուլվ· Օս – մոյի եւ շրջակայի բոլոր հայրենակից – ները այս կիրակի կէսօրէ հաք ժամը 3– ին , եկեղեցին : Օրակարգ·— Ա) Ընդհ· հաշուետուութիւն , Բ) Ընթացիկ հար – ցեր :

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ՏՕՆԱԾԱՌ

ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

Տօնածառի աւանդական մեծ հանդէսը , կիրակի՝ Դեկտեմբեր 20 , ժամը 4ին , Վարժարանի թատերասրահին մէջ :

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Հ. Յ. Դ.

ՓԱՐԻԶ·— Հ· Յ· Դ· «Րաֆֆի» խում – բի ժողովը այս Շաբաթ , ժամը 21ին , Մշակոյթի Տան մէջ : Բոլորին ներկայու – թիւնը պարտաւորիչ է :

ՎԻԼՆ·— Հ· Յ· Դ· «Անի» կոմիտէն ընդհ· ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր ըն – կերները այս Շաբաթ իրիկուն ժամը 8·«*ին , Օհանջանեան ակումբը : Կա – րեւոր օրակարգ :*

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐԸ

ԱՌՆՈՒՎԻԼԻ ՄԷՋ

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ԵՒ ՊԱՐԱՆՑԻԿ ԵՐԵԿՈՅԹ

Հովանաւորութեամբ Առնուվիլ – Սարսէլ Հ· Յ· Դ· վարդան Ենթակոմիտէի : Մասնակցութեամբ տեղւոյն Նոր Սերունդի ու Կապոյտ Խաչի մասնաճիւղերու :

Կիրակի 8 Նոյեմբեր , ժամը 15·30էն մինչեւ 24

Առնուվիլի Հայ Կաթողիկէ եկեղեցիին կից սրահին մէջ

69, Avenue Henri Barbusse ARNOUVILLE-LES-GONESSE

Կը նախագահէ՝ ԸՆԿԵՐ ԱՐԱ ՊԻՊԻՔԵԱՆ

Կը խօսի ԸՆԿ· Ա· ՓՈՒՇՈՒՃԵԱՆ

Գեղարուեստական բաժին·— Հ· Յ· Դ· Նոր Սերունդի « ՆԱՃԻՐԻ» պարախում – բը , ղեկավարութեամբ ՏԻԿԻՆ ԹՈՐՈՍԵԱՆԻ

Թատերական ներկայացում

« ԱՄՈՒՄՆՈՒԹԵԱՆ ՏԱՐԵԴԱՐՁԸ»

Կենդանի պատկեր Նոր Սերունդի կողմէ , ինչպէս նաեւ արտասանութիւններ ու զանազան անակնկալներ , ժամը 19·30էն սկսեալ եւրոպական պարեր :

Ճոխ պիւֆէ առատ կերուխում , Սրահի ջերմութիւնը ապահովուած է :

Հաղորդակցութեան միջոցներ ·—

descendre à Villiers-le-Bel - Gonesse 16 h. 41, 17 h. 20, 18 h. 09, 18 h. 49

Train de la Gare du Nord 13 h. 50, 14 h. 30, 15 h. 10, 15 h. 50, ou Autobus : Porte de la Chapelle, descendre Terminus, Gare de Villiers-le-Bel.

ԼԻՈՆ ԼԻՈՆ

ՏԱՐԵԿԱՆ ՄԵԾ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

Կազմակերպուած Հ· Յ· Դ· Նոր Սե – րունդի Տէսինի խումբին կողմէ :

Տեղի կ'ունենայ Շաբաթ , 7 Նոյեմ – բեր՝ երեկոյեան ժամը 8·30էն մինչեւ լոյս , Պրոնի օդակայանը :

ՃԱՇ

Կազմակերպուած Սէբաստիոյ Նահանգի Մուրատ Ռասմնասիրաց կողմէ :

Այս կիրակի ժամը 15ին , Արիմեան դպրոցը , Ռիւ տը Լա Տէֆանս , Իսի :

Գեղարուեստական ճոխ բաժին :

Կը մասնակցի՝

ՔԵՄԱՆՃԱՀԱՐ՝ ՌՈՒԲԻՆ

Առատ կերուխում :

Ճաշագին՝ 10 ֆրանք

ՇԱԻԻԼԻ ԵԿԵՂԵՑԻ

Այս կիրակի մասնաւոր պատարագ եւ հոգեհանդստեան պաշտօն կը կատարուի, եկեղեցւոյն նորոգ հանդուցեալ հոգեւոր հովիւ

ՏԷՐ ԵՄԱՑԻ ԽԱՉԱԿԻՐ ՔԱՀԱՆԱՅ ԱԼԹՈՒՆԵԱՆԻ յիշատակին :

Շաւիլի , Իսիի եւ շրջականերու իր ծուխերէն , ինչպէս նաեւ իր յիշատակը յարգող ազգայիններէն կը խնդրուի ներ – կայ գտնուիլ սոյն պաշտամունքին :

Սկիզբը պատարագի ժամը 10·30 :

ՓԱՐԻԶԻ ՀԱՅ ԱԻԵՏԱՐԱՆԱԿԱՆ ԵԿԵՂԵՑԻ

ԿԻՐԱԿՆՕՐԵԱՅ ՊԱՇՏԱՄՈՒՆՔ՝

ԺԱՄԸ 10,45ԻՆ

Այս կիրակի կը խօսի՝

ՊԱՏ· ՌՈՒԲԷՆ ԳԱՅԵԱՅԵԱՆ

8 BIS. RUE DES TERNES

PARIS (17e)

Métros : Porte Maillot ou Champerret

ՅԱՌԱՋ

ԿԱՐԴԱՑԷ՛Ք , ՆՈՒԻՐԵՑԷ՛Ք ԱՅՍ ԳԻՐՔԵՐԸ

Շ· ՄԻՍԱՔԵԱՆ	Օրեր եւ ժամեր	20 ֆր·
Ժ· ՄԻՍԱՔԵԱՆ	Բուռ մը Տոմս	15 ֆր·
ՇԱՀԱՆ ՇԱՀՆՈՒՐ	Նահանջը առանց երգի	7 ֆր·
	Յարալէզներու Դաւանաւորիւնը	7ֆր·
Մ· ԻՇԽԱՆ	Ոսկի Աշուն (*բանաստեղծ·*)	10 ֆր·
ՎԱՀԷ ՔԱԶԱ	կարթը	5 ֆր·

ԱՌԱՔՈՒՄԻ ԾԱԽՔԸ ԳՆՈՐԴԻՆ ՎՐԱՅ

ՅԱՌԱՋ

ԸՆԹԱՑԻԿ ԱԶԴԵՐՈՒ ՆՈՐ ՍԱԿԱԳԻՆ

ՄԷԿ ԱՆԳԱՄՈՒԱՆ ՀԱՄԱՐ

ՄԱՀԱԶԴ	40 Ֆ·	մինչեւ	1/4	սիւնակ
ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ	20 Ֆ·	մինչեւ	1/8	սիւնակ
ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ	5	»	»	»
ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ	20 Ֆ·	»	»	»
ՀԱՐՍԱՆԻՔ , ՆՇԱՆՏՈՒՔ	20 Ֆ·	»	»	»
ՆՈՒԻՐԱՏՈՒԹԻՒՆ	10 Ֆ·	»	»	»
ՇՆՈՐՆԴ	20 Ֆ·	»	»	»
«ՓՈՒԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ»	10 Ֆ·	»	»	»
«ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ»	5 Ֆ·	»	»	»
ԾԱԽՈՒ Է	25 Ֆ·	»	»	»

Այս գիները մէկ անգամ հրատարակելի եւ ձշգրտուած ծաւալով ազ – դերու համար են , չորրորդ էջը :

Կանխիկ վճարումը պարտաւորիչ է :

Առեւտրական կամ այլ ազդերու մասնաւոր պայմաններուն համար դիմել վարչութեան :

ՀԱՅՐԱՔ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925 — Tél. : PROvence 86-60
R. C. Seine 57 A 2731 — C.C.P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝ Տար· 60 Ֆ· Վեցամսեայ՝ 35 Ֆ·
Արտասահման՝ Տար· 80 ֆր· Հատը 0·30 Ֆ·

ՈՒՐԲԱԹ
6
ՆՈՅԵՄԲԵՐ
VENDREDI
6 NOVEMBRE
1964

LE NUMÉRO : 0,30 FR.

ՄԵԿ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 10154

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

40e ANNÉE — No 10.154

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՄՔԵՐ

ՆԱԽԱԳԱՀ

ՃՈՆՍԸՆ

ՓՈԽ – ՆԱԽԱԳԱՀ

ՀԸՄՓՐԷ

Լինտըն Պայնս Ճոնսըն ծնած է 1908 Օգոստոս 27ին, Թեքսասի Սթոնուալ քաղաքը : Ուսուցիչներու բարձրագոյն վարժարանը մտած է 1927ին, ուրկէ կ'ելլէ երեք տարի ետք Դիտութեանց վկայական ստանալ : Մէկ տարի ուսուցչութենէ ետք իր հայրենի նահանգին զանազան հաստատութեանց մէջ, երեսփոխան Ռիչըրտ քարտուղարը կը դառնայ եւ այդ պաշտօնին ղլուխը Ֆրանքլէն Ռուզվէլթի ուղղութիւնը կը պրաւէ : Նախադահը կ'նշանակէ Թեքսասի երիտասարդութեան ազգ· վարչութեան տնօրէն :

Քաղաքական ասպարէզը սկսած է 1937ին, երբ առաջին անգամ երեսփոխան ընտրուած է· բայց պատերազմը ընդհատած է իր պաշտօնավարութիւնը : Ծո – ային ուժի մէջ փայլուն կերպով պիտի ծառայէ եւ արժանաւոր արձանագրութիւն մը – պիտի, որ նոյնինքն Զօր· Մաք Արթըր նոր կուրծքէն պիտի կախէր :

49 տարեկանին ծերակուտական է , 49 տարեկանին կրտսեր պարագլուխը եղած Միջամասնութեան , Ծերակոյտին մէջ ու հոն է որ չահած է վարպետ քաղաքագէտի համբաւը : Իր վարկը այնքան մեծ Ծերակոյտին մէջ, որ 1960ին, Քենը – ի որ ստացած էր դեմոկրատներու վարդացումը իրրեւ նախագահական թեկ – նածու, չվարանեցաւ ընտրապայքարի դրդել առնելու Ճոնսընը, հակառակ անոր որ ամբողջ ընտրապայքարի տեղողութեան իր ամէնէն կատաղի հա – կառողը եղած էր :

Ցամառ աշխատող , 1955ին սրտի ծանր տագնապ մը ունեցած է եւ ստիպուած եղած է ժամանակ մը դադրեցնել աշխատանքը :

Ներքին քաղաքական ճակատին մէջ «չափաւորական » մը նկատուած է : Ո – անդնակած է քաղաքացիական իրաւունքներու առաջին օրէնքին որոշման , կողմակից մըն է Թաֆթ – Հարթլի օրէնքին : Արտաքին գետնի վրայ զօրավիդ կեցած է Քրումընի վարդապետութեան » :

Երբ Քենըտի ողջ էր եւ ինք կը վարէր Փոխ – նախագահի պաշտօնը, բազմաթիւ ճամբորդութիւններ ըրած է արտասահ – ման, մանաւանդ Սէնեկալ, Արեւմտեան Գերմանիա, Վիէթնամ, Փիլիպպեան կղզիները, Ցորմոզա, Թայլանտ, Հնդկաս – տան, Փաքիստան, Վատիկան, Ճամայքա, Դոմինիկեան Հանրապետութիւն , Նեպտ, Ֆինլանտա, Նորվեկիա, Իսլան – տա, Դանիա, Պելժիա, Հոլանտա եւ Լիւքսէնպուրկ :

Նոր նախագահը ունի աւանդական Ա – մերիկացիին բոլոր ստորոգելիները .— Փիլիոնատէր, միշտ մեծ ճարպիկու – թեամբ զբաղած է իր նահանգին գործե – րով, անոր բնակիչներուն չահերով, այ – ծախ բաշխելի պետական պատիւներով եւ իր մատակարարութեան տակ գըտ – նուող քաղաքացիներուն ակնկալութիւն – ներով :

Իր յարաբերութիւնները Խրուչչեւի հետ երբեք լաւ չեն եղած : 1959ին երբ Կրեմ – լինի մենատէրը Ուոլթինկըրն կը գտնուէր , Հանդիպած է Ճոնսընի ու ըսած , « Ձեզի նման չնչնար , ձեր բոլոր ճառերը կար – ծացած եմ : Ոչ մէկին հաւնած եմ » :

Պահպանողական, Լինտըն Ճոնսըն , Թքասցի միլիոնատէր՝ կրցած է բարեհամութիւններ ստեղծել արհեստակցական շրջանակներու մէջ, ներկայ կ'ըլ – լայ բոլոր սիոնական կոչունքներուն : Ինքն եւ իրատես քաղաքագէտ մը կը նկատուի :

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՃՈՆՍԸՆԻ ՅԱՂԹԱՆԱԿԷՆ ԵՏՔ

ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԿԱՐԾԻՔԸ

ՄԻԿՈՑԵԱՆԻ ՇՆՈՐՀԱՒՈՐԱԿԱՆ ՀԵՌԱԳԻՐԸ

Ճոնսընի ընտրութիւնը, աննախընթաց մեծամասնութեամբ, մեծ զոհունակութեամբ ընդունուեցաւ ամէն կողմէ : Անոր նախընթաց, տրուած ըլլալով որ նոյնիսկ Ռուզվէլթ նման համեմատութեամբ մը չէր ընտրուած : Սխալ պիտի ըլլար ան – չուշա խորհիլ թէ Ճոնսընի անձն է կամ անոր բացառիկ արժէքը որ պատճառ դարձած են այս խանդավառութեան : Իրականին մէջ Ճոնսընը իր այս յաղթանակը կը պարտի տարաբախտ Ճոն Ֆիցճե – րալտ Քենըտիի, որ իր մահով նախագահի վերածեց փոխ – նախագահ Ճոնսընն եւ իր սպանութեամբ այնպիսի յիշատակ մը թողուց, որ իւրաքանչիւր Ամերիկացիի համար խղճի պարտք մըն էր Ճոնսընին քուէ տալ : Ըսենք նաեւ թէ Հանրապետական – տականներու ընտրութիւնը ձախող էր (կոլտուաթըր ծանօթ էր իր ծայրայեղ – դութեանց համար) եւ ալ աւելի ուժ տըւաւ մարդու մը որ իրականին մէջ, ինչ – պէս «Լը Մոնտ » կը դրէր անցեալ տարի ոչ մէկ խմոր ունի նախագահ մը ըլլալու :

Միացեալ Նահանգներու ժողովուրդին 41 միլիոն 513·727 քուէարկուած են Ճոնսընի համար եւ միայն 26 միլիոն 162·– 920ը կոլտուաթըրի :

Ֆրանսայի մէջ ալ անշուշտ, այս ըն – տրութիւնը զոհունակութիւն ստեղծած է : Քաղաքական զանազան անձնաւորութիւն – ներ յայտարարութիւններ ըրած են : Ցի – չենք մէկ քանին :

Կի Մոլէ.— Միայն զոհ կրնանք ըլլալ Ճոնսընի ընտրութենէն : Փառաւոր պա – տասխան մըն է բոլոր անոնց որոնք հի – ւանդապին ամերիկատեաց են : Մերժելով լսել ցեղապաշտութեան եւ ազգայնակա – նութեան մոլեռանդ կոչերը, ընտրողները վստահութիւն ունեցան Ճոն Քենըտիի գործակիցին եւ յաջորդին » :

Փօլ Ռենօ.— « Յաղթութիւն մըն է արեւմտեան Եւրոպայի համար : Մէկ սեւ կէտ կայ միայն այն է որ Հարաւը դե – մոկրատներէն Հանրապետականներուն ձեռքը անցած է, ինչ որ պատճառ կըլլայ – նայ դառնալ որ սեւերու հարցը աւելի ծանրակչիռ բնոյթ ստանայ » :

Ժան Լըքանիէ (Ժողովրդական Շարժումի նախագահ) .— « Քենըտիի մեծ ծրագիրը պէտք է կրկին ձեռք առնուի : Այն էր հրաւիրել Եւրոպան որ միանայ եւ դառնայ Ամերիկայի հաւասար ընկերը» :

Անգլիա.— Յաղթութեան բացառիկ համեմատութիւնը թոյլ կուտայ որ մեծ յոյսեր ըլլան Արեւմուտքի եւ Արեւելքի միջեւ խաղաղ յարաբերութեանց համար :

Պելճիա.— Պելժիացիներուն համար Ճոնսընի յաղթանակը կը նշանակէ թէ մերժուած է արկածախնդրութիւնը : Ճոնսընն կայունութեան եւ խաղաղութեան խորհրդանշան մըն է :

Գերմանիա.— Մեծ զոհունակութիւն կը տիրէ Դաշնակցային Հանրապետու – թեան մէջ :

Ծորշ· Միոխթիին.— Մինչ արտաքին նախարար Կրոմիքօ կը չնորհաւորէր դեսպան Քոլէր, Անաստաս Միկոյեան սիրալիր հեռագիր մը կը ղրկէր Ճոնսը – նի, չնորհաւորելով ամերիկացի նոր նախագահը : Անդին «Իզվեստիա» կը գրէ .— « Ամերիկացի ընտրողը վճռական ո՛չ ը – սաւ Պարի Կոլտուաթըրի : Մոսկուայի կառավարական պաշտօնաթերթը մտա – հոգ է սակայն կոլտուաթըրի մասին : Կ'ուզէ պիտնալ թէ ի՞նչ պիտի ըլլայ ա – նոր ճակատագիրը : Պիտի մնա՞յ «ծայ – րայեղ յետադիմութեան պարագլուխը » :

Իտալիա.— Բացի ալէն, Իտալիոյ բոլոր կուսակցութիւնները կը դանեն թէ Ճոնսընի յաղթանակը մեծ յաջողութիւն մըն է : Շատերու կարծիքն այն է թէ Ճոնսընն չատ խիստ դիրք պիտի բռնէ Ցըրանասյի եւ տը Կոլի նկատմամբ :

Սպանիա.— Սպանական չրջանակնե – րուն համար իմաստութիւնն ու ողջմըտութիւնը յաղթած են :

Քոլոպա.— Քուպայի համար եթէ « Վաշինկթընը » (իմա՛ Կոլտուաթըր) չեղաւ, մնաց սակայն «գէչը» (Ճոնսըն) :

Իսրայէլ.— Հրեաները զոհ են որ «Իսրայէլի պաշտպան » մը ընտրուած է :

Եուկոսլաւիա.— Սերպերն ալ զոհ են որ ամէն ինչ կը չարունակուի ինչպէս անցեալին :

*Վերջապէս Մակի ընդհ· քարտուղար Ու· Թան յայտարարեց թէ չատ յաջող արդիւնք մըն է :

ԿԱՐԵՒՈՐ ՃՇԴՈՒՄ ՄԸ

« Էջմիածին » ամսագրի 1964 Օգոստոս Սեպտեմբեր միացեալ թիւին վերջնաթերթին երկրորդ սիւնակին սկիզբը կը կարդանք Խորէն Կաթողիկոսին ուղղուած Վազգէն Կաթողիկոսի Օգոստոս 27 թուակիր նամակին մեզ մեղաղրող հետեւեալ հատուածը .

« ... Ուղիղ եւ արդար չենք գտներ ... վերաբերմունքը ... Գերաչնորհ Տ· Աբ – տաւաղդ Եպիսկոպոսին , որ ժխտական պատասխան տուած է Տիար Արծրունի Զրբաչեանին, որ Մարսելիոյ Մայր եկեղեցւոյ Վարչութեան անունով Նորին Սրբազնութեան առաջարկած է ուխտի երթալ Ս· Էջմիածին եւ ներկայանալ Ամենայն Հայոց Հայրապետին , Անոր օրհնութիւնը առնելու համար : Ի՞նչպէս բացատրել այս երեւոյթը » :

Այսու, ի ճշդումն եւ ի լուսաբանութիւն «Էջմիածին» ամսագրի բոլոր ընթերցողներուն եւ հետաքրքրուողներուն, միանգամընդմիչտ կը յայտարարենք թէ *մեզի ՆՄԱՆ ԱՌԱՋԱՐԿ ԵՂԱԾ ՉԻ ԵՐԲԵՔ ԵՒ ՈՉ ՈՔԻ ԱՆՈՒՆՈՎ* :

Մեր կարգին՝ եւ իրաւամբ՝ «ուղիղ եւ արդար չենք գտներ վերաբերմունքը » բոլոր այն Հայերուն, որոնք սխալ տեղեկութիւններ կը հաղորդեն Վազգէն Վեհափառին եւ ի զուր տեղ դժուարութեան կը մատնեն զայն :

Զգաստութի՛ւն :

ԱՐՏԱՒԱԶԴ ԵՊԻՍԿՈՊՈՍ

3 Նոյեմբեր 1964

ԹՐՔԱԿԱՆ ԴՐՕՇԱԿՈՎ ...

ՔԻՒ ՍՐԲԵՐ ԵՆ...

Թրքական մամուլը մեծ վրդովումով կը հաղորդէ թէ ամերիկեան ճրագ նաւատորմին պատկանող ծովային մը Պոլսոյ մէջ, հրապարակաւ քիթը սրբած է Թըրքական դրօչակով : Կը պահանջեն որ դատարան քաշուի ...

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

Պէցրոխթին հասած լուրերու համաձայն խղումը անխուսափելի եւ անմիջական է Քիւբաներու եւ Պաղատաի կառավարութեան մէջեւ : Ալ Հայաթ Թերթին համաձայն Պարղանի կառավարութիւն մը կազմած է :

Ջին – Խորհրդային յարաբերութիւնները բարելաւման նշաններ ցոյց կուտան : 1961էն ի վեր առաջին անգամ ըլլալով Շու – էն –Լայ Մոսկուա կ'երթայ Հոկտեմբերեան յեղափոխութեան տարեդարձին առթիւ :

Պոլիվիոյ մէջ պետական հարուած մը պատահած է ղինուորականներու կողմէ : Նախագահ Էսթենսորօ փախած է :

Պապին գիրը մեծ տպաւորութիւն գործած է Հռոդոսի համաղղափառ ժողովին վրայ : Պատուիրակ մը յայտարարած է թէ « Պօղոս Զ·ի պատգամը կարծես հերճուածէն առաջ գրուած ըլլայ » : Փողովը ցարդ չէ հրապարակած այն պատասխանը զոր տուած է Պապին :

Մոսկուայի Թրքական դեսպանատան մէջ, Թուրք արտաքին նախարար էրքին յայտարարած է թէ իր երկիրը « չի վարանիր կիպրոսի վրայ յարձակելու եթէ Յոյները չարունակեն ջարդել Թուրք կիպրացիները » :

Մոսկուայի մէջ ազատ արձակուած է երիտասարդ բանաստեղծ՝ Եողկֆ Բրոդսկի որ հինգ տարի տաժանակիր աշխատանքի դատապարտուած էր, Լենինկրատի մէջ, այս տարի :

ՏԱՃԱՐ ԼՈՅԴԻ

ՍԱՅԱԹ-ՆՈՎԱՅԻ

ԿԵՍԱՐԻԱ

(ԼԵՌՆԱՅԻՆ ՍՈՒՆԻԱՆ ՏԱՐԱԾՔԸ)

ՊՈԼԻՍԻ ԲԱՑԱՏՈՒՆ ՍԱՀԱԿ

(34 Նար.)

— Ես ի՛մ ինձ ասում, որ ինձ ոչ ոք չի կարող ինձանից խլել, ոչ ոք չի կարող ինձ ստիպել, որ ես ուրիշ մեկի կինը դառնամ, ես ուրիշ մեկին չեմ սիրում, ես միայն Ալեքսանդրին եմ սիրում, ես միայն նրան եմ ուզում, ես միայն նրան եմ պատկանում, ես միայն նրան եմ տալիս իմ սիրտը, իմ հոգին, իմ մարմինը, ես միայն նրան եմ տալիս իմ կյանքը, ես միայն նրան եմ տալիս իմ ամբողջ էությունը, ես միայն նրան եմ տալիս իմ ամբողջ գոյությունը, ես միայն նրան եմ տալիս իմ ամբողջ կյանք

ՈՎ ՍՊԱՆՆԵՑ ՆԱԽԱԳԱՀ ՃՈՆ ՔԵՆԸՏԻՆ

(ՈՒԱՐԸՐՆ ՅԱՆՁՆԱԽՈՒՄԲԻ ՏԵՂԵԿԱԳԻՐԻՆ ԱՌԹԻԻ)

Նախագահ Ճ. Քենըտիի սպանութիւնը՝ Ամերիկայի եւ Միացեալ Նահանգներ – ու դէմ ոճիր մըն էր — չատ ծանր ո – ՚ի մը :

Այս ահաւոր ողբերգութենէն մօտաւո – ապէս տասը ամիս վերջ, հրատարակու – թեան արուեցաւ նախագահի սպանու – թեան չուրջ Ուարրըն Ցանձնախումբի տեղեկագիրը : Անցեալ տարի, Նոյեմբեր ին, այսինքն, նախագահ Ճոն Քենը – ի սպանութենէն մէկ չաբաթ վերջ, ր նախագահը՝ Լինտըն Ճոնսըն, կազ – ած հօթնանդամ Ցանձնախումբ մը, ո – ին պարտականութիւնն էր քննել ոճի – ին բոլոր ծալքերը : Այս Ցանձնախում – ին պէտ նշանակուեցաւ Գերագոյն Ատ – ան նախագահ Ըրլ Ուարրըն, որ մի – ացեալ Նահանգներու ամէնէն ազատա – ան դէմքերէն մէկն է ու սիրելի թիրա – ը՝ ծայրայեղ աջակողմեան կազմակեր – պութեանց : Ցանձնախումբին կ՚անդա – ակցին նաեւ երկու ծերակուտական – ը՝ Ռիչըրտ Ռասէլը եւ Ճոն Շերման ունփըրը : Նմանապէս յանձնախումբին ած կը կազմէին երկու երեսփոխաններ՝ ին Ֆոնկը եւ Ճերըլտ Ֆորտը : Ցանձ – նախումբի միւս անդամներն էին՝ Տեղե – ատուութեանց կեդր. Սպասարկութեան նախկին պետ Ալլըն Տալլըս եւ նախագա – ի դիմաթափութեան հարցերու խորհր – դականը՝ Ճոն Մաքլոյ :

888 ԷՋ ՏԵՂԵԿԱԳԻՐ

Ցանձնախումբի տեղեկագիրը կը բաղ – ած 888 էջերէ : Առաջին գլուխին մէջ ը պարզուին զէպքերը : Երկրորդ գլու – ին մէջ կը մերժուին բոլոր գրոյցները , ատկապէս Ամերիկայի մեծ նախագահի սպանութեան ներքին ծալքերու մասին եւրոպայի մէջ շրջան ըրածները :

Տակաւին հրատարակութեան չտրուե – ան այն վկայութիւնները եւ քննութիւն – ները, որոնց վրայ հիմնուած է տեղեկա – գիրը : Վկայութիւններն ու քննութիւն – ները կը բռնեն քսան հատոր եւ պիտի հրատարակուին կարելի եղածին չափ արագ :

Տեղեկագիրը կը ներկայացուի չատ արագ չեշտով եւ բացարձակ պարզու – թեամբ : Կուտայ բազմաթիւ մանրամաս – ութիւններ ու տեսակէտներ :

ՀԱՒԱՆԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Տեղեկագիրը ուշադիր կերպով քննողը երկ հաւանականութիւններ կրնայ որ – ոշգրել :

Առաջինը այն է, թէ Ուարրըն Ցանձ – նախումբի տեղեկագիրը մեծ ու հանճա – րեղ սուտ մըն է, կառավարական մեծ խաբէութիւն մը, որուն նպատակն է, հայրենասիրական պատճառներով , ծած – կել 1963 Նոյեմբեր 22ի ոճիրը :

Երկրորդ հաւանականութիւնը այն է , թէ ոճիրի ներքին ծալքերու եւին դեռ պոյութիւն ունի խոր պաղտնիք մը, որ հակառակ Ցանձնախումբի յամառ ճիգե – րուն պաղտնի կը մնայ յաւէտ : Այս հա – ւանականութիւնը որոշապէս կ՚առաջնոր – դէ այն ենթադրութեան՝ թէ Օսվալտի եւ Ռըպիի եւին, չատ եւին, կայ բացար – ձակապէս անտեսանելի եւ անխոցելի մեծ դաւադրութիւն մը : Թերեւս ալ այս դա – ւադրութիւնը իր ճիւղաւորումները ունի Միացեալ Նահանգներէն անդին եւ հաւա – նաբար , ուչ կամ կանուխ ճշմարտութիւ – նը երեւան կ՚ելլէ :

Երրորդ հաւանականութիւնը այն է , թէ Ուարրըն Ցանձնախումբի տեղեկագի – րը կը պարունակէ ճշմարտութիւնը : Օս – վալտ առանձինն սպաննեց նախագահ Քե – նըտին եւ Ռըպի առանձինն սպաննեց Օս – վալտը : Ոչ մեղսակիցներ կան, ոչ դա – ւադրութիւն եւ ոչ ալ մութ ծալքեր :

ԿԵՆՍԱԳՐԱԿԱՆՆԵՐ ԵՒ ԵՆԹԱԴՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Ամէն պարագայի մէջ, տեղեկագիրը իր մէկ «յաւելուած»ին մէջ կը պարունա – կէ բազմաթիւ վկայութեանց վրայ հիմ – նուած Օսվալտի եւ Ռըպիի կենսագրա – կանները եւ կը մերժէ դիրք բռնել սպա – նութեան չարժառիթներու հարցին մէջ :

Օսվալտի անցեալէն ու կեանքէն կա – րելի է չատ մը ենթադրութիւններ հանել ոճրի դրդապատճառներու մասին, սա – կայն, առանց բացարձակ վստահութեան : Եւ անչուչտ կարելի չէր հարիւրին հա – րիւր հաստատ պատասխան մը տալ Օս – վալտի եւ Ռըպիի ոճիրին մասին, քանի որ երկուքն ալ, իրենց ամբողջ կեանքի ընթացքին , անտարամարանութեան սահ – մաններուն վրայ կ՚երթեւեկէին :

Ուարրընի Ցանձնախումբի տեղեկագրէն կը տեսնուի թէ ինչպէս հիմ առած են նախագահի սպանութեան յաջորդ օրը հրապարակ եկած զանազան գրոյցները :

Տեղեկագիրը , հակառակ իր պարզ բո – նոյթին՝ չափազանց խիստ է Տալլըսի իշխանութեանց մասին :

ՀԻՒԱՆԴԱԳԻՆ ԵՐԵՒՈՑԹՆԵՐ

Տեղեկագիրը որոշ զայրոյթով կը յի – չատակէ նախագահի դիակին չուրջ ըս – տեղծուած աղմուկը, ոստիկանական իշ – խանութեանց ինքնագոհացուցադրութեան հի – ւանդագին երեւոյթը, անհրեւակայելի չփոթը եւ ժողովուրդին ախտավարակ հե – տաքրքրութիւնը :

Տեղեկագիրը կը պարունակէ նաեւ հր – րապարակ եկած զրոյցներու «ծաղկա – քաղ » մը — «ժխտական» բայց, համոզիչ ծաղկաքաղ մը :

Քաֆեից՝ վէն

(Մնացեալը յաջորդով)

ՀԱՅ ԿԵԱՆՔԸ ԿԻՊՐՈՍԻ ՄԷՋ

Ժամանակին էր ան՝ հինգ հազար հա – ուղ այս փոքրիկ բարգաւած գաղութը , իր եկեղեցական իշխանութիւններովը , դպրոցովը , հայկական զանազան կազ – մակերպութիւններովն ու միութիւններո – վը, ու մանաւանդ իր առատաձեռն եղ – բայրական օդնութեամբը, բոլոր անոնք՝ որոնք բան մը ակնկալած էին այս դեղե – ցիկ եւ տիպար գաղութէն, այսպիսով այս գաղութը արժանացած էր բոլորին անխտիր հիացումին եւ դնահատանքին :

Այս երէկ էր սակայն : Այսօր գաղու – թին պատկերը այլակերպուած է առանց ամենադոյզն յանցանք ունենալու : 1955– էն ի վեր, քաղաքական փոփոխական կա – ցութիւնը , մանաւանդ վերջին տասը ա – միներու թուրք – յոյն բախումը , տակն ու վրայ ըրաւ խաղաղասէր հայ գաղու – թը : Աւելի քան հարիւր հայ ընտանիք – ներ, թրքական սուիններու ուժով , լքե – ցին իրենց անճնական տուներն ու խա – նութները , փոխադրուեցան յունական կողմը իրենց կեանքն ու պատիւը ապա – հովելու մտահոգութեամբ : Անճնական տուներու կահկարասիները , եւ չատ մը խանութներու ապրանքները խլոյն են – թարկուեցան թրքական կողոպուտի , այ – պիսով չատ մը Հայերուն քառասուն տարուան հալալ վաստակը մէկ օրէն միւսը մոխիրի վերածուեցաւ : Բարեբախ – տաբար , Ազգային Իշխանութեան արթուն հսկողութեան տակ կարելի եղաւ կարգ մը խանութներուն ապրանքները փրկել լման կողոպուտէ եւ անոնք յաջողեցան իրենց կեանքը վտանգելով իսկ յաջող – ցընել պարպումի ծրագիրը· այս բաները պատահեցան տարուան սկիզբի այն վը – տանգաւոր օրերուն՝ երբ ինքնակոչ «հայ ներկայացուցիչներ եւ առաջնորդներ » Լոնտոն փախչելով կը սպասէին որ կա – ցութիւնը չկուի եւ դան իրենք իրենց «ներկայացուցիչ»ի հանդամանք տան յաչս օտարին :

Կեանքի կորուստ ըլլալով, մայր ու աղջկայ քսամնելի ոճիրին պատ , որ ժա – մանակին մամուլի մէջ արձանագրուած էր, այլ կեանքի կորուստ չունեցանք : Նիւթական կորուստը մեծ է · բռնա – րաւուած հողերուն արժէքը կէս միլիո – նը կ՚անցնի եւ մեծ յոյս կայ որ կացու – թիւնը չկուելէ եառ պիտի կրնանք վե – րըստանալ մեր անշարժ կալուածները· իսկ ո՞վ պիտի վճարէ ան միւս քառորդ միլիոնի արժէքով ապրանքներուն եւ կահ – կարասիներուն դինը՝ որ թուրքը կողոպտեց :

Ներկայիս Կիպրոսի գաղութը կը հաշ – ուէ երկու հազարէ քիչ մը աւելի· վեր – ջին երկու տարիներու ընթացքին 500 հո – գի ներգաղթած են Հայաստան, իսկ մը – նացածը գաղթած է Անգլիա, եւ բազմա – թիւ այլ երկիրներ :

ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ

ԳԱՀԻՐԷ.— Հոկտեմբեր 18ին, կիրակի օր, Հելիոպոլսոյ «Յուսաբեր» ակումբին մէջ տեղի ունեցած է Հ. Ց. Դ. Օրուան տօնակատարութիւնը՝ կազմակերպու – թեան 74րդ տարեդարձին առթիւ, ներ – կայութեամբ խուռն բազմութեան :

Հանդէսին բացումը կատարած է օրուան նախագահ ընկ· Բէգլար Նաւասարդեան : Գործադրուած է գեղարուեստական սի – րուն յայտագիր մը : Ապա բեմ հրաւիր – ուած է օրուան բանախօս ընկ· Հրաչ Տասնապետեան, որ այդ առթիւ մասնա – ւոր կերպով հրաւիրուած էր Եգիպտոս : Ընկեր բանախօսը չուրջ ժամ մը տեւող իր խնամուած բանախօսութեամբ պեր – ճախօսօրէն տուած է Հ. Ց .Դաշնակցու – թիւնը նախորդող շրջաններու հայ կեան – քը, հայ կեանքի վերջին դարու զարթօն – քը ու անոր յաջորդող յեղափոխական չարժման դրդապատճառները, ապա ծան – րացած է Դաշնակցութեան 74 տարուան կեանքի զանազան փուլերուն եւ գործու – նէութեան , ազգային , քաղաքական եւ մարտական :

ԳԱՀԻՐԷԻ « Յուսաբեր »ի տան մէջ « Համազգային »ի կողմէ կազմակերպը – ւած բացառիկ հաւաքոյթին դասախօսած է ընկեր Հրաչ Տասնապետեան « Հայկա – կան ճարտարապետութիւնը » նիւթին չուրջ : Ամբողջութեամբ լեցուած սրահը չափազանակութեամբ հետեւած է ընկերոջ մօտ մէկ ժամ տեւող չահեկան դասախօ – սութեան :

Հայ ընտանիքներու տնտեսական վի – ճակը օրըստօրէ մտահոգիչ կը դառնայ : Օրըստօրէ տնտեսական վիճակի վատթա – րացումը , ստիպեց ազգային իշխանու – թիւնը որ եղբայրական օդնութիւն պահանջէ այլ հայ գաղութներէ որուն առաջին ղրկան պատասխանը եկաւ Հիւս· Ամերիկայի Ազգ· Կեդր· Վարչու – թենէ, Հրանդ Աբք· Ծաչտուրեանէ, հա – դար տալար անմիջական մեր պէտքերը հոգալու ու միանգամայն խոստանալով մօտ օրէն նորէն ղրկելու :

Մենք կը հաւատանք որ Սփիւռքի այլ գաղութներ չուտով պիտի հետեւին Ա. – մերիկայի օրինակին՝ որպէսզի իրենց աղ – գակիցները չտախուին օտարին ձեռք բանալ :

Նուիրատուութիւնները կատարել հե – տեւեալ հասցէին .—

Մեծի Տաճն Կիլիկիոյ Կաթողիկոս
ԱՆԹԻԼԻԱՍ, (Լիբանան)

Ա. ՍԻՓԱՆ

ԿԱՐԴԱՑԷՔ ՏԱՐԱԾԵՑԷՔ «ՅԱՌԱՋ»Ը

ԱՍՏՂԵՐԸ

— Նորին Վեհափառութիւնը պահի պահլիճը կը կանչէ իշխանները :

— Այն տեղն հետս կրնաս գալ ,— ը – սաւ իշխան Վաղենտ՝ Գրիգորին նայե – լով,— միշտ եւեւս կեցիր, ինձմէ հինգ վեց քայլ հեռու . գինուորի պէս կենաս· մարդու հետ չխօսիս· մի հազար, մի թքնիր · հլօրանդես, քիթդ չխառնես :

Բարձր պահլիճներ, դոյնդոյն խորա – ղանոցակ պատերով · ամէն տեղ ոսկե – գոյլ թաղակիր գինուորներ, բարձր ու լայն գոներ· առաստաղներէն մէկը գար – դարուած էր արծաթեայ աստղերով· քայլերու աղմուկը խանդղող հատա կար – գիր գորգեր : Գրիգորին գլուխը կը դառ – նար այդ չոայլութենէն· այնպէս մը կը զգար կարծես ամէն անկիւնէ թաղակիր գինի մը չնչէր :

— Թագաւորներու հետքերուն վրայէն կը քալես· այս օրը թագաւորները չնչեր են հոս :

Գահի դահլիճին մէջ արդէն հինգ չքե – ղազգեստ ազնուականներ կեցած էին· ա – նոնց եառը մանկլաւիկներ ու սպաներ , գահին քով քանի մը սակրակիր թիկնա – պահներ · բայց գահը տակաւին պարապ էր :

Առաստաղը կամարանման էր, ինչպէս մզեանները, ու մութ կապոյտ մետաքսա – պատ առաստաղին աստղերը՝ երկնքին այն բոպէն կը ներկայացնէին՝ երբ ազգը թագաւոր հռչակած էր Մատաթիան :

Գահին եառ ծիրանի մեծ դորգ մը՝ վրան ոսկեթել հիւսուած ազգին դինա – նշանը : Ազգային դինանշանին մէջ ուրիշ վոգրիկ դինանշան մըն ալ կար, վահա – նակիր հրեշտակ մը, վահանին վրայ եր – կու սպիտակ մեղջերու ձիեր եւ երկու դայլեր կային, աստղ վերեւ լեհական արծիւը : Ան Սափոլեայի ընտանիքին դի – նանշանն էր.— իսկ լեհական արծիւը կի – նը կը նշանակէր :

Բարձրաստիճան պալատական սպայ մը եկաւ վաղենտ Թէօրէօքի ընդառաջ .

— Ն. վ. Ձեզ կը կանչէ, վսեմափայլ իշխան :

Գրիգոր առանձին մնաց մանկլաւիկնե – րու եւ դրագիրներու մէջ: Քովը խօսող երկու երիտասարդներուն դարձաւ .

— Գրիգոր Պոռնեմիսսա, վաղենտ Թէօրէօքի մանկլաւիկն եմ :

Անոնցմէ մէկը (զուարթադէմ, արեւա – կէզ ու խարտեաշ), ձեռք երկարեց իրեն :

— Սաեփան Զոլթայի, իշխան Պաթ – հիանիի դունդէն :

Միւսը , կարճ վզով, մարմնեղ երի – տասարդ մը, ձեռքերը խաչաձեւ կեցած էր, ու անտարբեր կը նայէր Գրիգորին վրայէն :

Գրիգոր վիրաւորուած դիտեց զայն . (սա ցուլի գլուխը կ՚ուզէ դինքը արհա – մարհել) :

— Գրիգոր Պոռնեմիսսա եմ.— կրկնեց գլուխը բարձրացնելով :

Այդ ցուլի գլուխովը կողմնակի իրեն նայեցաւ .

— Ինծի ինչ, աղբարիկ, մանկլաւիկին անունը, լո՛ւռ կեցիր է :

Գրիգոր կարմիր կորեցաւ, աչքերէն կայծ կը ցայտէր այդ հպարտին վրայ :

— Ես քու մանկլաւիկդ չեմ, եւ որուն որ մանկլաւիկն եմ դիս «լուռ կեցիր» չի կանչեր, այլ « նախատինքի մի՛ հանդուր – ժեր » :

Ցուլի գլուխովը վերէն վար չափեց դինքը :

— Շատ լաւ, երբ դաւիթ ելլենք , քեզի անունս կ՚ըսեմ :

Ու ձեռքը հասկնալի ձեւով մը բարձրա – ցուց :

Զոլթայի մէջերնին մտաւ :

— Զդէ Մեքչէնի, բան մի ուզեր ընել այս տղուն :

— Տղայ չեմ, երբ դիս նախատեն , — ակռաները կրճտեց Գրիգոր : — Սաեփան Տոպօ եօթը տարեկանիս սուրը մէջքիս կապեց ու դիս կորիճ անուանեց :

Տոպօ անունին վրայ Զոլթայի Գրիգո – րին դարձաւ ու ձեռքը անոր ուսին վրայ դնելով զարմացած բացագանչեց .

— Ոհ, արդեօք դո՞ւն ես այն տղան որ ենիչէրիի մը ձին փախցուցեր էր :

— Ես եմ, — պատասխանեց Գրիգոր խրոխտաբար :

— Փեչի կողմերը :

— Մեչէքին վրայ :

— Ապրիս բարեկամ, անգամ մըն ալ տուր ձեռքդ :

Ու Գրիգորին ձեռքը սեղմեց, ու թօթ – վեց, ապա գրկեց դանի :

Մեքչէքի կռնակ դարձուցած էր իրենց :

— Ո՞վ է այդ կոպիտը, — հարցուց Գրիգոր :

— Լաւ տղայ է, ժպտեցաւ Զոլթայի , — երբեմն սակայն քիչ մը խրտչան է :

— Բայց ես այսքան դիւրաւ չեմ վեր – ջացներ խնդիրը ,— ցնցուեցաւ Գրիգոր· ու Մեքչէքին ուսին զարկաւ .

— Կը լսե՞ք, Տիար ...

Մեքչէքի իրեն դարձաւ :

ԿԵՋԱ. ԿԱՐՏՈՆԻ

(Շար.)

ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏԱՆ

Լիբանանէն ընկեր Գուրգէն Յանճեան Թանգարան իր այցելութեան առթիւ կը նուիրէ 15 ֆրանք :

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Այս կիրակի ժամը 10ին Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցւոյ մէջ տեղի կ'ունենայ Հոգեհանգստեան Ս. պատարագ եւ պաշտօն, Մոնմորանսիի եւ Անտիլի հանգստեան տուներուն մէջ մեռած պատսպարեալներու հոգւոյն :

Արարողութեան կը նախագահէ Սեբաստիոյ Առք. Մանուկեան :

Կը հրաւիրուին ննջեցեալներու պարագաները եւ բարեպաշտ հասարակութիւնը :

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Սէնթ Անթուանի Ս. Թաղէոս եկեղեցւոյ Թաղ. Խորհուրդը , չնորհակալու-թեամբ ստացած է հետեւեալ նուիրատուութիւնները, ողբացեալ Սարգիս Թորոսեանի թաղման առիթով : Տէր-Նազարէթեան ընտանիք տեղւոյն դպրոցին 30 ֆր., Սէնթ Անթուանի Հ. Յ. Դ. Ընկեր կարօ խումբը Ազգ. Առաջնորդ. քան, տեղւոյն եկեղեցւոյ տասը, Տէր եւ Տիկին Յովհ. Մատոսեան եկեղեցւոյ քան , Գէորգ Ճանըզեան եկեղեցւոյ տասը, Մանուկ Անտիկեան, Տէր եւ Տիկին Սարգիս Պ. Քէյիչեան, Տէր եւ Տիկին Մկրտիչ Կոտոչեան, Տէր եւ Տիկին Դաւիթ Էրկէնեան, Տէր եւ Տիկին Սամուէլ Քէյիչեան եկեղեցւոյ տասնական ֆրանք :

ՅԱԻԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

ՎԱԼԱՆՍ.— Հ. Յ. Դ. Շրջ. կոմիտէն, Նոր Սերունդը, Կազ. Խաչը իրենց խորին ցաւակցութիւնները կը յայտնեն Տէր եւ Տիկին ընկեր Յակոբ Տէր – Սարգիսեանի եւ համայն Տէր – Սարգիսեան գերդաստանին, իրենց մօր, մեծ մօր Այրի Տիկին Հայկանուշ Տէր – Սարգիսեանի (Ծննդ. Պոչիկեան) մահուան առթիւ :

×

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Վասպուրականի Հայր. Միութեան Կեդր. վարչութիւնը, Տէսնի եւ Վիէնի մասնաճիւղերը իր խորին ցաւակցութիւնը կը յայտնեն Տէր եւ Տիկին Խաչիկ, Տէր եւ Տիկին Ղեւոնդ, Անդրանիկ Տէրտէրեանի, ինչպէս նաեւ Տէր եւ Տիկին Գոհարիկ Գիւլպատեան ընտանիքներուն, ՄԱՆՈՒԿ ՏԻՐՏԻՐԵԱՆԻ կրտկըծալի մահուան առթիւ (Քալիֆորնիա) :

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Տէր եւ Տիկին Սարգիս Քէփէնէկեան եւ զաւակները կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի այս կիրակի առաւօտ (8 Նոյեմբեր) Վալանսի Ս. Գ. Լուսաւորիչ եկեղեցին, իրենց մօր, մեծ մօր եւ զոքանչմօր՝

ԱՑՐԻ ՏԻԿԻՆ ՄԱՐԻՑԱ ՄԻՐԻՔԲԵԱՆԻ

մահուան քառասունքին առթիւ :

Կը հրաւիրուին ողբացեալին յիշատակը յարգողները :

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Այրի Տիկին Խաչիկ Ճիպիլեան, Տէր եւ Տիկին Ռոպէր Ճիպիլեան, Տէր եւ Տիկին Գրիգոր Գոճապըլըքեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Յարութիւն Ճիպիլեան եւ զաւակները , Տէր եւ Տիկին Արամ Վահանեան եւ աղջիկը չնորհակալութիւն կը յայտնեն բոլոր անոնց որոնք անձամբ, դրաւոր կամ ծաղկեպսակով ցաւակցութիւն յայտնեցին ,

ԽԱՉԻԿ ՃԻՊԻԼԵԱՆԻ

կսկծալի մահուան առթիւ :

ՆՈՒԷՐՆԵՐ

ՊՕՄՈՆ

Տիկին Մարգարիտ Մաթիկեանի Թաղման առթիւ հետեւեալ նուէրները եղած են.— Առաջնորդարանիս. — Գրիգոր Թիւթիւնեան, Յովհ. Սիմոնեան 10ական : Եկեղեցիին.— Պաղտասար Աստուրեան, Գրիգոր Տուսնոյեան , Մարտիրոս Կապուեան 20ական, Յարութիւն Աւոյեան, Կարապետ Իմիտեան, Աղապապ Նաճարեան, Պատ. տը Լա Փլաթեան 10ական, Աստուր Ծառուկեան, Խորէն Ուլուսեան, Մարգարիտ Վարդեան 5ական : Ֆ. Կ. Խաչիկ.— Մարգարիտ Վարդեան հինգ ֆրանք :

Թաղականութիւնը իր խորին ցաւակցութիւնները կը յայտնէ Մաթիկեան ընտանիքին եւ չնորհակալութիւն բոլոր նուիրատուներուն :

ՊԱՏԱՐԱԳ – ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Պօմոնի Թաղականութիւնը , Մարսէյլի եւ շրջակայքի հասարակութեան կը ծանուցանէ թէ , այս կիրակի Պօմոնի Ս. Գր. Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ մէջ պատարագ – հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի ի յիշատակ երջանկայիշատակ ԳՐԻԳՈՐԻՍ ԱՐՔ. ՊԱԼԱՓԵԱՆԻ վախճանման 30րդ տարելիցին առթիւ :

Պիտի պատարագէ եւ քարոզէ Թեմիս Առաջնորդ ԱՐՏԱԻԱԶԴ ԵՊԻՍԿ. ԹՐՐ – ԹՐՈՒԵԱՆ :

Ա Ց Յ

Այս կիրակի կէսօրէ հետ ժամը 3·30ին Պալաքեան Սրբազանի եւ քահանայ հայ – րերու չիրիմ – դամբարանին այցելութիւն, առաջնորդութեամբ Արտաւազդ եպիսկ.ի : Կը հրաւիրուին Ազգ. կեդր. վարչութիւնը, Կրօն. ժողովի քահանայ հայրերը, բոլոր թաղականութեանց մարմինները եւ Մարսէյլի եւ շրջակայից հասարակութիւնը, ներկայ ըլլալ վերոյիշ – եալ ժամուն, Սէն – Փիէրի գերեզմանատան դիմաւորը դուռը :

ՇԻՐԻՄՆԵՐՈՒ ԱՅՑ

Զորեքշաբթի, Նոյեմբեր 11ին, առաւօտեան ժամը 10ին, Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի «Ահարոնեան» խումբի նախաձեռնութեամբ եւ մասնակցութեամբ Նոր Սերունդի Փարիզեան բոլոր խումբերուն եւ Կեդր. վարչութեան , այց մը պիտի կատարուի.— Ա. Ահարոնեանի, Զօր. Անդրանիկի, Ա. Խատիսեանի, Ռուբէնի եւ Շ. Միսաճեանի շիրիմներուն, Փէռ–Լաշէզ :

Ժամադրութիւն ժամը ճիշդ 10ին, Փէռ Լաշէզի կամպեթա դրան առջեւ :

ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐԸ

ԻՍԻԻ ՄԷՋ

Կը տօնուի Նոյեմբեր 15ին :

Մանրամասնութիւնները յայտնուած :

×

ՎԻԷՆԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Անի կոմիտէին, մասնակցութեամբ Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի, այս կիրակի կէսօրէ հետ ժամը 15ին, Սէրվիը Կաթոլիք սրահին մէջ :

Կը Նախագահէ՝

ԸՆԿ. ԱԻԱԳ ԼՈՒՍԱՐԵԻԵԱՆ

Կը խօսի ՏԻԿ. ԱՐՇԱԼՈՑՍ ՍԻՍԼԵԱՆ

Գեղարուեստական բաժին : Կը մասնակցին Նոր Սերնդականները :

Հայկ. պար եւ կենդանի պատկեր :

Դաշնակ՝ Օր. Ե. Ռստիկեան, արտասանութիւն Ժ. Մատթէոսեան եւ Ա. Գազանճեան :

Մուտքը ազատ է :

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

ՏԷՍԻՆ.— Կազ. Խաչի Տէսնիի մասնաճիւղը իր խորին չնորհակալութիւնները կը յայտնէ հետեւեալ նուիրատուներուն. Վահան Յակոբեան 105 ֆրանք, Կրօն. Ընկերակցութիւն հարիւր , Կրթ. Մարմին յիսուն, Զինուորական Միութիւն, Նոր Սերունդի մասնաճիւղ 50ական, Նուպար Պօտուրեան յիսուն, Վասպ. երիտ. երկսեռ միութիւն երեսուն, Սարդիս Ա. Ոսկեչեան քսան, Արշակ Յակոբեան, Աբրահամ Սալապաշեան, Մարտիկ Տէր – Սահակեան քսանական, Համախոբբեր– դի Հայր. Միութիւն 15 եղուար Գարաճեան (Փարիզէն), Թիրայր Պատաւեան , Վահէ Պատաւեան, Վահան Հիւսեան , Բագրատ Յոսոփկեան, Հայկուհի Թաչճեան, Ռուբէն Կէնճոյեան, Եղիա Պէր – Հատեան (Լիոն), Վահան Քէչիչեան, Վահան Պարտաքճեան, Մինաս Պարտաքճեան, Մովսէս Կարապետեան, Լեւոն Ասատուրեան , Խաչատուր Խրայեան, Յովհ. Հաբէլեան (Լիոն), Գրիգոր Գալուստեան, Մեսրոպ Պայտնարեան, Գուրգէն Պօյաճեան, Տիկին Շաքէ Պուտաքեան, Վարուժան Մանուկեան, ընկերուհի Գասպարեան տասնական, Տիկին Սուլթան Գրիգորեան հինգ, ոմն հինգ, ընդհ. դրամար 750 ֆրանք :

ՏԷՍԻՆ.— Կազ. Խաչի Տէսնիի մասնաճիւղը չնորհակալութեամբ ստացած է քսան ֆր. ընկերուհի Տիկին Թադուհի Օհանեանէն իր զաւկին Ժիրայրի անցուցած արկածէն ողջ – առողջ ազատելուն առթիւ :

ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐԸ

ԱՌՆՈՒՎԻԼԻ ՄԷՋ

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ԵՒ ՊԱՐԱՆՑԻԿ ԵՐԵԿՈՑԹ

Հովանաւորութեամբ Առնուվիլ – Սարսէլ Հ. Յ. Դ. Վարդան Ենթակոմիտէի : Մասնակցութեամբ տեղւոյն Նոր Սերունդի ու Կապոյտ Խաչի մասնաճիւղերու :

Կիրակի 8 Նոյեմբեր, ժամը 15·30էն մինչեւ 24

Առնուվիլի Հայ Կաթողիկէ եկեղեցիին կից սրահին մէջ

69, Avenue Henri Barbusse ARNOUVILLE-LES-GONESSE

Կը նախագահէ՝ ԸՆԿԵՐ ԱՐԱ. ՊԻՊՊԻՐԵԱՆ

Կը խօսի ԸՆԿ. Ա. ՓՈՒՇՈՒՃԵԱՆ

Գեղարուեստական բաժին.— Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի «ՆԱՅԻՐԻ» պարախումբը , ղեկավարութեամբ ՏԻԿԻՆ ԹՈՐՈՍԵԱՆԻ

Թատերական ներկայացում

«ԱՄՈՒՍՆՈՒԹԵԱՆ ՏԱՐԵԴԱՐՁԸ»

Կենդանի պատկեր Նոր Սերունդի կողմէ, ինչպէս նաեւ արտասանութիւններ ու զանազան անակնկալներ, ժամը 19·30էն սկսեալ եւրոպական պարեր :

Ճոխ պիւֆէ առատ կերուխում, Սրահի ջերմութիւնը ապահովուած է :

Հաղորդակցութեան միջոցներ.— Train de la Gare du Nord descendre à Villiers-le-Bel - Gonesse 13 h. 50, 14 h. 30, 15 h. 10, 15 h. 50, 16 h. 41, 17 h. 20, 18 h. 09, 18 h. 49 ou Autobus : Porte de la Chapelle, descendre Terminus, Gare de Villiers-le-Bel.

ՓԱՐԻԶԱՀԱՅ ՏԻԿՆԱՆՑ ՄԻՈՒԹԵԱՆ

(ՈՐԲԵՐՈՒ ՕԳՆՈՒԹԵԱՆ ՄԱՐՄԻՆ)

ՏԱՐԵԿԱՆ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

Կիրակի 29 Նոյեմբեր ժամը 17էն կէս գիշեր

DANS LES SALONS DU GRAND - HOTEL

12, Bd. des Capucines

ORCHESTRE ATTRACTIONS

Մուտք 10 ֆրանիվ ֆառդով ներկայացող ուսանողներուն կէս գին

Ապահովել սեղանները WAG. 38-54

ԼԻՈՆ ԼԻՈՆ

ՏԱՐԵԿԱՆ ՄԵԾ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

Կազմակերպուած Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Տէսնիի խումբին կողմէ :

Տեղի կ'ունենայ Շաբաթ, 7 Նոյեմբեր՝ երեկոյեան ժամը 8·30էն մինչեւ լոյս, Պրոնի օդակայանը :

ՃԱՇ

Կազմակերպուած Սեբաստիոյ Նահանգի Մուրատ Ուսումնասիրացի կողմէ :

Այս կիրակի ժամը 15ին, Յրիմեան դպրոցը, Ռիւ տը Լա Տէֆանս , Իսի :

Գեղարուեստական ճոխ բաժին :

Կը մասնակցի՝

ՔԵՄԱՆՃԱՀԱՐ՝ ՌՈՒԲԷՆ

Առատ կերուխում :

Ճաշագին՝ 10 ֆրանիվ

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ՏՕՆԱԾԱՌ

ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԴԱՐԱՆ

Տօնածառի աւանդական մեծ հանդէսը , Կիրակի՝ Դեկտեմբեր 20, ժամը 4ին , Վարժարանի թատերասրահին մէջ :

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ԸՆԺԱՀ. ԺՈՂՈՎ

Պուլվար Օտտոյի Թաղ. Խորհուրդը ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ Պուլվ. Օտտոյի եւ շրջակայի բոլոր հայրենակիցները այս կիրակի կէսօրէ հետ ժամը 3–ին, հետեւեալ նիւթերով : Օրակարգ.— Ա) Ընդհ. հաշուետուութիւն, Բ) Ընթացիկ հարցեր :

ԴՊՐՈՑՆԵՐՈՒ ՎԵՐԱԲԱՑՈՒՄ

Վիէնի Ֆ. Կ. Խաչի երեք դպրոցներու հայերէնի դասընթացքները կը վերսկսին ուսուցչութեամբ Պ. Կ. Տէրմոյեանի, Նոյեմբերի առաջին շաբաթէն սկսեալ (Գ.Դ. եւ Եշ. օրերը) եւ սովորական վայրերուն մէջ :

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

Հ. Յ. Դ.

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. «Րաֆֆի» խումբի ժողովը այս Շաբաթ, ժամը 21ին, Մշակոյթի Տան մէջ : Բոլորին ներկայութիւնը պարտաւորիչ է :

ՎԻԷՆ.— Հ. Յ. Դ. «Անի» կոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր ընկերները այս Շաբաթ իրիկուն ժամը $·«*ին, Օհանջանեան սրահը : Կարեւոր օրակարգ :*

ՇԱՒԻԼԻ ԵԿԵՂԵՑԻ

Այս կիրակի մասնաւոր պատարագ եւ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի, եկեղեցւոյն նորոգ հանդուցեալ հոգւոյր հովիւ

ՏԷՐ ԵՍԱՑԻ ԽԱՉԱԿԻՐ ՓԱՀԱՆԱՑ ԱԼԹՈՒՆԵԱՆԻ յիշատակին :

Շաւիլի , Իսիի եւ շրջականերու իր ծանօթերէն, ինչպէս նաեւ իր յիշատակը յարգող ազգայիններէն կը խնդրուի ներկայ գտնուիլ սոյն պաշտամունքին :

Սկիզբը պատարագի ժամը 10·30 :

ՓԱՐԻԶԻ ՀԱՅ ԱՒԵՏԱՐԱՆԱԿԱՆ ԵԿԵՂԵՑԻ

ԿԻՐԱԿՆՕՐԵԱՅ ՊԱՇՏԱՄՈՒՆՔ՝

ԺԱՄԸ 10,45ԻՆ

Այս կիրակի կը խօսի՝

ՊԱՏ. ՌՈՒԲԷՆ ԳԱՅԵԱՅԵԱՆ

8 BIS, RUE DES TERNES

PARIS (17e)

Métros : Porte Maillot ou Champerret

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊ. ԽԱՉԻ Միջմասնաճիւղային ժողով, Շաբաթ (7 Նոյեմբեր) ժամը 16ին. Մշակոյթի Տան Ա. յարկի սրահը : Կարեւոր օրակարգ : Կը խնդրուի ճշդապարբերաբար ներկայ ըլլալ :

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

Երեւանէն Մարգարեան Գէորգ կը փութայ հրապարակել իր եղբայրը Արամ Հազարոյի Մարգարեան, ծնած Թալինի Շրջանի Շղարիկ գիւղը : Լուր ունեցողներէն տեղեկացնել Մխիթար Այրեանի ,

12, Rue Nungesser
DECINES (Isère) — FRANCE

ՀԱՅՐԱՆԻՔ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925 — Tél. : PROvence 86-60
R. C. Seine 57 A 2731 — C.C.P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝ Տար. 60 Ֆ. Վեցամսեայ՝ 35 Ֆ.
Արտասահման՝ Տար. 80 Ֆր. Հատը 0·30 Ֆ.

ՇԱԲԱԹ 7 ՆՈՅԵՄԲԵՐ SAMEDI 7 NOVEMBRE 1964

LE NUMÉRO : 0,30 Fr.

ՄԵԿ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 10155

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

40e ANNÉE — No 10.155

ՆՈ ՀՕՍՔԸ

ԻՆՉ ԲԵՐԱՒ, Ի՛ՆՉ ՏԱՐԱՒ

Ռուսական յեղափոխութիւն ...

Ա՛յս էր մեր սպասածը, երբ Զեխով, Մեղրեայ եւ մանաւանդ Մաքսիմ Կորքի կ'աւետմնասիրէինք ու կը թարգմանէինք տպաքանակ Ստամպոլի մէջ ...

Յաճախ ձեռագիրները կը թոցնէինք ծրիր, ուր աւելի թոյլատու էին վրա – ձննութեան պայմանները, չնորհիւ հայ պաշտօնեայի մը :

Մեծ ժողովուրդի մը երկունքն էր որ կ'ապահէր « Մըրկահաւը » : Եւ տեսակ մը կիրք դարձած էր ամէն չաբթու նոր թարգմանութիւն մը ճարել ռուսական պահանութենէն :

Մինչեւ անդամ ձեռնարկները կը փոր – ձինք, ռուսերէն սորվելու համար :

Կուզէինք բան իսկ ապրիլէն, բնա – գրէն ըմպել նոր ժամանակներու յեղա – փոխական չունչը : Տառապանքէն ան – ծանցած ժողովուրդի մը տագնապաւոր պահներուն փոթորկաձայն պոռթկու – մը : Անոնց իմաստութեան ինչպէս ար – ուեստին խորութիւնը :

Եւ ահա պատկերը, տասնեակ տարի – ներ վերջը : Շարժանկար մը, որ դիխու պատմ կը պատճառէ իր հակասութիւն – ներով եւ հակադրութիւններով : Իր դը – րգռդային ելեւէջներով :

Փետր. 1917ի Հոկտեմբերեան (Ն. Տ. նայ. 7) յեղափոխութեան դրական ար – դիւնքները՝ սիտի նշանակէր չըմրոնել համաժամակից խմորումներուն եւ խլըր – տումներուն իմաստը :

Ակնոցութիւն՝ արեւմտեան Եւրոպա – ին մինչեւ Ծայր. Արեւելք : Ատլան – տեան լուսացնցուղ ափերէն մինչեւ Ծայր. Արեւելքի խաւարակուռ չամբուռ – ները : Սառերկրեայ փոթորիկ մը , պարբերական ցնցումներով :

Տարիներով քարոզուած դաղափարնե – րը, ցանուած սերմերն են որ ձեւ ու ծարմին կ'առնեն այս կամ այն ուղղու – թեամբ : Երբեմն յուշիկ – յուշիկ , բնա – կրջութեան օրէնքով : Երբեմն չառաչա – իւն : Քար քարի վրայ չձգելով :

Ռուսական յեղափոխութեան ճամբան չասնոնց հարթուած էր 1905ի եւ 1917 փետրուարի չարժումներով :

Բայց, բոլշեւիկները կրցան օգտագործ – ել իրենց հակառակորդներուն ձախո – րդանները : Եւ այսօր ամէն առաքինու – թիւն կը վերագրեն իրենց վարիչներուն հանճարին եւ կազմակերպութեան ուժին :

Այսպէս կամ այնպէս, ահռելի փլու – ում մըն էր որ տեղի ունեցաւ ցարական Ռուսաստանի մէջ :

Ամբողջ կարգուսարք մը փլաւ հիմնա – տաքար, վերէն վար , իր տեղը տալու համար ամէհի ուժի մը , որ իր կարգին պիտի վերածուէր մեհենատիրութեան : Նոր մը ամենակալ եւ ամենակուլ : Այն – նախընթաց՝ ազգերու պատմութեան մէջ : Համաերկրութիւն, որ երեսուն տարի վերջն ալ՝ կը պահէ ահռելարտաքին նոյն ծեքծեքները , պահպանելու համար իր դիրքերը :

Լենինակուտակ հատորներ հրատարակ – ուած են եւ դեռ կրնան հրատարակուիլ , պարզելու համար այս նորօրինակ իշխա – նութեան չարն ու բարին :

Երբ կ'ըսենք՝ ի՞նչ բերաւ, ի՞նչ տա – րաւ,— հանդոյց մը քակելու փորձ չէ որ կ'ընենք :

Դէմ դիմաց դնել ժխտականն ու բա – ցատականը, կը նշանակէ խրիլ ակադե – մական մարզանքներու մէջ :

Ամէն պարագայի տակ, բուն ռուս ժո – ղովուրդին ոգիէն բխած յեղափոխութիւ – նը չէ որ կը փաստաբանուի այսօր : Ոչ ալ ճանապարհ փոքր ժողովուրդներու երա – նելի :

Ընկերվարութի՞ւն : Ազատագրո՞ւմ աշ – խատաւոր բազմութեանց : Ժողովուրդ – ներու ինքնորոշո՞ւմ : Իրականացո՞ւմ ազատութեան եւ արդարութեան : Խա – փանո՞ւմ աշխարհակալութեան :

Հարկ է առանձին յօդուածաշարք մը նուիրել իւրաքանչիւր հարցումի :

Ամբողջ բարոյական ըմբռնումներ ծաղ – րանկարի վերածուեցան , իբրեւ հետե – ւանք Լենին – Սթալինեան քարոզներու :

Մինչդարեան հաւատաքննութիւնը, լրտեսութիւնը, մատնութիւնը, անճար բազմութեանց սարկացումը դարձան պե – տական ճարտարարուեստ :

Եւ տեսանք բարբեր, խաղեր, դաւեր , որոնք յատուկ էին միայն քաղքենի – ղը – բամասիրական կարգուսարքերու :

Շ.

7 Նոյեմբեր 1948

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՇՈՒ-ԷՆ-ԼԱՅ ՄՈՍԿՈՒԱ ՀԱՍԱԻ

ՀՕՍԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՑՈՑՍԵՐ ԿԱՆ

Հոկտեմբերեան յեղափոխութեան տա – րեդարձին առթիւ, համաչնաւար պատ – ուիրակութիւնները կարգով կը հասնին Մոսկուա : Ասոնց կարգին մասնաւոր ու – շադրութիւն կը գրաւէր անշուշտ չինա – կան պատուիրակութիւնը զոր կը գլխա – ւորէր Շու Էն Լայ, ինչ որ չէր պատա – հած քանի տարիներէ ի վեր : Զինքը ըն – դունած է վարչապետ Կոսիգին : Ընդհա – նուր կերպով ընդունելութիւնը եղած է չատ դաղջ , քանի մը պաշտօնական անձ – նաւորութիւններէ զատ միայն չինացի ուսանողներ հաւաքուած էին օդակայա – նը : Կ'ըսուի նաեւ թէ հակառակ սովորու – թեան Շու Էն Լայ դեսպանատունը պիտի չբնակի Մոսկուա իր այցելութեան ըն – թացքին : Ուշադրութիւն գրաւած էր նա – եւ որ Բրեժնեւ օդակայան չէր գացած մինչ քանի մը ժամ առաջ փութացած էր երթալ Կրոնիքօն ընդունելու , իսկ ճիշդ այն պահուն երբ Շու Էն Լայ կը հասնէր Բրեժնեւ նախընտրած էր ուրիշ օդակա – յան մը երթալ Մոնղոլիոյ վարչապետը ընդունելու : Այս նախընտրութիւնը բա – ւական նշանակալից բնոյթ ունի :

Արեւելեան Գերմանիոյ վարչապետը՝ Ուլպրիխթ կ'ընդունուէր Միկոյեանի կող – մէ, Զեխոսլովաքիոյ եւ Եուկոսլաւիոյ ներկայացուցիչները կ'ընդունէին երկրոր – դական պաշտօնեաներու կողմէ :

Իտալիա որեւէ անհրաժեշտութիւն չէ տեսած ներկայացուցիչ ղրկելու, ոչ մէկ ներկայացուցիչ ղրկած է նաեւ Ալպա – նիա : Մինչեւ Ուրբաթ առաւօտ այդ մա – սին ոչ մէկ որոշում տուած էր տակաւին Ֆրանսայի համաչնաւար կուսակցութիւ – նը :

Հռոմի համաչնաւար պաշտօնաթերթ Ուննիթայի Մոսկուայի թղթակիցը խօսե – լով Շու Էն Լայի Մոսկուա ժամանումին մասին կը գրէ ։— « Այս կէտէն մեկնե – լով կարելի է նախատեսել խօսակցու – թեան մը կարելիութիւնը, նոյնիսկ քըն – նադատական, բայց փոխադարձ յարդան – քի մթնոլորտի մը մէջ : Նման նախատես – ութիւն մը միայն նպաստաւոր կերպով կրնայ նկատի առնուիլ, անոնց կողմէ , որոնք չանդիտանալով հանդերձ երկու կուսակցութեանց տարակարծութիւննե – րը, մաղթած են որ անոնք չչեչտուին մինչեւ այն սահմանը որմէ անդին միայն ամբողջական խզում կրնայ պատահիլ » :

Ամէն պարագայի մէջ, կը կարծուի թէ խորհրդային – չին խօսակցութիւնները միայն յառաջիկայ չաբաթ կրնան սկսիլ :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՍՈՒՐԻՈՅ մէջ ընդհատած են դինուորա – կան խորհուրդները եւ ազդային ապահո – վութեան տեսանները, վարչապետական հրովարտակով :

ԶԻՆԱՍՏԱՆի մէջ այլեւս անհետացած են թերթավաճառ բոլոր կրպակները որոնք են թերթավաճառբոլոր կրպակները որոնք տարակութիւններ :

ՆՈՐ – ԶԻՆԱՍՏԱՆ մամուլի գործա – կալութիւնը կը հաղորդէ թէ տեսակէտ – ներու ամբողջական նոյնութիւն կայ Սո – քարնոյի եւ Շու Էն Լայի միջեւ, այն բո – լոր հարցերուն չուրջ որոնք կը հետաս – քրքրեն Զինաստանն ու Ինտոնեզիան :

ԹՈՒՐԻՈՅԻ մէջ հակամերիկեան ցոյց մը տեղի ունեցած է բողոքելու համար հիւ – լէական այն ընդծովեաններուն դէմ որոնք ճափոնական նաւահանգիստները կը հաս – նին այս օրերս : 48 ժամուան մէջ , երկ – րորդ նոյնանման ցոյցն է :

ՌԻԱՏԷՆ հասած լուրերու համաձայն Սէուտ Թագաւորը, որ դահաղուրկ եղաւ կը պատրաստուի Եւրոպա երթալ, ա – պաստան դտնելու համար Իտալիա, Գեր – մանիա կամ Զուիցերիա :

ՆԻԿՈՍԻԱՅԻՆ կը հաղորդեն թէ կիպ – րոսի ՄԱԿի ուժերու հրամանատարը մասնաւոր կերպով դրաված է բրիտանա – կան ուժերը , որոնք մաս չեն կազմեր ՄԱԿի ուժերուն , այն օդտաչատ օժան – դակութեան համար զոր բերած են ՄԱԿի ուժերուն :

ՖՐԱՆՍԱՅԻ Արտաքին նախարարը Քուվ Տը Միւրվիլ յայտարարած է «Կա – թողիկէ Մեծ Դասախօսութեանց » ըն – թացքին որ Եւրոպան պէտք է եւրոպա – կան ըլլայ :

ՓԱՐԻԶ հասնելէն առաջ Դաշնակցային Գերմանիոյ նախկին վարչապետ՝ Քոնրատ Ատենաուըը երկու ժամ տեսնուած է վարչապետ Էրհարտի հետ : Ատենաուըը անդամ մը եւս կրկնած է թէ ամէն բան պիտի ընէ լաւ ճամբու մէջ դնելու համար Ֆրանքֆուրտեան յարաբերութիւնները : Իր պաշտօնը պիտի ըլլայ նաեւ Ֆրանսա – յի միտքերը չօշափել :

ԱՅԶԸՆՀԱՈՒԷՐ յայտարարած է թէ չատ ծանր հարուածէ Հանրապետական – ներուն համար ձոնսընի յաղթանակը , բայց անդարմանելի չէ :

ԿՈԼՏՈՒԱԹԸՐ ի վերջոյ ընդունելով իր պարտութիւնը չնորհաւորական հեռա – դիր մը ղրկած է ձոնսընի ուր կը չեչտէ – — « Բոլոր միջոցներով պիտի օգնեմ ձեզի յանդելու համար լաւագոյն Ամերիկայի մը եւ աւելի ապահով ու արժանավայել խաղաղութեան մը : Հանրապետական կուսակցութեան դերը պիտի մնայ այդ մտքով, բայց պիտի մնայ նաեւ ընդդի – մութեան կուսակցութիւնը ամէն անդամ որ ընդդիմութիւնը անհրաժեշտ ըլլայ : Շատ բան կայ ընելիք Վիէթնամ եւ Քու – պա, ինչ կը վերաբերի կարգի պահպան – ման մեր երկրին մէջ : Համաչնաւարու – թիւնը թիւ 1 խնդիրնդռոը կը մնայ խա – դաղութեան եւ համոզուած եմ որ ամբողջ Ամերիկան ձեզի պիտի միանայ պար – կեշտ լուծում մը դանելու համար այս հարցերուն » :

ՔԱՐԼՍՌՈՒՀԻ առեւտրին առջեւ երկու դերմանացի լրագրողներ կը դատուին իբ – րեւ լրտես ի նպաստ Ֆրանսայի եւ Արե – ւելեան Գերմանիոյ :

ԿԻՊՐՈՍԻ թուրք փոխ – նախագահը՝ Քիւչիւք Կիպրացի նախարարներու Մար – հուրդի նիստ կ'ուղէ, նամակով մը ղոր ուղղած է Մակարիոս Արք.ի :

ԵՄԷՆԻ մէջ դինադուլ հռչակուած է , Սէուտական Արաբիա եւ Այրատ. Մ. Հան – րապետութիւնը որոշած են այլեւս կեցը – նել վնասները :

ԱՐՋԸ ԵՒ ԳՈՐՇ ԳԱՅԼԸ ԽՆԱՄԻ

«ՌՈՒՍԻԱ ՀՈՂԱՅԻՆ ՈՐԵՒԷ ՊԱՀԱՆՋ ՉՈՒՆԻ ԹՈՒՐՔԻԱՅԷՆ»

« *Միլլիյէթ* »ի թղթակիցը կը գրէ Մոսկուայէն ։—

Տեսակցեցանք Պրաւդայի խմբագրա – պետ Փավել Սաթրուքոֆի հետ, որ ըսաւ թէ՝ Ռուսիա որեւէ հողային պահանջ չունի Թուրքիայէն, այսուհետեւ ալ պի – տի չունենայ : Ռուսիա չի խորհիր նաեւ իր վարչաձեւը պարտադրել Թուրքիոյ :

Սաթրուքոֆ, որ միաժամանակ կեդր. Կոմիտէի եւ Արտաքին Յանձնաժողովի անդամ է, մաս կը կազմէ Նորհ. Գերա – դոյն Նորհուրդին եւ նախագահն է Նոր – հըրդային Լրագրողներու Միութեան, հե – տեւեալ բացատրութիւնները տուաւ Թուրք լրագրողներուն .

— Արեւմտեան Թերթերը կը դրէն թէ Ռուսիա իր պաղափարները եւ վարչաձե – ւը կ'ուղէ բռնի ուժով պարտադրել օտար պետութիւններուն : Վճռաբար կը հեր – քենք այս վերագրումները : Մենք այսպէ – սի փափաք եւ դիտում մը չունինք բա – ցատկապէս : Մեր յեղափոխութեան յա – ջողութենէն եաք՝ Լենին կ'ըսէր թէ բնա – միտք չունի ուրիշներուն պարտադրելու համաչնաւար յեղափոխութեան դաղա – փարը : Ինչ որ կրնանք ընել առաջին տա – րիներ, թուրքեւռուս բարեկամութեան հա – մար, փոխադարձ վստահութեան մը ան – հրաժեշտութիւնն է : Պէտք է որ մեր ժողովուրդներուն հրապարակենք այս անհրաժեշտութիւնը : Թուրքիա եւ Թուրք ժողովուրդը պէտք է գիտնան որ Սովետ – ները որեւէ հողային պահանջ չունին ի – րենցմէ, ոչ ալ կ'ուզեն իրենց վարչաձեւը պարտադրել իրենց : Եթէ կարենանք ի – րարու փոխադարձ վստահութիւն ներչըն – չել, դարկ պէտք է տանք մշակութային եւ տնտեսական յարաբերութիւններուն :

Կիպրոսի վէճին առթիւ Պրաւդայի խմբագրապետը ըսաւ .

— Այս մասին մենք պարտաւոր ենք նկատի առնել ամբողջ աշխարհի տեսա – կէտը : Միայն թէ մեր տեսակէտը այն է որ խնդիրը արտաքին ճնշումներով պէտք չէ կարգադրուի, այլ ներքին կարգա – դրութիւններով եւ համաձայնութեամբ : Պէտք չէ որ օտարները խարխս եւ դին – ուոր պահեն Կիպրոսի մէջ : Ռուսիոյ մէջ ոչ թէ երկու, այլ հարիւրէ աւելի տղ – ներ կ'ապրին, եւ հակառակ անոր որ պանդք իրարու դէմ դրդռելու համար արտաքին ճնշումներ ի գործ կը դրուին, անոնք միշտ կ'ապրին միաբանութեամբ եւ համակեցութեամբ : Ռուսիա բնաւ պի – տի չառարկէ, եթէ երբեք Կիպրոսի մէջ ալ հաստատուի նման վարչաձեւ մը, եւ երկու հաւաքականութիւնները կարենան ապրիլ կողք կողքի : Ձիշդ չենք դաներ նաեւ օտար դինուորներու եւ խարխանե – րու ներկայութիւնը Կիպրոսի մէջ :

ՍՈՒՐԻԱՅԷՆ 1000 ՀԱՅԵՐ ԵՐԵՒԱՆ ՆԵՐԳԱՂԹԵՑԻՆ

Հալէպէն կը հեռագրեն Պոլսոյ թեր – թերուն ։— Երեք հարիւր հայ ընտանիք – ներ, որ հազար հոգիէ կը բաղկանան , այսօր (Նոյեմբեր 3) մեկնեցան Հալէպէն դէպի Հայաստան, հոն հաստատուելու համար : Երկու չաբաթ առքը վերջին խումբ մըն ալ պիտի երթայ Երեւան, հա – մաձայն ներգաղթի այս տարուան ծրա – գրին :

ՕՐՈՒԱՆ ՀԱՐՑԵՐ

ԽՐՈՒՇՉԵՒԻ ՎԵՐԵԼՔԸ

—o—

Եօթանասուն տարի առաջ կը ծնի կա–լինովկա գիւղը, Ուկրայնիոյ մէջ : Ման–կութեան օրերը կը սահին գիւղին մէջ նախակրթութիւն մը ստանալով : Կը մը–նայ թերուս մը, կը պահէ գիւղական ո–դին : Համայնավար կուսակցութեան կը յարի 1918 թուին եւ չնորհիւ ծագումին եւ ուշիմութեան չուտով կը բարձրանայ կուսակցութեան աստիճաններէն վեր : Հաւատարիմ դործակիցն է օրուան իշխա–նաւորին, կը մաքրագործէ Ուկրայնիան, կը ստանայ « Ստրհրդ. Միութեան Հե–րոսի» պատուանշանը, կը գնահատուի դործը, կը կոչուի անդամակցութեան դե–րազոյն մարմինին 1939ին : Կը մասնակցի Սթալինկրատի պատերազմին՝ որպէս քաղաքական կոմիսէր :

1944 – 1949 կուսակցութեան քարտու–ղարն է Ուկրայնիոյ մէջ, 1950ին կը դա–նայ Մոսկուա, բարեկամներ չունենալու , եւելի վեր ելլելու համար : Կը մտնէ պայքարի մէջ Սթալինի յաջորդութեան, կը յաղդի աթոռ մը դրաւելու մեծերու կողքին , վարչապետութիւնը կը յանձ–նուի Մալենկովի, կը ստանձնէ Կեդրոնա–կան Կոմիտէի քարտուղարութիւնը մեքե–նայութեանց դրասենեակը :

Մալենկով կը մտածէ մեղմացնել ար–տադին լարուածութիւնը, թեթեւցնել ներքին ճնշումը, աւելցնել սպառման ար–տադրութիւնը ի վնաս ծանր ճարտարար–ուեստին : Պաշտօնեաները, ճարտարա–դէտներ , նոյնիսկ նախարարներ , հա–մաձայն են Մալենկովի, բայց «Պրաւդա» կը պաշտպանէ հակառակ տեսակէտը , դօրացնելու է ծանր ճարտարարուեստը , չարունակելու է պայքարը արեւմտեան աշխարհի դէմ :

Խրուշչեւ կը զինակից սթալինեան Մո–լոթովի հետ, կոմիտէի մէջ կը քննադատէ վարչապետին տեսակէտը եւ կը ստիպէ հրաժարումի : 1955 Փետրուարին վար–չապետութեան պաշտօնին կը կոչուի բա–րեմիտ Բուլդանինը, որ պիտի հետեւի Խրուշչեւի՝ իբրեւ երկրորդական դէմք : Առաջին պայքարը չհաճ էր կոմիտէին մէջ արտաքին պայքարը մղելու, ծանր ճարտարարուեստը զօրացնելու , սպառ–ման ճարտարարուեստը երկրորդական նկատելու անունով :

Այդ միջավայրին մէջ ըմբռնեց, թէ մե–ծերու պայքարը աթոռներու պայքար էր, մեծ իշխաններու չրջանը փակուած էր : Քորնէյչիուք բարեկամին դրել կուտայ կատակերդութիւն մը, որ կը ներկայա–ուի Մոսկուայի մէջ 1955ին : Կատակեր–դակը կը ծաղրէր մարքսիստ փիլիսոփա–ները, որոնք կատարեալ եւ երջանիկ ըն–կերութեան մը մեծ ցնորքը կը վարդա–պետեն : Խրուշչեւ ապագային պիտի կրնայ բարեկամին խօսքը : Մինչեւ իսկ դովէ ամերիկեան դրամատիրութիւնը , կ'ըմբռնէ որ տարիներ պէտք են Ամերի–կան դերազանցելու համար, իսկ դրախ–տի կառուցումը պիտի ըլլայ երազական :

Ըմբռնեց որ միջազդային մարդին մէջ ալ կարելի չէր միակուռ կուսակցու–թիւն մը պահել : Չէզոք երկրի մը դես–պանին խոստովանած էր. «Սթալին դիմ–ադրութիւն ունէր օտար համայնավար – ներու վրայ ազդեցութիւնը պահելու , կարդն ու յարակցութիւնը պահպանելու միջազդային համայնավարութիւն մը կազմակերպելու համար, մենք Սթալին–ներ չենք, երեւակայէ թէ որքան դիմ–ադրութիւն կը կրենք յարակցութիւնը պահելու համար » :

Այդ մտածումով դիմեց Պելկրատ , Սթալինէն նզովուած Թիթոյի մօտ : Ան–րուչչեւ, Բուլդանին, Միկոյեան մեզա–ւոր ներկայացուցին Բերիան, պատա–խանատուն Պելկրատի դէմ նետուած ա–մէն նզովքի : Խրուչչեւ այսպէս կը բանար համայնավարութեան առջեւ « ազգային ուղիներ»ու չրջանը :

Սթալինեանները չհանդուրժեցին քար–տուղարին ուղեղիծին : Միւս երկիրներու համայնավար կուսակցութիւնները ալ կրնային հետեւիլ Թիթոյի, կ'ըմբռնա–նային Մոսկուայի դէմ : 1955 Դեկտեմ–բերին արտաքին քաղաքականութեան ճառ մը կը խօսի արդարացնելու համար իր ընթացքը : 1956 Փետրուարին հարուա–ծելու համար հակառակորդները, մէջ–տեղ կը դնէ Սթալինի չարաշուք արար–ները, կը յայտարարէ թէ մեղմացնելու է վարչաձեւը , չունչ տալու է ժողովուրդ–ներուն : Բայց կը պատահի Հունդարիոյ յեղափոխութիւնը , խորհրդային հրա–սայլեր կը կոտորեն , կը քալեն :

1956 Մայիսին Թիթօ կը մեկնի Մոս–կուա փոխադարձ այցելութեան : Սթա–լինեան Մոլոթով կը հրաժարի ցոյց տա–լու համար իր դժդոհութիւնը : Միկոյ–եան, Մալենկով, Կադանովիչ հետդհետէ կը սեդմեն չարքերը Խրուչչեւի վերեդմա–նը փորելու համար : Ընդդիմադիրները կը յաղդին մեծամասնութիւն կազմել եւ դատապարտել Խրուչչեւը : Եթէ տեղի տար վերադոյն խորհուրդին վճիռին՝ քա–ղաքական բեմէն հեռացած պիտի ըլլար : Խրուչչեւ կը դիմէ կեդրոնական Կոմի–տէին : Մառեչալ Եուքովի հրամայլերը արագօրէն կը փոխադրեն անդամները , որոնցմէ չատերը իր ստեղծածներն են : Խրուչչեւ կ'արդարանայ, Մալենկով , Մոլոթով, Կադանովիչ, Շեփիլով չնոր–հաղուրկ կ'ըլլան , որպէս հակակուսակ–ցական :

Կը մնայ միահեծան, դործակից ունե–նալով Միկոյեանը, որ հոտառութեամբ հեռացած էր ընդդիմադիրներէն :

Յաջողեցաւ հեռացնել Մալենկովը , յետոյ աշխատեցաւ իրականացնել անոր ծրադիրը : Քարոզեց համակեցութիւն երկու դրութեանց , բայց Ամերիկայի կողքին, Ռուպայի մէջ հաստատեց հըր–թիռներու խարխափներ, խոհեմութիւնն ունեցաւ Քենըթիի սպառնալիքին առջեւ տեղի տալու եւ Մայի հեղնական ժպիտ–ը տեսնելու :

Կը պատկանէր հին սերունդին, կը չա–նար համակերպիլ ժամանակին, բայց անդօր էր հին կապանքներէն դատուելու : Կը չանար պահել Ստրհ. Միութեան դեր–քը համայնավար աշխարհին մէջ, տնտե–սական միութեամբ, վարչական դինուո–րական դաչինքով , օտար երկիրներու տնտեսական օժանդակութեամբ , բայց երբուն աշխարհի մը մէջ ամուր կըռ–ուան մը չէր դտներ, դէպքերը արագօրէն կը փոխուէին , անկարող էր յարմարելու կացութեան , տակէ հակառական ար–տայայտութիւնները :

Հետեւեցաւ նախորդին, յաջորդները պիտի հետեւին իրեն, կարելի չէ եա դատել : Ստրհ. Միութեան հոլովոյթը , Ռումանիոյ տնտեսական միութեան դէմ ընդվզումը, իտալական, Ֆրանսական համայնավար կուսակցութեանց անկա–խութեան ձգտումն ու պատակտումը այդ կ'ենթադրեն :

ՅՈՐԻՆ ԳԱԲՐԻԿԵԱՆ

«ՀԵՐԵՏԻԿՈՍ»Ի ՆԱԻԱԲԵԿԵԱԼԸ

—o—

Վիճակագրութիւններու համաձայն , ամէն տարի մէկին հաչուով 150 հազարէն երկու հարիւր հազար նաւաբեկեալներ կը մեռնին ծովուն վրայ :

Մինչ ալ դտնուած են դալափարի խի–դախ ապահոներ, որոնք իրենց կեանքին դնովը փորձած են օդտակար դառնալ դիտութեան եւ մարդկութեան : Ամունս–սէն, Նանսէն, Սքոթ, Բուք, Մակելլան եւ ուրիչներ, այս չարքին պատկանող անձեր են :

1951ին, Ալէն Պոմպար անունով 28 տա–րեկան ֆրանսացի երիտասարդ բժիշկ մը, ունեցաւ մտասեւեռում մը — դտնել այն–պիսի միջոց մը, որ անձկութեան եւ տա–ռապանքի պահերուն կարենայ օդտակար ըլլալ նաւաբեկեալներուն : Մոնաքոյի ովկիանոսագիտական թանդարանի տար–բալուծարանին մէջ կատարած դիտական պրպտումներուն չնորհիւ ,ան այն համո–զումին հասած էր, որ նաւաբեկեալ մը, բնախօսական տեսակէտով , անօթութեան եւ ծարաւի դէմ դիմադրութեան աւելի մեծ ուժ կրնայ ցոյց տալ : Այդ մտածու–մով եւ երիտասարդական յանդդնու–թեամբ, իր աշխատանքի ընկերոջ Եան Վան Հեմսթերկերի հետ դարձաւ կամա–ւոր նաւաբեկեալ մը : Գիտական ամէն տեսակ դործիքներով օժտուած՝ 4,60 մեթր երկայն եւ 1,90 լայն, օդով ուռած ձդախիժ պայտաձեւ նաւակով մը, որուն անունը տոյիկեան փիլիսոփայութեամբ « Հերետիկոս » դրին, 1952 Մայիս 28ին Ֆրանսական ափերէն ծով բացուեցան եւ ուղղուեցան դէպի սպանական ափերը , նպատակ ունենալով հասնիլ Ատլանտեան Քանարեան եւ Անթիլեան կղզիները :

Քանդմէկ օր , Միջերկրականի վրայ տաժանելի ճամբորդութենէ մը եաք, երբ մտան Պալէարեան կղզիներէն՝ Մինորքա–յի մայրաքաղաք Զուտելլա նաւահան–դիստը, ֆիլիքապէս սպառած էին : Այդ ժամանակամիջոցին անած էին միայն հում ձուկով եւ փլանքթոն կոչուած ծո–վային մամուռով, որ առատ Սէ կենսա–նիւթ կը պարունակէ, իբր խմիչք դոր–ծածած էին ծովի աղի ջուրը եւ չատ ան–դամ ձեռքի ճմլող պոմպիկ մեքենայով մը ձուկերէն քամուած լպրծուն հեղուկը , որուն վրայ դրած էին պապակը գոհա–նելու իրենց յոյսը : Փորձերը ցոյց տր–ուած էին, որ ձուկերու մարմինը 50 – 80 առ հարիւր քանակութեամբ ջուր կը պա–րունակէ : Զուտելլայի մէջ Հեմսթերկեր հրաժարեցաւ ճամբորդութենէն եւ փոր–ձեց համոդել իր ընկերը, որ գոհանայ եղածովը : Ալէն անդրդուելի մնաց եւ չարունակեց ճամբան առանձին : Իրր անունդ՝ ծովային կանաչ մամուռի եւ հում ձուկի հետ, խմելով անոնցմէ քամ–ուած ջուրը, Ալէն վերջապէս հասաւ Լաս Բալմաս՝ Քանարեան կղզիներու մայրաքաղաքը եւ, կարճ դադարէ մը եաք, Հոկտեմբեր 19ին ուղղուեցաւ դէպի Անթիլեան կղզիները :

Ճամբորդութեան այս վերջին չրջանին ան բախեցաւ ահաւոր դժուարութիննե–րու : Օդերը սկսան ցրտել, մրրիկ կար–ծես թէ չորցաւ, փշրիկներ եկան մաս–նին ամէն կողմը : Շանաձուկերը սկսան աւելի յանդուդն դառնալ : Նոյեմբերին չորս օր չարունակ անձրեւ տեղաց նաւա–կին մեծ վնասներ հասցնելով, բայց 10-12 օրուան համար կենսատու բարիք մը դարձաւ ծարաւէ տոչորող կամաւոր նա–ւաբեկեալին համար : Ալէն եռանդով կը դբաղէր ձկնորսութեամբ , անունդի հայ–թայթումով եւ նաւակի նորոգութեամբ : Վերջին ծայր ակարացած էր, բայց մի–անդամայն ուրախ էր, որ ծովուն վրայ սկսած էր նշմարել ճայի նման թռչուն–ներ, որոնց մասին դիտէր, թէ ցամաքին–րու մօտ կ'ապրին, ուրեմն մօտ էր վեր–ջին հանդրուանը :

Բայց ի՞նչ յուսախաբութիւն : Նոյեմ–բեր 28ին ահարկու մրրիկ մը եւ հսկայ կոհակներ նաւակը տարին չատ հեռուն–երը : Զափէն աւելի տանջուեցաւ , բայց չմեռաւ : 53 օր այսպիսի տաժանելի ճամբորդութենէ մը եաք, հանդիպեցաւ չոգենաւի մը, որ կեցաւ փրկելու համար լքուած նաւաբեկեալը : Ալէն, իրեն հա–մար ծով կախուած սանդուխին հազիւ կէսը հասած, յանկարծ դղջումի նոպա մը ունեցաւ եւ դերմարդկային ճիդով մը եա նետուեցաւ եւ վերադարձաւ իր նա–ւակը : Ցողնած, սպառած, դրեթէ կի–սամեռ, դեռ 12 օր այսպէս չարունակեց իր ճամբան, մինչեւ որ հասաւ Պարպատ կղզիները, ուր մարդիկ ոգեւորուած , դուրդուրանքով ընդունեցան զինք : Սկը–եակները, տների ներսում, կտուրի տակ, իրենց բներն էին նորոգում մկրատաթեւ ծիծեռնակները :

Այստեղի զարունն էլ երկրի զարնան պէս ծիծղուն է : Արագածի այդ ցածր փէչերի վրայ զարունը բացւում է մի քիչ ուշ, քան արանում , բայց բացւում է մխանդամից :

Պէտք էր Արտամետի կաթերից անտա–չիւերին մի թեթեւ փայտն լեցնել ու ջուր ցանել վրան, փխրեցնել անկիների ար–մատների չուրջը, հողը երեսից վարել ու մարդեր չինել կանաչեղէն ցանելու , աշ–նանը բերած անկիները անկել :

Նահապետը դարձեալ սկսեց տակաւ–րեւալ դիւղամէջ, յետոյ այլեւս չէր դա–նում : Գարուն էր, մաքինները չորան էլ ծննել էին, մէկը զոյդ դառ էր բերել, հո–դի աշխատանքներն էին սկսւում , մօտա–նում էին Նաւարի երկունքի օրերը ...

Շարժման մէջ էր Նահապետը, մի բո–պէ հանդիստ չունէր : Բաւական է նա–բարի բերնից մի խօսք դուրս գար, ան–միջապէս տեղից վեր էր թռչում ջահել տղայի նման :

— Ի՞նչ է պէտք քեզի ...

ՀՐԱՉԵԱՑ ՔՈՉԱՐ

(35 Շար.)

ՈՎ ՍՊԱՆՆԵՑ ՆԱԽԱԳԱՀ ՃՈՆ ՔԵՆԸՏԻՆ

(Բ. եւ վերջին մաս)

ՄԱՐԴԱՐՈՒԹԵԱՆ ՏԵՍԱԿԵՏԸ

Անշուշտ, ամէնէն չեզմ պաշտպանները եւ ամէնէն պերճախօս փաստարկութիւնները եւրոպացի մէջ դտաւ այն տեսակէտը, թէ նախագահ Քենըտի զոհ վճռած է, որ ինքզինք չէր պահեր ռազմադաշտէն հեռու։

Տարակոյս չկայ, որ կարգ մը չըլլա – նալներ, հակառակ Ուարրըն Ճանճնախումբի տեսակէտին, պիտի չհրաժարին իրենց տեսակէտէն։

Ասիկա չի նշանակեր սակայն, թէ Ճանճնախումբի անդամները իրենց մարդասիրութիւնը կարելին չըլլին՝ այս մութ ողբերգութիւնը լուսաբանելու համար։

Բայց, Քենըտիի սպանութիւնը, ինքնին չատ մը մութ ծալքեր ունի եւ պիտի չդոնանակէ չատ մը հարցումներու տեղի տալ։

ՊՈԼԵԳՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ԱՏԵԼՈՒԹԻՒՆ

Այլապէս, Ուարրըն Ճանճնախումբի տեսակէտը, խիստ առարկայականու – թեամբ կը քննէ մոլեռնութեան եւ ատելութեան այն մթնոլորտը, որ ստեղծուած էր Տալլըսի եւ ընդհանրապէս Հարաւային Նահանգներու մէջ, ճոն Քենըտիի անձին չուրջ։

Անշուշտ, Ճանճնախումբի անդամները այն ատենները չէին հասկնար, որ պնդելն՝ թէ ոճրին պատճառը ճիշդ այս ախտագին մթնոլորտն է։

Սակայն, ուշադիր եւ աննախապաշար դիտողը դիւրաւ կրնայ այդ եզրակացութեան յանգիլ։

ՅԱՐՈՒՍ ՈՃԻՐԸ

Անտարակոյս չլուսաբանուեցաւ ինչ որ մութ էր եւ խորհրդաւոր։ Ճանճնախումբին նախագահը Ըրլ Ուարրըն արդէն յայտարարած էր թէ նախագահ Քենըտիի սպանութեան չուրջ կարդ մը իրողութիւններ հասանելու պիտի չմացուին ներկայ սերունդին կողմէ ...

« Դարուս ոճիրը» կը չարունակէ չատ մը հարցումներու տեղի տալ հակառակ Ուարրըն Ճանճնախումբի կողմէ թափուած ազնիւ ճիգերուն։

ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Անշուշտ, սպաննուած նախագահին եղբայրը՝ Ռոպըրթ Քենըտի փութաց յայտարարել.— « Բացարձակապէս զոհ եմ Ուարրըն Ճանճնախումբի զործէն։ Վըստահ եմ, թէ եղբօրս սպանութեան միակ պատասխանատուն Օսվալտն է. Ոճրագործը հիւանդագին տիպ մըն էր, ծայրայեղօրէն դժգոհ մէկը, որ չէր կրնար ապրիլ ոչ Միացեալ Նահանգներու եւ ոչ ալ Խորհրդային Միութեան մէջ։

Թեքսասի գեմոկրատ կառավարիչ ճոն Քոննալի, որ նախագահ Քենըտիի քով կը զտնուէր եւ վիրաւորուած էր, յայտարարեց՝ թէ ոչ մէկ կասկած ունի, որ Ուարրըն Ճանճնախումբը ճշմարտութիւնը կ'ըսէ։

Բայց, Օսվալտի մայրը, Մարկարէթ Օսվալտ յայտարարեց. « Տղուս անմեղութիւնը հաստատող փաստեր ունիմ։ Ուարրընի տեղեկագիրը չատ մը մութ կէտեր կը ձգէ։ Չեմ ուզեր ըսել՝ թէ Ճանճնախումբը կը սուտ ու միայն ես ճշմարտութիւնը կ'ըսեմ ... Սակայն, պիտի չարունակեմ պայքարիլ՝ տղուս անմեղութիւնը ապացուցանելու համար»։

Մինչ զոհի, Տիկին Օսվալտի փաստաբանը յայտարարեց. « Ուարրըն Ճանճնախումբի տեղեկագիրը իր տեղը պիտի գրաւէ Տրէյֆիւսի դատապարտութեան եւ Մորմոնական Միութեան մէջ Թրոցկիականներու դատավարութեանց կողքին »։

Եզրակացութիւնը այն է, թէ գաղտնիքը գաղտնիք կը մնայ իր ամէնախոր կուրիղին մէջ, անշուշտ, եթէ եզրակացութիւն կրնայ գոյութիւն ունենալ այս մութ ոդբերգութեան մէջ, որ մեր դարջըլանի ամէնէն լուսաւոր մտքերէն մէկուն կեանքը արժեց։

ՈՃԻՐԻ ԻՐԱԿԱՆ ՉԵՒԲԸ

Ո՞վ սպաննեց Քենըտին հարցումին պատասխանը՝ դիւրին չէ բնաւ., ան – չուշտ եթէ մարդ ուզէ տեսնել Օսվալտի ոճրային ձեռքի եւին։ Գաղտնիք կը մընայ այն պատճառը, որ Օսվալտ մղեց զործանութեան։ Այս ամբողջ ոդբերդական հարցին մէջ կան բազմաթիւ անհաւատալի եւ սակայն, չատ հաւանական դէպքեր եւ դէպաւածներ ...

Նախագահ Քենըտիի սպանութեան ամբողջ ոդբերդութիւնը անտարակոյս, վեր է ոչ միայն Ուարրըն Ճանճնախումբի այլ նաեւ ապագայ պատմագիրներու կարելիութիւններէն։

ՄԵՐ ԴԱՐԱՇՐՋԱՆԻ ՃԱԿԱՏԱԳԻՐԸ

Մէկ բան բացարձակապէս որոշ է սակայն, այն՝ որ այս մեծ ոդբերդութեան մէջ կը զտնուի մեր դարաշրջանի ամբողջ եղերերդութիւնը։ Ազգերու հակազդրութիւնները, զազափարաբանութեանց բախումները, առելութեան մթնոլորտը իրական յառաջդիմութեան դժուարին քայլերը։

Անտարակոյս, նախագահ Լինտըն ճոնսըն լաւ զիտէր, թէ մեր « դարու ոճիրը» պէտք է լուսաբանուէր եւ ատոր համար ալ կատմեց Ուարրըն Ճանճնախումբը։

Բայց, « իրողութիւնները » փնտռելով, Ճանճնախումբը հաւաքեց բոլոր տուեալները ոդբերդութեան մը, որ հարցումներ պիտի ստեղծէ եւ թաքուն վէրք մը պիտի բլլայ Միացեալ Նահանգներու եւ ընդհուպ չիշատակ մը մարդկութեան համար, որ Տալլըսի ախտագին տեսիլքը՝ ոճրագործը եւ ոճրագործութիւնը ապացուցանելու համար։

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ԱՆԳԻՒՆ ԶՈՒԹԱԿՆԵՐՈՒ ՀԱԽԱՔԱՆՉՈՑ

Վարպետ եւ տպաւնդաւոր ջութակահարները եւ թաւջութակահարները միշտ կ'աչխատին նուագել իտալացի հին վարպետներուն եւ յատկապէս Անթոնիո ըՍ – Թրատիվարիուսի (1644 – 1737) պատրաստած նուագարանները։

Սթրատիվարիուսի մասին կարելի է ամենայն իրաւամբ ըսել, որ ան ջութակը հասցուց բարձրագոյն կատարելութեան, եւ անոր աշակերտներուն եւ հետեւորդներուն պատրաստած նուագարանները իրենց հնչեղութեամբ դարեր չարունակ նկատուած են իբր անգերազանցելի։ Այս ձեւի ջութակներու կամ թաւջութակներու վրայ նուագած են անուանի արուեստագէտներ.— Փականինի, Սարասաթէ, Իզայի, Հէյֆեց, իսկ Հայերէն՝ Դաւիթ Դաւիթեան եւ ուրիշներ։

Հայաստանի Նախարարներու Խորհուրդը 1947ին որոշեց պետական երաժշտա – նոցին կազքին ստեղծել նուագարաններու հաւաքածոյ մը։ Աւելի ետք, Հայաստանի կառավարութիւնը հաստատեց պետական հաւաքածոյին կանոնադրութիւնը եւ յատկացումներ ըրաւ հաղուագիւտ նուագարաններ գնելու համար։

Շուտով Լէնինկրատի, Մոսկուայի եւ ուրիշ քաղաքներու մէջ գտնուեցան եւ գնուեցան իտալացի անուանի վարպետներ՝ ճիովաննի Պաթիսթա Կուատանինիի (1711 – 1786), Փիէթրո եւ Անտրէա Կուարնիերիի (1626–1698), Ալեսսանտրո Կալիանոյի (1640 – 1725), Տոմենիքո Մոնթանիանոյի (1690 – 1750), Ֆրան – չեսքո Ռուճիերիի եւ ուրիշներու պատրաստած ջութակները եւ թաւջութակ – ները։

Այս նուագարանները նրբակերտ են լրիւ ուրուագիծերով։ Սակայն իրենց փայտանիւթին բացառիկ հնչականութեամբ, ինչպէս նաեւ իրենց ձեռագործ եւ պեղարուեստական ձեւաւորումով, կը հանդիսանան հազուագիւտ օրինակներ։

Ներկայիս Երեւանի հաւաքածոյին կը – րեթէ բոլոր նուագարաններէն կ'օգտուին կոմիտասի քառեակը, ինչպէս նաեւ մի – ջազգային համբաւ ունեցող վարպետ ջութակահարներ եւ թաւջութակահարներ։

Հայաստանի մէջ ալ կան վարպետներ, որոնք չատ պեղեցիկ ջութակներ կը պատրաստեն։

ԿԱՐԾԻՔ ԳԻՏՆԱԼԻՔ

ՀՆԱՐԱՄՏՈՒԹԻՒՆ

Փիբենցի եկեղեցին զմբէթը չինած է իտալացի ճարտարապետ Ֆիլիփփօ Պը – րունելեսքի (1377 – 1446)։ Ճարտարապետը զիտմամբ զմբէթին վրայ փոքրիկ ճեղք մը ձգած է, որպէսզի ամէն տարի Յունիս 21ին եկեղեցին ներս թափանցէ արեւին շողը եւ լուսաւորէ տաճարին յատակին գետեղուած պրոնզէ սկաւառակը։ Ճարտարապետին նպատակը պարզ է, եթէ շողը չլուսաւորէ սկաւառակը, կամ ամբողջութեամբ չլուսաւորէ, կը նշանակէ, թէ չենքին ծռանրութեան կեդրոնը խախտած է եւ հարկ է միջոցներ ձեռք առնել չինելու համար խախտած մասը։

×

ՈՒՐԱԽՈՒԹԵՆԷՆ ...

Կ'ըսեն, թէ երջանկութիւնը չի մեռ – ցըներ, բայց պատմութիւնը համաձայն չէ այս վարկածին։ Ահա քանի մը օրի – նակ. չափազանց ուրախութենէն մեռած են Սոփոկլէս՝ ամբոխին ծափահարու – թիւններուն տակ, երբ պինք հանճար հըչակեցին, Լայքնիցի քրոջ ազիկը, հանդուցեալ քեռին մահճակալին մէջ գտնելով վեց հարիւր հազար ֆրանք, Քսեր – քսէս թագաւորը եւ բանաստեղծ Ֆիլիմին՝ մոլեգին խնդուքէ։

×

ԱՆԾԱՆՕԹ ԿԵՆԴԱՆԻ ՄԸ

Զիլիի պատառներէն Մակալիանեսի մէջ գտնուած է ծովային անծանօթ կենդանի մը։ Կենդանին երկու թոն կը կշռէ եւ ունի վեց մեթր երկարութիւն, երկու մեթր լայնութիւն։ Անոր առջեւի լողակները չատ նման են մարդու ձեռքին (հինգ մատ՝ եղունդներով)։ Վերջին երկու լողակները մատներ չունին, կենդանիին դլուխը երկարաւուն է, երախին մէջ կայ երեք մեծ ժանիք։

ման տեղալ չնորհաւորական հեռագիրներուը, որոնցմէ մէկը իրեն կը բերէր նաեւ իր նորածին դաւիկին լուրը։

Ալէն Գոմպար ատառապեցաւ, բայց ցոյց ատաւ, որ նաւաբեկեալ մը, երկար ատեն կրնայ ապրիլ ծովուն վրայ։ Մամուռի եւ ձկան ճմլտմոլ հանուած ջուրէն աւելի՝ Ալէնը ապրեցնողը իր կազմակերպող միտքը, իր անխախտ կամքը եւ քաջութիւնն էր։

Այս եղաւ « Հերեւիկոս » նաւակին՝ կամաւոր նաւաբեկեալին պատմութիւնը։

Ա. ՍԱԼԲԻ

ՀԿԵՐԻ ** ** ԱՍՏՂԵՐԸ

— Կէս գիշերին Ս. Գէորգ հրապարակին վրայ կրնանք գիրար ճանչնալ։

Ու աուրին զարկաւ։

— Հոն պիտի ըլլամ, — պատասխանեց Մեքչէի կարուկ կերպով։

Զոլթայի գլուխը կը չարժէր։

Մինչ այս՝ իշխանները միշտ աւելի հաւքնեցան։ Դահլիճին մէջ պիտ ոլորտ իսկի անոյշ բոյր մը կը տարածուէր։ Ապա յանկարծ կարծես գետիւռ մը ընկէր, դահլիճին մէջ չարժում մը սկսաւ։ Ներկու սակրաւիր Թիկնապահներ, — կամ ինչպէս նոյն ժամանակները կը կոչէին, պալատականներ, մտան. անոնց կը հետեւէին քանի մը բարձրաստիճան արքունի մարդիկ, մատակարարապետը, գանձապետը եւ սեւազդեստ քահանայ մը — անշուշտ պալատին մատրանապետը, ապա չորս մանկլաւիկներ, հուսկ թագուհին եւ իրմէ վերջն ալ կրօնաւորը, վարդենա Թէօրէօք, Վերպէօրի, Ուրբանոս Պաթհխանի ու ծերունի Փեթրովիչ։

Գրիդոր կարմիր զարճած կը նայէր դէպի դուռը, դեռ մէկու մը կը սպասէր։ կը կարծէր թէ ինչպէս իշխանները ունէին իրենց մանկլաւիկները՝ անշուշտ թագուհին ալ իր նաժիշտներով պիտի չրջապատուէր։ Բայց ոչ մէկ նաժիշտ եւ րեւցաւ։

Թագուհին սեւ քօղով սուրբ դէմսա կը կրէր, միայն գլխուն վրայ կը փայլէր լուսնաճեւ, ադամանդազարդ նուրբ թագ մը։ գահ նստաւ ու երկու թիկնապահները եաեւը կեցան, մեծամեծները քով։

Թագուհին գահլիճին մէջ չուրջը նայեցաւ։ ապա մեղմաձայն բան մը հարցուց կրօնաւորին, ու յետոյ կռթնեցաւ գահի թիկնոցին։

Կրօնաւորը նշան ըրաւ դրան քով կեցողներուն։

×

Սուլթանին դեսպանը նեղս մտաւ։ բսպիտակ մեռածքէ ոսկեման հագուստով յաղթահասակ մարդ մըն էր։ Դռնէն մտնելուն պէս մինչեւ գետին խոնարհեցաւ։ ապա արագաքայլ մօտեցաւ մինչեւ գահին գորգը, հոն ձեռքերը առաջ նետելով գետին ինկաւ։

Հետը միասին նարնջագոյն զգեստներով տասը մանկլաւիկները, թիակդէմ չերքէզ պատանիները։ առանք ալ իրենց աղային պէս արագ կը քալէին։ Զոյդ զոյդ՝ մանիշակագոյն թաւիշով ծածկուած մէկ մէկ անուակ կը կրէին։ Անուակները աղային երկու կողմերը գետին դրին ու լրենք ալ գետին ինկան անուակներուն եւ տեւը։

— Բարի եկար, Ալի աղա — ըսաւ այն ատեն թագուհին լատիներէն։

Զայնը մեղմ թրթռում մըն էր։ չես պիտեր թէ արդեօք կո՞ւրծքը տկար էր, թէ ինչպէս կինները, զգայուն էակ մըն էր։

Թուրքը ոտքի ելաւ։ այն ատեն տես – նուեցաւ թէ ինչպիսի վայելչադէմ արար մըն էր։ քառասունի չուրջ մէկը ըլլար։

— Վեհափառ Դչխոյ,— սկսաւ ան լատիներէն ու կորովի ձայնով.— ամենազօր Փատիշահի ողջոյնները կը բերեմ գահոյքիդ առջեւ։ Կը խնդրէ որ այնքան սիրով ընդունիս՝ ինչպէս ինքը կը ղրկէ։

Իր նշանին վրայ մանկլաւիկները սկսան տուկները բացին, ու ագան մէկիկ մէկիկ հանեց անոնցմէ չորչորուն ոսկի շղթաները, ապարանջանները, մեռաքսէ ու թաւիշէ կերպասները, զեղեցիկ ականակուռ սուր մը ու լախտ մը։ Թագուհին ոտքերուն առջեւ դրաւ զանոնք զորպին վրայ։

Թագուհին գունատ դէմքին վրայ ուրախութեան ժպտուն վարդի կարմրութիւն մը սկսաւ խաղալ։

Ագան արծաթապատ բիւրեղէ տուփիկ մը բացաւ ու թագուհիին երկարեց։ Մէջը մատանիներ կը չողչողային, առաջ – պելական արեւելքի ամէնէն զեղեցիկ զանձերէն ընտրուած։ Թագուհին կանացի զմայլումով դիտեց զանոնք։

— Վեհանոյչ Տիկին, սուրն ու լախտը իմ ձէրս կը ղրկէ Նորին փոքրիկ Վեհափառութեան, — չարունակեց խօսքը Ալի աղան։ — Ասոնցմէ դուրս՝ վարը դաւիթին մէջ՝ կան երեք արաբական նը – ժոյդներ։ Անոնցմէ երկուքը Սուլթանին որդիները կը ղրկեն, իրենք ալ եկած են ու իրենց եղբայրական համբոյրը կը ղրկեն փոքրիկ Յովհաննէս Սիկիսմունտ Վեհափառին։ Հաճեցէք ակնարկ մը տալ անոնց, Վեհանոյչ Տիկին. այնպէս մը կեցնել տուած եմ որ կարելի ըլլայ պատուհանէն տեսնել զանոնք։

Թագուհին եղաւ ու աւագանիին հետ դէպի դաւիթ նայող պատուհանին մօտեցաւ։ երբ թագուհին Գրիդորին առջեւէն անցաւ՝ ղպայ այդ նոյն նարիսի աւնոյշ բոյրը զոր Վիեյայի վրայէն առած էր։

ԿԵՋԱ. ԿԱՐՏՈՆԻ

(Շար.)

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Այս կիրակի ժամը 10ին փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցւոյ մէջ տեղի կ'ունենայ հոգեհանգստեան Ս. պատարագ եւ պաշտօն, Մոնմորանսիի եւ Ան-տիլիի հանգստեան տուներուն մէջ մեռած պատսպարեալներու հոգւոյն :

Արարողութեան կը նախագահէ Սե-բովբի Արք. Մանուկեան :

Կը հրաւիրուին ննջեցեալներու պարա-դանները եւ բարեպաշտ հասարակութիւ-նը :

ՃԱՇ

Կազմակերպուած Սեբաստիոյ նահանգի Մուրատ Ուսումնասիրացի կողմէ :

Այս կիրակի ժամը 15ին, Խրիմեան զպրոցը, Ռիւ տը Լա Տէֆանս , Իսի :

Գեղարուեստական ճոխ բաժին :

Կը մասնակցի՝

ՔԵՄԱՆՃԱՀԱՐ՝ ՌՈՒԲԻՆ

Առատ կերուխում :

Ճաշագին՝ 10 ֆրանգ

Հ. Յ. Դ.

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. «Րաֆֆի» խում-բի ժողովը այս Շաբաթ, ժամը 21ին, Մշակոյթի Տան մէջ: Բոլորին ներկայու-թիւնը պարտաւորիչ է :

Վիէն.— Հ. Յ. Դ. «Անի» կոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր ընկերները այս Շաբաթ իրիկուն ժամը $.«*ին, Օհանջանեան ակումբը : Կա-րեւոր օրակարգ :*

ԼԻՈՆ ԼԻՈՆ

ՏԱՐԵԿԱՆ ՄԵԾ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

Կազմակերպուած Հ. Յ. Դ. Նոր Սե-րունդի Տէսինի խումբին կողմէ :

Տեղի կ'ունենայ Շաբաթ, 7 Նոյեմ-բեր՝ երեկոյեան ժամը 8·30էն մինչեւ լոյս, Պրոնի օդակայանը :

ՇԱԻԻԼԻ ԵԿԵՂԵՑԻ

Այս կիրակի մասնաւոր պատարագ եւ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի, եկեղեցւոյն նորոգ հանդուցեալ հոգեւոր հովիւ

ՏԷՐ ԵՍԱՑԻ ԽԱՉԱԿԻՐ ՓԱՀԱՆԱՑ ԱԼԹՈՒՆԵԱՆի յիշատակին :

Շաւիլի , Իսիի եւ շրջականերու իր ծուխերէն, ինչպէս նաեւ իր յիշատակը յարգող ազգայիններէն կը խնդրուի ներ-կայ գտնուիլ սոյն պաշտամունքին :

Սկիզբը պատարագի ժամը 10·30 :

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊ. ԽԱՉԻ Մխիթարեան Միաբանաճիւղային ժո-ղով, Շաբաթ (7 Նոյեմբեր) ժամը 16ին, Մշակոյթի Տան Ա. յարկի սրահը : Կա-րեւոր օրակարգ : Կը խնդրուի ճշդապար ըլլալ :

ԸՆԺՀ. ԺՈՂՈՎ

Պուլվար Օսմոյի Թաղ. Խորհուրդը ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ Պուլվ. Օս-մոյի եւ շրջակայի բոլոր հայրենակից-ները այս կիրակի կէսօրէ ետք ժամը 3-ին, եկեղեցին: Օրակարգ.— Ա) Ընդհ. հաշուետուութիւն, Բ) Ընթացիկ հար-ցեր :

ԴՊՐՈՑՆԵՐՈՒ ՎԵՐԱԲԱՑՈՒՄ

Վիէնի Ֆ. Կ. Խաչի երեք զպրոցներու հայերէնի դասընթացքները կը վերսկսին ուսուցչութեամբ Պ. Կ. Տէրմոյեանի, Նո-յեմբերի առաջին շաբաթէն սկսեալ (Գչ. Դշ. եւ Եշ. օրերը) եւ սովորական վայ-րերուն մէջ :

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

Երեւանէն Մարգարեան Գէորգ կը փընտրէ իր եղբայրը Ազամ Հաղրոյի Մար-գարեան, ծնած Թալինի շրջանի Շղարշիկ գիւղը: Լուր ունեցողներէն տեղեկացնել Մխիթար Ալոյեանի ,

12, Rue Nungesser
DECINES (Isère) — FRANCE

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ՊԱՏԱՐԱԳ – ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Պօմոնի Թաղականութիւնը , Մարսէյլի եւ շրջակայքի հասարակութեան կը ծա-նուցանէ թէ , այս կիրակի Պօմոնի Ս. Գր. Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ մէջ պատա-րագ – հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի ի յիշատակ երջանկայիշա-տակ ԳՐԻԳՈՐԻՍ ԱՐՔ. ՊԱԼԱՔԵԱՆի վախճանման 30րդ տարելիցին առթիւ :

Պիտի պատարագէ եւ քարոզէ Թեմիս Առաջնորդ ԱՐՏԱԻԱԶԴ ԵՊԻՍԿ. ԹՐՐ-ԹՐՌԵԱՆ :

Ա Ց Յ

Այս կիրակի կէսօրէ ետք ժամը 3·30ին Պալաքեան Սրբազանի եւ քահանայ հայ-րերու չիրիմ – դամբարանին այցելու-թիւն, առաջնորդութեամբ Արտաւազդ Եպիսկ.ի: կը հրաւիրուին Ազգ. կեդր. վարչութիւնը, կրօն. ժողովի քահանայ հայրերը, բոլոր թաղականութեանց մար-մինները եւ Մարսէյլի եւ շրջակայից հա-սարակութիւնը, ներկայ ըլլալ վերոյիշ-եալ ժամուն, Սէն – Փիէրի գերեզմանա-տան գլխաւոր դուռը :

ՇԻՐԻՄՆԵՐՈՒ Ա.ՅՑ

Շորեքշաբթի, Նոյեմբեր 11ին, առա-ւօտեան ժամը 10ին, Հ. Յ. Դ. Նոր Սե-րունդի «Ա.Հարոնեան» խումբի նախաձեռ-նութեամբ եւ մասնակցութեամբ Նոր Սե-րունդի Փարիզեան բոլոր խումբերուն եւ կեդր. վարչութեան , այց մը պիտի կա-տարուի.— Ա. Ահարոնեանի, Շօր. Անդ-րանիկի, Ա. Խատիսեանի, Ռուբէնի եւ Շ. Միսաճեանի չիրիմներուն, Փէռ-Լաչէզ :

Ժամադրութիւն ժամը ճիշդ 10ին, Փէռ Լաշէզի կամպեթա դրան առջեւ :

ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐԸ

ԻՍԻԻ ՄԷՋ

Կը տօնուի Նոյեմբեր 15ին :
Մանրամասնութիւնները յայտնուած :

×

ՎԻԷՆԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Անի կոմիտէին, մասնակցութեամբ Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի, այս կիրակի կէսօրէ ետք ժամը 15ին, Սէրիլը Կաթոլիք սրահին մէջ:

Կը ճախագահէ՝

ԸՆԿ. ԱՒԱԳ ԼՈՒՍԱՐԵԻԵԱՆ

Կը խօսի ՏԻԿ. ԱՐՇԱԼՈՑՍ ՍԻՍԼԵԱՆ

Գեղարուեստական բաժին : Կը մաս-նակցին Նոր Սերնդականներ :

Հայկ. պար եւ կենդանի պատկեր :

Դաշնակ՝ Օր. Ե. Ռստիկեան, արտա-սանութիւն Ժ. Մատթէոսեան եւ Ա. Գա-զանճեան :

Մուտքը ազատ է :

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ՏՕՆԱԾԱՌ

ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

Տօնածառի աւանդական մեծ հանդէսը , կիրակի՝ Դեկտեմբեր 20, ժամը 4ին , Վարժարանի թատերասրահին մէջ :

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ՆՈՒՐՀԱՆ ՖՐԻՆՔԵԱՆ

Ձեր տրամադրութեան տակ է
բոլոր ճամբորդութիւններու համար
ՕԴԱՆԱԻ–ՇՈԳԵՆԱԻ–ԵՐԿԱԹՈՒՂԻ

Դիմել

Agence de Voyage

PARENTY & DESROUSSEAUX

7, Rue de Hanovre — PARIS (2e)
Métro :
4 Septembre ou Opéra
Téléph. : RIC. 79-86
RIC. 79-39

Բաց է ամէն օր,
ժամը 9–12 եւ 14–18
բացի շաբաթէն,

ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐԸ

Ա.ՌՆՈՒՎԻԼԻ ՄԷՋ

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ԵՒ ՊԱ.ՐԱՆՑԻԿ ԵՐԵԿՈՅԹ

Հովանաւորութեամբ Առնուվիլ – Սարսէլ Հ. Յ. Դ. Վարդան Ենթակոմիտէի : Մասնակցութեամբ տեղւոյն Նոր Սերունդի ու Կապոյտ Խաչի մասնաճիւղերու :

Կիրակի 8 Նոյեմբեր, ժամը 15·30էն մինչեւ 24

Առնուվիլի Հայ Կաթոլիկ եկեղեցին կից սրահին մէջ

69, Avenue Henri Barbusse ARNOUVILLE-LES-GONESSE

Կը նախագահէ՝ ԸՆԿԵՐ ԱՐԱ ՊԻՊԻՐԵԱՆ

Կը խօսի Ընկ. Ա. ՓՈՒՇՈՒՃԵԱՆ

Գեղարուեստական բաժին.— Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի « ՆԱՅԻՐԻ» պարախում-բը , ղեկավարութեամբ ՏԻԿԻՆ ԹՈՐՈՍԵԱՆի

Թատերական ներկայացում
« ԱՄՈՒՍՆՈՒԹԵԱՆ ՏԱՐԵԴԱՐՁԸ»

Կենդանի պատկեր Նոր Սերունդի կողմէ , ինչպէս նաեւ արտասանութիւններ ու դանադան անակնկալներ , ժամը 19·30էն սկսեալ եւրոպական պարեր :
Ճոխ պիւֆէ առատ կերուխում , Սրահի ջերմութիւնը ապահովուած է :

Հաղորդակցութեան միջոցներ .— Train de la Gare du Nord descendre à Villiers-le-Bel - Gonesse 13 h. 50, 14 h. 30, 15 h. 10, 15 h. 50, 16 h. 41, 17 h. 20, 18 h. 09, 18 h. 49 ou Autobus : Porte de la Chapelle, descendre Terminus, Gare de Villiers-le-Bel.

ՃԱՇԱՐԱՆ

ԵԱՐ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ ԳՐԻԳՈՐ ԹԵՒԱՆԵԱՆ

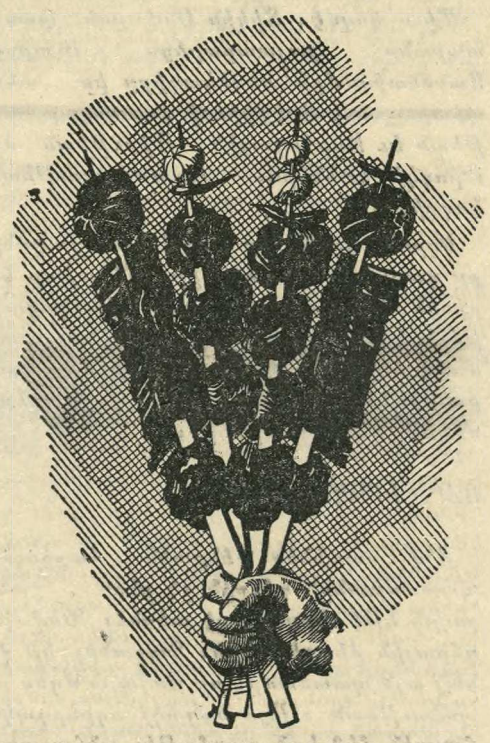
Եւրոպական , հայկական եւ կովկասեան ընտիր ճաշեր :

Առաջնակարգ կովկասեան խորովածներ :

ՀԱՃԵԼԻ ՄԹՆՈԼՈՐՏ

AU CŒUR MÊME DES CHAMPS-ÉLYSÉES

4, RUE ROBERT-ESTIENNE
(coin Rue Marbeuf) PARIS-8e
Téléph. : BAL. 31-21 et 30-84
Métro : F. D. Roosevelt

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925
R. C. Seine 57 A 2731

Tél. : PROvence 86-60
C.C.P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝ Տար· 60 Ֆ· Վեցամսեայ՝ 35 Ֆ·
Արտասահման՝ Տար· 80 ֆր· Հատը 0·30 Ֆ·

ԿԻՐԱԿԻ
8
ՆՈՅԵՄԲԵՐ
DIMANCHE
8 NOVEMBRE
1964

LE NUMÉRO : 0,30 FR.

ԺԹ. ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 10156

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

40e ANNÉE — N° 10.156

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ԱՐԱՐԱՏԻ ՇՈՒՔԻՆ ՏԱԿ

Երկու տարուան մէջ երկրորդ անգամ պայթող անգլիացի թղթակից մը կ'այցելէ Հայկական նահանգները եւ տխուր զոյգ – ները կը նկարագրէ անոնց ներկայ վի– ճակը :

Ահէ առաջ Անգլիացին տեսած էր պարզ մը հայկական ու վրացական հին եկեղեցիներ, ժ· կամ ԺԱ· դարէն մնա – ցած արուեստի յիշատակարաններ , ո – րոնք կամ աւերակ են դարձած այսօր եւ կամ մզկիթի վերածուած :

Այս անգամ Թայմզի Անգլացի թղթա– կիցն է, որ չրջապտոյտ մը կատարած ռուսեւթուրք սահմանի չրջանին մէջ , – Անի, Կարս, Էրզրում, Վան եւ Ագ – ռաքար :

Իր տպաւորութիւնները հրատարակած է թերթի 23 եւ 24 Հոկտեմբերի թիւե – րուն մէջ, պզտիկ քարտէսով մը եւ Վա– նայ լիճին ու Աղթամարի եկեղեցիին չորս նկարներով :

Յառաջ Նոյեմբեր 1ի թիւով թարգմա – ցած էր թղթակցին երկրորդ յօդուածը՝ իրմէ փառեր Ռուսիոյ սահմանին վրայ գտնուելով :

Առաջին յօդուածին խորագիրն է Արա– րատի շուրին տակ :

Ինչպէս Արման Գասպար դիտել տուած էր «Մոնտ»ի մէջ, «Թայմզ»ի թղթակիցն ալ կը հաստատէ թէ ռուսական սահմա – նին մօտակայ նահանգները վերջերս ապրած են զինուորական զօրի ըլլալ – քի, սակայն տակաւին դժուար է ճամ – բորդութիւնը Թուրքիոյ ծայրագոյն ա – րեւելեան չրջանին մէջ, որովհետեւ Իրա– ք եւ Իրանի սահմանակից եօթը նա – հանգներ փակ են տակաւին :

Թուրքերը բացառապէս արտօնած են միայն, որ այցելէ ոչ միայն Էրզրումի եւ Կարսի հնամենի բերդերը, այլ նոյնիսկ Վանայ լիճը, որ արդիւնաւէտ զօրի է :

Անոյշ չրջաններէ եւ խեղճուկ դիւղե – րէ անցնելէ վերջ թղթակիցը հասած է Էրզրում, ծովու մակերեսէն 6000 ոտք բարձր եւ լեռներով չրջապատուած պատ– մական այս քաղաքը, որ վեց անգամ կը– տուած է Ռուսերուն կողմէ :

Հաղիւ ոտք կոխած Էրզրումի հողին վրայ, տարօրինակ դէպք մը պատահեր է : Քաղաքին ամէնէն նշանաւոր եւ 700 տարուան հնութիւն ունեցող մզկիթը — Ուլու Ճամի — փլեր է : Դմբէթին փայ– տէ բազմանկիւն կամարը իր տեսակին մէջ մէկ հատիկ է եղեր եւ մզկիթին փլե– լովը կորուստ մը՝ արուեստի աշխարհին համար :

Էրզրում կեդրոնն է թրքական եր – կրորդ բանակին : Ունի նոր համալսարան իր Աթաթիւրքի անունով : Գիւղատըն – տեսութեան նոր մեթոտները կ'ուսուցուին նոյն այնտեղ թուրք երկրագործներուն : Թ· Նահանգները նիւթապէս օգնած են համալսարանի կառուցման եւ ութ ու – սուցիչներ տրամադրած անոր : Ձմեռը գիւղեր կ'ընկնեն եղեր բլուրներէն եւ կը թափառին համալսարանի չրջապատին մէջ :

Թղթակիցը Էրզրումէն անցած է կարս, որու մասին բան չըսեր : Կարսէն հա– րաւ դէպի Վան, ռուսեւպարսկական սահ– մանապահի երկայնքին, ճամբան կ'անց– նի ճիշդ Արարատ լերան չուքին տակէն : Արարատ իր 16·916 ոտք բարձրութեամբ կը տիրապետէ դաշտին : Մարդիկ փոր – ձած են բարձրանալ գագաթը, ոչ – յա – ջող, գլխաւորաբար Անգլիացիներ : Ձի ինչեր Հայերու բարեկամ ձէյմս Պրայսը, որ առաջիններէն մէկն է եղած եւ իր անդուդին ձեռնարկը նկարագրած է անգ– լերէն հատորով մը, քաղուածաբար հա– յերէնի թարգմանուած «Վերելք Յայրա – րատ» խորագրով :

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԲՐԵԺՆԵԻԻ ՃԱՌԸ

ՇՈՒ ԻՆ ԼԱՅ ԿԸ ԽՈՆԱՐՀԻ ՍԹԱԼԻՆԻ ՇԻՐԻՄԻՆ ԱՌՋԵՒ

Հոկտեմբերեան 47րդ տարեդարձի պաշտօնական հանդիսութիւնները սկսան Մոսկուայի մէջ, Ուրբաթ օր : Համա – դումարներու պալատին մէջ հաւաքուած էին վեց հազար հոգի, համայնավար քոյր կուսակցութեանց բոլոր պատուիրակները բացի ալպանականէն որ չէր հրաւիր – ուած : Այս հասարակութեան առջեւ է որ Բրեժնեւ արտասանեց իր ճառը : Նախ յի– շեց այն անհրաժեշտութիւնը որ կայ պահպանելու «խաղաղ համակեցութեան Լենինեան դիծը» եւ փնտռելու միջոցներ, նոյնիսկ մասնակի, որոնք ապագիման առաջնորդեն : Շեշտած է հիւլէական փորձերու դադարեցման դրական բնոյ – թը : Տարբերութիւն մը չի դներ թէեւ

«Թայմզ »ի թղթակիցը կը դրէ թէ տե– ղացիներու արմատացած կարծիքով ան – կարելի է Արարատի գագաթը հասնիլ :

Իր ճամբորդութիւնը վարձատրուած կը նկատէ, բախտն ունենալ ըլլալով այցե – լելու վանայ լիճը, որ աշխարհի ամէնէն մեծ եւ ղեղեցիկ լիճերէն մէկն է, կա – պոյտ ջուրերով :

« Հայերը որոնց հայրենիքն էր եղած այս չրջանը, ասացուածք մը ունին· «Աղ– խարհի վրայ վան, հանդերձեալին մէջ դրախտը » : Հասկնալի է թէ ինչո՞ , կ'եղրակացնէ թղթակիցը, որ կ'աւելցնէ թէ՝ հիմա որ Հայերը անհետացած են , իրենց տեղը գրաւած են Քիւրտերը :

Հրեաները կը պատմեն եղեր, որ Քիւրտերը ծագում առած են չորս հարիւր կոյսերէ, որոնք դէպի Սողոմոնի պալա – տը գացած առեն ճամբան առեւանգուած են սատանաներու կողմէ : Անոնցմէ Քիւր– տերը չեն հաւատար իրենց ծագումի մա– սին այս պատմութեան :

« Քիւրտերը թուրքերէն տարբեր մը – տայնութիւն մը եւ իրենց յատուկ խըն – դիրներ ունին» :

Համառօտակի տալէ յետոյ Վանի պատ– մութիւնը, Քրիստոսէ առաջ 7րդ դարէն սկսեալ, Ուրարտուի, Շամիրամի, բեր – դի սեպագիր արձանագրութեանց յիշա – տակութեամբ, թղթակիցը կը պատմէ թէ Վանի շուրջ կան բազմաթիւ աւերակ դարձած քրիստոնեայ եկեղեցիներ, ո – րոնցմէ «ամէնէն լաւ պահպանուածն է Աղթամարի գեղեցիկ փոքրիկ եկեղեցին, որ ամբողջ չրջանի գոհարն է եւ կառուց– ուած է տասներորդ դարուն : Արտաքին պատերուն վրայ սուրբ գրական տեսա – րաններ քանդակուած են, ինչ որ մեծ կա– րեւորութիւն կը ներկայացնէ արուեստի պատմութեան համար :

Վանի եռեւի լերան վրայ Եէտիքիլիսէ կոչուած գիւղին մէջ կան աւերակները ուրիշ եկեղեցիներու, որոնք իրրեւ չոե – մարան կը գործածուին՝ գիւղացիներուն կողմէ :

Թղթակիցը Վանի հարաւակողմը պաչ – քալէի մօտ գտեր է հրէական դագութ մը, որ հոն կը բնակի եղեր երեք հարիւր տարիէ ի վեր : Կորսուած իսլամներու մի– ջեւ, ունին եղեր իրենց սեփական սինա– կոգը :

Թղթակիցը պարկեշտ է եւ իր տեսած եկեղեցիներուն հայկական ըլլալը կը յայտարարէ , առանց ականջ կախելու ի– րեն առաջնորդող Մուսթաֆաներու , ո– րոնք մեր արուեստի հրաչակերտները կը յանդգնին Թուրքերուն վերագրելու :

ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ

«լաւ» թէ «գէշ» ոումբերու միջեւ, բայց եւ այնպէս դէմ է Ատլանտեան Ուխտի բազմակողմանի ուժի ծրագրին եւ կը հաստատէ թէ խորհրդային հիւլէական ուժը կը բաւէ· պաշտպանելու համար ընկերվարական պլոքի բոլոր երկիրները :

Առաջին քարտուղարը կ'ըսէ նաեւ ·— « Ամերիկեան ընտրութիւնները ցոյց տը– ւին որ Ամերիկացիները խաղաղութիւն կը սիրեն եւ զղուած են պատերազմէն : Ամերիկացի ծայրայեղներու պարտու – թիւնը աղուոր դաս մըն է արկածախնդ– րութիւն փնտռողներուն համար » : Բը – րեժնեւ որոշ ապահովութիւն ալ տուած է իր ունկնդիրներուն, մանաւանդ Ուլպ – րիխթի, յիշելով թէ Խորհ· Միութիւնը կ'ուզէ պայքարիլ Պոնի «վրէժխնդիրնե – րուն» դէմ, ինչպէս նաեւ ամերիկացի աջ– խարհականներուն դէմ Վիէթնամի եւ Գուատալի մէջ : Մնալով որոշ համեմա – տութեամբ Խրուչչեւի տեսակէտներուն մէջ , կրկնած է թէ ընկերվարական եր – կիրները եւ կուսակցութիւնները անկա – խութեան իրաւունք ունին ու նաեւ պայ– մանագրութիւն մը չխառնուելու խոր – հրդային համայնավար կուսակցութեան ներքին գործերուն : Բրեժնեւ անգամ մը եւս չեչոը դրած է ի· եւ իբ· համագու– մարներու մշտատեւ եւ անչարժ որոշում– ներուն բնոյթին վրայ : Չէ ծածկած տա– րակարծութեանց գոյութիւնը եւ իրրեւ միակ կարելի ճամբայ գտած է համայ – նավար միջազգային նոր ժողով մը, թէ– եւ չէ ճչգած անոր թուականը : Հոսկէ կը պարզուի արդէն թէ Չինաստանի հետ տարաձայնը չէ լուծուած : Կը կարծուի նաեւ թէ իր ճառը խօսելէն առաջ, Բը – րեժնեւ կարդացած էր այն խմբագրակա– նը զոր նոյն առտուն հրատարակած էր Փեքինի « Ժողովուրդին Օրաթերթը» : Հոկտեմբերեան տարեդարձին նուիրուած այդ խմբագրականին մէջ, Չինացիք նախ ուրախութիւն կը յայտնէին Խրուչչեւի պաշտօնազրկման առթիւ, ապա այն հա– մոզումը կ'արտայայտեն թէ չին – խոր– հըրդային տարակարծութիւնը պիտի հարթուի հեռուէն , բայց կ'աւելցնեն թէ այդ հաշտութիւնը կրնայ ըլլալ մի – այն Չինաստանի պայմաններով : « Մեր հաշտութիւնը Մոսկուայի հետ կը պա – հանջէ որ «խաղաղ համակեցութիւն կար– ծուածը զոհուի » : Փեքինի կուսակցական պաշտօնաթերթը կ'ըսէ նաեւ ·— « Հա– մոզուած ենք որ դժուարութիւնները ո – րոնք առժամաբար երեւցած են Չինաս – տանի եւ Խորհ· Միութեան միջեւ պատ – մական դրուագ մըն են միայն եւ կրնան հետզհետէ կարգադրուիլ : 650 միլիոն Չինացիները խորհրդային ժողովուրդին ամէնէն ապահով բարեկամներ են, որու կողքին պիտի մնան բոլոր պարագանե – րուն մէջ » :

Չինացիներուն համար Ամերիկացիները չատ փորձ կ'ընեն բաժնելու համար Չի – նաստանը եւ Խորհ· Միութիւնը եւ դրա– մատիրական վարչակարգ հաստատելու համար ընկերվարական երկիրներու մէջ : « Ժողովուրդին Օրաթերթը » կ'եղրակա– ցընէ ·— « Հասարակաց թշնամիին դի – մաց, Չինաստանի եւ Խորհ· Միութեան ժողովուրդներու հասարակաց չահը կը պահանջէ որ չին խորհրդային կուսակ – ցութիւնները եւ երկու երկիրները միա – նան միասին տանելու համար ճակատար– մարտը » :

Բրեժնեւ անշուշտ ծանօթ էր այս բո – լորին երբ կը խօսէր : Իր ճառը տեւած է մէկ ժամ 45 վայրկեան, ձաղկած է նաեւ իր նախորդը առանց անունը տալու :

Շաբաթ առաւօտ, Կարմիր Հրապարա– կին վրայ տեղի ունեցած է զինուորական աւանդական տողանցքը : Շու ին Լայ կը պտնուէր Միկոյեանի եւ Պոդկորնիի մի – ջեւ : Այս վերջինը կը սկսի յառաջանալ եւ մասնաւոր կարեւորութիւն կը տրուի իր գրաւած տեղին, տրուած ըլլալով որ յատուկ նշանակութիւն ունի խորհրդային

×

Դժկամ նայում են ժայռերը խոժոռ ,
Տխուր խաղում են ալիքները ժիր ·—
Ընդունիր հոգիս մոլոր, մենաւոր ,—
Վերջին աղօթիս խօսքը մի՛ մերժիր :

Սողում են դանդաղ օրերը անծիր ,
Կորած է մթնում մոլոր իմ ուղին ·—
Քնքուշ խօսքերով թախիծըս ցրիր ,
Անխօս ամոթիր ցաւած իմ հոգին :

Մի անմեռ ցաւ նայ երկրում այս տխուր,
Մի ցուրտ, հոգեմաշ յուսահատութիւն ,
Կորցըրած յաւետ եւ երազ, եւ հուր,
Ես վերջին անգամ էեզ եմ աղօթում :

Դժկամ նայում են ժայռերը խոժոռ ,
Տխուր խաղում են ալիքները ժիր ·—
Փայփայիր սիրտըս յաւետ մենաւոր ,
Վերջին աղօթիս խօսքը մի՛ մերժիր ···

ՎԱՀԱՆ ՏԻՐԵԱՆ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՑՈՒՆԱՍՏԱՆԻ կառավարութիւնը ըս – կսած է ազատական միջոցները ձեռք առնել դիմաւորաբար յոյն համայնավար– ներու նկատմամբ : Զնջուած է նաեւ կարծիքի վկայականը որ կ'ուղուէր կարգ մը պարագաներու մէջ մանաւանդ պետա– կան պաշտօնեաներու :

ՄՈՍԿՈՒԱՑԻ մէջ վերջ գտած են Թուրք – խորհրդային խօսակցութիւննե – րը եւ այս առթիւ հրապարակուած է պաշտօնական զեկոյց մը որ կը չեշտէ թէ Թուրքիա եւ Խորհ· Միութիւնը համա – ձայն են ամրապնդելու «բարի դրացնու – թեան յարաբերութիւնները հիմնուած անկախութեան , ՀՈՂԱՅԻՆ ԱՄԲՈՂՋ. – ԿԱՆՈՒԹԵԱՆ (Յառաջ՝ ընդգծումը մեր կողմէ) եւ իրաւունքներու հաւասարու – թեան վրայ » :

ԱՏԼԱՆՏԵԱՆ Ուխտի ընդհ· քարտուղա– րը Պոլիս հասած է Հինգշաբթի օր, խոր– հըրդակցութիւններ ունենալու համար Թուրք զեկավարներուն հետ այն հարցե– րուն չուրջ , որ ծագած են Թուրքեւյոյն յարաբերութեանց վաթթարացման իր – րեւ հետեւանք :

ՄԱԿԱՐԻՈՍ Աբք· մերժած է Տոքթ· Քիւչիւքի առաջարկը նախարարաց խոր – հուրդի նիստ մը գումարելու համար : Մակարիոսի առարկութիւնն այն է որ Տոքթ· Քիւչիւքը չի նկատեր իրրեւ փոխ– նախագահը Կիպրոսի Հանրապետութեան այլ՝ իրրեւ ըմբոստութեան պարագլուխ :

ՆԱՄՐ մօտ ապագային Իրաք պիտի երթայ :

ԴԱՇՆԱԿՑԱՑԻՆ Գերմանիոյ կառավա – րութիւնը տրամադիր է առեւտրական բանակցութիւնները վերսկսելու Խորհ· Միութեան հետ :

ԶՈՒԻՑԵՐԱՑԻ հեծանիւի ախոյեան Հիւկօ Քոպլէ մեռաւ, կառքի ծանր ար– կածէն չորս օր ետք, առանց վերստանա – լու իր գիտակցութիւնը : Ծնած 1925ին Ցիւրիխ, հեծանիւի ամէնէն փայլուն ա – խոյեաններէն մէկն էր : Առջի օր իր կառ– քը , անբացատրելի պատճառներով , ծա– ռի մը զարնուած է, 140 արագութեան վրայ : Իր միակ խօսքը եղած է ·— «Թո– ղէք որ մեռնիմ » : Պարզ արկած մը չի նկատուիր եւ կասկած կայ որ դործի եւ ընտանեկան դժբախտութիւնները զինք մղած են յուսահատական քայլ մը առ – նելու :

վարչակարգին մէջ, մարզոց կեցած – նատած տեղը :

Ճառը արտասանած է մառեչալ Մալի– նովսկի եւ այս բոլորը տեղի ունեցած է գերյչէն վար երեք աստիճան ցուրտով :

ՇԷՅՔՍՓԻՐԻ ԿԵԱՆՔՆ ՈՒ ԳՈՐԾԸ

ԺՄԲ.— Լոնտոնի Հայ Տան վարչութեան Մշակութային գործերու բաժինը, մասնակցելու համար Շէյխսփիրի ծննդեան 400ամեակի տօնակատարութեանց, Հոկտ. 31ին, Շաբաթ գիշեր, Քոմընվէլթ Ինսթիթիւթի մեծ սրահին մէջ կազմակերպած էր հանդիսութիւն մը, ուր խօսելու հրաւիրուած էր մեր աշխատակիցը :— Ահաւասիկ իր ճառը.—

Ա.

Տասը տարի առաջ, դրագէտը, որ իր ժողովուրդը փնտռելու ելած էր Պատմութեան ճամբաներուն վրայ, կանգ առաւ պահ մը Պերսեպոլիսի արքայական պալատին աւերակներուն մէջ, դիտելու համար որմնաքանդակ տեսարան մը,— Արեւելքի ժողովուրդները երբեմն ընծայասիրութիւնը կը կատարէին արքային : Այնտեղ էին Մարները, Լիւդիացիները, Բակտրիացիները, Պափլագոնացիները, Ասորեստանցիները, Պարթեւները, Արաբները, Լիւբիացիները, Եգիպտացիները, մինչեւ իսկ Հեռաւոր Եթովպիացիները, առիւծի եւ վագրի մորթէ հագուստներու մէջ փաթթուած կամ խայտաճամուկ հանդերձանքով պճնուած, չատեր արեւին տուած նեղկին մէջ հպարտ, ու վերջապէս Հայերը՝ իրենց փոխադրական գդակով անմիջապէս ճանչնալի :

Երկար մնացի յափշտակուած, խոր հերդածութիւններու մէջ թաղուած, դիտելով հանդերձ խայտարղէտ այս ժողովուրդներուն հաւատարմութեան եւ մեծարանքի պատկերը՝ ի փառս աշխարհակալ բերա ուժին, որ ստուածութեան բարձրացուցեր էր արքայից արքան՝ Դարեհը :

Ահա, այժմ, Արեւմուտքի մեծ ժողովուրդներու տողանցքէն ետք, այստեղ համախմբուած է Արեւելքի ժողովուրդներուն կրտսերագոյնը՝ Հայութիւնը, մասնակցելու համար հաւատարմութեան եւ մեծարանքի ցոյցին՝ ի փառս աշխարհակալ վեհ մարքին, որ յաւիտենականութեան է բարձրացուցեր դրական հսկան, բրիտանական հանճարը,— Շէյքսփիր :

Քար քարի վրայ չէ մնացած Դարեհի կայսրութենէն : Ոչի՛նչ սարսած է, սակայն, Շէյքսփիրի կայսրութենէն, եւ ոչինչ պիտի սարսի այսուհետեւ :

Ահա թէ ինչո՛ւ այն՝ որ դիտեց Պերսեպոլիսի աւերակները, կրկնելով խօսքը՝ դոր Հայոց Թագաւորն էր արտասաներ, ժամանակին, Սողոմոնեան յստակութեամբ եւ մելամաղձոտութեամբ, ի տես ունայնութեան դատապարտուած բոլոր փառքերուն, աղաղակելով՝ « ամէն ունայնութիւն ունայնութիւն, ամէն ունայնութիւն » , այժմ կը դոչէ խանդավառ.— Ահաւասի՛կ, ահա ասի՛կ անկորնչելի փառքը, եւ իրականն, եւ յաւիտենական :

Պալատները կը կործանին, լեռները իսկ կը փլին, ցամաքներն անդամ կ'ըն կլուղին, ոչի՛նչ կը դիմանայ ժամանակին, — ո՛ւր է, ո՛ւր, կ'անցնի՛ ամէն ինչ, կը փոշիանայ, կը չքանայ : Ո՛վն է միայն որ կը մնայ, ո՛վը որ կը ծիծաղի ծաղի արեւին դէմ, ո՛վը որ կ'ալեկոծի խաւարին դէմ, ցերեկներու եւ դիշերներու կշռոյթը արձանագրող ժամանակին դէմ :

Ու ո՛վ է Շէյքսփիրը, ովկիանո՛ս :

Ի՛նչ ազուոր է լսել Վիքթոր Հիւկօ : Օ՛ Հիւկօ, ազուոր բաներ լսող, յաւիտենական բաներ լսող՝ դո՛ւ, քերթող մեծ եւ կախարդ :

Արդարեւ, դեղեցիկ է իր խօսքը :

« Դարերու Զրոյցին » հեղինակը հարկադրուած էր մեկնիլ իր աքսորավայրը, կեանքդկյլի կղզին :

— Ի՞նչպէս պիտի անցընես ժամանակդ այնտեղ, հա՛յր, մինակդ՝ կղզիին վրայ, կը հարցնէ որդին :

— Պիտի դիտեմ ովկիանոսը, կը պատասխանէ այն որ չատ է երդած ջուրեր թափաւորութիւնը, լոյծ աշխարհին կատղին ու ծիծաղիլը :

Արդարեւ, ի՞նչ կայ աւելի ուսուցանող քան ջուրը, խելօք եւ բարի այս տարրը, որ կը ժպտի, քու պատկերդ կը չինէ, խոնարհութեան դաս կուտայ՝ խոնարհեցընելով քեզ իր մէջ, բայց յանկարծ ա լիք կը չինէ՝ երբ կը դժգոհի, կը փրփրի ու կ'երդէ, յանկարծ կը կատղի եւ կը մռնչէ : Ո՛վը, ուսուցիչ մարդկային պատմութեան, ներչնչարան բանաստեղծութեան, վկայարան յաւերժութեան :

— Իսկ դո՞ւն, ի՞նչ պիտի ընես դուն՝ երբ մեկնի հայրդ դէպի երկար բացակայութիւն, կը հարցնէ Հիւկօ :

— Ե՞ս, ես Շէյքսփիր պիտի թարգմանեմ, կը պատասխանէ տղան :

— Շէյքսփի՛ր, ովկիանոս մըն ալ Շէյքսփի՛րը, կը խորհրդածէ հայրը, ովկիանոս – Շէյքսփիրը :

Քանի մը օր առաջ, Ֆրանսացի քննադատ մը ցաւ կը յայտնէր թէ մեկը խելք չերթաւ վերհրատարակել Վիքթոր Հիւկոյի դիրքը, գրուած՝ Շէյքսփիրի մասին, զոր կը նմանցնէր Փանամայի ջրանցքին, — արդարեւ երկու ովկիանոսները իրարու միացնող ջրանցքի՛ն նման է այդ դիրքը, Հիւկօ – ովկիանոսը եւ Շէյքսփիր – ովկիանոսը միացնող դիրք մը :

Խօսք չէ, մարդիկ կան, որ ովկիանոս են : Ինչպէս Հիւկօ :

Ինչպէս Շէյքսփիրը :

Արդ, կարելի չէ դիտել ովկիանոս – դրագէտը, ինչպէս կը դիտէք ծովը լեռան մը արտեւանունքէն, կամ ինչպէս կը ներկայացնէք սովորական դրագէտ մը արեւէ բեմի կամ ամպիոնի բարձունքէն : կարելի չէ դիտել ովկիանոսը, չանալով ամբողջութիւնը պարփակել տեսողութեան սահմանափակ ծիրի մը մէջ : կարելի չէ մէկ նայուածքով ճշդել եւ որոշել ովկիանոսին եզերքներուն խաղը, կամ չափել խորութիւնը՝ անհունութեան մրցակից : կարելի չէ, վերջապէս, ընդգծել Շէյքսփիրի դիմանկարին բոլոր արտայայտութիւնները՝ իր երկու կամ երեք դործերուն ընթերցումին տուած յաւակնութեամբ, — Շէյքսփիր համապարփակութիւն մըն է, անչափելի բովանդակութիւն, անյատակ խորութիւն, տիեզերական մեծութիւն : Ու ճիշդ կ'ըսէ Վիքթոր Ճիւօրի՝ երբ կը յայտարարէ.— « Աչխարհ մըն է Շէյքսփիր » :

Շատե՛ր կատարած են այս համեմատութիւնը : Անոնցմէ մին՝ Մարթէն Մօրիս կ'աւելցնէ .— « Մէկ չէ, երկո՛ւ աչխարհ է Շէյքսփիր » :

Արդարեւ, մէկը Շէյքսփիրի ստեղծագործութեանց կազմած աչխարհն է, միւսը՝ Շէյքսփիրի նուիրուած մատենագրութեանց :

Սիրելի հայրենակիցներ, մեզը խմս չէ, դո՛ւք ուզեցիք որ յանձնեցնեմ ձեզ՝ հրաւիրելով, այս երեկոյ, ականջ դնելու ոչ միայն Շէյքսփիրի ովկիանոսային ա լեկոծութեան, այլ եւ Շէյքսփիրեան Պանթեոնին, — մեծարանքի եւած այլ ազգի բազմութեանց լեզուախառնուրթեան : Իմ ցաւս այն չէ, սակայն, որ կը յանձնեցնեմ ձեզ, այլ այն որ պետ իսկ դառնամ՝ պիտի չկարենամ պարպել եւ սպառել ինչ որ ըսուած է, ինչ որ խօսուած է, ինչ որ գրուած է Շէյքսփիրի մասին :

Բացէք ձեկկարտի մատենացոյցը, որ կը թուէ միայն ու միայն անգլերէն հրատարակութիւնները, ամբողջովին Շէյքսփիրի գործերուն նուիրուած, որոնց թիւը կը բարձրանայ մինչեւ աւելի քան տասը հազար հատոր : Այսքանը, ինչպէս ըսի, միայն անգլերէն գրուած հատորներ, — հապա գերմաներէն, ֆրանսերէն, ռուսերէն եւ այլ լեզուներով տպուած հատորնե՞րը : Մի մոռնաք որ նոյն հեղինակին մատենացոյցը հրատարակուած է 1911ին, ուրեմն 53 տարի առաջ : Ետքինէ նոր մատենացոյց մը տուաւ 1931ին, ուրեմն 20 տարի ետք, եւ, ընտրովի, լաւագոյնները միայն հաչուելով, ցոյց կուտար յաւելում մը աւելի քան չորս հազար հատոր :

Գիրքերու Հիմալայա՛, կը դոչէ Մարթէն Մօրիս : Եւ լեռնացած այս գիրքերը՝ ի փառս Շէյքսփիրի :

Մանրավէպ մը՝ պատկերազարդելու համար մեծութեան այս տպաւորութիւնը եւ փարատելու համար ունկնդիրներէն ոմանց տկարացող արթնութիւնը :

Ինչպէս կը պատահի ամէն երեսարդի, այն տարիքին մէջ՝ երբ կրակ կիսեն պատանիքները, Կուպիդոն կը բռնէ Շէյքսփիրի թեւէն ու կ'առաջնորդէ տուն մը, ուր մտնելու համար պէտք է դործածել փառոյա մը,— Բիչըրս Թրուորին անունը :

Շէյքսփիր, որ պատահաբար լսեր էր փառոյան, կը մտնէ տունը աւելի կանուխ քան բուն « հրաւիրեալը» իր ընկերը, դործածելով փառոյան :

Կը հասնի « հրաւիրեալն » ալ, կը բախէ դուռը : Շէյքսփիր կը հարցնէ ներսէն.— Ո՞վ է :

— Բիչը՛րս , կը պատասխանէ հրաւիրեալը՝ ինչպէս որոշուած էր կանխօք :

— Գրաւուած է տեղը, կը պատասխանէ Շէյքսփիր :

— Բիչըրս Թրպաւուրն եմ, կ'աւելցնէ բարկութեամբ այն որ դուրսը կը սպասէ :

— Իսկ ես Ուիլըըմ Աչխարհակալն եմ (կիյեոմ Լը Կոնֆերան), կը պատասխանէ Շէյքսփիր :

Կարեւոր չէ թէ ի՛նչպէս կը վերջանայ այս մանրավէպը : Փոխաբերաբար առնելով՝ ճի՛շդ է այս մանրավէպը :

Այսօր աչխարհակալ դարձած է Ուիլըըմ Շէյքսփիրը, իր տիրապետութիւնը տարածելով դիր ու դրականութիւն ունցող ժողովուրդներու վրայ : « Երկիր վրայ, կը դրէ Սուրբ Թեան, չկայ մի քաղաքակրթուած անկիւն, ուր նրա դրամները մուտք դործած չլինեն, — ձապոնիա, Զինաստան, Հնդկաստան, անդամ Մալայեան կղզիները » :

Եւ ամէն լեզու, որ թարգմանած է դայն, տուած է նաեւ ուսումնասիրութիւններ, տեսակէտ պարդած, վերլուծում կատարած, վերջապէս նպաստ մը բերած է չէյքսփիրագիտութեան :

Ահա թէ ինչո՛ւ ամուլ յաւակնութիւն կը համարիմ ճանչնալ Շէյքսփիրը քանի մը դործ կարդալով եւ ելլել ճանչնող դայն : Ուստի կը հարցնեմ .— Ո՞ր քանի է որ, հետախուղելէ ետք Շէյքսփիրեան աչխարհը՝ կրնայ հետախուղել նաեւ չէյքսփիրագէտներու կազմած աչխարհը : Բաւական չեն Շէյքսփիրեան երկու աչխարհները, պէտք է ուսումնասիրել նաեւ այն ժողովուրդներու դրականութիւնը, ուրկէ Շէյքսփիր քաղած է իր առաձը, իրրեւ պատմութիւն, դրոյց, առասպելութիւն, բարք ու վարք : Շէյքսփիր մեծ ծառ մըն է, որ իր արմատները կ'երկարէ բազմաթիւ այլ ժողովուրդներու դրականութեանց մէջ, աւիշը՝ համամարդկային, աւիշը բարձրացնող ուժը իրը :

Այսպէս, ամերիկացի քննադատ մը, Տըկկաս Պըչ, կը խոստովանէր 1930ին թէ Շէյքսփիրի դործին ուսումնասիրութեան նուիրուած հատորներուն ընթերցումն իսկ ամբողջ կեանք մը կը պահանջէ :

Այդ հրատարակութիւնները կը զրաւեն

« ՆԱՀԱՊԵՏԸ »

—o—

Երկու ֆունտ չաքար էր պնեղ, ամէն օր թէյ էր պնում Նուբարի համար : Նուբարը լուրջ բարկանում էր նրա վրայ, ա մաչում էր, որ Նահապետը տղամարդ լինելով, ծառայում էր իրեն :

— Ես պիտի քեղի ծառայեմ , Նահապետ, ոչ թէ դու ընձի, ամօթ է ...

— Ամօթ էն է, որ դու հիմի չարչար ուես, — ասում էր Նահապետը, — դու պիտի զդոյշ էլնես հիմա քո չարժումնքի մէջ ...

Ու եկաւ սպասած օրը : Մի պիչեր լուսադէմին Նուբարը ձայն տուեց Նահապետին, կարծելով թէ նա քնած է :

— Նահապետ :

— Ի՞նչ է, Նուբար, ասա, — վեր թռչելով տեղից անհանդստացած հարցրեց Նահապետը :

— Հարի քո չորեր, դնա Մարիամին կանչի, Նահապետ ...

Նահապետը հասկացաւ, թէ ինչու է Նուբարը Մովսէսի տարեց կնոջը կանչում այս ժամին ու մի բոպէում հագաւ չորեքը :

— Բայց նա տատմե՞ր է, Նուբար, էդ տա՞ղ, փառաց անցաւորի », այժմ կը դոչէ խանդավառ.— Ահաւասի՛կ, ահա ասի՛կ անկորնչելի փառքը, եւ իրականն, եւ յաւիտենական :

Պալատները կը կործանին, լեռները իսկ կը փլին, ցամաքներն անդամ կ'ընկլուղին, ոչի՛նչ կը դիմանայ ժամանակին, — ո՛ւր է, ո՛ւր, կ'անցնի՛ ամէն ինչ, կը փոշիանայ, կը չքանայ : Ո՛վն է միայն որ կը մնայ, ո՛վը որ կը ծիծաղի ծաղի արեւին դէմ, ո՛վը որ կ'ալեկոծի խաւարին դէմ, ցերեկներու եւ դիշերներու կշռոյթը արձանագրող ժամանակին դէմ :

Ու ո՛վ է Շէյքսփիրը, ովկիանո՛ս :

Ի՛նչ ազուոր է լսել Վիքթոր Հիւկօ : Օ՛ Հիւկօ, ազուոր բաներ լսող, յաւիտենական բաներ լսող՝ դո՛ւ, քերթող մեծ եւ կախարդ :

Արդարեւ, դեղեցիկ է իր խօսքը :

« Դարերու Զրոյցին » հեղինակը հարկադրուած էր մեկնիլ իր աքսորավայրը, կեանքդկյլի կղզին :

— Ի՞նչպէս պիտի անցընես ժամանակդ այնտեղ, հա՛յր, մինակդ՝ կղզիին վրայ, կը հարցնէ որդին :

— Պիտի դիտեմ ովկիանոսը, կը պատասխանէ այն որ չատ է երդած ջուրեր թափաւորութիւնը, լոյծ աշխարհին կատղին ու ծիծաղիլը :

Արդարեւ, ի՞նչ կայ աւելի ուսուցանող քան ջուրը, խելօք եւ բարի այս տարրը, որ կը ժպտի, քու պատկերդ կը չինէ, խոնարհութեան դաս կուտայ՝ խոնարհեցընելով քեզ իր մէջ, բայց յանկարծ ա լիք կը չինէ՝ երբ կը դժգոհի, կը փրփրի ու կ'երդէ, յանկարծ կը կատղի եւ կը մռնչէ : Ո՛վը, ուսուցիչ մարդկային պատմութեան, ներչնչարան բանաստեղծութեան, վկայարան յաւերժութեան :

— Իսկ դո՞ւն, ի՞նչ պիտի ընես դուն՝ երբ մեկնի հայրդ դէպի երկար բացակայութիւն, կը հարցնէ Հիւկօ :

— Ե՞ս, ես Շէյքսփիր պիտի թարգմանեմ, կը պատասխանէ տղան :

— Շէյքսփի՛ր, ովկիանոս մըն ալ Շէյքսփի՛րը, կը խորհրդածէ հայրը, ովկիանոս – Շէյքսփիրը :

Քանի մը օր առաջ, Ֆրանսացի քննադատ մը ցաւ կը յայտնէր թէ մեկը խելք չերթաւ վերհրատարակել Վիքթոր Հիւկոյի դիրքը, գրուած՝ Շէյքսփիրի մասին, զոր կը նմանցնէր Փանամայի ջրանցքին, — արդարեւ երկու ովկիանոսները իրարու միացնող ջրանցքի՛ն նման է այդ դիրքը, Հիւկօ – ովկիանոսը եւ Շէյքսփիր – ովկիանոսը միացնող դիրք մը :

Խօսք չէ, մարդիկ կան, որ ովկիանոս են : Ինչպէս Հիւկօ :

Ինչպէս Շէյքսփիրը :

Արդ, կարելի չէ դիտել ովկիանոս – դրագէտը, ինչպէս կը դիտէք ծովը լեռան մը արտեւանունքէն, կամ ինչպէս կը ներկայացնէք սովորական դրագէտ մը արեւէ բեմի կամ ամպիոնի բարձունքէն : կարելի չէ դիտել ովկիանոսը, չանալով ամբողջութիւնը պարփակել տեսողութեան սահմանափակ ծիրի մը մէջ : կարելի չէ մէկ նայուածքով ճշդել եւ որոշել ովկիանոսին եզերքներուն խաղը, կամ չափել խորութիւնը՝ անհունութեան մրցակից : կարելի չէ, վերջապէս, ընդգծել Շէյքսփիրի դիմանկարին բոլոր արտայայտութիւնները՝ իր երկու կամ երեք դործերուն ընթերցումին տուած յաւակնութեամբ, — Շէյքսփիր համապարփակութիւն մըն է, անչափելի բովանդակութիւն, անյատակ խորութիւն, տիեզերական մեծութիւն : Ու ճիշդ կ'ըսէ Վիքթոր Ճիւօրի՝ երբ կը յայտարարէ.— « Աչխարհ մըն է Շէյքսփիր » :

Շատե՛ր կատարած են այս համեմատութիւնը : Անոնցմէ մին՝ Մարթէն Մօրիս կ'աւելցնէ .— « Մէկ չէ, երկո՛ւ աչխարհ է Շէյքսփիր » :

Արդարեւ, մէկը Շէյքսփիրի ստեղծագործութեանց կազմած աչխարհն է, միւսը՝ Շէյքսփիրի նուիրուած մատենագրութեանց :

Սիրելի հայրենակիցներ, մեզը խմս չէ, դո՛ւք ուզեցիք որ յանձնեցնեմ ձեզ՝ հրաւիրելով, այս երեկոյ, ականջ դնելու ոչ միայն Շէյքսփիրի ովկիանոսային ալեկոծութեան, այլ եւ Շէյքսփիրեան Պանթեոնին, — մեծարանքի եւած այլ ազգի բազմութեանց լեզուախառնուրթեան : Իմ ցաւս այն չէ, սակայն, որ կը յանձնեցնեմ ձեզ, այլ այն որ պետ իսկ դառնամ՝ պիտի չկարենամ պարպել եւ սպառել ինչ որ ըսուած է, ինչ որ խօսուած է, ինչ որ գրուած է Շէյքսփիրի մասին :

Բացէք ձեկկարտի մատենացոյցը, որ կը թուէ միայն ու միայն անգլերէն հրատարակութիւնները, ամբողջովին Շէյքսփիրի գործերուն նուիրուած, որոնց թիւը կը բարձրանայ մինչեւ աւելի քան տասը հազար հատոր : Այսքանը, ինչպէս ըսի, միայն անգլերէն գրուած հատորներ, — հապա գերմաներէն, ֆրանսերէն, ռուսերէն եւ այլ լեզուներով տպուած հատորնե՞րը : Մի մոռնաք որ նոյն հեղինակին մատենացոյցը հրատարակուած է 1911ին, ուրեմն 53 տարի առաջ : Ետքինէ նոր մատենացոյց մը տուաւ 1931ին, ուրեմն 20 տարի ետք, եւ, ընտրովի, լաւագոյնները միայն հաչուելով, ցոյց կուտար յաւելում մը աւելի քան չորս հազար հատոր :

Գիրքերու Հիմալայա՛, կը դոչէ Մարթէն Մօրիս : Եւ լեռնացած այս գիրքերը՝ ի փառս Շէյքսփիրի :

Մանրավէպ մը՝ պատկերազարդելու համար մեծութեան այս տպաւորութիւնը եւ փարատելու համար ունկնդիրներէն ոմանց տկարացող արթնութիւնը :

Ինչպէս կը պատահի ամէն երեսարդի, այն տարիքին մէջ՝ երբ կրակ կիսեն պատանիքները, Կուպիդոն կը բռնէ Շէյքսփիրի թեւէն ու կ'առաջնորդէ տուն մը, ուր մտնելու համար պէտք է դործածել փառոյա մը,— Բիչըրս Թրուորին անունը :

Շէյքսփիր, որ պատահաբար լսեր էր փառոյան, կը մտնէ տունը աւելի կանուխ քան բուն « հրաւիրեալը» իր ընկերը, դործածելով փառոյան :

Կը հասնի « հրաւիրեալն » ալ, կը բախէ դուռը : Շէյքսփիր կը հարցնէ ներսէն.— Ո՞վ է :

— Բիչը՛րս , կը պատասխանէ հրաւիրեալը՝ ինչպէս որոշուած էր կանխօք :

— Գրաւուած է տեղը, կը պատասխանէ Շէյքսփիր :

— Բիչըրս Թրպաւուրն եմ, կ'աւելցնէ բարկութեամբ այն որ դուրսը կը սպասէ :

— Իսկ ես Ուիլըըմ Աչխարհակալն եմ (կիյեոմ Լը Կոնֆերան), կը պատասխանէ Շէյքսփիր :

Կարեւոր չէ թէ ի՛նչպէս կը վերջանայ այս մանրավէպը : Փոխաբերաբար առնելով՝ ճի՛շդ է այս մանրավէպը :

Այսօր աչխարհակալ դարձած է Ուիլըըմ Շէյքսփիրը, իր տիրապետութիւնը տարածելով դիր ու դրականութիւն ունցող ժողովուրդներու վրայ : « Երկիր վրայ, կը դրէ Սուրբ Թեան, չկայ մի քաղաքակրթուած անկիւն, ուր նրա դրամները մուտք դործած չլինեն, — ձապոնիա, Զինաստան, Հնդկաստան, անդամ Մալայեան կղզիները » :

Եւ ամէն լեզու, որ թարգմանած է դայն, տուած է նաեւ ուսումնասիրութիւններ, տեսակէտ պարդած, վերլուծում կատարած, վերջապէս նպաստ մը բերած է չէյքսփիրագիտութեան :

Ահա թէ ինչո՛ւ ամուլ յաւակնութիւն կը համարիմ ճանչնալ Շէյքսփիրը քանի մը դործ կարդալով եւ ելլել ճանչնող դայն : Ուստի կը հարցնեմ .— Ո՞ր քանի է որ, հետախուղելէ ետք Շէյքսփիրեան աչխարհը՝ կրնայ հետախուղել նաեւ չէյքսփիրագիտներու կազմած աչխարհը : Բաւական չեն Շէյքսփիրեան երկու աչխարհները, պէտք է ուսումնասիրել նաեւ այն ժողովուրդներու դրականութիւնը, ուրկէ Շէյքսփիր քաղած է իր առաձը, իրրեւ պատմութիւն, դրոյց, առասպելութիւն, բարք ու վարք : Շէյքսփիր մեծ ծառ մըն է, որ իր արմատները կ'երկարէ բազմաթիւ այլ ժողովուրդներու դրականութեանց մէջ, աւիշը՝ համամարդկային, աւիշը բարձրացնող ուժը իրը :

Այսպէս, ամերիկացի քննադատ մը, Տըկկաս Պըչ, կը խոստովանէր 1930ին թէ Շէյքսփիրի դործին ուսումնասիրութեան նուիրուած հատորներուն ընթերցումն իսկ ամբողջ կեանք մը կը պահանջէ :

Այդ հրատարակութիւնները կը զրաւեն

Երկու ֆունտ չաքար էր պնել, ամէն օր թէյ էր պնում Նուբարի համար : Նուբարը լուրջ բարկանում էր նրա վրայ, ա մաչում էր, որ Նահապետը տղամարդ լինելով, ծառայում էր իրեն :

— Ես պիտի քեղի ծառայեմ , Նահապետ, ոչ թէ դու ընձի, ամօթ է ...

— Ամօթ էն է, որ դու հիմի չարչարուես, — ասում էր Նահապետը, — դու պիտի զդոյշ էլնես հիմա քո չարժումնքի մէջ ...

Ու եկաւ սպասած օրը : Մի պիչեր լուսադէմին Նուբարը ձայն տուեց Նահապետին, կարծելով թէ նա քնած է :

— Նահապետ :

— Ի՞նչ է, Նուբար, ասա, — վեր թռչելով տեղից անհանդստացած հարցրեց Նահապետը :

— Հարի քո չորեր, դնա Մարիամին կանչի, Նահապետ ...

Նահապետը հասկացաւ, թէ ինչու է Նուբարը Մովսէսի տարեց կնոջը կանչում այս ժամին ու մի բոպէում հագաւ չորեքը :

— Բայց նա տատմե՞ր է, Նուբար, էդ դործից կը հասկանա՞յ ...

— Գնա՛, դնա՛ կանչի, Նահապետ : Ձերբակ վառի ...

Նահապետը ճրագը վառեց ու վազեց դուրս :

Կանուխ առաւօտուայ սառը քամին խփեց նրա դէմքին, լուսաստղի փայլփլանքները ընկան աչքի մէջ : Ամբողջ դիւղ մռնչում էր, մօտիկ ու հեռու տներից, պիւղի բոլոր թաղերից կանչում էին աքաղաղները : Աւետում էին աչխարհի վրայ բացուող առաւօտը :

Մովսէսն արթնացած, մարդուց սառկառով դարման էր տանում անասուններին : Տեսնելով Նահապետին՝ զարմացած հարցրեց :

— Խե՞ր է, Նահապետ ախպէր ...

— Խեր է : Մարիամ քոյրիկ Թոզ մեր տուն դայ ...

— Փառք քրզի, Աստուած,— մրմնջաց Մովսէսն ու վազեց ներս,— հիմի կի դայ ...

Նահապետը եա վազեց տուն ու չեմից ձայն տուեց .

— Հիմի կիդայ, Նուբար ... Նհոյի կնկան էլ չկանչե՞մ ...

— Չէ, ամօթ է,— չչնջաց Նուբարը, — սաղ պեղական Թոզ չթափուեն դան ...

Բայց չանցած մի բոպէ, ներս մտան եւ Մարիամը, եւ Նհոյի կինը :

— Դու դուրս գնա, Նահապետ ախպէր, — ասաց Նհոյի կինն վարսօն, որ ամուսնու պէս արձակ – համարձակ էր ամէն տեղ ու բոլորի հետ ,— էստեղ քու տեղ չէ, յետոյ մենք քրզի կը կանչինք, գնա՛ մեր աչքալուսանք պատրաստէ ...

Նահապետը դուրս եկաւ : Արեւելքն արդէն կարմրում էր, բայց աքաղաքները դեռ չէին հանդարտում : Ցետոյ դիւղը լցուեց կովերի ու ոչխարների բառաչով ու մայիւնով, չների հաչոցով, սարեակների ու ծիծեռնակների ճռուողիւնով : Արեւը խաղում էր արդէն Աբարատների կատարներին, բայց դաչտերի ու լեռնալանջերի վրայ դեռ մնում էր նրանց բարակ սառուրը՝ հորիզոններից հորիզոն ձգուող շղարչը :

Նահապետը քայլում էր իր տան չուրջը, ականջը ձայնի էր պահում, յետոյ դնում էր դէպի պարտէզը, անցնում ջահել խնձորենիների չարքերի մօտով : Մի տեղում կանգնել ու սպասել չէր կարողանում : Արեւը ծագեց : Այնպէս մեծ էր այսօրուայ արեւը, այնպէս պայծառ, տաք : Մի բոպէում դողն անցաւ Նահապետի մարմնից :

Բայց ինչո՞ւ է այսքան ուչանում ծերունը : Մանուչակի երկունքներն այսքան երկար չէր լինում : Ցաւերը բռնում էին թէ չէ, կէս ժամ յետոյ երեխան ծնւում էր : Ինչո՞ւ է այսպէս ուչանում : Եւ Նահապետն սկսեց վախենալ : Վախը նրա մարքից մտաւ սիրտը, ցնցեց, ապա թափանցեց բոլոր երակների մէջ : Ա

ղիքները կարծես գալարում էին ցաւից : Նուբարին մի բան չպատահի՞ : Այդ մտքից ցնցւում էր մարմինը, դողում սիրտը :

Իր տան կողմից եկաւ ծերունի Մովսէսը : Նա զարմացած նայեց Նահապետին, տեսաւ, թէ ինչպէս է դունատուել նրա դէմքը, կուչ է եկել բարձր մարմինը, կռացել է : Ամէն ինչ հասկացաւ նա, բայց անհանդստութիւն ցոյց չտուեց :

— Օր բարի է էսօր, Նահապետ, ասաց նա հանդարտ եղանակով ու նստեց մէկ ջղարա ծխելնք... էն ապրիլից որ է եկեր, Նահապետ, պիտի միչտ լէ գարուն է չկարուն : Ով որ աղբրի ակունք փորի, կ'անիծուի, իսկ աղբիւր էլի կը բացուի, ջուր դլդլալով դուրս կիտայ ... կեանք լէ հիմի աղբիւրի նման է, Նահապետ, ակունք որ փակուէր էր, էլի բացուեր է ...

Նահապետը ժպտաց : Աչքերը լցուեցին : Հիմա, հիմա կարող էին արցունքի կաթիլները չորալ, ինչպէս անձրեւի կաթիլները արեւի տակ :

— Դու սուրբ մարդ էս, Մովսէս ախպէր ...

— Մեղայ, — չչնջաց Մովսէսը, — մենք մեղաւոր հողածին ենք, Նահապետ, մեղք մի էլա քու հոդուն ...

ՀՐԱՉԵԱՑ ԳՈՂՈՄ

(37 Շար.)

ԿՅԱՆՔԻ ** ՈՍԿԵՐ

– Ասում են՝ ամեն մի տղամարդու մեջ ինչ-որ չափով կա նաև կին, ինչպես ամեն մի կնոջ մեջ էլ՝ տղամարդ։ Ես ինձ մեջ կին եմ զգում, ինչպես որ ամեն մի կին՝ ինձ մեջ տղամարդ։ Ես ինձ մեջ զգում եմ ինչ-որ մի ուրիշ էակ, որ ինձ հետ միասին ապրում է իմ մարմնի մեջ։ Ես ինձ մեջ զգում եմ ինչ-որ մի ուրիշ էակ, որ ինձ հետ միասին ապրում է իմ մարմնի մեջ։

– Ա՛յ, ինչ-որ մի ուրիշ էակ, որ ինձ հետ միասին ապրում է իմ մարմնի մեջ։

– Ես ինձ մեջ զգում եմ ինչ-որ մի ուրիշ էակ, որ ինձ հետ միասին ապրում է իմ մարմնի մեջ։

– Ասում են՝ ամեն մի տղամարդու մեջ ինչ-որ չափով կա նաև կին, ինչպես ամեն մի կնոջ մեջ էլ՝ տղամարդ։

ՀՐԱՊԱՐԱԿԱՑԻՆ ԲԱՆԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ ՎԻՆԻ ՄԱՍԻՆ

Կազմակերպուած Կապոյտ Խաչի Վիճակի մասնաճիւղին կողմէ, Սէրքըլը Կաթոլիկի սրահին մէջ, այս Շաբաթ (Նոյեմբեր 11), կէսօրէ ետք ժամը 3ին :

Բանախօս՝ ՀՈՒՐԻ ԻՓԷԿԵԱՆ

Յայտագրի մանրամասնութիւնը տեղւոյն վրայ :

ԴՊՐՈՑՆԵՐՈՒ ՎԵՐԱԲԱՑՈՒՄ

Վիճակի Ֆ. Կ. Խաչի երեք դպրոցներու հայերէնի դասընթացքները կը վերակսին ուսուցչութեամբ Պ. Կ. Տէրմոյեանի, Նոյեմբերի առաջին շաբաթէն սկսեալ (Չ. Դ. եւ Ե. օրերը) եւ սովորական վայրերուն մէջ :

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Կիրակի, 22 Նոյեմբեր կէսօրէ ետք, ժամը 15էն 23 Մշակոյթի տան մէջ, Հ. Ց. Դ. «Քրիստափոր» խումբի ցերեկոյթը : Մանրամասնութիւնները յառաջիկային :

×

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Հ. Ց. Դ. Նոր Սերունդի Ռոստոմ խումբի տարեկան պարահանդէսը Դեկտեմբեր 12ին, Ալհամպրայի սրահներուն մէջ:

×

ԼԻՈՆ.— Ֆ. Կ. Խաչի տարեկան պարահանդէսը Դեկտեմբեր վերջին, Փալէ Տիւ Քոնկրէի սրահներուն մէջ :

×

Որբերու Օգն. Մարմնի
ՏԱՐԵԿԱՆ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ
Նոյեմբեր 29ին
GRAND HOTEL

★

ԻՐԱՆԻ
ՄԱՅՐԱՔԱՂԱՔԸ ԵԿՈՂՆԵՐՈՒՆ
«PARS HOTEL»
— TEHRAN —
ԿԵԴՐՈՆԱԿԱՆ եւ ԱՐԴԻԱԿԱՆ
ԱՄԷՆ ՅԱՐՄԱՐՈՒԹԵԱՄԲ
Հեռախօս – ՍԵՆԵԱԿՆԵՐ – Բաղնիք
ՍԵՓԱԿԱՆ ՃԱՇԱՐԱՆ
Դալար պարտէզ – Ջուալ լողարան
●
«PARS HOTEL»
Ave. Sepand, 40
TÉLÉPHONE : 626031
CABLES : 206 TEHRAN
●
ՆՊԱՍՏԱՒՈՐ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐ
1 հոգիանոց սենեակ· — Օրը 370 Ռ·
2 հոգիանոց սենեակ· — Օրը 520 Ռ·
(*Նախաճաշով, ծառայութեամբ, սակով*)
երկար մնացողին՝ մասնաւոր գիներ
ԱՅՑԵԼԵՑՔ եւ ՎԱՑԵԼԵՑՔ
« ՓԱՐՍ ՊԱՆԴՈԿԻՆ »
ԱՌԱՒԵԼՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ
★

ՇԻՐԻՄՆԵՐՈՒ ԱՅՑ

Զորեքշաբթի, Նոյեմբեր 11ին, առաւօտեան ժամը 10ին, Հ. Ց. Դ. Նոր Սերունդի «Ահարոնեան» խումբի նախաձեռնութեամբ եւ մասնակցութեամբ Նոր Սերունդի Փարիզեան բոլոր խումբերուն եւ կեդր. վարչութեան, այց մը պիտի կատարուի.— Ա. Ահարոնեանի, Զօր. Անդրանիկի, Ա. Խատիսեանի, Ռուբէնի եւ Շ. Միսաճեանի շիրիմներուն, Փէռ-Լաշէզ :

Ժամադրութիւն ժամը ճիշդ 10ին, Փէռ Լաշէզի Կամպեթա դրան առջեւ :

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ՏՕՆԱԾԱՌ

ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

Տօնածառի աւանդական մեծ հանդէսը, կիրակի՝ Դեկտեմբեր 20, ժամը 4ին, Վարժարանի թատերասրահին մէջ :

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Հ. Ց. Դ. Նոր Սերունդի Պօմոնի «Քրիստափոր» խումբին տարեկան ղեղարուեստական երեկոյթը, Շաբաթ 21 Նոյեմբեր, Պօմոնի Ս. Սահակ – Մեսրոպ սրահին մէջ :

Մանրամասնութիւնները յետագային :

×

«Տարեկան պարահանդէս, Հ. Բ. Ը. Միութեան Մարսէյլի չրջանին, 12 Դեկտեմբեր, Շաբաթ ժամը 21էն մինչեւ արշալոյս, Սփալանտիտ Օթէլի հանդիսասրահին մէջ : »

ԱՆՆԱԽԸՆԹԱՑ
ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՈՍԿԻ ՇՔԱՆՇԱՆ
Modèle Deposé
Թանկագին ու Մնայուն
Ամէնէն Սիրուն Նուէրը

Պարզ ճեւ՝ 200 Ն· Ֆ·
Շրջանակով 300 Ն· Ֆ·
Գնելու համար դիմել՝
EDOUARD KHEDERIAN
66, Rue Lafayette,
PARIS (9·)
Tél. : PRO. 11-63
Expédition contre-remboursement

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9ᵉ)

ՄՈՒՐԱՏ - ՌԱՓԱՅԷԼԵԱՆ
ՆԱԽԿԻՆ ԱՇԱԿԵՐՏԱՑ ՄԻՈՒԹԻՒՆ

ՏԱՐԵԿԱՆ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

ԶՈՒԱՐԹ ՄԹՆՈԼՈՐՏ
Մայրամուտէն մինչեւ կէս գիշեր
ԿԻՐԱԿԻ՝ ԴԵԿՏ· 13, ԺԱՄԸ 17էն 24

3, AVENUE GABRIEL **Ambassadeurs** Métro : CONCORDE

ՊԷՌՆԱՌ ՏԷՏԷՃԵԱՆ

ժողովրդական եւ Արդիական Պարերու Իր Մեծ Նուագախումբով
ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ՃՈԽ ԵՒ ԸՆՏԻՐ ՅԱՅՏԱԳԻՐ

ԱՆԱԿՆԿԱԼՆԵՐ ԽԱՂԵՐ ԶՈՒԱՐՃԱԼԻՔՆԵՐ
ATTRACTIONS BAR BUFFET

ՓԱՐԻԶԱՀԱՅ ՏԻԿՆԱՆՑ ՄԻՈՒԹԵԱՆ
(ՈՐԲԵՐՈՒ ՕԳՆՈՒԹԵԱՆ ՄԱՐՄԻՆ)

ՏԱՐԵԿԱՆ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

Կիրակի 29 Նոյեմբեր ժամը 17էն կէս գիշեր
DANS LES SALONS DU GRAND - HOTEL
12, Bd. des Capucines

ORCHESTRE ATTRACTIONS

Մուտք 10 ֆրանք֊ *Ներկայացող ուսանողներուն կէս գին*

Ապահովել սեղանները WAG. 38-54

ԸՆԹԱՑԻԿ ԱԶԴԵՐՈՒ ՆՈՐ ՍԱԿԱԳԻՆ

ՄԷԿ ԱՆԳԱՄՈՒԱՆ ՀԱՄԱՐ

ՄԱՀԱԶԴ	40 Ֆ·	միջեւ	1/4	սիւնակ
ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ	20 Ֆ·	միջեւ	1/8	սիւնակ
ՅԱՒԱԿՅՈՒԹԻՒՆ	5	»	»	»
ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ	20 Ֆ·	»	»	»
ՀԱՐՍԱՆԻՔ, ՆՇԱՆՏՈՒՔ	20 Ֆ·	»	»	»
ՆՈՒԻՐԱՏՈՒՈՒԹԻՒՆ	10 Ֆ·	»	»	»
ԾՆՈՒՆԴ	20 Ֆ·	»	»	»
«ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ»	10 Ֆ·	»	»	»
«ԿԸ ՓՆՏՈՒՈՒԻ»	5 Ֆ·	»	»	»
ԾԱԽՈՒ Է	25 Ֆ·	»	»	»

Այս գիները մէկ անգամ հրատարակելի եւ ճշգրտուած ծաւալով ազդերու համար են, չորրորդ էջը :

Կանխիկ վճարումը պարտաւորիչ է :

Առեւտրական կամ այլ ազդերու մասնաւոր պայմաններուն համար դիմել Վարչութեան :

ՀՐԱՆՏ ՍԱՄՈՒԷԼԵԱՆ ԳՐԱՏՈՒՆ

51, Rue Monsieur-le-Prince, PARIS - 6ᵉ — Chèque Postal : 1278-35
Tél. : DAN. 88-65

ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՆ ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Բոլոր հատորները ալ լրացեալ են, տպուած երեւան

ՐԱՖՖԻ, երկերի ժողովածու, 10 հատոր	100 ֆր·
ԵՂԻՇԷ ՉԱՐԵՆՑ, երկեր, 2 հատոր	15 ֆր·
ՍՏԵՓԱՆ ԶՕՐԵԱՆ, Ցուշերի գիրք	7 ֆր·
ՌԱՓԱՅԷԼ ՊԱՏԿԱՆԵԱՆ, երկեր, Ա· հատոր	10 ֆր·
ՆԱԻՐԻ ԶԱՐԵԱՆ, երկերի ժողովածու, 4 հատոր	39 ֆր·
ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ, երկերի ժողովածու, հատորը	10 ֆր·
Ա· Գ· ԱԲՐԱՀԱՄԵԱՆ, Հայ Գրի եւ Գրչութեան Պատմութիւն	10 ֆր·
Մ· Գ· ՆԵՐՍԻՍԵԱՆ, Հայ ժողովրդի ազատագրական պայքարը քիւրքական բռնապետութեան դէմ	15 ֆր·
ՅՈՎՍԷՓ ՕՐԲԵԼԻ, Հայ ժողովրդական հէքեաթներ, 3 հատ,· հատորը	15 ֆր·
ԱԼ· ՇԱՀՎԵՐԴԵԱՆ, Հայ երաժշտական պատմութեան ակնարկներ	15 ֆր·
Ա· Բ· ԿԱՐԻՆԵԱՆ, Ակնարկներ հայ պարբերական մամուլի պատմութեան, 2 հատոր	35 ֆր·
ԱՇՈՏ ՅՈՎՀԱՆՆԻՍԵԱՆ, Դրուագներ հայ ազատագրական մտքի պատմութեան	20 ֆր·
Գ· Խ· ՍՏԵՓԱՆԵԱՆ, Արփիար Արփիարեան	5 ֆր·
Հ· ԳԱԲՐԻԷԼԵԱՆ, Հայ փիլիսոփայական մտքի պատմութիւն	7 ֆր·
ՎԱՀԱՆ ՏԷՐԵԱՆ, երկերի ժողովածու, 2 *հատոր լրացեալ*	14 Ֆր·
ՍԱՍՈՒՆՑԻ ԴԱՒԻԹ, *մեծադիր, գունաւոր նկարներով, լրացեալ*	10 Ֆր·

Առաքման ծախքը գնողին վրայ

ԳՐԱՏՈՒՆՍ ԿԵԴՐՈՆԱՏԵՂԻՆ Է
ԿՈՄԻՏԱՍ ՎԱՐԴԱՊԵՏԻ ՁԱՅՆԱԳՐԵԼՈՎ ԲՈԼՈՐ ԵՐԿԵՐՈՒՆ
ՃՈԽ ՄԹԵՐՔ ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՆ ԵՒ ԱՐՏԱՍԱՀՄԱՆԵԱՆ ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԵԱՆՑ

ԿԱՐԴԱՑԷՔ, ՆՈՒԻՐԵՑԷՔ ԱՅՍ ԳԻՐՔԵՐԸ

Շ· ՄԻՍԱՔԵԱՆ	Օրեր եւ ժամեր	20 ֆր·
Ժ· ՄԻՍԱՔԵԱՆ	Բուռ մը Տոմս	15 ֆր·
ՇԱՀԱՆ ՇԱՀՆՈՒՐ	Նահանջը առանց երգի	7 ֆր·
	Ցարալէզներու Դաւանանութիւնը	7ֆր·
Մ· ԻՇԽԱՆ	Ոսկի Աշուն (*բանաստեղծ.*)	10 ֆր·
ՎԱՀԷ ՔԱԶԱ	Կարթը	5 ֆր·

ԱՌԱՔՈՒՄԻ ԾԱԽՔԸ ԳՆՈՐԴԻՆ ՎՐԱՅ

ՅԱՌԱՋ

ՀԱՅՐԱՆԻՔ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925 — Tél. : PROvence 86-60
R. C. Seine 57 A 2731 — C.C.P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝ Տար· 60 Ֆ· Վեցամսեայ՝ 35 Ֆ·
Արտասահման՝ Տար· 80 ֆր· Հատը 0·30 Ֆ·

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ
10
ՆՈՅԵՄԲԵՐ
MARDI
10 NOVEMBRE
1964

LE NUMÉRO : 0,30 FR.

ՀԱՅՐԱՊԵՏԻ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 10157

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

40e ANNÉE — N° 10.157

ԱՆՏԵՂԵԱԿ ՎԻԹԽԱՐԻՆ

Անախընթաց եղաւ միջազգային հաղորդակցութիւնը կրեմլինեան դէպքերուն։ Նմանապէս, հակազդեցութեան տեսլե – րութիւնն ու մեկնաբանութիւնը ան – ախընթաց չափերու հասան միջազգային մամուլին մէջ ։

Պատմակէտ այս իրողութեան անտեսելի է բացառաբար բուն ենթական՝ խորհրդային սահմաններուն մէջ ապրող հինգ հարիւր միլիոնի դանդուածը՝ աւելի քան 225 միլիոն մարդոցմէ բաղկացած ։

Ոչ ոք կրնայ ստոյգ ու լրիւ պիտակել , մինչեւ վերջ չտաւ Խրուշչեւեան չըրնկնէ, ճիշդ ինչպէս ոչ ոք կրնայ առարկել, որ մկրատի մէկ չխկոցով կարուեր անոր ժապաւէնը ։

Գլխատուեցաւ խորուշչեւականութիւնը, թէեւ հեղինակին գլուխը, որքան գիտենք, ուսերուն վրայ կը մնայ ։

Ինչպէս պատմաններու տակ , խորհրդային քաղաքային պիտի ըլլար գըլուխը դերակատարը այս բոլորի ։ Ներ – կուղղայն աղատութեամբ , անո՛ր կեանքն է, որ առաջին հերթին լսելի պիտի դառնար աշխարհին ։

Մարքսեան իրականութեան մէջ, սա – կայն, քաղաքային մանանեխից չէ՛ իչխա – նութեան. բացարձակ հզօրատկութեամբ ը ընդօրինակուի անոր վերապահուած դերը ։

Այս հիմնական նախադրեալէն կը հե – տեւի, որ անլսելի եւ անարժէք են քա – ղաքային սեփական մտածումներն ու արդիքները ։ « Սոցիալիստական » պայ – մաններու տակ բանուորական զանգը – ածներու տեսակէտը « նոյնացած » է իշ – խանութեան տեսակէտին հետ ։

Քաղաքական ու քաղաքացիական իւր – անքի տեսակէտէն արդէն իսկ ստերջ խորհրդային մարդը բացարձակ ամլու – թեան դատապարտելու համար՝ իչխա – նութիւնը զայն կը պահէ անտեղեակ ։

Մէկ օրէն միւսը՝ անհետացաւ խոր – հրդային իրականութեան ամենատիրա – պետ դէմքը, Նիքիթա Խրուշչեւ ։

Այս մասին ի՞նչ կը մտածէ արտաքին աշխարհը ։ Ի՞նչպէս կը մեկնաբանուի այս աթոռը եւ ի՞նչ հակազդեցութեանց պիտի կուտայ։ Ի՞նչ կ'ըսեն արտաքոր – հրդային Համայնավար կուսակցու – թիւնները ։ Ի՞նչ դիրք բռնած են Արե – ւելեան Եւրոպայի իշխանութիւնները ։ Ինչով կը բացատրուի փոփոխութիւնը , ինչպէս ընդունուեցաւ փոփոխութեան լուրը հանրութեան կամ պաշտօնական շրջանակներու կողմէ եւ որո՞նք են հիմ – նական նախատեսութիւնները ։

Այս ու նման բազմապիսի հարցերու պատասխանին անտեղեակ է մարդկային վիթ – խարի զանգուած մը՝ 225 միլիոն անձերէ կազմուցած ։

Ան լաւ դիտէ, որ արտաքին իշխանութիւնը հիմնովին տարբեր է խորհրդային իրականութենէն ։

Գիտէ, որ դուրսի աշխարհին մէջ պո – պութիւն ունին հանրային կարծիք , տե – ղեկատուներկայացնելու ու պաշտպանե – լու անկախ ազատութիւն , ժողովուր – դի քուէով ընտրուած իշխանութիւն ։

Անհաւանական չէ բնաւ , որ անոր ե – րկայութեան ենթադրութիւնները կը պարզացնեն ամէն իրականութիւն ։

Ահաւոր տեսակ մը « բանահիւսութիւն » կամ « վիպագրութիւն » է , սակայն ։

Ահաւոր փաստը կը մնայ այն, որ այս դարուն, 225 միլիոն մարդ ան – ձնական բացարձակ խաւարի մը մէջ կ'ապրի ։

Ահկ շուրջ հարիւր տարիներ առաջ, Պետերբուրգի մօտ 70 միլիոն բնակիչնե – րէն 44 միլիոնը ճորտ էին ։ Ասոնցմէ 22 միլիոնը կը պատկանէին ցարին, իսկ 22 միլիոնն ալ՝ մօտ հարիւր հազար հողա – տէր ընտանիքներու։ Երբ 1861ին Ալեք – սանդր Բ. այս ճորտերը ազատագրեց , 49 տարի անցաւ, մինչեւ որ անոնք կըր – ցան վճարել իրենց ազատութիւնը իրա – ցընող փրկագինը ։

Ուստի, ճշմարտութենէն չեղած պիտի չըլլանք, եթէ ըսենք, որ ճորտերու ազա – տագրումը հռչակող հրովարտակին գոր – ծադրութիւնը լրացաւ 1910ին միայն ։

Երբեք պէտք չէ մոռնալ, որ այս է պատմական հեռապատառը խորհրդային իրականութեան։ Հիմնովին այլ էր մարդ – կային «հում նիւթ»ը, որով Տանթոններ ու Միրապօներ Ազատութիւն , Հաւասա – րութիւն եւ Եղբայրութիւն հռչակող Ֆը – րանսական յեղափոխութիւնը կերտելին , եւ էութեամբ տարբեր էր մարդկային չա – փաքը, որով Լենին պետական յեղաշրջում յառաջացուց եւ ցարական տիրակալու – թեան տեղ մարքսեան բացարձակատիրու – թիւնը հաստատեց ։

Ֆրանսական Յեղափոխութեան բա՛ց – ձեւած իրաւունքներու տէրը եղաւ Մա – դը՝ ան, որ դլխագրին կ'արժանանայ առանձին եւ ուրոյն էակ մը ըլլալու հան – գամանքով ։

Բոլշեւիկեան յեղաշրջումի բանաձեւած իրաւունքներու ենթական եղաւ փոքրա – կիր քաղաքացին՝ ան, որ ընկերային կա – ոյցի մէկ մարդկային «աղիւս»ն է մի – այն, սակայն երբեք ինքնարժէք ամող – ջութիւն ։

Այս պատմական փաստէն երբեք չենք հետեւցներ, թէ մարքսեան վարչաձեւ ու տարաղներ կատեցուցած են գաղափարա – կան շարժը խորհրդային իրականութեան մէջ։ Ընդհակառակն, համոզուած ենք , որ խորհրդային մարդոցմէ բաղկա – ցած 225 միլիոններոց վիթխարի զան – գուածը խորտակիչ պահանջ կը դդայ տեղեա՛կ ըլլալու, տեսակէ՛տ ունենալու , դերակատա՛ր դառնալու ։

Իսկ այս իմաստով պատմութիւնը ան – պայման տեղ մը պիտի վերապահէ Նիքի – թա Սերգեեւիչ Խրուշչեւի ։

Չենք դիտեր, թէ ասկէ հարիւր տարի ետք ինչ պիտի ըսուի անոր մասին ։

Սակայն, ինչ ալ ըսուի, պատմական փաստ պիտի մնայ, որ այս կամ այն պատճառով, այս կամ այն չափով՝ Ռը – րուչչեւ վերջ տուաւ իմացական քարա – ցած դրութեան, թոյլ տալով հոլո – վոյթը գաղափարական չարժին ։

Գիտէ՞ր , թէ ինչ տարերային ուժի արդելակները կը վերցնէ ։ Գիտակցօրէն եւ ուզելո՞վ քակեց փականքներն այդ ու – ժին։ Իր նպատակներէ՞ն էր զայն չղթա – յազերծել ։

Թերեւս ոչ։ Բոլոր պայմաններու տակ՝ չենք դիտեր ։

Եւ սակայն, ինչ ալ ըլլայ տրուած հարցումներուն պատասխանը՝ արդիւնքն է կարեւոր ։

Այդ մարդին մէջ յետադարձ դժուար կ'իրագործուի ասկէ ետք ։

Անհաւանական չէ, որ առաւելաբար ա՛յս մասին կը մտմտան Մոսկուայի կենտրո – նականները այժմ ։

Ապահովաբար, ասո՛ր համար է, որ ա – մէն ջանք պիտի թափեն անտեղեակ պա – հելու կարողական անչափելի ուժակա – նութեան տէր վիթխարի զանգուածը։

« ՑՈՒՄԱԲԵՐ »

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՀԱՆԴԻՍՈՒԹԻՒՆՆԵՐԷՆ ԵՏՔ

ԽՈՐՀՐԴԱՑԻՆ ՆՈՐ ԶԻՆՔԸ

Ինչպէս դրած էինք, բացի Ալպանիա – էն, ընկերվարական բոլանդակ աշխար – հը Մոսկուա հաւաքուած էր, Հոկտեմ – բերեան յեղափոխութեան 47րդ տարե – դարձին առթիւ։ Իր. համազումարէն ի վեր նման համախմբում չէր տեսնուած խորհրդային մայրաքաղաքին մէջ։ Զին – ուորական տողանցքին դլխաւոր վրտէքը եղած է «հակահրթիռ» հրթիռը։ Տողանց – քը սկսած է ժամը 10ին, վերին հակողու – թեամբ մառեչալ Մալինովսկիի, որ բեմ բարձրանալով արտասանած է իր ուան – դական ճառը ։

Կը թուի թէ Պաշտպանութեան նախա – րարին ճառը այնքան բուռն եղած է որ Պրաւդա աւելի յարմար դատած է որոշ մասեր չհրատարակել ։ Հազիւ կ'ըսուի թէ խօսք առած է։ Մառեչալ Մալինո – վըսկի չատ խիստ եղած է Ամերիկացնե – րու եւ մանաւանդ Մ.Ք. Նամարայի նկատ – մամբ ։ «Այսօր խաղաղութեան համար պայքարիլ, չէր նշած Մալինովսկի, կը նշանակէ չատ աչալուրջ ըլլալ, դիմակա – դերծ ընել աշխարհակալներու քաղաքա – կանութիւնը, ուշադրութեամբ հետեւիլ խաղաղութեան թշնամիներուն գործու – նէութեանց »։ Իր բուռն խօսքերը հաւա – նութիւնը գտած են Շու էն Լայի , բայց չատ առաջ գացած ըլլալով, պատերազ – մական նախարարը անմիջապէս աւելցու – ցած է թէ կուսակցութիւնը հաւատարիմ կը մնայ խաղաղ համակեցութեան լենին – եան սկզբունքին։ Մալինովսկի այս ան – գամ ալ անչուշտ յիշած է խորհրդային զինեալ անպարտելի ուժը։ Ասոր իբրեւ պատկերացում , զլխաւոր տարբը եղած է « հակահրթիռ» հրթիռը ։ Հոկտ զէն – քը մօտ երեսուն մեթր երկարութիւն ու – նի եւ հինգ մեթր տրամագիծ , բայց պա – հած է իր խորհրդատուր բնոյթը ։ Ըսուած է միայն թէ հակառ տարածութիւններու վրայ կրնայ իր նպատակակէտին հասնիլ։

Նոյն իրիկունը Կրեմլինի համապատաս – խաններու մեծ սրահին մէջ, բաժակաճառերը իրարու յաջորդած են, ապացոյց տալով նաեւ այս առթիւ հաւաքական զեկավա – րութեան ձեւին։ Այսպէս խօսած են՝ Ա – լեքսիս Կոսիգին, որ իր բաժակը բարձ – րացուցած է «խորհրդային ժողովուրդին որ համայնավարութիւնը կառուցանեց »։ Ցետոյ՝ Նիկոլա Պոդկորնի բաժակը պար – պած է «խորհրդային համայնավար կու – սակցութեան կենացը»։ Իրմէ եաք, նոր ընդհ. քարտուղարը՝ Լէոնիտ Բրեժնեւ , չնորհաւորած է առաւօտեան տողանցքին դինուորական պատասխանատուները եւ կենացը խմած է Սորհ. Միութեան դին – եալ ուժերու, որոնք, չէշտած է «ամրողջ ընկերվարական պլոքը կը պաշտպանեն »։

Բրեժնեւ մանաւանդ կերպով չնորհաւո – րած է մառեչալ Մալինովսկին ։

Միքայէլ Սուսլով, կուսակցութեանց միջեւ յարաբերութեանց եւ վարդապե – տական հարցերու մանազիտը, իր կար – դին ողջունած է «քոյր կուսակցութիւն – ները » , ընկերվարական երկիրներու բա – րեկամական զգացումները եւ համայն աշխարհի համայնավարներուն համախո – հութիւնը։ Այդ պահուն, Բրեժնեւ կենաց խմած է Շու էն Լայի հետ ։

Վերջապէս Անաստաս Միկոյեան բա – ժակը բարձրացուցած է « Խաղաղու – թեան, ժողովուրդներու միջեւ բարեկա – մութեան, խաղաղ համակեցութեան եւ ի – րենց ազգային անկախութեան համար պայքարող ժողովուրդներուն » կենացը ։ Այս վերջին թօսքը չատ հաճոյք չէ պատճառած Շու էն Լայի ։

Մառեչալ Մալինովսկի կրկնած է, մա – սամբ, առաուն ըսածները, բուռն կեր – պով չէշտած է.— « Սորհ. համայնավար կուսակցութիւնը պէտք է իր վառօդը չոր պահէ որպէսզի հակառակորդի որեւէ փորձ իր արժանի պատասխանը առա – նայ »։

× Հաւանական կը նկատուի որ տեղի տալով Զինագիներուն փափաքին, խոր – հըրդային համայնավար կուսակցութեան կեդրոնական կոմիտէն յետաձգէ կու – սակցութեանց այն ժողովը զոր որոշած էր Դեկտեմբեր 15ի համար ։

× Ալպանիոյ կուսակցութեան պաշտօ – նաթերթը՝ Զերի ի Փոփուլիթ , որ նաեւ պաշտօնական բերանը կը նկատուի Փե – քինի, կը դրէ թէ պէտք է վերահաստա – տել Սթալինի դիշատակը, այլ խօսքով՝ սթալինականութիւնը ։ Թիրանայի թեր – թը կը դրէ ։— « Բազմաթիւ միջոցներ ձեռք պիտի առնուին այս պայքարին մէջ եւ այդ միջոցներէն մէկն է անտարակոյս կարեւորագոյնը, իր տեղը դնել Սթալինի դէմքն ու գործը եւ մերժել խրուշչեւեան վերաքննականներու մեղադրանքները Սթալինի դէմ։ Հիմնական հարց է » ։

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԱՏԸՆԱՒՈՒԸՐ Փարիզ հասաւ իր ընտա – նիքով ։ Այս 29րդ այցելութեան դլխա – ւոր պատճառն է նախկին վարչապետին «Քաղաղական եւ Ընկերային Գիտու – թեանց » անդամ նշանակուիլը։ Առիթը պիտի օգտագործուի սակայն որ Ատըն – աուըը եւ տը Կոլ տեսնուին բարելաւելու համար երկու երկիրներու յարաբերու – թիւնները ։

ՃԱՓՈՆԻ մէջ հակամերիկեան ցոյցերը կը չարունակուին ։

ՖՐԱՆՍԱՑԻ աշխատաւորական կարե – ւորագոյն սենտիքաներէն քրիստոնեայ Աշխատաւորներու Ֆրանսական Համա – դաշնակցութիւնը փոխեց իր դիմագիծը , փոխարկելէ համագումարի մը մէջ , ուր քրիստոնեաները փոքրամասնութեան մէջ մնացին։ Այսպէս Քրիստոնեայ աշխատա – ւորներու Ֆրանսական դաշնակցութիւնը այսուհետեւ պիտի կոչուի ։— Աշխա – տանքի ֆրանսական եւ ժողովրդավար համադաշնակցութիւն ։ Փոքրամասնու – թեան մէջ մնացողները յայտարարեցին սակայն թէ իրենք կը մնան հին անունով։

ՀԱՊԻՊ ՊՈՒՐԿԻՊԱ Թունուզի նախա – գահ վերընտրուեցաւ։ Միակ թեկնա – ծուն էր ։

ԺՈՐԺ ՊԻՏՕ նամակ մը դրած է փաս – տաբան եւ Հանրապետութեան նախագա – հի պաշտօնին թեկնածու՝ Թիքսիէ – Վինեանքուրի ուր կ'ըսէ ի մէջ այլոց ։ « ... Հետեւիլն կը հետեւիմ ձեր փառաւոր ճիպին եւ ունեցած յաջողութեան ։ Ուրա – խութեամբ կը ծափահարեմ ։ Երբ օրը գայ, ամէնքս ալ գործի կ'անցնինք ։ Իմ մաղթանքս է եւ ուրիչ բան չեմ մաղթեր եթէ ոչ յաղթանակ մը որ ձախողութիւ – նով մը պէտք է սկսի (դիս կը հասկը – նաք)» ։

ՖՐԱՆՍԱՑԻ պետական պիւտճէի քըն – նութիւնը ցոյց կուտայ որ ձայն – պատ – կերասփիւռը 145 միլիոն (14ուկէս հին միլիառ) Ֆրանք բաց ունի ։

ԱՆԳԼԻԱԿԱՆ ըրջանակներու համաձայն անկարելի չէ որ Անգլիացիք կրկին քուէ – աուուի երթան գարնան ։ Արդարեւ վար – չապետ՝ Ուիլսըն աւելի լայն մեծամաս – նութիւն մը կ'ուզէ ձեռք չզել ։

ՀՌՈՄԻ խորհրդային դեսպանատան մօտ ռումբ մը պայթած է առջի գիշեր ։

ԻՏԱԼԻՈՑ մէջ գործադուլները կը վե – րըսկսին եւ դրեթէ անչարժութեան կը դատապարտեն երկրին կեանքը ։ Ուղե – վարներէն զատ, Հռոմի բժիչկներն ալ գործադուլ սկսած են 48 ժամուան հա – մար ։ Կ'ուզեն իրենց կացութիւնը վերա – քննել տալ ։

ՊՐԱԶԻԼԻ մէջ սկսած են դրաւուիլ այն կալուածները որոնք քիչ կը չահագոր – ծուին ։

ՏԸ ԿՈԼ ԵՒ ՃՈՆՍԸՆ չնորհաւորական հեռագիրներ դրկած են Անաստաս Մի – կոյեանի Հոկտեմբերեան յեղափոխու – թեան 47րդ տարեդարձին առթիւ ։

ՇԷՅՔՍՓԻՐԻ
ԿԵԱՆՔՆ ՈՒ ԳՈՐԾԸ

Բ.

Նոյն իրողութիւնը հաստատելու համար կը գրէ Սուրխաթեան .—

« Պատմաբանները, իրաւագէտները, կրօնական կուլտի ներկայացուցիչները, լեզուագէտները, հոգեբանները, քաղաքատնտեսները, անգամ բուսաբանները ու կենդանաբանները հատորներ են գրել Շէյքսփիրի ստեղծագործութեան չուրջը: Հոգեբոյժները դիտել են, թէ ի՛նչպէս տասնվեցերորդ դարի գրողը զարմանալի նըրբութեամբ եւ իրական դծերով անդրադարձել է խելագար մարդու հիւանդութիւնները (Օֆելիա, Լիր արքայ): Արուեստագէտները, քննադատները արձանագրել են թէ ո՛րքան «գօրեղ է եղել հանճարի լոյսը», որով թափանցել է նա մարդկային հոգու հեռաւոր ծալքերը: Լեզուագէտներն ու բնագէտները աւելի հեռու են գնացել, — առաջինները հաշուել են թէ Շէյքսփիրի բառամթերքը որպիսի՛ հնարաւորութիւն է պարունակում, եւ գտել որ Շէյքսփիրը գործածել է 17 հազար բառ, եւ դա այն ժամանակ՝ երբ 19րդ դարի մեծագոյն գրողները գործածել են ամենաչաւը 9 հազար բառ: Իսկ բնագէտները հաշուել են այն ծառերի եւ բոյսերի թիւը, որոնց անունները իրենց բնորոշ յատկութիւն – ներով ու արտաքին պատկերով յիշել է բանաստեղծը իր պիէսների մէջ» :

Օրինակ մը տալու համար՝ յիշեմ Անդրէ Ամպէրի գործը ,— Շէյքսփիր է լա փաթոլոժի մանիթալ, տպ. Փարիզ, 1935 : Այս գործին մէջ քննութեան առնուած են նախանձի, սիրոյ, ոճիրներու եւ այլգան կիրքերու ախտաբանական պատճառները, մելամաղձոտութեան, երազներու, բանդագուշանքներու, խենթութեան մասին Շէյքսփիրի տեսակէտները: Անշուշտ չէք սպասեր որ ըսեմ թէ ճիշդ են այդ տեսակէտները,— ուղեղ, հոգի, կազմախոսութիւն ու բնախօսութիւն, առարկաներ են, որոնց մասին արդի դիտութիւնը այնքան խոր ուսումնասիրութիւններ է կատարած, որ վեր ի վայր չրջուած է Շէյքսփիրի ժառանգութիւնը : Մէկ բան միայն ճիշդ է թէ Շէյքսփիր, որքան ա – ռաջ արտադրող՝ նոյնքան կատարի կարզացող մը, պեղած ու մաղած է հին մատենադրութիւնը՝ կազմելով համայնա – դիտական ծանօթութեանց հարստութիւն մը, ինչ որ դինք կը դասորոշէ այն դրողներէն, որոնք տիվիթ մը տեղաւորելէ առաջ իրենց զօտիին մէջ ու սպէի փետուր մը՝ իրենց ականջին ետեւ, դրպտիտ կը հաշուեն ... իրենք դիրենք :

Վերջապէս, հրատարակուած են նաեւ Շէյքսփիրեան բառարաններ, բացատրելու համար Շէյքսփիրի դործածած կարգ մը բառերու թաքուն իմաստը, — օրի – նակ՝ անգլիացի Ընեընի կողմէ պատրաստուածը, կամ դերմանացի Ալեքսանդրը Շմիտի կողմէ պատրաստուածը: Ցիշենք նաեւ Մէքընղլի պատրաստածը, որ տե – սակ մը համաբարբառ է՝ ցոյց տալու համար բուսական, միջատաբանական ու դիւցաբանական վկայութիւնները, յատկապէս հնագիտական մատենադրութենէն եւ Աստուածաչունչ Մատեանէն քաղածոյ յիշատակութիւնները :

Կը կրկնեմ, այս ամէնը կը յայտնեմ՝ հաստատելու համար հանդիսաւորապէս թէ բան մնացած չէ որ ըսուած կամ դրուած չըլլայ : Եւ ի՛նչպէս կ'ուզէք որ հետաքրքրական ըլլայ, նորութիւն ըլլայ ձեզի՝ ինչ որ պիտի ըսեմ Շէյքսփիրի մասին: Ես կը մերժեմ, իմ մասիս կ'ըսեմ , որեւէ յաւակնութիւն՝ Շէյքսփիրը ձեզի ներկայացնելու փորձի մը մէջ :

Երբ մեծերը ովկիանոսի կը նմանցնեն Շէյքսփիրը կամ դայն կը չափեն՝ աչ – խարհը իրենց կանդուն առած, բաւակա՞ն է մեթէ Արարատը, ո՛վ Արարատի զաւակը, կ'ըսեմ ես ինծի՝ որ մեր լե՛ռը մի – այն ունիմ իրրեւ չափոց կամ կշիռ , լեռ մը որ բանի չի ծառայեր, ոչ իսկ նաեւ բարձրացնելու իր վրայ :

Ինդրեմ, մի՛ ըսէք թէ կ'ուզեմ իմ այս ճառիս տալ այն հոեւորական ձեւը, դոր Շէյքսփիրը տուաւ իր հերոսին՝ Յուլիոս Կեսարի մարմնոյն առջեւ : Փոյթ չէ, թոյլ տուէք, սակայն, ըսել Անտոնիոսի հետ, այստեղ Շէյքսփիրի համար, թէ « նման մարդ աչխարհը դեռ չէ տեսած»:

Անոնք որ սուր բարձրացուցին՝ վախ – նալով որ աչխարհակալ եւ տիրակալ կը դառնայ Շէյքսփիր, անոնք որ փորձեցին դայն սպաննել՝ յայտարարելով որ իւրացուցած է այլոց ժառանգութիւնը, անոնք որ ուղեցին ազատել մեծ բանաստեղծին համբաւը՝ պնդելով որ գոյոյց չէր տա – ւած, անոնք որ պատրաստ են ամէն ապիկարութիւնը՝ Եոհաննէս Ֆաֆթո – նում անուանեցին այս հանճարը , Ժոզ լսեն մեզ.— կ'ընդունի՞նք, կ'ընդունի՞նք բոլոր մեղադրանքները: Բայց հարկ է ընդունիլ նաեւ թէ երբ մեռաւ՝ 52 տարեկան էր Շէյքսփիր: Մօտաւոր հաշիւով՝ կեանքին կէսը միայն անցուց Լոնտոնի մէջ, աչխատելով իր ապրուստին համար, աչխատելով իր ներչնչումը պարպելու համար, աչխատելով բեմին համար : Եւ քառորդ դարու ընթացքին՝ լատիներէն սորվեցաւ, ու քիչ մը յունարէն, ինչպէս կ'ըսեն կենսագիրները : Նաեւ Ֆրանսերէն, ու քիչ մը սպաներէն, ինչպէս կը հաստատեն Շէյքսփիրագէտները : Կար – գաց յունական ու լատինական դրական – նութիւնը, կարդաց Մոնթէնեը: Ու տը – ւաւ աւելի քան 35 կտոր գործ :

Ի՞նչ ահաւոր իմացականութիւն :

Կը խոստովանիմ որ սարսափը կը պա – ւէ հոգիս, պակուցումը կը պաչարէ մը – տածմանս ակունքը, երբ կը խորհիմ հը – րաչագոր եւ անըմբռնելի այս դէմքին մասին :

Շատեր գրած են այն վախին մասին, որ կը բռնի Շէյքսփիրի գործէն: « Շէյ – քըսփիրեան վախ» կոչուածը փոպի մը չէ, ոչ ալ փէօռ կամ բռէնք, այլ միայն տուք : Համլէթեան տարր մը կայ այս տարակոյսին մէջ, բումփլէքս մը՝ որ որ – ևէսըմանի կը հասցնէ, վարանում, երկ – մտութիւն, վհեհերանք, հրաժարում , հոգեկան ծփանք կը պատճառէ, կուտայ սարսուռ անէութեամբ եւ երանութեամբ թրթռուն՝ հաւասար կչռոյթով :

Կարելի՞ է միթէ ուրանալ այդ վախը , այդ երկբայութիւնը Շէյքսփիրի առջեւ : Ռինկին վրայ բարձրացողին առաջին պա – հու երկիւղը՝ որքան ալ ուժով պատ – նադատը ինքզինք : Շէյքսփիր առաւել եւս կ'ահեցնէ, կը զարգացնէ, կը հասուն – ցընէ այդ երկիւղը՝ ոչ միայն իր գործին առասպելական մթութեամբ եւ պատմու – թեամբ, քանակով եւ որակով, այլ եւ իր կենսագրութեան հանելուկային դրուագ – ներով :

Հանելուկը կը սկսի անունէն :

Ի՞նչպէս կը գրուի, իր անունը : Աւելի քան եօթը ձեւով է գրուած, երբեմն ութ տառերով, երբեմն տասը, երբեմն տասնեւմէկ : Մկրտութեան արձանագրութիւնը կատարուած է, Ս. Երրորդութիւն եկե – ղեցւոյ Մատեանին մէջ, այսպէս .— Գուլիէլմուս, փիլիուս Եոհաննէս Շէյքս – փիր: Հօրը անուան ուղղագրութեան մէջ լատիներէնի սխալ մը կայ, խոհանոցի լատիներէն թերեւս , ինչպէս կ'ըսեն Ֆը – րանսացիները: Կարեւորը վերջին անունն է, սակայն, մականո՛ւնը Սթրէթֆորտի մեծանուն զաւկին, գրուած ինը տառե – րով՝ ինչպէս կը տառադրէր ինք եւս , թէեւ երբեմն ալ՝ ութ տառերով : Հինե – րու մօտ տառադրութեան ուղղագրու – թիւնը կարեւոր չէր թերեւս ,— մեր Ա – բովհանը տառադրած է թէ Աբովեան , թէ Ապովեան : Այսպէս Շէյքսփիրի անու – նը կը տեսնուի նաեւ տասնեւմէկ տառե – րով՝ Հնչեակներուն վրայ, հրատարակ – ուած իր իսկ կենդանութեան: Իրրեւ ծի – ծաղի նիւթ՝ ըսեմ որ... Ժաք – Փիէռ դրողներ ալ եղան, հանճարը ... ազդայ – նացնելու տխմար փորձով մը, որու մէջ չատ վարժ են... Թուրքերը, հազար – ի – յինի, Համերոսը դրելով... էմմէր, ա – ռանց խորհելու թէ պատանդ իսկ կարելի չէ առնել հանճարը, (Համերոս, յունարէն արմատական իմաստով, կը նշանակէ պա – տանդ) : Շէյքսփիր եւս, տասնեւմէկ տա – ռերով դրուած ձեւին մէջ, արմատական իմաստով՝ կը նշանակէ «նիզակ ճօճող», բարդ բառ մը, որ վկայութիւն կուտայ իր նախնեաց ռազմական բարքերուն մասին :

Առնենք ծննդեան թուականը :

Սթրէթֆորտի եկեղեցւոյ մկրտու – թեան Մատեանը կուտայ սա թուականը, — 26 Ապրիլ 1564: Քրիստոնէական ա – ւանդութիւն է մկրտութիւնը կատարել ութօրեքին, « յաւուրն ութերորդի » երբ տեղի կ'ունենար անուանակոչութիւնը, ինչպէս կը վկայէ Աւետարանը (Ղուկ. Ա. 59) : Արիստոտէլ, իր կարգին, կը վկայէ թէ քրիստոնէութենէն առաջ եւս սովորութիւն չէր անուանակոչութիւն կատարել՝ առանց միջոց մը սպասելու, — ընդհանրապէս եօթը օր, այն հաւատքով թէ եօթը թիւը հրաչագործ էր եւ եօթը օր ապրողը կը դիմանար այլեւս : Ցոյները ամփիտրոմիա կամ օնոմասթէրիա կը կոչէին անուանակոչութեան օրը, որ չորթով մը կը բաժնուէր ծննդեան օրէն : Ե – թէ Շէյքսփիր մկրտուած է Ապրիլ 26ին, ուրեմն ծնած է ոչ թէ մէկ օր առաջ , ոչ թէ « առ եառնդ », ինչպէս կ'ըսէ մեր հին լեզուն, այսինքն «իրը երիւք ա – ւուրբք անդր», այլ ապահովաբար մէկ չորթ առաջ : Բայց հիմա կենսագիր – ները կը դնեն 23ին, (Քինըլ կը դնէ 22 – ին), այն պատրուակով որ, ինչպէս կը դրէ Լէօ Ժուպէռ, կ'ուզեն ծննդեան եւ մահուան թուականները դնել նոյն օրը, ըսելու համար թէ Շէյքսփիր ծնած եւ մեռած է նոյն ամսուան նոյն օրը, ծնած տեղը,— 23 Ապրիլ 1616 , Սթրէթֆորտ :

Ցաճախ դրուած է թէ Շէյքսփիր եւ Սերվանթէս մեռած են նոյն օրը, Ապրիլ 23ին: Պէտք է դիտել տալ թէ այդ չըլ – նէին՝ Անգլիա տակաւին ընդունած չէր Գրիգորեան օրացոյցը, ըստ որու՝ Շէյ – քըսփիր մեռած է Մայիս 3ին, իսկ Սեր – վանթէս Ապրիլ 23ին:

Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ

ՄԵՐ ՔԻԹԻՆ ԴԵՐԸ...

—o—

Ի՞նչ կ'արժէ մեր քէթը : Ձարտարբուհեստին համար, անտարակոյս, մեծ նաւը ոսկինեը : Կնոջ քթին կ'ապաւինի դեղանիւթերու հակայ ճարտարարուեստը, որ զոյութիւն ունի միայն ու միայն թոյլ չտալու համար որ փայլի: Քիմիագէտները, զոյնի մասնագէտները , մորթագէտները եւ ուրիշ մասնագէտներ՝ անդադար կը զբաղին քթի բրնձափոչիի որակի բարելաւումով : Կան նաեւ՝ գործարանները , մասնագէտները եւ այլ բանուորները , որ դիչեր – ցերեկ կը զբաղին մչակումովն ու ծրարումով քթի բրնձափոչիին, որ ծանուցումներու մէջ փափկանկատօրէն կը յիչատակուի իրրեւ դէմքի բրնձափոչի կամ « մէյք ափ » :

իր նախնեաց ռազմական բարքերուն մասին :

Առնենք ծննդեան թուականը :

Սթրէթֆորտի եկեղեցւոյ մկրտութեան Մատեանը կուտայ սա թուականը, — 26 Ապրիլ 1564: Քրիստոնէական աւանդութիւն է մկրտութիւնը կատարել ութօրեքին, « յաւուրն ութերորդի » երբ տեղի կ'ունենար անուանակոչութիւնը, ինչպէս կը վկայէ Աւետարանը (Ղուկ. Ա. 59) : Արիստոտէլ, իր կարգին, կը վկայէ թէ քրիստոնէութենէն առաջ եւս սովորութիւն չէր անուանակոչութիւն կատարել՝ առանց միջոց մը սպասելու, — ընդհանրապէս եօթը օր, այն հաւատքով թէ եօթը թիւը հրաչագործ էր եւ եօթը օր ապրողը կը դիմանար այլեւս : Ցոյները ամփիտրոմիա կամ օնոմասթէրիա կը կոչէին անուանակոչութեան օրը, որ չորթով մը կը բաժնուէր ծննդեան օրէն : Եթէ Շէյքսփիր մկրտուած է Ապրիլ 26ին, ուրեմն ծնած է ոչ թէ մէկ օր առաջ , ոչ թէ « առ եառնդ », ինչպէս կ'ըսէ մեր հին լեզուն, այսինքն «իրը երիւք աւուրբք անդր», այլ ապահովաբար մէկ չորթ առաջ : Բայց հիմա կենսագիրները կը դնեն 23ին, (Քինըլ կը դնէ 22ին), այն պատրուակով որ, ինչպէս կը դրէ Լէօ Ժուպէռ, կ'ուզեն ծննդեան եւ մահուան թուականները դնել նոյն օրը, ըսելու համար թէ Շէյքսփիր ծնած եւ մեռած է նոյն ամսուան նոյն օրը, ծնած տեղը,— 23 Ապրիլ 1616 , Սթրէթֆորտ :

Ցաճախ դրուած է թէ Շէյքսփիր եւ Սերվանթէս մեռած են նոյն օրը, Ապրիլ 23ին: Պէտք է դիտել տալ թէ այդ չըլնէին՝ Անգլիա տակաւին ընդունած չէր Գրիգորեան օրացոյցը, ըստ որու՝ Շէյքսփիր մեռած է Մայիս 3ին, իսկ Սերվանթէս Ապրիլ 23ին:

Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ

« ՆԱՀԱՊԵՏԸ »

—o—

Նրա փոքրիկ դլուխը հիմա ցնցւում , դողդողում էր ուսերի վրայ :

— Էդ աղբիւր որ կ'ասես,— վրայ բերեց Նահապետը, — էդ աղբիւր ես չեմ , հայ աղջն ի էդ աղբիւր ...

— Հայ աղջ լէ՝ դու խա, ես եմ, եր – րորդն է, չորրորդն է ...

Ձմարիտ ի, Մովսէս ախպէր, ճշմա – րիտ ի, — համաձայնեց Նահապետը ծը – խելով :

Արեւը դլորուելով վեր էր բարձրա – նում: Ինչքան էլ Մովսէսն աչխատում էր հանդստացնել Նահապետին, նրա սիրտը դարձեալ թրթռում էր, ականջը ձայների էր ...

Երկու ժամից աւելի էր, որ Նուբարը ցաւերի մէջ էր: « Հոգիս դուրս դայ, Նուբար : երանի էն րոպէին, որ էդ փորձանքից ազատնիս», — մտածում էր Նահապետը լսելով ու չլսելով Մովսէ – սին, որ երկրում պատահած մի խրատական պատմութիւն էր պատմում :

— Մովսէս ախպէր, մի կին չկա՞յ ու – դարկենք իմանայ, թէ ինչպէս ի քո հարս ...

« Քո հարսը» Նուբարն էր: Իր երկրի ժամանակուայ պէս ուրիշի ներկայա – թեամբ նա իր կնոջ անունը չէր տալիս :

— Իմ սիրտ անհանդիստ ի, Մովսէս ախպէր ...

Մովսէսը կանչեց իր հարսին, որ ու – դարկի տեղեկութիւն բերելու :

— Կնիկ է, ցաւ լէ կը դաչէ, երեխայ լէ կը բերէ, յորի՞ կը վախենաս, Նահապետ ...

— Որովհետեւ չատ դժբախտութիւններ եմ տեսեր, էլ բաւական ի ...

Մովսէսի հարսը դեռ չեմին չէր հա – սել, որ դուրս եկաւ կոապաշտ Նհոյի կինն ու բարձր կանչեց .

— Վռչիկ ախպէր Նահապետ, իմ աչ – քալուսանք քու վրէն : Նուբար մի չէկ – լիկ, հրեղէն տղայ բերեց քըվի ...

Նահապետի դլուխը պտրտուեց : Աչ – քերի առաջ մի րոպէ մթնեց :

— Փառք քըվի, Աստուած , — չշնչայ Մովսէսը :

Վարսօն կանչեց ու ետ դնաց :

Մի րոպէ յետոյ սթափուելով, Նահա – պետ վեր կացաւ ու վազեց տան կողմը: Ուզում էր ներս մտնել: Դուռը փակել է – ին ներսից : Լսեց նորածնի ճիչը: Ոտ – քերը թուլացան: Կ'ընկնէր, եթէ չբռ – ուէր պատին: Դուռը թակեց : Ներսից հարցրին , թէ ո՞վ է:

— Նահապետն ի ... բացէք ...

— Համբերութիւն չունի՞ս, վռչիկ ախ – պէր,— ներսից կանչեց Վարսօն,— հլա համբերէ, Նուբար քըվի համար մի երե – խայ լէ պիտի բերէ, ջևիկ լին, ջևիկ ...

Նահապետն ուղղակի չշմռել էր : Մթթէ Աստուած կարող է այդքան բախտաւո – րութիւն տալ մարդու : Եթէ պիտի տար, ինչո՞ւ առաջին անդամ տուածը եւ ա – ռաւ, խլեց ...

Տեսնելով, որ կանայք ներս չէին թող – նում Նահապետին, Մովսէսը նրան կան – չեց իր մօտ ու ստիպեց , որ դնայ իրենց տունը: Այնտեղ երկու բաժակ օղի լցրեց, մէկը՝ Նահապետին, միւսն՝ իրեն: Ու պատմեց բարձրացնելով յուղուած խո – սեց :

— Հիմի դու մենակ մարդ չես, Նա – հապետ, դու ղերդաստան ունես, կը խո – սեմ քո ղերդաստանի կենաց ...

Թիչ յետոյ եկան, ասացին, որ երկ – րորդ երեխան էլ ծնուեց , երկրորդն էլ աղջիկ է: Կանայք մի ժամ յետոյ թոյլ տուին, որ Նահապետը դնայ Նուբարի մօտ :

Նահապետը դողդողուն քայլերով ներս մտաւ : Դրսի չչացուցիչ արեւից աչքերի առաջ չաղւում էին իրար առարկաները : Մարիամն ու Վարսօն ձեռքները կրծքերին խաչած կանդնել «օթախի» պատի տակ, նայում էին նրան : Ճեմից ներս քայլեց չփօթուած : Տեսաւ Նուբարին , ալ ճախ կողմերում բարուրներ: Նուբարը նայում էր նրան ու հանդիստ ժըպտում էր: Դէմքը դունատ էր, աչքերն աւելի խոչորացած, դունատ փայլով նայում էին նրան : Մօտեցաւ կնոջ անկողնուն :

— Նահապետ ..., — կանչեց Նուբարը , — Նահապետ ...

Նահապետ չոքեց նրա անկողնի առաջ, ձգուեց , կռացաւ, համբուրեց Նուբարի դունատ ճակատը : Ցետոյ վերմակի տակից հանեց նրա երկու ձեռքերը, միացրեց իրար, առաւ իր գոյգ ձեռքերի մէջ, մօտեցրեց չուրթերին, համբուրեց ու դրեց աչքերին ...

Մարիամն ու Վարսօն նայում էին իրար ժպտում էին:

Նահապետը Նուբարի ձեռքերը երկար ժամանակ պահում էր իր աչքերի վրայ:

— Տես, քո ուռուսկ ճաերուն տես , — կանչեց Վարսօն :

Նահապետը ոտքի ելաւ: Վարսօն ու Մարիամ քոյրիկը, ամէն մէկը մի բա – րուրը դրկած , մօտեցան նրան, բացին ցին նորածինների երեսները: Գալիկ , չէկլիկ, մկնիկներ էին երկուսն էլ դժուար էր որոշել, նրանցից որն է աղ – ջիկը , որը տղան :

ՀՐԱՉԵԱՑ ԴՈՂՔ

(38 Շար.)

—o—

Ցեղս կան թաչկինակ չինողները, ո – րոնց գործատուները ճերմակ ու դունա – գոյն մլիոններով քառակուսի լաթեր կ'արտադրեն միայն քթին համար : Ա – յլուստղէն քթին կախում ունեցող քթա – նոցակէք քթէն կախում ունեցող քթա – նոցի գործատուները, քթին համար պա – տրաստող քիմիական նոյնան կաթիլները արտադրող քիմիական գործատունները եւ դուք պիտի սկսիք ըմ – բռնել՝ թէ կարեւոր ինչ դեր կը խաղայ քիթը՝ ժամանակակից կեանքին մէջ : Ա – մի մտածեք՝ հիւանդանոցները, ուր վիրաբոյժները մասնագիտութիւն ձեռք կը բերեն քթի գործողութեան մէջ : Ամ – բողջ տարին անոնք քիթով կը զբաղին :

Բայց մեղի համար արժէք ունի՞ մեր քիթերը : Արկածի մը հեռեւանքով հո – ասուածքինը կորսնցուցած քաղաքացիի մը համար, գաստառը մը չորս հազար տոլարի դնահատեց կորուստը :

Եթէ մը մարդիկ՝ իրենց քիթով կ'ա – պահովեն իրենց ապրուստը : Սասւթ – համփթընի մօտ, քարիւղի գործարան մը « հոտառութեան մասնագէտ» մը կը գործածէ : Անոր պարտականութիւնն է հոտառութեամբ հասկընալ թէ գործին մէջ եղած կարգ մը հոտեր բնական են թէ ոչ : Քիթի ուրիշ անսովոր գործ մըն ալ գործն է այն մարդուն՝ որ ընկերացած հաւերէ հանուած չիչերը կը հոտուըտայ ու գասակարգի կը բաժնէ :

Մայրաքաղաքի ջուրի ընկերութեան ա – ինչն կարեւոր պաշտօնեաներէն մէկը կը հոտուըտայ Լոնտոնի ջուրի նմոյշները : Ասոր հոտառութիւնը անմիջապէս կը հասկնայ, թէ ջուրը պէտք եղած մաքրու – թիւնն ունի՞ : Ուրիշ քիթեր կը հաստա – տեն մատակարարի ներկայութիւնը , ան – գան մթնոլորտին ապականութիւնը կամ նեխածութիւնը :

Լաւ մարզուած ու զգայուն քիթը հա – րաւոր ոսկի կրնայ չահիլ : Քիմիական փորձերէ եղած բազմաթիւ հոտեր կրնայ երեւան հանել եւ ասիկա՝ մասնաւոր նը – պանակութիւն ունի անուշահոտութեանց ձարտարարուեստին մէջ, ուր նորոյթ ե – զող անուշահոտութեան մը խառնուրդը (ձարման) չատ կարեւոր դեր կը խաղայ : Գինիներու եւ ոգելից ըմպելիքներու ա – նուոլրին մէջ, քիթն ու քիմքը հաւա – սար դեր կը խաղան, որովհետեւ, համն ու հոտը դրեթէ կը միախառնուին : Լաւ գինին աշխարհէն պիտի անհետանար , եթէ փորձագէտին քիթը չըլլար :

Թէեւ հազարաւոր մարդիկ հոտառու – թեան զգայնութիւնը չունին , — բժիշկ – ները կ'ըսեն՝ թէ քնահիւթեան մէկ տասներորդը թերի հոտառութիւն ունի— այսուհանդերձ կը գնահատեն իրենց քի – քերը : Իսկապէս, հազարաւոր պարզ մարդոց համար, իրենց քթին ձեւն ու մեծութիւնը չատ աւելի կարեւոր է, քան անոր հոտառելու կարողութիւնը :

Ու միայն դերասան – դերասանուհի – ները, հռչակաւոր դեղուհիները եւ աշ – խարհիկ սիկիներները չեն որ դեղագիտա – կան գործողութեանց կ'ենթարկուին ի – րենց քթին ձեւը կամ չափը բարելաւե – լու համար, այլ նաեւ ժողովրդական ա – մէն խաւի մարդիկ կը կարծեն, թէ գե – ղակերտ քիթ մը այնքան կարեւոր է ի – րենց անձնական յաջողութեան համար , որ պէտք է լաւագոյնը ունենան : Գոր – ծողութիւնը կ'արժէ մօտաւորապէս 40 ոսկի եւ ձեւի ու չափի ընտրութեան պայ – ման չկայ :

Քիթը ձեւաւորելու արուեստը նոր չէ : Քթի գործողութիւններ կը կատարէին Հնդիկները ասկէ երեք հազար տարի ա – ռաջ ու քիթին ձեւը ճնշումով ու մար – ձումով բարեփոխելու հնդկական հին մե – թոտը Անգլիոյ մէջ կը գործածուէր մին – չեւ 15րդ դար :

Իտալիոյ մէջ, Միջին Դարուն, քիթը ձեւաւորող մասնագէտներու մեծ պահանջ կար : Նոր քիթ չինելու համար բաղու – կին մորթը կը գործածէին : Կասփարէ Թալիաքոցցի անուն բժիշկ մը այդ ար – ուեստին մէջ այնպիսի յաջողութիւն մը ունէր, որ երբ մեռաւ, քահանաները մերժեցին քրիստոնէական թաղում կա – տարել անոր, ըսելով՝ թէ գաւակցած էր սատանային հետ :

Ամէնէն նշանաւոր քիթերը կը պատկա – նին սինեմայի դերասանի մը եւ դինուո – րի մը : Ձիմի Տուրանթէ անուն ամերի – կացի կատակերգակը , իր մեծ հարստու – թիւնը եւ համաշխարհային հռչակը կը պարտի իր երկար քթին, զոր ապահով – ըրած է չիսուն հազար տոլարի :

Սիրանօ Տը Պերժրաք կ'ապրէր հինգ հարիւր տարի առաջ : Դէմքին մեծագոյն մասը կը ծածկէր քիթը, մէջտեղը լեռ մը կազմելով : Սիրանօ չատ զգայուն էր քթին համար եւ անոր սիրոյն հազար ան – գամ աւելի մենամարտեցաւ, տասներ – կու մարդիկ սպաննելով : Ցետագային իր քիթը անմահացաւ՝ Էտմոն Ռոսթանի «Սիրանօ Տը Պերժրաք»ով :

Կարգ մը նախնական ժողովուրդներու մօտ, կեանքի ու մահուան դուռը կը նը – կատուի քիթը : Օրինակի համար, Էս – կիմօները՝ յուզարկաւորութեան մը հե – տեւելէ առաջ, իրենց քթին ծակերը կը դո – ցեն : Կ'ենթադրուի՝ թէ ասիկա կը հե – ռացնէ չար ոգիները, որ իրենց ոսկոր – ները կը կախեն քիթերէն, կամ՝ կը ջա – նան մարդուն մէջ մտնել՝ անցնելով ա – նոր քթին ծակերէն :

Քիթը աչքերուն ալ օգտակար է : Եթէ քիթը զոյութիւն չունենար՝ ակնոցա – ւաճառները մեծ դժուարութեան պիտի հանդիպէին ակնոցները դեռելու առեն :

Աչխարհի ամէնէն ծախսոտ քիթը կը պատկանէր ամերիկացի բազմամիլիոնա – տէր Փիէռփոյնթ Մորկանին : Քիթը այ – լակերպուած էր խոշոր կարմիր խալով մը (պէննկ) : Ամբողջ հարստութիւն մը ծախ – սեց իրը թէ դարմանումի համար եւ դե – մեց աշխարհի բոլոր մորթի մասնագէտ – ներու ծառայութեանց : Եւ սակայն, այդ կարմիր խալը մնաց ու դինք տատապե – ցուց ամբողջ կեանքի ընթացքին :

Դանիացի աստղագէտ Թիւճօ Պրահէ, որ Մորկանէն 400 տարի առաջ կ'ապրէր , սուսերամարտի մը ընթացքին քիթը կորսնցուց եւ ոսկերիչի մը քիթ մը չինել տուաւ զուտ ոսկիէ : Այդ քիթը մասնաւոր մածուցիկ նիւթով մը հաստատուեցաւ դէմքին վրայ եւ անկէ ետք աւելի գեղեց – կութեան նշան նկատուեցաւ քան թէ թե – րութիւն :

Լ. Ռ. ՌՈՏԸՐԻ

(Դադեց՝ վէն)

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ԿՈՄԻՏԱՍԻ ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ

Վարդապետին ծննդեան 95ամեակին նուիրուած երեկոյթին, որ տեղի ունե – ցաւ Գիտութիւններու Ակադեմիայի դահ – լիճին մէջ, Կոմիտասի կեանքին եւ ըս – տեղծագործութեան մասին խօսեցաւ Յ. Բրուտեան ,որմէ ետք մեծ երգահանին կարգ մը գործերը նուագեցին Հայաստա – նի պետական երգչախումբը, Կոմիտասի լարային քառեակը եւ մենակատարներ :

ՅՈՒՅԱՀԱՆԴԷՍ

Երկու ցուցահանդէսներ մեծ յաջողու – թիւն գտան Երեւանի մէջ : Քանդակա – գործ Գրիգոր Քեպինով (Քէնինեան) գի – մաքանդակի մեծ վարպետ մըն է, իսկ Սիրանոյշ Գէորգեան կը սիրէ հայրենի բնութիւնը : Վրձինը զգայուն է :

ՏԱՔ ԵՂԱՆԱԿ

Հոկտեմբերին սովորականէն աւելի տաք եղած է Հայաստանի մէջ : Մեղրիի մէջ ջերմաստիճանը բարձրացած է 28ի , Դիլիջանի եւ Արարատի մէջ՝ 27ի, Կիր – ովականի մէջ՝ 25ի, իսկ Երեւանի մէջ՝ 27ի : 1888էն ի վեր առաջին անգամն է , որ այսքան տաք կ'ընէ Հոկտեմբերի ըն – թացքին :

ՋԱՐԵՀ ՈՐԲՈՒՆԻԻ ԴԻՒԱՆԸ

Գրականութեան եւ արուեստի թանգա – րանը ստացաւ Ֆրանսահայ արձակագիրը Զարեհ Որբունիի դիւանին մէկ մասը : Միւս մասը՝ մօտ հինգ հարիւր նամակներ կը պահուին իր մօտ : Խոստացած է ա – նոնք եւս ուղարկել Երեւան :

ՆՈՐ ՊԵՂՈՒՄՆԵՐ

Այս տարուան պեղումներուն շնորհիւ բազմաթիւ նոր իրեր յայտնաբերուած են Արթիկի քարահանքերուն մէջ, Հայաս – տանի պատմութեան թանգարանի հնա – պէտներուն կողմէ :

Գտնուած իրերուն մէջէն անտարակոյս – դինձէ չինուած կաթսայ մը իր ձերմակով եւ երկժանիով, հաւանաբար դոյլի մը կտորը եղած փայտ մը, որ երկու հազար տարուան հնութիւն ունի եւ մեծ թիւով կապարճներ, դաշոյններ, դեղարդի ծայ – րակալներ :

Գտնուած են նաեւ ապարանջաններ , ուլունքներ, օղեր, խեցեգործական ա – մաններ, ապակիէ պատրաստուած իրեր եւայլն :

ԱՆԴՐԻՑ ԲԱԲԱՑԵԻ

Հայաստանի ականաւոր երգահաննե – րէն Անդրէյ Բաբայեւ , որ ծնած էր Լեռ – նային Ղարաբաղի Մամնոյ գիւղը, 1923 Դեկտեմբեր 27ին, մեռած է Երեւանի մէջ :

Ստեղծագործական ուժերու ծաղկուն շրջանը ապրող երգահանը իր երաժշտա – կան ուսումը ստացած էր Պաքուի մէջ : 1950ին աւարտած էր երաժշտա – նոցին ստեղծագործական բաժինը : Իր արուեստը կատարելագործած է Մոս – կուայի երաժշտանոցին մէջ :

Ա. Բաբայեւ յօրինած է համանուագ , fանթաթ , համանուագ սուիթեր, ժողո – վրդական նուագարաններու համար գոր – ծեր , ինչպէս նաեւ ճազի , սենեկային ե – րաժշտութեան երկեր, վերջապէս յօրի – նած է երգեր, խմբերգներ եւայլն : Լայն ժողովրդականութիւն կը վայելեն անոր ժողովրդական երգերը, որոնք գրաւիչ են իրենց մեղեդիականութեամբ , արտա – յայտչականութեամբ եւ պատկերաւորու – թեամբ :

Գրած է երկու օփերա, մէկը՝ անա – ւարտ : Առաջին օփերան կը կոչուի «Ար – ծուաբերդ » երկրորդը՝ «Պաղտասար Ագ – բար » :

ԵՐԵՒԱՆԸ ԿԸ ԲԱՐԵԶԱՐԴՈՒԻ

Երեւան օր ըստ օրէ աւելի կը բարե – զարդուի : Կարապի եւ Արեւի արուես – տական լիճերը , որոնք կը գտնուին ա – ռաջինը օփերայի հրապարակը , իսկ եր – կրորդը՝ Ցաղթանակ հանրային պարտէ – զին մէջ, Երեւանցիներուն սիրելի ժամա – դրավայրերը դարձած են : Ներկայիս կը չինուին երկու նոր արուեստական լիճեր :

Երեւանէն Նորք երթալու համար 20–25 վայրկեան պէտք է : Հինգ վեց անգամ աւելի քիչ ժամանակ պիտի տրուի նոր չինուելիք ճոպանուղիով , որուն առա – ջին կայարանը պիտի բացուի մօտ օրէն :

Աբովեանի փողոցը, որ Երեւանի ամե – նահին փողոցներէն մէկն է, վերանորոգ – ուած է : Նոր չէնքեր, գեղեցիկ մայթեր, սրճարաններ եւ ծառազարդ ուղիներ հաստատուած են փողոցին երկայնքը :

ՇԻՆԱՐԱՐԵՐ

Ներկայիս Հայաստանի մէջ կան չինա – քարերու երկու հարիւրէ աւելի հանքեր, որոնց պաշարները կը հասնին քանի մը հարիւր միլիառ խորանարդ մեթրի :

Հայաստան այժմ ունի 120 տեսակ չի – նաքար :

ԿԵՐԻ ** ** ԱՍՏՂԵՐԸ

Իշխաններուն յարդի դաֆթաննեը ըն – ծայեց, կը հասկցուի մեղրահոտ խօսքե – րով օծուած :

Դաֆթաններուն մէջէն ամէնէն դեղե – ցիկը Վաղենա Թէօրէօքին էր : Մին – չեւ կռնակը հասնող դեղնագոյն ծանր մազաքօ : Մութ գաֆթանները բոլորն ալ միաձեւ էին, մանիշակագոյն ու ասատուր նարնջագոյն : Մէյն այդ մէկը արեւա – գործի դեղնութեամբ մեռաքս ու սպի – տակ աստուածով : Իսկ ոսկեհիւս գօտին այնպիսի նուրբ գործ մ'էր՝ որ ապահո – վաբար չինողը անոյշ ծերացած ըլլալու էր : Գաֆթանին կոճակները, վրէն մին – չեւ մէջքը, աղամանդակուռ ոսկի կոճակ – ներ էին :

Տնեցիները հաւաքուեցան ընծան տես – նելու ու անոր վրայ գործանալու հա – մար, Վաղենա Թէօրէօք ժպտելով կը չարժէր գլուխը .

— Շատ լաւ պիտի ծառայէ իրը վեր – մակ :

Ապա լրջացաւ .

— Ունեցածնիս հաւաքենք, կէսօրէն վերջ տուն պիտի մեկնինք :

Ժամը երեքին դարձեալ պալատ դնաց : Հոն գրասան մէջ մեծամեծները արդէն իրենն կը սպասէին :

— Թագուհին տեղիք չուզեր տալ , — կը մտահոգուէր Գէորգ կրօնաւորը, — ինդրեմ, դնա հետը խօսէ :

Վաղենա Թէօրէօք ուսը թօթուեց .

— Ես բարեւս տալու համար եկայ :

Մեծամեծները ապչեցան :

— Խելքդ ի՞նչ փչեց :

— Կը դժամ փոթորիկը . չեմ ուզեր որ որջէս դուրս վռաս հասնի :

— Ապրին բախտովը կը խաղաս , — մրմռաց Վերպէօճի :

— Մրթէ ի՞մ պարտքս է :

Գէորգ կրօնաւորը յօնքերը պռատեց .

— Պէտք չէ Սուլթանին տհաճութիւն պատճառենք :

— Գլո՞ւխս տամ՝ իրեն հաճոյ ըլլալու համար :

— Ասոր խելքին զարկեր է.— բսաւ վերպէօճի ուսերը քաշելով ու բարկա – ցած : Զէ՞ որ քեզի ղրկեր է ամէնէն դե – ղեցիկ գաֆթանը: Քեզ չէ՞ որ կը դդուէ այնքան սիրալիր կերպով :

Վաղենա Թէօրէօք արմուկը երկրա – դունեին կռթնցուցած՝ կը նայէր ինքնիր առջեւ մտալլօրէն :

— Ճարտար թռչնորսը այն թռչունին կը սուլէ ամէնէն դեղեցիկ կերպով՝ զոր ամէնէն չատ կը փափաքի վանդակին մէջ ունենալ :

Բարապանը դուռը բացաւ, նշան թէ թագուհին իշխաններուն կը սպասէ :

Ներսը երկայն ու ցաւագին վէճ մը ըս – կսաւ տեղի ունենալ. թագուհին կը վախնար մանուկին համար : Իշխանները երկրին ու ազգին բախտը մատնանիշ կ'ը – նէին եթէ խնդիրքը մերժուէր :

— Ու դուն բան մը չէ՞ս ըսեր, — դար – ձաւ թագուհին Վաղենա Թէօրէօքի , որ պատին կռթնած մունջ ու մելամաղձոտ կեցեր էր :

Վաղենա Տիկին, ես ձեզմէ հրաժեշտ առնելու համար եկած եմ :

— Հրաժեշտ առնելո՞ւ — բսաւ թագու – հին ցաւագին զարմացումով :

— Այսօր իսկ պէտք է տուն մեկնիմ : Հոն այնպիսի խնդիրներ տեղի ունեցած են՝ որ այլեւս վայրկեան մ'ալ չեմ կրնար հոս սպասել :

Թագուհին լքաւ, ջղայնօրէն կը կոտըր – ատէր ձեռքերը :

— Սպասէ, եթէ հիւանդ ես նստէ : Ը – սէ ի՞նչ ընելու ենք:

Վաղենա Թէօրէօք ուսերը թօթուեց :

— Ես Թուրքերու վրայ վստահութիւն չունիմ : Թուրքերուն համար քրիստոն – եաները չուն են: Պէտք չէ ձեռք տանք մանուկ թագաւորը : Ըսէք իրեն թէ հի – ւանդ է :

Վերպէօճի մռնչեց .

— Պիտի պատասխանէ՝ թէ կը սպասեմ մինչեւ առողջանայ. ու չարաճճիներով հոս կը մնայ : Ու բանակին եւ ձիերուն կէ – րակուր հայթայթել պէտք պիտի ըլլայ..

Կրօնաւորը բարկացած ոտքը գետին գարկաւ :

— Ազգին վրայ ալ մտածէ : Սուլթանը հոս կեցած է հսկայ բանակով մը. մենք կանչեցինք զինքը: Հանդուցեալ թագա – ւորին բարեկամն էր, պէտք է ուրեմն փափաքը կատարենք : Եթէ տեսնէ որ անվստահութիւն ցոյց կուտանք իրեն հանդէպ՝ ո՞վ կ'երաշխաւորէ որ մեր դէմ չդրդռուի: Այն ատեն ոչ թէ որդի , այլ դերի պիտի անուանէ Նորին Վեհափա – ռութիւնը :

Թագուհին ձեռքերը գունքերուն սեղ – մած ինկաւ աթոռի թիկունքին վրայ :

— Ո՜հ, վայ ինծի, ողորմելի մօրս ... : Ձիս թագուհի կը կոչեն, բայց դեռնա – քարշ մուրացիկին ալ աւելի երջանիկ է ինձմէ ... : Ծառը չի զգար եթէ ծաղիկը փրցնեն. բայց Աբարիչը , ախ, ցաւերով չաղուեր է մայրենի սիրտը :

ԿԵԶԱՄ ԿԱՐՏՈՆԻ

(Շար.)

Օր· ՀԱՄԵՍՏՈՒՀԻ ՆԱՏԻՐԵԱՆ
եւ
Պ· ԳԵՂԱՄ ԳԵՒՈՆԵԱՆ
Ամուսնացած
Փարիզ, 7 Նոյեմբեր 1964

ՆՈՒԷՐ

Տիկին Անժէլ Մինէլեան հարիւր ֆր· կը նուիրէ Կապ· Խաչի կայանին, Տիկին Զապէլ Նիկողոսեանի յիշատակին։
(Տառանշ «Յառաջ»էն)։

×

Ֆ· Կապ· Խաչի Ալֆորվիլի մասնաճիւղը քսան կը յատկացնէ չքաւոր ընտանիքի մը, փոխան Ծաղկեպսակի Տիկին Փա–փանճեմ Տիրացուեանի մահուան առթիւ։

ՅԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Հ· Յ· Դ· «Վարուժան» կոմիտէին իր յատակագիծը կը յայտնէ Տէր եւ Տիկին ընկ· Արմենակ Գուլումճեանի, եւ իրենց ամբողջ պարապանեղուն, ողբացեալ իրենց մօր մահուան առթիւ։

×

Կապ· Խաչի Ալֆորվիլի մասնաճիւղը յատակագիծը կը յայտնէ Ճիսպիլեան ընտանիքին եւ պարապանեղուն խաչիկ Ճիպիլեանի մահուան առթիւ։

Նոյն առթիւ, փոխան Ծաղկեպսակի չնորհակալութեամբ ստացած է յիսուն ֆրանք Տէր եւ Տիկին Զօհրապ Մուրատեանէ։

ՅԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Կապ· Խաչի Առնուվիլի մասնաճիւղը իր յատակագիծները կը յայտնէ կէօնճեան եղբայրներուն իրենց մօր Նարին Կէօնճեանի մահուան առթիւ։

Այս առթիւ չնորհակալութեամբ ստացած է Տէր եւ Տիկին Սողոմոն Կիւլէզ–եանէ քսան ֆրանք, Ծաղկեպսակէ ետեւ–ցած 25 ֆրանք։

ՀՐԱՊԱՐԱԿԱՑԻՆ ԲԱՆԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ
ՎԻՆԻ ՄԱՍԻՆ

Կազմակերպուած Կապոյտ Խաչի Վիճ–նի մասնաճիւղին կողմէ, Սէրքլը Կաթո–լիկի սրահին մէջ, այս Շորեքշաբթի (Նո–յեմբեր 11), կէսօրէ ետք ժամը 3ին։
Բանախօս՝ ՀՈՒՐԻ ԻՓԷԿԵԱՆ
Ցայտադրի մանրամասնութիւնը տեղ–ւոյն վրայ։

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Փարիզի Աղք·ի վարչութիւնը չնորհա–կալութեամբ ստացած է հետեւեալ նը–ւէրները ։— Տիկին Աննիկ եւ Օր· Ար–մենուհի Պապըրճեան իրենց ամուսնոյն և հօր Արշակ Պապըրճեանի մահուան Գ· տարելիցին առթիւ փոխանհոգեհանգիստի յիսուն ֆրանք։ Տէր եւ Տիկին Հրանդ Սէտէֆ, իրենց ծնողաց ողբ· Տէր եւ Տի–կին Արամ Թէզճեանի մահուան Ա· տարե–լիցին առթիւ հարիւր, Արամ Ֆրէնկեան, իր ողբ· մօր մահուան առթիւ երկու հա–րիւր, Ողբ· Տիկին Թարաքճեանի մահ–ուան առթիւ ազամանդավճառներու սակարանէն հատաքուած՝ 150, Ողբ· Մը–կրտիչ Մալումեանի ղրացիներէն հատաք–ուած 150, Տիկին Լեւոն Մուրատեան, իր ամուսնոյն յիշատակին հարիւր, Մարզար Մարզարեան (Լիոնէն) հարիւր, Պ· Պա–հատուրեան (Լիոնէն) հարիւր, Գրիգոր Հայթեան, ողբ· Սուրէն Զիլինկիրեա–նի մահուան առթիւ յիսուն, Վահէ Թո–սունեան յիսուն, Տէր եւ Տիկին Եսայի Եսայեան, ողբ· Ստեփան Պայպուրթլեա–նի մահուան առթիւ, փոխան Ծաղ–կեպսակի (Միլանօ) յիսուն, Ալէք–սանտր Օհաննեան, ողբ· Հայկ Պապեանի մահուան առաջին տարելիցին առթիւ 50, Տիկին Քիւրքճեան (Քլամարէն) 40, Պա–րոյր Դուրեան 35, Տիկ·Սահակեան 30, Սարաֆեան (Առնուվիլէն) 30, Գաբրիէլ Համբարձումեան, ողբ· Օր· Նուարդ Եա–զըճեանի մահուան առթիւ քսան, Տէր եւ Տիկին Պապեան քսան, Տէր եւ Տիկին Մի–նասօղլու Մարտիրոս, ողբ· Տիկին Հրաչ–եանի մահուան առթիւ քսան, Գունտագ–ճեան, ողբ· Այժէլ Գունտագճեանի մահ–ուան առթիւ քսան, Տիկին Մարի Ակո–նեան քսան, Տիկին Սիրանոյշ Փափազ–եան, իր ամուսնոյն յիշատակին քսան, Վէնսան Ապուլեան 15, Տիկին Մարզար–եան, հոգեհանգիստի մը առթիւ քսան, Քէշիշեան (Ժանթիլի) տասը ֆրանք։
(Շար·)

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

Այրի Տիկին Սիրան Պալթայեան, Պ· Ա–ւետիս Պալթայեան, Այրի Տիկին Լուսին Մխիթարեան եւ զաւակները (Արժան–թին), Տիկին Շաքէ Շիրինեան եւ զաւակ–ները (Արժանթին), Այրի Տիկին Մարքու–հի Կիւլէկսէրեան եւ զաւակները (Լիոն), Տէր եւ Տիկին Ալէքսան Սարաֆեան (Լիոն), Տէր եւ Տիկին Յովսէփ Սարաֆ–եան (Երեւան), Տէր եւ Տիկին Սուրէն Ալէքսանեան (Նիս) կը ծանուցանեն մա–հը իրենց ամուսնոյն, հօր, եղբօր, քե–ռայրին եւ զարմիկին

ԿԱՅԾԵՐ ՊԱԼԹԱՑԵԱՆԻ
(70 տարեկան)

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի այսօր Երեքշաբթի, ժամը 15·30ին Շա–փիլ եկեղեցիին մէջ։ 4 Րիւ տէ Թրուա Շանթիէ (Շաւիլ)։

Մահազդ չստացողներէն կը խնդրուի ներկայս իբրեւ մահազդ նկատել։

ՇԻՐԻՄՆԵՐՈՒ Ա.ՅՑ

Շորեքշաբթի, Նոյեմբեր 11ին, առա–ւօտեան ժամը 10ին, Հ· Յ· Դ· Նոր Սե–րունդի «Ահարոնեան» խումբի նախաճա–շութեամբ եւ մասնակցութեամբ Նոր Սե–րունդի Փարիզեան բոլոր խումբերուն եւ կեդր· վարչութեան, այդ մը պիտի կա–տարուի։— Ա· Ահարոնեանի, Զօր· Անդ–րանիկի, Ա· Խատիսեանի, Ռուբէնի եւ Շ· Միսաճեանի չիրմներուն, Փէռ–Լաշէզ։

Ժամադրութիւն ժամը ճիշդ 10ին, Փէռ Լաշէզի կամպեթա դրան առջեւ։

ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐԸ
ՊՈՒՏՈՒՅԻ ՄԷՋ

Հ· Յ· Դ· Պուտույի Մուրատ խումբը «Դաշնակցութեան Օրը» կը տօնէ այս Կիրակի Նոյեմբեր 15ին, ժամը 3·30ին, Արլագ – Սոլֆերինօ սրահը։

235 Մուճէյրա փողոցին մէջ։

Հ· Յ· Դ· Նոր Սերունդը իր մասնակ–ցութիւնը կը բերէ գեղարուեստական բաժնին։

Խմբերգ, մեներգ, արտասանութիւն եւ
ԳԱԻԱՌ ՄԸ ԹԻՑ
(կատակերգութիւն մէկ արար)։

Մուտքը ազատ է։

Հ. Յ. Դ.

ՓԱՐԻԶ.— Հ· Յ· Դ· Շրջ· կոմիտէն ներկայացուցչական ժողովի կը հրաւիրէ Փարիզի եւ շրջանի մարմիններու ներկա–յացուցիչները այս Շաբաթ, ժամը 20·30ին, Մշակոյթի Տան մէջ։

Կարեւոր օրակարգ։

Կը խնդրուի որ բոլոր ներկայացուցիչ–ները ներկայ ըլլան։

ՏԻՍԻՆ.— Հ· Յ· Դ· կոմիտէն ընկերա–կան ընդհ· ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները այս Շորեքշաբթի կէսօրէ ետք, ժամը 3ին։ Բոլորին ներկայութիւ–նը անհրաժեշտ է։ Կը խնդրուի ճշդա–պահ ըլլալ։

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ

Մայր եկեղեցիի վարչութիւնը կը ծա–նուցանէ թէ՝ ողբ· Արուսեակ Ասոբեանի յուղարկաւորութեան առիթով՝ փոխան ծաղկեպսակի Տէր եւ Տիկին Նորայր Մա–ղաքեանէ չնորհակալութեամբ ստացած է քսան ֆրանք։ Ողբացեալ Սիրանոյշ Մա–ղաքեանի հոգեհանգիստին առիթով՝ Տէր եւ Տիկին Զարեհ Մաղաքեանէ քսան։ Ողբ· Լեւոն Գայթանճեանէ հոգեհանգիս–տին առիթով՝ Տէր եւ Տիկին Սահակ Մա–նուկեանէ քսան։ Ողբ· Արամ Ֆրէնկեա–նի հոգեհանգիստին առիթով՝ Տէր եւ Տի–կին Հրաչեայ Մաքինաճեանէ քսան, եւ Տէր եւ Տիկին Սիմոն Մաքինաճեանէ 20։ Ողբ· եղիչէ Հայրապետեանի հոգեհան–գիստին առիթով՝ Այրի Տիկին եղիչէ Հայրապետեանէ քսան, Այրի Տիկին Մի–նա – Հայրապետեանէ տասը եւ Պ· Թիր–եաքեանէ տասը։

× Համլեակ Աչճեան կը փնտռէ Օհա–նիկ եւ Պօղոս Գալփաքեան եղբայրները։

× Ցունաստանէն նամակ ունի Միհրան Քէօսէեան։ (Դիմել եկեղեցի)։

ԴՊՐՈՑՆԵՐՈՒ ՎԵՐԱԲԱՑՈՒՄ

Վիճէնի Ֆ· Կ· Խաչի երեք դպրոցներու հայերէնի դասընթացքները կը վերսկսին ուսուցչութեամբ Պ· Կ· Տէրմոյեանի, Նո–յեմբերի առաջին շաբաթէն սկսեալ (Գչ· Դչ· եւ Եչ· օրերը) եւ սովորական վայ–րերուն մէջ։

ՄՈՒՐԱՏ - ՌԱՓԱՅԷԼԵԱՆ
ՆԱԽԿԻՆ ԱՇԱԿԵՐՏԱՑ ՄԻՈՒԹԻՒՆ

ՏԱՐԵԿԱՆ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

ԶՈՒԱՐԹ ՄԹՆՈԼՈՐՏ
Մայրամուտէն մինչեւ կէս գիշեր
ԿԻՐԱԿԻ՝ ԴԵԿՏ· 13, ԺԱՄԸ 17Է՝Ն 24

3, AVENUE GABRIEL **Ambassadeurs** Métro : CONCORDE

ՊԷՌՆԱՌ ՏԷՏԷՃԵԱՆ
ժողովրդական եւ Արդիական Պարերու Իր Մեծ Նուագախումբով
ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ՃՈՒԽ ԵՒ ԸՆՏԻՐ ՅԱՅՏԱԳԻՐ
ԱՆԱԿՆԿԱԼՆԵՐ ԽԱՂԵՐ ԶՈՒԱՐՃԱԼԻՔՆԵՐ
ATTRACTIONS BAR BUFFET

ՓԱՐԻԶԱՀԱՅ ՏԻԿՆԱՆՑ ՄԻՈՒԹԵԱՆ
(ՈՐԲԵՐՈՒ ՕԳՆՈՒԹԵԱՆ ՄԱՐՄԻՆ)

ՏԱՐԵԿԱՆ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

Կիրակի 29 Նոյեմբեր ժամը 17Է՝Ն կէս գիշեր
DANS LES SALONS DU GRAND - HOTEL
12, Bd. des Capucines
ORCHESTRE ATTRACTIONS
Մուտք 10 ֆրանիֆ *ֆառդով ներկայ ցող ուսանողներուն կէս գին*
Ապահովել սեղանները WAG. 38-54

ԲԱՐԵՆՊԱՏԱԿ ՎԱՃԱՌՔ
ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԲԱՐԵԳՈՐԾԱԿԱՆ ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ՄԻՈՒԹԵԱՆ
ՓԱՐԻԶԻ ՏԻԿՆԱՆՑ ՅԱՆՁՆԱԽՈՒՄԲԸ

Կը կազմակերպէ իր տարեկան Բարենպաստակ վաճառքը, որ տեղի պիտի ունե–նայ Դեկտեմբեր 5, 6, 7ին։

Կէսօրէ ետք ժամը 15Է՝ն մինչեւ 20

Ապպային Տան մէջ, 32, Րիւ Տը Թրէվիզ, Փարիզ (9)

Հոն պիտի գտնէք ամէն տեսակ ապրանքներ Նոր Տարուան ձեր նուէրներուն համար, դիւրամատչելի գիներով։

Տիկնանց Յանձնախումբին անդամուհիները չատ ուրախ պիտի ըլլան ձեր այցե–լութիւնը ընդունելով։

ՅԱՌԱՋ

ԿԱՐԴԱՑԷ՛Ք, ՆՈՒԻՐԵՑԷ՛Ք ԱՅՍ ԳԻՐՔԵՐԸ

Շ· ՄԻՍԱՔԵԱՆ	Օրեր եւ ժամեր	20 ֆր·
Ժ· ՄԻՍԱՔԵԱՆ	Բուռ մը Տոմս	15 ֆր·
ՇԱՀԱՆ ՇԱՀՆՈՒՐ	Նահանջը առանց երգի Յարալէզներու Դաւանաճուքիւնը	7 ֆր· 7ֆր·
Մ· ԻՇԽԱՆ	Ոսկի Աշուն (բանաստեղծ·)	10 ֆր·
ՎԱՀԷ ՔԱԶԱ	Կարթը	5 ֆր·

ԱՌԱՔՈՒՄԻ ԾԱԽՔԸ ԳՆՈՐԴԻՆ ՎՐԱՑ

ՅԱՌԱՋ

ԸՆԹԱՑԻԿ ԱԶԴԵՐՈՒ ՆՈՐ ՍԱԿԱԳԻՆ
ՄԷԿ ԱՆԳԱՄՈՒԱՆ ՀԱՄԱՐ

ՄԱՀԱԶԴ	40 Ֆ·	միճչեւ 1/4 սիւճակ
ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ	20 Ֆ·	միճչեւ 1/8 սիւճակ
ՅԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ	5	» » »
ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ	20 Ֆ·	» » »
ՀԱՐՍԱՆԻՔ, ՆՇԱՆՏՈՒԻՔ	20 Ֆ·	» » »
ՆՈՒԻՐԱՏՈՒԹԻՒՆ	10 Ֆ·	» » »
ԾՆՈՒՆԴ	20 Ֆ·	» » »
«ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ»	10 Ֆ·	» » »
«ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ»	5 Ֆ·	» » »
ԾԱՆՈՒ Է	25 Ֆ·	» » »

Այս գիները մէկ անգամ հրատարակելի եւ ձրաբակուած ծառայով ազ–դերու համար են, չորրորդ էջը։

Կանխիկ վճարումը պարտաւորիչ է։

Առեւտրական կամ այլ ազդերու մասնաւոր պայմաններուն համար դիմել Վարչութեան։

ԱՐՄԱՒԱՏ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925
R. C. Seine 57 A 2731

Tél. : PROvence 86-60
C.C.P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝ Տար· 60 Ֆ· Վեցամսեայ՝ 35 Ֆ·
Արտասահման՝ Տար· 80 ֆր· Հատը 0·30 Ֆ·

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ
11
ՆՈՅԵՄԲԵՐ
MERCREDI
11 NOVEMBRE
1964

LE NUMÉRO : 0,30 FR.

ԽԱՐ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 10158

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

40e ANNÉE — N° 10.158

ՊԱՀԱՆՋ ԶՈՒՆԻ

(ԼՐԻՒՆ ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ ՄԷՋ)

Թուրք մը կրեմլինի մէջ, ըսած էր լի – նանոյի լրագրող մը, չահեկան խոր – հրդածութիւններ կատարելով Թուրքիոյ Արտաքին նախարար Ֆէյրիտուն Էրքինի Մոսկուա ճամբորդութեան առթիւ, ան– դրադարձ եւ ելլեկեցով, թէ նման այց մը տպաւորիչ է պատմութեան մէջ :

Աւելի խորաթափանց վերլուծում մը պիտի տանէր այն հաստատման, թէ Թուրքիան միշտ փնտռած է Ռուսիոյ բա– րեկամութիւնը, ամէն անգամ որ խնդիր ունեցած է արեւմտեան տէրութիւննե – րուն, — Անգլիոյ, Ֆրանսայի, ու այս պարագային՝ Միացեալ Նահանգներու հետ :

Մոսկուա (ժամանակին՝ Ս. Պետե – րուրգ) միշտ ալ ընդառաջ գացած է Թուրքիոյ ցանկութեան, այնպիսի ակնո– կալութիւններով, որոնց մէջ Թուրքիան դիջող է աւելի քան նպաստակ :

Այս անգամ ալ նոյնն է պատկերը : Հակառակ այն իրողութեան, որ Թուր – քիան Ատլանտեանի դինակցութեան ամէ– նէն մօտեանդ դինակիցներէն մէկը կը նկատուի եւ կը հանդիսանայ ամերիկեան խարիսխ մը Խորհրդային Միութեան սահմաններուն վրայ, Մոսկուա աւելի քան տասը տարիէ ի վեր սիրաբանու – թեան երկտող փորձեր կը կատարէ, ի – րար հետեւէ հրաժարելէ եառ կարգ մը պահանջներէ, որոնք Բ. Աշխարհամարտի վարդրգային բանաձեւուած էին՝ պար – գապէս սակարկութեան համար :

Դեռ քանի մը օր առաջ, «Պրաւդա»յի խմբագրապետը Պաւել Սաթիւքով «Միլ– լիէթ» Թրքական Թերթին յայտարարած է.

« Ինչ որ կրնանք ընել առեն առեն Թուրքիոյ բարեկամութեան համար, փոխադարձ վստահութեան անհրաժեշտ հաստատումն է : Պէտք է որ մեր ժողո – վուրդներուն յայտնենք այս անհրաժեշ – տութիւնը : Թուրքիա եւ Թուրք ժողո – վուրդը պէտք է գիտնան որ Սովետները հզօր պահանջ չունին իրենցմէ, չ՚ալ կ՚ուզեն իրենց վարչաձեւը պար – տադրել : Եթէ կարենանք իրարու փոխա– դարձ վստահութիւն ներշնչել, պարկ պէտք է տանք մշակութային եւ տնտե – սական յարաբերութիւններուն » :

Առաջին առթիւ Վիչինսկիի կողմէ 1948ին կատարուած այդ յայտարարու – թիւնը՝ Թուրքիային հողային պահանջներ չունենալու մասին, Մոսկուա աւելի քան 15 տարիէ ի վեր կը կրկնէ, ամէն անգամ որ պատեհութիւն կ՚ընծայուի : կասկած չկայ, թէ Մոսկուայի համար իմչալա կան պիտի ըլլար վերադառնալ Լենին – գրադի հովուերդութեան օրերուն, երբ համայնավար Ռուսիան դրամ եւ դէնք կուտար պարտուած Թուրքիոյ՝ մէկ կող– մէ արեւմտեան տէրութիւններուն դէմ պայքարին ուղի հանելու, միւս կողմէ իր սահմին մէջ խեղդելու համար հայ ժողո– վուրդի անկախութիւնն ու ազատութիւ – նը : Նոյնիսկ խորհրդային պատմաբաննե– րը հաստատած են այս իրողութիւնը, յապաղած ինքնաքննադատութեամբ մը, որ ներկայիս, էրքինի Մոսկուա այցելու– թեան առթիւ, անպայման որ ապայիմէ դարձած է եւ դատապարտուած մոռ – ցուելու :

Էրքին ի՞նչպէս պիտի վերադառնայ Մոսկուայէն : Անշուշտ չհնդալից դիմա– փոխութիւններ պէտք չէ սպասել, ո – րովհետեւ Անդարայի վարիչները չատ ա– րագ երթալու անխոհեմութիւնը պիտի չդործեն : Այլ պիտի աչխատին առաւե – լագոյն չափով օդտուիլ Մոսկուայի տը – րամադրութիւններէն՝ առեւտրական օ – գուտներ ունենալ կ՚ըլլայ եթէ Ֆրանսայի նման պիտի չդործէ, այլ ինքզինքը ներկայացնէ իբրեւ միջնորդ Արեւելքի եւ Արեւմուտքի միջեւ :

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԱՏԸՆԱՈՒԸՐ ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

ՆԱԽԿԻՆ ՎԱՐՉԱՊԵՏԸ ԿՐ ՓՈՐՁԷ ՀԱՐԹԵԼ ՖՐԱՆԿՖԻՓԵՐՄԱՆ ԴԻՈՒԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Քոնրատ Ատենաուերի փարիզ ժամա – նումը իրրեւ պաչտօնական պատճառ ու – նէր իր ընդունելութիւնը քաղաքական եւ Ընկերային Գիտութեանց Ակադեմիան, բայց առիթը կ՚օգտագործուէր խօսելու համար երկու երկիրներու յարաբերու – թեանց վատթարացման մասին :

Ծանօթ է որ վերջերս Ֆրանսա եւ Գերմանիա բազմաթիւ տարակարծու – թիւններ ունին, մանաւանդ Հասարակաց Շուկայի ծոցէն ներս :

Ատենաուերի Ակադեմիա ընդունուիլը չատ հանդիսաւոր արարողութիւն մըն էր, որուն ներկայ եղաւ տը Կոլ : Իրեն կ՚ըն – կերանային հինդ նախարարներ՝ Քուվ Տը Միւրվիլ, Ժոքս, Մալրօ, Ֆուշէ եւ Փէյ– րըֆիթ : Երբ մուտք գործեցին կաճառէն ներս, Մարսէյեզը թնդաց : Արարողու– թեան ներկայ էին նաեւ Ֆրանսական Ա – կադեմիայի բազմաթիւ անդամներ ինչ – պէս՝ Անդրէ Մօրուա, Ժաք տը Լաքրը – թէլ, Վլատիմիր տ՚Օրմեսոն, Ժան Փո – լան, Մարսէլ Աչատ, Ժաք Շաստընէ, Մօ– րիս Ժընվրուա, Փրոֆ· Տըլէ եւն· :

Շատ զեղեցիկ ճառ մը արտասանած է Ժորժ Տավի, իրրեւ նախագահ : Վերլու – ծած է Ֆրանքեւգերմանական մերձեցման մը բոլոր տարրերը, յիչած է տը Կոլ մարդարէական նախատեսութիւնները « Ցուչերուն » հինգերորդ հատորին մէջ եւ այն դիտական, հոդեբանական եւ բա– րոյական պատճառները որոնք պատճառ դարձած էին Ատենաուերի ընտրութեան : Թուելէ եառ Գերմանիոյ վերականգնու – մին հանդրուանները 1945ի փլուզումէն եառ, մեծարանքի խօսք ունեցած է Ռո – պէր Շումանի եւ տը Կոլի հանդէպ :

Այս բարձրաթռիչ ճառին, Ատենաուերը պատասխանած է յուզումով, բայց պարզ չեչտով : Յայտնած է թէ ինք իրեն հարց տուած է այն մտային եւ քաղաքական համոզումներուն մասին որոնք իրեն ար– ժած են այսքան պատուաբեր ընտրութիւն մը : Խոստովանած է թէ պայքարած է խաղաղութեան, ժողովուրդներու հաս – կացողութեան, Ֆրանքեւգերման մեր – ձեցման համար, « բայց, աւելցուցած է, երկու պատերազմ, այս դարուս վերի – վայրումները, ճիպերս, ոչ մէկ բան օ – գուտ ունեցած կ՚ըլլար եթէ Ֆրանսացի– ներ մեզի ձեռք երկարած չըլլային » : Ինք ալ ոգեկոչած է Ռոպէր Շումանի յի– չատակը, ապա անդրադառնալով Ֆրանք– եւրոպական դաչինքին, զոր ամանք կը քննադատեն, ըսած է «դաչինքը երկար պայմանաժամի համար պատրաստուած էր, իր պտուղները կը բերէ ...» : Ա – տենաուերը չէչտած է թէ համաչխարհա – յին կացութիւնը կը պահանջէ որ Ֆրան – սա եւ Գերմանիա զործակից Եւրոպայի կառուցման :

Այս այցելութեան կարեւոր մասը սա – կայն տը Կոլ – Ատենաուերը խօսակցու – թիւններն էին : Հակառակ անոր որ նախ– կին վարչապետը այլեւս ոչ մէկ պաչտօ– նական հանդամանք ունի, այնուամենայ– նիւ իր խօսակցութիւնները Ֆրանսայի նախագահին հետ միայն անձնական եւ բարեկամական բնոյթ չունէին :

Առաջին հանդիպումին — երկուչաբ – թի — խօսած են 45 վայրկեան : Երկրորդ հանդիպում մը կ՚ունենային, տը Կոլի հրաւէրին վրայ, Երեքչաբթի առաւօտ :

Երկու բարեկամները դասնութեամբ վերյիչած են իրենց սիրելի երազները՝ Եւրոպա մը ազատած ամերիկեան եւ Ատլանտեան լուծէն : Ատենաուերը պատ– րանք չունէր սակայն, կարդացած էր Մայանսի Ալկմայնէ Ցայգունկ թերթին տուած արտաքին նախարար Շրէօտէրի տեսակցութիւնը : Նախարարը բառերը չէր ծամծմած .— « Արեւմտեան մեծ մի– ասնականութիւնը, Գերմանիոյ մէկ մա– սին համար զերիչխանութիւն ձեռք ձգե – լը, զաչնակցային Հանրապետութեան երկուան հակառակորդներուն իրրեւ ըն– կեր նկատուիլը, ասոնք էին եւ ասոնք են Քոնրատ Ատենաուերի արժանիքները : Ինչո՞ւ կ՚ուզէ զանոնք նսեմացնել, ինչո՞ւ կ՚ուզէ սահմանափակել տեսանկիւնը : Ինչո՞ւ միչտ մանրամասնութիւններ ա – ռաջ կը բերէ ինչպէս՝ համաձայնագիր մը Լոնտոնի հետ, բարեկամութիւն Ֆը – րանսայի հետ, լաւ յարաբերութիւններ Ուչինկթընի հետ, փոխանակ ամրող – ջութեան մը որ անհրաժեչտ կը դարձնէ մեր ապահովութեան չահը : Ինչո՞ւ այս– քան տրամադրութիւն զիջում ընելու ըն – կերոջ մը : Պատմութիւնը կը չարունակ– ուի » :

Ինչ որ կ՚ըսուի յատակ է, պէտք չէ դոհել Անգլիոյ եւ Ամերիկայի հետ յարա– բերութիւնները Ֆրանսայի բարեկամու – թեան :

Էլիզէի ընդունելութեան առեն, տը Կոլ կենացը խմելով Ատենաուերի, չեչտած է. այն պատճառներու կարգին որոնք պատճառ դարձած են Ատենաուերի տըր– ուած պատիւին .— « Այն պայծառատես յարատեւութիւնը որով միչտ ծառայեցիք Գերմանիոյ եւ Ֆրանսայի բարեկամու – թեան դատին, բարեկամութիւն որ պէտք է բարձրանայ մինչեւ իսկական զործակ– ցութեան մը կազմակերպութիւնը, որ – պէսզի դառնայ եւրոպական Եւրոպայի մը կորիզը » :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԻթիէՏԱՅԻ հրաժարումէն եառ առող – ջական պատճառներով, ձափոնի նոր վարչապետ նչանակուեցաւ Էդաքիւ Սա – թօ : Երկու չաբաթ տեւեցին այն սակար– կութիւնները որոնք, ի վերջոյ ը յանգե – ցան այս լուծումին :

ՄՈՍԿՈՒԱՅԻՆ հասած լուրերու համա– ձայն կարելի չէ ռուս — չինական մեր – ձեցման կէտեր դտնել : Հաւանական կը նկատուի որ Փեքին ուրիչ « պլուխներ » ալ կը պահանջէ :

ՀՈՐՀՐԴԱՅԻՆ Միութեան Գերագոյն Խորհուրդը (Խորհրդարան) նիստի հրա– ւիրուած է Դեկտ· 9ին, կը հաղորդէ մա– մուլի «Թաս» գործակալութիւնը :

ՍՈՒՏԱՆԻ մէջ պետական նոր հարուած մը տեղի ունեցած է, կը հաղորդէ Պէյ – րութի ձայնասփիւռը :

ՊԵԼԺԻՈՑ արտաքին նախարարը՝ Սփաք որ միչտ Ամերիկա է, ըսած է Տին Ռուսքի որ խօսակցութիւններ պէտք է վերսկսին Փարիզի եւ Ուչինկթընի միջեւ : Նախա– րարը ըսած է նաեւ որ պէտք չէ չտա պնդել բազմակողմանի ուժի մը ստեղծ – ման անհրաժեչտութեան վրայ :

ՀԱՄԱՐԱԿԱՅ Շուկայի փոխ – նախա – դահը՝ Մանսհոլթ որ ծանօթ է իր պաղ պղպտումներուն համար տը Կոլի հան – դէպ, յայտարարած է թէ Գերմանիոյ Դաչնակցային Հանրապետութեան կատա– վարութիւնը խոյս կուտայ իրականու – թեան առջեւ, անորոչութեան մէջ ձգե – լով պլուպատնեսական հարցերը » :

ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹԵԱՆ նախագահի պաչ– տօնին թեկնածու՝ Մարսէյլի երեսփո – խան – քաղաքապետը կը դրէ Լր Փըռ – վանսալի մէջ թէ մերժելով եւրոպան կա– ռուցանել տը Կոլ խորհրդային տիրապե– տութիւնը ընդառած է : « Տը Կոլ, կը դրէ Տէֆէռ, միչտ վատթարագոյն լուծումը կը նախընտրէ » :

ԱՇԽԱՏԱՆՔԻ Ընդհ· Դաչնակցութեան (ՍԷ – ԺԷ – ԹԷ) ընդհ· քարտուղարը Պլնուա Ֆրաչոն տեսակցութիւն մը ու – ւած է «Իմանվ.թէ»ի քրիստոնեայ աչխա– տաւորներու ընկերակցութեան բաժան – ման առթիւ : Ֆրաչոն կը չեչտէ թէ բա– ժանումը միչտ դէմ է բանուորական չա– հերուն, ինչ ալ ըլլան անոր պատրուակ– ները :

ՖԻՏԷԼ ՔԱՍԹՐՕ յայտարարած է թէ Պրուչչելի փոխարինումը ներքին հարց է :

ՄԻԱՑԵԱԼ ՆԱՀԱՆԳՆԵՐՈՒ նախագա – հը՝ Ճոնսըն յայտարարած է թէ քաղա – քական մէկ խորհրդաժու՝ կինը :

ԼԵՀ գրագէտ Վանքովիչ 18 ամիս բան– տարկութեան դատապարտուեցաւ : Ամ – բաստանուած էր որ մեղադրանքները ը – րած է իր երկրին դէմ արտասահման ղրկուած զերքերու մէջ :

ԳԱՐԵԳԻՆ ԵՊԻՍԿ. ՍԱՐԳԻՍԵԱՆ ԸՆԴՈՒՆՈՒԱԾ Է ՊԱՊԻՆ ԿՈՂՄԷ

« Լ՚Օբսըվաթէօր»ի թղթակից Պ· Ժան Օքան– եը, որ ներկայ կ՚ըլլայ վատիկան Բ· Տիեզերական ժողովին նիստերուն, թեր– թին Նոյ· 7ի թիւին մէջ հրատարակած է ընդարձակ տեսակցութիւն մը Մեծի Տա– նէն Կիլիկիոյ Կաթողիկոսութեան դէպ – բեվանքի տեսուչ Գարեգին Եպիսկ· Սար– գիսեանի հետ, որ իրրեւ դիտող կը մաս– նակցի ժողովին :

Պ· Օքանեը կը յայտնէ, թէ Գարեգին Եպիսկ· ընդունուած է Պապին կողմէ, որուն չնորհակալութիւն յայտնած է իր եւ Արտաւազդ Եպիսկ· Թրթռեանի օծման առթիւ վատիկանի կողմէ Անթիլիաս ղրկուած երկու ներկայացուցիչներուն համար :

Յայտնած է նաեւ, թէ Արեւելեան բո– լոր Եկեղեցիներու մօտ դրական արձա – դանդ դտած է Պապին երուսաղէմ ուխ – տագնացութիւնը եւ հանդիպումը Աթե – նագորաս պատրիարքին, ու երուսաղէմի յոյն եւ հայ պատրիարքներուն հետ :

ՄԵՐ ԱՅՑԵԼՈՒՆԵՐԸ

Մեր խմբագրատունը այցելեց, Պ· Լե– ւոն Քէչիչեան, ՄԱԿի արարական մամու– լի բաժնի պետը որ չրջապտոյտ մը կը կատարէ արարական երկիրներուն :

ՋԻՆԱԴԱՐԻ տօնին առթիւ «Յառաջ» վաղը լոյս չի տեսներ եւ խմբագրատունը փակ է Զորեքշաբթի օր : Մեր յաջորդ թի– ւը՝ Ուրբաթ, Նոյեմբեր 13 :

ՀԱՄԱՅՆԱՎԱՐ ԱՇԽԱՐՀԻՆ ՄԷՋ

Ա.

Մոսկուա – Փեքին պայքարը ծնաւ Համայնավար Չինաստանի մը ստեղծումով։ Ծայրագոյն Արեւելքի հսկան կը մերժէր ատորազատումը Մոսկուայի ղեկավարութենէն։ Երբ գաճաճ մըն էր, պէտք ու – նէր խորհրդային օժանդակութեան, կապ – մակերպելու համար ճարտարարուեստը՝ պէտք ունէր ռուս մասնագէտներու։ Երբ Մոսկուա ետ կանչեց մասնագէտները, փակուեցան բաւական թիւով գործա – բաններ, Փեքին սկսաւ դանդաղիլ, բո – զոքել, յետոյ քննադատել Խրուշչեւը որպէս հերետիկոս, անհաւատարիմ մարքս – լենինեան վարդապետութեան։

Արեւմտեան դրամատիրական անձ մը չէր, որ կը քննադատէր Չինաստանի կոմունիստական կուսակցութիւնը, « ժողովրդային համայնքները», այլ Խրուշչեւն էր, համայնավար կուսակցութեան մը ղեկավարը, որ ցոյց կուտար բոլոր մայրցամաքին ժողովուրդի մը թշուառութիւնը եւ անօթութեան դատապարտումը։ « Չինացիները կը փափաքէին ոստում մը կատարել եւ անմիջապէս մտնել համայնավարութեան մէջ, որպէսզի օրինակելի ըլլան ամբողջ աշխարհի, սակայն անանկացած են, ժողովուրդը կը տառապի թշուառութեան մէջ»։

Խրուշչեւի համակեցութեան դէմ կը պայքարի Մաօն, կ'ուզէ տեւական յեղափոխութիւն, համայնավար վարչաձեւի տիրապետութիւն դրամատէր աշխարհի ջախջախումով։ Գերադահութեան ձգտումով, ազգայնական, ցեղային յատկնո – տութեամբ կ'ընդունի թէ ուղղափառ մարքսիզմ – լենինիզմն է հարազատ վարդապետութիւնը, որուն քարոզիչն էր Մթալին։ Խրուշչեւ հերետիկոս մըն է, չեզոք կատարած է ուղղափառութենէն։

Չին եւ խորհրդային յեղափոխութիւնները կը տարբերին ծագումով։ Քաղքենի մտաւորական դասակարգ մը յանդղնու – թիւն ունեցաւ ընկերվարական վարչա – ձեւ մը պարտադրելու ռուս զանգուածին։ Չինաստանի մէջ գիւղացիական երեւոյթ է, յաղթական եղաւ գիւղացի զանգուած – ներու յամր յեղաշրջումով։ Խորհրդ։ Միութեան մէջ բանուոր դասակարգի անունով հաստատուած է իշխանապետու – թիւնը, Չինաստանի մէջ գիւղացիական դասակարգի անունով։ Երկուքին համար ալ արեւմտեան ռամկավարութիւնը կեղծ է, որովհետեւ քաղքենի դասակարգը խորհրդարանական ձեւով կը չահագործ – ծէ միւս դասակարգը։ Մաոյի համաձայն խորհրդարանական հաստատութիւնը տիրապետող դասակարգի մէկ գործիքն է, աշխարհակալութիւն է։ « Չինաստան ալ եօթը հարիւր միլիոն գիւղացի ստրուկ – ներ ունի, որոնք կը ղեկավարուին կիսաստուածէ մը, օժանդակութեամբ ինը միլիոն համայնավար կրօնականներէ »։

Մոսկուա կը դատապարտէ « անձին պաշտամունքը», թէեւ պատուանշաններ կուտայ Խրհ։ Միութեան «հերոս »ներուն։ Չինաստանի մէջ Մաօ կուռք մըն է, «արեւին նման է, արեւէն աւելի փայլուն է »։ Չինական երգ մը կը յիշէ «գետերն ու ճամբաները, ուրկէ անցան մեծ աշխարհակալներ, որոնց կեանքն եղաւ կարճատեւ, իսկական մեծ մարդը Մաօն է միայն»։ Չին ինքնակալը կը փառա – բանուի «արեւը կը փայլի միայն ցերեկը, լուսինը՝ միայն գիշերը, նախապահ Մաօն ամէն ժամանակ, ան չունի արեւ – մուտք, ան արեւն է մարդկային ցեղին»։

Պայքարը սուր հանդամանք ստացաւ, երբ Խրուշչեւ մերժեց հիւլէական զաղտնիքը փոխանցել Փեքինի, թէեւ խոստացած էր գաղտնի համաձայնութեամբ։ Աւելի չեշտուեցաւ, երբ 1960 Յուլիսին ետ կանչեց 1300 ռուս մասնագէտները, որոնք կը վարէին մայրաքաղաքին ճար – տարարուեստական հաստատութիւնները։ Մաօ հիւլէական ռումբ կը փափաքէր վարկի համար, զերադահութեան հասնելու եւ անկախ գործունէութիւն ունենալու համար։

Լեհ համայնավար կուսակցութեան քարտուղար Կոմուլքա կը հարցնէ Խրուշչեւի. «Ինչու այս ասպիճան լարուածութիւն»։ Խրուշչեւ կը պատասխանէ. « Ո – րովհետեւ սպայակոյտի միջամտութեամբ չեղեալ նկատեցինք 57ի համաձայնութիւնը, մառեչալներու հետ կարելի չէ կատակել »։ Կը հետեւի, թէ Խրուշչեւ եւ կեդր. կոմիտէն բացարձակ իշխանութիւն չունին, դինուորական խնդիր մըն էր հիւլէական զաղտնիքը տալը, համաձայնութենէն առաջ սպայակոյտի կարծիքն առնելու էր։ Հաւանական է որ սպայակոյտի միջամտութեամբ կոմիտէն պաշտօնական ըրաւ դինք անակնկալօրէն իրա – դեկ ըլլալով չինական ռումբին անմիջական պայթումին։ 57ի տապնապին Մաոռեչալ Ժուքով փրկեց դինք, որուն համդէպ ապերախտ գտնուեցաւ պաշտպանութեան նախարարութիւնը յանձնելով քրոջ ամուսնին, մառեչալ Մալինովսկիի։

Մաօ կը պահանջէ Ռուսիոյ դրաւած հողերը եւ իմփերիալիստ կը նկատէ Խորհրդային Միութիւնը։ Չինական դրաւած հողերու տարածութիւնն է մէկ միլիոն 540·000 քառ։ քլմ։ Ճափոնցի լրագրողներուն յայտարարած էր ։ «Ռուսիա դրաւած է մեր հողերը Չինաստանի տակ – րութենէն օգտուելով։ Այժմ լուռ կը մընանք, երբ լուծենք արմատի խնդիրը, ունենանք հիւլէական ռումբը, այն ատեն պիտի խօսինք»։ Մաօ համաձայն է որ Մոսկուա Քուրիլեան կղզիները յանձնէ Ճափոնի, վերադարձնէ Պեսարապիան Ռումանիոյ, եւ քաչէ բանակը Հունգարիայէն եւ Արեւելեան Գերմանիայէն, պարպէ այն հողամասերը, որոնք ռուսական չեն։

Պրաւդա կը պատասխանէ. « Մաօ կ'ուզէ համայնավար աշխարհը բաժնել. կը փափաքի սերտաշահիլ Արեւել. Եւրոպայի երկիրները, որոնք սերտօրէն միացած են Խ. Միութեան, կը փափաքի մերձենալ Ճափոնի »։

Սահմաններու վրայ չինեւխորհրդային բախումները աւելցան, Մոսկուա յայտարարեց թէ հողային պահանջը պատեհ կը բերէ, որմէ զգուշանալու է փեքինը։ Մաօն ալ Հիթլերի նման «կենսական տարածութիւն» կը պահանջէ, Չինաստան կ'ածի տարեկան 15 միլիոն, արտադրութիւնը համեմատական չէ, երկրին 15 առ հարիւրը մշակելի է, եւ երկրագործական, պողպատի արտադրութիւնները խիստ անբաւարար են, իւրաքանչիւր գիւղացիի կը մնայ մէկ վեցերորդ հեկթար։ Գետերու ողողումը կը քանդէ արտերը, սովամահ կ'ըլլան միլիոններ։ Զորս հարիւր հազար Չինացիներ եանկյէ գետը նետուեցան արդիւնքը համար Վուհան ամբարտակի խորտակումը։

Չինաստան կ'աշխատի բաժնել արբանեակները Մոսկուայի տիրապետութենէն։ Միկոյեան այցելեց Հարաւային Ասիա, համայնավարները պահելու համար Խորհրդային Միութեան հաւատարիմ։ Այցելեց Ճափոն Մայիսին, համոզելու համար ճարտարարուեստի վարիչները, որպէսզի չօժանդակեն Չինաստանի տնտեսական զարգացման։ Ճափոնը պէտք ունի Չինաստանի չուկային, պէտք ունի հանքածուխին եւ երկաթին։ Չինական մամուլը քննադատեց Միկոյեանը բառականջոմիչ մակդիրներով, ինչպէս նաեւ Քուպայի առաքելութեան առեն։

ԽՈՐԷՆ ԴԱԲԻԿԵԱՆ

(Մնացեալը յաջորդով)

ԼԵՐՄՈՆՏՈՎ ԵՒ ՀԱՅ ԹԱՏՐՈՆԸ

Լերմոնտովի խռովայոյզ վիպապաշտութիւնը եւ «դիմակահանդէս»ի վշխատ – ուր հերոսին ողբերգական ճակատագիրը չէին կրնար չհրահրել հայ թատրոնին եւ անոր վարպետներուն ուշադրութիւնը։

« Դիմակահանդէս »ի առաջին թարգմանիչը Ս. Աբծրունին էր։ Անոր թարգմանութեամբ այդ թատերգութիւնը առաջին անգամ բեմադրուեցաւ 1881ին, Թիֆլիզ, Գ. Մնակեանի դլխաւորութեամբ։ Արբենինի դերը կատարեց Մնակեան։ Նինայինը՝ Հրաչեան։ Բեմադրութեան կը մասնակցէին նաեւ Ազայեանց, Վ. Գարագաշեան, Օրդուբադեան, Գ. Տէր – Դաւթեան, Սանճակ եւ ուրիշներ։

Թատերգութիւնը երկրորդ անդամ բեմադրուեցաւ 1882 Մայիսին։ Արբենինի դերը ստանձնեց Պետրոս Ադամեան։ Ըստ մամուլի վկայութեան, այդ ներկայացումը Թիֆլիզի մէջ մեծ յաջողութիւն ըլլատաւ։

1883ին Ադամեան, երբ Ռուսիա մեկնեցաւ, իր խաղացանկին մէջ մտցուց նաեւ Լերմոնտովի գործը։ Դոնի – Ռոստովի մէջ Արբենինի դերը խաղաց 1883 փետրուարին, իսկ Մոսկուայի մէջ՝ Մարտ 11ին։

Իր նամակներուն մէկուն մէջ Ադամեան այդ ներկայացման մասին գրած է.— « Ներկայացման վերջը, բոլորը մէկ՝ տասնըմէկ անդամի չափ ծափահարելով, ինձ դուրս կանչեցին եւ իւրաքանչիւր անդամն էլ երմոլովա դերասանուհին եւ Վոլկինան ոտքի ելնելով, ինձ կը ծափահարէին եւ մէջերնին կ'ասեն եղեր, թէ « այսուհետեւ խորհուրդ չենք տար Պետարեին՝ Արբենինի դերը կատարել »։ Իսկ Պիտարեւը Ռուսաստանի մէջ այդ ժամանակ Արբենինի լաւագոյն դերակատարն էր։

Նոյն տարուան Ապրիլին Ադամեան Պետերբուրգի մէջ մարմնացուց Արբենինի դերը Բազարովի ռուսական խումբին մէջ (դերը հայերէնով ներկայացուց)։ Մաքսաքաղաքին «Նովոյէ Վրեմիա» թերթը մեծապէս գնահատեց Ադամեանի խաղը, իսկ «Պետերբուրգսկա Գազետա»ի տեսանողը գրեց.— « Այս երկու պատկերներուն մէջ ալ Ադամեան սքանչելի էր։ կը նոյ թուենաւորման տեսարանը տեղի ունեցաւ հանդիսաւոր, սակայն ցնցող տրամաբիզմով։ Վերջին գործողութեան մէջ յուսահատութեան տեսարանը եւ ապախեղաթիւրութիւնը կատարեց յոյժ ինքնատիպ ձեւով եւ խոր տպաւորութիւն թողուց հանդիսականներուն վրայ »։

Ադամեանէն ետք Արբենինի դերը հայ բեմին վրայ խաղացին Պետրոսեան, Ոսկանեան եւ ուրիշներ։ «Դիմակահանդէս» մէջ խաղացած են նաեւ Սիրանոյշ, Յասմիկ, Սեւումեան, Խարազեան եւ Վահրամ Փափազեան։ Անշուշտ, նաեւ ուրիշներ։

Փափազեան առաջին անդամ Արբենինի դերը խաղաց 1912ին, Կ. Պոլիս։ Եւ այնուհետեւ չորչ չիւսուն տարի։ Վ. Փափազեան « Դիմակահանդէս»ը բեմադրած է Թիֆլիզի մէջ 1926ին եւ աւելի ետք, Դոնի – Ռոստովի եւ այլ քաղաքներու բեմերուն վրայ։ Այդ տարիներու բեմադրութեան մասին Սուրէն Դանիէլեան հետեւեալը գրած է՝ « Լերմոնտովը «Մշակոյթը» գրքին մէջ.— « Այդ բեմադրութիւններն իրենց աննախընթաց յաջողութեամբ Փափազեանի սքանչելի խաղի հետեւանքն են եղել եւ կարելի է համառաստապէս պնդել, որ Պետրոս Ադամեանէից յետոյ Փափազեանի խաղարուեստն է ժառանգել կատարողական այն բարձր մակարդակը, որի հիման վրայ « Դիմակահանդէսը» պահպանել է իր մնայուն տեղը հայ թատրոնի խաղացանկում »։

Թատերգութիւնը Երեւանի մէջ բեմադրուեցաւ 1949ին, Արամ Խաչատրեանի երաժշտութեամբ։ Արբենինի դերը վայելեցին ու զարմանքով դլուխներն օրօրում։

— Կը տեսնե՞ս, Վռլիկն իմալ իր կընկայ դադրը կը հասկանայ,— ասում էր Վարսօն, — հօ մեր ծռերու պէս չէ, որ ըսկի տղայական կնկայ երես լէ չիպան, մինչեւ չելնի վեր ...

Վարսօն դնաց, քիչ յետոյ վերադարձաւ թաւայով խաւիծ բերելով Նուբարի համար։ Թաւան չորով փաթթել էր, որ ճանապարհին խաւիծը չպաղի։ Մարիամն էլ յետոյ ձուածեղ բերեց։ Ամէն մէկը նստում էր Նուբարի մօտ, Նահապետի պէս դղալով կերցնում իր բերածը։

Մինչեւ իրիկուն նրանք մնացին Նուբարի մօտ։ Երեկոյեան Մովսէսը դուրս կանչելով Նահապետին՝ ասաց.

— Դու արի մեր տուն քնի, Մարիամ թող դիչեր մնայ ձեր տուն ...

— Չէ, ես տուն կը մնամ, որ պէտք եղաւ, քոյրիկ Մարիամին կը կանչեմ, — պատասխանեց Նահապետը։

— Բարի դիչեր, Նահապետ ախպէր, — կանչեց Վարսօն, — մեր աչքալուսանք չմոռանաս, որ մոռացար, կիպամ Մովսիսարին կը տանեմ աչքալուսանքի տեղ։ Ինչքան Աստուած կանչեցինք, մըղի ազիկ չտուեց։ Կիպամ կը տանիմ Մովսինաբին։ Նուբար թող մէկ լէ բերէ։ Ինպէս կնիկ իս առեր, որ հինդ հատ լէ բերէ, օֆ չենէ ...

— Իր մարդու պէս հասկացիր ի, — ասաց Նահապետը Վարսոյի գնալուց յետոյ, — կուժ դլորուեր ի դաբը ի պատուկ ...

— Շատ լէ քաչ կնիկ էր, — ասաց Մովսէսը, — հրացանով Նոյի կողքին կը կռուէր Թուրքերի ու Քրդերի դէմ։ Ա՛ Վարսօ մ'ըսէ, կրակ ու բոց ըսէ։ Վարսօն չճանչնայ, սխալ կարծիք կ'ունէ, Վարսօն կը մտածէ թէ առյզ կնիկ է։ Վարսօն կը ֆիտայիների պահապան օդնականն երկիր ...

Մինչեւ առաւօտ Նահապետը քնած կ'ու արթնանում, քնում էր ու անմիջապէս արթնանում՝ նայում էր Նուբարին։ Նաւթի լամպը վառ էր թողել, որ Նուբարին ու երեխաներին։

— Քնի, Նահապետ, քէ մի չարդի ...

Երեխաները երբեմն ճչում, նեում էին։ Վիր էր կենում, բարուրները գրկում ու քայլում էր «օթախի» մէջ։ Ու հին, վաղուց մոռացուած երգեր էր դնդնում քթի տակ, կամաց, թոյլ ձայնով, որ Նուբարը չարթնանայ։

— Նահապետ, էդ եղանակ իս կը ձեմ, բայց խօսքեր մոռցեր եմ, — ասաց Նուբարը, երբ Նահապետը ցածր երգում էր,— ի՞նչպէս են խօսքեր։— կամաց կը դի լսեմ, Նահապետ ...

ՀՐԱՉԵԱՑ ԳՈՉԱՐ

(39 Շար.)

«ՆԱՀԱՊԵՏԸ»

— Ուռուսի սալդադ լէ էս կողմերով չէի անցեր, վի՞րն ին քաչեր քո ճժեր, Վռլիկ ախպէր, — հարցնում էր Վարսօն Նահապետին։ Մարիամն այդ խօսքերից ամաչելով, ճախ թեւով խփում էր նրան ու քրթմնջում։

— Ամօթ է, ծուռ Վարսօ, էդ ի՞նչ է դխօսաս ...

Նահապետը նայում էր նորածիններին այնպիսի հետաքրքրութեամբ, որ կար – ծես կեանքում առաջին անդամն էր նոր ծնուած երեխայ տեսնում։

— —Նուբարի նման ին, — չընչաց Մարիամը։

— Չէ, վալլահ, ուռուսին,— պնդում էր Վարսօն։

Մէջքի վրայ պառկած Նուբարը նայում էր նրանց, լսում էր այդ կատակներն ու լուռ ժպտում էր։ Աչքերը չորում էին դունատ փայլով։

— Անուններ ի՞նչ կը դնես, վռլիկ, — հարցրեց Վարսօն։ Նա բոլոր նրանց, որ Մասունցի կամ Մշեցի չէին, Վռլիկ էր ասում, Վանի, Շատախի, Մոկի կոչ – մերից փախած բոլոր գեղջուկ զաղթականներին։

— Անուններ Նուբար արդէն դրեր ի, — ասաց Նահապետը, — լաճու անուն՝ Ժիրայր, աղջկայ անուն՝ Մովինար ...

— Աչքալուսանք, մեր աչքալուսանք, վռլիկ ախպէր ...

Նահապետը բարուրները վերադարձրեց նրանց ու դուրս դնաց։

Քիչ յետոյ վերադարձաւ, ուռենու ճիւղերից իր ձեռքով դործած զամբիւղի մէջ՝ չորս հատ մեծ, կարմրակեղեւ նուռ, որ աչնանից պահել էր դարմանի մէջ ու մի քանի խնձոր։

— Էս քի, Մարիամ քոյրիկ, էս էլ քէ, քոյրիկ Վարսօ, բայց մեծ աչքալուսանք՝ յետոյ, իմ վզի պարտքն էլնի ... էս էլ տղայկանին։

Խնձորները նրանց տուեց, նուռերը պահեց Նուբարին։

Լայն մի թաս բերելով՝ նրա մէջ ջարդեց նուռերը։ Շողշողուն արնածոր հատիկները թափուեցին թասի մէջ՝ արեան չիթեր նետելով չուրջը։ Թասը դրեց կնոջ, աջ ձեռքի կողմը։

— Կեր Նուբար, մարխոչ նուռ ի ...

Հասկանալով, որ Նուբարը չուռ դալու նման հատիկները վերցնել չի կարողանայ, մի դդալ բերեց։ Դդալը հատիկներով լցնում ու պարզում էր Նուբարի շրթունքներին։

Մարիամն ու Վարսօն նայում էին արդէն ծերացած այդ մարդու փայփայանքներին ու զարմանքով դլուխները օրօրում։

— Կը տեսնե՞ս, Վռլիկն իմալ իր կընկայ դադրը կը հասկանայ,— ասում էր Վարսօն, — հօ մեր ծռերու պէս չէ, որ ըսկի տղայական կնկայ երես լէ չիպան, մինչեւ չելնի վեր ...

Վարսօն դնաց, քիչ յետոյ վերադարձաւ թաւայով խաւիծ բերելով Նուբարի համար։ Թաւան չորով փաթթել էր, որ ճանապարհին խաւիծը չպաղի։ Մարիամն էլ յետոյ ձուածեղ բերեց։ Ամէն մէկը նստում էր Նուբարի մօտ, Նահապետի պէս դղալով կերցնում իր բերածը։

Մինչեւ իրիկուն նրանք մնացին Նուբարի մօտ։ Երեկոյեան Մովսէսը դուրս կանչելով Նահապետին՝ ասաց.

— Դու արի մեր տուն քնի, Մարիամ թող դիչեր մնայ ձեր տուն ...

— Չէ, ես տուն կը մնամ, որ պէտք եղաւ, քոյրիկ Մարիամին կը կանչեմ, — պատասխանեց Նահապետը։

— Բարի դիչեր, Նահապետ ախպէր, — կանչեց Վարսօն, — մեր աչքալուսանք չմոռանաս, որ մոռացար, կիպամ Մովսիսարին կը տանեմ աչքալուսանքի տեղ։ Ինչքան Աստուած կանչեցինք, մըղի ազիկ չտուեց։ Կիպամ կը տանիմ Մովսինաբին։ Նուբար թող մէկ լէ բերէ։ Ինպէս կնիկ իս առեր, որ հինդ հատ լէ բերէ, օֆ չենէ ...

— Իր մարդու պէս հասկացիր ի, — ասաց Նահապետը Վարսոյի գնալուց յետոյ, — կուժ դլորուեր ի դաբը ի պատուկ ...

— Շատ լէ քաչ կնիկ էր, — ասաց Մովսէսը, — հրացանով Նոյի կողքին կը կռուէր Թուրքերի ու Քրդերի դէմ։ Ա՛ Վարսօ մ'ըսէ, կրակ ու բոց ըսէ։ Վարսօն չճանչնայ, սխալ կարծիք կ'ունէ, Վարսօն կը մտածէ թէ առյզ կնիկ է։ Վարսօն կը ֆիտայիների պահապան օդնականն երկիր ...

Մինչեւ առաւօտ Նահապետը քնած կ'ու արթնանում, քնում էր ու անմիջապէս արթնանում՝ նայում էր Նուբարին։ Նաւթի լամպը վառ էր թողել, որ Նահապետին ու երեխաներին։

— Քնի, Նահապետ, քէ մի չարդի ...

Երեխաները երբեմն ճչում, նեում էին։ Վիր էր կենում, բարուրները գրկում ու քայլում էր «օթախի» մէջ։ Ու հին, վաղուց մոռացուած երգեր էր դնդնում քթի տակ, կամաց, թոյլ ձայնով, որ Նուբարը չարթնանայ։

— Նահապետ, էդ եղանակ իս կը ձեմ, բայց խօսքեր մոռցեր եմ, — ասաց Նուբարը, երբ Նահապետը ցածր երգում էր,— ի՞նչպէս են խօսքեր։— կամաց կը դի լսեմ, Նահապետ ...

ՀՐԱՉԵԱՑ ԳՈՉԱՐ

(39 Շար.)

ՅԱՅՏՆԻ ԳԱՒԱՌԷՆ

ԱՋԳ. ԿԵԱՆՔԸ ՏԷՍԻՆԻ ՄԷՋ

ԳԻՆԵԶՕՆ

Ֆ. կ. Խաչի Տէսինի մասնաճիւղի վարչութիւնը վերջերիկ զաղափարը յղացած էր պինեճօնով մը պատուելու Կապ. Խաչի զաղային զպրոցի նորեկ ուսուցիչ Պ. Գեղամ կանանեանը :

25 Հոկտեմբեր, կիրակի կէսօրէ եաք, ժամը չորսին, Հ. Յ. Դ. Տան ներքնա – զարկը հրաւիրեալներով լեցուած էր : Ներկայ էր հոգեւոր հովիւ Վարդ. քհնյ. Ներկայացուցիչներ ղրկած էին կրօն. Ընկերակցութիւնը, Վասպ. կրօն. երիտասարդաց Միութիւնը, Տա – րոն – Տուրուբերանի , Համախարբերդի, Պետասխոյ Ուսումնասիրաց Միութիւն – ները, Ֆրանս. Բանակի Հայ Ռազմիկնե – րու Միութիւնը, Հ. Յ. Դ. Կոմիտէն, Նոր Սերունդը եւ կրթ. Մարմինը :

Փոքրուն դինիներով ու կարկանդակ – ներով բեռնաւորուած սեղաններու չուրջ զուարեան հրաւիրեալները :

Նախաճեռնող մարմնի ներկայացուցիչ քհնյ. Մառի Կարապետեան իր բաց – ման խօսքով պարզեց հաւաքոյթին նպա – տակը՝ պատուել հայ դաստիարակը, եւ վերջնոյն առեն առիթ ստեղծել ի մի խմբելու տեղւոյն լիաւոր մխութիւնները, անվերապահ հետաքրքրութեան մղելու համար դիրնք կրթական օճախին հան – դէպ : Ընկերուհին սեղմ դիծերով ներկա – յացուց նաեւ Պ. Կանանեանը իբրեւ ճե – մարանի չրջանաւարտ եւ բժշկական ու – սանող : Ցետոյ առաջարկեց սեղանապետ մը ընտրել հաւաքոյթը աւելի կանոնա – ւոր ու հաճելի դարձնելու համար :

Ներկաներուն բաղձանքով , դարձեալ ընկ. Սարգիս Առաքելեանին վիճակուե – ցաւ այդ փափուկ «պաշտօնը » : Ան խո – կոյն զորձի լծուելեաւ ու նախ փորձեց ծանօթացնել ուսուցիչը իրեն յատուկ անկիզ բառերով : Կապոյտ Խաչուհինե – րու կողմէ եւ բոլորին մասնակցութեամբ երգուեցաւ «Ով մեծասքանչ»ը :

Սեղանապետը առաջին խօսքը տուաւ Տէր Հօր, որ չնորհաւորելէ եաք Կապ. Խաչի վարչութիւնը այս բարեպատեհ ձեռնարկին առթիւ, իրրեւ կրօնական ծանրացաւ Հայաստանեայց եկեղեցւոյ կնոջական դերին վրայ, իրրեւ աղդակ հայապահպանման ու թեւադրեց ծնողք – ներուն չթերանալ իրենց պարտականու – թեանց մէջ եկեղեցի առաջնորդելու իրենց զաւակները : Խոստացաւ նաեւ ինչպէս նախորդ տարիները, իր կրօնական դա – սաւանդութիւնները չարունակել զպրոցի աշակերտութեան :

Մէջ ընդ մէջ եղան խմբերգներ : Տի – կին Մառի Կարապետեան մեներգեց քա – նի մը անգամ Սայաթ – Նովայէն : Երգե – ցին նաեւ Պ. Եղիա Պերհատեան (Լիոնէն) եւ ընկեր Ցովհ Հարէլեան՝ « Տէր կեցո զու զՀայս» : Ներկաներու բուռն բաղ – ձանքին զոհացում տալով երգեց նաեւ Տէր Հայրը, մեր ամէնուն սրտին խօսող երեւանի նուիրուած Հայաստանեան երգ մը բուռն ծափեր խլելով :

Ցետոյ խօսք տրուեցաւ կրօն. Ընկե – րակցութեան առենադպիր Պ. Մեսրոպ Պայընտրրեանի, որ իրեն յատուկ պերճախօսութեամբ եւ պատկերալից ոճով փառաբանեց հայկի դաստիարակութեան դերը ներկայ իրականութեան մէջ , մաղ – թանքներ հիւսելով ուսուցիչներուն :

Ջինուորական Միութեան կողմէ Պ. Նուպար Պօտուրեան իր կարգին զպրոցը նկատեց ազգի մը յառաջդիմութեան ա – ռաջին աղդակը եւ ազգային պարտակա – նութիւն համարեց զօրավիզ կանգնիլ զպրոցին : Ընկ. Հայկունի Թաշճեան ա – նանց թերադնահատելու զպրոցին գերը , հայ ընտանիքը նկատեց խարխոյը ազգա – յին դաստիարակութեան, իր բարոյական ա – ռաքինութիւններով , առանձնայատուկ սովորութիւններով ու սիրալիր նիստ ու կացով : Թելադրեց այդ ուղղութեամբ աշխատիլ կերտելու երեխաներու ցեղա – յին նկարագիրը :

Կրթական Մարմնի կողմէ Պ. Բագրատ Յոսիփեան մեր զաղութին Թուական համեմատութեամբ անբաւարար նկատեց աշակերտներու թիւը եւ պահարակեց այն ծնողքները որոնք անտարբեր կը գտնը – ւին իրենց զաւակներուն մայրենի լեզուի ուսման հանդէպ : Սեղանապետը վերջին խօսքը տուաւ ուսուցիչ Պ. Գեղամ կա – նանեանի, որ չնորհակալութիւն յայտնե – լէ եաք կազմակերպել մարմնին, իրեն ընծայուած պատիւը փոխանցեց մեր զա – բաւոր մեծասքանչ լեզուին, մշակոյթին ու դաստիարակութեան : Խոստացաւ իր կարելին ընել նորահաս սերունդին սո – վեցնելու եւ սիրցնելու մայրենի լեզուն ու անոր ներչնչելու ազգային ոգին, իրեն աչակից ունենալով ծնողքները , զպրոցը հովանաւորող կազմակերպութիւններն եւ զաղութը իր ամբողջութեամբ :

Նոր Սերունդի սեղանէն եղան զուարթ խմբերգներ ու մեներգ մը Գէորգ Պա – ռաւեանէ :

Բարձրախօսէն հայրենի երգեր ու եղա – նակներ հոգեպարար թովչութիւն մը կը պարգեւէին :

Մեր սիրելի սեղանապետը որ դիտէ համեմելին միացնել օգտակարը, պահ մը օգտաւէտով սիրող զուարթ մթնոլորտէն, յայտնեց թէ փարիզէն Պ. Եղուարդ Գա – լուստ կերպով կատարեց վաղարչ Վա – ղարշեան :

Հայ դերասաններէն եւ մասնաւորապէս Վ. Փափազեան յաճախ «Դիմակահան – դէս»ը մատուցած են իրենց խաղացան – կերուն մէջ եւ ներկայացուցած են Թուր – քիոյ, Եգիպտոսի, Իրանի, Յունաստանի եւ ուրիշ երկիրներու մէջ :

Ա. ԱՐԱՐԱՏԵԱՆ

Օրուան բանախօս ընկեր Մխսաք Մխրէի իր մտերմիկ բանախօսութեամբ Դաշնակ – ցութեան անցեալ փառքը հիւսելէ աւելի բաւականացաւ մօտենալով այժմէական ակնոցով անոր զաղափարական յաղթա – նակին, որ կը նչմարուի ամենուրեք , զաղթաչխարհէն մինչեւ հայրենիք : կեն – դանի է այդ զաղափարանութիւնը եւ կ'ուռճանայ, հակառակ աչքն ու ձախէն արճակուած խուժանային ատելավառ ո – րակումներուն : Դաշնակցութիւնը քանիցս թաղուեցաւ, բայց ան զարձեալ ներկայ է. մանաւանդ հայրենիքի մէջ, ուր բըռ – նապետական խիստ ռէժիմի տակ ծնած ու չափահաս զարձած համայնավար սե – րունդ մը տոդորուած է ազգային զա – զափարներով :

Ցարգելի բանախօսը ընթերցումներ կա – տարեց Հայաստանեան չնորհալի զրա – զետներէ , որոնց բանաստեղծութեանց մէջ չէշտուած կերպով կը տիրապետեն Դաշնակցութեան սերմանած զաղափար – ները : Հերոսական նկատեց այդ զրա – զետներուն համարձակ արտայայտու – թիւնները :

Ցետոյ իր անխառն զոհունակութիւնը յայտնելով երիտասարդներու ներկայու – թեան համար, թելադրեց անոնց աչխա – տիլ զրաւելու թափուր մնացած աթոռ – ները, մանաւանդ որ ամէն հնարաւորու – թիւն ունին զարդանալու , յառաջդիմե – լու :

Ընկերը յոյս յայտնեց թէ վաղ թէ ուշ պիտի իրագործուին Դաշնակցութեան ա – ռաջադրութիւնները :

Հանդէսը փակուեցաւ Հ. Յ .Դ. Նոր Սերունդի «Ցառաջ նահատակով» :

Հանդէսէն եաք ցուցադրուեցաւ Նոր Սերունդի փալատրիւի բանակումը, զու – նաւոր ժապաւէնի վրայ առնուած եղիա Պատմաճեանի կողմէ :

Անհատական ձեռնարկ մը ըլլալով հան – զերձ եւ հակառակ փոքր զործիքով քաչ – ուած ըլլալուն, յայնոց ժապաւէնն մըն է : Ոչ միայն մեզի կը ցուցադրէր բանակումի ներքին առօրեայ կեանքը իր հարազա – տութեամբ այլ եւ մեզ հաղորդակից կը զարձնէր Աստուածածնայ ծոնին առթիւ կազմակերպուած հանդէսին, որ ուխտա – դնացութեան մը երեւոյթը կը կրէր , կեդր. Փրանսայի բոլոր զաղութներէն հոն հաւաքուած հայրենակիցներով : Մեր առջեւ կ'երեւէին սիրելի դէմքեր : Ահա խաղաղօրհնէքը՝ Հարաւային Փրանսայի թեմի առաջնորդ Թրթռեան Եպիսկոպոսի կողմէ :

Վերջապէս կէս ժամէ աւելի տեւող այս ժապաւէնին ցուցադրութիւնը հաճելի պահ մը պարգեւեց ներկաներուն եւ կեն – դանի վկայութիւն մը բերաւ Նոր Սե – րունդի աչխուժութեան ու իր բանակումի զուած յաջողութեան մասին : Գնահատելի է Եղիա Պատմաճեանի այս համեստ ձեռ – նարկը եւ թելադրելի՝ որ ժապաւէնը ցուցադրուի բոլոր զաղութներուն մէջ :

ԳԻՄ

ԷԿԵՐԻ ** ** ԱՍՏՂԵՐԸ

ԺԷ.

Երբ դահլիճին մէջ այս բառերը կը պա – տահէին՝ Գրիգոր նախասենեակին մէջ կը սոնոնար :

Մինչ կեցած էր կղմինարէ բարձր վա – ռարանի մը քով, այնպէս մը զգաց՝ կար – ծես սարդ մը կը քալէր զէմքին վրայէն, Զեռքը հոն տարաւ ու ահա սիրամարգի փետուր մը մնաց ձեռքը :

Վառարանը երկու սենեակներու միջեւ չինուած էր, ու քովէն կարելի էր զրացի սենեակին մէջ նայիլ :

— Գրիգոր , — լսուեցաւ մեղմօրէն : Գրիգոր երջանկութեան ցնցումով մը նայեցաւ ծակէն անդին : Ու հոն Վիկտայի զէմքը տեսաւ ու անոր չարաճճի աչքե – րը՝ որ ճեղքին մէջէն իրեն կը նայէին ու ցած քանի մը հինաւուրց ծառերով :

— Սրահ եկուր .— փսխաց աղջիկը :

Գրիգոր կամացուկ մը դուրս ելաւ : Աղջիկը արդէն իրեն կը սպասէր պատու – հանի մը քով. ձեռքը բռնեց ըսելով.

— Եկուր , պարտէզ երթանք. — ու դինքը առաջնորդեց :

Աճապարանքով անցան չորս հինգ դահ – լիճներէն. ամէնքն ալ հասա զորզերով ծածկուած ու ամէնուն ալ վարդոյրները իջած էին արեւու նայող կողմը: Պատե – րու վրայ թաղաւորներու ու սուրբերու պատկերներ. տեղ մը պատերազմի մը նկարը : Կահկարասիներու ու պատերու վրայ ոսկեզօծ զարդեր : Սենեակներէն մէկը կարմիր, միւսը մանիչակագոյն , երրորդըկապտագոյն,ամէնքն ալ տարբեր գոյներով, միայն վառարանները ճեր – մակ էին : Սակայն քիչ կահկարասիներ կային դահլիճներուն մէջ :

Ապա լայն սանդուխէ մը վար իջան : Վիկտա առջեւէն կը վազէր : Վերջապէս պարտէզ հասան :

Գրիգոր թեթեւութիւն մը զգաց :

— Մինակ ենք, ըսաւ Վիկտա :

Այն ճերմակ հագուստ մը կը կրէր , ա – մառուան թեթեւ հագուստ մը : Մազե – րը միակ հիւսուածքով մը կախուեր էին կռնակին ի վար : ու զեղին կօշիկներ հա – գած էր: Կեցաւ հովանաւոր աւազուտ ճամբուն վրայ՝ թուփերու խուրձի մը քով : Կեցաւ ու կը ժպտէր, տեսնելով որ Գրիգոր զինքը կը դիտէր :

— Զեղեցի՞կ եմ :

— Այո, զեղեցիկ, — պատասխանեց Գրիգոր , — դուն միշտ զեղեցիկ ես, ըս – պիտակ աղաւնիի մը նման :

— Այս հագուստը թաղուհին կարել տուած է ինծի :

Ու Գրիգորին թեւը մտաւ :

— Եկուր նատինք այդ թմբլին տակ : Քեզի չատ ըսելիքներ ունիմ, դուն ալ ան – չուչտ ինծի : Ես անցեալ օր անմիջապէս ճանչցայ ձայնդ, երբ ճաղերուն քովէն անունս տուիր, բայց չէի կրնար հաւա – տալ: Շատ անդամ մտածեր եմ վրադ. նոյն զիչերն ալ երազիս մէջ տեսայ քեզ: Թաղուհին ալ ըսի թէ դուն հոս կը գտնուիս հիմա եւ ըսաւ թէ երբ Թուրքե – րը հեռանան՝ անպատճառ տեսնել կ'ու – զէ քեզ :

Նստան թմբլին տակ մարմարէ նստա – րանին վրայ, որուն երկու բազուկները երկու առիւծներ կը ներկայացնէին նըս – տած դիրքով : Անկէ կարելի էր դէպի վար տեսնել Դանուբը ու Դանուբին միւս ափին վրայ Փէչը : Փէչի ժժդոյն փոքրիկ քաղաք մըն էր այն առեն, չորս կողմը բարձր պարիսպով : Պարիսպէն ներս փոքրիկ միայարկանի տուներ , եր – կու փոքրիկ եկեղեցիներ , ու դէպի հա – րաւ՝ փայտաչէն բարձր աչտարակ մը , դիտանոցը : Պարիսպէն դուրս դեղին ա – ւազուտ դաչտ մը կը տարածուէր , ցիր ու ցան քանի մը հինաւուրց ծառերով :

Գրիգոր սակայն ոչ Դանուբը եւ ոչ Փէչ – ը կը դիտէր, ինքը միայն Վիկտա կը դիտէր : Կը դիտէր աղջկան դէմքին ճեր – մակ մոլորչի նման սպիտակութիւնը, դե – ղեցիկ ակռաները, կլորիկ կզակը , դիւ – րաթեք պարանոցը ու անմեղուկ աչքերը :

— Հիմա դուն ալ քիչ մը խօսէ ,— ը – սաւ աղջիկը ժպտելով. — ի՞նչպէս կ'ապ – րիս Թէօրէօքին քով. դեռ չատ կը սոր – վի՞ս : Գիտե՞ս, ես հիմա նկարչութիւն ալ կը սորվիմ : Ի՞նչ կը նայիս այնպէս պիշ պիշ. մինչեւ հիմա խօսք մըն ալ չը – սիր :

— Ես քեզ կը դիտեմ, թէ որքան մեծ – ցեր ես, ու որքան զեղեցիկ :

— Թաղուհին ալ ըսաւ : Ըսաւ թէ հի – մա մեծ աղջիկ կը զառնամ : Զեռքերս ու ոտքերս իրենց վերջնական մեծութիւնը առած են : Որովհետեւ աղջիկներուն քով ձեռքերն ու ոտքերը մինչեւ տասներեք տարեկան հասակնին կ'աճին եղեր : Դու ալ զեղեցիկ ես, Գրիգոր :

Դէմքէն կարմրութիւն մը անցաւ, ու աչքերը ափովը ծածկեց :

— Ո՛հ, ինչ յիմարութիւններ կը խո – սիս : Ինծի մի նայիր, կ'ամչնամ :

Բայց տղան ալ չփոթեր էր ու մինչեւ տկանջները կարմիր կտրած :

ԿԵՋԱ. ԿԱՐՏՈՆԻ

(Շար.)

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Այրի Տիկին Հայկուհի Շալճեան, զա – ւակները ժիրայր, Խոսրով, Միշէլ, Տէր եւ Տիկին Հ. եւ Ք. Պէզազեան, եւ բոլոր ընտանեկան պարագաները, Հոգեհանգս – լութիւն կը յայտնեն բոլոր անոնց որոնք անձամբ, ղրկուր, ծաղկեպսակով եւ զա – նազան ազգային միութեանց նուիրա – տուութիւններով մասնակցեցան իրենց մեծ սուգին, իրենց ամուսնոյն, հօր, եղբօր եւ պզտկանին՝

ԳԱԳԻԿ ՇԱԼՃԵԱՆԻ

կսկծալի մահուան առթիւ։

×

ՎԱՂԱՆՍ.—

Տէր եւ Տիկին Յակոբ Տէր – Սարգիս – եան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Լեւոն Տէր – Սարգիսեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Պլան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Սարգիս Տէր – Սարգիսեան եւ զա – ւակները, իրենց խորին չնորհակալու – թիւնը կը յայտնեն Կրօն. Ընկերակցու – թեան, Հոգաբարձութեան, Հ. Յ. Դ. Շրջ. կոմիտէին, Նոր Սերունդին, Կապ. Խաչին եւ բոլոր անոնց որ ղրկուր, ծաղ – կեպսակով կամ անձամբ ցաւակից եղան իրենց մօր եւ մեծ մօր՝

ՀԱՅԿԱՆՈՒՇ Տ�էՐ – ՍԱՐԳԻՍԵԱՆԻ

կսկծալի մահուան։

ՆՈՒԷՐ

Վէնէէնէն Պ. Գ. Հատըմեան տասը ֆր. կը նուիրէ Կիպրոսի Հայերուն համար։ (Տառնալ «Յառաջ»էն)։

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Կապ. Խաչի Իսիի մասնաճիւղը չնոր – հակալութեամբ ստացած է, Ամն ընկե – րուհիէ մը երեսուն ֆրանք, փոխան ծաղ – կեպսակի, ուղարկեալ Նազար Տօնիկեանի մահուան առթիւ։

×

Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցւոյ դիւանը չնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուէրները իր կրթ. եւ բարե – նպաստակ ձեռնարկներուն համար.— Պ. Գաբրիէլ Հարենց յիսուն ֆրանք, իր հօր Աստուածատուր Հարենցի մահուան տարեդարձին առթիւ։ Պ. Եռուար Մը – տրեան 25 ֆրանք, Պ. Կարապետ Գիւլբե – եանի մահուան առթիւ փոխան ծաղկե – պըսակի եկեղեցւոյ վերանորոգման ի նը – պաստ։

ՆՈՒԷՐՆԵՐ

Ողբացեալ Մանուկ Աւետիսեանի մահ – ուան առթիւ փոխան ծաղկեպսակի հե – տեւեալ նուէրները եղած են Սէն Ժերմի Թաղականութեան.— Նչան Մաղմաղեան տասը ֆրանք Թաղիս դպրոցին, Տօնիկ Զալկճեան տասը, Թաղիս աղքատնե – րուն եւ հինդ դպրոցին։

Թաղականութիւնը յաւակցութիւնները կը յայտնէ ննջեցեալի պարագաներուն եւ չնորհակալութիւնները նուիրատուն – րուն։

×

ՊՕՄՈՆ.— Հրանդ Աթէչեանի Թաղման առթիւ հետեւեալ նուէրները եղած են.— Ողբացեալին այրին՝ Բարեգործակա – նին հարիւր ֆրանք, Պօմոնի եկեղեցիին յիսուն, Պօմոնի աղքատախնամին 50։

Սէնթ Էթիէնէն.— Պալճեան ընտանիք, եկեղեցւոյ յիսուն եւ Աղքատախնամի 50։ Եկեղեցիին.— Հայկ Սալրեան յիսուն, Գէորգ Քիւրտօղլեան, Մովսէս Գուշում – ճեան քսանական։

Աղխատաց.— Դաւիթեան եղբարք 20, Մովսէս Գուշումճեան 10։

Մուրատ Ռափայէլ Նախկին Աշակերտ. Միութեան.— Տիկին Փօլատեան, Յովհ. Հրաչեան 25ական ֆրանք։

«Հայ – Բոյժ»ին.— Տիկին Հայկուհի Շալճեան եւ զաւակները քսան, Տոքթ. Յովհ. Փափազեան տասը ֆրանք։

Առաջնորդարանին.— Վարդան Պան – տիկեան քսան։

Կապ. Խաչի.— Նուպար Հէլվաճեան քսան, Տոքթ. Յովհ. Փափազեան, ղրպ – րոցին տասը, քաղաքիս Աղքատախնա – մին Վահրամ Թորոմանեան տասը ֆր.։

Թաղականութիւնը իր խորին ցաւակ – ցութիւնները կը յայտնէ Այրի Տիկին Ա – թէչեանին եւ պարագաներուն եւ չնոր – հակալութիւն բոլոր նուիրատուներուն։

ՀԱՂՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Այս կիրակի, Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցւոյ մէջ, Ս. պատարագի ընթացքին, Հայրապետական պատուիրակ Սերովբէ Արք. Մանուկեան, պիտի չնորհէ Աւազ Սարկաւագութիւն, տիրա – ցու կարգիս Թամկոչեանի։

Հաւատացեալները կը հրաւիրուին նե – կայ ըլլալ այս արարողութեան։

ՇԻՐԻՄՆԵՐՈՒ ԱՅՑ

Զորեքշաբթի, Նոյեմբեր 11ին, առա – ւօտեան ժամը 10ին, Հ. Յ. Դ. Նոր Սե – րունդի «Ահարոնեան» խումբի նախաճեռ – նութեամբ եւ մասնակցութեամբ Նոր Սե – րունդի Փարիզեան բոլոր խումբերուն եւ կեդր. վարչութեան, այց մը պիտի կա – տարուի.— Ա. Ահարոնեանի, Զօր. Անդ – րանիկի, Ա. Խատիսեանի, Ռուբէնի եւ Շ. Միսաճեանի չիրիմներուն, Փէռ–Լաչէզ։

Ժամադրութիւն ժամը ճիշդ 10ին, Փէռ Լաչէզի կամպեթա դրան առջեւ։

ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐԸ

ՊՈՒՏՈՑԻ ՄԷՋ

Հ. Յ. Դ. Պոտոյի Մուրատ խումբը «Դաչնակցութեան Օրը» կը տօնէ այս կիրակի Նոյեմբեր 15ին, ժամը 3·30ին, Արլագ – Սոլֆերինօ սրահը։

235 Մուսէյրա փողոցին մէջ։

Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդը իր մասնակ – ցութիւնը կը բերէ դեղարուեստական բաժնին։

Խմբերգ, մեներգ, արտասանութիւն եւ

ԳԱՒԱԹ ՄԸ ԹԷՅ

(կատակերգութիւն մէկ արար)։

Մուտքը ազատ է։

Հ. Յ. Դ.

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. Շրջ. կոմիտէն ներկայացուցչական ժողովի կը հրաւիրէ Փարիզի եւ չրջանի մարմիններու ներկա – յացուցիչները այս Շաբաթ, ժամը 20·30ին, Մշակոյթի Տան մէջ։

Կարեւոր օրակարգ։

Կը խնդրուի որ բոլոր ներկայացուցիչ – ները ներկայ ըլլան։

ՏԷՍԻՆ.— Հ. Յ. Դ. կոմիտէն ընկերա – կան ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները այս Զորեքշաբթի կէսօրէ ետք, ժամը 3ին։ Բոլորին ներկայութիւ – նը անհրաժեշտ է։ Կը խնդրուի ճշդա – պահ ըլլալ։

ՆՈՒԱԳԱՀԱՆԴԷՍ

Սայաթ · Նովայի 250ամեակին առթիւ։

ՔԵՄԱՆՉԻՍԹ ՌՈՒԲԷՆ

Կը նուագէ այս կիրակի ժամը 16ին, Ազգ. Տան թատերասրահը, 32 Րիւ տը Թրէվիզ։

ՀՐԱՊԱՐԱԿԱՑԻՆ ԲԱՆԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ
ՎԻՆԻ ՄԷՋ

Կազմակերպուած Կապոյտ Խաչի Վիչ – նի մասնաճիւղին կողմէ, Սէրքլը Կաթո – լիկի սրահին մէջ, այս Զորեքշաբթի (Նո – յեմբեր 11), կէսօրէ ետք ժամը 3ին։

Բանախօս՝ ՀՈՒՐԻ ԻՓԷկեան

Յայտարարի մանրամասնութիւնը տեղ – ւոյն վրայ։

ՓԱՐԻԶԻ ՀԱՅ ԱԻԵՏԱՐԱՆԱԿԱՆ ԵԿԵՂԵՑԻ

ԿԻՐԱԿՆՕՐԵԱՅ ՊԱՇՏԱՄՈՒՆՔ՝
ԺԱՄԸ 10,45ԻՆ
Այս կիրակի կը խօսի՝
ՊԱՏ · ՌՈՒԲԷՆ ԴԱՅԵԱՅԵԱՆ
8 BIS, RUE DES TERNES
PARIS (17e)
Métros : Porte Maillot ou Champerret

ԴՊՐՈՑՆԵՐՈՒ ՎԵՐԱԲԱՅՈՒՄ

Վիչնի Ֆ. Կ. Խաչի երեք դպրոցներու հայերէնի դասընթացքները կը վերսկսին ուսուցչութեամբ Պ. Կ. Տէրմոյեանի, Նո – յեմբերի առաջին չաբաթէն սկսեալ (Գչ. Դչ. եւ Եչ. օրերը) եւ սովորական վայ – րերուն մէջ։

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ՄՈՒՐԱՏ - ՌԱՓԱՅԷԼԵԱՆ
ՆԱԽԿԻՆ ԱՇԱԿԵՐՏԱՑ ՄԻՈՒԹԻՒՆ

ՏԱՐԵԿԱՆ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

ԶՈՒԱՐԹ ՄԹՆՈԼՈՐՏ
Մայրամուտէն միչնէ կէս գիշեր
ԿԻՐԱԿԻ՝ ԴԵԿՏ. 13, ԺԱՄԸ 17էն 24

3, AVENUE GABRIEL **Ambassadeurs** Métro : CONCORDE

ՊԷՌՆԱՐ ՏԷՏԷՃԵԱՆ

Ժողովրդական եւ Արդիական Պարերու Իր Մեծ Նուագախումբով
ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ՃՈԽ ԵՒ ԸՆՏԻՐ ՅԱՅՏԱԳԻՐ

ԱՆԱԿՆԿԱԼՆԵՐ ԽԱՂԵՐ ԶՈՒԱՐՃԱԼԻՔՆԵՐ

ATTRACTIONS BAR BUFFET

ՓԱՐԻԶԱՀԱՅ ՏԻԿՆԱՆՑ ՄԻՈՒԹԵԱՆ
(ՈՐԲԵՐՈՒ ՕԳՆՈՒԹԵԱՆ ՄԱՐՄԻՆ)

ՏԱՐԵԿԱՆ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

Կիրակի 29 Նոյեմբեր ժամը 17էն կէս գիշեր
DANS LES SALONS DU GRAND - HOTEL
12, Bd. des Capucines
ORCHESTRE ATTRACTIONS
Մուտք 10 ֆրանք ներկայա ցող ուսանողներուն կէս գին
Ապահովել սեղանները WAG. 38-54

ԸՆԹԱՑԻԿ ԱՋԴԵՐՈՒ ՆՈՐ ՍԱԿԱԳԻՆ

ՄԷԿ ԱՆԳԱՄՈՒԱՆ ՀԱՄԱՐ

ՄԱՀԱՋԴ	40 Ֆ·	միչնէ 1/4 սիւնակ
ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ	20 Ֆ·	միչնէ 1/8 սիւնակ
ՅԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ	5	» » »
ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ	20 Ֆ·	» » »
ՀԱՐՍԱՆԻՔ, ՆՇԱՆՏՈՒՔ	20 Ֆ·	» » »
ՆՈՒԻՐԱՏՈՒԹԻՒՆ	10 Ֆ·	» » »
ԾՆՈՒՆԴ	20 Ֆ·	» » »
«ՓԱԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ»	10 Ֆ·	» » »
«ԿՐ ՓՆՏՌՈՒԻ»	5 Ֆ·	» » »
ԾԱԽՈՒ Է	25 Ֆ·	» » »

Այս գիները մէկ անգամ հրատարակելի եւ ձշաճակուած ծաւալով ազ – դերու համար են, չորրորդ էջը։

Կանխիկ վճարումը պարտաւորիչ է։

Առեւտրական կամ այլ ազդերու մասնաւոր պայմաններուն համար դիմել վարչութեան։

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Կիրակի, 22 Նոյեմբեր կէսօրէ ետք, ժամը 15էն 23 Մշակոյթի տան մէջ, Հ. Յ. Դ. «Քրիստափոր» խումբի ցերեկոյ – թը։ Մանրամասնութիւնները յառաջիկա – յին։

×

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Ռոստոմ խումբի տարեկան պարահանդէ – սը Դեկտեմբեր 12ին, Ալհամպրայի սը – րահներուն մէջ։

×

ԼԻՈՆ.— Ֆ. Կ. Խաչի տարեկան պա – րահանդէսը Դեկտեմբեր վեցին, Փալէ Տիւ Քոնկրէի սրահներուն մէջ։

×

Որբերու Օգն. Մարմնի
ՏԱՐԵԿԱՆ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ
Նոյեմբեր 29ին
GRAND HOTEL

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

Հայաստանէն Պ. Վարազդատ Մարտի – րոսի կարապետեան կը փնտռէ իր եղ – բայրը Վազգէն, զոյգը Անահիտ եւ Հօ – րեղբայրը Յովսէփ (Տէր–Կարապետի) Կարապետեան, 1924ին կովկասէն մեկնած են Պոլիս մինչեւ 1931 իրենցմէ լուր ստ – նուած է, կը կարծուի թէ Ամերիկա ան – ցած են։

Լուր ունեցողներէն կը խնդրուի դրկել Պ. Վարազդատ Կարապետեանի, Երեւան, Գնունի փողոց, թիւ 9 տունը, բնակա – րան թիւ 7։

Կը խնդրուի Ամերիկահայ թերթերէն արտատպել։

★

ԻՐԱՆԻ
ՄԱՅՐԱՔԱՂԱՔԸ ԵԿՈՂՆԵՐՈՒՆ
«PARS HOTEL»
— TEHRAN —
ԿԵԴՐՈՆԱԿԱՆ եւ ԱՐԴԻԱԿԱՆ
ԱՄԷՆ ՅԱՐՄԱՐՈՒԹԵԱՄԲ
Հեռախօս – Սենեակներ – Բաղնիք
ՍԵՓԱԿԱՆ ՃԱՇԱՐԱՆ
Դալար պարտէզ – Զուլալ լողարան
«PARS HOTEL»
Ave. Sepand, 40
TÉLÉPHONE : 626031
CABLES : 206 TEHRAN
ՆՊԱՍՏԱՒՈՐ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐ
1 հոգիանց սենեակ· — Օրը 370 Ռ·
2 հոգիանց սենեակ· — Օրը 520 Ռ·
(Նախաճաշով, ծառայութեամբ, սակով)
Երկար մնացողին՝ մասնաւոր գիներ
ԱՅՑԵԼԵՑՔ եւ ՎԱՅԵԼԵՑՔ
« ՓԱՐՍ ՊԱՆԴՈԿԻՆ »
ԱՌԱՒԵԼՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ
★

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925
R. C. Seine 57 A 2731

Tél. : PROvence 86-60
C.C.P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝ Տար· 60 Ֆ· Վեցամսեայ՝ 35 Ֆ·
Արտասահման՝ Տար· 80 ֆր· Հատը 0·30 Ֆ·

ՈՒՐԲԱԹ
13
ՆՈՅԵՄԲԵՐ
VENDREDI
13 NOVEMBRE
1964

LE NUMÉRO : 0,30 FR.

40րդ ՏԱՐԻ —ԹԻՒ 10159

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

40e ANNÉE — N° 10.159

ՅԱՌ ՕՍՓԸ

ԺՈՂՈՎՈՒՐԴ ՄԸ ԿԱՐ ԱՆՏԷՐ...

—o—

Պատմութիւնը պիտի ըսէ .— Ժողովուրդ մը կար անտէր, կէսը՝ պատառաքիլ չարդուած, մնացեալ կէսը՝ դիտցան ի սիւնս աշխարհի :

Այդ ժողովուրդը — այսինքն կէսը որ ողջ մնաց — ինկաւ սար ու ձոր, անցաւ նավ ու ցամաք, քաոսեցաւ աշխարհի բոլոր ծերերուն եւ ազգերուն, — եւ բոլորովին կորսնցուց իր հաւատարակչռու – թիւնը :

Այն աստիճան որ, փոխանակ հին խը – ռամանները լեցնելու եւ ամփոփուելու, ինքն իրմով զօտեպնդուելու, ճեղք ճեղքի վրայ բացաւ, ճակատ ճակատի դէմ հա – նեց, եւ ինքն ալ մնաց չուտարուն չորս համքաներուն վրայ :

Եւ այս՝ լման տասը տարի քամելէ յե– տոյ պանդխտութեան բոլոր դառնու – թիւնները : Ցմրուր քամելով օտարու – թեան լեղին ...

Այս ժողովուրդը ունեցաւ բոլոր առա – ջինութիւնները, բացի մէկէն, — քննա – նող ոգի :

Ան հաւատաց ինչ որ պատմեցին , եւ ինչ աչ, մէկ ձախ ժպտելով, թոյլ տը – ւաւ որ մարդիկ իրենց բուրդը մանեն իր գլխուն :

Ան չսորվեցաւ իր պատմութիւնը : Կամ սորվեցաւ այնպէս ինչպէս ուսուցին օրը տրին : Ինչպէս որ հաճոյ էր իրեն :

Հաղիւ լրացած իր պանդխտութեան ա– ռաջին տասնամեակը , ան դարձաւ ան – հանդուրժելի եւ անկերպարան՝ իր «ուսում– նական»ներով :

Ան կորսնցուց , չնորհիւ այդ նոյն «ու– սումնական »ներուն, ամէնէն տարրական պիտելիքները ալ :

Ու գայ ուր որ քաշեցին ,— մերթ աչ, մերթ ձախ : Երկու քայլ յառաջ, տասը քայլ ետ :

Ան ունէր պարտականութիւններ եւ արդիւնքներ, որոնց համար գլուխ գըլ– խի կուտար, — հոգի՞ն կուտար, եր – կեմն :

Հաղի՞ւ տասը տարի դիմացան այդ բո– լորը, օտար հողի վրայ :

Դարեր ու դարեր, անոր համար միու – թեան պիծ մըն էր եկեղեցին :

Այսօր, արդէն, ունինք «մեր ժամը » , « ձեր ժամը »: Վերի թաղ, վարի թաղ : Աղգային եկեղեցին եւ անհատականը :

Գուրգուրանքի եւ գործունէութեան վառարան մըն էր դպրոցը, իր կոկոններ – րով, բողբոջներով ու ծաղիկներով :

— Դպրո՞ց, Դաշնակցակա՞ն է թէ ռամ– կավար : Ես կոպեկ չեմ տար անոնց բա – ցած դպրոցին: Ո՛ղջ մնան Ֆրանսականը, յունականը, պուլկարականը, հրէական – ը ...

Անոր համար օրհնութիւն էր որեւէ մի– ութեան կազմակերպումը : Գոնէ մարդիկ համբայ կ'ելլէին բարի մտքերով : Ու բարի էր չրջապատն ալ :

Այսօր Միութիւնները կը համարուին երկէնքներ՝ աչքորամարտ սարքելու եւ ծափեր կորզելու :

Այս ժողովուրդը կիրակմուտք ունէր իր մեռելներուն համար : Խունկ եւ ա – ղօթք, որ կը պայծառացնէին իր հոգին :

Տարիներ անցան, եւ իր աղգային մե – ռելներն անդամ բեռ դարձան :

Լաւագոյն պարագային, ամէն տարի մէկ — չաճախ կուիւ — կը ծագէր , մէկ մեռելին մեռելներու յիշատակին առթիւ :

— « Կախե՞լ թէ չկախել : Երդե՞լ թէ չերդել » ...

Այս ժողովուրդը չունէր աղգային – քաղաքական խորհրդանշան , բացի յե – ղափոխականէն կամ քրիստոնէականէն :

Ունեցա՞ւ առաջ մը , — արիւնով թաթխուած :

Մեղրալուսինը հաղիւ անցած , այդ ալ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԵՒՐՈՊԱ ԻՐ ՀՈԳԵՐՈՎ

—o—

ԱՏԼՆԱՈՒԸՐ ՊՈՆ ՎԵՐԱԴԱՐՁԱՒ

Ատլնաուըրի յայտարարութիւններէն կարելի չէ եղած չատ բան հասկնալ, ինչ կը վերաբերի այն համաձայնագրին որ – նոյթին և մանաւանդ պարունակութեան դոր Գերմանիոյ նախկին վարչապետը կնքած է նախապահ տը Կոլի հետ : Ա. – տլնաուըր յայտարարած է միայն թէ « Ֆրանսա եւ Գերմանիա ալ աւելի ամ – րապնդուած դուրս կուգան, տը Կոլի հետ իր խօսակցութիւններէն ետք : Այն տպա – ւորութիւնը կը տիրէ նաեւ թէ Ատլնա – ուըր – տը Կոլ համաձայնութիւնը կրնայ քաղաքական տաղնապ մը առեղծել Գեր – մանիոյ մէջ :

Պէտք է անշուշտ սպասել որ վարչա – պետ էրհարտ լսելէ ետք Ատլնաուըրի դեկուցումը, բացատրութիւններ եւ լու – սաբանութիւններ տայ , որպէսզի պար – զուին տը Կոլ – Ատլնաուըր զրոյցին մանրամասնութիւնները :

Պոն չրջան ընող լուրի մը համաձայն , որ որեւէ ձեւով կարելի չէ եղած տուա – դել, Ֆրանսա պիտի խուսափի արմատքի դիներու հարցը դնելէ Պրիւսէլ: Պէտք չէ մոռնալ նաեւ թէ Պրիւսէլի մէջ Գերմա –

դարձաւ կռուախնճոր :

Մարդիկ ելան այս անտէր ժողովուրդի ծոցէն , — ուսումնականնե՛ր — որոնք « ճիհատ » յայտարարեցին այդ խորհըր– դանչանին դէմ :

Եւ որովհետեւ անբաւական էր իրենց ուժը, դիմեցին իւրաքանչիւր երկրի պե – տական ուժին : Գրգռեցին հիւրընկալ ժողովուրդին պատասխանդրութիւնն ալ :

— Դուք, մեծ ազգ, յաղթական պետու– թիւն, ի՞նչպէս թոյլ կուտաք որ ձեր փառապանծ դրօշին քով պարզուի «այս – պիսի կերպասի ծուէն մը »... Ի՞նչպէս կը հանդուրժէք այս նախատինքին ...

Եւ անտէր ժողովուրդին աղգային խոր– հըրդանչանը , « Այսպիսի կերպասի ծու– էն մը», քաչքչուեցաւ պահականոցէ պա– հականոց : Ցանկաւորի մը պէս կծկուե – ցաւ մինչեւ նախաբարական դրասենեակ– ներու մէջ, դարձաւ բերնի ծամոց՝ ամե– նուն – չամէնուն , մինչեւ որ ...

Մինչեւ որ, հիւրընկալ իշխանութիւնը՝ այլեւս համոզուելով թէ իսկապէս անտէր է այս ժողովուրդը, անոր պարտադրեց միայն իր դրօշը , միւսը հռչակելով օ – րինքէ դուրս :

Այսպէ՞ս եւ իր բոլոր գործերուն մէջ , հեռու՝ հայրենիքէն , օտար ափերու վը– րայ :

Ահաբեկ՝ արագ եւ անդարձ կազմա – լուծման հեռանկարէն, ահազանգը սկսաւ հնչել ժողովուրդի խոնարհ խաւերէն :

Կոչեր սկսան տեղալ յանուն ազգի եւ կրօնի ... Ցանուն անցեալի եւ մեռելնե – րու :

Անօգո՛ւտ : Կորսնցուցած իր հաւատա– րակչռութիւնը, տարուբեր՝ գոյնզգոյն առաջնորդներու եւ հոսանքներու մէջ , անտէր ժողովուրդը չարունակեց իր կեն– դանի ուժերն սպառել անծանօթ ուղղու – թեամբ : Ձեղք ճեղքի վրայ բանալով : Հետզհետէ աւելի հեռանալով իր խա – րիսխէն :

Պատմութիւնը պիտի ըսէ, տակաւին, թէ առաու մը արթնցաւ անտէր ժողո – վուրդը :

Բայց, — չատ ուշ էր, անճանաչելի դարձած ըլլալով իր բարոյական կերպա– րանքը :

Շ·

11 Օգոստոս, 1933

նիոյ Արտաքին Նախարարը՝ Շրէօտէր յայտարարած է թէ Պոնի կառավարու – թիւնը չի մերժեր արմատքի պիները որո– շել թէեւ չէ ճչդած թէ իր կառավարու – թիւնը ե՞րբ պիտի համակերպի նման ո – րոշում մը տալու : Միւս կողմէ, մինչ Ատլնաուըր Փարիզ կուգար , Պաշտպա – նութեան նախարար Ֆոն Հասըլ Ուոշինկ– թըն կ'երթար , զինուորական մասնա – գէտներով չրջապատուած : Այս կը նչա– նակէ թէ Դաշնակցային Հանրապետու – թեան երկու հոսանքները կը փորձեն ա– րագութեան մրցումով մը յաղթանակ տանիլ , մէկ կողմը կայ Ֆրանքեւերման– նական հասկացողութեան վրայ հիմնը – ւած փոքր Եւրոպայի մը կողմնակից – ները, — միւս կողմէ՝ Շրէօտէր ու նաեւ որոշ չափով էրհարտ, որ ամերիկեան քարթը խաղալու կողմնակից կը թուի : Այս երկու հոսանքներն են որ բախում պիտի ունենան Պոնի մէջ :

Ամէն պարագայի մէջ, Ատլնաուըր կէտ մը նչանակած է վարիչեան իր այցելու – թիւնով : Փաստը տուած է թէ Ֆրանքեւ– երմանական յարաբերութիւնները կրնան բարելաւուիլ եւ կը կարծուի թէ իր անձ– նական դիրքն ալ աւելի ամրապնդուած պիտի ելլէ այս ճամբորդութենէն – Պոնի մէջ կ'ըսուի նոյնիսկ թէ տեսակ մը «յա– տուկ խորհրդատու » կրնայ ըլլալ Ֆրանք– եւերմանական յարաբերութիւններու վերաբերեալ հարցերուն : Կը նշմարուի նաեւ թէ Քուվ տը Միւրվիլ որեւէ հար – ցում չէ ըրած, առջի օր, Պրիւսէլի մէջ ինչ կը վերաբերի Գերմանիոյ զիւղատըն– տեսական քաղաքականութեան : Կրնայ պատահիլ որ այս ընթացքը ապացոյց մը ըլլայ թէ որոշ մեղմացում կայ արդէն Ֆրանսայի կողմէ, Գերմանիոյ նկատ – մամբ :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

Զինադադարի տարեդարձը ոգեկոչ – ուեցաւ բովանդակ Ֆրանսայի մէջ, հան– դիսաւոր արարողութիւններով : Ֆրան – սայի Հանրապետութեան նախագահը ծաղկեպսակ մը դրաւ Ցաղթական կամա– րին տակ հանդչող Անծանօթ Զինուորի գերեզմանին վրայ : Արարողութիւններ տեղի ունեցան նաեւ Ռըթոնտ ուր տա – րագրուեցաւ զինագադարը, Լիոն, Մար– սէյլ, Պրեսթ, Պորտօ, Լիլ, Վերսայլ, Ռէն, Թուլուզ, Թարպ, Լը Ման եւն.:

ՄՈՍԿՈՒԱՑին հասած լուրերու հա – մաձայն, Ռուսերը եւ Զինացիք կրցած են սկզբունքի համաձայնութեան մը յան – գիլ, որուն դիմաւոր կէտերն են .— Ա) Դեկտեմբեր 15ի համար նախատեսուած նախապատրաստական ժողովը կը յետա – ձըգուի զարնան : Բ) Խորհ. եւ չին հա – մայնավար կուսակցութեանց միջեւ երկ– կողմանի խօսակցութիւններ՝ տար– ւոյն սկիզբը : Գ) Կրեմլինի մեծ անձնա – ւորութիւն մը փեքին կրնայ երթալ (հա– ւանաբար Միքայէլ Սուսլով , մասնագէտ զաղափարական հարցերու): Դ) Աբեւել– եան Հասարակաց Շուկայի (Քոմէքոն) եւ ոչ միայն Ռուսաստանի օժանդակու – թիւն մը կրնայ տրուիլ Զինաստանի :

Անդրաձին կը հաղորդէն թէ վար – չապետ Ինէօնիւ Պրիւսէլ, Պոն եւ Լա Հէ պիտի այցելէ Դեկտեմբերին կամ Ցուն – ուարին :

ՄՈՍԿՈՒԱՑի ձայնասփիւռը բարեկա – մական խօսքեր արտասանած է Ալպանիոյ նկատմամբ անոր Խորհ. Միութեան կող– մէ ճանչման 19րդ տարեդարձին առ – թիւ : Շնորհաւորական դիրը կը չեշտէ . — « Խորհ. Միութիւնը եւ ընկերվարա – կան միւս երկիրները օժանդակած են իր տեղը տալու Ալպանիոյ համաչխարհային բեմին վրայ եւ զարկ տալու անոր աղե – ցուքեան : Խորհ. քաղաքացիները նոր յաղողութիւններ կը մաղթեն ալպանացի աչխատաւորներուն » :

ՍՈՒՏԱՆի մէջ կացութիւնը հանդար –

ՅՈՒՆԱՍՏԱՆԻ ԹԵՄԱԿԱՆ ԸՆՏՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ ՅԵՏԱՁԳՈՒԱԾ

« Ազատ Օր » Նոյեմբեր 7ի իր թիւին մէջ հրատարակած է Յունաստանի կրօ – նից նախարարութեան նոր պաշտօնագիրը (յունարէն) թեմական ընտրութեանց առ– թիւ որոնք տեղի պիտի ունենային Նո – յեմբեր 8ին : Այս առընչութեամբ Յունա– հայոց առաջնորդն ալ հետեւեալ պաշտօ– նական հաղորդագրութիւնը հրապարա – կած է ·—

ՊԱՇՏՕՆԱԿԱՆ ՀԱՂՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ցունահայոց թեմական ընտրութիւն – ները երկրորդ անգամ յետաձգելու եւ Կիրակի 13 Դեկտեմբեր 1964ին կատարե– լու համար կրթական ու կրօնից Վսեմ. փոխ – նախարար Պ. Լուքիս Ակրիթասի առաջարկը մեր կողմէ սիրով ընդունուած ըլլալով՝ սոյն պաշտօնական հաղորդա – գրութեամբ կուգանք դարձեալ թելա – դրել համայն Ցունահայ հաւատացեալ մեր ժողովրդեան՝ խաղաղութեամբ ու համբերատարութեամբ ընդունել սոյն վերջին կարգադրութիւնը եւ համերաչխ ու եղբայրական մթնոլորտի մէջ պատ – րաստուիլ Կիրակի 13 Դեկտեմբեր 1964ին կատարելու Ցունահայոց թեմական ըն – տրութիւնները :

ՍԱՀԱԿ ԱՐՔԵՊԻՍԿՈՊՈՍ
Առաջնորդ Ցունահայոց

Աթէնք, 6 Նոյեմբեր 1964

տած կը թուի : Ցոյցեր տեղի ունեցած էին Խարթումի Արաբ. Մ. Հանրապետու– թեան, Մեծն Բրիտանիոյ եւ Միացեալ Նահանգներու դեսպանատուներուն դէմ :

ՑՈՒՆԱՍՏԱՆ չատ մտահոգ է այն խոստումներէն զորս Խորհ. Միութիւնը կրնայ ըրած ըլլալ Թուրքիոյ Կիպրոսի հարցին առընչութեամբ : Այդ պատճա – ռաւ Աթէնքի կառավարութիւնը նոր բա – րեկամներ կը փնտռէ Ազգաժողովի նիս – տէն առաջ : Ներկայիս երկու հոսանքներ կան .— Առաջինը նպաստաւոր է բանակ – ցուած լուծումի մը, ազգաժողովէն ա – ռաջ, չնորհիւ Ատլանտեան Ուժին պայ – մանաւոր ան ըլլայ ՄԱԿի ճամբով : Երկ– րորդ հոսանքը, ներչնչուած ծայրայեղ ձախէն աւելի եռանդուն դիրք մը բըռ – նած է : Կ'ուզէ նախաձեռնութիւն առնել Մոսկուա ճամբորդութեան մըչդոքացնե– լու համար Թուրքիոյ ձեռք ձգած առա – ւելութիւնները եւ սիրաչահելու խորհըր– դային ղեկավարները կիպրական հարցին մէջ, յունական տեսակէտին :

ՓԱՐԻԶի ամերիկեան հիւանդանոցը իր մահկանացուն կնքած է Մոնաքոյի իչ – խան Ռենիէի հայրը՝ իչխան Փիէր՝ Փո – լինեաքի կոմս :

ՊՈՒՐԿԻՊԱՑի տղան՝ Հապիպ Պուրկի– պա Թունուզի Արտաքին նախարար նը – չանակուեցաւ , նոր դահլիճին մէջ :

ԱԼԺԵՐԻՈՑ Ֆրանսայիներուն կացու – թիւնը ողբերգական եւ անստոյգ է : Զրկուած են տարրական երաչխաւորու – թիւններէն : Անարդար արտաքսումներ , առանց պատճառի ձերբակալութիւններ , ահետացումներ իրարու կը յաջորդեն :

ՖՐԱՆՍԱ օի դէմ մէկ կէտով պարտու– թեան մատնեց Նորվեկիոյ Ֆութպոլի խումբը :

ԼԻԻՔՍԱՄՊՈՒՐԿի Մեծ – Դքսուհին՝ Շարլոթ հրաժարեցաւ իր գահէն : Նոյեմ– բեր 12ին իր տղան է որ պիտի յաջորդէ իրեն : 45 տարի վարած է երկիրը եւ չատ սիրուած էր ժողովուրդին :

ԽՈՐՀ. ՄԻՈՒԹԻՒՆԸ եւ Եուկոսլաւիա հարիւրին երեսուն պիտի աւելցնեն իրենց առեւտրական փոխանակութիւնները 1955էն սկսեալ :

ՇԷՅՔՍՓԻՐԻ ԿԵԱՆՔՆ ՈՒ ԳՈՐԾԸ

Գ.

Պատանեկութեան չրջանին մասին՝ մեր տեղեկութիւնները չեն վիճիր այլեւս, այլ ··· լուռ կը մնան, գրեթէ համր : Դպրոցէն կանուխ բաժնուած, հազիւ 14 տարեկան : Զորս տարի ետքը՝ արդէն փեսայ : Կանխահաս՝ ամէն բանի մէջ, փե – սայ կամ բանաստեղծ : 18 տարեկան է Շէյքսփիր, հարսնցուն՝ ութ տարի մեծ : Ամսապարանք ցոյց կը տրուի ամուսնու – թեան համար՝ որովհետեւ սպասելու միտք չունէր այն որ աշխարհ եկաւ պա– կաղուութենէն վեց ամիս ետքը, 1583 Մա– յիս 26ին : Շէյքսփիր, 19 տարեկան, հայր է արդէն աղջկան մը որ պիտի չապրի երկար : Ցաջորդը՝ երկուորեակ, մկըր – տուած 1585 Փետրուար 2ին :

Կարճ ժամանակ մը ետք, Շէյքսփիր կը հեռանայ ծննդավայրէն, գրեթէ լքելով կինն ու զաւակ : Ձ՞ր սիրեր կինը : Այդ – պէս կ'ենթադրեն ոմանք, նոյնիսկ իր դործերէն վկայութիւն կը բերեն խօսք մը, իբրեւ պատգամ երիտասարդներուն, « չամուսնանալ տարիքով իրենցմէ մեծ աղջիկներու հետ » : Ու կը յիշեն նաեւ իր կտակը, որու տրամադրութեանց համա – ձայն՝ հարստութիւնը կը թողու աղջիկ – ներուն, կը բաժնէ Սթրէթֆորտի ազ – քատներուն, դերասան իր ընկերներուն, բայց կնոջ ժառանգ կը թողու միայն ... հին մահճակալ մը :

Լոնտոնի կեանքը եւս մթութեան մէջ : Ո՛րքան կարճ, բայց եւ ո՛րքան բեղուն, հարստանալու համար ոչ միայն նիւթա – կան, այլեւ ստեղծագործական վաստա – կով : Կան պաշտօնաթուղթեր՝ իր ան – ուան կապուած, բայց ոչ մէկուն մէջ դերասան անուամբ յիշատակուած : Դի– տել կը տրուի թէ 1571 թուականէ օրէնք մը կը հրամայէ ձերբակալել ով որ դե – րասանութիւն կ'ընէ, մանաւանդ խար – զանել եւ հրաչէկ երկաթով խարանել իրեւ դատարկապորտ եւ րրփերը,— այս բառը աւելի ծանր նշանակութիւն մը ու– նի Ֆրանսերէն լեզուի մէջ : Նոյն օրէնքը պատճառ մըն էր, որ պաշտօնաթուղթերը լուռ մնան Շէյքսփիրի դերասանական կամ թատերագրական ասպարէզին մա – սին : Այսուհանդերձ, այս աղբատ բայց օժտուած երիտասարդը, փայլուն ու կարճ կեանք մը ապրելէ ետք Լոնտոնի մէջ, կը վերադառնայ իր ծննդավայրը, Սթրէթֆորտ, այլեւս հարուստ եւ համ – բաւեալ :

Մարդոց հոդիներուն մէջ հոդի տարօ – րինակ նոսպալժի մը կայ, որ կը յիշեցնէ բոյսերուն կեանքը, — արդանդ եւ զամ– բարան նոյնն են բոյսերուն համար : Բոյ– սերը կը մեռնին հոն ուր ծնած են, ու – բեմն իրենց արդանդին մէջ, — նոյն հո – դրն է որ ծնունդ կուտայ իրենց, նոյն հոդն է որ կը անուցանէ եւ նոյն հոդն է որ կը թաղէ դիրենք : Մարդիկ եւս կը սի– րեն թաղուիլ այն հողին մէջ, որ ծնած է դիրենք : « Հոդը կը կանչէ » կ'ըսէ հայ ժողովուրդը, որ ամէն ժողովուրդէ ա – ւելի կարօտ է իր հողին :

Ծառերը, կ'ըսեն, ուրքի վրայ կը մեռ– նին : Շէյքսփիր եւս, որ վերադարձաւ ծննդավայրը՝ զինք ծնած հողին կանչով, մեռաւ ուրքի վրայ՝ միշտ բարձրանալով դէպի վեր, միշտ դէպի վեր, ամբողջ Անգլիան ուրքերուն պատուանդան ըրած՝ ինչպէս կ'ըսէ Վիքթոր Հիւկօ :

Ահա կէտ մը, որ վճճի առարկայ չէ եղած երբեք, — Շէյքսփիր, գոր կը տեսնենք հեռուներէն անգամ, թաղուած է Սթրէթֆորտի մէջ : Այնտեղ է իր գե– րեզմանը : Առով կը բաժնուի այն սուր – բերէն եւ բանաստեղծներէն, որոնց բազ– մաթիւ գերեզմաններ ցոյց կուտայ պատ– մութիւնը :

Այս իրողութեան առթիւ՝ յաճախ կը յիշուի Ձորճ Սթիվընսի խօսքը, գոր կը կրկնէ ով որ կանդ կ'առնէ, պահ մը, Շէյքսփիրի կեանքին ու գործին չուրջ, տարածուած մթութեան, հակասութեանց եւ տարակոյսներու դիմաց .—

« Եթէ կայ բան մը որ առյդ է Շէյ – քսփիրի մասին, ատիկա այն է միայն որ ծնած է Սթրէթֆորտ, այնտեղ ամուսնա– ցած, զաւակներու հայր դարձած, յետոյ Լոնտոն մեկնած, թատրոնը ասպարէզ ա– ռած, բանաստեղծութիւն գրած, յետոյ Սթրէթֆորտ վերադարձած, ուր եւ մե– ռած ու թաղուած » :

Առատ գրականութիւն կայ նաեւ իր մահուան պատճառներուն մասին :

Շատ քիչ ժամանակ էր որ վերադար – ձած էր, իր թատրոնին հրդեհէն ետք, ու մեծ տուն մը գնած էր Սթրէթֆորտի նոր հրապարակին վրայ՝ ընդարձակ պարտէզով, կեդրոնը՝ թթենի մը, գրու չուքին տակ չատ կը սիրէր նստիլ մեծ թատերագիրը եւ խորհրդածել : Բայց ա – չինչ գրած է այնուհետեւ : 1616 Ապրիլ ամսուան մէջ՝ որովայնային ճահճասան– գը վերջ կը գնէ իր կեանքին : Ո՛չ, լան – չախիճն եղաւ մահուան պատճառը, կը գրէ բժիշկ մը : Ո՛չ, կը գրէ Տոքթ. Լիֆ– թուիչ, Ֆոամփ տէ գ'Էֆոիվէճ ունէր՝ ջղային խանգարումներու բարդութեամբ, — արդարեւ իր կարդ մը ստորագրու – թիւնները անընթեռնլի են՝ դողդղացող ձեռքին յիշատակ : Տոքթ. Նիսպէթի ախ– տաճանաչութիւնը կը հակի դէպի լուս – նոտութիւն, այս հիւանդութեան բոլոր արկածներով՝ առանց ուրանալու փառա– լիզի աժիթաձիթին աւերները : Ուրիշ հե– դինակ մը, միշտ լրջօրէն, մեղքը կը նե– տէ ընդազարութեան վրայ, աւելցնելով որ ամերիկեան դեռնախնձորը, վիթա – մին Սէով հարուստ, եթէ աւելի կանուխ մշակուած ըլլար Անգլիոյ մէջ, Շէյքըս – փիր դեռ պիտի կարենար տալ նոր դոր – ձեր, Փոթորիկէն աւելի դերազանց :

Բազմաթիւ են հեղինակները, որոնք կը ծանրանան Շէյքսփիրի մտազարութեան վրայ, վերագրելով խոնջէնքի, չափա – զանցեալ աշխատանքի եւ երիտասարդա – կան ծանօթ··· հաճոյքներու, առանց մոռնալու յիշատակել ժառանգական հո – դը, ապացոյց որ ամբողջ տոհմածառը չորցած է դարը չրացած : Եւ դեռ կան որ մահը կը վերագրեն ալքոլամոլու – թեան, վկայ՝ իր կարկամած տորա – դրութիւնը : Ուրիշներ՝ Երոսի վրէժ – խնդրութեան, չէ՞ որ կանուխ մտած էր այդին եւ ազոխ կերած : Նոր հեղինակ – ներէն՝ Տոքթ. Կիւթման կը մեղադրէ պնդերակութիւնը, որ հետզհետէ զար – դանալով, իբրեւ հետեւանք ալքոլամոլու– թեան, ծխամոլութեան, սեղանի եւ ան – կողնի հաճոյքներու, ինչպէս եւ արտա– կարգ խոնջէնքի, զինք առաջնորդած է դերեզման :

Գերեզմանին վրայ՝ իր կիսանդրին :

Զարմանալի՛, կիսանդրին եւս վէճի նիւթ : Ոչ հարազատ պատկերը կուտայ, ո՛չ ալ այն սկզբնական արձանն է, զոր աղջիկները կանգնեցին իրենց հօր դերեզմանին վրայ :

Երկրորդ օրինակ մըն է, իբր թէ սըր – բազրուած :

Առաջինը նկարահանուած ու տպուած է հին գիրքի մը մէջ, ուր կը ներկայայ – ուին Սթրէթֆորտ քաղաքին տեսարաննե– րը : Ատիկա կը յիշեցնէր առաւելապէս հայրը, մխի եւ բուրդի առեւտրականի յիշատակներով, առջեւը բուրդով լեցուն պարկ մը, երկու ձեռքերը պարկին վրայ :

1760 թուականներուն՝ վերցուեցաւ այս կիսանդրին ու տեղը դրուեցաւ ուրիշ մը, — գիրքը նոյնն է, պարկը փոխարինուած է երկար բարձով մը, իսկ Շէյքսփիրի մէկ ձեռքին մէջ դրուած է դրիչ մը, մեւս ձեռքին մէջ՝ թուղթ :

Գեղեցիկ է, սակայն, վերտառութիւ – նը, կիսանդրիին տակ .—

Judicio Pyllium,
Genio Socratem,
Arte Maronem.

Terra tegit,
Populus maeret,
Olympus habet.

Իմաստութեամբ՝ Պիլիուս,
Հանճարով՝ Սոկրատ,
Արուեստով՝ Վիրգիլիոս .

Հողը կը ծածկէ,
Ժողովուրդը կ'ողբայ,
Ողիմպոս կ'ընդունի իր մէջ :

Քանիցս հարց եղած է կանգնել յու – շարձան մը, Անգլիոյ մէջ, Ուէսթմինիս – թրի արձանէն տարբեր որ արժանի ըլլայ Շէյքսփիրի մեծութեան : Երկու բանաս– տեղծներ պատասխանած են կոչին, ան – միջապէս : Մէկը՝ Միլտըն, միւսը՝ Հիւ – կօ :

— « Ի՞նչ պէտք ունի իմ Շէյքսփիրս, գրեց առաջինը, որ իր նուիրական նըշ – խարքը թաղուի բուրդի մը տակ, նոյն– իսկ բարձր մինչեւ երկինք : Անիկա, մեր հիացումին ու զարմացումին մէկ, իրեն համար կանդնած է յիշատակարան մը, որ պիտի չկործանի երբեք :

— « Ի՞նչ պէտք ունի արձանի, գրեց երկրորդը, իր կանդնած արձանը, ի յա– ւերժացումն իր անուան, պատուանդան ունի ամբողջ Անգլիան : Ի՞նչ պէտք բուրդ կանդնելու, բաւական է իր զոր – ծը : Ցաստիս, պորտիւբ, մարմար կամ պղինձ արմուկի մը չափ իսկ չեն կրնար բարձրացնել այս արուեստագէտը, բոլոր յուշարձաններէն վեր կանդնած : Ոչ ա – պառաժը, ոչ ալ երկաթը կրնայ տալ այն չունչը, որ Առաւօտյ չունչն է՝ մարդուն մէջ թրթռացող : Անօգուտ է քարի եւ կրմինարի կուտակումը : Ո՞ր կառոյցն է որ կրնայ հասնիլ մտածման թռիչքին : Բարելոն կը մնայ եսայիի ոտքերուն տակ : Խէոփսի բուրդը չատ փոքր է հո– մերոսէն : Կոլիսէում խոնարհագոյն է քան Ցոքնաղ : Սեվիլլայի Գիրալտան գա– ճաճ մըն է Սերվանթէսի առջեւ : Հոմի Մ. Պետրոսը չի հասնիր Տանթէի ոտքի բոյթերուն : Կրնա՞ք մերթ կանգնել աշ – տարակ մը, որ այնքան բարձր ըլլայ, որքան այս անունը, — Շէյքսփիր » :

Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ

ՀԱՄԱՅՆԱՎԱՐ ԱՇԽԱՐՀԻՆ ՄԷՋ

(Բ. եւ վերջին մաս)

Չինաստան կ'աշխատի հեռացնել ա – րեւմտեան համայնավար կուսակցու – թիւնները Մոսկ. Միութենէն : Բարեկամ է հակառակորդներուն, բուռն կերպով կը քննադատէ Թիթոյականները, որոնք հա – մակիր են Խրուշչեւի քաղաքականու – թեան : Պելժիոյ մէջ 1964 Յունուար 9ին երկճղում ունեցան համայնավարները : Սկյլանի, Հնդկաստանի մէջ խորհրդային եւ չինական բաժանումներ կազմուեցան :

Մաօ կ'ուզէ հաստատել «Երրորդ Աշ – խարհ » մը, ծաւալելով Ափրիկէ եւ Հա– րաւային Ամերիկա : Զանգլպար եւ Թան– կանիքա համայնավար աղդեցութեան տակ են, երկուքն ալ խիստ կարեւոր՝ Հնդկաստանի եւ Փաքիստանի պայման– նութեան համար, Ռուսիա չկրնացած է հաստատուիլ այդ կողմերը, եթովպիա դրկած էր բժիշկներ եւ հաստատած էր հիւանդանոց : Այժմ փեքին կ'աշխատի Ափրիկէն եւ Ասիայէն հեռացնել Ռու – սիան, կը մրցի Քոնկոյի եւ կինէի մէջ, կ'օդնէ աղդայնական ձգտումներով հա – մայնավարներուն :

Նորակազմ 16 հանրապետութիւններ ճանչցան չին ժողովրդավար կառավա – րութիւնը, ներկայացուցիչներ կ'այցե – լեն փեքին, տնտեսական օժանդակութիւն տրամադրելու համար : Մաօ կը չարայ դե – կավարել Ասիան եւ Ափրիկէն, միեւնոյն տեն չուզեր Մոսկուայի ձգել եւրոպա – կան համայնավարութեան դեկավարնե – րը :

Միջազգայնականի հարիւրամեակին ա– ռիթով կազմակերպութեան քարտուղար Փոնոմարեւ հետեւեալ բաղձանքները կը բանաձեւէր համայնավարութեան յաղ – թանակին համար .

1) Հաւատարմութիւն մարքս–լենինեան ուսուցման՝ առանց աչ կամ ձախ չե – դումներու :

2) Ամէն համայնավար կուսակցութիւն է համայնավար յեղափոխութեան յաղո – ղութեան համար :

3) Դասակարգային պայքարներն ու չարժումները չեն կրնար բաժնուիլ խա –

«ՆԱՀԱՊԵՏԸ»

Ու Նահապետը մեղմ ձայնով երգեց .

··· ես մի չոր ծառ էի
Դու գարնան արեւ ···

— Ինչպէս չես մոռնայ էդ հին երգեր, Նահապետ,— ասաց Նուբարը : Աչքերը ե– րազանքով փակեց ու դողդողացող չուր– թերով չընջաց երգի խօսքերը :

Քո սէրով ծաղկեցին
Իմ ճիւղն ու տերեւ ···

Միւս օրը Նահապետն իր տան մուտքի առաջ, աչ ու ձախ կողմերում երկու խըն– ձորենի տնկեց, այն մատաղ տնկիներից, որ քաւոր Յակոբի երկրէն բերած կորիզ– ներից էին աճել : Հետաքրքրուողներին բացատրում էր Արտամետի հին սովո – րութիւնը, որ պէտք չէ մոռնան : Ամէն ծնուած երեխայի համար մի խնձորենի էին տնկում երկրում : Երբ երեխան մե– ծանում էր խնամում, պահում, պահ– պանում էր իր խնձորի ծառը :

Բոլորի աչքի առաջ փոսերը փորեց, ոչ– խարի մանրած բլիուլ խառնեց, հողին տնկիների արմատները յարմար տեղա – տորեց նրանց մէջ ու հողով ծածկելով ջրեց : Աւարտելով գործը, նստեց պատի տակ, գրպանից հանեց թութունի տոպ – րակը :

— Էս օրուանից երդում կ'ուտիմ եւ ուխտ կ'անիմ,— ասաց սիկարան փա – թաթելով ու տոպրակը Նհոյին պարզե – լով,— ուխտ կ'անեմ, որ ում տուն երե– խայ ծնուի, նրա գրան առաջ խնձորի ծառ տնկեմ ···

— Իյա, — զարմացաւ Նհօն,— էդ ի՞նչ է կ'ըսես, հայ···

— Ինչ որ լսեցիր, էն ի կ'ասեմ : Ինչ տնից որ նորածինի ձէն ընկնի իմ ականջ, էդ տան դուռ պիտի Արտամետի խնձորի ծառ տնկեմ ··· Էս մեծ քաջութիւն, մեծ հերոսութիւն չեմ արել, ես չեմ կ'անայ երկիր ու ազդ փրկեմ, իմ պարտքն ու իմ ուխտն էլ թող էդ գործն էլնի ···

— Ուրեմն իմ դուռ լէ խնձոր տնկը – ուաւ, — ուրախացած ասաց Նհօն, — Թոռնիկ պիտի ծնուի ···

Մի չաբաթ յետոյ Նուբարը ոտքի վը – րայ էր արդէն եւ ինքն էր ջրում «չեւիկ» երեխաների համար տնկուած խնձորենի – ները : Բոլոր հարեւան կանայք գալիս գնում էին նրա մօտ : Մի անգամ առա – ւօտ չուտ Վարսօն եկաւ ու ցնծութեամբ յայտնեց, որ իրեն աղջիկ Թոռնիկ է ծըն– ունել : Նուբարն ու Նահապետը չնորհա –ւորեցին : Նահապետը գնանից հանեց մի մատաղ խնձորենի ու գնաց նրանց տունը : Այդ աւանդութիւնը, որ նա երկրից բե – րել ու հաստատում էր այստեղ, Արտա– ծի լանջի այս գիւղում, բոլորի մէջ հե– տաքրքրութիւն էր ծնել ու բոլորին էլ դուր էր գալիս : Գիւղի համարեա կէսը հաւաքուել էր թամաշայի, երբ «կա – պաչա Նհոյի » տան առաջ յարմար տեղ ընտրելով Նահապետը խնձորենի էր տնկում նրա նորածին Թոռնիկի համար : Աչխատանքն աւարտելով, Նահապետը Նհոյին ասաց .

— Նհօ ախպէր, աչքդ լոյս էլնի, խըն– ձորի ծառի պէս մեծանայ քո Թոռնիկ, դեղեցիկ ծաղիկներ տայ, քաղցր պտուղ ներ տայ, չոզ օրերին հով անի, ցուրտ օրերին կանկնի քամու դէմ :

Երկու օր յետոյ նախազահ Ղուկասն էլ երեխայ ունեցաւ ու Նահապետը խնձորի տնկին ձեռքին, յայտնուեց նաեւ նրա դը– բանը ···

Իր գործը կատարելուց առաջ՝ խընդ– րում էր տան տիրոջը՝ երդում տայ, որ իր տնկած խնձորենին կը պահպանի, չէ Թողնի երեխաները ջարդեն, անասուն – ները ոտի տակ տան :

Երբ երրորդ տան առաջ նոյնպէս խնձոր տնկեց Նահապետը, արդէն բոլորը հա– կացան, որ նա հանաք չէր արել, մա – նաւանդ որ ամէն օր գնում էր տեսնելու, թէ ինչ վիճակի մէջ են տնկած մատաղ խնձորենիները :

ՀՐԱՉԵԱՑ ՔՈՉԱՐ

(40 Շար.)

ԶԱՅՆԵՐ ԳԱԻԱՌԷՆ

« ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐԸ»

—o—

ԼԻՈՆ, — Հ. Յ. Դաշնակցութեան 74րդ տարեդարձը Լիոնի Հայութիւնն ալ տօնեց աւելի քան խանդավառ կերպով : « Վարանդեան » կոմիտէն ջանք չէր խնայած լաւագոյնս ոգեկոչելու համար յիշատակը այն բիւրաւոր Հայորդիներ – րուն, որք մաքի եւ բազուկի տիտան – ներուն, որոնք իրենց արեան գնով մեր ժողովուրդին տուին Ազատ Անկախ Հա – յաստան մը :

Ժամը 9ին օրուան նախագահը ընկ. Հ. Թաշճեան հանդէսը բացուած յայտարա – րեց հրաւիրելով Նոր Սերունդը երդելու « Մշակ բանուոր»ը յոտնկայս : Յետոյ մթութեան մէջ վարագոյրը բացուեցաւ, բեմին վրայ զոյգ եռագոյնները երբոր –

Այսօր դաղափարախօսական հակասու – թիւնները չեն որ կը բաժնեն համայնա – վար աշխարհը, այլ ազգայնական յաւակ – նութիւնները : Զին համայնավարը կը տեսնէ որ սովետը ազգային շահեր նկա – տի ունենալով կը շահագործէ դաղափա – րախօսական համերաշխութիւնը, իր շա – հերուն համար կը համաձայնի Արեւ – մուտքի հետ, կը լքէ Ասիոյ եւ Լատին Ա – մերիկայի բանուորական յեղափոխական ուժերը եւ կը տիրէ Եւրոպայի համայ – նավար կուսակցութիւնները հետեւելու « խորհրդարանական ուղիներով դէպի ընկերվարութիւն » : Ասիկա ժխտումն է մարքս – լենինիզմի :

1948ին եւկոսլաւ համայնավարութիւ – նը որդեդրեց «ազգային ուղիներ դէպի ընկերվարութիւն » տեսութիւնը : Կ'ըն – դունէր հաւասարութիւն բոլոր համայ – նավար պետութեանց միջեւ եւ յարգանք՝ իրենց անկախութեան Մորմ. Մխիթեան կոդմէ : Սթալինի համար ասիկա հերետի – կոսութիւն մըն էր : Պելկրատ եւ Մոսկուա խզուեցան, որովհետեւ Սթալին կ'ուղէր դաղթավայր մը դարձնել եւկոսլաւիան եւ նոյն վարչածեւը հաստատել :

Այսօր արբանեակները, տարիներ ծա – ռայելէ ետք Մոսկուայի չհերուն, կը հետեւին թիթոյականութեան, անկախ տնտեսութիւն եւ մէկ կողմ թողլով պե – տական դրամատիրութիւնը՝ աւելի ազա – տութիւն կուտան անհատական ձեռնարկ – ներու, կ'ընտրեն դրամատիրութեան եւ համայնավարական դրութեան միջին ճամբան : Արբանեակները կը փափաքին բարեկամ մնալ Մոսկուայի, Միայն թէ յարդելու է իրենց անտեսական անկա – խութիւնը : Տնտեսական միութեան քա – քաշումը պատճառ կրնայ ըլլալ ռազմա – կան դրութեան քայքայումին, Մոսկուա կ'ուղէ պահել իր իշխանութիւնը Արեւել – եան Եւրոպայի վրայ, արբանեակները մնալու են ամբարտակներ Մորմ. Մի – ութեան պաշտպանութեան համար :

ԽՈՐԻՆ ԴԱԲԻԿԵԱՆ

ԴԻՄԱԳԻՏՈՒԹԻԻՆ

—o—

Դիմադիտութիւն կամ խորադիմայու – թիւն կը կոչուի այն ուսումը, որ մար – դոց դէմքին քննութեամբ կը դուշակէ նը – կարագիրը : Այս ուսման մաս կը կազմեն ձայներու, եղունդներու, ձեռքերու քըն – նութեամբ նկարագիրներու ճշդումը :

Ձեռքերուն ձեւը, կը զրէ նման ուսում – նասիրութեանց մասնագէտ մը, շատ քիչ անգամ կը խարէ դիտողը : Կիներու մօտ՝ յոյժ նիհար ձեռքը ցոյց կուտայ երաժշ – տասիրութիւն, զրականութեան ճաշակ կամ վաճառատանց մէջ քարտուղարու – թեան ընդունակութիւն : Սպիտակ եւ կապոյտ երակներով զծեալ փափուկ ձեռ – քը կը յայտնէ թէ ենթական կին մըն է աղնուական, որ աչխատանք չէ տեսած : Մատները երկար եւ մսուտ ձեռքերով աղ – ջիկները չուտ կ'ամուսնանան՝ առանց ... օժիտի : Վատահամբաւ կիներուն ձեռքե – րը սիրուն կ'ըլլան, բայց քիչ մը լայն :

Այլերու մօտ՝ ձեռքերէ քաղուած դու – շակութիւնը աւելի դիւրին է : Փափկա – ճաշակ մարդիկ, դրադէտները եւ ար – ուեստադէտները կ'ունենան նուրբ եւ ջը – ղային ձեռքեր : Գործի մարդոց, սեղա – նաւորներու, միջնորդներու ձեռքերը մը – տօտ կ'ըլլան, մատները մատղոտ, երբեմն կարմիր, եղունդները տափակ : Շատ կարճ բթամատը նշան է երկչոտ եւ զգ – դուշաւոր բնաւորութեան : Եաւէր ան – ձերու ձեռքը միշտ մատղոտ եւ կարճ կ'ըլ – լայ : Բժիշկներն ունին ընդհանրապէս լայն, դոդաւոր ափով ձեռքեր, ինչպէս քահանաները, դրամ առնելու յարմարու – թեամբ : Ասոնց եղունդները կարճ կ'ըլ – լան :

Ձայնի դուշակութեան դալով, սուր ձայնը նշան է մեծաբանութեան, պար – ծենկոտութեան : Ճապուկ ձայնը՝ նրբա – մտութեան, նաեւ՝ դաժանաբարոյու – թեան : Թրթռուն ձայնը՝ պերճախօսու – թեան, դրասիրութեան : Սուլոդ ձայնը՝ ծաղրանքի եւ խծբծանքի ընդունակու – թեան : Ռնդային ձայնը տգիտութեան, ապուշութեան : Քաղցրալուր ձայնը՝ հանճարեղութեան : Խռպոտ ձայնը՝ հը – պարտութեան, տիրակալութեան : Խուլ ձայնը՝ չարախօսութեան եւ չաղակրա – տութեան : Կաղկանձող ձայնը՝ զոդու – թեան, խարեբայութեան : Երկարաձիդ ձայնը՝ վատաչոգութեան, կնասիրու – թեան : Կոկորդային ձայնը՝ փոփոխամը – տութեան : Զոր ձայնը՝ չարութեան, ա – դահութեան : Վշտագին ձայնը՝ զգայա – սիրութեան : Մետաղային ձայնը՝ վըճ – ռականութեան, յամառութեան : Երաժշ – տական ձայնը՝ չղոքոքութեան, սուտ – խօսութեան :

Թող հաւատայ ով որ իր գործին կու զայ :

ԿԱՐԴԱՑԵՔ ՏԱՐԱԾԵՑԵՔ «ՅԱՌԱՋ»Ը

«ՅԱՌԱՋ» ԻԹԵՐԹՕՆԸ (83)

ԿԵՐԻ ** ԱՍՏՂԵՐԸ

Քանի մը վայրկեան լուռ կեցան : Թմբլի չոր ճիւղի մը վրայ ծիծեռնակ մը կեցաւ ու սկսաւ ճռուողել, թերեւս անոր մասին կ'ընէին : Ամենուին. անկէ դեղե – ցիկ երաժշտութիւն մը մտիկ կ'ընէին, որ իրենց սրտին կը բարձրանար :

— Ձեռքդ տուր, — ըսաւ տղան :

Աղջիկը յօժարութեամբ տուաւ : Տղան բռնեց աղջկան ձեռքը. Վիցան կը սպա – սէր Գրիգորի ըսելիքին : Սակայն Գրիգոր լուռ կը դիտէր դինքը. յանկարծ դան – դաղօրէն բարձրացուց աղջկան ձեռքը ու համբուրեց :

Վիցան կարմրեցաւ :

— Շատ դեղեցիկ է այս պարտէզը, — ըսաւ Գրիգոր, պարզապէս բան մը ըսած ընլալու համար :

Ապա նորէն լռեցին : Տեւեւ մը բաժ – նուեցաւ ծառէն ու ինկաւ իրենց առջեւ. երկուքն ալ անոր նայեցան : Ապա պա – տանէն ըսաւ .

— Ալ ամէն բան վերջացած է :

Ու այս բանը այնքան տխուր ըսաւ, որ աղջիկը դրեթէ վախցած նայեցաւ անոր :

Գրիգոր ոտքի ելաւ :

Նորէն Գրիգորի թեւէն անցուց ձեռքը, ու տասը քայլի չափ այնպէս քալեցին. այն ատեն աղջիկը ըսաւ .

— Ինչո՞ւ ըսիր թէ ալ ամէն բան վեր – ջացած է :

— Որովհետեւ վերջացած է, — պա – տասխանեց Գրիգոր դլուխը չարժելով :

Քալեցին լուռ. Գրիգոր խոր կերպով հառաչեց .

— Կը դժամ՝ որ դուն իմս պիտի չըլ – լաս :

Վիցա վիրաւորուած նայեցաւ անոր :

— Իսկ ես կը դժամ , թէ պիտի ըլլամ :

Տղան կեցաւ ու Վիցայի աչքերուն մէջ նայեցաւ սեւեռուն :

— Կը խոստանա՞ս :

— Կը խոստանամ :

— Հոդւո՞յդ վրայ :

— Հոդւոյս վրայ :

— Իսկ եթէ ծնողքդ ուրիչ բան ուղեն , եւ եթէ թագուհին ալ ուրիչ բան ուղէ :

— Պիտի ըսեմ թէ մենք արդէն իրա – րու խօսք տուած ենք :

Գրիգոր անհաւատութեամբ կը չարժէր դլուխը :

Սանդուղներէն բարձրացան :

Անցան դարձեալ դահլիճներէն. սրահին վրայ բացուող դրան առջեւ Վիցան Գրի – գորի թեւը սեղմեց :

— Ցորչափ որ Թուրքերը հոս են՝ իրա – րու պիտի չկարենանք հանդիպիլ, բայց միայն եթէ իշխան Վաղենտի հետ դաս . այն ատեն հոս վառարանին քով կեցիր . ես կուդամ քեղ կը կանչեմ :

Գրիգոր բռնեց աղջկան ձեռքը, ու ան կը զդար թէ տղուն ձեռքերը կը դողան :

— Կրնա՞մ քեղ համբուրել , — հար – ցուց Գրիգոր :

Առաջ դիրար միշտ կը համբուրէին ա – ռանց հարցնելու . բայց Գրիգոր կը զդար հիմա թէ այս աղջիկը այլեւս նոյն աղ – ջիկը չէ որ տունն էր, Քերեսթէշի մէջ , զոր կը սիրէր իբր քոյր : Աւելի բան մըն է հիմա : Աղջիկն ալ կը զդար անոր նման բան մը, որովհետեւ Գրիգորի հարցու – մին վրայ կարմրեցաւ :

— Համբուրէ, անվախ , — ըսաւ եր – ջանիկ լրջութեամբ :

Ու դէմքը անոր երկարեց :

ԺԸ.

Կէսօրէն վերջ ժամը չորսին մանուկ թագաւորը արդէն հագուած էր : Գաւթին մէջ ոսկեզօծ կառքը կը սպասէր իրեն , որպէսզի իջնէ Հին – Պուտայի հովիտը , ուր Թուրքերու վրաններըը կանդնած էին :

Տէր եւ Տիկին Տոքթ· Երուանդ Խաթանասեան (Պոստոն), Այրի Տիկին Սիր – վարդ Զաւրբճեան, Օր· Զապէլ Զաւրբ – ճեան, Տէր եւ Տիկին Արման Արթինեան, Տէր եւ Տիկին Օհան Գալոյեան (Լոնտոն), Տէր եւ Տիկին Թաթուլ Փափազեան եւ զաւակները (Պոստոն), Տէր եւ Տիկին Վազգէն Մինասեան եւ զաւակները (Քա – լիֆորնիա), Այրի Տիկին Շամիլամ Սալ – ճեան (Պաքու), Այրի Տիկին Աւրինէ Պարոնվարդեան, Այրի Տիկին Արմենուհի Օտապաշեան եւ զաւակները (Պոլիս), ինչպէս նաեւ Արթինեան, Քէպապճեան, Օհանեան, Մելիքեան, Ինճէեան, Անդ – րէասեան, Ծատուրեան, Մուրատեան, Սայլանճեան, Զիլինկիրեան, Խրիմեան, Վաղարշակեան, Քնաճեան, Քիւրքճեան, Զիլճեան ընտանիքները, սրտի խոր կըս – կիծով կը ծանուցանեն, իրենց եղբօր, մօրեղբօր, հօրեղբօր, ազգականին եւ բարեկամին՝

ԳԱՐՈՒՆ ԽԱԹԱՆԱՍԵԱՆԻ

(Կիրասոնցի)

մահը, որ տեղի ունեցաւ Նոյեմբեր 9ին, իր բնակարանին մէջ։

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի այսօր Ուրբաթ (13 Նոյեմբեր), ժամը 11·15ին, Փարիզի Ս· Յովհ· Մկրտիչ եկեղեցին, ուրկէ մարմինը պիտի փոխադրուի Լա Կառէնի գերեզմանատունը։

«ՅԱՌԱՋ»· — Մեր ցաւակցութիւնները Տոքթ· Խաթանասեանի եւ ընտանեկան պարագաներուն։

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Այրի Տիկին Ժրնեւի Տօնիկեան եւ ընտանեկան պարագաները կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի այս կիրակի առաւօտ Փարիզի Ս· Յովհ· Մկրտիչ եկեղեցւոյ մէջ իրենց ամուսնոյն եւ ազգականին՝

ՆԱԶԱՐԷԹ ՏՕՆԻԿԵԱՆԻ

մահուան քառասունքին առթիւ։

Ի դիտութիւն ողբացեալին բարեկամ – ներուն։

×

Տէր եւ Տիկին Հայկազ եւ Քնարիկ Պէ – զազեան կը հաղորդեն թէ իրենց եղբօր եւ աներորդուհին

ԳԱԳԻԿ ՇԱԼՃԵԱՆԻ

դառնաղէտ մահուան քառասունքին առ – թիւ, ինչպէս նաեւ Շալճեան եւ Պէզազ – եան ընտանիքներուն հին եւ նոր ննջեց – եալներուն հոգւոյն տեղի պիտի ունենայ հոգեհանգիստ այս կիրակի (15 Նոյ·) Փարիզի Ս· Յովհ· Մկրտիչ եկեղեցւոյ մէջ։

ՅԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Հ· Յ· Դ· Պէլվիլի Ռոստոմ խումբը իր խորին ցաւակցութիւնները կը յայտնէ Այրի Տիկին Մ· Համբարձումեանի եւ իր ընտանեկան պարագաներուն՝ ընկ· Մա – նուկ Համբարձումեանի դառնակսկիծ մահուան առթիւ եւ փոխան ծաղկեպսակ – սակի հարիւր ֆր· կը նուիրէ Հայ Մշա – կոյթի Տան։ (Տեսնալ «Յառաջ»էն)։

ՆՈՒԻՐԱՏՈՒԹԻՒՆ

Տէր եւ Տիկին Սելթեկեան եւ զաւակ – ները ընկ· Մանուկ Համբարձումեանի մահուան առթիւ փոխան ծաղկեպսակի կը նուիրեն Մշակոյթի Տան քսան ֆրանք, Նոր Սերունդի «Հայաստան» շաբաթա – թերին քսան եւ «Յառաջ»ին 10 ֆրանք։ (Տեսնալ «Յառաջ»էն)։

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

Տէր եւ Տիկին Մինաս Ձիհանեան կը նուիրեն քսան ֆրանք ի նպաստ Հայ կար – միր Խաչի բարեգործական ձեռնարկին – բուն, փոխան ծաղկեպսակի, ողբ· Մա – նուկ Համբարձումեանի մահուան առ – թիւ։

Տիկին Իսքէնտէրեան կը նուիրէ տասը ֆրանք ի նպաստ Հայ կարմիր Խաչի Օ – գնա– կայանին։

ՓՈԽԱՆ ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏԻ

Պ· Շնորհք Միքայէլեան (Բուենոս Այրէս), կը նուիրէ քսան ֆրանք Հայ կարմիր Խա – չի Անտէր հիւանդներուն ֆոնտին, փո – խան հոգեհանգիստի, Գարբիէլ եւ Մի – քայէլ Հրեշտակապետաց ոճին առթիւ Միքայէլեան եւ Ոսկանեան ննջեցեալց յի – շատակին։

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՅԱՅՏԱԳԻՐ

ՖՐԱՆՍ· ՋԱՑՆԱՍՓԻՒՌԷՆ

Այս Շաբաթ իրիկուն ժամը 23ին, Ֆը – րանս – Փիւլթիւռէն պիտի ճայնասփիւռէ – ռուին հայ կրօնական երգեր։

×

Նոյեմբեր 21, ժամը 23ին նոյն կայա – նէն Ժան Փելիսիէ զրոյց մը պիտի ունե – նայ Պրիսաքի դուքսին հետ։ Նիւթը՝ «Հայերու նպաստը Ֆրանսայի»։

Այս զրոյցին պիտի յաջորդէ խօսակ – ցութիւն մը՝ Փրոֆ· Ֆրէտէրիք Ֆէյսթիլ հետ, Սաուոյի Դաւիթի շուրջ։

ԼՐԱՏՈՒ ԱՐՈՒԵՍՏԻ

Փարիզի Օփերայի մենեջմընէրէն Պ· Ժիրայր Սերոբեան, Մարսէյլի Օփերա – յի մէջ պիտի մասնակցի Պաւպիէ տը Սէ – վիյի ներկայացման՝ Պալիւլի դերով, հե – տեւեալ օրերուն·

Այս Ուրբաթ իրիկուն,
Այս Շաբաթ իրիկուն,
Այս Կիրակի ցերեկ։

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՊԱՏԱՐԱԳ

ՎԱՏԻԿԱՆԻ ՋԱՑՆԱՍՓԻՒՌԷՆ

Միջին պիէ 196 մեթր։
Կարճ պիէ 31, 10 – 25·55, 19·84։

Այս Կիրակի օրը, Հռոմի ժամով՝ 10·30ին, Վատիկանի Ռատիոկա – յանը պիտի սփռէ Հայկական Ս· Պատարագը զոր պիտի մատուցանէ Լեհահայ ԳՐԻԳՈՐ Վ· ՊԵՏՐՈՍԵԱՆ Օրուան քարոզը պիտի խօսի ՄԵՍ – ՐՈՊ ԵՊԻՍԿ· ԹԻՐԶԵԱՆ (Ընդհա – նուր փոխանորդ Հայ Կաթողիկէ Պատրիարքութեան), ներք ունենա – ցող· «ՎԱՏԻԿԱՆԵԱՆ ՏԻԵԶ· ԺՈ – ՂՈՎԻ Գ· ՆՍՏԱՇՐՋԱՆԸ»։

Պատարագի երգեցողութիւնները պիտի կատարուին, բազմաձայն, Լեւոնեան վարժարանի եւ Մխի – թարեան ուսանողարանի ժառան – գաւորներու կողմէ՝ ղեկավարու – թեամբ Յովսէփ Ծ· Վ· Գաֆթան – ճեանի։

ՓԱՐԻԶԻ
ՀԱՅ ԱԻԵՏԱՐԱՆԱԿԱՆ ԵԿԵՂԵՑԻ

ԿԻՐԱԿՆՕՐԵԱՅ ՊԱՇՏԱՄՈՒՆՔ՝
ԺԱՄԸ 10,45ԻՆ

Այս Կիրակի կը խօսի՝
ՊԱՏ· ՌՈՒԲԻՆ ԳԱՅԵԱՅԵԱՆ

8 BIS, RUE DES TERNES
PARIS (17e)
Métros : Porte Maillot ou Champerret

★

ԻՐԱՆԻ
ՄԱՅՐԱՔԱՂԱՔԸ ԵԿՈՂՆԵՐՈՒՆ
«PARS HOTEL»
— TEHRAN —

ԿԵԴՐՈՆԱԿԱՆ ԵՒ ԱՐԴԻԱԿԱՆ
ԱՄԷՆ ՅԱՐՄԱՐՈՒԹԵԱՄԲ
Հեռախօս – Սենեակներ – Բաղնիք

ՍԵՓԱԿԱՆ ՃԱՇԱՐԱՆ

Դալար պարտէզ – Զուլալ լողարան

●

« PARS HOTEL »
Ave. Sepand, 40
TÉLÉPHONE : 626031
CABLES : 206 TEHRAN

●

ՆՊԱՍՏԱՒՈՐ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐ
1 հոգինոց սենեակ· — Օրը 370 Ռ·
2 հոգինոց սենեակ· — Օրը 520 Ռ·
(*Նախաճաշով, ծառայութեամբ, սակով*)

Երկար մնացողին՝ մասնաւոր գիներ

ԱՅՑԵԼԵՑՔԻ եւ ՎԱՑԵԼԵՑՔԻ

« ՓԱՐՍ ՊԱՆԴՈԿԻՆ »
ԱՌԱՒԵԼՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

★

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐԸ

ՊՈՒՏՈՑԻ ՄԷՋ

Հ· Յ· Դ· Պոստոյի Մուրատ խումբը «Դաշնակցութեան Օրը» կը տօնէ այս կիրակի Նոյեմբեր 15ին, ժամը 3·30ին, Արլագ – Սօլֆերինօ սրահը։

235 Մունէյրա փողոցին մէջ։

Հ· Յ· Դ· Նոր Սերունդը իր մասնակ – ցութիւնը կը բերէ պեղարուեստական բաժնին։

Խմբերգ, մեներգ, արտասանութիւն եւ

ԳԱԻԱՌ ՄԸ ԹԷՅ
(*կատակերգութիւն մէկ արար*)։

Մուտքը ազատ է։

×

ԻՍԻԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Հ· Յ· Դ· Իսիի Զաւարեան Հոմիտէին եւ մասնակցու – թեամբ Հ· Յ· Դ· Նոր Սերունդի տեղւոյս մասնաճիւղին, ընկերավտանգաւորական ճաշ, այս կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 17 – ին, տեղւոյս Խրիմեան դպրոցին մէջ, 2 Բիւ տը լա Տէֆանս։

Կը նախագահէ Ընկ· Յ· ՇԻՐՎԱՆԵԱՆ
Կը խօսի Ընկ· ԺԻՐԱՅՐ ԴԱՏԱԻՈՐԵԱՆ

Այս ընկերական եւ ընտանեկան ջերմիկ մթնոլորտի մէջ պիտի նուագէ քէման – չահար ՌՈՒԲԻՆ։

Ճոխ գեղարուեստական բաժին մը պատրաստուած Իսիի Նոր Սերնդական – ներէ։

ՀԱՂՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Այս կիրակի, Փարիզի Ս·Յովհ· Մը – կըրտիչ եկեղեցւոյ մէջ, Ս· պատարագի ընթացքին, Հայրապետական պատուիրակ ՍԵՐՈՎԲԷ ԱՐՔ· ՄԱՆՈՒԿԵԱՆ, պիտի չնորհէ Աւագ Սարկաւագութիւն, տիրա – ցու կարպիս Ժամկոչեանի։

Հաւատացեալութիւնը կը հրաւիրուի ներ – կայ ըլլալ այս արարողութեան։

Հ· Յ· Դ·

ՓԱՐԻԶ·— Հ· Յ· Դ· Շրջ· կոմիտէն ներկայացուցչական ժողովի կը հրաւիրէ Փարիզի եւ շրջանի մարմիններու ներկա – յացուցիչները այս Շաբաթ, ժամը 20·30ին, Մշակոյթի Տան մէջ։

Կարեւոր օրակարգ։

Կը խնդրուի որ բոլոր ներկայացուցիչ – ները ներկայ ըլլան։

ՏԷՍԻՆ·— Հ· Յ· Դ· կոմիտէն ընկերա – կան ընդհ· ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները այս Շաբաթ երեկոյեան 8ին, ժամը 3ին։ Բոլորին ներկայութիւ – նը անհրաժեշտ է։ Կը խնդրուի ճշդա – պահ ըլլալ։

ՎԱԼԱՆՍ·— Հ· Յ· Դ· ընդհ· ընկերա – կան ժողովը այս Շաբաթ, ժամը 20·30ին, սովորական հաւաքատեղին։ Կարեւոր օրակարգ։ Ներկայ ըլլալ անդամատուրով մխասին։ Բացակաները նկատի պիտի առնուին։ Կը հրաւիրուին Ռոմանի ընկերները։

ՀԱՅ ԳՐՈՂՆԵՐՈՒ ԸՆԿԵՐՈՒԹԻՒՆԻՆ

Հ· Գ· Ընկերութեան ընդհ· անդամա – կան ժողովը այս Երկուշաբթի (16 Նո – եմբեր) ժամը 20·30ին, «Ռեժանի» վեր – նայարկը, մեթրօ Քատէ։

Օրակարգ· — Վաւերացում վարչական կազմի եւ դանազան հարցեր։

Կրնան ներկայ գտնուիլ անդամագրուիլ կամ վերանդամագրուիլ փափաքող ու Ծրագիրը – Կանոնագրի պայմանները լրա – ցընողները։

ՆՈՒԱԳԱՀԱՆԴԷՍ

Սայաթ· Նովայի 250ամեակին առթիւ։
ՔԵՄԱՆՃԻՍԹ ՌՈՒԲԻՆ
Կը նուագէ այս կիրակի ժամը 16ին, Ազգ· Տան թատերասրահը, 32 Բիւ տը Թրէվիզ։

ՓԱՐԻԶԱՀԱՅ ՏԻԿՆԱՆՑ ՄԻՈՒԹԵԱՆ
(ՈՐԲԵՐՈՒ ՕԳՆՈՒԹԵԱՆ ՄԱՐՄԻՆ)

ՏԱՐԵԿԱՆ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

Կիրակի 29 Նոյեմբեր ժամը 17էն կէս գիշեր

DANS LES SALONS DU GRAND - HOTEL
12, Bd. des Capucines

ORCHESTRE ATTRACTIONS

Մուտք 10 ֆրանիւ *Բառդով ներկայացող ուսանողներուն կէս գին*

Ապահովել սեղանները WAG. 38-54

ԲԱՐԵՆՊԱՏԱԿ ՎԱՃԱՌՔ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԲԱՐԵԳՈՐԾԱԿԱՆ ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ՄԻՈՒԹԵԱՆ
ՓԱՐԻԶԻ ՏԻԿՆԱՆՑ ՅԱՆՁՆԱԽՈՒՄԲԸ

Կը կազմակերպէ իր տարեկան Բարենպատակ վաճառքը, որ տեղի պիտի ունե – նայ Դեկտեմբեր 5, 6, 7ին։

Կէսօրէ հետ ժամը 15էն մինչեւ 20

Ազգային Տան մէջ, 32, Րիւ Տը Թրէվիզ, Փարիզ (9)

Հոն պիտի գտնէք ամէն տեսակ ապրանքներ Նոր Տարուան ձեր նուէրներուն համար, դիւրամատչելի գիներով։

Տիկնանց Յանձնախումբին անդամուհիները չատ ուրախ պիտի ըլլան ձեր այցե – լութիւնը ընդունելով։

ԸՆԹԱՑԻԿ ԱԶԴԵՐՈՒ ՆՈՐ ՍԱԿԱԳԻՆ

ՄԷԿ ԱՆԳԱՄՈՒԱՆ ՀԱՄԱՐ

ՄԱՀԱՁԴ	40 Ֆ·	մինչեւ 1/4 սիւնակ
ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ	20 Ֆ·	մինչեւ 1/8 սիւնակ
ՅԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ	5	» » »
ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ	20 Ֆ·	» » »
ՀԱՐՍԱՆԻՔ, ՆՇԱՆՏՈՒՔ	20 Ֆ·	» » »
ՆՈՒԻՐԱՏՈՒԹԻՒՆ	10 Ֆ·	» » »
ԾՆՈՒՆԴ	20 Ֆ·	» » »
«ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ»	10 Ֆ·	» » »
«ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ»	5 Ֆ·	» » »
ԾԱԽՈՒ Է	25 Ֆ·	» » »

Այս գիները մէկ անգամ հրատարակելի եւ ձշգրտուած ծաւալով ազ – դերու համար են, չորրորդ էջը։

Կանխիկ վճարումը պարտաւորիչ է։

Առեւտրական կամ այլ ազդերու մասնաւոր պայմաններուն համար դիմել վարչութեան։

ՀԱՅՐԱՆԻՔ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925
R. C. Seine 57 A 2731

Tél. : PROvence 86-60
C.C.P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝ Տար· 60 Ֆ· Վեցամսեայ՝ 35 Ֆ·
Արտասահման՝ Տար· 80 ֆր· Հատը 0·30 Ֆ·

ՇԱԲԱԹ
14
ՆՈՅԵՄԲԵՐ
SAMEDI
14 NOVEMBRE
1964

LE NUMÉRO : 0,30 FR.

ՅԻԳ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 10160

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

40e ANNÉE — N° 10.160

ԹՈՒՐՔԻԱՅԻ ՀԱՄԱՁԱՅՆՈՒԹԻՒՆԸ

ԹՐՔԱԿԱՆ ՄԱՄՈՒԼԻՆ ՄՏԱՀՈԳՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Մոսկուայի թերթերը կը հրատարակեն Թուրքիոյ հասարակական զեկոյցը, եւ Լանաւոր կարեւորութիւն մը կ'ընծայեն իրենի յայտարարութիւններուն, որոնք ցոյս տեսած են Իզվեստիայի մէջ։ Իրենի Մոսկուայէ մեկնած պահուն, յայտարարած է ի մէջ այլոց ·

— «Մեծ գոհունակութեամբ կը բաժնենք Մոսկուայէն։ Անչուշտ չատ մեծ գործեր ի գլուխ չհանեցինք, միայն թէ մեր եւ նպաստաւոր մթնոլորտի մը ստեղծումը յուսադրիչ սկզբնաւորութիւն մըն է։ Լեռներով տարբերութիւն կայ Սարաճօղլուի 25 տարի առաջուան այցելութեան եւ իմ այսօրուան ուղեւորութեանս միջեւ։ Անոր այցելութիւնը ժրաջան դէպքերու սկզբնաւորութիւնը կազմեց։ Իմ գրական զարգացումներու հիմը դրաւ։ Ջերմ ընդունելութիւն գտայ Ռուսիոյ մէջ, եւ այս պարագան ապացոյց մըն է թէ Սովետները համակրանք ունին Թուրք ժողովուրդին հանդէպ» ։

X Ռուսիոյ Արտաքին Մշակոյթի կապերու Նախագահ Փխրիկով յայտարարեց թէ Թուրքիոյ մշակութային համագործակցութիւնը կարեւոր քայլ մըն է, երկու երկիրներու յարաբերութեանց զարգացման ճամբուն վրայ ։

— 111 պետութեանց հետ մշակութային կապեր ունինք, ըսաւ Նախագահը ։ Այս յարաբերութեան ընթացքին, բնաւ նպատակ չունինք մեր գաղափարները եւ գաղաքական սկզբունքները տարածել ուրիշ երկիրներու մէջ ։ Օրինակի համար, մշակութային համագործակցութիւն կնքած ենք Ամերիկայի հետ։ Այսպիսի կապ մը օգտակար է երկուստեք ։

X Թուրքիոյ մերձեցման առթիւ, Թուրք մամուլը յատկանշական կարծիք – ներ կը յայտնէ, եւ մասնաւորաբար ընդդիմադիր թերթերը վերապահում ցոյց կուտան եւ կը դժուարացնեն հանրային կարծիքը։ «Սոն Հաւատխա»ի մէջ, Միմթաղ Ֆաիք Ֆէյնիք հետեւեալ առարկութիւնները կ'ընէ ·

— «Ո՞րն է մշակութային համագործակցութիւնը։ Թուրքիա խորհրդային տեսակցութիւնները որոշեալ ժամանակաչրջան – նին վերջ գտան ։ Ինչո՞ւ սակայն երկրի ղեկավարութիւնը, եւ ոչ մէկ պատասխանատու անձնաւորութիւն կը գտնէ ըսելու թէ Ռուսիոյ մէջ ո՞րն է մշակութային փոխանակման խնդիրը ։ Բոլորս գիտենք թէ Ռուսները հինէն ի վեր կ'ուզեն տարածել իրենց մշակոյթը, ասկէ ճիշդ մշակոյթի համբով համագործակցութիւն կատարել կ'ուզեն, կարմիր սկզբունքները սփռելով ամբողջ աշխարհի մէջ ։ Ոչ ոք կրնայ ժխտել այս ճշմարտութիւնը։ Սովետներու մեծագոյն մեթոտը եղած է իրենց դեղարուեստական գործեր – րով, գրքոյկներով, թերթերով, իսկ հոն ուր չեն կրնար մտնել, թէճիսիէճիներով քաշխնդել եւ տարածուիլ։ Ջագնասփիւռի մէջոցաւ ալ կը լրացնեն իրենց այս քարոզութեան մեթոտը ։ Այս բոլորը կը դիտավարուին միակ կեդրոնէ մը, միակ նպատակի մը համար, ոչ ոք կը տարակուսի այս մասին։ Նպատակն ալ բացորոշ է, — ունկնդիրներուն համոզիչ վարկեան գաղափարներ ներարկել եւ ապագայ երեւակայութեան մէջ գրաւիչ մը ստեղծել ։

Ահա թէ ինչո՛ւ բնաւ չկրցանք ըմբռնել թէ Մոսկուայի մէջ ինչո՞ւ այսքան ամպագարանքով ստորագրուեցաւ Թուրք – ական ռուս մշակութային համաձայնագիրը ։ Անշուշտ պէտք է բարի դրացնու – թեան յարաբերութիւններ հաստատենք մեր հարեւան պետու – թիւններուն հետ, ինչ ։ լ ըլլայ անոնց դաղափարաբանութիւնը։ Բայց երբ ա – ռաջին քայլը կը նետենք համայնավարական քարոզութեան դետին պատրաստե – լով, պարտաւոր ենք լուրջ մտահոգու – թիւններով մօտենալ կնքուած համաձայ – նութեան ։

Քանի որ այդպէս է, ի՞նչ պիտի ընենք թուրքեւռուս մշակութային համաձայ – նութիւնով։ Իրրեւ թէ մշակոյթ պիտի փոխանակենք իրարու, այսինքն Թուր – քիայէն Ռուսիա գացողները համայնա – վարական ըմբռնումներու համաձայն պիտի դաստիարակուին եւ մարզուին, իսկ Ռուսիայէ Թուրքիա եկող փորձէ – սէօրները թափ պիտի տան իրենց մաս – նակիտական քարոզութիւններուն, եւ միջավայրը ըստ այնմ պիտի խառնակեն ։

Եզրակացութիւնը հետեւեալն է ։— Այսպիսի մշակութային համաձայնու – թիւն մը դժբախտաբար պիտի դիւրացնէ համայնավարական փրոփականտը ։ Այո, մենք ալ կը բաղձանք բարի դրացնու – թիւն հաստատել, հակառակը չենք պնդեր, բայց երբ կան քաղաքական, տնտեսական, առեւտրական համաձայնու – թիւնները, ալ ի՞նչ պէտք կայ «մշակոյթ» խառնել այս ամէնուն եւ կնճռոտել ամէն բան ։ Կը ցաւինք եւ կը զգուշանանք ։ Մանաւանդ որ Մոսկուա գացած թուրք պատուիրակութեան մէջ մէկ հատիկ կրթական մշակ մը իսկ չկայ ։ Ա՞յս է յաջողութիւնը » ։

×

Մոսկուայի մէջ կնքուած թուրք եւ ռուս մշակութային համաձայնութեան 10 գլխաւոր գիծերը հետեւեալներն են ·

1·— Համալսարաններու մէջ դրական – նութեան, պատմութեան եւ լեզուի ամ – պիոններ պիտի հաստատուին ։

2·— Գիտնականներու միջեւ մշակու – թային յարաբերութիւններուն զարկ պի – տի տրուի ։

3·— Օփերայի, թատերական եւ ար – ուեստի խումբերու միջեւ փոխանակու – թիւն պիտի կատարուի ։

4·— Արուեստագիտական եւ գիտական ֆիլմերու փոխանակութիւն պիտի ըլլայ ։

5·— Ջայնասփիւռներէն դասական, ժողովրդական ու արդիական երաժշտու – թեան հրատարակութիւններ պիտի ըլ – լան ։

6·— Գրադարան եւ համալսարաններու մէջ թերթիք ու գիտական դիրքեր պիտի պահուին ։

7·— Մարզական մրցումներ պիտի սարքուին ։

8·— Իրաւաբարի ու մարզիչի փոխա – նակութիւն պիտի ըլլայ ։

9·— Օրէնքի եւ բարոյականի ներհակ չեզոդ հրատարակութիւններ պիտի ու – ղարկեն երկու երկիրները իրարու ։

10·— Ամէն տարի փոխադարձ կրթա – կան ծրագրեր պիտի գործադրուին ։

ԹՈՒՐՔԵՐԸ ՍԿՍԱՆ ԳՈՎԵԼ
ԱՆԱՍՏԱՍ ՄԻԿՈՅԵԱՆԸ

« Լաւ տնտեսագէտ մը եւ թուրքիան սիրող անձ մըն է » կ'ըսէ Բիւշտի Արաս

Պոլսոյ « Ենի Կաղէթէ» կը հրատարա – կէ նոր տեսակցութիւն մը նախկին ար – տաքին գործակալ Տոքթ· Թէֆվիք Բիւշ – տիւ Արասի հետ, Թուրք եւ Խորհ· յա – բաբերութեանց մասին։ Տոքթ· Բիւշտիւ Արաս ի մէջ այլոց ըսած է ·

— 1925ի համաձայնութիւնը, աւելի լաքը՝ զանազան առիթներով եւ նորանոր յաւելուածներով ամրապնդուած, յարա – բերութիւնները երկու երկիրներու միջեւ զօրացուած են ։

Այդ թուականներուն չատ անդամներ Մոսկուա գացի եւ առաջին դիծին վրայ Սթալինը ըլլալու պայմանաւ՝ բազմաթիւ ռուս առաջնորդներու հետ տեսակցու – թիւններ ունեցայ ։ Ասոնցմէ Անաստաս Միկոյեանը, զոր ճանչցած եմ իբրեւ չատ զօրաւոր անտեսագէտ մը, Թուրքիան սի – րող անձ մը, ներկայիս միակ Խորհ· լի – տերն է որ իշխանութեան գլուխ կը գըտնուի ։

Իմ համոզումովս, Նիքիթա Խրուշչեւի հետացուիլը իշխանութենէն եւ անոր տեղ Բրեժնեւի եւ Կոսիկինի նման երկու վա – րիչներուն գալուստը եւ մասնաւորաբար Միկոյեանի ալ իշխանութեան գլուխ գտնուիլը, թէ Ռուսիոյ եւ թէ բարեկամ – ներուն համար չատ լաւ եղած է» ։

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԳԵՐՄԱՆԻԱ ԻՐ ՀՈԳԵՐՈՎ

«ՈՉ ՄԷԿ ԱՊԱՀՈՎՈՒԹԻՒՆ ԱՌԱՆՑ ԱՄԵՐԻԿԱՑԻ »

Կ'ԸՍԷ ՇՐԷՕՏԷՐ

Պոնի քրիստոնեայ – դեմոկրատ խոր – հրդարանական խմբակը միաձայնու – թեամբ վաւերացուցած է իր անօքէն – կոմիտէին զեկոյցը ։ Ընդհանուր գոհու – նակութիւն կայ որ կրկին համերաշխու – թիւն կը տիրէ քրիստոնեայ – դեմոկրատ միութեան ծոցին մէջ։ Խորհրդարանական խմբակի նախագահը պնդած է որ այլեւս ա – ճախ չտնդալից տեսակցութիւններ չտրուին, որոնք կրնան վնասել կուսակ – ցութեան եւ վարչապետ Էրհարտի վար – կին ։ « Ոմանք հարց կուտան թէ որքան ատեն խաղաղութիւնը պիտի տիրէ մեր մէջ։ Ատոր, կը պատասխանեմ ցորչափ քրիստոնեայ – դեմոկրատ երեսփոխան – ները ուզեն եւ վճռած ըլլան յստակ կեր – պով հասկցնել մեր կուսակցութեան բո – լոր անդամներուն, նոյնիսկ անոնց որոնք դեկավար դիրքեր ունին, որ ի հարկին, խորհրդարանական խմբակը պատրաստ է իր վստահութիւնը ետ առնելու » ։

Ասոր դիմաց սակայն, ընկերային – դեմոկրատները հեղնած են այն խաղա – դութիւնը որ հաստատուած է իրենց հա – կառակորդներուն մէջ ։ « Ի՞նչ տեսակ – ցութեան պէտք է սպասենք այս չաբա – թավերջին » , յայտարարած է իրենց մէկ բանբերը։ Ընկերվարականները հա – կասութիւն մը դտած են քրիստոնեայ – դեմոկրատներու հրատարակած զեկոյցին մէջ։ Հոն ըսուած է, կը նշէն, թէ էր – հարտ պիտի չարունակէ արտաքին քա – ղաքականութիւնը որու ցարդ հետեւած է ։ Բայց ինչ կը վերաբերի բազմակող – մանի ուժին, ատիկա չի կրնար ճիշդ ըլլալ ։ Արդարեւ Ալճանեան Ուխտի ղեկման դեպանը Ուոլթինկըը գացած է առաջարկելու համար որ մինչեւ տար – ւոյն վերջ այդ դաշինքը ստորագրուի, նոյնիսկ եթէ այդ դաշինքը երկկողմանի ըլլալու վտանգին տակ ըլլայ ։

Քրիստոնեայ –դեմոկրատներու մօտ, կը խորհին թէ բազմակողմանի ուժի մը ստեղծումը յետաձգուած է արտաքին պատճառներով, որոնք կապ չունին դերմանական քաղաքականութեան հետ, ինչպէս աշխատաւորականներու գործի դլուխ անցնիլը Անգլիոյ մէջ ։ Ուրեմն քրիստոնեայ – դեմոկրատ միութիւնը կը խորհի թէ պէտք չէ վտանգել Ֆրանքֆուրթ – դերմանական բարեկամութիւնը ։

Պերլինի մէջ, Դաշնակցային Հանրա – պետութեան Արտաքին նախարարը յայ – տարարած է թէ « սպառնալիքը որ կ'իչ – խէ Արեւելքի վրայ հասկցուց Գերմանա – յիներուն որ Գերմանիոյ պաշտպանու – թիւնն ու ապահովութիւնը կրնան միայն պահպանուիլ սերտ գործակցութեամբ ա – րեւմտեան ազդերու միջեւ ։ Այդ պատ –

ԻՆՉ ԸՍԱՒ ԵԿԵՂԵՑԻՆ ԵՐԲ ՀԱՅԵՐԸ ԿԸ ՋԱՐԴԷԻՆ

Տիեզերական ժողովի Գ· նստաշրջանի ընթացքին խօսք եղած է նաեւ թէ երի – տասարդները կը հետաքրքրուի՞ն վատի – կան Բ· ժողովով։ Ոմանք ցաւ յայտնած են որ բաւարար չափով չեն հետաքրքրը – ուիր, բայց այս երեւոյթը արդեօ՞ք արդիւնք չէ այն պատճառին որ Տիեզերա – կան ժողովն ալ քիչ կը դբաղի երիտա – սարդներով, որ թէեւ վաղուան եկեղե – ցին են եւ անոնք պիտի գործադրեն վա – տիկան Բ·ի որոշումները ։ Հաշիւ երկու – երեք եպիսկոպոսներ ակնարկութիւն ը – րած են երիտասարդներուն։ Այսպէս գե – րապայծառ Ռուփ, ներկայիս Մոնթքոյի եպիսկոպոս որ ըսած է ·— « Եթէ չա – րունակենք 13րդ շէմայիս մէջ չատ քա – ղաքավար ձեւով արտայայտուիլ, չատ դիւանադիտական, չատ իգական, եկե – ղեցին այլեւս գոյութեան իրաւունք պի – տի չունենայ։ Ցաւալի է որ այս շէման ոչ մէկ բան կ'ըսէ մարդոց դլխաւոր ա – նօթութեան մասին ·— Սիրոյ քաղցը ։

« Ի՞նչ ըսաւ եկեղեցին երբ Հայերու ջարդը եղաւ ։ Ոչ մէկ բան ։ Ի՞նչ ըսաւ երբ եպիսկոպոսներ ձերբակալուեցան ։ Այս չէմային ոճը մութ է, այդ բառերը, իրենք յստակ են։ Քիչ բան կ'ըսենք չատ խօսքերով մինչդեռ պէտք է չատ բան ը – սել քիչ խօսքերով » ։

ճառաւ է որ Ալճանեան պինակցութեան անդամ եղանք, այդ պատճառաւ է որ սերտ գործակցութեան մէջ ենք Միաց – եալ Նահանգներու հետ ։ Առանց անոնց , Գերմանիա համայնավարութեան կերը կը դառնայ »։

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՊԻՏՕ Սթրազպուրկի մէջ յայտարարու – թիւն մը սփռած է, մամուլի ասուլիսով մը ուր մասնակցել փեթէնի աճիւններուն փոխադրութիւնը կը պատրաստէ Տուգոն ։ Նախկին վարչապետը կ'ըսէ ի մէջ այ – լոց ·— « Փեթէն Գերմանացիները ունէր գլխուն վրայ , պահպանեց կայսրութիւ – նը ։ Ան որ, իրեն դէմ, ուզեց որ կայսրու – թիւնը պատերազմի մէջ մտնէ եւ հոչա – կեց թէ փեթէն զայն թշնամիին պիտի յանձնէր, երբ յաղթանակը եղաւ, տը – ւաւ զայն սինկթորներուն որոնք մերին – ները աքսորեցին եւ հիւսիսային Ափրիկէն սնանկացուցին ։ ... Մտաբչալ փեթէնի կեանքին մէջ, գաղաթը՝ Տուգոն է ։ Զօր· տը Կոլի կեանքին մէջ, գաղաթը՝ Լոնտոն է եւ Ալժէ ։ Ամէն մէկուն իր գե – րեզմանը ։ Ոչ մէկ խղճի խայթ կ'ունե – նամ, երբ օրը գայ, դիմելու Պեն Պելլա – յի որ տը Կոլ թաղուի Ալժէ «Ֆրանսական քաղաք» ։

ՆԱՍՐ յայտարարած է թէ նոր համա – ձայնագրեր ստորագրուած են Խորհ· Մի – ութեան եւ Արաբ Մ· Հանրապետութեան միջեւ ։

ՋՕՐ· ԱՄԻՆ ԷԼ ՀԱՖԻԶ Դամասկոս վերադարձած է Զօր· տը Կոլի հետ ունե – ցած խօսակցութենէն ետք ։

ԿԱՌԱՎԱՐՈՒԹԻՒՆԸ արդիլեց հէն վարձքերու յաւելումը ։ Մէկ ամսիճա – նաւորում կրնայ ըլլալ միայն 3ուլիս 1– ին, տարին մէկ անգամ ։ Ոգի միսը, հաւը եւ ձաչարանները սահմանափակ պիներ պիտի ունենան ։

ՁԵՒՈՍԼՈՎԱՔԻՈՑ Ազգ· ժողովը հինդ տարուան համար, Հանրապետութեան նախագահ վերընտրեց Անթոնէն Նոլոթ – նէն ։

ՄԱՐՈՒԲԻ մէջ կառավարութիւնը ար – դիլեց յառաջդիմական Ալ Մուֆաֆիճ թերթը ։

ՀԱՅԸ ՊԱՏՄՈՒԹԵԱՆ ԿՇՈՒՌԻՆ ՎՐԱՅ

ՄԵՆՔ ԵՒ ՄԵՐ ԴԱՏԸ

—o—

Մերձաւոր Արեւելքի Հայ Աւետ· Մի – ութեան պաշտօնաթերթ «Զաւասէր»ի վերջին թիւին մէջ (1 Նոյեմբեր), թերթի պատասխանատու խմբագիր Պ· Մ· Յ· Շնորհ/օֆեան Հայ Դատի մասին հետեւեալ տեսակէտները կը յայտնէ·—

Մենք ազգային դատ մը ունինք : Աբ– դար դատ մը :

Մենք ազգովին տէրն պիտի ըլլանք մեր դատին : Պիտի հետապնդենք զայն, եւ պատրաստ պիտի ըլլանք մեծ զոհողու – թիւններ յանձն առնել ի խնդիր մեր դա– տին :

Անկարելի՞ է մեր դատը չհաղթել ··· Մենք չենք հաւատար արդար դատի մը « անկարելիութեան » : Ամէն « անկարե– լիութիւն » կը փշրուի անընկճելի հա – ւատքի եւ անխորտակելի վճռակամու – թեան առջեւ :

Հեռաւո՞ր հարց մըն է ··· կրնայ ըլ – լալ : Բայց մենք վճռած ենք մեր պարտ– քը կատարել լիովին, եւ մեր յաջորդնե– րուն ձգել ճշդուած, ուսումնասիրուած եւ չօչափելի ձեւ առած դատ մը, որ եր– բեք չմոռցուի :

Մենք ցոյց պիտի տանք համայն աշ – խարհի որ մենք պիտենք հետապնդել մեր դատը :

×

Քրիստոնեան կը ներէ իր անձին դէմ եղած անիրաւութիւն մը, կրնայ մոռնալ որեւէ ղրկանք մը՝ կատարուած իր ան – ձին դէմ :

Բայց քրիստոնեայ մը չի կրնար մոռ – նալ ազգային դատ մը, չի կրնար աննը – կատ ձգել իր հայրերէն իրեն ժառանգ ձգուած հող եւ նուաճում եւ սրբութիւն :

Ազգային արդար դատ մը պաշտպանելը պարտականութիւնն է մանաւանդ քրիս – տոնեայ երիտասարդին : Ան կը հաւատայ թէ Աստուած ամէն բանէ առաջ արդա – րութիւն կը պահանջէ անհատներէ եւ ազգերէ : Կը հաւատայ նաեւ թէ արդար դատ մը հետապնդելը իր սրբազան պար– տականութիւնն է :

Քրիստոնեայ երիտասարդը կը հաւա – տայ որ արդար դատ մը պաշտպանելը որեւէ ազգի դէմ թշնամութիւն չէ, անոր դէմ անիրաւութիւն չէ, ընդհակառակն անհրաժեշտ մէկ քայլն է ազգային վե – րելքի, միջազգային խաղաղութեան եւ բարւօք փոխ – յարաբերութեան : Ամէն դարգացում եւ խաղաղութիւն միայն ար– դարութեան վրայ կրնայ հիմնուիլ :

×

Մենք ուրախ ենք մեր երկու վեհափառ կաթողիկոսներուն կոնդակներուն հա – մար : Սակայն, եթէ կը ներուի մեզի, յիշուած քայլերէն անդին անցնելու ենք :

×

Մենք հոգային պահանջներ ունինք մեր հոտ դրացիներէն :

Ու ահա երեք կարեւոր քայլեր ունինք առնելիք :

1· Նախ պէտք է ճշդենք թէ ճիշդ ինչ է մեր պահանջը, անոր սահմանները, բնոյթը :

2· Պէտք է վաւերագիրներով եւ դիտա– կանօրէն ապացուցանենք մեր պահանջ – ներուն արդար եւ իրաւացի ըլլալը :

3· Պէտք է կանոնաւոր եւ սիստեմա – թիկ կերպով քայլ առ քայլ հրատարա – կենք եւ յայտարարենք մեր պահանջնե – րը, միջազգային շրջանակներու մէջ :

Դիւրին եւ ժամն գործ մը չէ ինչ որ կը պահուի մեր առջեւ· բայց արդար եւ պատուաւոր գործ մըն է, զոր պէտք է կատարենք ազգովին, եւ միահամուռ :

ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒԹԻՒՆ

Այս քայլերը կարենալ առնելու համար երկու տեսակ կազմակերպչական գործի լծուելու ենք ·

Ա) կազմակերպել Համազգային Ընդ – հանուր ժողով մը, ազատ երկրի մը մէջ, ուր ներկայացուի մեր ամբողջ ազգը, ըստ կարելւոյն : Հոն ներկայացուցիչ ղրկեն մեր բոլոր յարանուանութիւննե – րը, կուսակցութիւնները եւ մեծ կազմա– կերպութիւնները :

Այս ժողովը կանչուի մեր վեհափառ կաթողիկոսներու կողմէ, եթէ կարելի է, եթէ ոչ զոնէ անոնց յօժարութեամբ, դի– տակցութեամբ եւ օրհնութեամբ :

Այս համազգային ընդհանուր ժողովը կազմակերպուի համազգային առժամեայ մարմինի մը կողմէ, դիտակցութեամբը տարբեր յարանուանութեանց վերին մարմիններուն :

Համազգային ընդհանուր ժողովը, մեր համոզումով պէտք է ղբաղի վերոյիշեալ երեք հարցերով, իրենց ընդհանուր դի – ծերուն մէջ եւ գործադրութիւնը վստա – հի աւելի փոքր մարմինի մը :

Քայլ դիտենք նման քայլի մը դժուա – րութիւնները, եւ նման ժողովի մը մէջ յառաջ գալիք տարակարծութիւնները : Սակայն անհրաժեշտ է նման քայլ մը : Եւ մենք պէտք է քաջութիւնը եւ իմաս – տութիւնը ունենանք դիմագրաւելու նը –man ժողովի մը մէջ յառաջ գալիք դըժ – ուարութիւնները : Նման համազգային ժողով մը հիմնաքարը պիտի կազմէ չատ մը ապագայ ձեռնարկներուն :

Բ) Իբր արդիւնք այս Համազգային Ընդհանուր ժողովին, ընտրել մնայուն գործադիր մարմին մը Հայ Դատի Հե – տապնդման Կեդրոնական Մարմին, վը – ճարովի պաշտօնեաներով, իր որոշ կեդ– րոնատեղիով, եւ իր ուրոյն պիւտճէով :

ՇԷՅԿՍՓԻՐ ԵՒ ՀԱՅԵՐԸ

—o—

ԼՈՆՏՈՆ·— *Այս տարի յոբելենական տարի մը եղաւ պանծացնելու համար Շէյքսփիրի յիշատակը եւ վաստակը՝ իր ծննդեան 400ամեակին առթիւ : Անգլիա – յէն եաք, որ ազդանշանը տուաւ, քաղա – քակիրթ բոլոր ժողովուրդները հանդի – սութիւններ կազմակերպեցին, յարգան – քի ցոյց հանդէպ Անգլիոյ հանճարին :*

Մայր Հայրենիքին մէջ, մեր ժողո – վուրդը եւս միացաւ յարգանքի այս ցոյ– ցին ճոխ հանդիսութիւններով եւ Շէյ – քսպիրի գործերուն բեմադրութեամբ : Երեւանէն, Մայիսին, յատկապէս Լոն – տոն եկած էր արուեստագէտ Մալեան , մաս կազմելով խորհրդային թատերա – խումբի մը, երբ տեղի ունեցան Շէյքսպ– պիրեան յոբելենական հանդիսութիւննե – րը :

Այս առթիւ տեղն է յիշատակելու թէ 1916 Մայիս 16ին, երբ Լոնտոնի մէջ տե– ղի կ'ունենային Շէյքսպիրի մահուան 300ամեակին նուիրուած հանդիսութիւն – ներ, Լոնտոն եկած էր Յովհաննէս Խան Մասեհեան, Իրանի դեսպանը, որ ծանօթ է իբրեւ Շէյքսպիրի լաւագոյն թարգման – նիչը, եւ պաշտօնապէս հանդիսութեանց մասնակցած էր դեղեցիկ ճառով մը :

Ծննդեան 400ամեակին առթիւ, Լոն – տոնի հայ գաղութը չէր կրնար թերանալ իր պարտականութեան մէջ , երբ Հայաս– տանէն եաք՝ Հայ Սփիւռքը եւս արձա – գանդ հանդիսացաւ այս յոբելենական տո– նակատարութեան , մամուլին տալով ու– սումնասիրութիւններ :

Լոնտոնի Հայ Տան Վարչութեան կից՝ Մշակութային գործերու յանձնախումբը կազմեց մասնաւոր մարմին մը յատկա – պէս Շէյքսպիրի հանդիսութեանց կազ – մակերպութեան համար : Այս յանձնա – խումբին կ'անդամակցէին Պ· Արտաշէս Խաչատուրեան (նախագահ), Օրիորդներ Լ· Վարդուկեան եւ Ս· Զիլինկիրեան, Պարոնները Յ· Այվազեան, Ե· Կիւպէք – եան, Մ· Սարեան, Ա· Օհանեան, Ժ· Ղարիպեան : Յանձնախումբը 15 հերթա – կան նիստեր գումարեց եւ որոշեց Հոկ – տեմբեր 25ին խմբական այցելութիւն մը

Այս կեդրոնական Մարմինին պաշտօ – նը պիտի ըլլայ :

1· Վարել ըլլալիք վաւերական ուսում– նասիրութիւնները, հաւաքումը, լուսա – նկարումը եւ թարգմանութիւնը վաւե – րագիրներու, եւ անոնց հրատարակու – թիւնը տարբեր լեզուներով :

2· Քայլ առ քայլ ներկայացնել մեր պահանջները առ որ անկ է , եւ հետա – պընդել զանոնք :

Մենք կը հաւատանք միակամ, վճռա – կամ եւ պիտական հետապնդումին արդար դատի մը :

տալ Շէյքսփիրի ծննդավայրը, Սթրէթ – ֆորա : Մօտ 45 հոգինոց խումբ մը, ար – դարեւ, որուշեալ օրը ուխտի գնաց հան– ճարեղ թատերագրին ծննդավայրը, ու Թանգարան –տան մէջ՝ այս ուխտագնա– ցութեան մասնակցողները առաջարկեցին այցելուներու յատուկ մատեանը :

Իսկ բուն հանդիսութեանց համար իր – բեւ բանախօս հրաւիրուեցաւ Շ· Նար – դունի՝ Փարիզէն, Վահրամ Մալեան՝ Լիւզոնէն :

Այս հանդիսութիւնները տեղի ունեցան 31 Հոկտեմբերին, Շաբաթ օր :

Յանձնախումբը կազմակերպած էր ցուցահանդէս մը Շէյքսփիրի գործերուն նուիրուած : Հայ Տան մէկ սրահին մէջ ցուցադրուած էին այն բոլոր գործերը, որոնք թարգմանուած են հայերէնի , նաեւ նկարները Շէյքսփիրի, Շէյքսփիրի ծննդավայրին, Շէյքսփիրի հայ հին ու նոր դերասաններուն :

Շաբաթ, կէսօրէ եաք ժամը 4ին, ցու– ցահանդէսին բացումը կատարեց Շաւարշ Նարդունի՝ կարճ ճառով մը, թելադրե – լով հրաւիրել օտարներ՝ ծանօթացնելու համար Հայոց մտերմութիւնը անգլիա – կան ըրականութեան հետ , իրողութիւն մը, որ ըարմանք կը պատճառէ այդ մը– տերմութեան թուականով : Ցուցահան – դէսը պիտի տեւէ երկու շաբաթ :

Երեկոյին, ժամը 8ին տեղի ունեցաւ Շէյքսփիրի երեկոն, Քոմընվէլթ Ինս – թիթիութի մեծ սրահին մէջ, որ մասնա – ւոր արտօնութեամբ տրամադրուած էր Հայ Տան Մշակութային Յանձնախում – բին :

Լոնտոնի գաղութը, որ վերջերս ստուարացած է արեւելքէն հասած հայ – րենակիցներով, մեծ բազմութեամբ ներ– կայ էր այս հանդիսին : Յանձնախում – բին կողմէ կը նախագահէր Պ· Յարու – թիւն Այվազեան, որ ներկայացնել եաք հայ ժողովուրդին մեծարանքը Շէյքսփի– րի գործին մասին, ներկայացուց նաեւ օրուան բանախօսները : Ցետոյ խօսքը տուաւ Շ· Նարդունիի, որ խօսեցաւ հա– յերէն (ԽՄՐ·— Իր ճառը կը հրատա – րակենք ամբողջութեամբ), ու Վ· Մալ– եանի, որ խօսեցաւ անգլերէն՝ սքանչելի տոդոստութեամբ մը : Խօսեցաւ նաեւ Օ'Րիկան, անգլիացի գրող մը : Ցետոյ տրուեցան երկու տեսարաններ Համլէթէն եւ Օթելլոյէն, զոր խաղաց Աստուր Օ– հանեան (տնօրէն Գահլերէի տրամաթիք թատերախումբին) : Հանդիսութիւնը փա– կեց Պատկ Սըք· Թումայեան , որ թե – լադրեց կարդալ Շէյքսփիրը՝ ըստ նա – լադրեց կարդալ Շէյքսփիրը՝ ըստ լով միայն հանդիսատես մնալով բեմա – դրութեանց :

Յաջորդ օրը, Կիրակի, հայ գաղութը հաւաքուեցաւ գարձեալ Հայ Տան մեծ սրահը, ուր խօսեցաւ Շ· Նարդունի՝ նիւթ ունենալով « Ոսկի կամուրջը », այսինքն կապ հաստատել գաղութի գա – դութ մտաւորականներու այցելութեամբ, եւ այս առթիւ պատմեց իր տպաւորու –

«ՆԱՀԱՊԵՏԸ»

—o—

Ապրիլի վերջին օրերին դիւղում ծըն – ունդին էլի մի քանի երեխայ՝ երեք տը – ղայ, երկու աղջիկ : Նահապետը հերթով ներկայացաւ նորածինների ծնողներին , բայց առանց տնկինների : Առաջին անդամ դիւղացիները զարմացան՝ միթ՞ Նահա– պետը խախտել է իր ուխտը , կամ գուցէ տնկինե՞ր չունի : Իսկ նա ներս մտաւ սաստկացի Մերոյի տունը, չնորհաւորեց նրան տղայ թոռնիկ ունենալու համար , մաղթեց, որ միշտ այդ յարկի տակ նո – րածինների ճիչեր լսուին, տոհմը մեծա– նայ ու մեծանայ, «երկնքի աստղերին ու ծովի աւազներին համրանք էլնի, հայ ազգին համրանք չէլնի, ինչքան որ քչա – ցեր ենք, եօթ էնքան չառնանք » :

Այդ բոլոր բարի խօսքերն ասելուց յե– տոյ, տան տիրոջ հրաւէրով նստեց թոռների մօտ, մի կտոր հաց պոկեց , մի բաժակ օղի վերցրեց ու չարունակեց , «Բարի էլնի քո թոռան ծնունդ, Մերո ախպէր : Ինչպէս մարդ դառնայ այս մանուկ, որ հայ ազգին մխիթարութիւն բերի , եւ ու– րախութիւն եւ կենդանութիւն, ամէն : Եւ դու, Մերո ախպէր, բոլորից առաւել ուրախանաս, քո աչքով նրա թոռ ու պը– սակ տեսնես, քո ձեռքով նրա կարմիր կապես: Համբերութիւն, դոհութիւն , կենդանութիւն »···

Ասաց այդ խօսքերը, խմեց իր օղին ու բացատրեց թէ ինչու է դատարկաձեռն եկել :

— Ծառեր արդէն զարթներ են, բող – բոջներ կը բացուեն, անկելու օրերն ան– ցեր են: Իմ հոգու պարտքն է, որ աշուն ձեր բակ խնձորի ծառ տնկեմ : Եւ թող Աստուած կամենայ, որ ամէն տարի ա – ւելանան խնձորի ծառեր ձեր դրան ա – ռաջ ···

Հարիւրամեայ , բայց դեռ ամրակազմ, առոյգ , բարձրահասակ Մերոն յարգան – քով խոնարհում էր գլուխն ու ծխում էր հաստ չիբուխը, մրցելով Նահապետի հետ: Միայն վերջին րոպէին, երբ Նա – հապետը հրաժեշտ տալով պիտի դուրս դնար, նա օրհնանքի խօսքեր ասաց ցած – րաձայն :

— Ցաւիտեան անպակաս եղնիս մեր դեղէն, Նահապետ ···

Ու ճամբու դնելով Նահապետին՝ հրա – կայական մահակը ձեռքին, վերադար – ձաւ տուն : Իսկ Նահապետը չարունակեց իր ճանապարհը : Հինգ նորածինների տներ էլ մտաւ , չնորհաւորեց ծնողնե – րին , բարի մաղթանքներ արաւ ու ամէն տեղ բացատրելով , թէ ծառեր տնկելու օրերն անցել են , խոստացաւ, որ աչնա– նը կը դայ նրանց տունը իր երդումն ու պարտքը կատարելու: Ինքն իրեն կարդ հաստատեց, ձմռանն ու վաղ գարնանը ծնուածների համար պիտի ծառեր տնկէր գարնանը, ուշ գարնան, ամռան ու աշ – նանը ծնուածների համար՝ աշնանը :

Դեռ նրա վրայ զարմացողներ ու ծի – ծաղողներ կային դիւղում, բայց ոչ մէկը նրա ներկայութեամբ ոչ զարմանք էր յայտնում, ոչ էլ ծիծաղում էր նրա վար– քի վրայ : Գիւղացիների մեծամասնու – թիւնը յարգանքով էր վերաբերւում ար – տամեցի այդեղործին :

Նահապետն զղում էր այդ, ուրախա – նում ինքն իր մէջ : Ուրիշ վարձք ու պա– տիւ չէր սպասում նա : Այդքանն էլ բա– ւական էր: Բաւական էր, որ հասկանում են իրեն :

Գիւղամէջ էր գնում, ծխում, խօսում էին ամէն բանի մասին: Տուն էր գալիս , աչխատում էր իր հողակտորի վրայ՝ փափկացնում էր մարդերի հողը, յայնա– յընում էր ջահել ծառերի բաժակները , բանջարների նոր սածիլներ էր տնկում , առուից ջրի բարակ մի վտակ բերելով՝ թողնում էր մարդերի վրայ, որ նօսր ու հաւասար չերտով տարածուի նրանց մէջ: Ու նստելով իր սահմանաթմբին, նայում էր մարդերի մէջ որդեր որոնող սարեակ– ների խաղին :

— Բաւական ի, տուն արի, Նահապետ, անօթի ես, ծօ մարդ, — կանչում էր նու– բարը տան չեմից , երկու բարուրների մէջ ու ձախ ձեռքերով դրկած : Ապա էրե – խաներին էր պատուիրում , որ հօրը կանչեն :

— Ժիրայր, ասա՛, այ հեր, բոլ ի աշ– խատես, մեղք ես, արի հաց կեր ··· Մո– վինար , քո հօր կանչի, ասա ալի՛ հա – լիկ ··· ալի ··· կարօտցեր եմ քէ··· ա– լի, ալի···

Այսպիսի դէպքերում Նահապետը բոլոր կամ փոցխը ցած էր գնում մարդի քա– րին, չորերը հողից թափ տալով, դալիս էր Նուբարի ու երեխաների մօտ : Ամէն օր նախորդ օրուանից Նուբարը փոխուած էր լինում նրա աչքին, դէմքն աւելի էր լուսաւորւում, կապտաւուն աչքերի տակ գոլքեր էին նետում Նահապետի հոգու մէջ, չհկիկ ճակատը չորում, չորանում էր, չուրթերը ժպտում էին ջերմ ժպի – տով : Այդ հասակում ամէն օր մեծանում են մարդիկ : Իսկ Նուբարն ամէն օր չո– հելանում էր : Նահապետը վերցնում էր նրանից բարուրները, որ Նուբարը դնայ հաց դնելու սուփրային : Վերջը – նում էր՝ վախվխորած չուրջը նայելով : Յանկարծ մարդ չտեսնի՞, թէ ինչպէս է համբուրում երեխաներին :

ՀՐԱՉԵԱՅ ՓՈՉԱՆ

(41 Շար·)

ՀԱՅԱՍԱՐԱԿՈՒԹԵԱՆ ԽՆԴՐԱՆՕՔ

Հ. Բ. Ը. ՄԻՈՒԹԻՒՆ

—o—

ՊԱՇՏՕՆԱԿԱՆ ՀԱՂՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ՍԻՐՈՂԱՑԻ ԿԵԴՐ. ՅԱՆՁՆԱԺՈՂՈՎԻ ԵՒ ԳՐՈՂԱԳԻՐ ԺՈՂՈՎԻ «51ՐԴ ԸՆԴՀ. ԺՈՂՈՎ»Ի ՄԸ ԱՌԹԻՒ

Նիւ Եորքէն « Նախագահ Ա. Մանուկ – եան » եւ «Առենապետը Տիկին Մ. Ցով – ակեան » գոյք առորագրութեամբ « Հ. Բ. Ը. Միութեան 51րդ ժողովին » հրա– ւիրին առթիւ, Ջուլիւսերական քաղաքային պետքերու միչտ ենթակայ եւ Պօղոս Նուպար փաչայի հիմնած Հայկական Բարեգործական Ընդհանուր Միութեան – իւնիօն ժէնէրալ Արմենիէն տը Պիէն – ֆրանս — Եւրոպայի Կեդր. Յանձնա – ժողովը եւ Գործադիր ժողովը կը յայ – տարէ .

1) Վերոյիշեալ ժողովը, դումարելի ի Նիւ Եորք Դեկտեմբեր 12 – 13ին, Զի եւ Ջի կրնար ընդհանուր ժողովը : Ան կրնայ նաեւ առաւելն ըլլալ ժողովը 1955ին Նիւ Եորքի մէջ Միութեան առժամեայ — ի – րողական վարչութեան — Պօղոս անդամ – ներէն կազմուած բոլորովին անկախ եւ Հ. Բ. Ը. Միութեան հետ ոչ մէկ օրինա– կան կապ ունեցող ամերիկեան նոր ընկե– րութեան մը — Քօրփօրէյշընն — : Այս ըն– կերութեան բուն անունն է՝ « Միացեալ Նահանգներու Հայ. Ընդհ. Բարեգործա – կան Միութիւն » — Քօրփորէյշընն — եւ անդլերէն — « Թրը Իւնայթըտ Սթէյթս Արմինյըն Ձէնէրալ Պէնէվոլընթ Իւնյըն , կամ աֆ Ամերիկա» — ինչպէս գրուած է Նիւ Եորքի պաշտօնաթերթին « Յուշա – րար – Միութիւն »ի 1964 Յունիսի թիւ – ւով եւ ուրիշ առիթներով ալ : (Տես «Շի– նարար»ի 1964 Հոկտ.ի թիւը) :

2) Ակնյայտ է որ Միութեանս իրազա– կան — առժամեայ — կազմին ներկայու– թիւնը նոր Ամերիկեան Քօրփօրէյշընի պլուխը, մեր Միութեան անունին եւ հիմնարկութեան Թուականին, մեծանուն հիմնադիրին Պօղոս ՆՈՒՊԱՐ փաչայի ան– ուան — –որ ամերիկեան կանոնադրութե – նէն ջնջուած ալ է — նպատակաւոր կեր– պով գործածութիւնը նամակաթուղթե – րու վրայ, եւայլն, սատարած են ուղ – ուած չփոթութիւնը ստեղծելու եւ դիւ – բացուցած նաեւ Միութեան չարժուն հակայական գանձին բռնագրաւումը փոք– րաթիւ խմբակի մը կողմէ եւ անոր քմա– հաճ գործածութիւնը առանց իրական հակակշիռի եւ յաճախ ալ ի հեճուկս նը– ւիրատուներու կամքին :

3) Ոչ նուազ ակնյայտ է որ Հ. Բ. Ը. Միութեան համաբազատ եւ իրաւասու անդամները նոր չփոթութեան մը մատ – նելու համար է որ փոխանակ դրելու «Ա– մերիկեան ընկերութեան 5րդ եւ 6րդ ժո– ղովի հրաւէր », անոր կը տրուի 51րդ թիւը, այսինքն Պօղոս ՆՈՒՊԱՐ փաչայի հիմնած Միութեան Ընդհ. ժողովներու թիւը :

Ուղուածը չատ պարզ է, ժողվել փո – խանորդագրեր, հող չէ թէ ապօրինի կամ հակականոնադրական , որպէսզի Պօղոս վերջապէս փորձէ յաջողիլ 1964ի Դեկտեմբերին ինչ որ չէ կրցած ընդու – նիլ տալ 1955ին եւ անկից յետոյ մինչեւ այս Թուականը . մէկ խօսքով Հ. Բ. Ը. Միութեան բարեմիտ , բայց հարցին ան– տեղեակ , անդամներուն ձեռքով — բաց փոխանորդագրերով — ողջ ողջ բաղել մեր Միութիւնը :

4) Այս ժողովին օրակարգին վրայ դրուած է . «Կանոնադրական փոփոխու– թիւններ » : Ոչ ոք գիտէ թէ ո՞ր Ամե – րիկեան Միութեան կամ մեր Ջուլիւսերա – կան օրէնքի ենթակայ Միութեան ո՞ր կանոնադրին, ո՞ր յօդուածը պիտի փոխ– ուի եւ ինչո՛ւ համար, ի՞նչ է առաջար – կուած նոր չարադրութիւնը : Պատճառ – ներ ունինք խորհելու որ բաց փոխանոր– դագրով , խնամխական եւ հաշուակցա – կան կապերով ժողովի հրաւիրուած ան – ձերը պիտի քուէարկեն Հ. Բ. Ը. Միու – թեան լուծումը դիւրացնող յօդուած մը եւ անոր « յաջորդող » պիտի նշանակեն 1955ին Մանուկեանի հիմնած Քօրփո – րէյշընը : Այլ խօսքով մեր ջուլիւսերական օրէնքին ենթակայ Հ. Բ. Ը. Միութեան անդամները « ընդհանուր ժողովի» չեն հրաւիրուած , այլ հրաւիրուած են իրենց տարբական իրաւունքներէն հրաժարած ըլլալնին վաւերացնելու : Ձենք չափա – դանցեր :

5) Արդարեւ, ըստ ամերիկեան ընկե – րութեան Պօղոսի նախագահ Պ. Ա. Մա – նուկեանի յայտարարութեան եւ նամակ– ներուն՝

Ա) Ամերիկեան նորակազմ Միութեան մէջ ֆուէի իրաւունք չունին ոչ ամերի – կացի անդամները , — այսինքն Եւրոպա– յի, Արեւելքի, Քանատայի եւ Լատին Ա– մերիկայի մեր բարեկամները :

Բ) Նոյն Պ. Մանուկեան եւ իր փաս – տաբանները կը պնդեն թէ 1955էն ի վեր Պօղոս ՆՈՒՊԱՐ փաչայի հիմնած « Բա – րեգործականը» աշխարհի վրայ ունի մի– միայն 13 անդամներ եւ անոնք միեւնոյն տունն միայն անոր վարչական անդամ – ներն են :

Գ) Ամերիկայի մէջ գործող երկրորդ Բարեգործականը հիմնուած 1945ին , նոյնպէս անկախ է եւ դուրսը անդամ չունի : Իր ուրոյն ընդհանուր ժողովը կը դումարէ ամէն տարի Յուլիսին :

Արդ, վերոյիշեալ երկու Միութիւննե– րու, Ա) դուլիւսերական օրէնքի ենթակայ Միութեան եւ Բ) 1955ին կազմուած ամե– րիկեան Քօրփորէյշընի մէջ քուէի իրա – ւունք չունեցող մարդիկ ինչպէս արար – աշխարհի մամուլով ժողովի կը հրաւիր – ուին, երբ այդ երկու ընկերութիւններն ալ միմիայն 13 անդամ ունին, բոլորն ալ ամերիկաբնակ , ըստ Պ. Մանուկեանի :

6) Եզրակացութիւն .— Կազմակեր – պուած է վրան բաց բեմադրութիւն մը փոխանորդագրեր որսալու եւ Յանոնցմով փորձելու 1964ին իրականացնել ինչ որ — հակառական բազմապիսի հնարքներու — Պօղոս չէ յաջողած ընել 1955ին. խու– սափիլ անցեալի հաշիւները տալէ եւ ըն– կերա–խնամիական մենաշնորհի մը վե – րածել Հ. Բ. Ը. Միութեան դանձին մա– տակարարութիւնը :

Ո՞վ կ՚ուզէ մեզմէ ընդակից նման դա – տադրութեան մը :

Հ. Բ. Ը. Միութեան եւ ազգային իս – կական չահերուն լուրջ դիտակցութիւնը ունեցող մեր անդամներուն կը մնայ մեզի թիկունք կանգնիլ, մինչեւ որ յաջողինք — մօտալուտ ապագայի մը մէջ — սահ – մանադրական տրամադրութիւնները ի – րագործել, որմէ վերջ ան– չուշ կը դումարուի Միութեան օրինա – ւոր Ընդհանուր Ժողովը պատշաճ սրա – կարգով եւ բոլորին մասնակցութեամբ :

Հ. Բ. Ը. Միութեան Եւրոպայի Կեդր. Յանձնաժողովի եւ Գործադիր Ժողովի
Առենապետ ՆՈՒՒՀԱՆ ՖՐԻՆԿԵԱՆ
Առենադպիր Օգսէն ՀԱՐՈՒԹԵԱՆ
(Կնիք)

Union Générale Arménienne
de Bienfaisance
11, Square Alboni — PARIS (16e)

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱԻԱՌԷՆ

ԳՆԱՀԱՏԵԼԻ ՁԵՌՆԱՐԿ ՄԸ

—o—

ՄԱՐՍԷՅԼ, (Յառաջ).— Պօռնոն Ս. Գ. Լուսաւորիչ Եկեղեցւոյ Թաղ. Խորհուր – դը, այս տարի եւս Նոյեմբեր 8ի Կիրա – կէն յատկացուցած էր երջանկայիշատակ Առաջնորդ Գրիգորիս Եպիսկ. Պալաճեա– նի վախճանման 30րդ տարեդարձին , որ կատարուեցաւ եպիսկոպոսական պատա – րագով եւ հոգեհանդիստով մը: Իսկ կէս օրէ ետք ժամը 3ուկէսին կազմակերպը – ւած էր չիրիմի այցելութիւն մը, հակա– ռակ անձրեւին կոկիկ բազմութիւն մը ներկայ էր թէ եկեղեցին եւ թէ գերեզ – մանոցը :

Իսկապէս որ գնահատելի է Պօռնոն Թաղականութեան այս ձեռնարկը , որով– հետեւ որքան ժամանակ որ կը յարգուի երջանկայիշատակ Պալաճեան Եպիսկոպո– սի յիշատակը, ան կենդանի է վանդի Հարաւային Ֆրանսայի մեր թեմը չատ բան կը պարտի հանգուցեալ առաջնոր – դին :

Գերեզմանի մէջ ներկայ դանուող հա – սարակութիւնը դէպի չիրիմ առաջնորդ – ուեցան հայ Աբեղաներու կողմէ. Ա. – ռաջնորդ Արտաւազդ Եպիսկ.ի եւ քահա– նայ հայրերու եւեւ չարուած հայ Աբե – ղաներու կողմէ գեղեցիկ երգեցիկ ծաղկեպսակ մը եւ ծաղկեփունջեր. կրօ– նական արարողութենէն ետք Առաջնորդ Եպիսկոպոսը խօսեցաւ յուղիչ դամբա – նական մը, թելադրելով յարգել, յիշա – տակը բոլոր անոնց, որոնք անչահա – խնդրօրէն ծառայած են Հայ ազգին եւ Հայոց Առաք. Ս. Եկեղեցւոյն:

Արտաւազդ Եպիսկոպոսի Պահպանիչով վերջ դտաւ հանդիսութիւնը :

Ցիշատակն արդարոց օրհնեալ եղիցի :

Յ. ՆԻԿՈՂՈՍԵԱՆ

ԵՐԿՈՒ ՀԱՅՈՒՀԻՆԵՐՈՒ ՆՈՒԻԷՐԸ ՎԻՔԹՈՐԻԱ ԹԱԳՈՒՀԻՒՆ

—o—

Տիկին Մարիամ Գիլերճեան եւ իր քոյ– րը՝ Աննա՝ զեղեցիկ զորդ մը հիւսած է – ին 1900ին, (վաթսունեւչորս տարի ա – ռաջ) : Գորդը կը ներկայացնէր Մեծն Բրիտանիոյ Արքունի Տան պինանչանը՝ արճանագրութիւններով հագերձ :

Գրիգոր Գարամանուկեան, երկու քոյ – րերուն հայրը , նուիրած էր գորգը Ան – գլիոյ Վիքտորիա Թագուհիին, գրաւելու համար անոր սիրտը, ի սպաս հայ ազգին, որ ենթարկուած էր 1895 – 1896ի ազիտա– լի կոտորածին :

Սերտաստացի էր Գրիգոր Գարամանուկ– եան, եւ իր դեռատի աղջիկները Մար – իամ եւ Աննա՝ հինգ տարի անընդհատ աշխատած էին պատրաստելու համար գորգը :

Երկու Հայուհիներուն ձեռակերտը այժմ կը զարդարէ Ուինսոր պալատին Սպիտակ հիւրասրահը , հետեւեալ մա – կագրութեամբ .— « Սերտաստիոյ հայ աղ– ջիկները կը նուիրեն այս գորգը Վիկտո – րիա Թագուհիին, Անգլիոյ հիւպատոսին միջոցով » :

Ախո՜ս, գորգը չգրաւեց Անգլիոյ Թա– գուհիին սիրտը՝ ի սպաս հայ ազգին. չգրաւեց սիրտը նոյնիսկ Թագուհիին յա– ջորդներուն: Աղէտներ աղէտներու յա – ջորդեցին Հայոց աշխարհին մէջ, եւ ոչ միայն Անգլիա, այլեւ ամբողջ Եւրոպա ականատես եղաւ, անկարեկիր, անմարդ– կային կոտորածներուն :

Արդ, խմացէք լուրը . — Մարիամ կ՚ապրի տակաւին: Աննա մեռած է : Մարիամ ալեզարդ կին մըն է հիմա, եւ սակայն իր յառաջացած տարիքին մէջ իսկ՝ Միացեալ Նահանգներէն մեկնած է դէպի Անգլիա, Լոնտոն, Ուինսորի պա– լատը, տեսնելու համար վաթսունեւչորս տարի առաջ հիւսած գորգը :

Ի՞նչ պիտի ղգայ արդեօք ծեր սիրտը , — անշուշտ միայն յուզում, դարձեալ յուզում յաւէտ յուզում :

ԷԿԵՐԻ ** ** ԱՍՏՂԵՐԸ

Սուլթանը հին Պուտայի տակ վրան զարկեր էր : Փառաւոր վրանը այսօրուան կայսերական բաղնիքին տեղը բռնած էր : Անունով միայն վրան էր, իրականու – թեան մէջ պալատի նման՝ փայտով ու քաւներով կառուցուած չէնք մըն էր. ներսը դահլիճներու ու սենեակներու բաժնուած, իսկ դուրսէն ոսկիով չողչո– ղուն :

Կէսօրէ վերջ, ժամը հինգի առեններըը— սոլորութեան համաձայն փողերու հրն – չումով — մեկնեցաւ յարդութիւն առնող հունդարական չքախումբը՝ թագաւորա – կան պալատի դաւիթէն :

Առջեւէն հեծելազօրի վաչա մը, անոնց եաեւէն իշխաններու պինուորներուն վաչ– ուերը, անոնցմէ վերջ նուէրները առնող կարմիր – սպիտակ հագած մանկլաւիկ – ները կ՚երթային (Սուլթանին ընծայ տա– նելով Գերմաններու կուսակից մատնիչ Պոռնեմիսա Թոմասի պանձերը) : Ապա դարձեալ արքունի պինուորներու վաչա մը, պալատականներ եւ ուրիշ արքունա– կան ծառաներ, ապա իշխաններու ըն – բանի քալերը . անոնցմէ վերջ իշխաննե– րը իրենք , մէջերնին՝ պիրուկ ձիու մը վրայ հեծած ու սպիտակ քոթանակ հա – գած, եղ. Գէորգը : Գեղեցիկ ու վեհ էր իր սպիտակ քոթանակովը մինչ կը փայ – լէր վաղենա Թէօրէօքի կապոյտ մետաք– սէ ծածկապարդ հազուստին քով : Միւս կողմէ ծածկապարդ հազուստին քով : Միւս իշխաններն ալ զոյներու զանազանու – թեան մէջ կը փայլէին , բայց ամէնքն ալ տափակ գլխարկով, գեղին մուճակ – ներով ու լայն սուլերով :

Ժամանակին նորոյթը լայն սուրն էր. սուրերը կոր էին , բայց ծայրը երթալով լայնցող , կարծես գինագործը սխալ – մամբ կրկին երկարութիւն ուղած ըլլար տալ սուրին , բայց որովհետեւ պէտք էր աճապարել՝ կէսէն երկուքի կտրած ըլ – լար. ուրեմն այդպիսի լայն վերջաւորու– թեամբ սուրեր էին ժամանակին նորոյ – թը : Գլխարկներուն վրայ դէպի եաեւ հակած ջայլամկ փետուրներ կը կրէին , ինչպէս Թուրքերը, որը մէկը, որը երկու փետուր, բայց այնքան երկար՝ որ եաե – ւէն դրեթէ մինչեւ թամբերը կը հասնէ – լին : Իշխաններուն մէջ մանուկ թագաւո– րին ոսկեզօծ կառքը վեց ձիերէ քաշուած. մէջը երկու նաժիշտներ նստած էին ու դայեակը : Դայեակի դրկին մէջ, սպի – տակ մետաքսներ հագած , կարմիր թու – չերով , անհանդիստ չարժող մանուկ թա– գաւորը :

Ձիերու քովէն մէկ մէկ երկարադէս ու մետաքսեայ դլխարկ կրող մանկլաւիկներ կը քալէին : Կառքին եաեւէն կուդային արծաթեայ սաղաւարտով ներքին թիկ – նապահները , անոնցմէ վերջ կը ձիավա– րէին Պուտայի կռուին մէջ նչանաւոր հանդիսացած սպաներու երկար չարքը :

— Պիտի տեսնէք թէ պիտի խմենք ալ , — բսաւ դուարթ ձայն մը :

— Այո, Ջուր, — պատասխանեց թաւ ձայն մը, — չե՞ս դիտեր թէ Թուրքերու ազգային ըմպելին Ջուրն է :

Ու կը ծիծաղէին :

Գրիգոր դեղնորակ ձիու մը վրայ հե – ծած՝ Վաղենա Թէօրէօքի կը հետեւէր . ու քանի իր տէրը դէշ տրամադրութեան մէջ էր՝ ինքն ալ լուրջ նստած էր ձիուն վրայ : Այն տեղն միայն զուարթացաւ՝ երբ ետ դառնալով յանկարծ ծերունի Զեճէին տեսաւ : Որքան տարօրինակ կերպով նստած էր ձիուն վրայ, մէկ ոտ– քը, որ փայտէ էր, ձիոյ ձիոյ տնկուած էր, իսկ միւսը՝ որ մինչեւ ծունկը միայն փայտէ էր՝ իրեն քաշած, իսկ սանձը ալ ձեռքով բռնած էր, սուրն ալ ալ կողմը կախած :

ԿԵՋԱ. ԿԱՐՏՈՆԻ

(Շար.)

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Այրի Տիկին Ժընեւի Տօնիկեան եւ ընտանեական պարագաները կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի այս Կիրակի առաւօտ Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցւոյ մէջ իրենց ամուսնոյն եւ ազգականին՝

ՆԱԶԱՐԷԹ ՏՕՆԻԿԵԱՆԻ

մահուան քառասունքին առթիւ :

Ի դիտութիւն ողբացեալին բարեկամ – ներուն :

×

Տէր եւ Տիկին Հայկազ եւ Քնարիկ Պէզազեան կը հաղորդեն թէ իրենց եղբօր եւ աներորդւոյն

ԳԱԳԻԿ ՇԱԼՃԵԱՆԻ

դառնաղէտ մահուան քառասունքին առթիւ, ինչպէս նաեւ Շալճեան եւ Պէզազեան ընտանիքներուն հին եւ նոր ննջեց – եալներուն հոգւոյն տեղի պիտի ունենայ հոգեհանգիստ այս Կիրակի (15 Նոյ.) Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցւոյ մէջ :

×

Այս Կիրակի Ալֆորվիլի Ս. Պ. Պ. Ե – կեղեցւոյ մէջ հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի Ալֆորվիլցիներուն եկե – ղեցասէր բոլոր մահացած մայրերու եւ քոյրերու յիշատակին :

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Պօմոնի Ֆ. Կ. Խաչի մասնաճիւղը իր խորին ցաւակցութիւն – ները կը յայտնէ Այրի Տիկին Սիրվարդ Աթէչեանի եւ ընտանիքին, իր ամուսնոյն Հրանդ Աթէշեանի մահուան առթիւ :

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Այրի Տիկին Սիրան Պալթայեան, Պ. Աւետիս Պալթայեան եւ ընտանեկան պա – րագաները չնորհակալութիւն կը յայտ – նեն բոլոր անոնց որոնք, անձամբ, ներ – կայութեամբ, նամակով, հեռագրով եւ ծաղկեպսակով իրենց ցաւակցութիւնը յայտնեցին իրենց ամուսնոյն, հօր եւ ազգականին՝

ԿԱՅԾԵՐ ՊԱԼԹԱՑԵԱՆԻ

մահուան առթիւ :

×

ՍԷՆԹ – Անթուանի Ս. Թագէոս եկե – ղեցւոյ Թաղ. Խորհուրդը չնորհակալու՛ – թեամբ ստացած է հետեւեալ նուիրա – տուութիւնները, փոխան ծաղկեպսակի, ողբացեալ Երեմիա Յովսէփեանի մահ – ուան առթիւ Պ. Նազարէթ Ինճճեանէ 10 ֆրանք եկեղեցւոյ, Տէր եւ Տիկին Սա – մուէլ Յովսէփեանէ տասը եկեղեցւոյ, (Պօմոնէն) Տէր եւ Տիկին Քեվկլեանէ քսան եկեղեցւոյ : Սոյն տխուր առիթով թաղականութիւնը իր ցաւակցութիւննե – րը կը յայտնէ հանգուցեալին պարագա – ներուն :

ՓԱՐԻԶԻ ՀԱՅ ԱԻԵՏԱՐԱՆԱԿԱՆ ԵԿԵՂԵՑԻ

ԿԻՐԱԿՆՕՐԵԱՅ ՊԱՇՏԱՄՈՒՆՔ՝
ԺԱՄԸ 10,45ԻՆ

Այս Կիրակի կը խօսի՝
ՊԱՏ. ՌՈՒԲԷՆ ԳԱՅԵԱՅԵԱՆ
8 BIS, RUE DES TERNES
PARIS (17e)
Métros : Porte Maillot ou Champerret

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԼԻՈՆ.— Ֆ. Կ. Խաչի Լիոնի վարչու – թիւնը ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր բո – լոր ընկերուհիները այս Երկուշաբթի ժա – մը 15ին, Ազգ. Տան սրահը : Օրակարգ. — Պարահանդէսի պատրաստութիւն :

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Կայ. Խաչի Պօմոնի մասնաճիւղը իր բոլոր անդամուհիները ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ, այս Երկու – շաբթի, կէսօրէ վերջ ժամը ճիշդ 15ին, Պօմոնի եկեղեցւոյ կից սրահին մէջ : Օ – րակարգ.— Տարեկան նիւթական եւ բա – րոյական հաշուետուութիւն :

ԺՈՂՈՎՈՒՐԴՆԵՐԸ Կ'ԵՐԳԵՆ

Սորպոնի մեծ Ամփիթատրոնին մէջ կի – րակի 14 Մարտին, հովանաւորութեամբ Փարիզի համալսարանի տեսուչ ԺԱՆ ՌՈՇԻ :

ՆՈՒԻՐԱՏՈՒԹԻՒՆ

Պ. Առաքել Թաթուլեան քսան ֆրանք կը նուիրէ Փէր – Լաչէզի չիրիմներու այ – ցելութեան առթիւ, Ահարոնեան խում – բին : (Տառնալ «Յառաջ»էն) :

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՅԱՅՏԱԳԻՐ

ՖՐԱՆՍ. ՋԱՁՆԱՍՓԻՒՌԷՆ

Այս Շաբաթ իրիկուն ժամը 23ին, Ֆը – րանս – Ֆիլիբիւռէն պիտի ձայնասփի – ռուին հայ կրօնական երգեր :

×

Նոյեմբեր 21, ժամը 23ին նոյն կայա – նէն Ժան Փելիսիէ զրոյց մը պիտի ունե – նայ Պրիսաքի դուքսին հետ : Նիւթը՝ « Հայերու նպաստը Ֆրանսայի» :

Այս զրոյցին պիտի յաջորդէ խօսակ – ցութիւն մը՝ Փրոֆ. Ֆրէմէրիք Ֆէյտիի հետ, Սասունցի Դաւիթի չուրջ :

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՊԱՏԱՐԱԳ

ՎԱՏԻԿԱՆԻ ՋԱՁՆԱՍՓԻՒՌԷՆ

Միջին ալիք 196 մեթր :
Կարճ ալիք 31, 10 – 25·55, 19·84 :

Այս Կիրակի օրը, Հռոմի ժամով՝ 10·30ին, Վատիկանի Ռատիոկա – յանը պիտի սփռէ Հայկական Ս. Պատարագը զոր պիտի մատուցանէ Լեհահայ ԳՐԻԳՈՐ Վ. ՊԵՏՐՈՍԵԱՆ Օրուան քարոզը պիտի խօսի ՄԵՍ – ՐՈՊ ԵՊԻՍԿ. ԹՒՐՉԵԱՆ (Ընդհա – նուր փոխանորդ Հայ Կաթողիկէ Պատրիարքութեան), նիւթ ունենա – լով. « ՎԱՏԻԿԱՆԵԱՆ ՏԻԵԶ. ԺՈ – ՂՈՎԻ Գ. ՆՍՏԱՇՐՋԱՆԸ» :

Պատարագի երգեցողութիւնները պիտի կատարուին, բազմաձայն, Լեւոնեան վարժարանի եւ Մխի – թարեան ուսանողարանի ժառան – գաւորներու կողմէ՝ ղեկավարու – թեամբ Յովսէփ Ծ. Վ. Գաֆթան – ճեանի :

ԴՅՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐԸ

ՊՈՒՏՈՑԻ ՄԷՋ

Հ. Ց. Դ. Պուտոյի Մուրատ խումբը «Դաչնակցութեան Օրը» կը տօնէ այս Կիրակի Նոյեմբեր 15ին, ժամը 3·30ին, Արլագ – Սօլֆերինօ սրահը :

235 Մուճէյրա փողոցին մէջ :

Հ. Ց. Դ. Նոր Սերունդը իր մասնակ – ցութիւնը կը բերէ գեղարուեստական բաժնին :

Խմբերգ, մեներգ, արտասանութիւն եւ

ԳԱԻԱՌ ՄԸ ԹԻՑ

(կատակերգութիւն մէկ արար) :

Մուտքը ազատ է :

×

ԻՍԻԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Հ. Ց. Դ. Իսիի Զաւարեան կոմիտէին եւ մասնակցու – թեամբ Հ. Ց. Դ. Նոր Սերունդի տեղւոյս մասնաճիւղին, ընկերահամակրական ճաշ, այս Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 17 – ին, տեղւոյս Խրիմեան դպրոցին մէջ, 2 Րիւ տը լա Տէֆանս :

Կը նախագահէ Ընկ. Ց. Շիրվանեան
Կը խօսի Ընկ. ԺԻՐԱՑՐ ԴԱՏԱԻՈՐԵԱՆ

Այս ընկերական եւ ընտանեկան ջերմիկ մթնոլորտի մէջ պիտի նուագէ քէման – չահար ՌՈՒԲԷՆ :

Ճոխ գեղարուեստական բաժին մը պատրաստուած Իսիի Նոր Սերնդական – ներէ :

ՆՈՒՐՀԱՆ ՖՐԻՆՔԵԱՆ

Ձեր տրամադրութեան տակ է
բոլոր ճամբորդութիւններու համար
ՕԴԱՆԱՒ–ՇՈՓԵՆԱՒ–ԵՐԿԱԹՈՒՂԻ
Դիմել
Agence de Voyage
PARENTY & DESROUSSEAUX
7, Rue de Hanovre — PARIS (2e)
Métro :
4 Septembre ou Opéra
Téléph. : RIC. 79-86
RIC. 79-39
Բաց է ամէն օր,
ժամը 9–12 եւ 14–18
բացի շաբաթ-էն,

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ՀԱՅ ԳՐՈՂՆԵՐՈՒ ԸՆԿԵՐՈՒԹԻՒՆ

Հ. Գ. Ընկերութեան ընդհ. անդամա – կան ժողովը այս Երկուշաբթի (16 Նո – եմբեր) ժամը 20·30ին, «Ռեժանի» վեր – նայարկը, մեթրօ Քատէ :

Օրակարգ. — Վաւերացում վարչական կազմի եւ դանազան հարցեր :

Կրնան ներկայ գտնուիլ անդամագրուիլ կամ վերանդամագրուիլ փափաքող ու Ծրագիրը – կանոնագրի պայմանները լրա – յցընդողները :

ՀԱՂՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Այս Կիրակի, Փարիզի Ս. Յովհ. Մկ – կըրտիչ եկեղեցւոյն մէջ, Ս. պատարագի ընթացքին, Հայրապետական պատուիրակ ՍԵՐՈՎԲԷ ԱՐՔ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆ, պիտի ձեռնադրէ Աւագ Սարկաւագութիւն, տիրա – պետ Կարապետ Ժամկոչեանի :

Հասարակութիւնը կը հրաւիրուի ներ – կայ ըլլալ այս արարողութեան :

Հ. Յ. Դ.

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Ց. Դ. Շրջ. կոմիտէն ներկայացուցչական ժողովի կը հրաւիրէ Փարիզի եւ շրջանի մարմիններու ներկա – յացուցիչները այս Շաբաթ, ժամը 20·30ին, Մշակոյթի Տան մէջ :

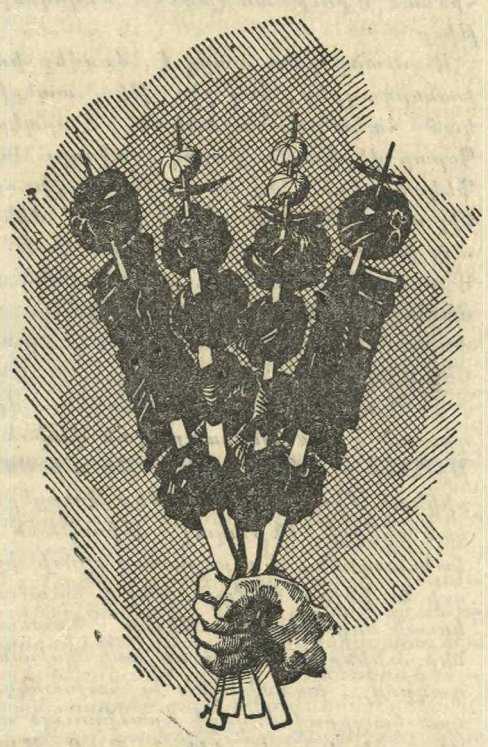
Կարեւոր օրակարգ :

Կը խնդրուի որ բոլոր ներկայացուցիչ – ները ներկայ ըլլան :

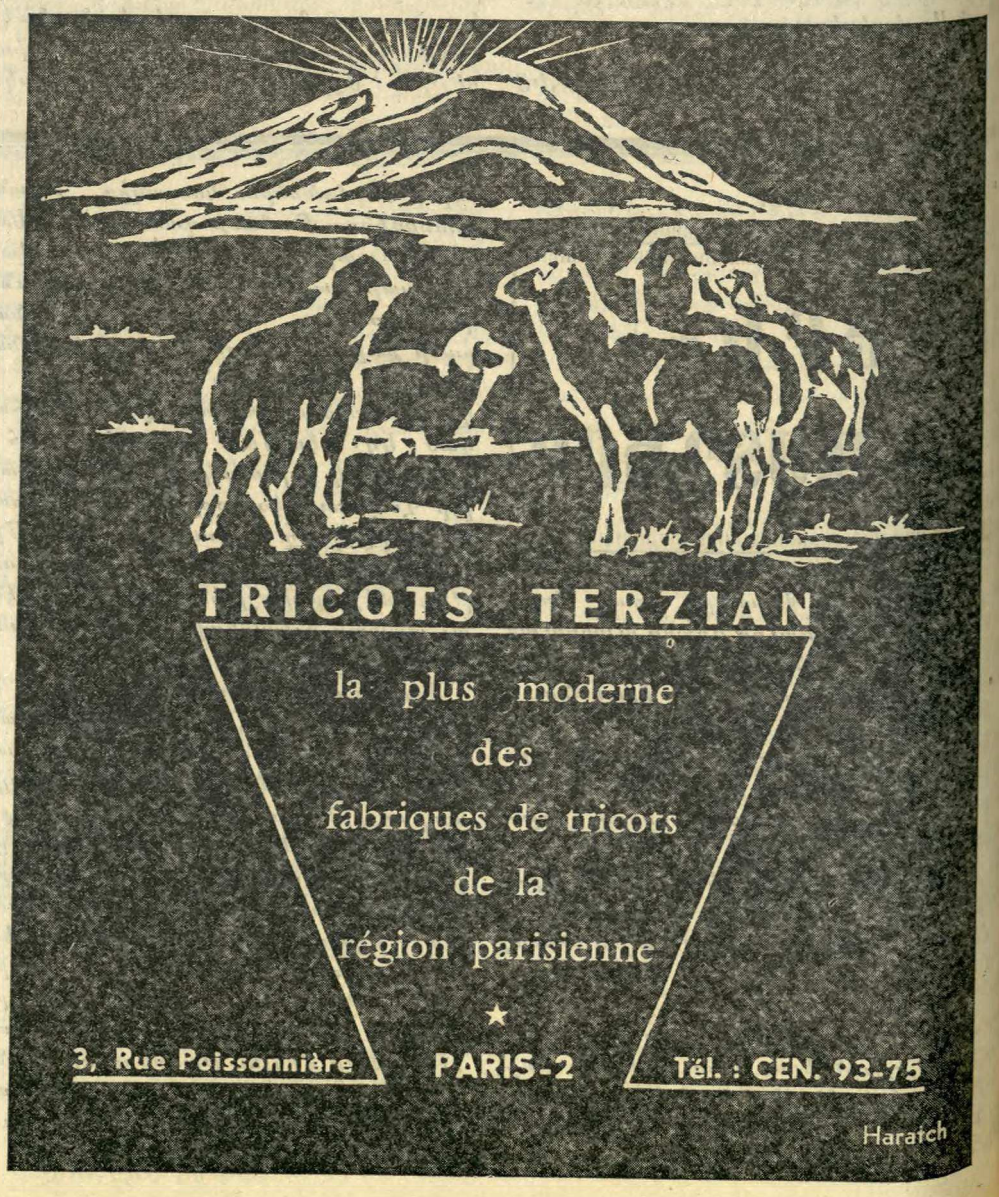
ՎԱԼԱՆՍ.— Հ. Ց. Դ. ընդհ. ընկեր – կան ժողովը այս Շաբաթ, ժամը 20·30 – ին, սովորական հաւաքատեղին : Կարեւոր օրակարգ : Ներկայ ըլլալ անդամատե – րով միասին : Բացակաները նկատի պիտի առնուին : Կը հրաւիրուին Ռոմանի ըն – կերները :

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Ց. Դ. « Քրիստափոր » խումբի ընկերական ժողովը այս Երկք – շաբթի (17 Նոյ.) Մշակոյթի Տան մէջ, ժամը 20·30ին : Կարեւոր օրակարգ : Բո – լոր ընկերներու ներկայութիւնը անհրա – ժեշտ է :

ՓԱՐԻԶԱՀԱՅ ՏԻԿՆԱՆՑ ՄԻՈՒԹԵԱՆ
(ՈՐԲԵՐՈՒ ՕԳՆՈՒԹԵԱՆ ՄԱՐՄԻՆ)
ՏԱՐԵԿԱՆ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ
Կիրակի 29 Նոյեմբեր ժամը 17էն կէս գիշեր
DANS LES SALONS DU GRAND - HOTEL
12, Bd. des Capucines
ORCHESTRE ATTRACTIONS
Մուտք 10 ֆրանք ներկայ ցոյց ուսանողներուն կէս գին
Ապահովել սեղանները WAG. 38-54

ՃԱՇԱՐԱՆ
ԵԱՐ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ ԳՐԻԳՈՐ ԹԵՒԱՆԵԱՆ
Եւրոպական, հայկական եւ
կովկասեան ընտիր ճաշեր :
Առաջնակարգ կովկասեան խորովածներ :
ՀԱՃԵԼԻ ՄԹՆՈԼՈՐՏ
AU CŒUR MÊME DES CHAMPS-ÉLYSÉES
4, RUE ROBERT-ESTIENNE
(coin Rue Marbeuf) PARIS-8e
Téléph. : BAL. 31-21 et 30-84
Métro : F. D. Roosevelt

ԾԱՐԱՆՔ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925 — Tél. : PROvence 86-60
R. C. Seine 57 A 2731 — C.C.P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝ Տար· 60 Ֆ· Վեցամսեայ՝ 35 Ֆ·
Արտասահման՝ Տար· 80 ֆր· Հատը 0·30 Ֆ·

ԿԻՐԱԿԻ
15
ՆՈՅԵՄԲԵՐ
DIMANCHE
15 NOVEMBRE
1964

LE NUMÉRO : 0,30 FR.

ՄԵՐ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 10161 — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — 40e ANNÉE — N° 10.161

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՄԱՐԵՐՆ ԱԼ ԿԸ ՍԻՐԱԲԱՆԻՆ

Լենինէն մինչեւ Սթալին, Խրուշչեւէն մինչեւ Բրեժնեւ ու Կոսիկին, կրեմլինի ղեկավարներու քաղաքականութեան հիմնական գիծը կը կազմէ Թուրքիոյ հետ բարեկամութիւնը :

Բոլշեւիկեան վարչաձեւի 47 տարուան պատմութիւնը բազմաթիւ վկայութիւններ կը հաստատելու համար այս գիտուր իրականութիւնը :

Թուրքեւոտուս սիրաբանութիւնէն տուր – ողը եղած է ամէնէն առաջ հայ ժողո – վուրդը :

1917ի հոկտեմբերեան յեղափոխութիւ – նը — որուն տարեդարձը մեծ չուքով տօնուեցաւ չաբաթ մը առաջ Մոսկուայի մէջ — « Դէպի տուն » նշանախօսքը հը – պարարակ նետելով անել կացութիւն մը ստեղծեց հայկական զօրախումբերուն համար : Ռուս դինուորները պարպեցին իրենց դիրքերը՝ Էրզրումէն սկսը – եալ :

Թուրքերը առիթէն օգտուելով 1918ի գարնան սկսեալ յարձակողականի անցան, վերագրաւելով հայկական նա – հանգները : Մինչեւ Կարս ու Ալեքսանդրա – պոլ : Կանգ առին միայն Մայիսի վերջին տաճկահայկին, երբ Հայաստանը մահու եւ կենաց ճակատամարտ մղեց Արարատեան դաշտին մէջ եւ իր զարաւոր դահի – ճին պարտադրեց Հայաստանի անկախու – թեան ճանաչումը :

Մինչ այդ, 1918 Մարտ 3ին Բրեստ – Լիտովսքի մէջ Լենին ոճրագործ Իթթիհատի կառավարութեան նուիրեց Կարսը, Պաթումը, որոնք դրաւ – ուած էին 1877 – 78ի ռուսեւթուրք պա – տերազմի առեն եւ կցուած ռուսական կայսրութեան : Զօրավար Լորիս Մելիք – ովի եւ այլ հայ բարձրաստիճան պետու – թեանները մեծապէս սատարած էին ցա – րական բանակներու յաղթանակներուն :

Լենին եւ ընկերները թրքասիրական քաղաքականութիւնը չարունակեցին Իթթիհատի ժառանգորդ քեմալականնե – րուն հետ , որոնց օգնեցին ոսկեդրամով, զէնքով եւ դինամթերքով , որ – պէսզի կռուին «իմպերիալիստ»ներու , ա – նոնց մէջ Հերթին նորադատ Հայաստանի դէմ, որ միշնարերդն էր «իմպերիալիզ – մին » ...

Վերջերս առիթ ունեցանք վերլուծելու նոյ համայնավար հեղինակի մը՝ Ռու – բէն Սահակեանի դրքոյկը, որուն մէջ անդրադարձած կ՚ըլլար այն ա – յն կարգի օժանդակութիւնները, զոր Մոսկուայի մէջ իրարու յաջորդող կա – ռավարութիւնները չռայլած էին Թուր – քիոյ :

Սահակեան կը դանդաղէր, որ Թուրք դրամագլուխները ապերախտութիւնը հաս – տակեր են դերադոյն աստիճանին , ու – նենալով բոլշեւիկներու օգնութիւնները Միջերկրայի կառավարութեան, քեմալա – կան չարժման առաջին օրերէն սկսեալ : Սեւրի օրով, 1923ին է , որ առա – ջին անգամ Թուրքիա-Խորհրդային բարե – կամական դաշնագիրը :

1945ի ամառը չատ ուշ մնացած պա – տճառները ներկայացուց Սթալին Փոցտամի մէջ եւ մերժումի հանդիպեցաւ : Մինչդեռ 1944ի վերջերը յարմար առիթը ներկա – յացած էր 1914ի ռուսեւթուրք սահման – ները պահանջելու համար եւ Թուրքերը պիտի կատարէին այդ դիջումը : « Հանճարափայլ »ը կարսի եւ Արտա – հանի պահանջին կցած էր նաեւ Նեղուց – ներու վրայ հակակշիռ հաստատելու գաղափարը , ինչ որ անընդունելի էր Ս. – Սթալինի, մանաւանդ Անգլիոյ համար :

Նոյն այդ չորքանին, 1945 – 1947 Թրքա – կան Դաշի Պաշտպան Ճանճախումբն ու Ազգային Ճակատ»ներն ու « Ազգային Խորհուրդ»ները հիասթափ – ուեցան, երբ Հայաստանի սահմանները ընդարձակելու մասին խորհրդային ազ – դիւերներէ խորհրդաւոր մարդոց միջոցաւ արուած հաւաստիքները ջուրն ինկան : Ու 1947 Հոկտեմբեր 24ին Վիչինսքի ՄԱԿի ժողովին առջեւ Կարսն ու Արտահանը պահանջեց ... Վրաստանի համար :

Սակայն այդ հողամասերը ո՛չ Վրաս – տանի կցուեցան , ոչ ալ Հայաստանի : Եւ Սթալինի մահէն երեք ամիս վերջ Մո – լոթով, յանուն Հայաստանի եւ Վրաս – տանի, պաշտօնական ծանուցագրով մը Անգարայի կառավարութեան հաղորդեց, որ Յ. Միութիւնը ո՛չ մէկ հողային պա – հանջ ունի Թուրքիայէն :

Խրուշչեւ նոյն յայտարարութիւնն ըրաւ անցեալ տարի Թուրք երեսփոխաններու պատուիրակութեան Մոսկուայի մէջ :

Այսօր Խրուշչեւի յաջորդները կը կրկնեն նոյնը : Վկայ՝ Թուրքիոյ արտա – քին նախարար Ճէմալ Էրքինի, յաղթա – կան այցելութիւնը Մոսկուա :

Կրեմլինի նոր վարիչներն ալ կը սիրա – բանին Թուրքերուն հետ :

ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ՆԱՐԴԵԱՆ ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԵԱՆՑ

Համակիրներու թելադրութեանց րն – թացք տալով՝ կը բանանք « Նարդեան հրատարակութեանց Բաժանորդագրու – թիւն մը : Առաջին առթիւ պիտի հրատա – րակենք .

1·— ԼՈՒՍԱՄԱՏԵԱՆ, հէքեաթ եւ բա – նաստեղծութիւն, (ասով կ՚ամբողջանայ Ծաղկամատեան եւ Վարդամատեան շար – քը, հրատարակուած ,— երրորդ հա – տորն է այս) :

2·— ՆԱՐԴԵԱՆ ՇԻԹԵՐ Ի ՅՈՒԲԲ ԱՐ – ԲԵՑՈՒԹԻՒՆ, գրական վերլուծումներ , (այս շարքին առաջին հատորն է Նարդ – եան Շիթեր կանանչ Բաժակով , հրա – տարակուած ,— շարքը կը շարունակ – ուի մինչեւ հինգ հատոր) :

3·— ՅԱՆՈՒՆ ՄԵՍՐՈՊ ՄԱՇՏՈՑԻ , ի պաշտպանութիւն հայ լեզուի, (այս հա – տորը առաջինն է այն շարքին, որ պիտի բաղկանայ 12 հատորէ) :

4·— ՃԱՆԿԵՐՍ ԲԱՅԱՆ , գրական մարտ՝ բարկացած կատուի մը պատկե – րով, (այս հատորը շարքին երկրորդն է, առաջինը Նիզակամարտ՝ հրատարակ – ուած ,— կը շարունակուի) :

Տպագրութիւնը պիտի սկսինք՝ երբ ու – նենանք 25 բաժանորդ, որոնց իւրաքան – չիւրը պիտի վճարէ 200 ֆրանսական նոր ֆրանք :

Հեղինակի մը միակ ուրախութիւնն է հրատարակուած տեսնել իր աշխատանքը : Անտիպ որեւէ աշխատանք շատ բան կը կորսնցնէ իր արժէքէն, որովհետեւ չի կրնար օգտագործուիլ իր ժամանակին մէջ : Այսպէս արդար է որ ամէն գրող փափաքի, դեռ հնի չմեռած, քոյլ չտալ որ մեռնի իր մտքին ծնունդը ,— անտիպ կը նշանակէ մեռած :

Անոնք որ բանիցս իրենց բարեկամու – թիւնն ու համակրանքը յայտնած են ի – րենց խօսակցութեան մէջ կամ նամակնե – րով՝ թելադրելով ի լոյս ընծայել բոլոր աշխատանքները հատոր առ հատոր , ա – հա լաւագոյն առիթը գործադրելու իրենց փափաքը :

Պատուական բաժանորդ պիտի համար – ուին այն բաժանորդները, որոնք կը մաս – նակցին հրատարակչական այս «արշա – ւին»՝ վճարելով 200 ֆրանք , — փոխա – րէն պիտի ստանան վերը յիշուած հա – տորները, որոնք լոյս պիտի տեսնեն մէկ տարուան ընթացքին : Պատուական բա – ժանորդներուն անունները պիտի հրատա – րակուին Ցառաջի մէջ, ապահովութիւն տալու համար իրենց հրապարակաւ :

Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՇՈՒ-ԷՆ-ԼԱՅ ՓԵՔԻՆ ՎԵՐԱԴԱՐՁՍԻ

Շու Էն Լայի Մոսկուա այցելութիւնը վերջ դրաւ , առջի օր : Տեւած է ճիշդ մէկ չաբաթ : Այս առթիւ փեքինի եւ Մոսկուայի մէջ միաժամանակ հրատա – րակուած է զեկոյց մը որ կը չեշտէ թէ չին պատուիրակութեան եւ խորհրդային դեկավարներու միջեւ եղած խօսակցու – թիւնները «ընկերական եւ անկեղծու – թեան մթնոլորտի » մը մէջ անցած են : Դէտերու կարծիքն այն է սակայն թէ եթէ Շու Էն Լայի Մոսկուա երթալը ա – պացոյցն էր որոշ մեղմացման մը երկու երկիրներու յարաբերութեանց միջեւ , զղալի ոչ մէկ մերձեցում թոյլ տուած է դաղափարական հարցերու չուրջ : Միւս կողմէ Պրաւդա անդամ մը եւս կը հաս – տատէ կարդ մը խորհրդային սկզբունք – ներ որոնց չուրջ երբեք համաձայն չեն եղած Զինացիները : Կ՚ըսուի նաեւ, խոր – հրդային հաւաստի աղբիւրներէ , թէ Ռուսերը կ՚ընդունին յետաձգել համայ – նավար կուսակցութեանց միջազգային ժողովը եւ անոր տեղ երկկողմանի նոր խօսակցութիւններ սկսիլ Փեքինի մէջ : Մոսկուայէն մեկնելէն առաջ, Շու Էն Լայ անդամ մը եւս հանդիպած է Բրեժնեւի :

Հրատարակուած զեկոյցը կը յայտա – րարէ թէ Խորհ· Միութեան համայնավար կուսակցութեան դեկավարները եւ խորհ· կառավարութիւնը ժողովներ ունեցած են Զիննաստանի ժողովրդական հանրապե – տութեան կառավարութեան եւ կուսակ – ցութեան պատուիրակութեան հետ : Կը թուէ նաեւ մասնակցողներու անունները՝ Բրեժնեւ, Կոսիկին, Անաստաս Միկոյ – եան, քարտուղարները՝ Պոդկորնի, Ան – դրոպով, Պոնոմարեւ եւ Արտաքին նա – խարար՝ Անդրէյ Կրոմիքօ : Զինական կողմը՝ Շու Էն Լայ, փոխ – վարչապետ՝ Քէ Լունկ, արտաքին նախարարի կցորդ՝ Լիու Ցիաու , Մոսկուայի չին դեսպանը եւն· եւն· :

Այս ամբողջին մէջ աչքի զարնող կէտը այն է որ չին – խորհրդային խօսակցու – թեանց երբեք ներկայ չէ եղած՝ Միքա – յէլ Սուսլով, ինչ որ յատուկ նչանակու – թիւն կը ստանայ երբ յիշենք թէ Սուսլով կուսակցութեան դաղափարախօսը կը նե – կատուի : Աւելցնենք որ Սուսլով հեղի – նակն է այն նչանաւոր տեղեկագրին որ Կեդրոնական Կոմիտէի լիակատար նիս – տին ներկայացուած է 1964 փետրուար 14ին եւ որ իսկական ամբաստանագիր մըն էր չին դեկավարներու տեսակէտնե – րուն եւ գործունէութեան դէմ :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՊԱՊԸ իր քահանայապետական եռա – խօսքը նուէր տուաւ աղքատներուն, արե – ւելեան ծէսով մատուցուած պատարագէ մը ետք, Ս· Պետրոսի մէջ: Պօղոս Զ·ի առած այս քայլը պատմական նչանակու – թիւն ունի եւ ցոյց կուտայ թէ Ընդհա – րական եկեղեցւոյ պետը հաւատարիմ Քրիստոսի պատուէրներուն կը հրաժարի աշխարհիկ հարստութիւններէ : Եռախօ – քը արծաթ եւ ոսկի կազմուած է երեք թագերէ որոնցմէ մէկը՝ ադամանդ, միւ – սը՝ զմրուխտ եւ երրորդը՝ կարկհան : Կ՚արժէ բազմաթիւ միլիոններ , կը կար – ծուի թէ մեծահարուստ մը զայն կը գնէ :

ԱՆԱՍՏԱՍ ՄԻԿՈՑԵԱՆ եւ Կոսիկին խնդրած են Թուրքիոյ Արտաքին նախա – րար՝ Էրքինէ որ կիւրսէլի եւ Ինէօնիւի Մոսկուա երթալու հրաւէրը փոխանդէ :

ՁՈՆՍԸՆ պատասխանելով Անաստաս Միկոյեանի չնորհաւորական հեռագրին , չէչած է·— «աւելի ստիպողական գործ չունինք քան մնայուն եւ ամբողջական խաղաղութեան մը հաստատումը » :

ԼԻԲԱՆԱՆԻ կառավարութիւնը դոր կը դեկավարէ՝ վարչապետ Ուէնի հրաժա – րականը տուած է նախագահ Հելուի : Դահլիճին մէջ ոչ մէկ երեսփոխան կար լինչ որ դժգոհ ձգած է նոր Ազգ· ժողովը : Կառավարութիւնը վստահութեան «քեր» ու «դէմ» քուէ պահանջած էր : Դէմ չը – քուէարկելու համար մեծամասնութեան երեսփոխանները չէին ներկայացած նիս – տին : Մեծամասնութիւն չկար եւ Ուէնի դասը քաչած է ու հրաժարած :

ՎԻԼՖՆԱՄի մէջ աւելի քան հինգ հա – զար մեռեալ կայ ողողումներու հետե – ւանքով :

ԳՐՉԻ ԶՐՕՍԱՆՔ

ԳԱՆԳԻԿՆ ԱՐՁԱՆԱՑ

Հանդէսի մէջ ի՞նչ կը լսենք անպատճառ·
— Ճառ :
Եւ ի՞նչ նիւթ է՝ զոր մէկ շունչով կը խօսին·— Սին:
Կնկան պէս ո՞վ հակամէտ է պարելու ·
— Լու :
Անուշի չափ, տղաք, դուք ի՞նչ կը սիրէք·
— Էգ :
Ե՞րբ կը զգաք թէ ան լեղի է ճան անուշ·
— Ուշ :
Ապերախտը *մէյսի* մը գէթ կը գոչէ՞·
— Չէ :
Սէրն ի՞նչ կ՚առնէ պատւիրով միշտ
թեթեւ ·— Թեւ:
Սոխէն ճիչ ո՞վ կը ծնցնէ արտասուէ ·
— Սուգ :
Վըռթկած կնկան ի՞նչ անուն տալ
անկասկած, — Ճած :
Ջերմ տարփանքներ ի՞նչ կը դառնան
անյապաղ ·— Պաղ:
Աֆլորի տէր՝ ո՞ր հաւն է որ ձու չ՚ածեր·
— Ծեր:
Կեանքի նաւակն ո՞վ է շարժող շատ աղէկ
— Ղեկ:
Ի՞նչ կը տեսնէայ մարմինը խոնջ ու նըկուն
— Քուն:
Սիրտին համար ի՞նչ հատու է զերդ
սուսեր· — Սէր :
Կը վայելէ՞ յարգանք հիւր մը ինքնակոչ·
— Ոչ :
Ի՞նչ խորք ունին լանջքեր փարթամ ու
մսուտ · — Սուտ:
Ո՞վ չ՚ունկնդրեր մեր սիրտերուն թունդ
զարկին·— Կին:
Ի՞նչ կը պահէ կոտրած սիրտ մը
ապահէն ·— Քէն :
Ի՞նչ կը կոչուի յումպէտս պարպուղն իր
ճսակ·— Սագ:
Ո՞ր բառն է որ միտք կը ձգէ տարակոյս·
— Կոյս :
Գիտէ՞ք «ներեալ» պլլուիլ մը խօլաբար ·
— Պար :
Արու սիրտին զողութիւնը ո՞վ կ՚ընէ ·
— Նէ :
Ի՞նչ կը դառնայ երբոր ուտէ մարդ
սաստիկ ,— Տիկ:
Կա՞ն աղջիկներ, դէմքով կամքով
արական·— Կան:
Սէր թուչնիկը ի՞նչ կ՚որոնէ անդադար ·
— Թառ :
Բայց ոտքերուն ի՞նչ հանդիպի շատ
անգամ ·— Գամ :
Ի՞նչ է կին մը իր վարմունքովն արտառոց
— Օձ :
Խաբուելուն պէս Ադամ կնոջն ի՞նչ հձձեց
— Ծեծ:
Ո՞վ սէրին հետ կ՚ընթանայ միշտ
զուգահեռ — Հետ :
Ո՞ր մարդիկը ըզմեզ իրենց կը հաշեն ·
— Շէն :
Գրպանին ծակ ո՞ր անձերէն կը խորշիք·
— Շիք:

ԹԻՈՂԻԿ

ՇԷՅՔՍՓԻՐԻ ԿԵԱՆՔՆ ՈՒ ԳՈՐԾԸ

Դ.

Ըստ Քսենոփոնի նկարագրութեանց, Հայոց տուներէն ներս մուտքը կը կատարուէր տանիքներն ի վար: Նմանօրէն քննադատներ կան, որոնք Շէյքսփիրի կեանքէն ներս մուտք կը գործեն՝ սան-դուխ գործածելով իր իսկ գործերը, այն տրամաբանութեամբ թէ միշտ զուգահեռականութիւն մը կայ գրողին կեանքին ու գործերուն միջեւ: Այսպէս, Պրանդէս կը կարծէ թէ Շէյքսփիր Համլէթը գրած է հօրը մահուան վիշտին մէջ, ու Կորիոլանը՝ մօրը մահուան վիշտին մէջ: Տիժոն խոհեմութիւն կը համարի հրաժարիլ նման մեթոտներէ, որոնք կը մատնեն գանկութիւն մը խուսափելու ուսումնասիրութեան այն միւս եղանակէն, որ քննադատը կը բանտարկէ գործերուն վերլուծման մէջ, պահանջելով քննել գործը առանձին, հեղինակէն բաժնած, եւ որոնել գործին ծագումը, կազմութիւնը եւ արտայայտութեանց բնախօսութիւնը՝ համաձայն տաղանդին բնոյթին, — անսպա՛ռ աշխատանք:

Ես պիտի չգործածեմ որեւէ մեթոտ, պիտի չհետեւիմ կատարուած բաժանումներուն՝ ըլլայ ըստ ժամանակագրութեան, ըլլայ ըստ դրական սեռի:

Եթէ Շէյքսփիր մեռած ըլլար 1600 թուականներուն, կը գրէ Լուի Թիլէ, այս-ինքն այն տարիքին մէջ՝ երբ վերջ գտաւ Ռաֆայէլի կեանքը, ոչ մէկ կասկած որ պիտի փառաբանուէր, այսօր, իբրեւ անմահ բանաստեղծ մը միայն, փոյթ չէ թէ դրած չըլլար Յուլիոս Կեսարը, Համլէթը, Օթէլլօն, Արքայ Լիրը, Անտոնիոս եւ Կղոպատրան, փոյթ չէ թէ մեզի չը նորհուած չըլլար ողբերգութեանց այն թագաւորութիւնը, յոյժ փառաւոր եւ այնքան խոր, զոր տեսած ըլլայ երբեք Եւրոպան, յետ Ելլադայի: Շէյքսփիրի ստեղծագործութեանց ամբողջական նկարագրին մասին է խօսքը,— մէկ է Շէյքսփիր, ինչպէս մէկ է Ալլահը, այլ խօսքով՝ մեծ է Շէյքսփիր իբրեւ քերթող, ինչպէս մեծ է իբրեւ թատերագիր: Նոյն առաղձն է որ կը ներկայանայ, ձա՛յնն է միայն փոխուած:

Շէյքսփիրեան հարցը կամ խորհուրդը կը կայանայ ոչ այլ տեղ, բայց եթէ իր հանճարին ժայթքին մէջ:

Հանճարներ կան, որոնք կը բողբոջին «մէկ դիչերուան մէջ», յանկարծական ժայթքով, հրաշքի ձեւով: Ոմանք՝ ա-ճումի տեմպով: Երիտասարդ փաստաբան մըն էր Քոռնէյ, այսինքն վկայուած՝ խօսքի այն ճարտարութեան մէջ, որ, ինչպէս կ'ըսեն Ֆրանսացիները, դիտէ մատին թեյը չորսի բաժնել երկայնքէն, բայց Սի՛տը եղաւ այն ժայթքը, որ բերաւ հանճարին յայտնութիւնը:

Ընդհակառակն, Շէյքսփիր, երբ գրեց Հնչեակները, Շէյքսփիր էր արդէն, այնպէս ինչպէս կը ճանչնանք զինքը՝ երբ գրեց Համլէթը:

Այս տեսակէտը ճիշդ է այն փաստով, որ Ֆր. Միրզ, 1598 Սեպտեմբերին, երբ հրատարակութեան տուաւ անգլիական գրականութեան համայնապատկերը, գասական խորագրով՝ Պալլադիս Տամիա, սխալ չէ թարգմանել՝ «Գանձարան Հանճարի», Շէյքսփիրը կը ներկայացնէր հեղինակ «չաքարալից հնչեակներու», (այդ չրջանին՝ չաքարը պարէնի մըն էր հաղուագիւտ ու մեծագին),— մե՛ծ էր գովեստը: Աւելի կանուխ, ուրեմն վեց տարի առաջ, Կրին իր մահուան անկողինին մէջ կը ստորագրէր յարձակում մը Շէյքսփիրի վրայ, զոր կը կոչէր «գողուած՝ ուրիշներու փետուրներով զարդարուած»: Նախանձի այս խօսքերը կը հաստատեն թէ ո՛րքան բարձրացած էր Շէյքսփիր անգլիական դրականութեան երկնքին մէջ:

Ըստ ոմանց՝ Միրզի գովեստն եղաւ պատճառ, որ Շէյքսփիր, հեղինակ Հընչեակներու եւ դեռ... հնակարկատ թատերագիր, ընդմիշտ թողուց Ապողոնի քոնարը, դնաց Մելպոմենայի եռեւին: Վ. Հիւկօ կուտայ տարբեր բացատրութիւն մը, — թատրոնը ճամբա՛ն էր մտնոնային, եւ Շէյքսփիր չատ կը սիրէր զրամը: Ինք, Հիւկօ, նուա՞ղ մոլին էր փոքրիկ սուերուն: Այսուհանդերձ կարելի չէ ուրանալ թէ Շէյքսփիր հարստացաւ իր թատրոնով: Վաստկի ընթերցումը պէր ճա՛նք էր այդ օրերուն, եւ ունկնդիրնե-րը բազմապատիկ չատ էին ընթերցող-ներէն: Ի՛նչ խօսք որ բանաստեղծն էր, իր մէջ, որ փայլ տուաւ թատերագրականութիւն:

Քերթողական իր գործերը, Ափրոդիտէ եւ Ադոնիս, յետոյ Բռնաբարումն Լուկրեթիայի, երկու պօէմաներ, ինչպէս Հնչեակները (154 հատ), մանաւանդ ձօ-նը, որ ուղղուած է «այս ոտանաւորնե-րուն միակ պիկէթքըրը» յիշատակու-թեամբ եւ անուան երկու առանձին սկըզբնաւորով միայն ծանօթ անձի մը, այնքան մեկնաբանութեանց առիթ տուած են՝ որքան «Յայտնութեան» դիրքին մեկնութեան նուիրուած դիրքերը:

Յօսելով քերթողական գործերուն մասին՝ Ֆր. Միրզ կը գրէր թէ մուսաները Շէյքսփիրի այս լեզուն պիտի գործածէին՝ եթէ ուզէին գրել կամ խօսիլ անգլերէն լեզուով, այնքան կատարելագործ կայ այդ բանաստեղծութեանց մէջ եւ կատարելութիւն: Բայց կարդ մը քննադատներ եղան եւ պնդեցին թէ մեղրածոր այդ քերթուածներուն հեղինակը Շէյքսփիրը չէ, այլ ... կուտան բազմաթիւ անուններ, — մենք պիտի չզրաղինք այդ հարցով, պատճառը՝ եաքը:

Աւելի ծանր մեղադրանքներ եւս եղան: Շէյքսփիր, իր Հնչեակներուն մէջ, դովքը կը հիւսէ Թուխին: Ամբողջ Միջինը — Դարը սիրահար էր չէկին, — նը-կարիչ ու բանաստեղծ, ամէն արուեստագէտ չէկին էր սիրահար, վենետեան այդ դոյնին, երազելով ոսկի մազերով դեղուհին: Շէյքսփիր ճաշակի յեղաշրջում մը կը կատարէ՝ երգելով Թուխը, սեւ-բակ աչքերով իր սիրելին: Ո՞վ է այդ Թխորակ սիրականը: Գոյնի հարցը չէ միայն որ կը զբաղեցնէ քննադատները, — էնթիական ... սեռն ալ խնդրոյ առարկայ է այս անգամ: Ո՞վ է, ո՞վ: Պրպտումները կատարուած են այնպիսի համբերութեամբ, որ բազմաթիւ զորչ վկաներու նիւթ է ստեղծուած: Կասկածին ապացոյց՝ յատկապէս կը յիշատակուին 20րդ եւ 144րդ հնչեակները, որոնք զայթակղեցուցիչ արտայայտութիւն մը կուտան Շէյքսփիրի սիրոյն, — անո՞ր համար որ նախ ձեռագիրը, գաղանօրէն, յանձնուած էր չրջաբերութեան: Ոմանք կը խօսին էմաֆրոտիտ փսիխոսէքսիւալիսմի, «յունական սէր» կոչուած բարքերու մասին, մինչ ուրիչներ կ'աչխատին բարեփոխել կասկածը՝ յիշեցնելով թէ անմեղ բարեկամութեան մը վկայութիւնն է՝ այն օրերէն մնացած, երբ Թատերաբեմ կը բարձրանային մանչերը աղջիկներու դեր կատարելու համար: Հարկ է խոստովանիլ թէ սուրբ մը չէր Շէյքսփիր, որ յաճախ կը ներկայանար իբրեւ կամաւոր սերմնացան՝ ու-րիշին արտին մէջ,— վկա՛յ Օքսֆորտի իշխանին տիրուհին:

Վերջին խօսք մըն ալ հնչեակներուն ձեւին մասին:

Փերթարքեան այս սիրերգութեանց տաղաչափական պատկերը կը տարբերի իտալական եւ Ֆրանսական կառուցուածքէն, — իւրաքանչիւր հնչեակ ունի երեք քառեակ եւ մէկ երկեակ, (Ֆրանսական-նը՝ երկու քառեակ եւ երկու եռեակ, իւրաքանչիւրը՝ միշտ բաժնուած, — Մէր-ճիւր տը Ֆրանս տպագրութեան համար մէկ էջ կը յատկացնէ երկու քառեակին, նոյն էջին կռնակը՝ երկու եռեակին): Ճանգաւորման դասաւորումը՝ Ա, Բ. Ա, Բ, — Գ, Դ, Գ, Դ, — Ե, Զ, Ե, Զ, — եւ երկեակը՝ Է, Է:

Տպագրական ձեւով եւս տարբեր, — վերջին երկեակն է միայն որ կը հեռանայ հնչեակին միաճայլ սիւնէն դէպի ներս, ու չունի ֆրանսականին հանդոյժ պայթումը:

×

Շէյքսփիր մեր մէջ ծանօթ է ոչ թէ այս հնչեակներով, այլ առաւելապէս եւ մանաւորաբար իր թատերական գործերով: Պէտք է ըսել թէ Եղիսաբէթեան չրջանի անգլիական գրականութեան հրթիռային խոյանքին մէջ եւս թատերական սաղարթազործութիւնն'ըն են զր կը կազմեն կեդրոնական լուսեղէն գիծը, գլխաւորաբար այն պատճառով որ, ինչպէս ըսի, պերճանք մըն էր ընթերցումը եւ մտքի ստեղծագործութիւնները առաւել ու լայն չափերով մատչելի կը դառնային ժողովուրդին՝ չնորհիւ բեմադրութեանց: Ու Շէյքսփիր իր հանճարը թափեց նախընտրաբար բեմին վրայ, դանդուածին առնել, տալով այնպիսի առատութիւն մը, որ զարմանքի կը մատնէ Աղեքսանդր Տիւման, ինչպէս կը խոստովանի. «Ատուածմէ եաքը՝ Շէյքսփիրն է որ ստեղծած է այսքան չատ բան»:

Շէյքսփիրի այս բեղուն արտադրութիւնը, բնական է, նախանձ պիտի զրգռէր: Ցիչեցէք Կրինի խօսքը: «Համլըսարանի ծաղիկ» կոչուած սերունդին այս ներկայացուցիչը, (բայց եաքն «աղբիւսի ծաղիկ» դարձած՝ իրե'նց իսկ կամքով ու կեանքով), Շէյքսփիրը կ'անուանէ Շէյքսփեր, (համեմատէ բառախաղը՝ Շէյք-սփեր — նիզակ չարժող, Շէյք-սփեր = բեմական տախտակը չարժող, դղրդացնող):

Վաւերաթուղթի մը արժէքն ունի կրնի այս «կտակը» կամ «կարապի երգը» նախ այն վկայութեամբ, որ կը նախատեսէ Շէյքսփիրի վերջը, յետոյ այն խորհուրդներով՝ զոր կ'ուղղէ իր ընկերներուն, թելադրելով հեռանալ թատրոնէն: Եւ այս առթիւ՝ ի՜նչ անկեղծ խոստովանութիւն, ի՜նչ ահաւոր մեղայդրութիւն, նարեկացիական զղջմանահարութեան հասած,— «մէկ կաթիլ իմաստութիւն, զոր դնած է միլիոնաւոր արցունքով եւ ապաչաւով»:

Կախաղանի արժանի կը համարի ինքզինք եւ իր ընկերները, բոլորն ալ իրե'նց կեանքը փճացուցած՝ դինեասներու, բզդանոցներու, աւազակութեան մէջ եւ ճամբաներու վրայ, ու քաջալ զարձած, «դող, աւազակ, կեղծարար, դասալքատպրտա, խման, թափառաշրջիկ»: Ժամանակը՝ մթին, անադորոյն, արիւնի դոյն: Պատերա՛զմ ծովերու վրայ, արմարատութիւն դբօսարաններու մէջ: Եղիսաբէթեան աշչալոյսը դեռ չէր կրցած փարատել հոլինեներու մառախուղը, ու սերունդը խաթարուած էր արդէն, մաշած, սպառած: Ու կրին կ'ըլլայ, նէյչ կ'ըլլայ, Փիլ կ'ըլլայ, Մարլօ կ'ըլլայ (այս վերջինը՝ հանճար մը), բոլորը՝ երիտասարդ, ոմանք՝ պինով, ոմանք՝ սուրով: Դարուն մեղքը կը հալածէ պիենք: Ահա թէ ինչո՛ւ ինկած՝ ճամբանե-

«ՆԱՀԱՊԵՏԸ»

—o—

— Մի պապի, Նահապետ, — կանչում էր Նուբարը, — քո բեղեր կը ծակեն երեխէքի երես ...

Բայց եթէ մարդ չէր լինում մօտեր-քում, Նահապետը թեթեւ հպում էր մազոտ չուրթերը մէկին, ապա միւսի ճակատին, որից երեխաները սրսփում էին, լուսեղէն աչկունները խփում ու բացում էին, բացում ու գոցում: Գարնան առատ լոյսը չատ էր նրանց փոքրիկ, փոքրիկ բիբերի համար: Երկար, երկար նայում էր իր երեխաներին, չանում էր նմանութիւն տեսնել նրանց ու իր կորցրած երեխաների հետ: Կարծես ինչ որ բան յիշեցնում էր նրանց, բայց ի՞նչը՝ չէր կարողանում ասել ... սրանք նման էին Նուբարին, Նուբարինն են նրանց կապուտիկ աչքերը, չէկիլիկ ճակատները, եւ յուզմունքից միշտ մոռանում էր մի կարեւոր բան: Եւ այդ կարեւոր բանն այն էր, թէ այս պատիկ հրեշտակներից ո՞րն է Ժիրայրը եւ որը՝ Ծովինարը:

— Նուբար, մի արի էստեղ, Նուբար..

Նուբարը դալիս էր հօր վրայ:

— Ի՞նչ է...

— Էլի խառնուեր են իրար, Նուբար, չեմ կ'առնայ ջոկի ...

Նուբարը ծիծաղելով վերցնում էր նրբա ձեռքից բարուրներից մէկը:

— Հիմի ո՞ր մէկն է քո մօտ մնացեր, Նահապետ:

— Ծովինա՞րն է ...

Նուբարը ծիծաղից թուլանում էր:

— Ժիրայրն է:

— Ճշմարի՞տ:

— Ճշմարիտ:

Զիմանալով՝ Նուբարը ճիշդ է ասում, թէ ծիծաղում է իր վրայ, Նահապետը բացում էր բարուրը եւ տեսնելով, թէ որն է, համբուրում էր երեխայի փոքրիկը ու չուտ փաթաթում՝ վախենալով, որ կարող է մրսեցնել:

Զարմանալի նման էին իրար Ծովինարն ու Ժիրայրը: Ոչ ոք չէր զանազանում նրանց, բացի Նուբարից:

— Կը մեծանան, կը տարբերուին է-րարից, մի վախենա, Նահապետ, — ասում էր Նուբարը, — մէկ տղայ է, մէկ աղջիկ, չեն խառնուի ...

Մայիսի կէսերին եկան Ափրօն ու Անթառամը՝ երեխաներին կնքելու: Անունները յայտնի էին, բայց դեռ կնունքով չէին հաստատուել երեխաների վրայ:

Սայլը Նահապետի դրանը հասաւ թէ չէ, Անթառամը ցած թռաւ ու Նուբարին դրկեց իր երկար, չոր, երկաթէ թեւերով:

Անթառամի աչքերի մէջ կրկին արտասուքները երեւացին: Բայց նա այս անգամ ժպտում, ծիծաղում էր, որ Նահապետն ու Ափրօն չբարկանան, թէ ինչու է լաց լինում: Աչքունքներով լի աչքերը ժպտում էին, բարձր ծիծաղում էր:

— Ո՞ր երկնքէն ցած ընկան էս հրեշտակները, ի՞նչպէս բռնեցիք: Ի՞նչպէս բռնեցիք, Նահապետ, Նուբար ...

Հարցնում էր Անթառամն ու ծիծաղում էր, ծիծաղում: Ցետոյ յանկարծ չուխայով՝ փլուեց եղբօր կրծքին ու հեկեկաց:

— Իմ ազիզ ախպէր, Նահապետ ջան.. Թողէք, թէ Աստուած կը սիրէք: Թողէք ես լամ: Իմ սիրտ լիքն է, լամ անձրեւի պէս, որ իմ հոգու վրայէն ամպեր անցնեն, իմ հոգու երկինք պարզուի ...

Այս անգամ չկարողացան իրենց արտասուքները զսպել Նահապետն ու Նուբարն էլ:

Միայն Ափրօն դիմացաւ, նա էլ դժուար չրջեց եկաւ պատի կողմը:

Քիչ յետոյ զղաստացաւ Անթառամը: Իր գրկից բաց թողեց Նահապետին ու Նուբարին:

— Իսկապէս հերիք է,— չընջաց նա: Երեխաներն արթնացել, աղաւնիների պէս դուղդուղում էին:

— Ո՞րն է տղէն, ո՞րն է աղջիկ,— հարցրեց Անթառամը:

ՀՐԱՉԵԱՑ ՔՈՉԱՐ

(42 Շար.)

րու վրայ , — ձորձ նէյչ ունի յատկա – նշական պրուխիւն մը· «Ով որ չի ճամ– րդեր, բան չ'արժէր» : Ատիկա փառա– նութիւնն է տրոմոմանի կոչուած հի– անդութեան, կեանքը ճամբաներու վրայ անցընելու մոլեգին ցանկութեան, թա – փառաչքիկներու կեանքին :

Թափառաշրջիկ էր նոյնպէս Թատրոնը, ան՛ք թէ ինչո՛ւ դերասանը եւս անթաղ – ձալի : Վա՛յ այն դերասանին, որ մաս չէր կազմեր խումբի մը՝ ապրեցիկ ապ – նականի մը հովանաւորութեան տակ գրուած, — կ'ենթարկուէր դանակոծու – թեան՝ մինչեւ որ հոսէր արիւնը քիթէն ու բերնէն :

Սկիզբները, Թատերաբեմը կառք մըն էր երկու յարկով , — ներքեւի յարկը՝ պեստաւորումի համար , վերեւի յարկը խաղարկութեան համար : Եւ անիւներու վրայ՝ Թատրոնը եւս կը ճամբորդէր քա – զաքէ քաղաք, դիւղ դիւղ :

Երբ հասաւ Շէյքսփիր, Թատրոնը չէնք մըն էր այլեւս , լայնանիստ, անչարժ , մէկ քաղաքին դռներէն դուրս :

Թատերախաղերը կրօն· էին սկզբնա – պար, պրուպոններ Յիսուսի կեանքէն : Յետոյ բարոյական խաղեր, ուր առաքի– նութիւն եւ մոլութիւն կ'անձնաւորուէ – ին: Ռեֆորմին կամ բողոքական ճաչա – կին բերած յեղաշրջումէն ետք՝ կը յայտ– նուին ազգային կեանքի պատկերներ :

Շէյքսփիր վերջին հարուածը կուտայ անկնդան այդ Թատրոնին: Բայց դեռ կը մնան խաղարկութեան կամ բեմադրու – թեան հին աւանդութիւնները :

Թատրոնը փայտաշէն չէնք մըն էր՝ գե– րի ձեւով, ինչպէս կը վկայէ Շէյքսպ – փիր: Առանց տանիքի : Շուրջ – բոլորը՝ պատշգամի ձեւով , բարեկեցիկ հանդի – սատեսներու յատուկ : Մէջտեղի հրապա– րակը՝ ժողովուրդին յատուկ, ոտքի վը – րայ մնալու պայմանով : Աղնուականնե – րը՝ բեմին վրայ : Նշանաւոր խոտակներ կը լիշեցնեն թէ բեմը կը ներկայացնէ պար– տէզ, քարայր, նաւահանգիստ, պալատ , անտառ, (հանդիսատեսին կը մնար երե – ւակայել): Բայց ամէն հանդիսատես չէր պիտի կարդալ , ուստի սեւեր հագած դերասան մը, դոր «չուք » կը կոչէ ճա – փոնական Թատրոնը, կ'ելլէր բեմ եւ կը յայտարարէր թէ տեսարանը կը ներկա – յացնէ պարտէզ կամ ռազմադաշտ : Պատ մը ներկայացնելու համար՝ բեմին վրայ անչարժ կը կանգնէր դերակատար մը , ամրողջովին կէրոլ ծեփուած : Ձեռք մը երեւակայել տալու համար՝ նոյն դերա – սանը կը բանար ձեռքին մատները :

Այսպէս, բեմայարդարութիւնը կարե – ւորութիւն չէր ներկայացներ դեռ : Ոչ ալ պատմական կամ աշխարհագրական ճշդութիւնը : Շէյքսփիր նաեւ կը բերէ մինչեւ... Միլան կամ Պոհեմներու եր – կիրը , հրացանի խօսք կ'ընէ՝ երբ վառօ– դը ծանօթ չէր դեռ այն պատմութեան մէջ, որ կը ներկայացուէր :

Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ

ՏԱՆՋԵՆԻԻՆ ԵՐԳԸ

———o———

Մեր գիւղին մէջ,
Մա հոն լաւ լա ,
Մա հին լաւ լա ,
Մեր գիւղին մէջ
Տանձենի մը կար :

ՀԻՆ ՊԱԼԵՐԳ

Ա.

Գիւղին ծայրը սաղարթախիտ տանձե – նի մը կար: Երբ գարուն էր, ծաղկեայ դէզի մը կը նմանէր : Ապարակապանին տունը ճամբուն միւս կողմը կը դըտ – նուէր դղեակի մը նման՝ երկաթէ դու – ռով : Ապարակապանը ապրիկ մը ու – նէր, անունն էր Փէտին :

Ես եւ Փէտին նշանուած էինք :

Բ.

Տանեւելեց տարեկան էր Փէտին : Այն– քան կարմրորակ վարդեր կային իր այ– տերուն վրայ, որքան ծաղիկներ ունէր տանձենին : Ու տանձենիին ներքեւ էր որ ըսի իրեն.

— « Փէտին, իմ Փէտին, հարսնիքը ե՞րբ...»:

Գ.

Ամէն բան ժպտուն էր իր վրայ , — իր մազերը՝ որ կը խաղային հովին հետ , իր հասակը՝ որ կ'երկարէր վարդի թու– փի պէս, իր մերկ ոտքերը՝ որ կը լողա – յին մուճակներուն մէջ, իր ձեռքերը՝ որ վար կը քաշէին տանձենիին ոստերը, հո– տոտելու համար ծաղիկները, իր ճիւնա– փայլ ճակատը՝ աղուոր յօնքերուն ապեղ– ներէն վեր, իր սատափի գոյն ակռանե – րը՝ կարմիր շրթներուն ձեղքին մէջ : Ա՛խ, ո՛րքան կը սիրէի զայն :

— Մեր հարսնիքը հունձքէն ետք , ը – սաւ, եթէ կայսրը դինուոր չտանի քեզ :

Դ.

Երբ դինուորագրութեան կոչ եղաւ , մամ մը վառեցի եկեղեցին, որովհետեւ Փէտինէն բաժնուելու մտածումը կատր կ'ընէր սրտիկս : Գոհութի՛ւն Աս – տուծոյ, ինծի չինկաւ վիճակը : Բայց , աւա՛ղ, կաթնեղբայրս, Ժան ձախող թիւ մը ունեցաւ: Տեսայ որ կ'արտասուէր :

— Մա՛յրս, խեղճ մայրս, կը մրմնջէր :

Ե.

— Մխիթարուէ՛, Ժան, ես որբ եմ , մայր չունիմ :

Ձէր ուղեր հաւատալ՝ երբ ըսի իրեն .

«Ժան, ես քու տեղդ կ'երթամ դինուոր»: Փէտին եկաւ տանձենիին տակ, աչքերը արցունքով լեցուն: Երբեք չէի տեսած իր լալը, — արցունքները աւելի աղուորցու– ցած էին դէմքը քան ժպիտը: Ըսաւ ինծի.

— Աղէկ ըրիր, շատ բարի ես դուն : Գնա՛, Փիէռ, ես պիտի սպասեմ քեզի :

Զ.

Ա՛լ, ձա՛խ, աջ, ձախ, ի Թմբուկ , օ՛ն յառաջ: Ա՛յսպէս քալեցինք, մէկ չունչով, Թմբուկներու կշռոյթով, մինչեւվակրամ: — Փիէ՛ռ, ամուր բռնէ սիրտդ, ահաւա– սիկ թշնամին, ըսի ես ինծի : Հեռուն՝ հրեղէն դիծ մը տեսայ, հինգ հարիւր թնդանօթներ կը զոռային միասին, կը թնդար երկինք եւ երկիրը, կը բարձրա – նար ծուխը՝ որ կը ճնշէր սիրտիս վրայ, կը հոսէր արիւնը՝ որու մէջ Թաթախուած ոտքերս կը դալթէին :

Վախը պաշարեց դիս եւ եաեւս դար – ձայ :

Է.

Եաեւս կը գոռայր Ֆրանսան : Եաեւս՝ մեր գիւղակը, ու տանձենին՝ որու ծա – դիկները պտուղ կապած էին այլեւս : Աչքերս դոցեցի, տեսայ Փէտինը՝ որ կ'աղօթէր ինծի համար : Գոհութի՛ւն Աստուծոյ, ըսի: Ու քալութիւն առի : Ցառա՛ջ, դոչեցի, յառա՛ջ, յառա՛ջ, ա՛յ, ձա՛խ, ա՛յ, ձախ, նչան ա՛ռ, կրա՛կ, եւ ի սուրն: — Օ՛հ, տեսէք սա նորակոչ դինուորը , ի՛նչ քալութեամբ կը կռուի, կը խօսի կայսրը եաեւս :

— Տղա՛յ, անունդ ի՞նչ է :

— Փիէռ, վեհափառ կայսր :

— Տանտպետ կ'անուանեմ քեզ, Փիէ՛ռ:

Ը.

Փէտի՛ն, իմ քաղցրիկ Փէտինս, տաս – նապետ եմ հիմա : Կեցցէ՛ պատերազմը: Ճակատամարտի օրերը դարձան տօնա – կան օրեր: Ցատկել վիրաւորներուն վը – րայէն, կոխկրտել Թշնամի մեռեալները : Ա՛լ, ձախ, ա՛յ, ձախ, յառա՛ջ :

— Նորէն դո՞ւն ես, Փիէռ :

— Ա՛յո՛, վեհափառ կայսր :

— Հարիւրապետ կը նշանակեմ քեզ :

Թ.

Շնորհակալ եմ, վեհափառ Տէր: Եւ հիմա յառա՛ջ մինչեւ Մոսկուա: Զիւնա – պատ, լայնատարած դաշտին վրայ, ճամ– բաներուն աջ ու ձախ եղերքը , դիակ – նե՛ր, դիակներ: Այս կողմը դեսը, միւս կողմը Թշնամին, երկու կողմն ալ մահ :

— Ո՞վ կը հասատաէ առաջին կամուրջը :

— Ես, վեհափառ Տէր :

— Մի՛շտ դուն, դնդապետ :

Եւ ինձ տուաւ իր ասպետի խաչը :

Ժ.

Գոհութի՛ւն Աստուծոյ: Փէտի՛ն , իմ Փէտին, դուն պիտի հպարտանա՛ս ինձ – մով: Վերջացած է պատերազմը, եւ ես արձակուրդի հրաման ստացած եմ: Հնչեցէք, զանգակնե՛ր, հռչակելու հա – մար մեր ամուսնութիւնը: Օ՛, ի՛նչքան երկար է ճամբան, բայց լաւ որ յոյսը չուտ կ'ընթանայ : Հեռուն, բլրակին ե– տեւ կ'երեւի արդէն ծննդավայրս : կը ճանչնամ զանգակատունը, կարծես Թէ կը հնչէ :

ԺԱ.

Ա՛յո՛, կը հնչէ : Զանգակը, կը հնչէ՛ : Բայց ո՞ւր է տանձենին: Ծաղիկներու ա– մպան հատած է եւ չեմ նշմարեր ծաղկեայ դմբեթը: Առաջ, հեռուներէ՛ն կը տես – նուէր, ինչու որ կանդուն էր այն տաեն : Այժմ կտրած են իմ տանձենիս, երիտա – սարդ օրերուս դորովին մէջ մեծցած ծա– ռը, որ տարածուած է դեռնին վրայ , ծաղիկները Թարշամած , տարտղնած :

ԺԲ.

— Ինչո՞ւ կը հնչէ եկեղեցւոյն զանգա– կը, Հայր Մաթիէօ :

— Հարսնիք կայ, պարոն դնդապետ :

Հայր Մաթիէօ դիս չէր ճանչնար այլ– եւս :

Հարսնի՛ք, իրաւ էր ըսածը: Տեսայ որ հարսն ու փեսան կը մտնէին եկեղեցի: Տեսա՛յ... հարսը Փէտինս էր, իմ Փէ – տի՛նս , իմ ծիծաղկոտ, իմ ժպտուն Փէ– տինս, առաջուընէ աւելի աղուոր: Ու փե– սան՝ Ժա՛նը, իմ կաթնեղբայրս :

ԺԳ.

Բոլորիքս հաւաքուած էին դիւղացի – ները: Ու կ'ըսէին .

— Շատ կը սիրէին զիրար, շատ կը սի– րեն :

— Բայց Փիէ՞ռը, հարցուցի :

— Ո՞ր Փիէռը, ըսին :

Մոռցա՛ծ էին դիս: Երբ դիս մոռցած էր հարսը, դիւղացինե՞րը պիտի յիշէին:

ԺԴ.

Մտայ եկեղեցի, ծունր գրի անկիւն մը, աղօթեցի Փէտինի երջանկութեան հա – մար, աղօթեցի Ժանի երջանկութեան համար: Աչխարհի վրայ անոնք միակն է– ին, զորս չատ կը սիրէի, եւ՝ որբ մը : Պատարագէն ետք՝ ծաղիկ մը փրցուցի տապալած տանձենիէն , Թոռմած ծաղիկ մը, կիսամեռ ծաղիկ մը, եւ ճամբայ ե – լայ՝ առանց այլեւս եաեւս նայելու :

Գոհութի՛ւն Աստուծոյ, կը սիրեն զի – րար: Թող երջանիկ ըլլան :

ԺԵ.

— Վերադարձեր ես, Փիէ՛ռ :

— Ա՛յո՛, վեհափառ կայսր :

— Քսաներկու տարեկան ես, արդէն հրամանատար եւ ասպետի խաչ ունիս : Եթէ համաձայն ես, քեզ կ'ամուսնացնեմ կոմսուհիի մը հետ :

Ծոցէս հանեցի Թարշամած, կիսամեռ փոքրիկ ծաղիկը, դոր փրցուցած էի տա– պալած տանձենիին մէկ ճիւղէն :

— Վեհափառ Տէր, ըսի, իմ սիրտս նը– ման է այս ծաղիկին: Ցառաջապահ զո – րաց խումբին մէջ պաշտօն մը տուէք ին– ծի , որպէսզի մեռնիմ իբր քրիստոնեայ զինուոր :

ԺԶ

Ցառաջապահ զօրաց խումբին մէջ պաշ– տօն մը ունեցաւ ան: Եւ հիմա դիւղակին ծայրը դերեզման մը կայ, ուր կը հանգ– չի յաղթութեան օր մը մեռած հաղթա– պետ մը՝ քսաներկու տարեկան : Անուան տեղ, քարին վրայ, դրուած են միայն սա խօսքերը՝

Գոհութի՛ւն Աստուծոյ :

ՓՕԼ ՖԵՎԱԼ

ԿԱՐԴԱՑԵՔ ՏԱՐԱԾԵՑԵՔ «ՑԱՌԱԶ»Ը

ԷԿԵՐԻ ** ** ԱՍՏՂԵՐԸ

Գրիգոր երբեք չէր տեսած դինքը ձիու վրայ եւ դինուորական զարդով · ուստի սկսաւ խնդալ :

Իրապէս ծերուկը չատ տարօրինակ էր այդպէս զարդարուած : Աբծուի փեսու– րով իր հին զլխարկը զլխուն վրայ կողմ– նակի դրած, իսկ պեխերը ,— փոքրիկ սպիտակ պեխեր , — երիտասարդներու նման սուր սուր ոլորած էր, ու քանի որ աջկեայ ակռաները արդէն Թափած էին ու աչքերն ալ խոր լնկած, ծերուկը ա – ւելի պատուոյ խրատուիլակի մը կը նմա – նէր քան չքախումբի մասնակցող հունդա– րացի աղնուականի մը :

Ուստի Գրիգոր ազէկ մը խնդաց վրան : Բայց չուտով ամբչցաւ ըրածին համար · որով յանկարծ քաւելու դիտումով սպա– սեց՝ մինչեւ որ ծերուկը իրեն հասնի ,

— Ա՛խ, հոդիդ սիրեմ, — կը զմայլէր մանկիկին վրայ սեւաչեայ հարս մը ,— ա՛խ, երանի Թէ անդամ մը կարենայի դինքը համբուրել :

Վաղենա Թէօրէօքի երեք հարիւր մար– դիկը՝ կարմիր բիծի մը նման կեցած էին դրան մը ծածքին ներքեւ . ամէնքը Շո – մոռի զաւառէն , անոնց մէկէն մէկու մը դլուխը դուրս կ'երկարէր, ինչպէս ցորե– նի արտին մէջ սխալմամբ բուսած գարիի հասկ մը: Վաղենա Թէօրէօք անոնց հաս– նելով ձին դարձուց, ու սուրը դէպի եր– կինք բարձրացնելով՝ կեցուց Թափօրը :

— Կարիճներս, զաւակներս .— ըսաւ իր դինուորներուն՝ Թաւ ու Թրթռուն ձայնով .— յիշեցէք որ հաղիւ ամիս մը կ'ընէ՝ այս դրան քով բոլոր իշխաններն ու բոլոր դինուորները երդուընցան ինծի՝ Թէ Պուտայի բերդը ոչ Գերմանացիին եւ ոչ ալ Թուրքերուն պիտի յանձնեն :

— Կը յիշենք ,— աղաղակեց վաչտը : Իշխան Վաղենա չարունակեց .

— Գերմանացիները չախչախեցինք , ու հիմա կ'երթանք Թրքական բանակը Սուլթանին առջեւ: Ատուած ինծի վկայ ըլլայ, եւ դուք ալ վկաներս եղէք՝ որ ես խորհուրդի ժամանակ հակառակ կեցայ այս երթին:

Ապա ձայնը կորսնցուց իր հնչունու – Թիւնը :

ԿԵՋԱ. ԿԱՐՏՈՆԻ

(Շար.)

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Ֆ. Կ. Խաչի Պանեէօ – Քաչանի մաս – նաճիւղի վարչութիւնը չնորհակալու – թեամբ ստացած է Օր. Արփինէ Սար – գիսեանի կողմէ, «Ամենայն Սրբոց» տօ – նին առթիւ քսան ֆրանք, իր ողբ. եղ – բօր Հրաչ Սարգիսեանի յիշատակին : Նաեւ փոքրիկ Հրաչ Պասմաճեանի կողմէ քսան ֆրանք իր մեծ մօրեղբօր Հրաչ Հրաչ Սարգիսեանի յիշատակին :

×

Լիոն.— Ֆ. Կ. Խաչի Լիոնի մասնա – ճիւղը, չնորհակալութեամբ ստացած է Տէր եւ Տիկին Կարապետ Պետրոսեանէ 40 ֆրանք, իրենց քրոջ Ֆլօռի մահուան քա– ռասունքին առթիւ :

Լիոն.— Ֆ. Կ. Խաչի «Մանուկներու Օր»ը տեղի պիտի ունենայ Յունուար 24ին :

×

*Որբերու Օգն. Մարմինը չնորհակալու– թեամբ ստացած է հետեւեալ նուէրները, ողբ. Տիկին Սերվիչէնի յուղարկաւորու – թեան առթիւ. — Տիկին եւ Օր. Տէր – Ներսէսեան հարիւր ֆրանք, Օր. Սերվի– չէն 500, Ոմն՝ ?**, Տիկ. Պ. Խօրասան – ճեան երկու հարիւր, Տիկին Ա. Հիւր – միւզ (Նիս) երկու հարիւր, Օր. Ա. Փոր– թուգալեան (Նիս) տասը, Օր. Օլկա ձէ – վահիրճեան քսան ֆրանք :*

(Դումար 1530 ֆրանք) :

ՀԱՅ ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉԻ

Տարեկան ցերեկոյթ–պարահանդէսը հին մէջ :

Փետրուար 7ին, Ամպասատէօրի սրա –

ՀԱՅ ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉԻ ՕՐԸ

Մայիս 16ին

Սորպօնի մեծ Ամփիթ-ատրոնին մէջ

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

Լիոն.— Ֆ. Կ. Խաչի Լիոնի վարչու – թիւնը ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր բո– լոր ընկերուհիները այս երկուշաբթի ժա– մը 15ին, Ազգ. Տան սրահը : Օրակարգ. — Պարահանդէսի պատրաստութիւն :

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Կապ. Խաչի Պօմոնի մասնաճիւղը իր բոլոր անդամուհիները ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ, այս երկու– շաբթի, կէսօրէ վերջ ժամը ճիշդ 15ին, Պօմոնի եկեղեցւոյ կից սրահին մէջ : Օ– րակարգ.— Տարեկան նիւթական եւ բա– րոյական հաշուետուութիւն :

ԴՊՐՈՑՆԵՐՈՒ ՎԵՐԱԲԱՑՈՒՄ

Վիէնի Ֆ. Կ. Խաչի երեք դպրոցներու հայերէնի դասընթացքները կը վերսկսին ուսուցչութեամբ Պ. Կ. Տէրմոյեանի, Նո– յեմբերի առաջին շաբաթէն սկսեալ (Գչ. Դ. եւ Ե. օրերը) եւ սովորական վայ – րերուն մէջ :

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Հ. Ց. Դ. Նոր Սերունդի Պօմոնի «Քր– ըիստափոր» խումբին տարեկան դեղար – ուեստական երեկոյթը, Շաբաթ 21 Նո – եմբեր, Պօմոնի Ս. Սահակ – Մեսրոպ սրահին մէջ :

Մանրամասնութիւնները յետագային :

×

Կիրակի, 22 Նոյեմբեր կէսօրէ ետք, ժամը 15էն 23 Մշակոյթի տան մէջ, Հ. Ց. Դ. «Քրիստափոր» խումբի ցերեկոյ – թը : Մանրամասնութիւնները յառաջիկա– յին :

×

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Հ. Ց. Դ. Նոր Սերունդի Քոստոմ խումբի տարեկան պարահանդէ– սը Դեկտեմբեր 12ին, Ալհամպրայի սը – րահներուն մէջ :

×

Լիոն.— Ֆ. Կ. Խաչի տարեկան պա – րահանդէսը Դեկտեմբեր վերջին, Փալէ Տիւ Քոնկրէի սրահներուն մէջ :

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ՏՕՆԱԾԱՌ

ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

Տօնածառի աւանդական մեծ հանդէսը, կիրակի՝ Դեկտեմբեր 20, ժամը 4ին, Վարժարանի թատերասրահին մէջ :

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ժեզա է :

ՀԱՅ · ԲՈՑԺ

ԺՈՂ. ԱՄՍԱԹԵՐԹ ԲԺՇԿՈՒԹԵԱՆ

Խմբագիր՝ Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ

—o—

Մամուլին յանձնուած է ՀԱՅ – ԲՈՑԺԻ ներկայ տարուան երկրորդ վեցամսեայ հատորը : Այս բացառիկ հրատարակու – թիւններով չանք կը թափուի չափել կոր– սուած ժամանակը : Մեր նպատակն է մէկ տարի առաջ անցնիլ՝ վերահաստատելու համար պարբերական կանոնաւոր հրա – տարակութիւնը : Շատ կը խնդրենք մեր բարեկամներէն՝ դիւրացնել մեր աշխա – տանքը, չվնասել այս իրապէս հանրօ – գուտ ձեռնարկին : ՀԱՅ – ԲՈՑԺԻ բաժա– նորդագրութեանց անկանոն վճարումնե – րըն են, որ անկանոն կը դարձնեն հրատա– րակութիւնը :

Շնորհակալութիւն բոլոր այն բաժա – նորդներուն, որոնք իրենց համակրանքը կը յայտնեն՝ դնահատելով կատարուած աշխատանքը, կանոնաւոր վճարելով ի – րենց բաժնեդինը, դոհունակութիւն յայտնելով բովանդակութեան համար, վստահութիւն յայտնելով խմբագրին՝ ա– ռանց վախնալու թէ կը դադրի թերթը եւ կը կորսուի իրենց տասնեւհինգ ֆրանքը :

Ներողութիւն՝ եթէ խմբագիրը չի կըր– նար պատասխանել հասած բոլոր նամակ– նե՛րուն, ոչ ալ նամակ գրել՝ բաժնեդին պահպնելու համար : Խմբագիրը ծանրա– բեռնուած է բեռնակիրի մը չափ :

Ուժ տալ ՀԱՅ – ԲՈՑԺԻ, կը նշանակէ դիւրացնել հրատարակիչին ոչ միայն խմբագրական, այլ եւ դրական աշխա – տանքները, օգտուելով անձնապէս :

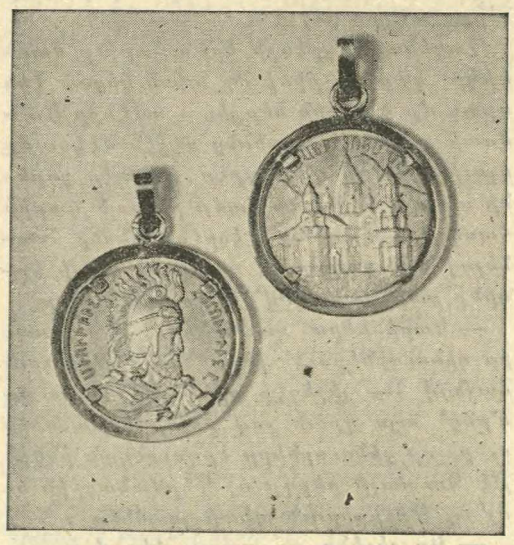
Բաժանորդագրութիւնը՝ տարեկան 15 ֆրանք Ֆրանսա, 20 ֆրանք արտասահ – ման :

Դիմել խմբագրին անունով,
Հասցէին վրայ աւելցնել Յառաջ :
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

Կ'ՈՒԶՈՒԻ

Երիտասարդ մը խանութի մը մէջ աշ – խատելու համար, նախընտրաբար կառք վարել դիտցող : Դիմել.—
PARIS - CALIFORNIE
58, Rue de Cléry — PARIS (2e)

ԱՆՆԱԽԸՆԹԱՑ
ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՈՍԿԻ ՇՔԱՆՇԱՆ
Modèle Deposé
Թանկագին ու Մնայուն
Ամէնէն Սիրուն Նուէրը

Պարզ ձեւ՝ 200 Ն. Ֆ.
Շրջանակով 300 Ն. Ֆ.
Գնելու համար դիմել՝
EDOUARD KHEDERIAN
66, Rue Lafayette.
PARIS (9e)
Tél. : PRO. 11-63
Expédition contre-remboursement

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՅԱՅՏԱԳԻՐ

ՖՐԱՆՍ · ՉԱՅՆԱՍՓԻՒՌԻ

ՖՐԱՆՍ – ՓԻԼԻԹԻՒՐ ԿԱՅԱՆԷՆ

Նոյեմբեր 2՝ : ժամը 23ին, ժան փելիսիէ ղրոյց մը պիտի ունե – նայ Պրիսաքի դուքսին հետ : Նիւթը՝ « Հայերու նպաստը Ֆրանսայի» :

Այս ղրոյցին պիտի յաջորդէ խօսակ – ցութիւն մը՝ փրոֆ. Ֆրէտէրիք Ֆէյտիի հետ, Սասունցի Դաւիթի չուրջ :

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

«Տարեկան պարահանդէս, Հ. Բ. Ը. Միութեան Մարսէյլի չրջանին, 12 Դեկ– տեմբեր, Շաբաթ ժամը 21էն մինչեւ ար– շալոյս, Սփլանտիտ Օքելի հանդիսասը – րահին մէջ : »

Հ. Ց. Դ.

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Ց. Դ. «Քրիստափոր» խումբի ընկերական ժողովը այս երեք – չաբթի (17 Նոյ.) Մշակոյթի Տան մէջ, ժամը 20·30ին : Կարեւոր օրակարգ : Բո– լոր ընկերներու ներկայութիւնը անհրա –

ԺՈՂՈՎՈՒՐԴՆԵՐԸ Կ'ԵՐԳԵՆ

Սորպոնի մեծ Ամփիթատրոնին մէջ կի– րակի 14 Մարտին, հովանաւորութեամբ Փարիզի համալսարանի տեսուչ ԺԱՆ ՌՈՇԻ :

ՄՈՒՐԱՏ - ՌԱՓԱՅԷԼԵԱՆ
ՆԱԽԿԻՆ ԱՇԱԿԵՐՏԱՑ ՄԻՈՒԹԻՒՆ

ՏԱՐԵԿԱՆ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

ՁՈՒԱՐԹ ՄԹՆՈԼՈՐՏ
Մայրամուտէն մինչեւ կէս գիշեր
ԿԻՐԱԿԻ՝ ԴԵԿՏ· 13, ԺԱՄԸ 17Է՝ն 24

3, AVENUE GABRIEL **Ambassadeurs** Métro : CONCORDE

ՊԷՌՆԱՌ ՏԷՏԷՃԵԱՆ
Ժողովրդական եւ Արդիական Պարերու Իր Մեծ Նուագախումբով
ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ՃՈԽ ԵՒ ԸՆՏԻՐ ՅԱՅՏԱԳԻՐ
ԱՆԱԿՆԿԱԼՆԵՐ ԽԱՂԵՐ ՁՈՒԱՐՃԱԼԻՔՆԵՐ
ATTRACTIONS BAR BUFFET

ԲԱՐԵՆՊԱՏԱԿ ՎԱՃԱՌՔ
ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԲԱՐԵԳՈՐԾԱԿԱՆ ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ՄԻՈՒԹԵԱՆ
ՓԱՐԻԶԻ ՏԻԿՆԱՆՑ ՅԱՆՁՆԱԽՈՒՄԲԸ

Կը կազմակերպէ իր տարեկան Բարենպատակ վաճառքը, որ տեղի պիտի ունե – նայ Դեկտեմբեր 5, 6, 7ին :

ԿԷսօրէ ետք ժամը 15էն մինչեւ 20

Ազգային Տան մէջ, 32, Բիւ Տը Թրէվիզ, Փարիզ (9)

Հոն պիտի գտնէք ամէն տեսակ ապր աւիճներ Նոր Տարուան ձեր նուէրներուն համար, դիւրամատչելի գիներով :

Տիկնանց Յանձնախումբին անդամուհիները չատ ուրախ պիտի ըլլան ձեր այցե– լութիւնը ընդունելով :

ՄԵԾ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

Կազմակերպուած Ալֆորվիլի Ս. Պօղոս–Պետրոս եկեղեցիի կրթ. մարմնին կող– մէ, ի նպաստ տեղւոյն հայ վարժարանին :

Կիրակի Նոյեմբեր 22, երեկոյեան ժամը 16էն մինչեւ կէս գիշեր :

SALLE DES FETES, RUE VOLTAIRE

Կը նախագահէ Ալֆորվիլի երեսփոխան – քաղաքապետ
RAOUL BLEUSE

Նուագախումբ՝ ՊԵՐՆԱՐ ՏԻՏԻՃԵԱՆ

Հայկական տաք մթնոլորտ եւ չամփուրով խոռոված :

Մուտք 5 ֆրանք

ԸՆԹԱՑԻԿ ԱԶԴԵՐՈՒ ՆՈՐ ՍԱԿԱԳԻՆ
ՄԻԿ ԱՆԳԱՄՈՒԱՆ ՀԱՄԱՐ

ՄԱՀԱԶԴ	40 Ֆ·	միջնեւ	1/4	սիւնակ
ՀՈԴՆՀԱՆԳԻՍՏ	20 Ֆ·	միջնեւ	1/8	սիւնակ
ՑԱԽԱԿՑՈՒԹԻՒՆ	5	»	»	»
ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ	20 Ֆ·	»	»	»
ՀԱՐՍԱՆԻՔ, ՆՇԱՆՏՈՒՔ	20 Ֆ	»	»	»
ՆՈՒԻՐԱՏՈՒՈՒԹԻՒՆ	10 Ֆ·	»	»	»
ԾՆՈՒՆԴ	20 Ֆ·	»	»	»
«ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ»	10 Ֆ·	»	»	»
«ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ»	5 Ֆ·	»	»	»
ԾԱԽՈՒ Է	25 Ֆ·	»	»	»

Այս գիները մէկ անգամ հրատարակելի եւ ձշտակուած ծառայով ազ – դերու համար են, չորրորդ էջը :

Կանխիկ վճարումը պարտաւորիչ է :

Առեւտրական կամ այլ ազդերու մասնաւոր պայմաններուն համար դիմել Վարչութեան :

ՀԱՄԱԼ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925 — Tél. : PROvence 86-60
R. C. Seine 57 A 2731 — C.C.P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝ Տար· 60 Ֆ· — Վեցամսեայ՝ 35 Ֆ·
Արտասահման՝ Տար· 80 ֆր· — Հատը 0·30 Ֆ·

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ 17 ՆՈՅԵՄԲԵՐ
MARDI 17 NOVEMBRE 1964

LE NUMÉRO : 0,30 FR.

ՄԱՐԻ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 10162 — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — 40e ANNÉE — Nº 10.162

ԹՈՒՐՔԻԱՅԻՆ ՀԱՄԱՁԱՅՆՈՒԹԵԱՆՑ ՄԷՋ

ԳԱՂՏՆԻ ԿԷՏԵՐ ԿԱ՞Ն

—o—

Անցարայէն կը հաղորդեն թէ արտաքին նախարար էրքին Ազդ· ժողովի եւ Ծերակոյտի արտաքին Յանձնաժողովներուն մէջ մը բացատրութիւններ տալէ ետք որոշեցաւ որ Մոսկուայի իր տեսակէտը ներկայացնելով որ Մոսկուայի իր տեսակէտը ներկայացնելով որ Մոսկուայի իր տեսակէտը ներկայացնելով

ԵՐՈՒԱՆԴ ԼԱԼԱՅԵԱՆ

(ԾՆՆԴԵԱՆ 100ԱՄԵԱԿԻ ԱՌԹԻԻ)

—o—

Ա.

Լրացաւ ականաւոր ազգագրագէտ, բանագէտ, հնագէտ, հայ գիտական ազգագրութեան հիմնադիրը, բազմավաստակ գիտնական Երուանդ Լալայեանի ծննդեան 100ամեակը:

Երուանդ Լալայեանը ծնուել է 1864 թ. Մարտ 13ին, Ալեքսանդրապոլում, բանուորի ընտանիքում: Նա սովորել է Թիֆլիսի Ներսիսեան դպրոցում եւ այն աւարտել 1885 թ.: Նիւթական միջոցներ չունենալով կրթութիւնը շարունակելու, նա հինգ տարի ուսուցչութեամբ է զբաղուել Ախալցխայում, Ալեքսանդրապոլում եւ Ախալքալաքում, դասաւանդելով այդ քաղաքների թեմական դպրոցներում: 1890ին իր կնոջ հետ միասին մեկնում է Ժընեւ, ուր սովորում է համալսարանի հասարակագիտական բաժնում, իսկ կից՝ բնագիտական: Նրանց ուսումնառութիւնը ընթանում է նիւթական սուղ պայմաններում:

1894ին Լալայեան ամուսինները աւարտում են Ժընեւի համալսարանի դասընթացքը: Ե. Լալայեանի չնորհուում է ընկերային գիտութիւնների թեկնածուի աստիճան: Այնուհետեւ Ե. Լալայեան վեց ամիս աշխատում է Վիէննայի Մխիթարեանների մօտ, ապա՝ Փարիզի մարդաբանական դպրոցում: Ե. Լալայեան ունկնդիր ուսանողի հանդամանքով կ'ա-ւարտէ Լօզանի համալսարանին կից մանկավարժութեան դասընթացքը եւ աստանում ֆանկավարժի որակաւորում: Վերադառնալով Անդրկովկաս, նա 1895-1897ին աշխատում է Շուշիի թեմական դպրոցում, որպէս դաստատու:

Երուանդ Լալայեան փայփայում էր ազգագրական ընտրի հանդէս ստեղծելու գաղափարը և մեծ ջանքեր էր գործադրում այդ ուղղութեամբ: 1896ին նրան յաջողւում է Շուշիում լոյս ընծայել «Ազգագրական հանդէս»ի առաջին գիրքը, ուր «Հրատարակիչից» խորագիրը կրող համառօտ յառաջաբանում, ջատագրում է ամսագրի նպատակները:

Նա գրում է. «Բոպէական ազդեցութեան տակ չենք վճռել մի այդպիսի հանդէսի հրատարակութեան ձեռնամուխ լինել, ոչ էլ պատահմամբ ենք ընտրել. մեզ ճանաչողները գիտեն թէ որքան ժամանակից ի վեր փայփայել ենք այս միտքը եւ որքան արդելքների ենք յաղթել փոքր ի շատէ նախապատրաստելու այս գործի համար: Այսօր մենք հանդէս ենք դալիս ոչ թէ միայն մեր ուժերի վրայ վստահած, այլ ազգի ընդհանրապէս ջատագովութեան ղգացմամբ: Թերթերի մէջ սփռուած եւ առանձին լոյս տեսնող ազգագրական յօդուածներն արդէն ապացուցանում են, որ Հայոց ազգն էլ վերջապէս զարթել է խոր քնից եւ յանկանում է կատարել գիտութեան ամենիմաստ խօսքը. «Մանիր գքեզ». նա կամենում է ճանաչել իրեն եւ իր ազգային յատկութիւնների վրայ հիմնել ազգային զարդացումը»: Այնուհետեւ Ե. Լալայեան նշում է, որ մենք մանաւանդ ազգագրագէտներ չունենք, ուստի կոչ է անում ուսուցիչներին եւ ուսուցչուհիներին ձեռնամուխ լինելու ազգագրական նիւթերի հաւաքմանը: Ե. Լալայեան նշում է, որ այժմ մեր խնդիրը միայն նիւթեր հաւաքելն է, որովհետեւ առանց դրան գիտական աշխատութիւն գրել անհնարին է, եւ վերջացնում է հետեւեալ խօսքերով. «Մենք կը կրենք քարերը եւ երանի նրան, ով կը գայ այդ քարերով ազգային ինքնուրոյնութեան չէնքը կառուցանելու եւ համամարդկային բնաշրջումին օրէնքները գծելու»:

«Ազգագրական հանդէսը» հրատարակուում է 20 տարի, 26 գրքով: Հանդէսի շուրջն էին համախմբուած ժամանակի լաւագոյն գիտական ուժերը՝ Մ. Աբեղեան, Թ. Թորամանեան, Հ. Աճառեան, Լէօ, Լ. Մելիքսէթ-Բէկը, Ս. Լիսիցեան, Ս. Զելինսկի, Ե. Շահազիզ, Կարա-Մուրզա եւ ուրիշներ: Ազգագրական հանդէսի հրատարակումը ջերմօրէն ողջունեցին մի շարք ամսագրեր:

Անդրկովկասում ազգագրական աշխատանքներն աւելի ծաւալելու նպատակով Ե. Լալայեան 1900 Նոյեմբեր 21ին Թիֆլիզում հիմնադրում է Ազգագրական Հը-

ՓՐՈՖ. Ն. ՍԻՍԱԿԵԱՆ

ՓԱՐԻԶԻ ՈՒՍԱՆՈՂԱԿԱՆ ՈՍՏԱՆԻ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՇԷՆՔԻՆ ՄԷՋ

—o—

Շորեքշաբթի, Նոյեմբեր 11ին երեկոյեան, Փարիզի Ուսանողական Միջազգ. Ոստանի Հայկական Մարի – Նուպար հաստատութեան մէջ արտասովոր եռուզեռ կը տիրէր:

Շէնքին տնօրէնութեան եւ ուսանողութեան ներքին վարչութեան նախաձեռնութեամբ, ընդունելութիւն մը կազմակերպուած էր ի պատիւ Իսնէսոյի նորընտիր նախագահ Փրոֆ. Նորայր Սիսակեանի:

Ուսանողական ոստանի Միջազգային Տան ներկայացուցիչներ, այլ ազգերու պատկանող չէնքերու տնօրէններ, Հ. Բ. Ը. Մ.ի վարչութիւնը՝ իր ամբողջական կազմով, հայ փրոֆէսէօրներ, Հայկական Տան ուսանողութիւնը իր ամբողջական կազմով, Միջազգ. Ոստանին գանազան տուներուն մէջ բնակող հայ ուսանողներն ու այլ հիւրեր լեցուցած էին Հայկ. Տան ներքնայարկի սրահը:

Հայկ. Տան տնօրէնը, Փրոֆ. Արփիարեան, նախ ֆրանսերէնով օտար հիւրերուն ներկայացուց Փրոֆ. Սիսակեանի անձը, պետական վաստակն ու 1956էն ի վեր Իսնէսոյի չրջապատէն ներս անոր ունեցած գործունէութիւնը, որոնց պսակումը եղաւ 1964 Հոկտ. 21ին Իսնէսոյի ընդհ. ժողովին նախագահ ընտրուելը՝ միաձայնութեամբ:

Ապա, Փրոֆ. Արփիարեան հայերէնով Փրոֆ. Սիսակեանին ներկայացուց Ուսանողական Ոստանէն ներս Հայկական Տան մը գոյութեան ընծայած առաւելութիւնները՝ դուրսէն եկող հայ ուսանողներու համար. ներկայացուց սրահին մէջ դտնուող անձնաւորութիւնները, եւ ամփոփ դիծերով տուաւ ընդհ. պատկերը հայ ուսանողութեան, որոնց համեմատութիւնը 85 առ հարիւր է այժմ Հայկ. Տունէն ներս՝ նախկին տարիներու 35 առ հարիւրին փոխարէն:

Ուսանողներու կողմէ ողջոյնի խօսքեր արտասանեց Պ. Կ. Թապաքեան:

Ապա խօսք առաւ Փրոֆ. Սիսակեան: Շնորհակալութիւն յայտնեց իրեն տրուած այս առիթին համար, որ դայ, տեսնէ եւ ծանօթանայ հայ ուսանողութեան. աւելցուց, թէ ինչպէս հայրենասիրութիւնը, հայրենիքէն հեռու, յուզող է. վստահեցուց թէ իւրաքանչիւր Հայ իր կարելին է դործ դնէ բարձրացնելու համար մեր հայրենիքին փառքը, որպէսզի իւրաքանչիւր հայ դիտնայ, թէ մչակութային զարդացման, անտեսութեան եւ միւս բոլոր մարդերուն մէջ մեր փոքր Հայաստանը իր բոլոր կարելին կ'ընէ, եւ կ'ապացուցանէ արդէն, թէ որոշ աչխատանք կը տանի այդ ուղղութեամբ: Եւ ձեռք բերուած արդիւնքը մեծ նչանակութիւն ունի ոչ միայն մեր ժողովուրդին համար, այլ նաեւ այն բոլոր ժողովուրդներուն համար, որոնք կ'ուղղին թաղաղութիւն, յառաջդիմութիւն, աղատութիւն:

«Դժուարանում եմ հայերէն արտայայտուել, չարունակեց Փրոֆ. Սիսակեան. չատ երկար տարի է ռուսական միջավայրի մէջ եմ ապրում. բայց ես ինձ միչտ Հայ եմ համարում, եւ ամէն ինչ անում եմ, որ ոչ մի հայ, հայրենիքի մէջ թէ հայրենիքից դուրս, չկարողա-նայ կարմրել իմ արած դործերի համար»:

Պաչտօնական այս բաժինին յաջորդեց հիւրասիրութիւն, որուն մտերիմ մթնոլորտէն օգտուելով ներկաները կրցան մօտենալ դիտնական հիւրին եւ պարզ կերպով դրուցել երեն հետ: Ներկաներու մէջ դիչենք բացի Ուսանողական Ոստանի 90 ուսանողներէն, մօտ հարիւր հրաւէր եալներ որոնց կարդին Հայկ. Տան տնօրէն խորհուրդի անդամները՝ Պ. Պ.Ն. Ֆը-ըկնեան, Փրոֆ. Խերեան, Փասթէօրեան հատատաութենէն Փրոֆ. Տէրվիչեան, Սորպոնէն Փրոֆ. Ալիխանեան, Հ. Բ. Ը. Միութեան ևրոպայի կեդր. Յանձնա-ժողովի փոխ-ատենապետներ Տոքթ. Ա. Պիւլիւքեան, եւ Հայկ Թօփաքեան, բա-ցերար անդամ՝ Վահան Խմշկրեան, ան-դամներ՝ Ե. Խլտրեան, Օ. Հարբութ-եան, Համալսարանական ոստանի գանա-գան տուներու տնօրէնները՝ Ռոնալտ Ֆրէյդըր (Մ.Ն.), Մէրքիւս (Հոլանտա), Էլրոտ (Անգլիա), Թանկ (Քանատա), Թալպի (Թունուզ) եւ այլ անձնաւորու-թիւններ:

Շ. Թ.

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐԸ

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

—o—

ՄԱՐՍԷՅԼ, (Յառաջ).— Հ. Ց. Դ. հիմնադրութեան 74րդ տարեդարձի տօնակատարութիւնը տեղի ունեցաւ Հոկտեմբեր 31ին, Շաբաթ երեկոյեան ժամը 21էն մինչեւ լոյս, «Ալհամպրա»ի սրահին մէջ:

Սրահին մէջ, իրենց ներկայութիւնով աչքի կը զարնէին Մարսէյլի Հայութեան բոլոր խաւերուն պատկանող հայրենակիցները, առեւտրական, արհեստաւոր, բանուոր, եւ մանաւանդ, ինչ որ ուրախալի է եւ յատկանչական, երկու սեռ երիտասարդներու անհամար բազմութիւն մը:

Հ. Ց. Դ. Նոր Սերունդի մեր երիտասարդ ընկերներն ու ընկերուհիները ջանք չէին խնայած հանդէսը տպաւորիչ դարձնելու համար: Բեմը յարդարուած էր պատչաճօրէն: Նոր Սերնդականները բոլորն ալ դովելի նախանձախնդրութեամբ լծուած էին իրենց պարտականութիւններուն: Մանաւանդ ընտանեաց արժանի է երիտասարդ նկարիչ Ազատ Արզումանեան, որ իր բարոյական աչակցութիւնը երբեք չէ դանար Մարսէյլի հայկական ձեռնարկներուն: Բեմին ճակատը զարդարող իր մեծադիր նկարը, «Հ. Ց. Դ.» դիրերուն չուրջ բոլորակ կազմած արեւի ճառագայթներով ֆրանսական եւ հայկական դրօչակներու դոյներով խորհրդապատկերը նորութիւն էր եւ նկարիչին մասնաւոր ուչադրութեան արժանացաւ:

Հանդէսի բացումը կատարուեցաւ կնդանի պատկերով մը, որ նորութիւն էր մեր դաղութին համար, եւ զոհունակութիւն պատճառեց հանդիսականներուն:

Օրուան խօսնակ ընկերուհի Մարի Սաղրեանի տօնին իմաստը բացատրող պատչաճ երկու խօսքէն վերջ, Նոր Սերունդի երդչախումբը կ'երդէ Ֆրանսական փառերդը՝ «Լա Մարսէյէզ», եւ Հ. Ց. Դաչնակցութեան քայլերդը, «Մշակ բանուոր», որոնք ունկնդրուեցան յոտնկայս, երկիւղած լռութեան մէջ:

Ապա, օրուան խօսնակին կողմէ բեմ հրաւիրուեցաւ հանդէսին նախագահ ընկ. Յ. Պապիկեան, որ նախ քան իր բացման խօսքին սկսիլը, հրաւիրեց ներկաները մէկ վայրկեան լռութեամբ, յոտնկայս յարդել Հայ Յեղափոխութեան նահատակներու յիչատակը: Ապա, իր բացման խօսքին մէջ տուաւ պատմական պիծեր Հ. Ց. Դ. հիմնադրութեան եւ կատարած գործերու մասին, որուն համառօտագրութիւնը կուտանք ստորեւ:

«Ասկից 74 տարիներ առաջ, 1890ին է որ հիմը դրուեցաւ Հ. Ց. Դաչնակցութեան: Հայրենասիրական զանազան խմբակներու միացումով, կազմուեցաւ Հայ Յեղափոխականներուն Դաչնակցութիւնը, որ քանի մը տարիներ յետոյ, դարձաւ այսօրուան Հ. Ց. Դաչնակցութիւնը: Կարճ ժամանակի ընթացքին, Հ. Ց. Դաչնակցութիւնը դարձաւ համահայկական կուսակցութիւն եւ կատարեց միւսէն աւելի խիղախ եւ հերոսական գործեր, — պանք – Օթօման, Մանասրի, Արչաւանք, Սասնոյ մեծ ապստամբութիւն, հայ եկեղեցական կալուածներու դրաւման առթիւ ժողովրդական միատուն ընդդիմութիւն, հայ – թաթարական կռիւներ, Երլտրղի մահափորձ, Պարսկական Յեղափոխութիւնը, Օսմանեան սահմանադրական չարժման ակունքն սահմանադրութիւն: Օսմանեան սահմանադրութեան դէմ յետոյ ստեղծուած խաղաղարէր ընդվզումը դժբախտաբար շատ կարճ տեւեց եւ Թուրք Իթթիհատական կառավարութիւնը, օգտուելով առաջին համաչխարհային պատերազմի ստեղծած չփոթէն, հային պատերազմի ստեղծած չփոթէն, դործադրութեան դրաւ հայ ժողովուրդի բնաջնջման ծրագիրը, բնաջնջելով մէկ միլիոն Հայեր, անդէն եւ անպաչտպան ծերեր, կիներ, եւ մանուկներ: Սահմանէն անդին, Կովկասի մէջ, Դաչնակցութեան դեկավարութիւնը, կազմուեցան կամաւորական դունդեր, օգնութեան փութալու համար Թուրքիոյ սահմաններուն մէջ դտնուող իրենց եղբայրներուն: Սակայն, բոլչեւիկեան յեղափոխութեան հետեւանքով ռուսական բանակները ետ քաչուեցան, դէպի տուն նչանաբանին: Կովկասեան

(Շար. 1)

Կ. ՄԵԼԻՔ-ՓԱՇԱՅԵԱՆ

ԿՅԱՆՔՈՎ

— Ինչպիսի՞ տեսիլք, — հարցրեց Ռուբենը, որ ոչինչ չէր տեսել:

— Ես տեսա, որ Ռուբենը, որ ինձ հետ էր, ինձ թողեց ու գնաց ուրիշ կանանց մոտ:

Ռուբենը ժպտաց:

— Ես ինձ հետ տանում եմ միայն այն կանանց, որոնք ինձ հետ չեն գնում, — ասաց նա:

Ռուբենը ոչ միայն գեղեցիկ էր, այլև հարուստ: Նրա հայրը մեծ կալվածքներ ուներ Ղարաբաղում: Ռուբենը ուզում էր ամուսնանալ Նազլուի հետ, որովհետև նա էլ էր սիրում նրան: Նազլուն էլ ուզում էր ամուսնանալ Ռուբենի հետ, որովհետև նա էլ էր սիրում նրան: Ռուբենը ուզում էր ամուսնանալ Նազլուի հետ, որովհետև նա էլ էր սիրում նրան: Նազլուն

Այրի Տիկին Գառնիկ Գէորգեան ,
Տէր եւ Տիկին Փիրայր Կիւմիւչեան եւ զաւակը ,
Օրիորդ Աննա Մառի Գէորգեան ,
Սրտի անհուն վիշտով կը ծանուցանեն կսկծալի մահը իրենց սիրեցեալ ամուսնոյն, հօր եւ մեծ հօր՝

ԳԱՌՆԻԿ ԳԷՈՐԳԵԱՆԻ

որ տեղի ունեցաւ յետ կարճատեւ հիւանդութեան , կիրակի , 15 Նոյեմբերին :

Յուղարկաւորութիւնը պիտի կատարուի Հոգեչարթի 18 Նոյեմբեր , ժամը 10ին , Փարիզի Ս . Յովհ . Մկրտիչ եկեղեցւոյ մէջ , եւ պիտի փոխադրուի էֆինէի դերեզմանատունը , ամփոփուելու իր ընտանեկան դամբարանին մէջ :

Յ . Գ .— Մասնաւոր մահագդ ղրկուած չըլլալովը կը խնդրուի ներկայիս իբր այդ նկատել :

ՅԱՌԱՋ .— Մեր ցաւակցութիւնները Գէորգեան եւ Օհաննեան ընտանիքներուն :

ՆՈՒԻԷՐ

Նիւ Եորքէն Տիկին Վիքթորիա Տաթեան իր զաւկին Փօլ Տաթեանի յաջողութեան առթիւ քառասուն ֆր . կը նուիրէ կաթ . Հաչի Ալֆորվիլի մանանեճիւղին տեղւոյն հիւանդներուն համար :

×

Նիսէն ընկ . Առաքել Ատալեան քսան ֆրանք կը նուիրէ «Հայաստան» չարթարթին եւ տասը ֆր . «Յառաջ»ին , ընկ . Արմենակ Գոյումճեանի ողջացեալ մօրը յիշատակին : (Տառանալ Յառաջէն) :

ՑԱԻԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

ՄԱՐՍԷՅԼ . — Այրի Տիկին Յասմիկ Գայթանճեան , Տէր եւ Տիկին Վահէ Գայթանճեան , Տէր եւ Տիկին Պէզճեան ցաւակցութիւն կը յայտնեն Տէր – Սարգիսեանի , կսկծալի մահուան առթիւ :

ՀԱՅ ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉԻ
Տարեկան ցերեկոյթ–պարահանդէսը
Փետրուար 7ին , Ամպասատէօրի սրահին մէջ :

ՀԱՅ ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉԻ ՕՐԸ
Մայիս 16ին
Սորպոնի մեծ Ամփիթատրոնին մէջ

ՀԱՅ ԲՈՅԺ

ԺՈՂ . ԱՄՍԱԹԵՐԹ ԲԺՇԿՈՒԹԵԱՆ
Խմբագիր՝ Շ . ՆԱՐԴՈՒՆԻ

—o—

Ամսուկին յանձնուած է ՀԱՅ – ԲՈՅԺԻ ներկայ տարուան երկրորդ վեցամսեայ հատորը : Այս բացառիկ հրատարակութիւններով չանք կը թափուի չհիլ կորսուած ժամանակը : Մեր նպատակն է մէկ տարի առաջ անցնիլ՝ վերահաստատելու համար պարբերական կանոնաւոր հրատարակութիւնը : Շատ կը խնդրենք մեր բարեկամներէն՝ դիւրացնել մեր աշխատանքը , չվնասել այս իրապէս հանրօգուտ ձեռնարկին : ՀԱՅ – ԲՈՅԺԻ բաժանորդագրութեանց անկանոն վճարումնե – րըն են , որ անկանոն կը դարձնեն հրատարակութիւը :

Շնորհակալութիւն բոլոր այն բաժանորդներուն , որոնք իրենց համակրանքը կը յայտնեն՝ դնահատելով կատարուած աշխատանքը , կանոնաւոր վճարելով իրենց բաժնեգինը , գոհունակութիւն յայտնելով բովանդակութեան համար , վստահութիւն յայտնելով խմբագրին՝ առանց վախնալու թէ կը դադրի թերթը եւ կը կորսուի իրենց տասնեւհինգ ֆրանքը :

Ներողութիւն՝ եթէ խմբագիրը չի կըրնար պատասխանել հասած բոլոր նամակներուն , ոչ ալ նամակ գրել՝ բաժնեգին պահանջելու համար : Խմբագիրը ծանրաբեռնուած է բեռնակիրի մը չափ :

Ուժ տալ ՀԱՅ – ԲՈՅԺԻ , կը նշանակէ դիւրացնել հրատարակիչին ոչ միայն խմբագրական , այլ եւ գրական աշխատանքները , օգտուելով անճնասէս :

Բաժանորդագրութիւնը՝ տարեկան 15 ֆրանք ֆրանսա , 20 ֆրանք արտասահման :

Դիմել խմբագրին անունով ,
Հասցէին վրայ աւելցնել Յառաջ :
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

ՄԱՐՍԷՅԼ . — Ազգ . Առաջնորդարանը *չնորհակալութեամբ ստացած է .— Ողբ . Արամ Ֆրէնկեանի հոգեհանգստեան առթիւ Տէր եւ Տիկին Փիլիպպոս Պօյաճեան քսան ֆրանք , Տէր եւ Տիկին Գրիգոր Պօյաճեան եւ Տէր եւ Տիկին Գրիգոր Եէլթովեանեան տասնական , Երջանկայի – չատակ Պալաքեան Սրբ . ի Դամբանի այ – ցելութեան առթիւ Պ . Պ . Վարդեվառ Գամպէրեան քսան , Կիրակոս Անակիզը – եան տասը , Հրանդ Աթէչեանի մահուան առթիւ Պ . Վարդան Պանոիկեան քսան , Յովհ . Տիրատուրեանի մահուան առթիւ Պ . Բարունակ քսան ֆրանք :*

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ՏՕՆԱԾԱՌ

ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

Տօնածառի աւանդական մեծ հանդէսը , կիրակի՝ Դեկտեմբեր 20 , ժամը 4ին , Վարժարանի թատերասրահին մէջ :

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ՄԱՐՍԷՅԼ .— Հ . Ց . Դ . Նոր Սերունդի Ռոստոմ խումբի տարեկան պարահանդէսը Դեկտեմբեր 12ին , Ալհամպրայի սրահներուն մէջ :

×

ԼԻՈՆ .— Ֆ . Կ . Այի տարեկան պարահանդէսը Դեկտեմբեր վեցին , Փալէ Տիւ Ռոնկոէի սրահներուն մէջ :

×

«Տարեկան պարահանդէս , Հ . Բ . Ը . Միութեան Մարսէյլի Հրջանին , 12 Դեկտեմբեր , Շաբաթ ժամը 21էն մինչեւ արշալոյս , Սփլանտիտ Օքէլի հանդիսասրահին մէջ : »

ՏՕՆԱԿԱՆ ՕՐԵՐԸ

ԿԸ ՄՕՏԵՆԱՆ

ՆԱՃԱՐԵԱՆ

ՆՊԱՐԵՂԷՒ Ի ՄԵԾ ՎԱՃԱՌԱՏՈՒՆԸ

Կը հաղորդէ իր հին եւ նոր յաճախորդներուն խանութին վերաբացումը բոլորովին նորոգուած :

— * —

ՀՈՆ ԿԸ ԳՏՆԷՔ ԻՆՉ ՈՐ ՁԵՐ ՄՏՔԻՆ ԿԱՆՅՆԻ :

Ընտիր ապուխտ , կտրուած յատուկ մեքենայով :

Ամէն տեսակ նպարեղէն եւ համեմ , արեւելեան աղանդերներ , Հալէպի պիստակ , կաղինի , նուշ միջուկ , ֆաֆահիւէք , դդումի կուտ թարմ , Մալաթիայի խաղողէ պատրաստած պէմմէզ եւ թահին :

Բոլոր խմիչքները զրոս կը վաճառքի , Շամբանեղէն օղի եւ բոլոր ախորժաբեր խմիչքները (ափերի – թիփ) :

ԾՐԱՐՆԵՐՈՒ ԱՌԱՔՈՒՄ
ՖՐԱՆՍԱ ԵՒ ԱՐՏԱՍԱՀՄԱՆ

Մաքուր եւ արագ սպասարկութիւն Ամէն օր նոր ապրանքներ :

—*—

ՆԱՃԱՐԵԱՆ
Maison NAJA

SPÉCIALITÉS FRANCO - ORIENTALES

Alimentation — Confiserie
Conserves — Fruits secs
Légumes secs — Epices

12, RUE DE l'ARC
MARSEILLE (1e)
Téléph. : 20-87-69

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՅԱՅՏԱԳԻՐ

ՖՐԱՆՍ . ՋԱՅՆԱՄԱՓԻՒՌԻ
ՖՐԱՆՍ – ՓԻԼԻՊԻՒՐ ԿԱՅԱՆԼԷՆ

Նոյեմբեր 21 : Ժամը 23ին , ժան Փելիսիէ ղրոյց մը պիտի ունենայ Պրիսաքի ղուքսին հետ : Նիւթը՝ « Հայերու նպաստը Ֆրանսայի» :

Այս ղրոյցին պիտի յաջորդէ խօսակցութիւն մը՝ Փրոֆ . Ֆրէտէրիք Ֆէյտիի հետ , Սասունցի Դաւիթի շուրջ :

Կ'ՈՒԶՈՒԻ

Երիտասարդ մը խանութի մը մէջ աշխատելու համար , նախընտրաբար կառք վարել գիտցող : Դիմել .—
PARIS - CALIFORNIE
58, Rue de Cléry — PARIS (2e)

Հ. Յ. Դ.

ՓԱՐԻԶ .— Հ . Ց . Դ . «Քրիստափոր » խումբի ընկերական ժողովը այս երեք – չաբթի (17 Նոյ .) Մշակոյթի Տան մէջ , ժամը 20·30ին : Կարեւոր օրակարգ : Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է :

ՊՕՄՈՆ .— Հ . Ց . Դ . Զաւարեան են – թակոմիտէի վարչութիւնը , ընկերական ընդհ . ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր ընկերները այս կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 3ին , սովորական ժողովասրահը : Խիստ կարեւոր օրակարգ : Բացակաները նկատի կ'առնուին :

ՄԵԾ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

Կազմակերպուած Ալֆորվիլի Ս . Պօղոս – Պետրոս եկեղեցիի Կրթ . Մարմնին կողմէ , ի նպաստ տեղւոյն հայ վարժարանին :

Կիրակի Նոյեմբեր 22 , երեկոյեան ժամը 16էն մինչեւ կէս գիշեր :

SALLE DES FETES, RUE VOLTAIRE

Կը նախագահէ Ալֆորվիլի երեսփոխան – քաղաքապետ
RAOUL BLEUSE

Նուագախումբ՝ ՊԵՐՆԱՐ ՏԻՏԻՃԵԱՆ

Հայկական տաք մթնոլորտ եւ չամփուրով խոհոլած :

Մուտք 5 ֆրանք

ՓԱՐԻԶԱՀԱՅ ՏԻԿՆԱՆՑ ՄԻՈՒԹԵԱՆ
(ՈՐԲԵՐՈՒ ՕԳՆՈՒԹԵԱՆ ՄԱՐՄԻՆ)

ՏԱՐԵԿԱՆ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

Կիրակի 29 Նոյեմբեր ժամը 17էն կէս գիշեր
DANS LES SALONS D U GRAND - HOTEL
12, Bd. des Capucines
ORCHESTRE ATTRACTIONS
Մուտք 10 ֆրանք *հաղով ներկայ ցող ուսանողներուն կէս գին*
Ապահովել սեղանները WAG. 38-54

ՅԱՌԱՋ

ԿԱՐԴԱՑԷ՛Ք , ՆՈՒԻՐԵՑԷ՛Ք ԱՅՍ ԳԻՐՔԵՐԸ

Շ . ՄԻՍԱՔԵԱՆ	Օրեր եւ ժամեր	20 ֆր .
Ժ . ՄԻՍԱՔԵԱՆ	Բուռ մը Տոմս	15 ֆր .
ՇԱՀԱՆ ՇԱՀՆՈՒՐ	Նահանջը առանց երգի	7 ֆր .
	Ցարալէզներու Դատաճանութիւնը	7ֆր .
Մ . ԻՇԽԱՆ	Ոսկի Աշուն (*բանաստեղծ .*)	10 ֆր .
ՎԱՀԷ ՔԱՋԱ	կարթը	5 ֆր .

ԱՌԱՔՈՒՄԻ ԾԱԽՔԸ ԳՆՈՐԴԻՆ ՎՐԱՅ

ՅԱՌԱՋ

ՀՐԱՆՏ ՍԱՄՈՒԷԼԵԱՆ ԳՐԱՏՈՒՆ

51, Rue Monsieur-le-Prince, PARIS - 6e — Chèque Postal : 1278-35
Tél. : DAN. 88-65

ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՆ ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Բոլոր հատորները ալ լաթակազմ են , տպուած երեւան

ՐԱՖՖԻ , երկերի ժողովածու , 10 հատոր	100 ֆր .
ԵՂԻՇԷ ՉԱՐԵՆՑ , երկեր , 2 հատոր	15 ֆր .
ՍՏԵՓԱՆ ՋՕՐԵԱՆ , Ցուշերի գիրք	7 ֆր .
ՌԱՓԱՅԷԼ ՊԱՏԿԱՆԵԱՆ , երկեր , Ա . հատոր	10 ֆր .
ՆԱԻՐԻ ՉԱՐԵԱՆ , երկերի ժողովածու , 4 հատոր	39 ֆր .
ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ , երկերի ժողովածու , հատորը	10 ֆր .
Ա . Գ . ԱԲՐԱՀԱՄԵԱՆ , Հայ Գրի եւ Գրչութեան Պատմութիւն	10 ֆր .
Մ . Գ . ՆԵՐՍԻՍԵԱՆ , Հայ ժողովրդի ազատագրական պայքարը թիւրքական բռնապետութեան դէմ	15 ֆր .
ՅՈՎՍԷՓ ՕՐԲԵԼԻ , Հայ ժողովրդական հէքեաթներ , 3 հատ . հատորը	15 ֆր .
Ա . ՇԱՀՎԵՐԴԵԱՆ , Հայ երաժշտական պատմութեան ակնարկներ	15 ֆր .
Ա . Բ . ԿԱՐԻՆԵԱՆ , Ակնարկներ հայ պարբերական մամուլի պատմութեան , 2 հատոր	35 ֆր .
ԱՇՈՏ ՅՈՎՀԱՆՆԻՍԵԱՆ , Դրուագներ հայ ազատագրական մտքի պատմութեան	20 ֆր .
Գ . Խ . ՍՏԵՓԱՆԵԱՆ , Արփիար Արփիարեան	5 ֆր .
Հ . ԳԱԲՐԻԷԼԵԱՆ , Հայ փիլիսոփայական մտքի պատմութիւն	7 ֆր .
ՎԱՀԱՆ ՏԷՐԵԱՆ , երկերի ժողովածու , 2 *հատոր լաթակազմ*	14 ֆր .
ՍԱՍՈՒՆՑԻ ԴԱՒԻԹ , *մեծադիր , գունաւոր նկարներով , լաթակազմ*	10 ֆր .

Առաքման ծախքը գնողին վրայ

ԳՐԱՏՈՒՆՍ ԿԵԴՐՈՆԱՏԵԼԻՆ Է
ԿՈՄԻՏԱՍ ՎԱՐԴԱՊԵՏԻ ՁԱՅՆԱԳՐԵԱԼ ԲՈԼՈՐ ԵՐԿԵՐՈՒՆ
ՃՈԽ ՄԹԵՐՔ ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՆ ԵՒ ԱՐՏԱՍԱՀՄԱՆԵԱՆ ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԵԱՆՑ

ՀԱՐԱԶԱՏ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925
R. C. Seine 57 A 2731

Tél. : PROvence 86-60
C.C.P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝ Տար. 60 Ֆ. Վեցամսեայ՝ 35 Ֆ.
Արտասահման՝ Տար. 80 ֆր. Հատը 0·30 Ֆ.

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ
18
ՆՈՅԵՄԲԵՐ
MERCREDI
18 NOVEMBRE
1964

LE NUMÉRO : 0,30 FR.

ՀԱՐ ԴԱՏԻ — ԹԻՒ 10163

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

40e ANNÉE — N° 10.163

ՀԱՅ ԴԱՏԸ ՎԱՃԱՌՈՂՆԵՐԸ

—o—

Անցեալ շաբթու Մոսկուայի մէջ կըն-
քուեցաւ Թուրքեւխորհրդային բարեկա-
մութիւնը վերաւորոգող դաշնագիրը :

Երբին – կրամիքօ սերբաբանական պե-
տերու ընթացքին, Խորհրդ. արտա-
քին նախարարը անդամ մը եւս վկայեց,
թէ « հիմնական հարցերու պարագային»
Թուրքիա եւ Սովետները՝ «համաձա՛յն
են » :

Կը հետեւի , որ անդամ մը եւս վա-
ճառուեցաւ Հայ Դատը :

Անդամ մը եւս՝ վաճառող հանդիսա-
ւոր կարմիր կրեմլինը :

Աւար աչխարհ մեր վրայ պիտի խըն-
դար, եթէ մտածէինք , որ Թուրքին հետ
միմնական համաձայնութիւն կնքած
Մոսկուան պիտի արտօնէ Հայաստանի
կառավարութեան տէր կանգնիլ Հայ Դա-
տին եւ հող պահանջել Թուրքէն .

Բոլչեւիկեան բարոյականը երբեք
չարդիլեր վաճառումը փոքր ժողովուրդի
մը արդար դատին : Լենինեան վարդապե-
տութեան վկան է ,որ նպատակը կ'արդա-
րացնէ միջոցը . ներելի են սո՛ւտը, ու-
րիշին ինչքին եւ իրաւունքին կողոպուտն
ու վաճառումը, քաղաքական յաւին դա-
ւն ու պոռնկացումը՝ եթէ նպատակի ի-
րագործման կը ծառայեն :

Հասկնալի է , որ նման դաւանանք ու-
նեցող կրեմլինը վաճառէ Հայ Դատը :

Հասկնալի չէ , երբ այս ընթացքին հե-
տեւի հայ մարդը՝ ոեւէ Հայ մարդ :

Ներելի չէ , որ հատուածական հաշիւ-
ներ, մաղձ եւ ատելութիւն՝ լռեցնեն իր
խիղճը, թոյլ տալով, որ ստէ, խարդախէ
փաստերն ու իրողութիւնը, մասնակից
դառնալով վաճառումին :

Հազար ճայնով ու հազար վկայու-
թեամբ Հայաստանի երկու միլիոն Հա-
յերը կ'ուզեն տէ՛ր կանգնիլ Հայ Դատին
եւ Հայ Հոգային պահանջին : Կրեմլինը
կ'արդիլէ ասիկա :

Ուստի, ամխաները կ'անցնին, ամխանե-
րը պիտի անցնին եւ Հայաստանի ո՛չ լը-
րագրողները, ո՛չ կառավարութեան ան-
դամները, ո՛չ մտաւորականները, ո՛չ
պրոլետարիատի ներկայացուցիչները եւ
ո՛չ իսկ... կաթողիկոսը մէկ հատիկ բառ
պիտի արտասանեն, Հայ Դատ պաշտպա-
նելով. եւ Թուրքէն հող պահանջելով :

Խորհրդային սուինը սպանիչ լռութեան
մատնած է Հայաստանի բովանդակ Հա-
յութիւնը :

Անպատմելի այս ողբերգութեան վրայ
պէտք չէ ատելցնել արտասահմանեան
փարիսեցիութիւն մը, որով Հայ Դատի
պաշտպանն ու Հայ Հոգի պահանջատէրը
կը հանդիսանայ զանազան վաճառող կը-
րեմլինը :

Իվերջոյ, տե՛ղ մը, ձեւո՛վ մը պէտք
է զգաստանայ Հայ մարդը, սանձէ ներ-
քին կուրացնող կիրքը . եւ հատուածական
շիլ հաշիւները մէկդի դրած՝ յիշէ , որ
այո, ասոնցմէ դուրս կան համահայկա-
կան դատ եւ իրաւունք :

Բաւ ենք բիւր անդամ , կրկնենք ան-
դամ մը եւս, որպէսզի չքանայ յեաին
տարակոյսն ու կասկածի վերջին նշոյլը:
երբ Հայաստանի թէկուզ սովետական
կառավարութիւնը յայտարարէ , թէ .

Ինք տէր է Հայ Դատի ,
կը պահանջէ Կարս եւ Արտահան .
Ղարաքաղ, ու Նախիջեւան ,
Սեւրի դաշնագրի գործադրութիւն .
Մենք անվերապահօրէն , բացարձա-
կապէս եւ մեր բոլոր ուժերով պիտի ըլ-
լանք այս պահանջները ներկայացնող
թէկուզ սովետական Հայաստանի կառա-
վարութեան հետ :

Սակայն, քանի ասիկա տեղի ունեցած
չէ, քանի Հայաստանը դերեզմանային լը-
ռութիւն կը պահպանէ Հայ Դատի ու
պահանջներու մասին, քանի ան անզօր է

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՇՆՈՐՀԱՁՐԿՈՒՄՆԵՐԸ ԿԸ ՇԱՐՈՒՆԱԿՈՒԻ

—o—

ԱՊԱԽՐՈՒՇՁԵՒԱԿԱՆՈՒԹԵԱՆ ՇՐՋԱՆԸ ԲԱՑՈՒԱԾ Է

—o—

Խորհ. Միութեան կեդր. կոմիտէն դաղտնի նիստ մը ընթացքին երեք նոր անդամներ նշանակած է : Խրուչչեւի հրահանգած բոլոր բարեփոխումներն ալ ընդունած են :

Կեդրոնական կոմիտէն Ուկրայնիոյ Ա. քարտուղարը՝ Պիոտր Շելեսթ եւ Ալեք-սանտր Շելեպինը ընդունած են իրենց անդամ կուսակցութեան պրեզիտիումին : Միւս կողմէ Պիոտր Տէմիչեւ, Մոս-կուայի կուսակցութեան պետը դարձած է թեկնածու կամ փոխ – անդամ կու-սակցութեան պրեզիտիումին :

Խրուչչեւի փեսան՝ Ալէքսէյ Ադուպէյ, նախկին խմբագրապետ «Իզվեսթիայի »,

---

ծառանալ խորհրդային սուինին դէմ, քա-նի ան հարկադրուած է ենթարկուիլ կը-րեմլինի թրքասիրութեան, քանի ան ըս-տիպուած է ինք իսկ ուրանալ, թէ հոգա-յին պահանջ ունի Թուրքին ,— մենք ալ հարկադրուած ենք գործել այս սաոը ի-րականութեան, սաոը լոյսին տակ :

Հարկադրուած ենք միշտ ու ամէն տեղ կրկնել, թէ դէմ ենք խորհրդայինին ոչ միայն իր բռնատիրական վարչակարգին համար , այլ որովհետեւ կապանք դրած է Հայաստանի ժողովուրդի բերնին :

Կը պայքարինք ու պիտի պայքարինք խորհրդային հակաժողովրդական վար-չակարգին դէմ ոչ միայն անոր համար , որ ան հաշմած է հայ ժողովուրդի ազ-գային ազատութիւնը , այլեւ անոր հա-մար, որ ան մեզ վաճառած է Թուրքիոյ , կը վաճառէ՛ Թուրքիոյ, պիտի վաճառէ՛ Թուրքիոյ, յանուն... պրոլետարական ին-տերնացիոնալիստ նպատակներու :

Ըսած ենք բիւր անդամ, կրկնենք ան-դամ մը եւս :

47 տարիներու խորհրդային իշխանա-պետութեան ընթացքին, չեղաւ մէկ հա-տիկ առիթ, օր կամ պարագայ, որ կը-րեմլին խօսի ի նպաստ մեզի եւ ընդդէմ Թուրքին :

47 տարիներու ընթացքին կրեմլինը պահպանեց անչեզնելի հետեւողականու-թիւն, եւ միշտ, ամէն տեղ ու ամէն կերպ ջանաց սիրաշահիլ Թուրքիոն ու Թուրքիան :

Չէքեաթ չէ այս բոլորը, այլ պատմա-կան փաստ՝ ծանօթ արար աշխարհին :

Կը մնայ, որ Հայ Դատը վաճառող կը-րեմլինը չունենայ ուղեկից Հայեր, ո-րոնք մոլեգին ախտ մը տարուած , չա-րունակեն ձեւացնել , թէ կոյր են եւ խուլ, պարզապէս ամուլ եւ անխմաստ հակաղաշնակցական պայքար մը պահ-պանելու համար :

Հոս , խնդիրը վեր է Դաշնակցութենէն : Վե՛ր է հատուածականութենէն: Վե՛ր է որեւէ կողմի վերադրյն «չահ»էն: Հոս միայն մէ՛կ չահ կայ , որ նոյնը պէտք է ըլլայ բոլոր Հայերու համար, ծառանալ վաճառումին դէմ՝ ո՛չ թէ ձայնակցիլ ա-նոր: Պայքարիլ վաճառումին դէմ՝ ոչ թէ միանալ անոր: Պաշտպանել Հայ Դատ , իրաւունք եւ հոգային պահանջ՝ ո՛չ թէ միանալ անոնց, որոնք գերեզմանափո-րերն են այս բոլորի :

« ՅՈՒՍԱԲԵՐ »

հեռացուած է կեդրոնական կոմիտէն « իր աշխատանքին մէջ գործած սխալ – ներուն համար » : Կեդրոնական կոմիտէն այս որոշումները տուած է լսելէ ետք Պրեզիտիումի անդամ՝ Պոդկորնիի տեղէ – կապերը որու անունն էր՝ « Խորհրդային ճարտարարուեստական , երկրագործա-կան , ջրջանային եւ զաւառական կազմա-կերպութեանց միասնականութիւն » :

Կոմիտէն հինգ կէտերէ բաղկացած բա-նաձեւ մը քուէարկած է, որ կը ջնջէ կուսակցութեան եւ կառավարութեան կազմակերպութեանց բաժանումը , ըստ ճարտարարուեստական եւ գիւղատնտե-սական դասերու, զորս Խրուչչեւ որոշած էր 1962ին :

Միւս կողմէ, Ֆիոլ Կոսլով կը հեռաց-ուի կեդրոնական կոմիտէի Պրեզիտիումէն եւ քարտուղարութենէն հիւանդութեան պատճառաւ : Կոսլով կաթուած ունեցած է 1963 Ապրիլին եւ բոլորովին անդա-մալուծուած է : Ա,յս նիստին որոշուած է նաեւ Պոլիակովի արտաքսումը կու-սակցութեան քարտուղարութեան գիւղա-տնտեսութեան պատասխանատուի պաշ-տօնէն :

Նիստը դումարուած է առաջին քար-տուղար Լէոնիտ Բրեժնեւի հրաւէրով : Ծանօթ չէ թէ լիակատար նիստը տեղի – կութիւն ստացած է այն խօսակցութիւն-ներուն մասին որոնք տեղի ունեցած են խորհրդային ղեկավարներու եւ Շու Էն Լայի միջեւ : Ամէն պարագայի մէջ , նկատի առնուած է որ նիստը չատ կարճ տեւած է :

Պոդկորնիի ընտրութիւնը տեղեկագրին ընթերցումին համար ցոյց կուտայ թէ Ուկրայնիոյ նախկին Ա. քարտուղարը Բ. քարտուղարի պաշտօն ունի կուսակցու-թեան մէջ: Այդ պաշտօնը ստանձնած էր Բրեժնեւ Խրուչչեւի իշխանութեան վեր-ջին չրջանին :

Շատ յատկանշական է կուսակցութեան դուրընթաց կազմակերպութեանց վերա-միացման բանաձեւը, որ կը յայտարարէ . — «անհրաժեշտ նկատուած է վերադա-նալ կուսակցութեան կազմակերպու-թեանց կառուցման սկզբունքին » : Բանա-ձեւը Պրեզիտիումին կը թողու « վերա-քննել եւ լուծել բոլոր կազմակերպչական հարցերը որոնք կապ ունին կազմակեր-պութեանց ստեղծման ինչպէս նաեւ այն հարցերը որոնք կապ ունին միացուած խորհրդային օրգաններու վերահսկում-ման » :

Այս մասը այն տպաւորութիւնը կը թո-ղու որ Պրեզիտիումը հեղինակութեան մենաչնորհը պիտի ունենայ որոշելու թէ ո՞վ պիտի դրուի կազմակերպութեանց ղլուխը :

Կեդրոնական կոմիտէի Լիակատարը ո-րոշած է Կեդրոնական Կոմիտէի Լիագօր անդամ ընտրել հետեւեալ փոխ – ան-դամները .— Եփիչեւ, Ժիկալին, Կոնո-տով, Լուտակ, Մաշերով, Փոփով, Սե-միչաստնի եւ Սեսուլ : Այս ձեւով եւ ըստ «Թաս»ի տուած տեղեկութեան, Շելեպին կը դառնայ մէկը այն չորս մարդոցմէն որոնք պաշտպաններ ունին Թէ Պրեզի-տիումի եւ Թէ Քարտուղարութեան մէջ : Միւս երեքն են .— Բրեժնեւ, Պոդկորնի եւ Սուսլով , Տէմիչեւ այս բարձր աս-տիճանին կը հասնի չնորհիւ իր նշանա-կութեան երբեւ Թեկնածու Պրեզիտիումի , 46 տարեկանին : Շելեսթ, 56 տարեկան փոխարինած է Պոդկորնին երբեւ Ա. քարտուղար ուկրայնական կուսակցու-թեան, պաշտօն մը զոր երկար տարիներ վարած էր Խրուչչեւ :

Այս ամբողջը ցոյց կուտայ Թէ Խրուչ-չեւի հեռացումէն մէկ ամիս ետք, ապա-խրուչչեւականութեան չրջանը բացուած է :

ՀԱՂՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

—o—

Համաչխարհային Առաջին Պատերազմի ընթացքին տարագրուած եւ չարդուած մեր մեկուկէս միլիոն նահատակներու հանդէպ մեր սուգն ու մեծարանքը վա-յելուչ եւ համահայկական ձեւով կատա-րելու համար, Հայաստանեայց Առաքե-լական Եկեղեցւոյ, Հայ Կաթողիկէ եւ Հայ Աւետարանական Եկեղեցիներու պե-տերը խորհրդակցելով, որոշեցին կազ-մակերպել սգահանդէս մը, որ տեղի պի-տի ունենայ յառաջիկայ տարի 1965ին , այս ողբերգութեան չորհնամեակին առ-թիւ :

Այս նպատակով պիտի հրաւիրուին բո-լոր Հայ կազմակերպութիւնները, որպէս զի յատուկ մասնաժողով մը կազմուի , այս պարտականութիւնը լաւագոյն պայ-մաններու տակ կատարելու համար :

ԴԻՒԱՆ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԻՍՐԱՑԼԻ նախկին վարչապետ՝ Պէն Կուրիոն հրաժարած է Մափայ բանուո-րական կուսակցութեան կեդրոնական կո-միտէէն : Նախապէս բուռն վիճաբանու-թիւն մը ունեցած էր իր չաչորդին՝ Լեւի Էչքոլի հետ :

ՍՊԱՆԻՈՑ պատկան իշխանութիւնները յայտարարած են Թէ Փերոն կրնայ ու-զած օրը հեռանալ Սպանիայէն : Սպանա-ցիք կը չեչտեն Թէ կառավարութիւնը պէտք չունի դիմնալու ոչ ալ միջամտելու Արժանթինի նախկին մենատէրին զործե-րուն :

ՆԻՒ ԵՈՐՔԻ Ապահովութեան Խորհուր-դին առջեւ ձեծուած են Իսրայէլի եւ Սուրիոյ սահմանային բախումներու խնդիրը : Երկու երկիրները իրարու վը-րայ կը ձգեն նախայարձակի դերը :

ՅՈՐԴԱՆԱՆի Հիւսէյն Թագաւորը եւ կինը Նիս հասնելէ ետք, Փարիզ եկան ուր, երեքչաբթի առաւօտ ընդունուեցան նախագահ տը Կոլի կողմէ, Օրլիի օդա-կայանը :

ՖՐԱՆՍԱՑԻ Արտաքին նախարարը խո-սելով Ատլանտեան Ուխտի խորհրդակա-նները, չեչտած է Թէ պատրանք պիտի ըլլար հաւատալ պատրաստ լուծումնե-րու կարգադրելու համար հիւլէական պաշտպանութեան հարցը :

ՇՐԻՕՏԻՐ, Գերմանիոյ Դաչնակցային Հանրապետութեան Արտաքին նախարարը յայտարարած է Թէ Ֆրանսացիները եւ Գերմանացիները իրարու միացած են լա-ւագոյնին եւ վատթարագոյնին համար :

ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ հետ սիրաբանելէ ետք , Թուրքերը սկսած են ժպտիլ կրկին Ա. բեւմուտքի : Էրքին « արեւմտեան» տաս-նըհինգօրեակ մը բացած է : Փարիզ կու-դայ երկուչաբթի, անկէ կ'անցնի Պրիւ-սէլ ներկայ ըլլալու համար այն ատար-գութեան որ կը նչէ Թուրքիոյ միացումը Հասարակաց Շուկայի :

ՍՈՒՐԻՈՑ նախագահական խորհուրդը որոչած է ներում չնորհել քաղաքական բոլոր բանտարկեալներուն բացի անոնց – մէ որոնք ամբաստանուած են դաւա-ճանութեան կամ ոճիրի համար : Այս ներումէն պիտի օգտուին դլխաւորաբար 1956ի ձախողած դաւին դատապարտեալ-ները (ինչպէս երեք նախկին նախարար՝ Ալ – Աճլանի, Առնան Ալ – Աթասի եւ Միքայէլ Իլեան : Պիտի օգտուին նաեւ 1961ի Եզիպտոսի հետ խղումին պատաս-խանատուները որոնց կարգին՝ նախկին վարչապետ՝ Մամուն Ալքուզպարի :

ԳԵՐՄԱՆԱԿԱՆ «Տէր Շպիկըլ» չաբա-թաթերթը որ առիթ տուաւ Պաշտպանու-թեան նախարար Եոզէֆ Շթրաուսի հրա-ժարումին, երեք հազար մարք տուգանքի դատապարտուեցաւ Շթրաուսի դէմ իր վարկաբեկիչ յարձակումներուն համար :

ԵՐՈՒԱՆԴ ԼԱԼԱՅԵԱՆ

(ԾՆՆԴԵԱՆ 100ԱՄԵԱԿԻ ԱՌԹԻԻ)

—o—

Բ.

Հիմնադրելով Հայոց ազգագրական ընկերութիւնը՝ Ե. Լալայեան նպատակ ունէր զարձնել այն ոչ միայն ազգագրական – բանասիրական բնոյթի նիւթերի հաւաքման եւ հրատարակման մի ընդարձակ կազմակերպութիւն, այլեւ դիտա – կան ուսումնասիրութիւնների կենտրոն: Ահա թէ ինչու նա մեծ աշխատանք է կատարում Թիֆլիզում ազգագրական: մարզաբանական եւ կովկասագիտական դրադարան բացելու ուղղութեամբ: «Մշակ»ի 1908ի թիւ 55ում տպագրուած է Հայոց ազգագրական ընկերութեան նախագահ Ա. Մելիք – Ազարեանի, անդամ – քարտուղար Ե. Լալայեանի եւ միւս անդամների նամակը խմբագրութեանը, որտեղ ասւում է, որ ընկերութեան խորհուրդը 1908 Յունուար 4ի նիստում որոշեց Թիֆլիզում բացել այդպիսի դրադարան, օգտւելով այն հանգամանքից, որ Ե.Լալայեան այդ դիտութիւնների վերաբերեալ իր հարուստ դրադարանը դրել է ընկերութեան տրամադրութեան տակ: Նամակի հեղինակները միաժամանակ խնդրում էին հասարակութեանը օգնութիւն ցոյց տալ այդ գործին: Գրքերի քանակը դնալով աճում է, յատկապէս նուիրատուութիւնների, դրքափոխանակութիւնների հաշուին, եւ չուտով նրանց թիւը հասնում է տասը հազարի: Գրադարանի դեկավար է դառնում Ե. Լալայեանի կինը՝ Հայկանուշ, որն այդ աշխատանքը կատարում է առանց վարձատրութեան: Հայոց ազգագրական ընկերութիւնը թոյլատուութիւն էր ստացել հայերէն դրքերի 1500ամեայ եւ հայկական տպագրութեան չորս հարիւրամեայ յոբելեանի առթիւ Թիֆլիզում կազմակերպել հայկական հրատարակութիւնների ցուցահանդէս եւ մի շարք դասախոսութիւններ: Այդ ցուցահանդէսի կազմակերպման գործում դրադարանը մեծ դեր խաղաց: Հրատարակւում է նաեւ «Մարզաբանական դրադարան» խորագրով մատենաշար, որից լոյս տեսաւ ընդամէնը հինգ դրք:

Հայոց ազգագրական ընկերութիւնը Ե. Լալայեանի գլխաւորութեամբ կարեւոր տեղ էր յատկացնում ազգագրական եւ մարդաբանական դիտութիւնների տարածմանը, այդ կապակցութեամբ պարբերաբար կազմակերպւում էին դասախոսութիւններ եւ զեկուցումներ, որոնցմով հանդէս էին գալիս ժամանակի նշանաւոր դիտնականները: Նշենք դրանցից մի քանիսին: Այսպէս, օրինակ, Մ. Ցովհան – նիսեան (Միքայէլ Վարանդեան) դասախոսութիւն է կարդացել «Կրօնի դադարի ծագման եւ հոլովոյթի մասին» նիւթով եւ Գ. Լեւոնեան՝ հայ աչուղների եւ մասնաւորապէս Ջիւանու կեանքի ու ստեղծագործութեան վերաբերեալ, որ զուգակցում էր աչուղների ելոյթներով. Ե. Լալայեան զեկուցում է կարդացել Ա. – սորինների մասին. Գ. Խալաթեանի մահուան տարեդարձի առթիւ տեղի ունեցաւ Հայոց ազգագրական ընկերութեան հրապարակային նիստը, ուր Ե. Լալայեան եւ Ատրպետ բնութագրեցին հանգուցեալի գործունէութիւնը. Հ. Համբարձումեան հանդէս է եկել սովորութային իրաւունքի էութեան, նրա արտայայտութեան եւ ժամանակակից հասարակական կեանքում կատարած ազդեցութեան հարցին նուիրուած դասախոսութիւնով: Գասպար Իփէկեան զեկուցել է «Հայկական ամուսնական սովորութիւնները» նիւթը եւայլն: Զեկուցումներից յետոյ տեղի են ունենում վիճաբանութիւններ, որտեղ հանդէս էին գալիս Ե. Լալայեան, Էչո, Մ. Աբեղեան, Ս. Կանայեան, Մ. Խոստիկեան, Լ. Մելիքսէթ – Բէկ եւ ուրիշներ:

Հայոց ազգագրական ընկերութիւնը յաճախակի կազմակերպում էր նաեւ դիտական եւ զրական երեկոներ, համերգներ, պարահանդէսներ, օփերաներ, որոնցից ստացուած եկամուտները մուծւում էին ընկերութեան դանձարանը: Նման երեկոյթներ կազմակերպւում էին ոչ միայն Թիֆլիզում, այլեւ միւս քաղաքներում:

Ե. Լալայեանի առաջին մեծ գործը «Ջաւախքի բուժումնքն» էր (1922), որ մի ժողովածու է Ջաւախքի բանահիւսութիւնից: Այնտեղ ընդգրկուած են պարերգները, սիրոյ, հարսանեաց, պանդրխտութեան, աշխատանքի, երգիծական երգեր, կրօնական, պատմական, տեղական զրական ընոյթի աւանդութիւններ եւն.: Դա իսկապէս մի դեղեցիկ ծաղկեփունջ է, որ կազմել է Ե. Լալայեան մեծ հմտութեամբ:

Այնուհետեւ Ե. Լալայեան հրատարակում է մի քանի փոքր, բայց հետաքրքրքիր յօդուածներ: Դրանցից են. «Ս. Սարգիսը» (1894), ուր համառօտակի նկարագրում է Ս. Սարգսի պաշտամունքը եւ մէջբերում նմոյշներ Ախալքալաքի բարբառով: «Տաճկահօս Հոռոմէական Հայերը» (1894) յօդուածը, որ վերաբերում է Ախալքալաքի գաւառին՝ Բալբա, Խուլգումա, Կառուիկում եւ մասամբ Տուրս գիւղերի բնակիչներին, որոնք «տաճկահօս Հոռոմէական Հայեր» են եւ այդտեղ են գաղթել 1829ին Արտահանի գաւառից: Հայկական սովորոյթներից չատերն են պահպանուել նրանց մօտ, իսկ լեզուում կան բազմաթիւ հայերէն բառեր, նրանք դիտեն հայկական ժողովրդական աղօթքներ եւ աշխատում են սովորել մայրենի լեզուն:

Ե. Լալայեան Փարիզի ժողովրդական աւանդութիւնների ընկերութեան գործօն անդամներից էր եւ 1895ին այդ ընկերութեան օրկանում տպագրում է նրա «Հայկական աւանդութիւնները եւ անոտիա – պաշտութիւնը» յօդուածաշարքը: Ե. Լալայեան Փարիզի մարդաբանական ընկերութեան ժողովում դասախօսութիւն է կարդացել «Հայոց նախնի պատմական երգերի եւ աւանդութիւնների մասին»:

«Ազգագրական հանդէս» Ա. գրքում դետեղուած է Ե. Լալայեանի «Համառօտ տեսութիւն հայ ազգագրութեան» յօդուածը: Պէտք է նկատել, որ ԺԹ. դարի երկրորդ կէսին ազգագրութիւնը եւ բանահիւսութիւնը իրարից դեռ եւս անջատուած չէին, այդ իսկ պատճառով հեղինակը խօսում է եւ բանահիւսութեան, եւ ազգագրութեան մասին, աւելի մեծ տեղ տալով բանահիւսութեանը: Ցօդուածը անաւարտ է եւ չատ հետու հայ ազգագրութեան համառօտ տեսութիւն լինե – լուց:

«Ազգագրական հանդէս»ի Ա. եւ Բ. գրքերում տպագրուած է Ե. Լալայեանի «Ջաւախք» մեծածաւալ եւ արժէքաւոր աշխատութիւնը, որ գրուած է հեղինակի հաւաքած նիւթերի հիման վրայ եւ որպէս այդպիսին ամբողջովին նորոյթ է: Աշխատութիւնը կազմուած է հետեւեալ մասերից՝ պատմական համառօտ տեսութիւն, ուր տրւում է Ջաւախքի պատմական անցեալը հնագոյն ժամանակներից մինչեւ ԺԹ. դարի վերջը: Ջաւախքի տեղագրութիւնը՝ լեռներ, լիճեր, դետեր, կլիման, բուսական եւ կենդանական աշխարհը, նշանաւոր դիւղերը, հնութիւնները՝ եկեղեցիներ, ամրոցներ: Միւս դլուխները նուիրուած են Ջաւախքի բնակչութեանը, հանգամանօրէն դրւում են վիճակագրական տուեալները Ջաւախքում բնակուող Հայերի, հայ բոշաների, Ռուսների, Վրացիների, Ցոյների, Թուրքերի, Քրդերի, ինչպէս նաեւ ազգաբնակչութեան տեղաչարժի, տնտեսական դրութեան, ժողովրդի լուսաւորութեան մասին, ապա՝ բնակարանների, սմուս – նութեան եւ հարսանեկան սովորութիւնների, ընտանեկան կեանքի, բժշկութեան, հոդու եւ հանդերձեալ կեանքի ու հաւատքի վերաբերեալ:

Ե. Լալայեանի աշխատութիւնը լաւ ընդունելութիւն դտաւ:

Ազգագրական հանդէսի Բ. եւ Գ. դրքերում է դետեղուած Ե. Լալայեանի խմբագրութեամբ լոյս տեսած «Վարանդա» աշխատութիւնը: Հանդէսի Դ. դրքում նոյն ընդարձակ ծրագրով չարադրուած են «Սիսիան» եւ «Զանգեզուր» աշխատութիւնները:

Լոյս է տեսնում նաեւ Ե. Լալայեանի «Նոր Բայազիտի գաւառ կամ Գեղարքունիք» մեծածաւալ աշխատութիւնը, ուր նա հանգամանօրէն տալիս է Նոր Բայազիտի տեղագրութիւնը, պատմութիւնը, հարսանեկան սովորութիւնները, հաւատքը: Աշխատութիւնը դրուած է Ե. Լալայեանի երկար տարիների կատարած պեղումների եւ հաւաքած ազգագրական-բանահիւսական նիւթերի հիման վրայ:

Իր յաջորդ աշխատանքը՝ «Վասպուրականը», Ե. Լալայեան նախատեսել էր հրատարակել մի քանի հատորով, սակայն դա նրան չի յաջողւում: Հրատարակուած աշխատութիւնը կազմուած է հետեւեալ մասերից՝ Վասպուրականի պատմագրութիւնը, բանահիւսութիւնը, Վասպուրականի Ասորիները, տնայնագործութիւնը, նշանաւոր վանքերը, ընդորում նա ոչ միայն վանքերի նկարագրութիւնն է անդրադառնում, այլեւ խօսում է վանքերի չուրջը կատարուող ծէսերի մասին, տալիս է վանքերի եւ նրա չրջակայ տապանաքարերի վրայի արձանագրութիւնների վերլուծութիւնը: Դա մի հիմնական եւ արժէքաւոր աշխատութիւն է Վասպուրականի վերաբերեալ եւ արդիւնք է հեղինակի մի քանի տարիների յամառ աշխատանքի:

Կ. ՄԵԼԻՔ–ՓԱՇԱՅԵԱՆ

(Շար. 2)

ԱՌԱՋԻՆ ՀԱՅ ՊԱՐԲԵՐԱԿԱՆԸ

—o—

(«ԱԶԴԱՐԱՐ»Ի ՀԻՄՆԱԴՐՈՒԹԵԱՆ 170ԱՄԵԱԿԻՆ ԱՌԹԻԻ)

———o———

Ճիշդ 170 տարի առաջ, Հոկտեմբեր 16–ին, Մատրասի (Հնդկաստան) մէջ Ցարութիւն Շմաւոնեանի խմբագրութեամբ լոյս տեսաւ «Ազդարար»ի առաջին թիւը:

Նորատեղծ պարբերականը կարճես ազդարար մը եղաւ՝ աշխարհի բոլոր հայաբնակ վայրերուն մէջ ստեղծելու եւ զարգացնելու հայ պարբերական մամուլը, հիմնելու թերթեր, ամսաթերթեր եւ հանդէսներ, որոնցմէ չատերը օգտակար գործ կատարեցին հայ ժողովուրդին համար:

«Ազդարար»ը, իրօք, լոյս աշխարհ է – կաւ բարի նպատակով, մասնաւորապէս նպաստեց մեր ժողովուրդին ազգային զարթօնքին: Թէեւ հայ առաջին պարբերականին հիմնադիրը քաղաքական երեւելի գործիչ մը չէր, այնուամենայնիւ պատահական մարդ մըն ալ չէր. ան մի– այն եօթը տարի «ճղնած» էր Շիրազի մօտ գտնուղ մենաստաններէն մէկուն մէջ, տեղեակ էր աշխարհի անց ու դարձին, դիտէր ոչ միայն Հայոց, այլեւ միւս ժողովուրդներուն պատմութիւնը, քաջատեղեակ էր անոնց մշակոյթին: Լայն կապեր հաստատած էր Հնդկաստան եւ ուրիշ երկիրներ ապրող հայ մտաւորականներուն հետ:

Պարզ էր պարբերականին եւ անոնց դեկավարներուն գործունէութեան նպատակը՝ ամենուրեք հայաբնակ վայրերուն մէջ «լիցքաւորել» դպրոցական գործը, ծաւալել մշակութային գործը: Պատահական չէր «Ազդարար»ի կոչը.— «Ուսումնատուն, ուսումնատուն հիմնենք»:

Հայրենասիրական գործերու լուռ վը – կան է նաեւ այն, որ ան, միս – միակ, առանց որեւէ մէկուն նիւթական օգնութեան, 1789ին Մատրասի մէջ կը հիմնէ տպարան մը, կը ստեղծէ տառատեսակներ եւ կը հրատարակէ ութ դրքեր, որոնք իր նախորդներուն համեմատութեամբ, բարձրորակ էին լրենց բովանդակութեամբ եւ արձարձած գաղափարներով:

Իր ազգային գաղափարները տարածելու համար Շմաւոնեան «Ազդարար»ի մէջ կը հրատարակէր ծաւալուն եւ փոքրիկ գործեր, որոնց մեծ մասին նկարագրերը կը պարզէ հայրենասիրական, ժողովուրդին կը ներարկէր ազգասիրական ըմպելիք:

«Ազդարար»ի բովանդակութիւնը բազմազան էր, նիւթերու սեռի առանձնայատկութիւնները՝ տարբեր:

Քաղաքական, դիտական եւ մշակութային լուրերէն զատ, Ցարութիւն Շմաւոնեան իր պարբերականին մէջ տեղ կուտար զրական – դեղարուեստական, յուշագրական եւ պատմական ուսումնասիրութիւններուն եւ վաւերագիրներուն, որոնք այս կամ այն չափով չահեկանութիւն կը ներ – կայացնէին եւ կրնային բարերար ազդեցութիւն ձգել ընթերցողներուն վրայ:

Կը հրատարակէր տեղացի եւ օտար հեղինակներու բանաստեղծութիւնները, բարոյախօսական առակները եւ ճամբորդական նօթերը, որոնք համեմատաբար աւելի ներքին անդորրութեան կարօտ էին ազացուած քերով, խմաստալից խօսքերով: «Ազդարար»ի թիւերուն մէջ լոյս տեսած են նաեւ անգլիական վիպակի մը եւ անգլիացի բժիշկ ճէյմս Անսլիի ուղղուած նամակին հայերէն թարգմանութիւնները: Ցատկապէս նամակին մէջ կը դրուատէր մեր ժողովուրդին անցեալի հերոսական ուղին: Աւելին, հայ պարբերականը օտար լեզուներով լոյս տեսած թերթերէ կը քաղէր բոլոր նիւթեր եւ դանոնք կը հրամցնէր ընթերցողներուն:

Սակայն «Ազդարար»ը կրաւորական օրկան մը չէր. հոն, թէեւ թոյլ ձեւով, կը ներկայացուէր օրուան ոգին, ազգային ոգին:

Թէեւ երկար կեանք չունեցաւ «Ազդարար»ը (հրատարակուած է ընդամէնը 18 թիւ. լոյս տեսաւ մինչեւ 1796), այնուամենայնիւ ան ունեցաւ անիկա հետաքրքրական բազմաթիւ կողմերով՝ իբրեւ հայ պարբերական մամուլի նախակարապետ, որ մէկ կը սկսի հայ թերթերուն պատմութիւնը:

Ս. ԱԻԱԳԵԱՆ

ՀԱՂՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

ԿԻՊՐՈՍԻ Ա.Զ.Դ. ԱՌԱՋՆՈՐԴԱՐԱՆԻ

—o—

ՆԻԿՈՍԻԱ.— Կիպրոսի մէջ ներկայիս տիրող դժբախտ կացութեան եւ մանաւանդ որպէս մեր պատմական ժողովուրդին կրած ամենօրեայ դժուարութիւններուն եւ ապրած դժնդակ օրերուն մէջ կանայինք միշտ մեր ներքին ցաւերը եւ դժուարութիւնները հրապարակաւ վէմի նիւթ չդարձնել: Եւ մանաւանդ երբեք պիտի չուղէինք նորոգել այսպէս ըստուած՝ թուղթի պայքարը, ինչպէս էր պարագան մեր մէջ քանի մը տարի առաջ: Ինչպէս պիտի ըսկայինք կարդ մը դերատարներու եւ այսպէս կոչուած «մարմիններու» պայծառ արեւին տակ՝ որ դերեկով կատարած կործանարար դործունէութեան, եւ, պիտի հանդուրժէինք մինչեւ ժամանակ մը եւս առ նուազն, սպասելով աւելի որոշ եւ հանդարտ օրերու, եթէ երբեք «Հայկական Հարցերուն վարչութիւն անունով հրապարակ դրուած չըլլար թիւ 1–64 եւ 13 Հոկտեմբեր 1964 թուակիր դրութիւն մը:

Ազգ. Առաջնորդարանի ցարդ պահած խոհեմ եւ զգուշաւոր լռութիւնը կը թուի թէ տկարութեան կամ վախի կը վերագրուի կարգ մը դերատարներու եւ չրջանակներու կողմէ, եւ հրապարակաւ ձեռնոց կը նետուի:

Ուստի ցաւով, միանգամայն եւ ազգային պարտականութեան ներքին մղումով է որ ստիպուած կը զգանք զրաղելու տկնարկուած դրութեան բովանդակութեամբ եւ անոր ետին թաքնուած մութ միտքերով եւ դերատարներով, լուսարանելու համար հանրութիւնը՝ զայն չտեղրդող ազգային – եկեղեցական կեանքի հարցերու չուրջ եւ մեր պատմական ժողովուրդը հրաւիրելու ազգային չահերու նախանձախնդրութեան, արթնութեան եւ աչալրջութեան:

Հայ ժողովուրդը, չաղկապումով իր եկեղեցական եւ աչխարհական ներկայացուցիչներուն՝ հաստատած է Ազգային իշխանութիւն մը, որ մեր դարաւոր ու աստանդական կեանքին մէջ ազգային պահպանութեան զօրաւոր ամրոց մը եղաւ: Անաւասիկ այս ազգային հաստատութեան վրայ է որ տակաւին կը չրջունակուի յարձակումը թուղթի նիզակներով եւ նորաբոյս, ինքնակոչ «վարչութիւն»ներով, չանալով զայն զրկել իր սահմանադրական անկախ դիրքէն, կանոնադրային ու ժողովրդավար սկզբունքներէն եւ ներքին իրաւասութիւններէն, փորձելով սահմանափակել նաեւ կաթողիկոսական վերին հեղինակութիւնը մեր Թեմին վրայ:

Պ. Թիլպեանի չորս տարիներէ ի վեր կատարած ձախորդ գործունէութեան թուումը մեզ չատ հեռուները պիտի տանէր վստահաբար: Ամէն ժամանակ աւելի ներքին անդորրութեան կարօտ մեր պատուական զաղութը ապահովաբար չէինչով պիտի օգտուի հին ցաւերու արձարծումէն: Սակայն բոլորովին ալ կարելի չէ լռել ու հանդուրժել, երբ կը տեսնենք թէ կորսուած վարկեր վերագտնելու դիտումով եւ մութ նպատակներով աչխատանքներ կը կատարուին ու «վարչութիւն»ներ կը ստեղծուին:

« Հայկական Հարցերու Վարչութիւն » անունով մէջտեղ բնկած այս մարմինին օրէնքով եւ էական դիտումը — զայն կազմող անդամներու դիտակցութեամբը ըլ — լայ կամ ոչ — ամբողջութեամբ կը հաւատասխանէ պ. Թիլգեանը բոլորով նեղ շրջանակի վայրկեան երպին, որ արդէ բան չէ եթէ ոչ ստեղծել մարմին մը, որ ամէն կերպով ինքզինք հակադրէ Ազգ. Իշխանութեան ու հակազդէ եւ խանգարէ անոր գործունէութիւնը, գայն անհանելու եւ վերջին հաշիւով անոր տեղը բռնելու անջատողական ձգտումով մը :

Վերը ակնարկուած թիւ 1 — 64 թուղթի կ'ըսէ թէ ստորագրող մարմինը անցեալ վեց ամիսներու ընթացքին գրած է անյետաձգելի հրատապ դարձած հարցերով : Ձիշդ է թէ հրատապ դարձած հարցեր գոյութիւն ունին, բայց արդեօք անոնք այս մարմնի ծնունդն են միայն հրատապ դարձան, թէ հրատապ էին արդէն անկէ շատ առաջ : Ո՞ւր էին ժողովուրդին անունով խօսղ «արժանաւոր ներկայացուցիչներն» ու գաղութին բոլոր հրատապ հարցերով հետաքրքրբը — ուղ ազգայինները 1963 Դեկտեմբերի վերջաւորութենէն մինչեւ 1964 Մարտի սկիզբները, երբ մեր պատուական ժողովուրդին զաւակները, հրացանաձգու — թիւններու սարսափէն բռնուած, Ազգ. Առաջնորդարան կ'ապաստանէին եւ ապահով վայրեր կ'որոնէին : Այդ ազգայիններէն քանի՞ հոգին արդեօք եւ ազգային պարտականութեան զգացումի ի՞նչ աստիճանով ծանօթ տագնապի ծանր օրերուն ներկայացաւ Ազգ. Առաջնորդարան, իր ալ ծառայութեան բաժինը առաջարկելու համար ամէն տեսակի գործնական եւ բարոյական օժանդակութեան կարօտ մեր հայրենակիցներուն :

Այդ տագնապալի օրերու ծանր ցնցումէն որոշ չափով սթափելէ անմիջապէս ետք, երբ այլեւս ապահովաբար մեր հայրենակիցները առ նուազն փրկուած էին ֆիզիքական կորուստի վտանգէն, Ազգ. առաջնորդարանը իր անմիջական ժառանգութեան առարկայ գործուղ ազգայիններու / ստացուածքները փրկելու հարցը, եւ յաջողեցաւ կարգադրել որ փախչող բոլոր ազգայինները անխտիրապէս ի վիճակի ըլլան քաղաքին թրքական բաժնին մէջ դանուող եւ իրենց պատկանող խանութներուն ու բնակարաններուն մէջ մնացած ապրանքներն ու կարասիները վերստանալու, ստեղծուած պայմաններու սահմանին մէջ բնականաբար : Ազգ. առաջնորդարանի այս ձեռնարկը փոխանակ դնահատելու եւ քաջալերելու՝ դանուեցան մարդիկ, որոնք առանց ամչնալու աչքերնին արդելք հանդիսանալ որ ազգայիններ չկարենան իրենց գոյքերուն, միեւնոյն ատեն թոյլ տալով որ իրենց ազգականներն ու պարագաները օգտուին Ազգ. Առաջնորդարանի ապահոված կարգադրութենէն : Արդիւնքը յայտնի է բոլորին : Անոնք որ փութացին օգտուիլ եղած կարգադրութենէն, այսօր ի վիճակի են իրենց վերադարձած հոգ չէ թէ յաճախ փոքր ստացուածքով ապրուստի միջոցի համար փոքր կարիք մը կազմել դէթ եւ չահիլ իրենց օրական հացը :

Երբ, դարձեալ, պատկան իշխանութեան թելադրութեամբ ու դիտութեամբ, եւ Ազգ. Առաջնորդարանի նախաձեռնութեամբ միջոցներ ձեռք առնուեցան արձանագրելու համար թրքական չրջանին մէջ մեր ազգայիններուն սեփականութեանց արժէքն ու եղած կորուստները, Ազգ. Առաջնորդարանը դարձած էր կեդրոն ազգային եռուն գործունէութեան եւ ժողովրդային յոյսի : Ի տես այս բոլորին, կորուսեալ վարկ մը փրկելու չատ ըմբռնելի մտահոգութեամբ ազգին «արժանաւոր » «ներկայացուցիչը » երկուքի մասւ : Արդի՞նք : Արդիւնքը եղաւ այն, որ հրապարակի վրայ դարձեալ լսուեցան թմրկահարութեանց խժալուր ձայները, պատգամելով որ Ազգ. Առաջնորդարանի կատարած գործը ապօրինի է :

Գալով Բարեխնամ կառավարութեան կողմէ գործոցչութեան նպատակով վերջերս Համայնքին նուիրուած ութ արտաւար հողամասին, կը փափաքինք ապդին բոլոր գաւառներուն հաղորդել թէ Ազգ. Իշխանութիւնը նախապահ Մակարիոս Արքեպիսկոպոսին յատուկ կերպով չնորհակալութիւն յայտնելէ եաք պարզեց իր տեսակէտը այս մասին եւ ներկայացուց իր վերապահութիւնները հա — մայնքին նուիրուած կալուած մը անկապակից մարմինի մը կողմէ՝ իր անունին արձանագրել տալու կասկածելի փորձին դէմ, քանի որ գոյութիւն ունեցող օրէնքներու հիման վրայ նման կալուած — ներ չեն կրնար ըստ կամս արձանագրը — ուիլ, այլ միայն եկեղեցւոյ անունին :

Ազգ. Իշխանութեան դէմ հակադրուելու միտումով մէջտեղ բնկած այս մարմինը արդէն իսկ իր հրապարակային առաջին եւ ձախորդ արտայայտութեամբ չի քաշուիր երբեք մատնանիշ ընելէ, իր իսկ խոստովանութեամբ, իր անջատողական դիտումը, երբ, անդրադառնալով ակնարկուած հողամասին, կ'ըսէ թէ անկա « պիտի օգտագործուի Նիկոսիոյ հայ վարժարանի չինութեան եւ համայնքային այլ նպատակներու համար » :

Այս յայտարարութեան մէջ ուշադիր ընթերցողին առջեւ երկու յատկանշական կէտեր կը պարզուին : Առաջին՝ Ազգային Մելիքեան – Ուզունեան վարժարանը կ'որակուի իբրեւ « Նիկոսիոյ հայ վարժարան » : Երբուընէ՞ ի վեր այս կոչումը : Ի՞նչ է ներքին իմաստը այս փոփոխութեան եւ ո՞ւր մնաց բարեբար Մելիքեանններու եւ Ուզունեաններու ձայնը այս առթիւ : Երկրորդ՝ խոստովանութիւնը թէ յիշեալ հողամասը պիտի օգտագործուի նաեւ «համայնքային այլ նպատակներու համար» : Ի՞նչ են արդեօք այս համայնքային նկարագիր կրող այլ նպատակները : Տեղական մամուլը եւ պետական ոստիկանութիւնն իսկ, իր տեսակէտը, ոչ մէկ ակնարկութիւն ըրին ... այդ այլ բաներուն մասին : Այս «վարչութիւնը» առանց ժողովրդային բուռն քննադատութեան եւ ցասումին ենթարկուելու վախին կրնա՞յ արդեօք բաց ճակատով հրապարակ գալ եւ սեւով ճերմակի վրայ յայտնել թէ ի՞նչ այլ նպատակներ են անոնք :

Կիպրահայ Թեմը ունի կաւոնագրութիւն մը, վաւերացուած Մեծի Տանն Կիլիկիոյ Կաթողիկոսէն, որ մեր թեմին ներքին անկախութեան եւ ազգային – եկեղեցական առանձնաշնորհումներուն փաստաթուղթն է : Ազգ. իշխանութեան կանոնական մարմիններէն եւ Մեծի Տանն Կիլիկիոյ կաթողիկոսէն զատ ոեւէ իրաւունակոչ անձ կամ «վարչութիւն» իրաւունք չունին եւ չեն կրնար ունենալ զայն փոխարինելու կամ վերիվայր շրջելու :

Կիպրահայ գաղութի բոլոր գործերն ու հարցերը կը տնօրինուին Ազգ. Սահմանադրութեան հիմնական սկզբունքներուն եւ Թեմիս կանոնադրութեան, որ — մադրութիւններուն համաձայն : Եւ ոչ մէկ օրուան կամ արդիւնք կրնան բերել իրաց այս բնական ընթացքը այլեւայլ սեղմումներու, ազդեցութեանց ու միջամտութեանց ենթարկելու ապարդիւն ճիգերը, քանի որ նոյն ինքն նախապահ Մակարիոս Արքեպիսկոպոս բազմիցս ապահովցուցած է Ազգ. Իշխանութեան ներկայացուցիչները թէ բարեխնամ կառավարութիւնը ոչ մէկ մտադրութիւն ունի միջամտելու մեր ներքին ազգային – եկեղեցական հարցերուն մէջ :

Ժողովուրդին չահերու պաշտպանութենէն ճառող ու անոնց հանդէպ նախանձախընդիր երեւցող պարոնները այդ չահերուն աւելի լաւ ծառայած կ'ըլլան, եթէ մէկ կողմ դնեն իրենց դանազան հաշիւ — ներն ու անջատողական ձգտումները, եւ ազգային դիտակցութեան, հաւաքական չահերու ծառայութեան դպացումով, միասիմ ու միասիրտ բոլորուին մեր ժողովուրդի անսասան պահպանման ամուր միջնաբերդը եղող մեր Մայրենի Սուրբ Եկեղեցիին չուրջ, միասնաբար ու եղբայրօրէն աշխատիլ ամրոզելու դաղութիս յաւերն ու դժուարութիւնները :

ԴԻԻԱՆ

ԱԶԳԱՅԻՆ ԱՌԱՋՆՈՐԴԱՐԱՆԻ

5 Նոյմբեր, 1964

ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ

ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐԸ ՄԻՒՆԻԻԻ ՄԷՋ

Միւնիխի մէջ Հոկտ. 31ին խանդավառութեամբ տօնուած է Հ. Յ. Դաշնակցութեան 74ամեակը : Նախագահած է ընկեր Քոչարեան եւ բանախօսած՝ ընկեր Գրիգոր Պալըզճեան : Ներկայ եղած է հոծ բազմութիւն մը : Երգ, արտասանութիւն եւ հայկական պարեր տաք մթնոլորտ մը ստեղծած են :

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ՆԱՐԴԵԱՆ ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԵԱՆՑ

Համակիրներու թելադրութեանց ընթացք տալով՝ կը բանայիք « Նարդեան հրատարակութեանց Բաժանորդագրութիւն մը : Առաջին արթիւ պիտի հրատարակեիք .

1.— ԼՈՒՍԱՄԱՏԵԱՆ, հէքեաթ եւ բանաստեղծութիւն, (ասով կ'ամբողջանայ Մադկամատեան եւ Վարդամատեան շարքը, հրատարակուած ,— երրորդ հատորն է այս) :

2.— ՆԱՐԴԵԱՆ ՇԻՓԵՐ Ի ՍՈՒՐԲ ԱՐԵՑՈՒԹԻՒՆ, գրական վերլուծումներ, (այս շարքին առաջին հատորն է *Նարդեան Շիթեր կանանչ Բաժակով*, հրատարակուած ,— շարքը կը շարունակուի մինչեւ հինգ հատոր) :

3.— ՅԱՆՈՒՆ ՄԵՍՐՈՊ ՄԱՇՏՈՑԻ, ի պաշտպանութիւն հայ լեզուի, (այս հատորը առաջինն է այն շարքին, որ պիտի բաղկանայ 12 հատորէ) :

4.— ՁԱՆԿԵՐՍ ԲԱՑԱԾ, գրական մարտ՝ բարկացած կատուի մը պատկերով, (այս հատորը շարքին երկրորդն է, առաջինը *Նիպակամարտ*՝ հրատարակուած ,— կը շարունակուի) :

Տպագրութիւնը պիտի սկսիք՝ երբ ունենաք 25 բաժանորդ, որոնց իւրաքանչիւրը պիտի վճարէ 200 փրանսական նոր փրանք :

Հեղինակի մը միակ ուրախութիւնն է հրատարակուած տեսնել իր աշխատանքը : Անտիպ որեւէ աշխատանք շատ քան կը կորսնցնէ իր արժէքէն, որովհետեւ չի կրնար օգտագործուիլ իր ժամանակին մէջ : Այսպէս արդար է որ ամէն գրող փափաքի, դեռ իսկ չմեռած, թոյլ չտալ որ մեռնի իր մտքին ծնունդը ,— անտիպ կը նշանակէ մեռած :

Անոնք որ բանիցս իրենց բարեկամութիւնն ու համակրանքը յայտնած են իրենց խօսակցութեան մէջ կամ նամակներով՝ թելադրելով ի լոյս ընծայել բոլոր աշխատանքներս հատոր առ հատոր , ահա լաւագոյն առիթը գործադրելու իրենց փափաքը :

Պատուակալ բաժանորդ պիտի համարուին այն բաժանորդները, որոնք կը մասնակցին հրատարակչական այս «արշաւին»՝ վճարելով 200 փրանք, — փոխարէն պիտի ստանան վերը յիշուած հատորները, որոնք լոյս պիտի տեսնեն մէկ տարուան ընթացքին : Պատուակալ բաժանորդներուն անունները պիտի հրատարակուին *Ցառաջի* մէջ, ապահովութիւն տալու համար իրենց հրապարակաւ :

Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (87)

ԿԵՐԻ ** ** ԱՍՏՂԵՐԸ

— Անշուշտ, — պատասխանեց Սելիմ, — այնքան սիրուն է այս մանուկը՝ կարծես Սամսպուլ ծնած ըլլար :

Գրիգոր չուրջը կը դիտէր վրանին մէջ : Կապոյտ մետաքսի ինչպիսի չռայլութիւն մը կար : Գետինն ալ ծաղկազարդ հաստ գորգեր : Վրանին վրայ կլոր, առանց ապակիի պատուհաններ կային. անոնցմէ մէկէն Սուլթանը Սրբուհի Մարգարիտային կրնար դիտել : Վրանին պատերուն չուրջ բարձեր չարուած էին նստելու համար :

Վրանին մէջ միայն երեք իշխաններ մնած էին. եղ. Գէորգ, Վերպէօզի եւ Վաղենտ Թէօրէօք, յետոյ սանտուն եւ Գրիգոր, որուն չքեղ հագուստէն՝ գլուխ նապանը մանուկ Թագաւորին մանկաւարիկը կարծած պիտի ըլլայ : Հոն էին գեռ Սուլթանին երկու որդիները, երկու փաշաներն եւ Թարզմանը :

Սուլթանը գայեակին վերադարձուց մանուկ Թագաւորը, ու չարունակեց դիտել զայն մեծ հաճոյքով, անոր դէմքն ու խարտեաշ մազերը չոյելով :

— Ինչ սիրուն, ինչ կայտառ է, — կ'ըսէր չարունակ :

Ապա Թարզմանը սկսաւ լատիներէն խօսիլ :

— Վեհափառ Սուլթանը կը հաճի յայտարարել՝ թէ մանուկը սիրուն է. հրեշտակներու նման, ու կայտառ՝ ինչպէս այսօրուան արշալոյսին բացուած արեւելեան վարդը :

— Ուրախ եմ դինքը տեսնելու, — չարունակեց նորէն Սուլթանը, — վերադարձուցէք դինքը Թագուհիին եւ ըսէք թէ անոր հայրը պիտի ըլլամ փոխանակ իր հօր, ու սուրս անոր ու ազգին վրայ հովանի պիտի մնայ մինչեւ վերջ :

— Նորին Վեհափառութիւնը չատ ուրախ է, — կը բացատրէր Թարզմանը, — իրրեւ թէ իր որդին տեսած ըլլար : Զինքը իբր իր որդին կ'ընդունի, ու իր ութերեքակալ հովանաւոր թեւերը պիտի տարածէ անոր վրայ : Ըսէք այս բառերը Վեհափառ Դշխոյին, ու տարէք իրեն Նորին Վեհափառութեան ամենասիրալիր ողջոյնները :

Սուլթանը կեռասի դոյն քսակ մը հանեց գրպանէն ու աղնուական չարժումով մը սահեցուց դայեակին ձեռքը :

Ապա անդամ մըն ալ համբուրելով մանկիկը՝ քաղցրաբար բարեւի նշան ըրաւ անոր :

Այս նշան էր՝ թէ Սուլթանը դոհ մնացած էր ու փափաքը կատարուած կը համարէր ու կրնային մեկնիլ :

Ամէնքը ուրախութեամբ կը չնչէին : Սանտուն դրեթէ վազելով տարաւ դուրս մանկիկը :

Վրանէն ելան :

Փաչաները քաղցրութեամբ իշխաններուն թեւերէն բռնեցին .

— Այս իրիկուն Վեհափառ Սուլթանին հիւրերն էք. մեզի հետ պիտի ճաշէք : Մանուկ Թագաւորը տանող չքախումբն ալ թող վերադառնայ յետոյ. սեղանը արդէն պատրաստ է :

— Կիպրոսի դինի ունինք, — ըսաւ անուշութեամբ սեւամօրուս երիտասարդ փաչա մը :

— Ու այսօր մենք ալ պիտի կարենանք ձեզի հետ բաժակ դարնել, — ըսաւ կարմիր մազերով նոյնպէս երիտասարդ փաչա մը զուարթութեամբ, որուն դէմքը այնքան չէչոտ էր իբր թէ բանակին բոլոր ճանճերը անոր դէմքին վրայ անցուցած ըլլային դիւերը : Ոչ ժժմակի ձեւով փաթթոցը, եւ ոչ ալ ոսկի փետրակալը կրնային դեղեցկացնել անոր դէմքը :

— Մանուկ Թագաւորին ընկերէ, — ըսաւ Վաղենտ Թէօրէօք Գրիգորին :

Ու փաչայի մը թեւը մտած աներեւոյթ եղաւ վրանի մը մէջ :

Արեւը արդէն Պուտայի լեռներուն ետեւ մտած էր այն ատեն, ու երկնքին ամպերու հրեղէն կարմրութիւն մը կը ցոլար :

Մանուկ Թագաւորը դարձեալ կառք նստաւ, այ Թաթիկով բարեւ ընելով փաչաներուն ու հունդարացի իշխաններուն. ապա ոսկեզօծ կառքը մեկնեցաւ դինուորներու չոք եաչա դոչումներու մէջեւ. վեր ուղղուեցաւ դէպի Պուտայի բերդը :

Ի.

Գրիգոր կառքին ետեւէն կը ձիավազրէր :

Փայտաձեռն Զեմէկի առջեւէն կը քալէր տարեցներուն հետ, երիտասարդները ետեւէն :

— Սառուպակէս այս Թուրքերը այնքան ալ վայրագ չեն եղեր, — կը խօսակցէին դուարթօրէն ,— կը յարգեն հունդարացիները : Գերմանացիները աւելի ստոր են :

Գրիգոր Զոլթայիի եւ Մեքչէկիի ետեւէն կը ձիավարէր դիւրութեան զարնող կարմրահեր երիտասարդի մը հետ, որուն հետ մեկնելու ժամանակ ծանօթացած էր :

ԿԵԶԱ ԿԱՐՏՈՆԻ

(Շար.)

Այրի Տիկին Գառնիկ Գէորգեան ,
Տէր եւ Տիկին Ժիրայր Կիւմիւշեան եւ զաւակը ,
Օրիորդ Աննա Մաուի Գէորգեան ,
Սրտի անհուն վիշտով կը ծանուցանեն կսկծալի մահը իրենց սիրեցեալ ամուսնոյն, հօր եւ մեծ հօր՝

ԳԱՌՆԻԿ ԳԷՈՐԳԵԱՆԻ

որ տեղի ունեցաւ յետ կարճատեւ հիւանդութեան , Կիրակի , 15 Նոյեմբերին :

Յուղարկաւորութիւնը պիտի կատարուի Շաբաթ 18 Նոյեմբեր , ժամը 10ին , Փարիզի Ս . Յովհ . Մկրտիչ եկեղեցւոյ մէջ, եւ պիտի փոխադրուի էֆինէի գերեզմանատունը, ամփոփուելու իր ընտանեկան դամբարանին մէջ :

Յ . Գ .— Մասնաւոր մահագդ ղրկուած չըլլալով , կը խնդրուի ներկայիս իբր այդ նկատել :

ՀԱՅ ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉԻ

Տարեկան ցերեկոյթ–պարահանդէսը
Փետրուար 7ին, Ամպասատէօրի սրահին մէջ :

ՀԱՅ ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉԻ ՕՐԸ
Մայիս 16ին
Սորպօնի մեծ Ամփիթատրոնին մէջ

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱԻ

Համախարբերդցիական Միութեան Ֆրանսայի չրջանի 1965ի օրացոյցը , ճոխ բովանդակութեամբ՝ նուիրուած Մեծ Եղեռնի յիսնամեակին :
Գինն՝ 2 Ֆրանք 50 :
Դիմել մասնաճիւղերու վարչութեանց կամ կեդր . վարչութեան հասցէին :
S. DER-MARDIROSSIAN
16, Rue Barbaroux, MARSEILLE (1er)

ՀԱՅ · ԲՈՑԺ

ԺՈՂ . ԱՄՍԱԹԵՐԹ ԲԺՇԿՈՒԹԵԱՆ
Խմբագիր՝ Շ . ՆԱՐԴՈՒՆԻ

———o———

Ամսուկին յանձնուած է ՀԱՅ – ԲՈՑԺԻ ներկայ տարուան երկրորդ վեցամսեայ հատորը : Այս բացառիկ հրատարակութիւններով ջանք կը թափուի չահիլ կորսուած ժամանակը : Մեր նպատակն է մէկ տարի առաջ անցնիլ՝ վերահասարակելու համար պարբերական կանոնաւոր հրատարակութիւնը : Շատ կը խնդրենք մեր բարեկամներէն՝ դիւրացնել մեր աշխատանքը, չվնասել այս իրապէս հանրօգուտ ձեռնարկին : ՀԱՅ – ԲՈՑԺԻ բաժանորդագրութեանց անկանոն վճարումնե – րըն են, որ անկանոն կը դարձնեն հրատարակութիւնը :

Շնորհակալութիւն բոլոր այն բաժանորդներուն, որոնք իրենց համակրանքը կը յայտնեն՝ դնահատելով կատարուած աշխատանքը, կանոնաւոր վճարելով իրենց բաժնեգինը, պոհունակութիւն յայտնելով բովանդակութեան համար , վստահութիւն յայտնելով խմբագրին՝ առանց վախնալու թէ կը դադրի թերթը եւ կը կորսուի իրենց տասնեւհինգ ֆրանքը :

Ներողութիւն՝ եթէ խմբագիրը չի կըրնար պատասխանել հասած բոլոր նամակներուն, ոչ ալ նամակ գրել՝ բաժնեգին պահանջելու համար : Խմբագիրը ծանրաբեռնուած է բեռնակիրի մը չափ :

Ուժ տալ ՀԱՅ – ԲՈՑԺԻ, կը նշանակէ դիւրացնել հրատարակիչին ոչ միայն խմբագրական, այլ եւ գրական աշխատանքները, օգտուելով անձնազոհ :

Բաժանորդագրութիւնը՝ տարեկան 15 Ֆրանք Ֆրանսա, 20 Ֆրանք արտասահման :
Դիմել խմբագրին անունով ,
Հասցէին վրայ աւելցնել Յառաջ :
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

Կ'ՈՒԶՈՒԻ

Երիտասարդ մը խանութի մը մէջ աշխատելու համար, նախընտրաբար կառք վարել գիտցող : Դիմել :—
PARIS - CALIFORNIE
58, Rue de Cléry — PARIS (2e)

« ՅԱՌԱՋ »Ի ԲԱՐԳԱՒԱՃՄԱՆ ՀԱՄԱՐ

Մէն Տիկին մը յիսուն ֆրանք կը նուիրէ իր ամուսնոյն յիշատակին :

ՑԵՐԵԿՈՅԹ

ՆՈՒԻՐՈՒԱԾ
ՍԱՍՈՒՆԻ ՀԵՐՈՍԱՄԱՐՏԻ
ՅՕՐԴ ՏԱՐԵԴԱՐՁԻՆ

Կազմակերպուած Փարիզի Հ . Յ . Դ . « Քրիստափոր » խումբի կողմէ , հովանաւորութեամբ Փարիզի Շրջ . Կոմիտէին :
Այս կիրակի կ'սկսի եւ ժամը 16–23 , Մշակոյթի տան մէջ , 17 Րիւ Պլէօ
Փարիզ (9)
կը նախագահէ՝ Ընկ . ԿԱՐՕ ՄԵՀԵԱՆ
կը խօսի Ընկ . ԱՇՈՏ ԻՍԱՀԱԿԵԱՆ
հերոս Մուրատի մասին խօսք կ'առնէ՝
ՏՈՔԹ . ԱՐՇԱԿ ՊՕՂՈՍԵԱՆ
Գեղարուեստական բաժին .— Արտասահմանէն՝ Ընկ . Զ . Գազանճեան , մէ – ներդ՝ ընկերուհի Աստղիկ Քէօսէեան : Մենապար , երգ , արտասահմանէն՝ Օր . Մարգարիտ Հանչերեան :
Նուագ՝ Հայկ . երգերու եւ պարերու սալեր :
Ընկերահամակրական ջերմ մթնոլորտ : Պիւֆէ , բոլորին մատչելի :
Մուտք 2 ֆրանք
Կը հրաւիրուին Փարիզի եւ չրջաններու քոյր միութիւններն ու հասարակութիւնը :

ՓԱՐԻԶԻ ՀԱՅ ԱՒԵՏԱՐԱՆԱԿԱՆ ԵԿԵՂԵՑԻ

ԿԻՐԱԿՆՕՐԵԱՅ ՊԱՇՏԱՄՈՒՆՔ՝
ԺԱՄԸ 10,45ԻՆ
Այս կիրակի կը խօսի՝
ՊԱՏ . ՌՈՒԲԷՆ ԳԱՅԵԱՅԵԱՆ
8 BIS, RUE DES TERNES
PARIS (17e)
Métros : Porte Maillot ou Champerret

ՏՕՆԱԿԱՆ ՕՐԵՐԸ

ԿԸ ՄՕՏԵՆԱՆ

ՆԱՃԱՐԵԱՆ

ՆՊԱՐԵՂԷՆԻ ՄԵԾ ՎԱՃԱՌԱՏՈՒՆԸ

Կը հաղորդէ իր հին եւ նոր յաճախորդներուն խանութին վերաբացումը բոլորովին նորոգուած :

— * —

ՀՈՆ ԿԸ ԳՏՆԷՔ ԻՆՉ ՈՐ ՉԵՐ ՄՏՔԷՆ Կ'ԱՆՑՆԻ :

Ընտիր ապուխտ , կարուած յատուկ մեքենայով :

Ամէն տեսակ նպարեղէն եւ համեմ , արեւելեան աղանդերներ , Հալէպի պիստակ , կաղինի , նուշի միջուկ , ֆաֆահիւէք , դդումի կուտ թարմ , Մալաթիայի խաղողէ պատրաստուած պէմպէզ եւ թահին :

Բոլոր խմիչքները զոյս կը փափաքիք , Շամբանեքէն օղի եւ բոլոր ախորժաբեր խմիչքները (ափերի – թիֆ) :

ԾՐԱՐՆԵՐՈՒ ԱՌԱՔՈՒՄ
ՖՐԱՆՍԱ ԵՒ ԱՐՏԱՍԱՀՄԱՆ

Մաքուր եւ արագ սպասարկութիւն Ամէն օր նոր ապրանքներ :

—*—

ՆԱՃԱՐԵԱՆ
Maison NAJA
SPÉCIALITÉS FRANCO - ORIENTALES
Alimentation — Confiserie
Conserves — Fruits secs
Légumes secs — Epices
12, RUE DE l'ARC
MARSEILLE (1e)
Téléph. : 20-87-69

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՅԱՅՏԱԳԻՐ

ԾՐԱՆՍ · ՋԱԶՆԱՍՓԻՒՌԻ
ՖՐԱՆՍ – ՓԻԼԻՊԻՒՐ ԿԱՅԱՆԷՆ

Նոյեմբեր 21 : Ժամը 23ին , Ժան Փելլիսիէ պրոյց մը պիտի ունենայ Պրիսաքի դուքսին հետ : Նիւթը՝ « Հայերու նպաստը Ֆրանսայի » :

Այս պրոյցին պիտի յաջորդէ խօսակցութիւն մը՝ Փրոֆ . Ֆրէտէրիք Ֆէյտիի հետ , Սասունցի Դաւիթի չուրջ :

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ԵՐԵԿՈՅԹ

Հ . Յ . Դ . ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ
ՊՕՄՈՆԻ ՏԱՐԵԿԱՆ
ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ԵՐԵԿՈՅԹ

Հովանաւորութեամբ Հ . Յ . Դ . Պօմոնի « Զաւարեան» ենթակոմիտէի :

Այս Շաբաթ ժամը ճիշդ 21ին , Պօմոնի Ս . Սահակ – Մեսրոպ սրահին մէջ :

Կը նախագահէ Պ . ԳՐԻԳՈՐ ՊԱՂՏԱՍԱՐԵԱՆ :

Կ'արտասանեն ընկ . Սեդա Թիւրէլեան, Վերգինէ Նազարեան, Վանիկ Նազարեան, Յակոբ Հայթայեան :

Նուագ .— Ընկ . Րաֆֆի Արզումանեան :

Իր նոր յայտագրով , Հ . Յ . Դ . Նոր Սերունդի « Ե . Զարենց» պարախումբը , առաջին անգամ ըլլալով իր մասնակցութիւնը կը բերէ Հ . Յ . Դ . Նոր Սերունդի « Սիամանթօ» խումբը , ներկայացնելով դաւեչտ մը « ՊԱՇՏՕՆՍ ԽՈՒՄԲԱԼ Է »

Ու հանդէս կուգա յիր ծանօթ պարախումբը : Մուտք 3 ֆրանք

Խօսնակ ընկ . Լեւոն Գըլըճեան :

Հ . Յ . Դ .

ՊՕՄՈՆ .— Հ . Յ . Դ . Զաւարեան կենթակոմիտէի վարչութիւնը, ընկերական ընդհ . ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր ընկերները այս կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 3ին, սովորական ժողովասրահը : Խիստ կարեւոր օրակարգ : Բացականները նկատի կ'առնուին :

ՀԱՅ ԳՐՈՂՆԵՐՈՒ ԸՆԿԵՐՈՒԹԻՒՆ

ՀՐԱՊԱՐԱԿԱՅԻՆ ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ

Այս Ուրբաթ , ժամը 20·30ին, « Ռեժան » սրճարանի վերնայարկը, (*Մէթրօ Քաւէ*) :

Կը խօսի՝
ՓՐՈՖ . ԽԵՐԵԱՆ
Նախկին տեսուչ Սայկոնի համալսարանի
ԾԱՅՐ . ԱՐԵՒԵԼՔԻ ՀԱՐՑԵՐԸ
(Ֆրանսերէն լեզուով)

Կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ :

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Ս . Խաչ Ընկերակցութեան տարեկան պարահանդէսը Փետրուար 28ին :

ՄՈՒՐԱՏ - ՌԱՓԱՅԷԼԵԱՆ
ՆԱԽԿԻՆ ԱՇԱԿԵՐՏԱՑ ՄԻՈՒԹԻՒՆ

ՏԱՐԵԿԱՆ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

ԶՈՒԱՐԹ ՄԹՆՈԼՈՐՏ
Մայրամուտէն մինչեւ կէս գիշեր
ԿԻՐԱԿԻ՝ ԴԵԿՏ · 13 , ԺԱՄԸ 17Է՝Ն 24
3, AVENUE GABRIEL Ambassadeurs Métro : CONCORDE
ՊԷՌՆԱՐ ՏԻՏԻՃԵԱՆ
Ժողովրդական եւ Արդիական Պարերու Իր Մեծ Նուագախումբով
ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ՃՈԽ ԵՒ ԸՆՏԻՐ ՅԱՅՏԱԳԻՐ
ԱՆԱԿՆԿԱԼՆԵՐ ԽԱՂԵՐ ԶՈՒԱՐՃԱԼԻՔՆԵՐ
ATTRACTIONS BAR BUFFET

ՄԵԾ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

Կազմակերպուած Ալֆորվիլի Ս . Պօղոս–Պետրոս եկեղեցիի կրթ . Մարմնին կողմէ , ի նպաստ տեղւոյն հայ վարժարանին :
Կիրակի Նոյեմբեր 22 , երեկոյեան ժամը 16էն մինչեւ կէս գիշեր :
SALLE DES FETES, RUE VOLTAIRE
Կը նախագահէ Ալֆորվիլի երեսփոխան – քաղաքապետ
RAOUL BLEUSE
Նուագախումբ՝ ՊԵՐՆԱՐ ՏԻՏԻՃԵԱՆ
Հայկական տաք մթնոլորտ եւ չամփուրով խոռոված :
Մուտք 5 ֆրանք

ՅԱՌԱՋ
ԿԱՐԴԱՑԷ՛Ք , ՆՈՒԻՐԵՑԷ՛Ք ԱՅՍ ԳԻՐՔԵՐԸ

Շ · ՄԻՍԱՔԵԱՆ	Օրեր եւ ժամեր	20 ֆր·
Ժ · ՄԻՍԱՔԵԱՆ	Բուռ մը Տոմս	15 ֆր·
ՇԱՀԱՆ ՇԱՀՆՈՒՐ	Նահանջը առանց երգի Յարալէզներու Դաւանաւուրիւնը	7 ֆր· 7ֆր·
Մ · ԻՇԽԱՆ	Ոսկի Աշուն (*բանաստեղծ .*)	10 ֆր·
ՎԱՀԷ ՔԱՋԱ	Կարքը	5 ֆր·

ԱՌԱՔՈՒՄԻ ԾԱԽՔԸ ԳՆՈՐԴԻՆ ՎՐԱՅ
ՅԱՌԱՋ

ՀԱՐԱՁ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925
R. C. Seine 57 A 2731

Tél. : PROvence 86-60
C.C.P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝ Տար· 60 Ֆ· Վեցամսեայ՝ 35 Ֆ·
Արտասահման՝ Տար· 80 ֆր· Հատը 0·30 Ֆ·

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ
19
ՆՈՅԵՄԲԵՐ
JEUDI
19 NOVEMBRE
1964

LE NUMÉRO : 0,30 FR.

40ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 10164

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

40e ANNÉE — N° 10.164

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ԴԱՌՆ ՃՇՄԱՐՏՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

—o—

Թուրքիոյ արտաքին նախարար Ֆէրիւ – ման ճէմալ Էրքինի այցելութիւնը կը – թմլինի նոր վարիչներուն նոր դարձա – կէտ մը կը կազմէ թուրք-եւրոպական յարաբերութեանց մէջ։ Աւելի ճիշդը յե – տադարձ մը՝ դէպի հին սկզբերը ։

Թուրք Հանրապետութեան 41րդ տարե – դարձին առթիւ պետական պաշտօնաթեր – թը՝ «Իպվեստիա»՝ խմբագրականով մը իր ողջոյնի խօսքն ըսելէ վերջ, կ'ոգեկո – չէ Լենինի եւ Մուսթաֆա Քեմալի սէ – րող եղբայրակցութիւնը այն բախտո – րոշ օրերուն, երբ «թուրք բանուորներն ու գիւղացիները հայրենասիրական պայ – քար կը մղէին օտար դիւրատիչ տարրե – րու », այսինքն «անգլեւֆրանսական զը – րաւող ուժերուն» դէմ ։

«Իզվեստիա» կը յիշէ նաեւ Խ. Միու – թեան արտաքին գործավար Զիչերինի պատասխանը Մ. Քեմալին .— « Միշտ բարեկամութեան ձեռք կ'երկարենիք իր ազատութեան համար կռուող ժողո – վուրդներուն »։

Մոսկուա իր բարեկամական ձեռքը կ'երկարէր ոճրագործ Իթթիհատի ար – ժանաւոր ժառանգորդներուն ճիշդ այն օ – րերուն, երբ նորագոյտ Հայաստան իր վէրքերը դարմանելու, պատերազմի ա –ւերները անհետացնելու , ոչինչէն պե – տութիւն ստեղծելու համար ղեկավարդկա – յին ճիգերը կ'ընէր, միս – մինակ, լքե – ալ բոլորէն, «բարեկամ»ներէ եւ հա – րեւաններէ ։

Շնորհիւ Ռուսիոյ օժանդակութեան , Թուրքիա քանդեց Հայաստանի անկախու – թիւնը եւ 1921 Մարտ 16ին Մոսկուայի մէջ կնքուած դաշնագրով, Խ. Միութիւ – նը նուիրագործեց հայկական հողերու բռնագրաւումը մեր դարաւոր դահիճին կողմէ ։

Մուսթաֆա Քեմալ մեծապէս գնահա – տելով բոլշեւիկ Ռուսիոյ աջակցութիւնը, Լենինի ուղղուած նամակով մը կ'ըսէր . « Ռուսիոյ հետ մեր եղբայրական միու – թիւնը մեծագոյն կռուանն է Թուրքիոյ համար, իր անկախութեան պայքարին մէջ » (տե՛ս Իզվեստիա, 29 Հոկտ· 1964) ։

Բացառիկ պատեհներ ընծայեցին թուրք նախարարին կրեմլինի նոր վարիչները , ամէն գնով զայն սիրաշահելու համար ։ Նոյնիսկ Թրքական պատուիրակութիւնը Անգարայէն Մոսկուա փոխադրուղ խոր – հրդային օդանաւին մէջ ղրկին սահուն թուրքերէն խօսող երիտասարդ ու ղեկե – ցիկ ռուս աղջիկ մը, իբրեւ հիւրամեծար ։

Թուրքերը ներկայացած այս բացառիկ արիքէն օգտուեցան՝ կիպրոսի մասին Ռուսիոյ օժանդակութիւնը ապահովելու համար ի նպաստ իրենց ։ Մակարիոսի մերձեցումը Մոսկուայի հետ՝ մեծապէս ջայնացուցած էր պիրենք ։ Կը թուի թէ այս ուղղութեամբ որոշ խոստումներ ըս – ացան Կրոմիքոյէն ։ Պրաւդայի խմբա – գրապետը հաւաստիք տուած է թուրք լրագրողներուն՝ թէ Խ. Միութիւնը ա – ռարկութիւն չունի կղզիին մէջ դաշնակ – ցային իրաւակարգ մը . հաստատ – ուելուն, սակայն դէմ է օտար պինուր – ներու եւ խարխխներու ներկայութեան ։

Թուրք թերթերը գոհունակութեամբ կ'արձանագրեն, որ Կրեմլին հակառակ է «Ենոսիս»ին, — Կիպրոսի Ցունաստանի կցուելուն ։

Կոմկուսի պաշտօնաթերթ «Պրաւդա»յի խմբագրապետ Պավէլ Սաթեուկով կըրկ – նած է Մոլոթովի եւ Խրուշչեւի այն խիստ կենսական հաւաստիքները թէ Խորհրդ – պային Միութիւնը Թուրքիայէն հողային որեւէ պահանջ չունի եւ պիտի չունենայ երբեք : Ցետոյ աւելցուցած է թէ՝ «Թուր – քիա եւ Թուրք ժողովուրդը պէտք է մի – անդամ ընդ միշտ վերահաստատ ըլլան ա – տոր»։

Էրքինի եւ Կրոմիքոյի միջեւ կնքուած համաձայնութեան մշակութային մասն է միայն, որ հրատարակուեցաւ (Յառաջ , 14 Նոյեմբեր) ։ Տնտեսական եւ քաղաքա – կան համաձայնագրերու մանրամասնու – թիւնները կը պակսին ։

Մշակութային համաձայնութեան առ – թիւ Թուրք մամուլի մէկ մասը մտավա – խութիւն կը յայտնէ՝ բոլշեւիկեան քա – րոզչութեան ապագայ հետեւանքներուն մասին ։ Ուսանողներու փոխանակութիւնը կրնայ ճամբայ հարթել համայնավարա – կան գաղափարախօսութեան տարածման Թուրքիոյ մէջ, ուր կը թուի թէ նպաս – տաւոր հող կայ այդ ուղղութեամբ, մը – տաւորական եւ բանուորական դասա – կարգերու մէջ ։

Թուրք-եւրոպական բարեկամութեան ամրապնդումը ամէնէն առաջ կոչուած է ծանր հարուած մը տալու Հայկական Դատին, որ Մեծ Եղեռնի յիսնամեակի նախօրեակին կրկին հրապարակ կը տըր – ուի համազգային չափանիշով ։ Անգամ մը եւս ցաւով կ'արձանագրենք, որ Թուրքիոյ հողային ամբողջութեան հան – դիսաւոր ապահովութիւնը, այսինքն հայկական բռնագրաւեալ հողերէն ընդ – միշտ հրաժարումը Մոսկուայի հին թէ նոր տէրերու արտաքին քաղաքականու – թեան հիմնաքարը կը կազմէ ։

Այս դառն ճշմարտութիւնը երբեք պէտք չէ անտեսեն բոլոր անոնք, որ մեր Դատի լուծումը կը սպասեն հիւսիսի «խաչա – պաչա քեռի»էն ։

ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԽՐՈՒՇՉԵՒԻ ՅԱՋՈՐԴԸ ՇԵԼԵՓԻ՞Ն

—o—

Ֆիկարօ հերթական սիւնակ մը ունի ուր «երեք աստղի» ստորագրութեամբ կուտայ այն տեղեկութիւնները «ղորս « Իմանիթէ» կը մերժէ իր ընթերցողնե – րուն » ։

Այս անգամ , «Ֆիկարօյի» աշխատակից – ը վերլուծելով կեդր· կոմիտէի վերջին նիստին որոշուած որոշումները եւ հոն ե – ղած փոփոխութիւնները, հետեւեալ խոր – հրդածութիւնները կ'ընէ ։

Երեք տարի է , առաջին անգամ ըլլա – լով, կեդրոնական կոմիտէն դռնփակ նիստ գումարած էր, ի ներկայութեան մօտ 300 ան – դամներուն ։

Խրուշչեւի օրով, նիստերը միշտ «ընդ – լայնուած » էին եւ նիստերուն ներկայ կ'ըլլային գործակիցները, փորձագէտներ, գանազան թեքնիքոկրատներ ։ Այսպէս Հոկ – տեմբեր 14ի դէպքերէն առաջ տեղի ունե – ցած վերջին նիստը , երեք հազար հո – գի անգամ ունէր որոնց մէջ երեք հա – րիւր բուն անդամները կորսուած էին ։

Այս անգամ , ինչպէս գրած էինք երէկ, կեդրոնական կոմիտէն նախ ջնջեց Խրուշ – չեւի օրով տրուած որոշումները ։

Կարեւորագոյն որոշումը որ տրուած է սակայն, այն է որ կը վերաբերի Պրե – զիտիումի կազմին ամբողջացման ։ Պրեզ – իտիումը տեսակ մը քաղաքական բիւրօ է որ Խորհ· Միութեան կուսակցական բուն ղեկավարութիւնն է ։ Հոս երկու նորեր կը մտնեն՝ Պիւոր Շելէպէ եւ բոլոր ղե – կավարներուն կրտսերագոյնը՝ Ալեքսան – տրը Շելեփին, որ 46 տարեկան է միայն ։

Սթալինի օրով, Շելեփին կոմսոմոլի (համայնավար երիտասարդութիւն) ղեկ – ասուր ղեկավարն էր ։ Մտաւորական , պատմութեան, փիլիսոփայութեան եւ դրականութեան բարձրագոյն ուսման հե – տեւած է եւ աւելի քան 15 տարի զբաղած է համայնավար երիտասարդութեան չարժումին հարցերով, թէ Խորհ· Մի – թեան մէջ եւ թէ միջազգային ճակատի վրայ, ի մէջ այլոց Ուսանողներու մի – ջազգային միութիւնը որու կեդրոնն է՝ Փրահա ։

Բերիայի յաջորդած է Պետութեան ա – պահովութեան ոստիկանութեան ղեկա – վարութեան գլուխը եւ 1959էն սկսեալ մինչեւ 1961 պետութեան ապահովու – թեան Կոմիտէին նախագահը զարձած է ինչպէս նաեւ կուսակցութեան եւ կառա – վարութեան հակակշռի գերագոյն կոմի – տէի նախագահ , այլ խօսքով վերին հսկի – չը ղեկավարներու գործունէութեան ։

Ներկայիս կը գտնուայ Պրեզիտիումի անդամ, այսինքն խորհրդային վեց բար – ձրագոյն ղեկավարներէն մէկը՝ Միկոյ – եան, Բրեժնեւ, Կոսիգին, Սուսլով եւ Պոդկորնի

Ալեքսանդր Շելեփին խորհրդային ֆաբրերու նոր սերունդներու յատկանը – չական տիպարն է ։ Ծնած 1918ին, չէ ճանչցած ռուսական յեղափոխութեան գործունեայ շրջանը ։ Քաղաքական դի – տակցութեան իր շրջանը կը սկսի միայն Բ. Աչխարհամարտէն։ Հակասթալինական է, ինչ է որ թելադրած էր Իբ. համա – գումարին, 1962ին, որ Մոսկուայի մէջ յուշարձան մը կանգնի Սթալինի զոհե – րուն ի յիշատակ։ Ճամբորդած է արտա – սահման, Արեւմտեան Եւրոպա եւ Անգ – լիա ։ Պէտք է նաեւ նշել թէ Շելեփին միշտ վերապահ դիրք բռնած է փեքինի հետ տպնապին մէջ ։

Շելեփին, տիպարը խորհրդային նոր սերունդին, կը պատկանի այն դասակար – դին որու համար Մարքս – Լենինեան վարդապետութեան շրջանը անցած է եւ պէտք է վերամշակուի եւ յարմարցուի արդիական յեղաշրջումին ։

Ակնկ կ'երեւի թէ Խրուշչեւի ներկայ յաջորդներու « ծերերու » խմբակը միայն փոխանցման շրջան մը պիտի ապրի եւ հետեւաբար այս նոր ուժին՝ Շելեփինի չուրջ կազմուի Խորհ· Միութեան վաղ – ուան ղեկավարութիւնը ։

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԹՈՒՐՔԻՈՑ արտաքին նախարարը՝ Էր – քին Փարիզ հասաւ եւ տեսնուեցաւ Գոլ – ը Միւրվիլի հետ ։ Երկու նախարարնե – րը համակարծիք են ինչ կը վերաբերի Ատլանտեան Ուխտին, որմէ չատ «յու – սախաբ» եղած է Թուրքիա ։

ԱՆԳԱՐացին կը հաղորդեն թէ կու – սակցութեանց պետերու դռնփակ նիստ մը գումարուած է, իբրեւ հետեւանք սպա – յակոյտի ընդհ· պետ Զօր· Սիւնէի մէկ նամակին, ուղղուած Զօր· Կիւրսէլի եւ Ինէօնիւի իրենց ուշադրութիւնը հրաւի – րելու համար այն «անարդար յարձա – կումներուն» վրայ որոնց ենթակայ է բանակը Ատալէթի անդամներուն կողմէ ։ Ցոյցեր ալ տեղի ունեցած են ուսանողնե – րու կողմէ որոնք վառած են այն թեր – թերը որոնք դէմ արտայայտուած են 1960 Մայիս 27ի յեղափոխութեան ։

ԱԼՊԱՆԱԿԱՆ Զերի ի Փափիւլիք հա – մայնավար պաշտօնաթերթը երկար ամ – բաստանագիր մը հրատարակած է Իտա – լիոյ համայնավար կուսակցութեան եւ մանաւանդ Փալմիրօ Թոլիաթթիի դէմ ։ Անգամ մը եւս կը դատապարտէ խորհըր – դային «հերճուածը» եւ կը դնէ թէ մի – ջազգային բանուորական չարժումին մէջ, ներկայիս վերաքննականներու երկու դաս կայ՝ Խրուշչեւի դասը եւ « Թոլիաթթի , Թիթօ եւ հետեւորդները» ։ Առաջինը՝ խորամանկ է եւ կոպիտ, երկրորդը՝ վախկոտ բայց յարատեւ ։

ԱԹԷՆՔԻՆ հասած լուրերու համաձայն, ՄԱԿի միջնորդ՝ Կալօ Փլազա լուծում մը դտած է կիպրական հարցը կարգադրելու համար եւ հաշտեցնելու «երկու հին եւ լաւ բարեկամներ » ։

ԳԵՐՄԱՆիՈՑ դաշնակցային հանրապե – տութեան պաշտպանութեան նախարարը Ուշինկերընէն մեկնած տեղն , յայտա – րարած է թէ զերմանեւամերիկեան վեր – ջին համաձայնագիրը Ֆրանսայի դէմ ա – րարք մը չէ եւ չէ կոչուած կղզիացնելու Ֆրանսան ։

ԱԼՃԵՐիՈՑ մէջ վեց հազար եւրոպացի անհետացած է գինադուլէն ի վեր ։

ՊԱՊԻՆ ՆԵՐԿԱՅՈՒԹԵԱՄԲ ՀԱՅԱՍՏԱՆ ՊԱՏԱՐԱԳ Ի ՅԻՇԱՏԱԿ ԱՊՐԻԼԵԱՆ ՆԱՀԱՏԱԿՆԵՐՈՒ

ՀՌՈՄԷն կը հեռագրեն մեզի թէ Զո – րեպարթի առաւօտ , Տիեզերական Ժողո – վի մասնակցող հայրերու առջեւ եւ Պա – պին ներկայութեան , կաթողիկոս – պատրիարք Իգնատիոս – Պետրոս Ժ Զ· Հայածէս պատարագ մատուցած է , 1915ի Ապրիլեան նահատակներու յիշատակին ։

ԹՈՒՐՔԵԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ ՍԻՐԱԲԱՆՈՒԹԻՒՆԸ

—o—

Պոլսոյ թերթերը կը գրեն Նոյ· 14 թուականով ։

Արտաքին նախարար Ֆէրիտուն Ճէմալ Էրքին Մոսկուայէ վերադառնալէ ետք , իր առաջին պաշտօնական տեսակցութիւ – նը կատարեց Անգարայի խորհրդային դեսպան Րիժովի հետ ։ Այս տեսակցու – թեան ընթացքին , որ մէկուկէս ժամ տե – ւեց , քննուեցաւ մասնաւորաբար թուրք – եւրոս տնտեսական յարաբերութեանց զարգացման խնդիրը, որուն չուրջ ծրա – գիր մը պիտի պատրաստուի եւ պիտի գործադրուի փութով ։

Տեսակցութենէն վերջ, Էրքին ընդու – նեցաւ լրագրողները եւ պատասխանելով անոնց հարցումներուն, ըսաւ ·

— Խորհրդային խորհրդարանական պատուիրակութիւն մը Թուրքիա հրաւի – րեցինք, եւ այս պարագան հաղորդեցինք դեսպան Րիժովի , որ այս նիւթին չուրջ խնդրոյն չիման մէջ պիտի մտնէ իր կառա – վարութեան հետ ։ Դեկտեմբեր 16էն վերջ Թուական մը պիտի որոշուի ։ Այս օր – ուան տեսակցութեան ընթացքին, խոր – հրդային դեսպանը մեզի ըսաւ թէ կը փափաքի ժամ առաջ գործադրել Մոս – կուայի մէջ տրուած սկզբունքի որոշում – ները ։ Մենք ալ ըսինք թէ նոյն պաղափա – րէն ենք ։

Լրագրողներ հարցուցին Էրքինի .— Կիւրսէլ եւ Ինէօնիւ պիտի ընդունի՞ն Մոսկուայի հրաւէրը ։

Պ .— Իրենց հաղորդեցի հրաւէրը , եւ ըսի թէ Սուսլով Հայրի Իւրկիւպլիւն վերջ, Միկոյեան եւ Կոսիգին կը փափա – քին Մոսկուա տեսնել մեր Հանրապե – տութեան նախագահը եւ վարչապետը ։

— Կրոմիքօ ե՞րբ պիտի գայ Թուրքիա ։

Պ .— Վերջնական թուական մը ճշդը – ւած չէ տակաւին ։ Մեր հրաւէրը հաղոր – դեցինք խորհրդային կառավարութեան ։ Թուականը մօտաւոր առնիով մը պիտի ճշդուի ։

— Մոսկուայի ձեր չփումներէն ետք , կ'ըսուի թէ երկկողմանի բանակցութիւն – ներ պիտի սկսին Թուրքիոյ եւ Ցունաս – տանի միջեւ, ի՞նչ կ'ըսէք ։

— Ամենեւին , նոր բան մը չկայ ։

ԵՐՈՒԱՆԴ ԼԱԼԱՅԵԱՆ

(ԾՆՆԴԵԱՆ 100ԱՄԵԱԿԻ ԱՌԹԻԻ)

—o—

Գ.

Ե. Լալայեանի տեսական բնոյթի աշխատութիւններէն է «Ծիսական կարգերը Հայոց մէջ» յօդուածաշարքը, որ թէեւ տառապում է մի չարք սխալ դրոյթներով, բայց արժէքաւոր է փաստական հարուստ նիւթի օգտագործմամբ: Ե. Լալայեանի կեանքի վերջին շրջանում դրած աշխատութիւններից մէկը «Նիժի եւ Վարդաչէնի Ուտիները ազգագրական տեսակէտից» յօդուածն է, որ հանդիսանում է նրա երկարամեայ ուսումնասիրութեան արդիւնքը եւ հիմնականում դրուած է իր հաւաքած նիւթերի հիման վրայ: Հեղինակը համառօտակի նկարագրում է Նիժի եւ Վարդաչէնի տեղագրութիւնը, բուսական եւ կենդանական աշխարհը, Ուտիների ծագման մասին տեսակէտները, ապա անցնում է լեզուին: Ընկերային կարգը բնորոշելիս հեղինակը տուեալներ է բերում անցեալում Ուտիացիների մօտ գոյութիւն ունեցած մայրիշխանութեան մասին: Բայց աշխատութիւնը ամբողջական չէ, որովհետեւ չեն տրուած Ուտիացիների ընկերային յարաբերութիւնները, հաւատքը, մշակոյթը:

Ե. Լալայեանի վերջին աշխատութիւնը «Տարբերքի սովորութիւնների զարգացումը Հայոց մէջ» զեկոյցն է: Յօդուածում Ե. Լալայեան, օգտագործելով եր-կար տարիների ընթացքում իր հաւաքած նիւթերը, ինչպէս նաեւ համեմատական ազգագրութեան հարուստ տուեալները, հանդամանօրէն բացայայտում է տղաբերքի սովորութիւնները՝ սկսած հնադոյն շրջանից մինչեւ Ի. դարի սկիզբը: Տալիս է տղաբերքի սովորութիւնների ամբողջութիւնը, իր բոլոր տարրերով հանդերձ՝ ամլութիւն, յղի կնոջն օգնող եւ հալածող ոգիներ, ծնունդ, քառասունք եւայլն: Տղաբերքի սովորութիւնները քննելիս նա հմտօրէն ցոյց է տալիս նրա ազերսը ջրի, կրակի, կենդանիների, ծառերի, քարերի պաշտամունքի եւ նրանց մանաբանական կախարդութեան հետ:

«Ազգագրական Հանդէսում» եւ առանձին դրքերով հրատարակել է իր հաւաքած չափազանց արժէքաւոր բանահիւսական նիւթերը: «Կենդանական վեպը», «Արա Գեղեցիկ աւանդավէպը», «Ալէքսանդր Մակեդոնացին», «Դաւիթ Անյաղթը», «Սասնոյ Ծռերը», «Ռուստամ Զալ», «Նոր Բայազիտի զառի բանահիւսութիւնից», «Ապարանի բանահիւսութիւնից», «Ջաւախքի բանահիւսութիւնից»: Առանձին դրքերով հրատարակուել են՝ «Հոբոս»ը, «Մոլա Նասր – Էդ – Տինը», «Պառաւաչուն – չը», «Մարզարիաներ հայ բանահիւսութեան» երեք հատորը:

Հայոց ազգագրական ընկերութիւնը 1913 Սեպտեմբերին կազմեց մի արշաւախումբ Ե. Լալայեանի ղեկաւարութեամբ, որ պէտք է բանահիւսական նիւթեր հաւաքէր զաղթականներից: Արշաւախումբը աւելի քան չորս ամիս շրջելով՝ գրի առաւ հազար հէքեաթ եւ բամբասիք երգեր: Ե. Լալայեան իր երկարատեւ գործունէութեան ընթացքում հաւաքել է հարիւրաւոր հէքեաթներ, որոնք իրենց արժանի տեղն են գտել «Հայ ժողովրդական հէքեաթներ» բազմահատորեակում, որից չորս հատոր արդէն լոյս է տեսել:

Ե. Լալայեանի բազմաբեղուն գործունէութեան մէջ կարեւոր տեղ են գրաւում հնադիտական աշխատանքները: Նա հնադիտական պեղումներ է կատարել Շահբուր – Դարալագեազի եւ Նախիջեւանի պատմութիւններում: Այնտեղ պեղուած են մի չարք գամբարաններ, ուր գտնուած են կաւէ անօթներ, այլեւայլ իրեր, կենդանիների եւ բոյսերի մնացորդներ: Այս նիւթերը նա օգտագործել է իր «Նախիջեւանի ոսոխականական շրջան կամ Նախճաւան» աշխատութեան նախապատմական շրջանը շարադրելիս:

Աւելի հանդամանօրէն եւ երկար պեղումներ է կատարել 1905, 1906 եւ 1908–ին, Նոր Բայազիտի գաւառում, ուր պեղել է 516 գամբան: Իր պեղած գամբանները նա դասակարգել է հետեւեալ կերպ. Ա) Միկրոլիտեան գամբաններ, Բ) Երկկարասեան, Գ) Դամբաններ, որոնք արտաքուստ ներկայացում են հազկոյտ թմբեր՝ 0,5 – 7 մ. բարձրութեամբ, յաճախ կլոր՝ 3 – 100 մ. տրամագծով եւ երբեմն՝ ձուաձեւ: Դրանց մանրամասն նկարագրութիւնները կան «Ազգագրական Հանդէսի» 14 – 17րդ հատորում: Ցայտնաբերուած է հարուստ հնադիտական նիւթ՝ դաշոյններ, տապարաններ, մատանիներ, ուլունքներ, պուլիկներ, մարդկանց եւ կենդանիների կմախքներ, պաշտամունքի առարկայ դարձած եղան գերեզման, յայտնի «իշխանական սայլ» եւայլն, որոնք չափազանց կարեւոր նշանակութիւն ունին նահայկական մշակոյթի շատ հարցեր պարզելու համար:

Կ. ՄԵԼԻՔ–ՓԱՇԱՅԵԱՆ

(Մնացեալը յաջորդով)

ՆՈՐ ԱՊՏԱԿԸ...

—o—

Լոնտոնի «Թայմզ» թերթի Հոկտեմբեր 24ի թիւին մէջ, լոյս տեսաւ յօդուած մը «Հին փառքեր Ռուսիոյ սահմանին վրայ» խորագրով, որուն լրիւ թարգմանութիւնը «Յառաջ»ը տպեց իր Նոյեմբեր 1 թիւին մէջ՝ «Հայոց Արքայական Անին» խորագրով:

Հոկտեմբեր 23ին, նոյն «Թայմզ» թերթը լոյս ընծայեց այլ դրութիւն մը եւս, «Արարատի շուրջին մէջ» (տես Յառաջ»ի խմբագրականը, Նոյեմբեր 8, ուր տրուած են քաղուածքներ այդ յօդուածէն, որ լրացուցիչ մասն է «Թայմզ»ի առաջին դրութեան):

«Թայմզ»ի հրատարակած երկու յօդուածներն ալ նպաստաւոր էին Հայութեան: Եթէ մենք ուզէինք նման յօդուածաշարք մը լոյս ընծայել Անգլիոյ թիւ մէկ թերթին՝ «Թայմզ»ի մէջ, դժուար թէ յաջողէինք: Ուրեմն, մեծապէս նպատակահարմար է այս հրատարակութիւնը Հայրենասիրութեան համար, մէկ դիտողութիւն միայն ունինք, այն է՝ «Ռուսիոյ սահմանը» դրելու փոխարէն՝ պէտք է դրուած ըլլար Հայաստանի սահմանը, որովհետեւ նիւթը կ'արծարծէր հողային հարց մը, խօսելով Վանի, Կարսի, Անիի մասին, որոնք հայկական են:

Յայտնելէ ետք մեր երախտագիտական խօսքը, կ'արժէ սակայն անդրադառնալ եւ խորհրդածել որոշ կէտերու մասին, որոնք լոյս տեսան ի մասնաւորի «Հին փառքեր Ռուսիոյ սահմանին վրայ» դրութեան մէջ:

Այս դրութիւնը, ինքնին, Թուրքին համար նոր, բայց եւ միշտ հին, Հայուն արդար ապտակն է օտարին կողմէ տըրուած: Փորձենք չարք մը մէջբերումներ ընել յօդուածէն, հասկնալու համար մեր ըսածը: Թղթակիցը կը գրէ.—

Ա.— «Ահա հայ ժողովուրդի հին փառքերէն մին՝ Անին, որ առնին եղած է Հայաստանի մայրաքաղաքը, այսօր իր աւերակներովը կը յիշեցնէ՝ Քրիստոնէութիւնը առաջին անգամ ընդունած, իր զարհուրելի ճակատագիրով տակաւին ապրող քաղաքակիրթ հայ ժողովուրդը, որուն փառքն է ան»:

Իսկ Հեղ Մուսթաֆան, անգլիացի թղթակցին ինքնաչարժին Թուրք վարիչը, կը հաստատէ իր տպիտութիւնը ըսելով.—

«Անշուշտ Թուրքերը հիմնած են Անիին»:

Միւս կողմէ, թղթակցին ընկերակցող Թուրք պաշտօնեան, իր տուած բացատրութիւններուն մէջ, միշտ չեչերը կը դնէ Բագրատունիներու վրայ, կարծէք թէ Բագրատունիները Հայեր չըլլային, այլ ուրիշ ազգի մը պատկանող մարդիկ: Առանց մեկնաբանելու, անցնինք:

Բ.— Թուրքին չարդարար ըլլալը ունի իր հին պատմութիւնը: 1064ին, Թուրք մեծ աշխարհակալը Ալփասլան, 25 օր ուան պաշարումէն ետք, կը գրաւէ Անին: Անգլիացի թղթակիցը կ'աւելցնէ. «Եւ խակոյն կը յաջորդէ ջարդը, աւերը, կործանումը»: Եւ փառապանծ Անիին վախճանը, որ կը սկսի Թուրքին ձեռքով:

Գ.— Անիին աւերակները կը բաւեն խաչելու եւ մերկացնելու Թուրքը: Ահա յօդուածագրին խօսքը.— «Անիի աւերակներուն մութ պոյնը, նոյնիսկ որեւէ հեռաւորութենէ մը, ցոյց կուտայ խոկման արհաւիրքի մը պատկերը»:

Տարօրինակ բայց իրաւ:

Թուրքերը այս երկա՞ր տարիներու ընթացքին չատ խորամանկօրէն Անին արգիլուած չրջան հռչակած էին: Անոնք քալ գիտէին, եւ այսօր ալ գիտեն, որ Անին Թուրքիոյ հարստատ ծնունդը չէ, այլ Հայութեան պատմական փառքն է: Սակայն ատիպուած են այլեւս Անին արձնուած վայր մը դարձնել, որովհետեւ անտեսապէս քայքայուած Թուրքիան կրնայ Անիի աքսանչելի աւերակներուն հին փառքերը օգտագործել հազարաւոր օտար զբօսաշրջիկներ բերելով եւ հազարաւոր ոսկիներ չահելով:

Այլեւս փաստաթուղթերու պէտք չկայ բնորոշելու եւ աշխարհին ցոյց տալու Թուրքերուն չարդարարութիւնը, որովհետեւ մեծագոյն փաստն է միջազգային դեռնի վրայ Թուրքը դատապարտելու՝ Անին, հոն՝ հայկական հողերուն վրայ, նոյնքան փառաւոր իր աւերակներովը, նոյնքան խօսուն եւ նոյնքան կենդանի:

Որքան մեծ թիւով զբօսաշրջիկներ այցելեն Անին, այնքան հայ ժողովուրդին անունը պիտի արտասանուի օտարներուն կողմէ:

Երեւանի ձայնասփիւռը եւս, ամէն օր, կը կրկնէ եւ Թուրքիան կը լսէ Հայութեան ձայնը.— «Կենդանի եմ»...:

Թշուառ եւ խղճահար Մուսթաֆաներ, քաղաքակիրթ այս դարուս մէջ տակաւին, կը փորձեն պատմութիւնն ու իրականութիւնները խեղաթիւրել՝ բազատունիները ներկայացնելով այլ ազգ, եւ Հայոց Արքայական Անին համարելով Թրքական չինութիւն:

Ահա հարուածը դոր Անիի աւերակները կ'ուղղուի Թուրքին: Ապրիլեան մեր բիւրաւոր նահատակներու ցիսնամեակին առթիւ, «Հայ Դատին» հարցը միացեալ Ազգերու սեղանին կրնանք հասցնել նոր միջազգային փաստաթուղթով մը՝ «Հայոց Արքայական Անին» անգլիական դրութիւնը հրամցնելով օտարներուն:

Նոր ապտակ մը,— ոչ Հայուն, այլ օտարին կողմէ բոլոր Մուսթաֆաներուն:

Ղ. ԺԻՐԱՑԻ

Լոնտոն

ՍՏԱՑՄԱՆՔ

«ՄԽԻԹԱՐԵԱՆ ԸՆՏԱՆԻՔ» թիւ 89, Օգոստոս – Սեպտեմբեր, 1964: Վենետիկ (Իտալիա):

«ՆԱՀԱՊԵՏԸ»

—o—

— Թէ որ կարողանաս, Ջոկի իրարից, — կատակեց Նահապետը:

Այս անգամ սրտանց ծիծաղեցին: Ան-թառամը բարուրի չորեր էր բերել իր հետ: Արձակեց երեխաների կապերը, բացեց նրանց եւ տարբերելով՝ համբուրեց փոքրիկների ուսերը, փաթաթեց նոր չորերի մէջ ու ամէն մէկին մի թեւով բռնած սկսեց խաղացնել ու երգել.

— Մեռնեմ ձէ, մեռնեմ ձեր հօր,
Ձեր հէր չերնէր, դուք հո՞ւստ կ'ելնիք..

Էլի ծիծաղեցին, Անթառամն էլի էր – դեց.

— Ձեր հօր մեռնեմ, ձեր մօր մեռնեմ,
Ապրէք, մեծնաք հօրով... մօրով:

Աղջիկ խորտ ի, տղէն առաւել, տղէն կարիճ ի, աղջիկ նազելի: Ափրօ, բեր քո հոգեպահուստ խնճորներ, բեր տեսնանք քո խնճորն ի խորտ, թէ Ծովինար տեսնանք քու նուրբն ի չորան, թէ Ժիրայրի աչքեր: Բեր, Ափրօ, բեր քու հոգեպահուստ նուռ ու խնճորներ... Ժիրայր իմ նուռն ի, Ծովինար իմ կարմիր խնճորն ի: Իմ նուռն ի, իմ խնճորն ի, իմ հոգին ի, իմ սրտիկն ի...

— Ծռաւ, ծռաւ, — ծիծաղեց Ափրօն կնոջը նայելով,— չիգեարի ծուռ ի... վայ, Անթառամ, վայ...

— Ժիրայր, ասա՛ աղա Ափրօ, ի՞նչ ի կ'ասես իմ հօրքուրին,— չարունակում էր Անթառամը,— Ծովինար, ասա աղա չան Ափրօ, իմ հօրքուր ընձի կը սիրի. ես ծուռ եմ, Ծովինար եմ, խորտ եմ, քանց Վանայ ծով, կարմիր եմ, քանց Արտամետի խնճոր....

Նուբարն ու Նահապետը իրար կողքի կանգնած՝ լուռ նայում էին Անթառամի անսկիզբ ու անվերջ զուարճախօսութեանը: Ափրօն պեխերն էր ոլորում՝ ժպիտը կկոցած աչքերի խորքը տանելով: Երեխաներն էլ կարծես հօրաքրոջ խօսքերից համայուած՝ լուռ նայում էին նրան իրենց բարուրների մէջ կապկպուած:

— Տղէն խորտ ի, աղջիկ առաւել, տղէն կարիճ ի, աղջիկ նազելի...

Կնուկքին հաւաքուել էին չատ դիւզացիներ: Քաւորը մշեցի Մովսէսն էր: Հաբեան «Եալսկան» դիւղից քահանայ էին գալիս Նասր – Էդ – Տինը», «Պառաւաչուն – չը», «Մարզարիաներ հայ բանահիւսութեան» երեք հատորը:

Հայոց ազգագրական ընկերութիւնը 1913 Սեպտեմբերին կազմեց մի արշաւախումբ Ե. Լալայեանի ղեկաւարութեամբ, որ պէտք է բանահիւսական նիւթեր հաւաքէր զաղթականներից: Արշաւախումբը աւելի քան չորս ամիս շրջելով՝ գրի առաւ հազար հէքեաթ եւ բամբասիք երգեր: Ե. Լալայեան իր երկարատեւ գործունէութեան ընթացքում հաւաքել է հարիւրաւոր հէքեաթներ, որոնք իրենց արժանի տեղն են գտել «Հայ ժողովրդական հէքեաթներ» բազմահատորեակում, որից չորս հատոր արդէն լոյս է տեսել:

Ե. Լալայեանի բազմաբեղուն գործունէութեան մէջ կարեւոր տեղ են գրաւում հնադիտական աշխատանքները: Նա հնադիտական պեղումներ է կատարել Շահբուր – Դարալագեազի եւ Նախիջեւանի պատմութիւններում: Այնտեղ պեղուած են մի չարք գամբարաններ, ուր գտնուած են կաւէ անօթներ, այլեւայլ իրեր, կենդանիների եւ բոյսերի մնացորդներ: Այս նիւթերը նա օգտագործել է իր «Նախիջեւանի ոսոխականական շրջան կամ Նախճաւան» աշխատութեան նախապատմական շրջանը շարադրելիս:

Աւելի հանդամանօրէն եւ երկար պեղումներ է կատարել 1905, 1906 եւ 1908–ին, Նոր Բայազիտի գաւառում, ուր պեղել է 516 գամբան: Իր պեղած գամբանները նա դասակարգել է հետեւեալ կերպ. Ա) Միկրոլիտեան գամբաններ, Բ) Երկկարասեան, Գ) Դամբաններ, որոնք արտաքուստ ներկայացում են հազկոյտ թմբեր՝ 0,5 – 7 մ. բարձրութեամբ, յաճախ կլոր՝ 3 – 100 մ. տրամագծով եւ երբեմն՝ ձուաձեւ: Դրանց մանրամասն նկարագրութիւնները կան «Ազգագրական Հանդէսի» 14 – 17րդ հատորում: Ցայտնաբերուած է հարուստ հնադիտական նիւթ՝ դաշոյններ, տապարաններ, մատանիներ, ուլունքներ, պուլիկներ, մարդկանց եւ կենդանիների կմախքներ, պաշտամունքի առարկայ դարձած եղան գերեզման, յայտնի «իշխանական սայլ» եւայլն, որոնք չափազանց կարեւոր նշանակութիւն ունին նահայկական մշակոյթի շատ հարցեր պարզելու համար:

Կ. ՄԵԼԻՔ–ՓԱՇԱՅԵԱՆ

(Մնացեալը յաջորդով)

վախճանը, որ կը սկսի Թուրքին ձեռքով:

Գ.— Անիին աւերակները կը բաւեն խաչելու եւ մերկացնելու Թուրքը: Ահա յօդուածագրին խօսքը.— «Անիի աւերակներուն մութ պոյնը, նոյնիսկ որեւէ հեռաւորութենէ մը, ցոյց կուտայ խոկման արհաւիրքի մը պատկերը»:

Տարօրինակ բայց իրաւ:

Թուրքերը այս երկա՞ր տարիներու ընթացքին չատ խորամանկօրէն Անին արգիլուած չրջան հռչակած էին: Անոնք քալ գիտէին, եւ այսօր ալ գիտեն, որ Անին Թուրքիոյ հարստատ ծնունդը չէ, այլ Հայութեան պատմական փառքն է: Սակայն ատիպուած են այլեւս Անին արձնուած վայր մը դարձնել, որովհետեւ անտեսապէս քայքայուած Թուրքիան կրնայ Անիի աքսանչելի աւերակներուն հին փառքերը օգտագործել հազարաւոր օտար զբօսաշրջիկներ բերելով եւ հազարաւոր ոսկիներ չահելով:

Այլեւս փաստաթուղթերու պէտք չկայ բնորոշելու եւ աշխարհին ցոյց տալու Թուրքերուն չարդարարութիւնը, որովհետեւ մեծագոյն փաստն է միջազգային դեռնի վրայ Թուրքը դատապարտելու՝ Անին, հոն՝ հայկական հողերուն վրայ, նոյնքան փառաւոր իր աւերակներովը, նոյնքան խօսուն եւ նոյնքան կենդանի:

Որքան մեծ թիւով զբօսաշրջիկներ այցելեն Անին, այնքան հայ ժողովուրդին անունը պիտի արտասանուի օտարներուն կողմէ:

Երեւանի ձայնասփիւռը եւս, ամէն օր, կը կրկնէ եւ Թուրքիան կը լսէ Հայութեան ձայնը.— «Կենդանի եմ»...:

Թշուառ եւ խղճահար Մուսթաֆաներ, քաղաքակիրթ այս դարուս մէջ տակաւին, կը փորձեն պատմութիւնն ու իրականութիւնները խեղաթիւրել՝ բազատունիները ներկայացնելով այլ ազգ, եւ Հայոց Արքայական Անին համարելով Թրքական չինութիւն:

Ահա հարուածը դոր Անիի աւերակները կ'ուղղուի Թուրքին: Ապրիլեան մեր բիւրաւոր նահատակներու ցիսնամեակին առթիւ, «Հայ Դատին» հարցը միացեալ Ազգերու սեղանին կրնանք հասցնել նոր միջազգային փաստաթուղթով մը՝ «Հայոց Արքայական Անին» անգլիական դրութիւնը հրամցնելով օտարներուն:

Նոր ապտակ մը,— ոչ Հայուն, այլ օտարին կողմէ բոլոր Մուսթաֆաներուն:

Ղ. ԺԻՐԱՑԻ

Լոնտոն

ՍՏԱՑՄԱՆՔ

«ՄԽԻԹԱՐԵԱՆ ԸՆՏԱՆԻՔ» թիւ 89, Օգոստոս – Սեպտեմբեր, 1964: Վենետիկ (Իտալիա):

«ՆԱՀԱՊԵՏԸ»

—o—

— Թէ որ կարողանաս, Ջոկի իրարից, — կատակեց Նահապետը:

Այս անգամ սրտանց ծիծաղեցին: Ան-թառամը բարուրի չորեր էր բերել իր հետ: Արձակեց երեխաների կապերը, բացեց նրանց եւ տարբերելով՝ համբուրեց փոքրիկների ուսերը, փաթաթեց նոր չորերի մէջ ու ամէն մէկին մի թեւով բռնած սկսեց խաղացնել ու երգել.

— Մեռնեմ ձէ, մեռնեմ ձեր հօր,
Ձեր հէր չերնէր, դուք հո՞ւստ կ'ելնիք..

Էլի ծիծաղեցին, Անթառամն էլի էր – դեց.

— Ձեր հօր մեռնեմ, ձեր մօր մեռնեմ,
Ապրէք, մեծնաք հօրով... մօրով:

Աղջիկ խորտ ի, տղէն առաւել, տղէն կարիճ ի, աղջիկ նազելի: Ափրօ, բեր քո հոգեպահուստ խնճորներ, բեր տեսնանք քո խնճորն ի խորտ, թէ Ծովինար տեսնանք քու նուրբն ի չորան, թէ Ժիրայրի աչքեր: Բեր, Ափրօ, բեր քու հոգեպահուստ նուռ ու խնճորներ... Ժիրայր իմ նուռն ի, Ծովինար իմ կարմիր խնճորն ի: Իմ նուռն ի, իմ խնճորն ի, իմ հոգին ի, իմ սրտիկն ի...

— Ծռաւ, ծռաւ, — ծիծաղեց Ափրօն կնոջը նայելով,— չիգեարի ծուռ ի... վայ, Անթառամ, վայ...

— Ժիրայր, ասա՛ աղա Ափրօ, ի՞նչ ի կ'ասես իմ հօրքուրին,— չարունակում էր Անթառամը,— Ծովինար, ասա աղա չան Ափրօ, իմ հօրքուր ընձի կը սիրի. ես ծուռ եմ, Ծովինար եմ, խորտ եմ, քանց Վանայ ծով, կարմիր եմ, քանց Արտամետի խնճոր....

Նուբարն ու Նահապետը իրար կողքի կանգնած՝ լուռ նայում էին Անթառամի անսկիզբ ու անվերջ զուարճախօսութեանը: Ափրօն պեխերն էր ոլորում՝ ժպիտը կկոցած աչքերի խորքը տանելով: Երեխաներն էլ կարծես հօրաքրոջ խօսքերից համայուած՝ լուռ նայում էին նրան իրենց բարուրների մէջ կապկպուած:

— Տղէն խորտ ի, աղջիկ առաւել, տղէն կարիճ ի, աղջիկ նազելի...

Կնուկքին հաւաքուել էին չատ դիւզացիներ: Քաւորը մշեցի Մովսէսն էր: Հաբեան «Եալսկան» դիւղից քահանայ էին

Մովսէս մարդարէն իս, Աստծու հետ կ
խօսես: Աստուած լայաղ չէնէ իմ հետ խօսէ: Դու որ ուզենաս, կը խնդրես Աստծուն, որ մըզի մանանայ լէ թափէ երկնքէց: Ցորի՞ մանանայ չուզիս, ցորի՞ Աստծուն չհասկցուս, որ հայ մեղք է, բոլ է կոտորուի...

Մովսէսի փոքրիկ դլուխը բարկութենից պարում էր ուսերի վրայ:

— Աստուած լսեր է ու վերջ է տուել կոտորածներուն, Նէօ, բոլ է պիղծ խոքեր թափիս:

– –Հայ, հայ, — ծիծաղեց Նէօն, — մա հիմա կոտորած չկայ, էդ Աստծու բիֆաք չէ, էդ ընկեր Լենինի հնարքն է:

Նախագահ Ղուկասն ուրախացաւ կատպաշտի այդ խօսքի վրայ:

— Ապրիս դու, հօրորդկէր Նէօ, ճշմարիտ իմ ասում, հաւանութիւն տուել նախագահը:

Ցուդմունքը մեծացաւ սեղանի չորքոտ Քահանան խաչը բարձրացրեց, որ անիծի Նէօին: Նախագահ Ղուկասը բռնեց նրա ձեռքը:

— Տէրտէր, մի մոռանայ, որ խորհրդային իշխանութիւն ի...

Բոլորն այլայլուած էին, բացի Նէօից:

ՀՐԱՉԵԱՑ ՔՈՉԱՐ

(43 Շար.)

ԱՄԵՐԻԿԱ 20 ՏԱՐԻ ԵՏՔ

Ամերիկայի ականաւոր տնտեսագէտներու, պետականագէտներու, դաստիարակներու, ձեռնարկուներու եւ կառավարական վճռակատիրներու նախատեսութեանց համաձայն, յառաջիկայ քսան տարիներու ընթացքին, Ամերիկայի առօրեայ կեանքին մէջ, վերջին հարիւր տարիներուն արձանագրուած յառաջդիմութիւններէն աւելի արագ եւ յեղափոխական յառաջդիմութիւններ պիտի արձանագրուին:

Նախ եւ առաջ, Միացեալ Նահանգներու բնակչութեան թիւը այսօրուան 192 միլիոնէն քսան տարուան մէջ պիտի հասնի 256 միլիոնի: Մեծ ու փոքր քաղաքները, իրենց արուարձաններով բնակարանային մեծ հարցերու առջեւ պիտի գտնուին, որովհետեւ, ժողովուրդը պիտի ուզէ քաղաքներու մէջ բնակիլ: Եւ հարկադրաբար պէտք պիտի ըլլայ բնակարաններ պատրաստել, նախապէս բոլորովին մաքրագործելով նեղլայնիս զոյութիւն ունեցող խեղճ եւ անպէտք թաղային շրջանները:

Ասոր բնական հետեւանքը պիտի ըլլայ քաղաքներու ընդարձակումը ամէն ուղղութեամբ: Օրինակի համար, Պոսթընի, Նիւ Եորքի, Ուաշինկթընի եւ Պալթիմորի գտնուած շրջաններուն մէջ, մօտ ատեն, ոչ, որուն բաժանում անկարելի պիտի ըլլայ: Ամերիկայի արեւմտեան ափին վրայ, բնակչութեան աճումը պիտի չափնակուի հարաւարեւմտեան նահանգներուն մէջ ալ: Ադարակները տարածութեամբ թէեւ պիտի սահմանափակուին, բայց անոնց արտադրականութիւնը անընդհատ պիտի աւելնայ: Ընդհակառակն, Միջին Արեւմտեան Ամերիկայի բնակչութիւնը պիտի պակսի յօդուտ նովեդերեայ նահանգներուն:

Քսան տարուան ընթացքին, սեւամորթ Ամերիկացիներու թիւը պիտի հասնի ե-րեսուն միլիոնի: Կարգ մը շրջաններու մէջ, ցեղային խտրականութեան հարցեր դժուարութիւն պիտի ունենան տակաւին: Բայց, ցեղային խտրականութիւնը իր այժմու թափը կորսնցուցած ու դրեթէ ընդունած պիտի ըլլայ:

Նորահաս Ամերիկացիները թէեւ աւելի ճոխացած, բայց, իրենց ծնողքներէն շատ աւելի հանդիսատ պիտի ապրին: Ապրուստը պիտի ազէ, բայց, աւելի մեծ չափով պիտի աւելնան ընտանիքի եկամուտներն ալ: Քսան տարի ետք, 1984-ին, ընտանեկան մէկին եկամուտը, տարեկան միջին հաշուով, տասնեակ հազար տոլարի պիտի հասնի: Այսօրուընէ աւելի շատ գործ պիտի ըլլայ եւ թէքնիկօրէն աւելի մաս-նագիտացած: Ձեռքով կատարուող աշխատանքը աստիճանաբար պիտի անհետանայ: Նոր արտադրութիւններ, բոլորովին նոր ճարտարարուեստներ, մաս-նաւոր նոր բանուորներու պէտք պիտի ունենան:

Մեծ հարցերը դոյութիւն ունենալէ պիտի չդադրին: Ամէն տեղ առատ ջուր պիտի չգտնուի: Օդի թունաւորումը պիտի չարունակուի: Ինքնաշարժով երթեւեկը շատ աւելի պիտի դժուարանայ, որովհետեւ, հարիւր յիսուն միլիոն ինքնաշարժ պիտի գործեն: Գետնին վրայ ու տակը նոր ճամբաներ պիտի բացուին: Կառաշարները ժամական 250 քիլոմեթր արագութեամբ կամ աւելի արագ պիտի սուրան: Գերարձագանգային սաւառնակները երկու ժամէն պիտի կարենան Ա-մերիկայէն Եւրոպա եւ Ասիանտեան Ովկիանոսէն Խաղաղական Ովկիանոս ճամբան:

Հապա հանդիստի ժամե՞րը: Հանդիստի ժամերը շատ պիտի ըլլան, քանի որ օրական եօթը ժամէն շաբաթը (հինգ օր) 35 ժամ պիտի աշխատի մարդ:

Այս բոլորը դուշակներու կամ մոգերու մարգարէութիւններ չեն, այլ իրողութեանց, վիճակագրութեանց ու դիտումներու եզրակացութիւններ: Եւ մէկը այն հիմնական պատճառներէն, որոնց համար Ամերիկա այնքան կ'ուզէ որ աշխարհի մէջ պահպանուի խաղաղութիւնը:

Գաղեց՝ Վ.ԼԻՆ

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՄԿՐՏԻՉ ԹԱՇՃԵԱՆ

Իսկական արուեստագէտները չեն մեռնիր: Անոնք իրենց արուեստին ամբողջ համայքը եւ պայծառութիւնը կուտան ժողովուրդին՝ պատուաստելով անոր մէջ դեղեցիկի ըմբռնումը, բարութիւն եւ ազնուութիւն, պայծառ մարդ ըլլալու դըժուարին ուղին: Ու յետոյ ժողովուրդը իր հոգիին մէջ իր սիրելի պատկերուն համար կը շինէ յաւերժութեան պատուան-դան մը: Մեր թատերական պատմութեան մէջ այդպիսի պայծառ անուն մըն է Մկրտիչ Թաշճեան:

1917էն մինչեւ 1958 Իրանահայ բեմէն լսուած է Թաշճեանի հայերէնը: Մեծ դերասան մը եղած է: Անոր արուեստը գնահատած են Սիրանոյշ, Աբելեան, Փափազեան, Օ. Գուլպենկեան, Ա. Աւետիս-եան եւ ուրիշներ:

Մկրտիչ Թաշճեանի մասին չէ գրուած: Եւ ահա այդ բացը հայ թատրոնի պատմութեան մէջ լրացնելու եկաւ Միքայէլ Ալեքսանդրեանի վերջերս հրատարակած «Մկրտիչ Թաշճեան» գրքոյկը՝ նուիրուած մեծ դերասանին յիշատակին: Հե-ղինակը իրեւ ականատես, հաւաստի փաստերով կ'ապացուցանէ դերասանին մեծութիւնը:

Հեղինակը կը վերլուծէ Թաշճեանի կողմէ ստեղծուած կարգ մը տիպարներ, յատկապէս Էլիզաբարովի եւ Քորբատո-յի: Ալեքսանդրեան կը պատմէ, թէ ի-տալացի հանդիսական մը, որ անցեալին տեսած է Սալվինին Քորբատոյի դերին մէջ, դիտելով Թաշճեանի խաղը նոյն դերին մէջ, բացագանչած է՝ « Ես նոր Սալվինի մը տեսայ »: Պարսկաստան այ-ցելած կարգ մը դերասաններ հրաժարած են Քորբատոյի դերը խաղալէ, յայտա-րարելով, թէ Թաշճեանէն եաք այդ դե-րը խաղալ, կը նշանակէ՝ հիասթափել հանդիսատեսները:

Վահրամ Փափազեան « Օթելլո»ի մէջ խաղընկեր ունեցած է Թաշճեանը Եակո-յի դերին մէջ: « Իմ Օթելլօն » դրքին մէջ մեծ դերասանը կը գրէ .— « Թաշճեանի Եակօն կատարեալ առումով Եակօ էր եւ Շէյքսփիրի այդ անկրկնելի յղացումի ա-մէնէն աւելին հայ Եակոների համաստե-ղութեան մէջ ... Եթէ Թաշճեան օժտը-ւած լինէր գոնէ զոյգն ինչ թատերական դաստիարակութեամբ եւ ժամանակը փո-խանակ խոչընդոտելու՝ նրան քաջալերող բարեկամ լինէր, նա անխուսափ աստղ կը լինէր թատրոնի երկնքում եւ ոչ միայն մեր թատրոնի՝ հաւանաբար »:

Թաշճեան մեռած է 1958ին, Ապտան:

Ա. Բ.

×

ՆՈՐ ԹԱՆԳԱՐԱՆ ՄԸ

Երեւանի մէջ հաստատուեցաւ նոր թանգարան մը՝ Հայաստանի Գիտութիւն-ներու Ակադեմիայի կենդանաբանութեան դիտահետազօտական հիմնարկութեան թանգարանը, որ նորութիւն մըն է իր տեսակին մէջ:

Նախ ներկայացուած են Հայաստանի լիճերուն եւ գետերուն մէջ գտնուող ձու-կերուն 28 տեսակները: Երկկենցաղնե-րուն բաժինին մէջ ներկայացուած է ի-մէջ այլոց սովորական ջրասալամանդրը, որմէ ցարդ միայն երեք հատ գտնուած են Հայաստանի մէջ: Գրեթէ ամբողջու-թեամբ ներկայացուած են Հայաստանի սողունները, որոնց թիւը կը հասնի 41ի: Հոն կարելի է տեսնել բոլոր թունաւոր օձերը՝ 1.80 մ. երկարութեամբ կիւր-զան, լիժը եւայլն:

Թռչուններուն բաժնին մէջ կան մինչեւ իսկ հազուագիւտ թեւաւորներ, որոնք Հայաստանի մէջ կամ շատ քիչ են կամ բոլորովին չեն գտնուած:

Թանգարանը ունի նաեւ ուրիշ կենդա-նիներու բաժիններ:

ԿԱՐՃ ԼՈՒՐԵՐ

× Անտառներու խնամքին, պահպանու-մին եւ ծաւալումին նուիրուած համա-դումար մը տեղի ունեցաւ Դիլիջանի մէջ:

× Գեր կարճ ալիք երկու ձայնասփիւռ-ի կայաններ հաստատուեցան Բուչդինի լեռնանցքին մէջ: Այսուհետեւ շրջանի բը-նակչութիւնը — Սեւանիանան, Կալինի-նօ, Ալավերդի, Կիրովական, Շամշադին-հնարաւորութիւն պիտի ունենայ հետե-ւելու Երեւանի երկդրացրեայ հաղոր-դումներուն:

× Ինքնաշխատ մեքենայ մը, որ կը պատրաստուի ներկայիս Կիրովականի մէջ՝ հայ ճարտարարուեստներու կողմէ, պիտի ճղղէ եւ կարդաւորէ հեղուկներուն աղի քանակը, անոնց ջերմութիւնը եւն.:

× Առաջին ունկնդրութեան խնդիրը հաստատած են հայ երգահաններու հետեւեալ նոր գործերը — « Թաւջութակի սո-նատ դաշնակի ընկերակցութեամբ» (Յ. Սահինեան), « Նեղոսի ափին», «Սա-յաթ-Նովա » (Եր. Սահասունի), «Դաշ-նակի եռանուագ» (Գր. Զախինեան):

ՆՈՐԵՐՈՒ ՅԱՋՈՂՈՒԹԻՒՆԸ

Մարսէյլի մեր աշխատակից լնկ. Տիգ-րան Թադոյեանի զաւակը՝ Ժորժ Թադոյ-եան «չատ պատուաբեր յիշատակու-թեամբ» ներկայացուցած է բժշկական իր աւարտաճառը եւ ստացած բժիշկի տիտ-ղոսը:

ՏԵՐԵԻԱԹԱՓ

ՄԱՆՈՒԿ ՀԱՄԲԱՐՁՈՒՄԵԱՆ.— Ան-կատար իղձով եւ խոցուած սիրտով մեր սիրելի ընկերն ալ իջաւ դերեզման,

Հայ ցեղին ազնիւ յատկութիւնները ժառանգած ողբացեալ ընկերը ոչ միայն հայ մարդու, այլեւ Դաշնակցականի իս-կական տիպարն էր — համեստ, անշա-հախնդիր, պարտաճանաչ, զոհաբերող եւ թունդ ազգայնասէր:

Երկու տարուան հիւանդութեան չրջա-նին միշտ մնաց կորովի: Երբեք չյուսա-հատեցաւ: Ու աւելին՝ փափաքեցաւ, որ իր զաւակին վրայ ղեկեղուկ պաշտելի նուագը:

Մանուկ Համբարձումեանի վերջին իղ-ձը կատարուեցաւ:

×

ՄԱՆՈՒԿ ՆԱՃԱՐԵԱՆ.— Ծնած էր Զարսանճագի գիւղերէն՝ Զորակի մէջ, 1902ին: Մեծ եղեռնի օրերուն ինք եւս ճաշակած էր տարագիրի կեանքը՝ նախ ապաստանելով Ասրբերդ, ապա Պոլիս, Ցունաստան, Հալէպ եւ հուսկ ուրեմն՝ Ֆրանսա, ուր իր տքնաջան աշխատանքին չնորհիւ կը հասնէր նահապետական օ-ճախ մը:

Խոնարհ եւ հայրենասէր՝ երկար տա-րիներ վարած է Զարսանճագի Հայրե-նակցական Միութեան վարչութեան դա-ռապահի պաշտօնը:

Սիրուած եւ յարգուած ողբացեալ ըն-կերը իրականացուց իր վաղեմի երազին դէթ մէկ մասը — այցելեց Հայաստան:

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Այրլ Տիկին Սարկիս Տէօքմէճեան եւ զաւակները՝ Ալփինէ եւ Յոլինէ կը ծա – նուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի իրենց ամուսնոյն եւ հօր՝

ՍԱՐԳԻՍ ՏԷՕՔՄԷՃԵԱՆԻ

մահուան հինգերորդ տարեդարձին առ – թիւ, այս կիրակի առաւօտ Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցին :

Կը հրաւիրուին ողբացեալին յիշատակը յարգողները :

ՅԱԻԱԿՅՈՒԹԻՒՆ

Ֆ. Կ. Խաչի Իթալիի մասնաճիւղի բո – լոր ընկերուհիները ցաւակցութիւն կը յայտնեն Տէր եւ Տիկին Գեւոնեանի եւ ընտանեկան պարագաներուն իրենց քրոջ եւ աղգական ընկերուհի Ագապի Խաչիկ – եանի մահուան առթիւ եւ փոխան ծաղ – կեպսակի երեսուն ֆր. կը նուիրեն Ֆ. Կ. Խաչի կայանին, նոյն առթիւ ընկե – րուհիներ Յասմիկ Տէր – Աւետիսեան եւ Վերդին Գորգիկեան տասնական ֆր. կը նուիրեն կայանին : (Տառանալ «Յա – ռաջ»էն) :

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՅԱՅՏԱԳԻՐ

ՖՐԱՆՍ. ՀԱՅՆԱՄԱՓԻՒՌ

ՖՐԱՆՍ – ՓԻՒԼԹԻՒՐ ԿԱՅԱՆԷՆ

Նոյեմբեր 21 : Ժամը 23ին , Ժան Փելիսիէ զրոյց մը պիտի ունե – նայ Պրիսաքի դուքսին հետ : Նիւթը՝ « Հայերու նպաստը Ֆրանսայի» :

Այս զրոյցին պիտի յաջորդէ խօսակ – ցութիւն մը՝ Փրոֆ. Ֆրէմէրիք Ֆէյտիի հետ, Սասունցի Դաւիթի շուրջ :

Հ. Յ. Դ.

ՊՕՄՈՆ.— Հ. Յ. Դ. Զաւարեան են – թակոմիտէի վարչութիւնը, ընկերական ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր ըն – կերները այս կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 3ին, սովորական ժողովասրահը : Խիստ կարեւոր օրակարգ : Բացակաները նկա – տի կ'առնուին :

ՀԱՅ ԳՐՈՂՆԵՐՈՒ ԸՆԿԵՐՈՒԹԻՒՆ

ՀՐԱՊԱՐԱԿԱՅԻՆ ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ

Այս Ուրբաթ , ժամը 20·30ին, «Ռե – ժան » սրճարանի վերնայարկը, (*Մեթրօ Քատէ*) :

Կը խօսի՝

ՓՐՈՖ. ԽԵՐԵԱՆ

Նախկին տեսուչ Սայկոնի համալսարանի

ԾԱՅՐ· ԱՐԵՒԵԼՔԻ ՀԱՐՑԵՐԸ

(Ֆրանսերէն լեզուով)

Կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ :

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՀԱՄԱԽԱՐԲԵՐԴՅԻԱԿԱՆ Հայր· Միու – թեան Մարսէյլի մասնաճիւղի ընդհ· ան – դամական ժողովը այս Շաբաթ ժամը 21– ին, սովորական հաւաքատեղին : Օրա – կարգ տեղւոյն վրայ :

ԺՈՂՈՎՈՒՐԴՆԵՐԸ Կ'ԵՐԳԵՆ

Սորպոնի մեծ Ամփիթատրոնին մէջ կի– րակի 14 Մարտին, հովանաւորութեամբ Փարիզի համալսարանի տեսուչ ԺԱՆ ՌՈՇԻ :

ՅԵՐԵԿՈՅԹ

ՆՈՒԻՐՈՒԱԾ

ՍԱՍՈՒՆԻ ՀԵՐՈՍԱՄԱՐՏԻ

ՅՕՐԴ ՏԱՐԵԴԱՐՁԻՆ

Կազմակերպուած Փարիզի Հ· Յ· Դ· « Քրխտափոր » խումբի կողմէ , հովա – նաւորութեամբ Փարիզի Շրջ· Կոմիտէին :

Այս կիրակի կէսօրէ հաք ժամը 16–23, Մշակոյթի տան մէջ, 17 Րիւ Պլէօ

Փարիզ (9)

Կը նախագահէ՝ ԸՆԿ· ԿԱՐՕ ՄԵՀԵԱՆ

Կը խօսի ԸՆԿ· ԱՇՈՏ ԻՍԱՀԱԿԵԱՆ

հերոս Մուրատի մասին խօսք կ'առնէ՝

ՏՈՔԹ· ԱՐՇԱԿ ՊՕՂՈՍԵԱՆ

Գեղարուեստական բաժին·— Արտասա– նութիւն՝ ԸՆԿ· Զ· Գազանճեան, մե – ներգ՝ ընկերուհի Աստղիկ Քէօսէեան : Մենապար, երգ, արտասանութիւն՝ Օր· Մարգարիտ Հանչէրեան :

Նուագ՝ Հայկ· երգերու եւ պարերու սալեր :

Ընկերահամակրական ջերմ մթնոլորտ : Պուֆէ, բոլորին մատչելի :

Մուտք 2 ֆրանք

Կը հրաւիրուին Փարիզի եւ շրջաններու քոյր միութիւնները ու հասարակութիւ – նը :

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ԵՐԵԿՈՅԹ

Հ· Յ· Դ· ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ

ՊՕՄՈՆԻ ՏԱՐԵԿԱՆ

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ԵՐԵԿՈՅԹ

Հովանաւորութեամբ Հ· Յ· Դ· Պօմոնի « Զաւարեան» ենթակոմիտէի :

Այս Շաբաթ ժամը հինգ 21ին, Պօմոնի Ս· Սահակ – Մեսրոպ սրահին մէջ :

Կը նախագահէ Պ· ԳՐԻԳՈՐ ՊԱՂՏԱ – ՍԱՐԵԱՆ :

Կ'արտասանեն ընկ· Սեդա Թիւրքլեան, Վերգինէ Նազարեան, Վանիկ Նազարեան, Յակոբ Հայթայեան :

Նուագ·— Ընկ· Րաֆֆի Արզումանեան : Իր նոր յայտագրով , Հ· Յ· Դ· Նոր Սերունդի «Ե· Զարենց» պարախումբը , առաջին անգամ ըլլալով իր մասնակցու – թիւնը կը բերէ Հ· Յ· Դ· Նոր Սերունդի « Սիամանթօ» խումբը, ներկայացնելով զաւեշտ մը « ՊԱՇՏՕՆՍ ԽՈՄԲԱԼ Է »

Ու հանդէս կուգա յիր ծանօթ պարա – խումբը : Մուտք 3 ֆրանք

Խօսնակ ընկ· Լեւոն Գրլրճեան :

ՀԱՅ ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉԻ

Տարեկան ցերեկոյթ–պարահանդէսը

Փետրուար 7ին, Ամպասատէօրի սրա – հին մէջ :

ՀԱՅ ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉԻ ՕՐԸ

Մայիս 16ին

Սորպօնի մեծ Ամփիթատրոնին մէջ

ՓԱՐԻԶԻ ՀԱՅ ԱԻԵՏԱՐԱՆԱԿԱՆ ԵԿԵՂԵՑԻ

ԿԻՐԱԿՆՕՐԵԱՅ ՊԱՇՏԱՄՈՒՆՔ՝

ԺԱՄԸ 10,45ԻՆ

Այս կիրակի կը խօսի՝

ՊԱՏ· ՌՈՒԲԻՆ ԳԱՅԵԱՅԵԱՆ

8 BIS, RUE DES TERNES

PARIS (17e)

Métros : Porte Maillot ou Champerret

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱԻ

Համախարբերդցիական Միութեան Ֆը– րանսայի չրջանի 1965ի օրացոյցը , ճոխ բովանդակութեամբ՝ նուիրուած Մեծ Ե– ղեռնի յիսնամեակին :

Գինն՝ 2 ֆրանք 50 :

Դիմել մասնաճիւղերու վարչութեանց կամ կեդր· վարչութեան հասցէին :

S. DER-MARDIROSSIAN

16, Rue Barbaroux, MARSEILLE (1er)

ԼԻՈՆԻ ԵՒ ՇՐՋԱԿԱՅՔԻ ՀԱՅՐԵՆԱԿԻՑՆԵՐ

Այժմէն նկատի առէք

1964 ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ 5 ԹՈՒԱԿԱՆԸ

Շաբաթ իրիկուն ժամը 21ին Սալ Ռամոյի մէջ

ՀԱՅԱԳԻՏԱԿԱՆ ՈՒՍՄԱՆՑ ԿԵԴՐՈՆԸ

(CENTRE D'ETUDES ARMENIENNES)

Պիտի ներկայացնէ լուսարձակումով Մեծ ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ Մը

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ԺՈՂՈՎՈՒՐԴԻ ՄԸ ԵՒ ՅԵՂԱՍՊԱՆՈՒԹԵԱՆ ՄԸ

ՊԱՏՄՈՒԹԻԻՆ

ՄԵԾ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

Կազմակերպուած Ալֆորվիլի Ս· Պօղոս–Պետրոս եկեղեցիի Կրթ· Մարմնին կող– մէ , ի նպաստ տեղւոյն հայ վարժարանին :

Կիրակի Նոյեմբեր 22, երեկոյեան ժամը 16էն մինչեւ կէս գիշեր :

SALLE DES FETES, RUE VOLTAIRE

Կը նախագահէ Ալֆորվիլի երեսփոխան – քաղաքապետ

RAOUL BLEUSE

Նուագախումբ՝ ՊԵՐՆԱՐ ՏԻՏԷՃԵԱՆ

Հայկական տաք մթնոլորտ եւ չամ փուրով խոհոված :

Մուտք 5 ֆրանք

ԲԱՐԵՆՊԱՏԱԿ ՎԱՃԱՌՔ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԲԱՐԵԳՈՐԾԱԿԱՆ ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ՄԻՈՒԹԵԱՆ

ՓԱՐԻԶԻ ՏԻԿՆԱՆՑ ՅԱՆՁՆԱԽՈՒՄԲԸ

Կը կազմակերպէ իր տարեկան Բարենպատակ վաճառքը, որ տեղի պիտի ունե – նայ Դեկտեմբեր 5, 6, 7ին :

Կէսօրէ ետք ժամը 15էն մինչեւ 20

Ազգային Տան մէջ, 32, Րիւ Տը Թրէվիզ , Փարիզ (9)

Հոն պիտի գտնէք ամէն տեսակ ապր ապիճներ Նոր Տարուան ձեր նուէրներուն համար, դիւրամատչելի գիներով :

Տիկնանց Յանձնախումբին անդամուհիները չատ ուրախ պիտի ըլլան ձեր այցե – լութիւնը ընդունելով :

ՓԱՐԻԶԱՀԱՅ ՏԻԿՆԱՆՑ ՄԻՈՒԹԵԱՆ

(ՈՐԲԵՐՈՒ ՕԳՆՈՒԹԵԱՆ ՄԱՐՄԻՆ)

ՏԱՐԵԿԱՆ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

Կիրակի 29 Նոյեմբեր ժամը 17էն կէս գիշեր

DANS LES SALONS D U GRAND - HOTEL

12, Bd. des Capucines

ORCHESTRE ATTRACTIONS

Մուտք 10 ֆրանք ֆառդով ներկայա ցող ուսանողներուն կէս գին

Ապահովել սեղանները WAG. 38-54

Հ.Մ.Ը.Մ.—ԱՐՇԻ-ՄԱՐՁԱԿԱՆ

ՏԱՐԵԿԱՆ

ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

Շաբաթ Նոյեմբեր 28, ժամը 21էն մինչեւ լոյս

ԱԼՀԱՄՊՐԱՅԻ ՄԷՋ

Նուագախումբ

CLAUDE BESSET ET JO VALLON

Կը մասնակցի Հ· Յ· Դ· Նոր Սե – րունդի պարախումբը :

Սեղանները ապահովել հետեւեալ հասցէներէն .—

Րաֆֆի Նազարեան 20 – 71 – 10
Գէորգեան 62 – 68 – 15
Կարիպեան 60 – 89 – 80
Աւետեան 62 – 81 – 15

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Ս· Խաչ Ընկերակցութեան տարեկան պարահանդէսը Փետրուար 28ին :

Կ'ՈՒԶՈՒԻ

Երիտասարդ մը խանութի մը մէջ աշ – խատելու համար, նախընտրաբար կառք վարել գիտցող : Դիմել.—

PARIS - CALIFORNIE

58, Rue de Cléry — PARIS (2e)

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ՀԱՅ - ԲՈՑԺ

ԺՈՂ· ԱՄՍԱԹԵՐԹ ԲԺՇԿՈՒԹԵԱՆ

Խմբագիր՝ Շ· ՆԱՐԴՈՒՆԻ

—o—

Մամուլին յանձնուած է ՀԱՅ – ԲՈՑԺԻ ներկայ տարուան երկրորդ վեցամսեայ հատորը : Այս բացառիկ հրատարակու – թիւնները ջանք կը թափուի չափել կոր – սուած ժամանակը : Մեր նպատակն է մէկ տարի առաջ անցնել՝ վերահաստատելու համար պարբերական կանոնաւոր հրա – տարակութիւնը : Շատ կը խնդրենք մեր բարեկամներէն՝ դիւրացնել մեր աչխա – տանքը, չվնասել այս իրապէս հանրօ – գուտ ձեռնարկին : ՀԱՅ – ԲՈՑԺԻ բաժ– նորդագրութեանց անկանոն վճարումնե – րըն են, որ անկանոն կը դարձնեն հրատա – րակութիւնը :

Շնորհակալութիւն բոլոր այն բաժա – նորդներուն, որոնք իրենց համակրանքը կը յայտնեն՝ գնահատելով կատարուած աչխատանքը, կանոնաւոր վճարելով է – րենց բաժնեգինը, դոհունակութիւն յայտնելով բովանդակութեան համար , վստահութիւն յայտնելով խմբագրին՝ ա– նանց վախնալու թէ կը դադրի թերթը եւ կը կորսուի իրենց տասնեւհինգ ֆրանքը :

Ներողութիւն՝ եթէ խմբագիրը չի կըր– նար պատասխանել հասած բոլոր նամակ – ներուն, ոչ ալ նամակ գրել՝ բաժնեգին պահանջելու համար : Խմբագիրը ծանր– բեռնուած է բեռնակիրի մը չափ :

Ուժ տալ ՀԱՅ – ԲՈՑԺԻ, կը նշանակէ դիւրացնել հրատարակիչին ոչ միայն խմբագրական, այլ եւ գրական աչխա – տանքները, օգտուելով անձնազոյն : Բաժանորդագրութիւնը՝ տարեկան 15 ֆրանք Ֆրանսա, 20 ֆրանք արտասահ – ման :

Դիմել խմբագրին անունով ,
Հասցէին վրայ ուշադրել Յառաջ :

32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

– ԼՈՅՍ ՏԵՍԱԻ –

1065-Ի ԳՈՅԱՄԱՐՏ ՕՐԱՑՈՑՔԸ

Հատընտիր նկարներով եւ ճոխ բովանդակութեամբ, գունաւոր կողմ :

Փարիզի համար դիմել Հ· Յ· Դ· Նոր Սերունդի վարչութեան , 17 Րիւ Պլէօ : եւ Հրանտ – Սամուէլի գրատունը :

Մարսէյլ Ահարոնեան Ակումբ, 26, Րիւ տէ Ֆօնվալէսան եւ Ֆօթօ Ռէքս Ընկ· Քէօսէեանի, 2 Րիւ Պէրնար Տիւ Պուա :

Հատը 6 ֆրանք

ՀԱՐԱՁ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925 — Tél. : PROvence 86-60
R. C. Seine 57 A 2731 — C.C.P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝ Տար· 60 Ֆ· Վեցամսեայ՝ 35 Ֆ·
Արտասահման՝ Տար· 80 ֆր· Հատը 0·30 Ֆ·

ՈՒՐԲԱԹ 20 ՆՈՅԵՄԲԵՐ VENDREDI 20 NOVEMBRE 1964

LE NUMÉRO : 0,30 FR.

40ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 10165 — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — 40e ANNÉE — N° 10.165

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ԵՐԿՈՒ ԼԱՐԻ ՎՐԱՅ

—o—

Աբեւելք – Արեւմուտք հակամարտ ճա-
կատները հաւասար հետաքրքրութեամբ
կը հետեւին Թուրքիոյ ներքին եւ արտա-
քին անցուդարձերուն : Պատճառը անոր
աշխարհագրական բացառիկ դիրքն է
Եւրոպայի եւ Ասիոյ, Ռուսիոյ եւ արա-
բական աշխարհի, քրիստոնեայ եւ իսլամ
երկիրներու միջեւ :

Խախտուա՞ր երկիր :

Աշխարհակալ թէ «ընկերվարական »,
բոլոր պետութիւններն ալ իրարու հետ
կը մրցին սիրաշահելու համար զայն :
Անցեալին , օսմանեան կայսրութեան օ-
րով, Եւրոպայի ճակատագիրը վճռվա-
ղող վեց մեծ պետութիւնները նիւթական
մեծ չահեր ապահովելու հետամուտ էին,
իրրեւ հետեւանք նպատակ ունենալով «Եւ-
րոպայի հիւանդ մարդ»ուն ժառանգու-
թեան տիրացումը , երբ հնչէր անոր
մահուան ժամը :

Անոնք տարիներով չհապաղեցին
Հայկական Հարցը՝ Սուլթան Ապտիւլ
Համիտէն իւղուտ պատառներ — չհաւէտ
ձեռնաշորհներ — խլելու համար :

Այսօր երբ անդամահատուած է օս-
մանեան կայսրութիւնը եւ Թուրքիա ամ-
փոփուած Անատոլուի մէջ, արեւելքն ու
արեւմուտքը հոգային ցանկութիւններ
չունին այլեւս , ընդհակառակն ամէն
կերպ կ'աջակցին անոր զօրացման, իւ-
րաքանչիւրը իրեն յատուկ հաշիւներով :

Այս պարագան չատ լաւ հասկցած են
խորամանկ Թուրքերը, որոնք առիթէն
կ'օգտուին՝ դրամ քաշելու համար բոլոր
կողմերէն ալ : Ու կը յաջողին :

Երկհ Լենինն ու Սթալինը, այսօր ա-
նոնց յաջորդները՝ մէկ կողմէն, Ամերի-
կա, Անգլիա, Ֆրանսա եւ Գերմանիա՝
միւս կողմէն՝ չայն բացած իրենց քսակ-
ները, իրարու հետ կը մրցին լեցնելու
համար Անգարայի դանդաղ տակառը :

Թուրքիոյ վերջին երկու չաբթուան
անցուդարձերը մեծ ուշադրութիւն պրա-
ւեցին արեւմուտքի մէջ :

« Ազատ Աշխարհ»ը պիտի , որ Կրեմ-
լինի դիմաւոր նպատակներէն մէկն ալ
Ալանտեան Ուխտի քայքայումն է :
« Միջազգային այս կազմակերպութիւնը
կը ձգտի պատուար կանգնել համայնա-
վարութեան ծաւալման դէմ Եւրոպայի եւ
Մերձաւոր Արեւելքի մէջ : Այս ծրագրին
համար կարեւոր դեր մը վերապահուած
է Թուրքիոյ, իր աշխարհագրական —
ռազմավիտական դիրքին պատճառաւ :

Անգարան սիրաշահելով Մոսկուա կա-
րեւոր ձեղք մը կրնայ բանալ Ալանտեան
Ուխտին մէջ, ջուրը ձգելով « Թրումըն-
ման վարդապետութիւն»ը, որուն չնոր-
հիւ Թուրքիա երեք միլիառ տոլար պան-
ձեց 1947էն ի վեր :

Ֆէրիսաուն ճչմալ էրքինի Մոսկուա
այցելութիւնը եւ Թուրքեւխորհրդային
դաշնային համաձայնագրերու կնքումը
Խրաշնցում առաջ բերած պէտք է ըլլայ
արեւմուտքի մէջ, կասկածելի դարձնե-
լով Թուրքիան յաչս Ալանտեան Ուխտի
անդամներուն :

Այդ է պատճառը, որ Թուրքիոյ ար-
տաքին նախարարը հպիւռ Մոսկուայէն
Անգարա վերադարձած՝ չունչը փարիզ
առաւ, Ալանտեան Ուխտի Խորհուրդը
ապահովցնելու համար, որ իր երկիրը
հաւասարիմ կը մնայ արեւմուտքին եւ
իր միջազգային յանձնառութեանց ··· :

Վարպետ լարախաղաց , ծեր ապուշ
Իսմէթ Ինէօնիւ կը չարունակէ խաղալ
երկու լարի վրայ, խաբելով Արեւելքն ու
Արեւմուտքը :

Մինչեւ ե՞րբ :

ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԵՐԲ ՍՆՏՈՒԿԸ ԿԸ ԽՕՍԻ...

ԿԱՄ ԼՐՏԵՍԱԿԱՆ ՏԱՐՕՐԻՆԱԿ ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆ ՄԸ

—o—

Լրտեսական տարօրինակ պատմութիւն
մը մէկտեղ եւած է Հոռմի օդակայանը
առջի օր :

Մաքսային պաշտօնեայ մը որ սուր ա-
կանջ ունէր , ձայներ լսած է անտուկէ մը
ղոր կը պատրաստուէր դնել դէպի Հոռմ
գացող օդանաւին մէջ : Ամբողջ գործո-
ղութիւնը կը կատարուէր գլխաւորու-
թեամբ երկու պաշտօնական ճամբորդնե-
րու՝ առաջին քարտուղարները Հոռմի
արաբական դեսպանատան : Մինչ մաք-
սային պաշտօնեան լուր կուտար ոստի-
կանութեան, երկու եգիպտացիները սըն-
տուկը բեռնատար կառքի մը վրայ դնե-
լով կը փախէին : Ոստիկանութեան հա-
լասծանքէն ազատելու համար փորձած
են անտուկը ճամբան նետել բայց ի վեր-
ջոյ իրենց օձիքը ձեռք տուած են եւ Օս-
թիայի ոստիկանութիւնը բացած է նչա-
նաւոր անտուկը , ուր գտած է անձանօթ
մարդ մը, նստած, ոտքերը եւ ձեռքերը
կապուած եւ գլուխը անչարժութեան
մատնուած կաչիէ եւ երկաթէ սպաւար-
տով մը : Մարդը անմիջապէս ոստիկա-
նութեան պաշտպանութիւնը ուղած է :

Իր պատմածներէն կը հետեւի որ, Մա-
սուտ Լուճ, ծագումով հրեայ, հիւսիսա-
յին Ափրիկէէն Իսրայէլ գաղթած է, ուր
ապրած է երկու տարի կնոջը եւ չորս զա-
ւակներուն հետ որոնք տակաւին հոն կը
գտնուին : 1961ին , գաղտնի կերպով
կ'անցնի գինադադարի սահմանագիծը ,
Կաղայի չրջանը : Իսրայէլացիներու քա-
ղած տեղեկութեանց համաձայն , բան-
տարկուած է եգիպտացիներուն կողմէ եւ
ազատ արձակուած է միայն այն ատեն
երբ համաձայնած է անոնց հաչոյն աչ-
խատելու :

« Տահան » , բուն անունով Մասուտ
Լուճ, չատ չի խօսիր իր բուն ծագումին
մասին , բայց չատ կը խօսի գլխուն և ա-
կածին մասին ու կը պատմէ .— Նախ ո-
լիէն Հոռմ եկած է : Նախորդի մէջ Թարգ-
մանի պաշտօն կը վարէր ճամբորդու-
Թեան գրասենեակի մը մէջ, Հոռմ եկած
էր եգիպտացի դիւանագէտ մը տեսնելու
համար զոր կը ճանչնար միայն Սալիտ
անունով : Հանդիպումը տեղի կ'ունենայ
վիա Վենեթոյի մէկ սրճարանը, Սալիտ,
որ հաւանաբար դեսպանատան երկու
քարտուղարներէն մէկն է որոշ դումար
մը պիտի յանձնէր Տահանի : Իսրայէլցին
քիչ գտած է : Ան ատեն եգիպտացին
գինքը հրաւիրած է որ իրեն ընկերանայ ,
ինչ որ ըրած է իր ազատ կամքով : Եր-
կար վիճաբանութենէ մը ետք, դեսպա-
նատան կցորդը առաջարկած է որ կամ
հեռանայ «կազմակերպութենէն» կամ ե-
գիպտոս վերադառնայ : Բայց Տահանի
յայտարարութիւնները այլեւս պղտոր
են : Կ'ըսէ Թէ մերժած ըլլալով եգիպտոս
երթալ, «երկար ժամեր գրկած են գինքը
ուռելիքէ » : Ապա Թէ մը տուած են ու
դիտակցութիւնը կորսնցուցած է բոլորո-
վին եւ սարսափած յանկարծ օդանաւե-
րու ձայնը լսելով :

Ան է պատմութիւնը : Իտալիոյ ար-
տաքին նախարարը բուռն բողոք մը ներ-
կայացուցած է : Դէպքը միջազգային ար-
ձագանգ կրնայ ունենալ :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՎԱՐՇԱՒԻԱՑի դատարանին առջեւ 17 հոգի քաշուած են տարագրանքի կարեւոր առեւտուրի մը մեղադրանքով :

ԱԼԺԵՐԻՈՑ հանրապետութեան գլխա-ւոր ընդդիմադիրը՝ Մոհամէտ Խիտէր արտաքսուեցաւ Ֆրանսայէն :

Une Motion Unanime

DE LA PRESSE FRANÇAISE

Հմմբ.— Փարիզեան Մամուլի Ընկե-րակցութիւնը եւ Ֆրանսական Մամուլի Ազգային Դաշնակցութիւնը (որուն ան-դամ է «Յառաջ») հրատարակութեան խնդրաւոր, Հինգշաբթի օր լոյս տեսնե-լիք թիւին մէջ, բովանդակ մամուլին, ի շարս որուն «Յառաջ»ի դրկած է հետե-եալ բանաձեւը, զոր Ֆրանսական մամու-լը Ֆուէարկած է միաձայնութեամբ :

La Fédération Nationale
de la Presse Française,
La Confédération
de la Presse Française,
L'Union Syndicale
de la Presse Périodique,

qui ont conscience que la Presse a tou-jours favorisé le développement de la radio-télévision et ses progrès, tiennent à affirmer, une fois de plus, qu'elles sont hostiles à l'introduction de la publicité à la radio et à la télévision.

Elles rappellent que l'O. R. T. F. qui détient un monopole d'émission, bénéfi-cie du produit des redevances, que cette taxe n'a d'ailleurs été instituée qu'en fonction de l'engagement pris de faire échapper la radio-télévision à la nécessité de ressources publicitaires jugées incom-patibles avec une radio-télévision d'Etat. Depuis, les expériences faites à l'étran-ger, ont confirmé qu'il était difficile de réserver à la radio-télévision le caractère culturel devant être celui d'un organisme officiel si on y mélange des messages pu-blicitaires. Une radio-télévision bénéfi-ciant d'un monopole alimentée par une taxe, ne saurait, sous peine d'être infi-dèle à sa mission, imposer à l'auditeur et au téléspectateur captifs du poste ou de l'écran, des manifestations commerciales. Si, par extraordinaire, l'O. R. T. F. bé-néficiait d'autres ressources principales que celles de la taxe, on ne voit pas com-ment demeurerait justifié le monopole d'émission ?

C'est poser un faux problème que d'ar-guer d'un déficit pour justifier l'intro-duction de la pubilicité sur les ondes. Le budget d'exploitation de l'O. R. T. F., ainsi que précisé officiellement à la Chambre, est bénéficiaire : ceci, malgré le désordre dénoncé par les responsables de l'information. Seul est déficitaire — comment ne le serait-il pas ? — le bud-get des investissements. Aucune entre-prise n'échappe à cette règle, comme à la nécessité de pourvoir à ses investisse-ments par des rapports de capitaux. Ce que fait d'ailleurs l'Etat dans ses sociétés nationalisées. Pourquoi donc les facilités de l'emprunt accordées à l'E. D. F., à la S. N. C. F., aux Charbonnages, voire aux P. et T., seraient-elles refusées à l'O. R. T. F. ? Ce d'autant que, plus qu'aucun autre organisme, l'O. R. T. F. est assuré de gager et d'amortir cet emprunt par l'augmentation des ressources, le double-ment prévu du nombre des postes ame-nant dans ses caisses un supplément de plus de 300 millions, alors que le déficit actuel est de 145 millions.

Portant préjudice à la qualité des émis-sions, la publicité à la radio-télévision serait aussi préjudiciable à un secteur de l'économie. En effet, son prix de vente serait tel que seules pourraient le suppor-ter les très grandes marques dont beau-coup sont déjà contrôlées par les com-pagnies étrangères. Par voie de consé-quence, s'accroîtraient la concentration des affaires et la disparition des moyen-nes et petites entreprise françaises.

La Fédération, la Confédération de l'Union de la Presse Périodique rappel-lent enfin que, face au monopole de la radio-télévision, la Presse écrite est en fait garante de la multiplicité des expres-sions, donc de la liberté de l'information. Le tarissement d'une partie des ressour-ces de la presse mènerait, fatalement, à la mort progressive de cette liberté d'in-formation, fondement même de tout ré-gime républicain.

Pour résoudre les problèmes de l'O. R. T. F., la publicité à la radio-télévision nationale n'est qu'une solution de facili-té, contredisant le principe du mono-pole, altérant l'esprit de sa mission, accé-lérant dangereusement les phénomènes de concentration, mettant enfin en péril la presse écrite dans ce qu'elle représente d'essentiel pour l'opinion publique. Con-tre cette erreur, la Fédération, la Confé-dération et l'Union de la Presse Pério-dique alertent les pouvoirs responsables.

LA FEDERATION NATIONALE
DE LA PRESSE FRANÇAISE,

LA CONFEDERATION
DE LA PRESSE FRANÇAISE,

L'UNION SYNDICALE
DE LA PRESSE PERIODIQUE.

ՍԻՓԱՆ-ԿՈՄԻՏԱՍ

ԵՒ ՇՈՒԹՕ ՆՈՒԱԳԱԽՈՒՄԲԸ

—o—

Շութօ Նուագախումբին հրաւէրին վը-
րայ Սիփան – Կոմիտաս երգչախումբը ,
ղեկավարութեամբ Կարպիս Ափրիկեանի
իր մասնակցութիւնը բերաւ Նոյեմբեր 14ի
Սալ Կավոյի մէջ սարքուած նուագահան-
դէսին :

Ցայտագրին սկիզբը երգչախումբը հա-
սարակութեան ներկայացաւ առանձին ,
հիանալի կերպով մեկնաբանելով Պախէն
երկու «Քորալ»ները : Ցետոյ նուագա-
խումբին ընկերակցութեամբ երգեց Ռա-
մոյի Էնտ Կալաիթը :

Ֆրանսայի հասարակութիւնը ու մաս-
նաւորաբար երաժիշտները սիրեցին ու
դնահատեցին հայ երգչախումբին չատ
բնական ու հաճելի երգուածքը : Շնոր-
հաւորելի են անդամներն ու մանաւորա-
բար դեկավարը, Կարպիս Ափրիկեան ի –
րենց աշխատութեան, յարատեւութեան
ու ձեռք բերած արդիւնքին համար :

Սոյն յայտագիրը պիտի կրկնուի չորս
տարբեր արուարձաններու մէջ, Նոյեմ-
բեր 20, երեկոյ, Թիէ, 21 Նոյեմբեր եկե-
կոյ կրեմլէն – Պիսէթր, 22 Նոյեմբեր ,
ցերեկէ վերջ Իվրի, իսկ 29 Նոյեմբեր ,
դարձեալ ցերեկէ վերջ, Շաթիյոն սու
Պանիէօ :

ՀԱՆԴԻՊՈՒՄՆԵՐ ԱՐՇԱԿ ՉՕՊԱՆԵԱՆԻ ՀԵՏ

(ԻՄ ՅՈՒՇԵՐԻՑ)

Ա.

Ճշմարտութեան դէմ մեղանչած չենք լինի, եթէ ասենք, որ Արշակ Չօպան – եանը իր դիտակցական ողջ կեանքը ա – ռանց մնացորդի նուիրեց հայկական մը – չակոյթի զարգացման եւ պրոպագանդ – ման գործին: Տասնեակ տարիներ նա բո – լորովին մենակ խմբագրեց եւ հրատարա – կեց «Անահիտ» գրական–գեղարուեստա – կան ամսագիրը՝ լինելով նրա թէ խմբա – գիրը, թէ գրատուղարը, թէ աշխատա – կիցը, թէ սրբագրիչը միաժամանակ: Այդ նա էր որ յայտնագործեց Նահապետ Քուչակի հոյակապ քնարերգութիւնը: Այդ նա էր, որ Ֆրանսերէնի թարգմանեց եւ չորս հատորով լոյս ընծայեց հայկա – կան պոեզիայի լաւագոյն նմոյշները, ընդ որում 4րդ հատորը նուիրուած էր խոր – հրդահայ պոեզիային: Ճիշդ կը լինէր, Արշակ Չօպանեանին անուանել մտաւոր աշխատանքի հերոս: Զարմանալի էր տեսնել, թէ այդ վախճ ծերունու մէջ որ – քան ուժ ու եռանդ կար թաքնուած:

Բ.

1930 *թուականին Վ. Նորենցը եւ ես կազմեցինք ու խմբագրեցինք «Արեւմ – տահայ բանաստեղծներ» անթոլոգիան: Այն լոյս տեսաւ Ե. Չարենցի ընդհանուր խմբագրութեամբ եւ քննադատ Գ. Վա – նանդեցու յառաջաբանով: Անթոլոգիա – յում մենք պատկաւելի տեղ էինք յատ – կացրել Արշակ Չօպանեանի բանաստեղ – ծութիւններին: Գիրքը լոյս տեսնելուց անմիջապէս յետոյ մի օրինակ ուղարկեցի Փարիզ՝ Արշակ Չօպանեանին: Շուտով Չօպանեանից ստացայ մի նամակ, որով նա չնորհակալութիւն էր յայտնում անթոլոգիայում իրեն ներկայացնելու առ – թիւ: Ես պատասխանեցի Չօպանեանի նամակին, եւ այնուհետեւ սկսուեց սերտ նամակագրութիւն իմ եւ նրա միջեւ: (Դժբախտաբար Չօպանեանի նամակները իմ ամբողջ արխիւի հետ միասին չեն պահպանուել):*

Գ.

1930 – 31 *թուականներին Եւրոպայի մի շարք կապիտալիստական պետու – թիւններ ինտերվենցիա էին պատրաս – տում Խորհ. Միութեան դէմ: Բուր – ժուական Ռումինիան գտնւում էր ինտեր – վենտների առաջին շարքերում: Այդ կրիտիկական պահին Արշակ Չօպանեանը ժամանեց Բուխարեստ եւ տեղի համա – լսարանում դասախօսութիւնների մի շարք կարդաց հայկական մշակոյթի մա – սին: Այդ առիթը նա պարզեւատրուեց Ռումինիայի ամենաբարձր չքանչանով: Այս հանդամանքը խիստ վշտացրել էր ինձ եւ առիթ տուեց, որ ես մի յօդուած գրեմ Չօպանեանի դէմ՝ «Ինտերվենտիս – տական Ձեր չքանչանը բարով վայելէք, Պարոն Չօպանեան»: Այդ յօդուածը տը – պագրուեց «Գրական դիրքերում» ամսա – գրում: Որոշ ժամանակ անց ես տեղե – կացայ, որ Չօպանեանը խիստ վիրաւոր – ուել է իմ յօդուածից: Նա տակտ ունե – ցաւ եւ չպատասխանեց իմ յօդուածին: Այս հանդամանքը չափազանց յուզեց ինձ եւ աւելի բարձրացրեց Չօպանեանի հեղի – նակութիւնը իմ աչքում:*

Դ.

1932 *թուականի ամռանը Էջմիածնում տեղի պիտի ունենային կաթողիկոսական ընտրութիւններ: Այդ առիթով արտասահ – մանից մեծ թիւով պատուիրակներ էին ե – կել: Ներանց թւում էին Փարիզից ժամա – նած Արշակ Չօպանեանը եւ գրող – լրա – գրող Լեւոն Կիւմիւշկերտանը:*

Արշակ Չօպանեանը իջեւանել էր երե – ւանի «Ինտուրիստ» հիւրանոցում, ուր այդ ժամանակ բնակւում էին Ալեքսանդր Շիրվանզատէն եւ ժողովրդական նկարիչ Փանոս Թէրլէմէզեանը: Ինչպէս լսա – ցայ, Չօպանեանը Շիրվանզատէին եւ Թէրլէմէզեանին հարցրել էր, թէ արդեօք չի կարող պատահել, որ Ալազանը իրեն ձերբակալել տայ: Շիրվանզատէն եւ Թէրլէմէզեանը նրան հանգստացնում են, ասելով՝ թէ՝ Ալազանը չատ կարգին մարդ է, ինչի՞ մասին էք մտածում:

Մի քանի օր յետոյ Շիրվանզատէն Չօ – պանեանին թեւանցուկ արած՝ բերեց Գը – րողների տուն, իմ առանձնասենեակը, եւ պաշտօնապէս ծանօթացրեց ինձ հետ: Ես ամաչելով ասացի նրան.

— Չնայած որ ձեր դէմ յօդուած եմ գրել, բայց «Թող տեսակէտները կըռ – ուեն»:

— Ձանըմ եղածը բանը չէ, — ժըպ – տալով ասաց Չօպանեանը: Եւ այսպիսով մենք «հաշտուեցինք»:

Չօպանեանը բաւական ժամանակ մնաց Երեւանում: Ես նրան ծանօթացրի կեան – քիս ընկերուհու՝ Մարոյի հետ, որ նը – րանից չատ լաւ տպաւորութիւն ստացաւ: Այնուհետեւ ես եւ Մարօն յաճախ էինք հանդիպում Չօպանեանին եւ զրուցում նրա հետ: Մի անգամ մենք նրանք հան – դիպեցինք Գարեգին Լեւոնեանի տանը:

1932 թուականի Նոյեմբերին կայացաւ Զորագետի Ջրելեկտրակայանի հանդիսա – ւոր բացումը, որին մասնակցում էին նա – եւ Արշակ Չօպանեանը եւ Լեւոն Կիւմիւշ – կերտանը: Հաճելի էր տեսնել, թէ ինչ – պէս Չօպանեանը եւ Կիւմիւշկերտանը, դիւցազանների հետ, թեւ – թեւի տուած, ուրախ պարում էին:

Ե.

1935 թուականի ամռանը Փարիզում պիտի կայանար Մշակոյթի պաշտպանու – թեան առաջին համագումարը, որին մասնակցելու էր նաեւ Խորհ. Միութեան գրողների պատգամաւորութիւնը: Պատ – գամաւորութեան մէջ էի նաեւ ես ու հա – մագումարում պիտի դեկուցէի հայ գրա – կանութեան մասին: Մեր պատգամաւո – րութիւնը պէտք էր ղեկաւորէր Մաքսիմ Գորքին, բայց նրա հիւանդութեան պատ – ճառով պատգամաւորութեան դեկավար նշանակուեց Խորհ. Միութեան Գրողների Միութեան քարտուղար Ալեքսանդր Շչեր – բակովը:

Յունիսի 20ին մեր պատգամաւորու – թիւնը հասաւ Փարիզ: Մէկ – երկու օր յետոյ տեսակցութիւն տեղի ունեցաւ Խորհ. Միութեան դեսպան ընկեր Պոտ – եմկինի հետ: Նա ինձ վրայ թողեց չատ գործագած եւ լայնախոհ մարդու տպա – ւորութիւն:

Մեր մէջ խօսակցութիւն բացուեց Փա – րիզի հայկական գաղութի մասին: Ինչ – պէս ես նկատեցի, ընկեր Պոտեմկինը չատ լաւ ծանօթ էր Խորհ. Հայաստանին եւ Փարիզի հայկական գաղութին: Ես – սակցութեան ընթացքում նա ինձ հար – ցըրեց.

— Չեզ այցելե՞լ է Արշակ Չօպանեանը: Եթէ կ'այցելի, նրան սիրով եւ յարգան – քով ընդունեցէք: Մենք գիտենք, որ Չօ – պանեանը համակիրավար չէ, բայց բարձր ենք գնահատում նրան հետեւեալ պատ – ճառներով.

Առաջինը՝ որ նա Խորհրդային Հայաս – տանի անձնուէր բարեկամն է:

Երկրորդ՝ որ նա գործօն կերպով պայ – քարում է Դաշնակցութեան դէմ:

Երրորդ՝ որ նա ֆրանսական չրջանակ – րում մեծ հեղինակութիւն է վայելում եւ այդ հեղինակութիւնն օգտագործում է հայկական մշակոյթի քարոզչութեան համար: Գիտէ՞ք, որ նա Սորպոնի համա – լսարանի դասախօս է (Ամբ. ???) եւ պարբեւատրուած է ֆրանսական «պատ – ուաւոր լեգէոնի» բարձր չքանչանով:

Ես այս բոլորը լաւ գիտէի եւ չատ ու – րախացայ, որ Խորհ. Միութեան դեսպա – նըն այդպիսի բարձր կարծիք ունի Չօ – պանեանի մասին:

Այս հանդիպումից մի քանի օր յետոյ Փարիզի քաղաքային փոստով մի նամակ ստացայ Արշակ Չօպանեանից, որով նա խնդրում էր ինձ՝ ընդունել իրեն եւ հա – մաձայնութեան դէպքում նշանակել օրն ու ժամը՝ մեր հանդիպման համար: Ես անմիջապէս պատասխանեցի Չօպանեանի նամակին՝ նշանակելով օրն ու ժամը եւ նրան հրաւիրեցի իմ տպրած «Օթել Փա – լաս» հիւրանոցը:

ՎԱՀՐԱՄ ԱԼԱԶԱՆ

(Շարունակելը յաջորդով)

ԵՐՈՒԱՆԴ ԼԱԼԱՅԵԱՆ

(ԾՆՆԴԵԱՆ 100ԱՄԵԱԿԻ ԱՌԹԻԻ)

(Տե՛ս եւ վերջին մասս)

1908ին Ղուլայի դիւղի մօտ դիպուածա – բէն յայտնաբերել է արամէական վիմա – կիր արձանագրութիւն: Ձաչողել է դանել ցցատների հետքեր Սեւանայ լճի արեւելեան կողմում՝ Գիլի գետակը լիճը թափուելու տեղում:

Սակայն Լալայեանի ամենակարեւոր հնագիտական յայտնագործութիւներից մէ – կը եղաւ Ադիաման գիւղի Դեմեր կոչուած վայրում պեղուած դամբարանը, որի մէջ բացուեց բարձրարուեստ փորագրու – թեամբ զարդարուած սայլ: Սայլի վրայ գետեղուած էր մի երկարագլուխ մարդու կմախք, իսկ հանդուցեալի հետ թաղ – ուած իրերը անագապղինձից էին: Նուր – ջը անկանոն կերպով ընկած էր 13 մարդ – ու կմախք – ուսումնասիրութիւնը ցոյց է տալիս, որ գրանք կամ սպրուկներ են ե – ղել կամ ռազմագերիներ: Դիակաքին լծուած է եղել չորս եզ: Լծի մօտ պրո – նուել է սայլապանի կմախքը: Սայլը ե – ռանիւ էր, լծի վրայ կանդնեցուած անա – պագպինձէ այծեամի լրանում գտնուել են երեք փոքրիկ զնդակ: Սայլը ներկա – յիս կը գտնուի Երեւան:

Ե. Լալայեան յուչարձաններ յայտնա – բերելու նպատակով ուչադրաւ պեղում – ներ է կատարել 1913ին՝ Շրէչ բլուրում եւ 1927ին՝ Էլարում: Այստեղ բացել է գրեթէ բոլոր ժամանակների՝ անագապ – ղինձի, երկաթի դարի վերաբերող դամ – բաններ:

Հնագիտական բնոյթի աչխատութիւն – ների մէջ կարեւոր տեղ է գրաւում Ե. Լալայեանի «Պեղումներ Նոր Բայազետի գաւառում» յօդուածաչարքը: Վերոյիչ – եալ յօդուածներում նա մանրամասն նը – կարագրում է իր կատարած պեղումները:

Հնագիտական բնոյթ ունի նաեւ նրա «Վարձիա կամ վարձունք» յօդուածը, տպագրուած «Հանդէս Ամսօրեայում», որ վերաբերում է Ախալքալաքից 25 քմ: հեռաւորութեան վրայ գտնուող Վարձիա ամրոց – ապարանքին:

Ուչագրաւ է անոր «Ցուղարկաւորու – թիւնը եւ դերեզմանների գարգացումը Հայաստանում» աչխատութիւնը: Լա – լայեան հանգամանօրէն կանգ է առնում յուղարկաւորութեան ձեւերի վրայ՝ մի – կարասեան, երկկարասեան, մենիթներ, կրոմլեխներ, գոլմեններ, գամբաններ, տապան, դիակիզութիւն, դերեզմաններ: Նկարագրում է դրանց հետ կապուած սո – վորութիւնները՝ ննջեցեալների հետ գեր – դեր եւ դէնքեր գնելը, կանանց, ձիե – րին, ծառաներին թաղելը, հոգու տալը եւայլն:

Ե. Լալայեանի հնագիտական բոլոր աչ – խատութիւնները ամփոփուած են նրա «Գամբանների պեղումները Ք. Հայաս –

«ՆԱՀԱՊԵՏԸ»

— Ոչ իր օրհնանքով իմ աչխարհ է – կեր, ոչ էլ անէծքով պիտի աչխարէն եր – թամ, — ասաց նա, ապա գարձաւ տէր – տէրի կողմը, — էսօր կնունքի օր է, Տէրտէր, գու բերան պիտի բարի մաղ – թանքների համար բացես, ոչ թէ անէծ – քի, սէր պիտի գարոզիս, ոչ թէ ատելու – թիւն:

— Սէր՝ ոչ գեղ պէս կապաչաններին, — բարկացաւ տէրտէրը:

— Շնորհակալ եմ, որ ճանչցար ըն – ձի, — ասաց Նհօն,— թէ մոլորեալ իմ, ճչմարիտ ճամբու բեր ընձի, տէրտէր, յօրի՞ կ'անիծես: Հլա հարցրու, յօրի՞ եմ ես կապաչա գարձեր ... որ գու չհարցուս, ես գեղի մի բան հարցում: Մենք էսգան բարեպաչտ գրիստոնեայ ենք, յօրի՞ Աստուած մըղի չսիրէ, մեր հայ ազգին չսիրէ:

— Աստուած սիրում է հայ ազգին ա – ռաւել, քան այլ ուրիչ ազգերի ...

— Շատ լաւ: Որ կը սիրէ, յօրի՞ կո – տորել կիտայ հայ ազգին:

— Ոմ որ սիրում է Աստուած, նրան էլ փորձութեան է ենթարկում, որ տեսնի հաւատի ամրութիւնը:

— Կը սիրէ, գրա համար լէ կը կոտո – րէ՞,— ծաղրանքն աչքերի մէջ հարցրեց Նհօն ու պատասխան չստանալով, չարու – նակեց, — հոգեչաւի չնորհակալ ենք էդ սիրուց, բոլ է, մենք կչտացեր ենք, հի – մի լէ Թող Թուրքին սիրէ ...

Ոմանք ծիծաղեցին, ոմանք զայրա – ցան:

— Կեցցես, հօրօխպէր, — կանչեց նա – խապահ Ղուկասը, մաղերի փունջը ետ հրելով ճակատից: Բայց Նհօն ոտքի կանգնեց բժիչկը ձեռքին:

— Կը ներիք, ախպըրներ, — ասաց նա այս անգամ ձայնը ցածրացնելով եւ յոյժ լուրջ չեչտով — կը ներիք, որ կարդ կը խանգարիմ ես: Եկեր ենք կնունքի: Նա – հապետ ախպէր, Նուբար քոյրիկ, կը խը – մեմ ձեր կենաց, երկու մանուկների կե – նաց ուչն երկու խնձորի ծառի կենաց, որ տնկեր իք ձեր գուռ մանուկներու ծըն – ունելու օր: Կը ցանկամ, որ աճին, մեծ – նան էդ ծառեր, ոչ մի քամի ու փոթորիկ ճղքեր չկոտրի: Կը ցանկամ, որ երկար ապրիս, Նահապետ ախպէր, ու բոլորի գոներու առչ խնձոր տնկիս: Էդ երկու մանուկ, երկու բախտ են ձեղի համար: որ Աստուած էդ բախտ ձըզի չի տար, ես կոտպաչա կը գառնենք ...

— Լենին խաղաղութիւն ի տուեր, — ասաց Ափրօն, — ուրեմն չնորհակալ էլ – նենք Լենինին ...

Շուռ գալով Նահապետի կողմը, Ափ – րօն աչքով ցոյց տուեց Նհօյին.

— Լաւ մարդ ի: Ես կը սիրեմ ծուռ մարդերաց ...

Քահանան մոայլ նստել էր: Քիչ յետոյ վեր կեցաւ ու բացատրելով, որ իրենց դիւղումն էլ կնունք կայ, սպասում են ի – րեն, արագ օրհնեց սեղանն ու դնաց:

Ամմուկն աւելի չատացաւ: Ծերերը մեղադրում էին Նհօյին, ջահելները Նա – խապահ Ղուկասի հետ միասին՝ պաչտ – պանում էին նրան:

— Լաւ չէր, Նհօ, — ասում էր Մովսէ – սը, — պատիւ, չնորհք կը պահանջեն, որ...

— Ի՞նչ կը պահանջեն, — ընդհատում էր նրան Նհօն, կը պահանջեն, որ սուփրի վերեւ սեւ գադգա՞ռ նստի:

Վալահ լաւ եղաւ, որ սեւ գադգառ Թռաւ գնաց: Քէֆ էնինք: Նահապետ ախպօր ու Նուբար քոյրիկին ուրախու – թիւն պարգեւենք.

Դրանից յետոյ մէկ – մէկ բաժակ վեր – ցընելով գարձեալ սկսեցին խմել նորա – ծինների ու նրանց ծնողքների կենացը, ցանկանալով, որ ուրախութիւնն անպա – կաս լինի այս յարկի տակից, որ երկար ապրի, Սիմոն ծերունի գառնայ Նահա – պետը, որ միչտ ամուր լինի նրա բազու – կըն, ու, ինչպէս որ սկսել է, յաւիտեան չգադարի խնձորներ տնկելու այն տների առաջ, ուրկից նորածին մանկան ձայն է գալիս: Ափրօն դէպքեր պատմեց Նահա – պետի, նրա տոհմի ու դերդաստանի մա – սին: Անթառամը լաց եղաւ, գողնոցով սրբելով աչքերը, Նուբարը գրկեց նրան, ականջին մխիթարանքի խօսքեր փսփսաց: Ներս մտաւ Կռապաչտ Նհօյի կինը, կռա – պաչտ Վարսօ: Ներս մտաւ իր լայն փէ – չերի ու մինչեւ ոտքերն իջնող թումանի հետ բերելով գրսի գովը: Ներս մտաւ ու չքաչուելով տղամարդկանցից՝ կանչեց.

— Ծուռ Նհօ, կռապաչտ Նհօ, աչքդ ի լուս, Աստուած քզի ու ընձի մի Թոռնիկ լէ տուեց ...

Նրանց երկրորդ հարսն էլ գաւակ էր ունեցել, առաջին Թոռան ծնունդից մէ – կուկէս ամիս էլ չանցած:

— Աստուա՞ծ տուեց, թէ Լենին տուեց, — կանչեց մէկը կատակով:

Վարսօն խօսքի տակ մնացող չէր:

— Աստուած երկինքն է, Լենին լէ՛ Ռուսաստան: Շնորհք որ կայ՝ իմ տղի չնորհքն է ...

Ապա գարձաւ Նահապետին ու նուբա – րին.

— Ձեր մանուկների կնունքն ընդունելի եղնի, վռչիկները, ձեր մէկն հազար գաս – նայ: Մի խնձորի ծառ լէ բերէք տուն, չուտ, չմոռնաք... ընձի լէ մի գե – նի տուէք, բարեմաղթութիւն էնիմ ...

ՀՐԱՉԵԱՅ ՔՈՉԱՐ

(44 Շար.)

ԱԿՈՒՄԲՆԵՐ ՀԻԱՆԴԱՆՈՑՆԵՐՈՒ ՄԷՋ

Ցաճախ կը պատահի՝ որ ծանր հիւանդութիւն մը, մարդս երկար տեղն, եր – բեմն նոյնիսկ տարիներով՝ հիւանդանո – ցի մէջ կը պահէ : Այսպէսով՝ արտաքին աշխարհին հետ անոր չփումը կ'ընդհատուի : Հաղուագէպօրէն լուրերը մինչեւ հոն կը հասնին եւ չատ անգամ՝ մեծ ու կարեւոր իրադարձութիւններու իրագէտ չըլլար :

Կացութիւնը աւելի կը բարդանայ՝ երբ տուն դառնալու ժամը հասնի : Հիւանդանոցի դուռէն դուրս ելած պահուն , այն տպաւորութիւնը կ'ունենայ՝ թէ առաջին անգամ կը տեսնէ աշխարհը , որ զարմանալի ու տարօրինակ կը թուի իրեն : Իր տունն անգամ փոխուած կ'երեւի իրեն : Ինքզինքը առանձին կը զգայ : Բարեկամներէն չատերը զինք մոռցած են : Ոչ մէկ ներկայութիւն կը տաքցնէ զինք : Ցաճախ կը տառապի եւ իր միակ փափաքը կ'ըլլայ՝ կարենալ կրկին հիւանդանոցի դըռնէն ներս մտնել եւ իր չրջապատին մէջ դտնուիլ :

Անգլիացի պետականները , հիւանդնե – րու այս հարցին առջեւ անտարբեր չմնա – ցին : Որոշեցին օգնել այս մարդոց : Եւ ամէն հիւանդանոցի մէջ ակումբներ հիմ – նեցին : Այդ ակումբներու անդամները հիւանդանոցներու հիւանդներն են , որ չար ախորիճութեամբ մը տաբիներով հոն կը մնան : Բժիչկներու թելադրութեամբ , առաջին ակումբը հիմնուեցաւ այս դա – սակարգի հիւանդներու կողմէ : Անունն է՝ « Վերահաստատման Հոգեբուժական Ընկերութիւն» : Գլխաւոր նպատակն է արտաքին աշխարհը մոցնել հիւանդանո – ցէն ներս :

Բժիչկները հաստատեցին՝ թէ հիւան – ները մեկուսացած կ'ապրին ... Արտա – քին աշխարհի հետ չփումի պակասը պատճառով կը տառապին եւ ինքզինքին չափազանց մինակ կը զգան :

Անոնց այս հոգեբանութիւնը , չատ ան – դամ դանոնք կ'առաջնորդէ յուսահատա – կան արարքներու , կը վատթարացնէ ի – րենց վիճակը եւ արգելք կ'ըլլայ բարե – լաւումին : Բժիչկները հաստատեցին՝ թէ արտաքին աշխարհին հետ անոնց չփու – մը , անոնց կողմէ նախաձեռնութեանց ստանձնումը և անոնց զբաղումը մեծ չա – փով կ'օգնէ անոնց : Այդ պատճառով զա – նոնք մղեցին իրարու միանալու եւ առա – ջին այս ակումբը հիմնելու :

Ակումբի անդամները կը չանան կարե – լի եղածին չափ մոռնալ թէ հիւանդանո – ցի մէջ կը դտնուին : Գիրքեր ու թերթեր կը կարդան , ժապաւէններ կը դիտեն , իրարու հետ կը զրուցեն , արտաքին աշխարհի դէպքերու եւ դէմքերու մասին կ'արտայայտուին , եւայլն : Պատյաններ կը կազմակերպեն , կ'այցելեն քաղաքը , վաճառատուներ ու թատրոններ :

Անգլիական հիւանդանոցի այս նախա – ձեռնութիւնը այնքան կարեւոր եւ ան – հրաժեչտ է , որ աչխարհի բոլոր հիւան – դանոցները պէտք է ընդօրինակեն :

Ակումբը՝ անդնահատելի ծառայու – թիւններ կը մատուցանէ իր անդամնե – րուն : Անոնք կամաց – կամաց կը վերա – նորոդուին , կը վերակազմուին , կը սկսին հատատ ունենալ իրենք իրենց վրայ եւ վստահութեամբ նայիլ ապա – գային :

ԿԱՐԴԱՑԵՔ ՏԱՐԱԾԵՑԵՔ «ՅԱՌԱՋ»Ը

ԿԻՆԵՐՈՒ ՅԱՏՈՒԿ ՖՈՇԷԹ ՄԱՏԵՆԱԴԱՐԱՆԸ

Անգլիական մայրաքաղաքին մէջ, Հա – մայնքներու Տունէն (Հորհրդարան) քիչ հեռու, կը դտնուի միայն կիներու յա – տուկ զբաղարան մը — Ֆոշէթ Մատենա – դարանը, որուն տնօրինուհին է օրիորդ Վերա Տուի : Մատենադարանը կը պա – րունակէ քսան հազար դիրքեր եւ աւելի մեծ թիւով պարբերականներ , թերթիկ – ներ եւ ձեռագիր նամակներ , որոնք բո – լորն ալ կապ ունին հնադոյն ժամանակ – ներէ ի վեր բոլոր երկիրներու կիներու չահագրգռութեանց, ձեռնարկներուն եւ իրագործումներուն հետ : Ֆոշէթ Մա – տենադարանը բարեկամական ու հրա – պուրիչ մթնոլորտ մը ունի եւ իր ամէնէն նչանակալից յաջողութիւններէն մէկը այն է ,որ ամբողջ աչխարհի կողմէ լայնօ – րէն կ'օգտագործուի : Անգլիոյ կնոջական չարժման մեծ դեկավարուհիներէն մէ – կուն՝ Տէյմ Միլլիսէնթ Ֆոշէթի անունը կրող Մատենադարանի պատմութիւնը սկսաւ 1926ին, երբ Լոնտոնի կռնացի մի – ութիւններէն մէկը, որ ներկայիս Ֆոշէթ Մխութիւն կը կոչուի, որոչեց մատենա – դարան մը եւ տեղեկատուութեանց դրա – սենեակ մը հիմնել : Սկիզբները՝ Քար – նէկի Հաստատութեան մէկ յատկացու – մէն եւ դիրքերու աքանչելի մէկ քանի նը – ւիրատուութիւններէ քաչալերուելով՝ Մատենադարանը սկսաւ իր հաւաքածոն ճոխացնել , նուիրատուութիւններով եւ դիրքերու դնումներով : Ներկայիս , ամ – բողջ աչխարհ այս Մատենադարանին կը դիմէ , ստանալու համար տեղեկութիւն – ներ , որ միայն ան ունի : Եթէ Ֆոշէթ Մատենադարանը գոյութիւն չունենար , դարերու ընթացքին կիներու հանրային եւ տնտեսական դիրքին հետ կապ ունե – ցած չատ մը կարեւոր տուեալներ կորսո – ւած պիտի ըլլային : Մատենադարանը իսկապէս մեծ յաջողութիւն արձանագր – րած է : Ներկայիս , Մատենադարանը ճո – խացած է նորագոյն հրատարակութիւն – ներով : Մատենադարանի դիրքերը փոխ — կ'առնեն՝ Անգլիոյ կառավարական բա – պատարկութիւնները , պետական մատե – նադարանները , հանրային , արհեստակ – ցական եւ ճարտարարուեստական կազ – մակերպութիւնները լինչպէս նաեւ հե – տազօտական կազմակերպութիւններ եւ աչխարհի չատ մը կողմերէն ընթերցող – ներ : Մատենադարանի ներկայացուցած միջազգային չահագրգռութեան մասին պզտիկ մը կուտան այն այլազան դի – մումները, որոնցմով վերջերս զբաղեցուա – ած է : Աւտրալիայէն եւ Հոնկ Քոնկի Ու – սանողուհիներու Միութենէն տեղեկու – թիւններ ուղուեցան այրերու եւ կիներու հաւասար աչխատավարձերու մասին : Տեղեկութիւններ ուղուեցան նաեւ 17րդ եւ 18րդ դարերուն Ամերիկայի մէջ կիներ – մարզիկներու եւ դիւանագէտներու մա – սին : Ֆոշէթ Մատենադարանի հաւաքա – ծոյին մասնաւոր դիրքեր վերջերս փոխ – առին՝ Մոսկուայի Ակադեմիան ու Փրա – կայի Համալսարանը , ինչպէս նաեւ Ֆը – րանսա եւ Գերմանիա : Արտասահմանէն վերջերս դիրք փոխ առնողներուն մէջ կը դտնուին նաեւ կին մը՝ որ Արաբական Միացեալ Հանրապետութեան Մանուկ – ներու եւ Ընտանիքներու Նախարարու – թեան ճիւղի պետն է , ներկայ Հնդկաս – տանի մէջ կնոջ օրինական դիրքը ուսում – նասիրող հնդկուհի հետազօտիչ մը եւ Լոնտոնի Համալսարանի ճափոն ուսա – նողուհի մը :

Առեն մը առաջ, կոստանդնուպոլսէն նամակով մը Մատենադարանին կը հա – ղորդուէր թէ հաւանաբար, կրկին ձե – ւակերպուի Սկիւտարի Զինուորական հի – ւանդանոցի այն սենեակը, ուր Գիտու – թեան քոյրերու նախկարապետը՝ Ֆլո – րէնս Նայթինկէյլ, վերաւորներ կը դար – մանէր : Այդ նամակով կը հարցուէր, թէ արդեօք նախապէս ի՞նչ ձեւ ունէր այդ սենեակը : Մատենադարանը նամակա – դիրը չփման մէջ դրաւ պարոնի մը հետ, որուն հօրաքոյրը, Քրիմի պատերազմին առեն , Ֆլորէնս Նայթինկէյլի հետ աչ – խատած ըլլալով՝ պահարանի մը վրայ դծած էր այդ սենեակին պատկերը, որ ներկայիս կը դտնուէր այդ պարոնին մօտ :

Ֆոշէթ Մատենադարանը իրաւունք ու – նի հպարտանալու իր հին դիրքերով , որոնց մէջ կը դտնուին թանկագին դիր – քեր , որոնցմէ մէկն ալ 1632ին տպագրը – ուած դիրք մըն է ,— կնոջ օրինական դիրքի մասին Անգլիոյ մէջ հրատարակ – ուած առաջին դիրքը :

Ֆոշէթ Մատենադարանը իր տեսակին մէջ միակն է ամբողջ աչխարհի մէջ :

Գաղեց՝ ՎԷՆ

ՀԱՅԵՐԻ ** ԱՍՏՂԵՐԸ

— Տէրոք, — զոչեց հաստաւիլիկ հուն – գարացի մը, — դուրս եկէք, վտանգ կայ :

Պատասխան չեկաւ :

Գրիկոր չրջան մը ըրաւ ձիով, ապա – հիներու մէջէն բլուր բարձրացաւ, մը – տածելով որ թերեւս անկից վար իջնելով կարելի ըլլայ հասնիլ հիւրասիրուող իչ – խաններուն :

Վրանի մը առջեւ մէկը հունգարերէն զոչեց .

— Գրիկոր, դո՞ւն ես :

Գրիկոր ճանչցաւ, Մարթոնֆալվային էր: Նաեւ էր ափահիներու վրանի մը առջեւ ու երկու թուրքերու հետ սեխ կ'ուտէր :

— Ի՞նչ կը փնտռես այս կողմերը , — զոչեց Մարթոնֆալվային :

— Իչխաններուն կ'ուղեմ հասնիլ :

— Հիմա չես կրնար անոնց հասնիլ . եկուր մեզի հետ ընկերութիւն ըրէ :

Սեխէն չերթ մը կտրեց ու Գրիկորին երկարեց :

Գրիկոր զլուխը ցնցեց :

— Եկուր , — քաչալերեց զինքը Մար – թոնֆալվային, — այս երկու թուրքերուն հետ բարեկամացայ . ու երբ չահերը վտ – ռեն՝ մենք ալ կ'իջնենք ու կը միանանք իչխաններուն :

— Իկու, մաճառ եղբա .— կանչեց ափահի մըն ալ ուրախ ձայնով, մարմնեղ եւ թիկնեղ , թխադէմ մարդ մը :

— Չեմ կրնար , — պատասխանեց պա – տանին մոայլօրէն , ու ճամբան չարու – նակեց :

Իջաւ վար թնդանօթաձիգներու, որ – սորդներու ու ենիչէրիներու մէջէն, վեր – ջապէս դարձեալ Սուլթանին վրանին քով հասաւ :

Պոսթանճիները հոն ալ չրջանակ կազ – մեր էին, այդ կողմէն ալ կարելի չէր վաղնտ թէօրէօքի հասնիլ :

Հունգարացի երիտասարդները տակա – ւին հոն կը զոչէին ու կը պոռային : Վը – րանէն դուրս կը լսուէր Թրքական երա – ժըչտութիւնը: Կը թրթռար մեատղական լարով գանուն, կը հնչէին բազմաթիւ ֆանաֆչաններ ու կը չչէին սրինդները :

— Անօրէններ, — կը պոռար Մեքչէի ակռան կրճատելով :

Ֆիւրիէչ կատաղութենէն դրեթէ կու – լար :

— Եթէ ափս բերդ մնացած ըլլար՝ այս բանը պիտի չպատահէր :

Ան կրօնաւորին մանկլաւիկն էր ու ա – մենակարող կը կարծէր իր տէրը :

Երբ յանկարծ երաժչտութիւնը դադրե – ցաւ՝ ամէնքը միասին սկսան պոռալ .

— Տէրոք, դուրս եկէք . Թուրքերը բերդը կոխեր են :

Սակայն ոչ ոք երեւցաւ : Երկինքը ամպոտ էր ու յանկարծ սկսաւ անձրեւել ու կէս ժամէ չափ չարունակեց , ապա զադրեցաւ : Երկնքի վրայ սեւ ամպեր այնպէս կ'ածապարէին դէպի արեւելք՝ կարծես փախստական զօրքեր ըլլային :

Վերջապէս կէս պիչերուան մօտ իչ – խանները երեւցան. դլխարկնին ծուռ ու դուարթացած կ'ելլէին դռնէն: Բանակին մէջ չահերու երկար չարքեր վառուած էին անոնց ճամբան լուսաւորելու հա – մար : Չահերու դիծը զոյդ մը հրեղէն օձի պէս կը բարձրանար մինչեւ Պուտայի դուռը: Անձրեւէն մաքրուած օդը բու – րումնաւէտ դարձած էր արեւելեան ջա – հերու անոյչ հոտէն :

Այն առեն արդէն Մարթոնֆալվային ալ հոն կեցած էր. պոսթանճիները հիմա այլեւս թոյլ տուին նետչիններուն՝ միա – նալու դուբսիններուն հետ :

Մարթոնֆալվային անունով կը կանչէր ձիապանները ու իչխանները մէկիկ մէկիկ նալի ու տարօրինակ կը թուի իրեն : Իր տունն անգամ փոխուած կ'երեւի իրեն : Ինքզինքը առանձին կը զգայ : Բարեկամ – ներէն չատերը զինք մոռցած են: Ոչ մէկ ներկայութիւն կը տաքցնէ զինք : Ցաճախ կը տառապի եւ իր միակ փափաքը կ'ըլ – լայ՝ կարենալ կրկին հիւանդանոցի դըռ – նէն ներս մտնել եւ իր չրջապատին մէջ դտնուիլ :

Անգլիացի պետականները , հիւանդնե – րու այս հարցին առջեւ անտարբեր չմնա – ցին : Որոշեցին օգնել այս մարդոց : Եւ ամէն հիւանդանոցի մէջ ակումբներ հիմ – նեցին : Այդ ակումբներու անդամները հիւանդանոցներու հիւանդներն են, որ չար տնօրինութեամբ մը տաբիներով հոն կը մնան : Բժիչկներու թելադրութեամբ, առաջին ակումբը հիմնուեցաւ այս դա – սակարգի հիւանդներու կողմէ : Անունն է՝ « Վերահաստատման Հոգեբուժական Ընկերութիւն»: Գլխաւոր նպատակն է արտաքին աչխարհը մոցնել հիւանդանո – ցէն ներս :

Բժիչկները հաստատեցին՝ թէ հիւան – ները մեկուսացած կ'ապրին ... Արտա – քին աչխարհի հետ չփումի պակասը պատճառով կը տառապին եւ ինքզինքին չափազանց մինակ կը զգան :

Անոնց այս հոգեբանութիւնը, չատ ան – դամ դանոնք կ'առաջնորդէ յուսահատա – կան արարքներու, կը վատթարացնէ ի – րենց վիճակը եւ արգելք կ'ըլլայ բարե – լաւումին : Բժիչկները հաստատեցին՝ թէ արտաքին աչխարհին հետ անոնց չփու – մը, անոնց կողմէ նախաձեռնութեանց ստանձնումը և անոնց զբաղումը մեծ չա – փով կ'օգնէ անոնց : Այդ պատճառով զա – նոնք մղեցին իրարու միանալու եւ առա – ջին այս ակումբը հիմնելու :

Ակումբի անդամները կը չանան կարե – լի եղածին չափ մոռնալ թէ հիւանդանո – ցի մէջ կը դտնուին : Գիրքեր ու թերթեր կը կարդան , ժապաւէններ կը դիտեն , իրարու հետ կը զրուցեն , արտաքին աչխարհի դէպքերու եւ դէմքերու մասին կ'արտայայտուին , եւայլն : Պատյաններ կը կազմակերպեն , կ'այցելեն քաղաքը , վաճառատուներ ու թատրոններ :

Անգլիական հիւանդանոցի այս նախա – ձեռնութիւնը այնքան կարեւոր եւ ան – հրաժեչտ է , որ աչխարհի բոլոր հիւան – դանոցները պէտք է ընդօրինակեն :

Ակումբը՝ անդնահատելի ծառայու – թիւններ կը մատուցանէ իր անդամնե – րուն : Անոնք կամաց – կամաց կը վերա – նորոդուին , կը վերակազմուին , կը սկսին հատատ ունենալ իրենք իրենց վրայ եւ վստահութեամբ նայիլ ապա – գային :

ԿԵՋԱ ԿԱՐՏՈՆԻ

(Շար.)

— Իչխաններուն կ'ուղեմ հասնիլ :

— Հիմա չես կրնար անոնց հասնիլ . եկուր մեզի հետ ընկերութիւն ըրէ :

Սեխէն չերթ մը կտրեց ու Գրիկորին երկարեց :

Գրիկոր զլուխը ցնցեց :

— Եկուր , — քաչալերեց զինքը Մար – թոնֆալվային, — այս երկու թուրքերուն հետ բարեկամացայ . ու երբ չահերը վտ – ռեն՝ մենք ալ կ'իջնենք ու կը միանանք իչխաններուն :

— Իկու, մաճառ եղբա .— կանչեց ափահի մըն ալ ուրախ ձայնով, մարմնեղ եւ թիկնեղ , թխադէմ մարդ մը :

— Չեմ կրնար , — պատասխանեց պա – տանին մոայլօրէն , ու ճամբան չարու – նակեց :

Իջաւ վար թնդանօթաձիգներու, որ – սորդներու ու ենիչէրիներու մէջէն, վեր – ջապէս դարձեալ Սուլթանին վրանին քով հասաւ :

Պոսթանճիները հոն ալ չրջանակ կազ – մեր էին, այդ կողմէն ալ կարելի չէր վաղնտ թէօրէօքի հասնիլ :

Հունգարացի երիտասարդները տակա – ւին հոն կը զոչէին ու կը պոռային : Վը – րանէն դուրս կը լսուէր Թրքական երա – ժըչտութիւնը: Կը թրթռար մեատղական լարով գանուն, կը հնչէին բազմաթիւ ֆանաֆչաններ ու կը չչէին սրինդները :

— Անօրէններ, — կը պոռար Մեքչէի ակռան կրճատելով :

Ֆիւրիէչ կատաղութենէն դրեթէ կու – լար :

— Եթէ ափս բերդ մնացած ըլլար՝ այս բանը պիտի չպատահէր :

Ան կրօնաւորին մանկլաւիկն էր ու ա – մենակարող կը կարծէր իր տէրը :

Երբ յանկարծ երաժչտութիւնը դադրե – ցաւ՝ ամէնքը միասին սկսան պոռալ .

— Տէրոք, դուրս եկէք . Թուրքերը բերդը կոխեր են :

Սակայն ոչ ոք երեւցաւ : Երկինքը ամպոտ էր ու յանկարծ սկսաւ անձրեւել ու կէս ժամէ չափ չարունակեց , ապա զադրեցաւ : Երկնքի վրայ սեւ ամպեր այնպէս կ'ածապարէին դէպի արեւելք՝ կարծես փախստական զօրքեր ըլլային :

Վերջապէս կէս պիչերուան մօտ իչ – խանները երեւցան. դլխարկնին ծուռ ու դուարթացած կ'ելլէին դռնէն: Բանակին մէջ չահերու երկար չարքեր վառուած էին անոնց ճամբան լուսաւորելու հա – մար : Չահերու դիծը զոյդ մը հրեղէն օձի պէս կը բարձրանար մինչեւ Պուտայի դուռը: Անձրեւէն մաքրուած օդը բու – րումնաւէտ դարձած էր արեւելեան ջա – հերու անոյչ հոտէն :

Այն առեն արդէն Մարթոնֆալվային ալ հոն կեցած էր. պոսթանճիները հիմա այլեւս թոյլ տուին նետչիններուն՝ միա – նալու դուբսիններուն հետ :

Մարթոնֆալվային անունով կը կանչէր ձիապանները ու իչխանները մէկիկ մէկիկ նալի ու տարօրինակ կը թուի իրեն : Իր տունն անգամ փոխուած կ'երեւի իրեն : Ինքզինքը առանձին կը զգայ : Բարեկամ – ներէն չատերը զինք մոռցած են: Ոչ մէկ ներկայութիւն կը տաքցնէ զինք : Ցաճախ կը տառապի եւ իր միակ փափաքը կ'ըլ – լայ՝ կարենալ կրկին հիւանդանոցի դըռ – նէն ներս մտնել եւ իր չրջապատին մէջ դտնուիլ :

Անգլիացի պետականները , հիւանդնե – րու այս հարցին առջեւ անտարբեր չմնա – ցին : Որոշեցին օգնել այս մարդոց : Եւ ամէն հիւանդանոցի մէջ ակումբներ հիմ – նեցին : Այդ ակումբներու անդամները հիւանդանոցներու հիւանդներն են, որ չար տնօրինութեամբ մը տաբիներով հոն կը մնան : Բժիչկներու թելադրութեամբ, առաջին ակումբը հիմնուեցաւ այս դա – սակարգի հիւանդներու կողմէ : Անունն է՝ « Վերահաստատման Հոգեբուժական Ընկերութիւն»: Գլխաւոր նպատակն է արտաքին աչխարհը մոցնել հիւանդանո – ցէն ներս :

Բժիչկները հաստատեցին՝ թէ հիւան – ները մեկուսացած կ'ապրին ... Արտա – քին աչխարհի հետ չփումի պակասը պատճառով կը տառապին եւ ինքզինքին չափազանց մինակ կը զգան :

Անոնց այս հոգեբանութիւնը, չատ ան – դամ դանոնք կ'առաջնորդէ յուսահատա – կան արարքներու, կը վատթարացնէ ի – րենց վիճակը եւ արգելք կ'ըլլայ բարե – լաւումին : Բժիչկները հաստատեցին՝ թէ արտաքին աչխարհին հետ անոնց չփու – մը, անոնց կողմէ նախաձեռնութեանց ստանձնումը և անոնց զբաղումը մեծ չա – փով կ'օգնէ անոնց : Այդ պատճառով զա – նոնք մղեցին իրարու միանալու եւ առա – ջին այս ակումբը հիմնելու :

Ակումբի անդամները կը չանան կարե – լի եղածին չափ մոռնալ թէ հիւանդանո – ցի մէջ կը դտնուին : Գիրքեր ու թերթեր կը կարդան , ժապաւէններ կը դիտեն , իրարու հետ կը զրուցեն , արտաքին աչխարհի դէպքերու եւ դէմքերու մասին կ'արտայայտուին , եւայլն : Պատյաններ կը կազմակերպեն , կ'այցելեն քաղաքը , վաճառատուներ ու թատրոններ :

Անգլիական հիւանդանոցի այս նախա – ձեռնութիւնը այնքան կարեւոր եւ ան – հրաժեչտ է , որ աչխարհի բոլոր հիւան – դանոցները պէտք է ընդօրինակեն :

Ակումբը՝ անդնահատելի ծառայու – թիւններ կը մատուցանէ իր անդամնե – րուն : Անոնք կամաց – կամաց կը վերա – նորոդուին , կը վերակազմուին , կը սկսին հատատ ունենալ իրենք իրենց վրայ եւ վստահութեամբ նայիլ ապա – գային :

ԿԵՋԱ ԿԱՐՏՈՆԻ

(Շար.)

Տէր եւ Տիկին Երուանդ Ճանկէօզեան եւ զաւակը՝ Հրայր, Տէր եւ Տիկին Սահ–ակ Թիրեաքեան եւ զաւակները՝ Սեդա եւ Գեղամ, Տէր եւ Տիկին Գրիգոր Ֆա–քիրեան սրտի դառն կսկիծով կը ծանու–ցանեն մահը իրենց սիրեցեալ մօր, մեծ մօր եւ զոքանչմօր՝

ՍԱՐԻ ՏԻԿԻՆ ՍՕՖԻԿ ՃԱՆԿԷՕԶԵԱՆԻ

(86 տարեկան), որ տեղի ունեցաւ Զո–րեքշաբթի, Նոյեմբեր 18ին, յետ կար–ճատեւ հիւանդութեան իր բնակարանին մէջ, 10 Րիւ Լաֆայէթ, Ալֆորվիլ։

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի այս Շաբաթ կէսօրէ վերջ ժամը 13·30ին, Ալֆորվիլի Ս. Պօղոս – Պետրոս եկեղե–ցւոյ մէջ, ուրկէ մարմինը պիտի փոխա–դրուի Ալֆորվիլի գերեզմանատունը իր ընտանեկան դամբարանին մէջ։

Հաւաքավայր եկեղեցին ժամը ճիշդ 13·30ին։

Մասնաւոր մահազդ ղրկուած չըլլալով կը խնդրուի ներկայս իբր այդ նկատել։

ՅԱՌԱՋ.— Մեր ցաւակցութիւնները Ճանկէօզեան եւ Թիրեաքեան ընտանիք–ներուն եւ համայն պարագաներուն։

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Այրի Տիկին Սարգիս Տէօքմէճեան եւ զաւակները՝ Արփինէ եւ Յուլինէ կը ծա–նուցանեն թէ հոգեհանդստեան պաշտօն պիտի կատարուի իրենց ամուսնոյն եւ հօր՝

ՍԱՐԳԻՍ ՏԷՕՔՄԷՃԵԱՆԻ

մահուան հինգերորդ տարեդարձին առ–թիւ, այս կիրակի առաւօտ Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցին։

Կը հրաւիրուին ողբացեալին յիշատակը յարգողները։

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Պ. Մարզար Ղարիպեան եւ զաւակները (Կարտան), Տէր եւ Տիկին Տէրտէրեան Յովհաննէս (Մեսրոբ) եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Ղամպէրեան չնորհակա–լութիւն կը յայտնեն բոլոր անոնց որոնք անձամբ, ծաղկեպսակով, նամակով եւ նուիրատուութեամբ մասնակցեցան ի–րենց կնոջ, մօր, զոքանչմօր, քրոջ, հօրաքրոջ եւ տալոջ եւ զարմու–հին՝ ՇՈՒՇԱՆԻԿ ՂԱՐԻՊԵԱՆԻ

կսկծալի մահուան առթիւ։

×

ԼԻՈՆ.— Այրի Տիկին Զարուհի Նա–ճարեան, Տէր եւ Տիկին Յակոբիկ Նա–ճարեան, Այրի Տիկին Պէկզէտ Փիլոյ–եան չնորհակալութիւն կը յայտնեն բո–լոր անոնց, որոնք անձամբ, գրաւոր, նը–իւիրատուութեամբ կամ ծաղկեպսակով ի–րենց ցաւակցութիւնը յայտնեցին իրենց ամուսնոյն, հօր եւ եղբօրորդւոյն ՄԱ–ՆՈՒԿ ՆԱՃԱՐԵԱՆԻ (Լ. Գ. Թէրզեան) կսկծալի մահուան առթիւ։

ՀԱՅ ԿՈՒՐՄԻՐ ԽԱՉԻ

Տարեկան ցերեկոյթ–պարահանդէսը *Փետրուար 7ին, Ամպասատէօրի սրա–հին մէջ։*

ՀԱՅ ԿՈՒՐՄԻՐ ԽԱՉԻ ՕՐԸ

Մայիս 16ին

Սորպօնի մեծ Ամփիթատրոնին մէջ

Հ.Մ.Ը.Մ.—ԱՐՄԻ-ՄԱՐՋԱԿԱՆ ՏԱՐԵԿԱՆ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

Շաբաթ Նոյեմբեր 28, ժամը 21էն մինչեւ լոյս

ԱԼՀԱՄՊՐԱՅԻ ՄԷՋ

Նուագախումբ

CLAUDE BESSET ET JO VALLON

Կը մասնակցի Հ. Յ. Դ. Նոր Սե–րունդի պարախումբը։

Սեղանները ապահովել հետեւեալ հասցէներէն.—

Բաֆֆի Նազարեան 20 – 71 – 10
Գէորգեան 62 – 68 – 15
Կարիպեան 60 – 89 – 80
Ալեւեան 62 – 81 – 15

ՑԵՐԵԿՈՅԹ

ՆՈՒԻՐՈՒԱԾ
ՍԱՍՈՒՆԻ ՀԵՐՈՍԱՄԱՐՏԻ
60ՐԴ ՏԱՐԵԴԱՐՁԻՆ

Կազմակերպուած Փարիզի Հ. Յ. Դ. «Քրիստափոր» խումբի կողմէ, հոկա–նատրութեամբ Փարիզի Շրջ. Կոմիտէին։

Այս կիրակի կէսօրէ ետք ժամը 16–23, Մշակոյթի տան մէջ, 17 Րիւ Պլէօ Փարիզ (9)

Կը նախագահէ՝ Ընկ. ԿԱՐՕ ՄԵՀԵԱՆ

Կը խօսի Ընկ. ԱՇՈՏ ԻՍԱՀԱԿԵԱՆ Հերոս Մուրատի մասին խօսք կ'առնէ՝

ՏՈՔԹ. ԱՐՇԱԿ ՊՕՂՈՍԵԱՆ

Գեղարուեստական բաժին.— Արտասա–նութիւն՝ Ընկ. Զ. Գազանճեան, մե–ներգ՝ ընկերուհի Աստղիկ Քէօսէեան։ Մենապար, երգ, արտասանութիւն՝ Օր. Մարգարիտ Հանչերեան։

Նուագ՝ Հայկ. երգերու եւ պարերու սալեր։

Ընկերահամակրական ջերմ մթնոլորտ։ Պիւֆէ, բոլորին մատչելի։

Մուտք 2 ֆրանք

Կը հրաւիրուին Փարիզի եւ շրջաններու քոյր միութիւնները ու հասարակութիւ–նը։

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ԵՐԵԿՈՅԹ

Հ. Յ. Դ. ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ ՊՕՄՈՆԻ ՏԱՐԵԿԱՆ ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ԵՐԵԿՈՅԹ

Հովանաւորութեամբ Հ. Յ. Դ. Պօմոնի «Զաւարեան» ենթակոմիտէի։

Այս Շաբաթ ժամը ճիշդ 21ին, Պօմոնի Ս. Սահակ – Մեսրոպ սրահին մէջ։

Կը նախագահէ Պ. ԳՐԻԳՈՐ ՊԱՂՏԱ–ՍԱՐԵԱՆ։

Կ'արտասանեն ընկ. Սեդա Թիւրքլեան, Վերգինէ Նազարեան, Վանիկ Նազարեան, Յակոբ Հայթայեան։

Նուագ.— Ընկ. Րաֆֆի Արզումանեան։

Իր նոր յայտագրով, Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի «Ե. Զարենց» պարախումբը։ Առաջին անգամ ըլլալով իր մասնակցու–թիւնը կը բերէ Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի «Միամանթօ» խումբը, ներկայացնելով դուէտ մը «ՊԱՇՏՕՆՆ ԽՌՄԲԱԼ Է»

Խօսնակ ընկ. Լեւոն Գըլըճեան։

Մուտք 3 ֆրանք

Հ. Յ. Դ.

ՊՕՄՈՆ.— Հ. Յ. Դ. Զաւարեան են–թակոմիտէի վարչութիւնը, ընկերական ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր ըն–կերները այս կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 3ին, սովորական ժողովասրահը։ Խիստ կարեւոր օրակարգ։ Բացակաները նկա–տի կ'առնուին։

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. «Փոթորիկ» խումբին ժողովը տեղի պիտի ունենայ այս Շորեքշաբթի (25 Նոյեմբեր), ժամը ճիշդ 21ին, Մշակոյթի Տան մէջ։ Կարե–ւոր օրակարգ։ Կը հրաւիրուին բոլոր մարմիններու ընկերներն ու ընկերուհի–ները, ինչպէս նաեւ բոլոր Նոր Սերընդ–ականները։

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՅԱՅՏԱԳԻՐ

ՖՐԱՆՍ. ՀԱՅՆԱՍՓԻՒՌԻ

ՖՐԱՆՍ – ՓԻԼԻՊԻՒՐ ԿԱՅԱՆԻՆ

Նոյեմբեր 21։ Ժամը 23ին, Ժան Փելխիհ զրոյց մը պիտի ունե–նայ Պրիսաքի դուքսին հետ։ Նիւթը՝ «Հայերու նպաստը Ֆրանսայի»։

Այս զրոյցին պիտի յաջորդէ խօսակ–ցութիւն մը՝ փրոֆ. Ֆրէհէրիք Ֆէյտիի հետ, Սասունցի Դաւիթի չուրջ։

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Ս. Խաչ Ընկերակցութեան տարեկան պարահանդէսը Փետրուար 28ին։

Կ'ՈՒԶՈՒԻ

Երիտասարդ մը խանութի մը մէջ աշ–խատելու համար, նախընտրաբար կառք վարել դիտցող։ Դիմել.—

PARIS - CALIFORNIE
58, Rue de Cléry — PARIS (2e)

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ՄԵԾ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

Կազմակերպուած Ալֆորվիլի Ս. Պօղոս–Պետրոս եկեղեցիի կրթ. մարմնին կող–մէ, ի նպաստ տեղւոյն հայ վարժարանին։

Կիրակի Նոյեմբեր 22, երեկոյեան ժամը 16էն մինչեւ կէս գիշեր։

SALLE DES FETES, RUE VOLTAIRE

Կը նախագահէ Ալֆորվիլի երեսփոխան – քաղաքապետ

RAOUL BLEUSE

Նուագախումբ՝ ՊԵՐՆԱՐ ՏԷՏԷՃԵԱՆ

Հայկական տաք մթնոլորտ եւ չամփուրով խորոված։

Մուտք 5 ֆրանք

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՀԱՄԱՀԱՐԲԵՐԴԻԱԿԱՆ Հայր. Միու–թեան Մարսէյլի մասնաճիւղի ընդհ. ան–դամական ժողովը այս Շաբաթ ժամը 21–ին, սովորական հաւաքատեղին։ Օրա–կարգ տեղւոյն վրայ։

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

ՆԱՐԴԵԱՆ ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԵԱՆՑ

Համակիրներու թելադրութեանց ըն–թացք տալով՝ կը բանաւէ «Նարդեան հրատարակութեանց Բաժանորդագրու–թիւն մը։ Առաջին առթիւ պիտի հրատա–րակենք.

1.— ԼՈՒՍԱՄԱՏԵԱՆ, հէքեաթ եւ բա–նաստեղծութիւն, (ասով կ'ամբողջանայ Մաղկամատեան եւ Վարդամատեան շար–քը, հրատարակուած,— երրորդ հա–տորն է այս)։

2.— ՆԱՐԴԵԱՆ ՇԻՒԹԵՐ Ի ՍՈՒՐԲ ԱՐ–ԲԵՑՈՒԹԻՒՆ, գրական վերլուծումներ, (այս շարքին առաջին հատորն է *Նարդ–եան Շիւթեր կանանչ Բաժակով*, հրա–տարակուած,— շարքը կը շարունակ–ուի մինչեւ հինգ հատոր)։

3.— ՅԱՆՈՒՆ ՄԵՍՐՈՊ ՄԱՇՏՈՑԻ, ի պաշտպանութիւն հայ լեզուի, (այս հա–տորը առաջինն է այն շարքին, որ պիտի բաղկանայ 12 հատորէ)։

4.— ՁԱՆԿԵՐՍ ԲԱՑԱԾ, գրական մարտ՝ բարկացած կատուի մը պատկե–րով, (այս հատորը շարքին երկրորդն է, առաջինը *Նիղակամարտ*՝ հրատարակ–ուած,— կը շարունակուի)։

Տպագրութիւնը պիտի սկսի՝ երբ ու–նենանք 25 բաժանորդ, որոնց իւրաքան–չիւրը պիտի վճարէ 200 ֆրանսական նոր ֆրանք։

Հեղինակի մը միակ ուրախութիւնն է հրատարակուած տեսնել իր աշխատանքը։ Անտիպ որեւէ աշխատանք շատ բան կը կորսնցնէ իր արժէքէն, որովհետեւ չի կրնար օգտագործուիլ իր ժամանակին մէջ։ Այսպէս արդար է որ ամէն գրող փափաքի, դեռ իսկ չմեռած, թոյլ չտալ որ մեռնի իր մտքին ծնունդը,— անտիպ կը նշանակէ մեռած։

Անոնք որ ֆանիցս իրենց բարեկամու–թիւնն ու համակրանքը յայտնած են ի–րենց խօսակցութեան մէջ կամ նամակնե–րով՝ թելադրելով ի լոյս ընծայել բոլոր աշխատանքներս հատոր առ հատոր, ա–հա լաւագոյն առիթը գործադրելու իրենց փափաքը։

Պատուակալ բաժանորդ պիտի համար–ուին այն բաժանորդները, որոնք կը մաս–նակցին հրատարակչական այս «արշա–ւին»՝ վճարելով 200 ֆրանք, — փոխա–րէն պիտի ստանան վերը յիշուած հա–տորները, որոնք լոյս պիտի տեսնեն մէկ տարուան ընթացքին։ Պատուակալ բա–ժանորդներուն անունները պիտի հրատա–րակուին *Յառաջի* մէջ, ապահովութիւն տալու համար իրենց հրապարակաւ։

Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ

ՀԱՅ ԳՐՈՂՆԵՐՈՒ ԸՆԿԵՐՈՒԹԻՒՆ

ՀՐԱՊԱՐԱԿԱՅԻՆ ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ

Այս Ուրբաթ, ժամը 20·30ին, «Ին–ժան» սրճարանի վերնայարկը, (*Մեթրօ Քատէ*)։

Կը խօսի՝

ՓՐՕՖ. ԽԵՐԵԱՆ

Նախկին տեսուչ Սայկոնի համալսարանի

ԾԱՅՐ. ԱՐԵՒԵԼՔԻ ՀԱՐՑԵՐԸ

(Ֆրանսերէն լեզուով)

Կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ։

ՏՕՆԱԿԱՆ ՕՐԵՐԸ ԿԸ ՄՕՏԵՆԱՆ

ՆԱՃԱՐԵԱՆ

ՆՊԱՐԵՂԷՆԻ ՄԵԾ ՎԱՃԱՌԱՏՈՒՆԸ

Կը հաղորդէ իր հին եւ նոր յաճա–խորդներուն խանութին վերաբա–ցումը բոլորովին նորոգուած։

— * —

ՀՈՆ ԿԸ ԳՏՆԷՔ ԻՆՁ ՈՐ ՁԵՐ ՄՏՔԷՆ Կ'ԱՆՑՆԻ։

Ընտիր ապուխտ, կտրուած յատուկ մեքենայով։

Ամէն տեսակ նպարեղէն եւ համեմ, արեւելեան աղանդերները, Հալէպի պիստակ, կաղինի, նուշի միջուկ, ֆաֆահիւէք, դդումի կուտ թարմ, Մալաթիայի խաղողէ պատրաստը–ւած պէէմէզ եւ թահին։

Բոլոր խմիչքները զրոս կը փափա–քիք, Շամբանեըէն օղի եւ բոլոր ա–խորժաբեր խմիչքները (ափերի–թիֆ)։

ԾՐԱՐՆԵՐՈՒ ԱՌԱՔՈՒՄ ՖՐԱՆՍԱ ԵՒ ԱՐՏԱՍԱՀՄԱՆ

Մաքուր եւ արագ սպասարկութիւն։ Ամէն օր նոր ապրանքներ։

—*—

ՆԱՃԱՐԵԱՆ
Maison NAJA

SPÉCIALITÉS FRANCO - ORIENTALES

Alimentation — Confiserie
Conserves — Fruits secs
Légumes secs — Epices

12, RUE DE L'ARC
MARSEILLE (1e)
Téléph. : 20-87-69

— ԼՈՅՏ ՏԵՍԱՒ —

1965-Ի ԳՈՅԱՄԱՐՏ ՕՐԱՑՈՅՑԸ

Հատընտիր նկարներով եւ նոյն բովանդակութեամբ, գունաւոր կազմ։ *Փարիզի համար դիմել Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի վարչութեան*, 17 Րիւ Պլէօ եւ *Հրանտ – Սամուէլի ղրաւունը։*

Մարսէյլ Ա.Հարոնեան Ակումբ, 26, Րիւ տէ Քօնվալէսան եւ Քօթօ Ռէխ Լկ–*Քէօսէեանի*, 2 Րիւ Պէրնար Տիւ Պուա։

Հատը 6 ֆրանք

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925 — Tél. : PROvence 86-60
R. C. Seine 57 A 2731 — C.C.P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝ Տար· 60 Ֆ· Վեցամսեայ՝ 35 Ֆ·
Արտասահման՝ Տար· 80 ֆր· Հատը 0·30 Ֆ·

ՇԱԲԱԹ
21
ՆՈՅԵՄԲԵՐ
SAMEDI
21 NOVEMBRE
1964

LE NUMÉRO : 0,30 FR.

ՅԱՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 10166 — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — 40e ANNÉE — N° 10.166

ՅԱՒԻՆԱՀԱՑ ԳԱՂՈՒԹԸ

ԳՈՐԾԵՐԸ ԿԸ ԽՕՍԻՆ

(ԹԵՄԱԿԱՆ ԸՆՏՐՈՒԹԵԱՆՑ ԱՌԹԻՒ)

—o—

Թեմական ընտրութեանց առթիւ, կարգ մը բարեմիտ ազգայիններ կը հարցնեն մեզի՝

— Այս ընտրութիւնները որեւէ լաւ բան պիտի ունենա՞ն մեր ընդհանուր եւ անձնական շահերու տեսակէտէն :

Այս հարցումը զուարճ կը չարչրկէ մեզ մեր շատ մը ազգակիցներուն, որոնք անտեղեակ են այս գաղութի ազգային կեանքի ներքին ծալքերուն :

Կը պատասխանենք՝

Հայրենակիցներ, պէտք չէ մոռնալ, թէ վերջին տարիներուն հելլէն պետութեան վերաբերումը մեզի հանդէպ գրեթէ բարելաւուեցաւ, չնորհիւ այն իրողութեան, որ մենք ունեցանք ժողովրդական ընտրութեամբ իշխանութեան գլուխ եկած Ազգային Մարմիններ եւ Թեմական Առաջնորդ մը, որ իր յատնութիւնով եւ անկաշառ ու բարեհամբոյր նկարագրով, Ազգ· Կեդր· Վարչութեան հետ միասին, յարաբերական լաւ յարաբերութեան կապեր պահեց հելլէն պետական եւ եկեղեցական իշխանութեանց հետ :

Այդ կապերուն չնորհիւ է, որ հելլէն պատասխանատուները մեզ նկատեցին բարեյոյս տարր մը այս երկրին համար : Ցանկալի կասկածելի վերաբերումը մեր գաղութին հանդէպ, վերջ գտաւ, ան ընդհակառակն սկսաւ ընդունիլ վերակենդանացում :

Իրը չշոշափելի արդիւնք՝ հելլէն պատասխանատուներ

ՀԱՆԴԻՊՈՒՄՆԵՐ ԱՐՇԱԿ ՉՕՊԱՆԵԱՆԻ ՀԵՏ

(ԻՄ ՅՈՒՇԵՐԻՑ)

(Բ. եւ վերջին մաս)

Նշուած օրը ճիշդ ժամին եկաւ Արշակ Չօպանեանը : Ես նրան ընդունեցի մեծ յարգանքով եւ սիրով : Նա անընդհատ հարցերը էր տալիս Հայաստանի չինարարութեան, ղրկականութեան եւ արուեստի մասին :

Իմ պատասխաններից նա չափազանց ոգեւորւում էր եւ մանկան նման թռչկոտում նստած տեղում : Նա, ի միջի այլոց, հարցրեց.

— Իսկ ներդաշնակ ըլլալո՞ւ է : (ՀՄԲ.— Հրաշալի՛ արեւմտահայերէն) :

— Այո, — պատասխանեցի ես,— այս տարի Փարիզից պիտի ներդաշնակեն 1500 մարդ : Ես լիազօրուած եմ Հայաստանի կառավարութեան կողմից յայտարարելու այդ մասին : Ինձանից յետոյ Փարիզ կը գայ ընկեր Դանուշ Շահվերդեանը, կը ցուցակագրի ներդաշնակողներին եւ կը կազմակերպի նրանց ներդաշնակը :

Չօպանեանը չատ ուրախացաւ իմ այս յայտարարութիւնից եւ սկսեց ուրախ-ուրախ թռչկոտիլ տեղում :

— Ինչ աղուոր է, ինչ աղուոր, — բացականչում էր նա :

Զրոյցից յետոյ ես հրաւիրեցի Չօպանեանին՝ հիւրանոցի ցածի յարկի ճաշարանում ճաշելու : Նա սիրով ընդունեց իմ հրաւէրը : Ես թեւանցուկ արած իմ պատուական հիւրին, իջանք ցածի ճաշարանը :

Մենք նստած ճաշում էինք, երբ ճաշարան մտաւ բարձրահասակ մի ծերունի :

— Եկողը պատմաբան Նիկողայոս Ադոնցն է, — ասաց Չօպանեանը ,— կ'ուզէ՞ք Ձեզ ծանօթացնեմ անոր հետ :

— Ոչ, — պատասխանեցի ես,— Ադոնցը Դաշնակցական է (ՀՄԲ.— 30 տարի է անցեր եւ դեռ Ալազան չէ սրբվեր շիտակ խօսիլ), իսկ ես՝ համայնավար, ի՞նչ ընդհանուր բան կայ մեր միջեւ :

Ջմռռնամ նշել, որ Փարիզ հասնելուց մի քանի օր յետոյ այնտեղ հրատարակուող դաշնակցութեան օրկան «Յառաջ» թերթում մի յօդուած լոյս տեսաւ , որտեղ ծաղրւում էր Խորհ. Հայաստանը եւ իմ անձնաւորութիւնը : Ի պատասխան , Արշակ Չօպանեանը «Ալազան» վերնագրով ընդարձակ դովասանական թերթոն տպագրեց Փարիզի « Ապագայ » թերթի երկու համարներում :

1935 թուի Յունիսի 25ին Մշակոյթի պաշտպանութեան միջազգային համագումարում ես զեկուցեցի հայ գրական նուիթեան մասին : Պիտի նշեմ, որ իմ զեկուցումն ունեցաւ արտակարգ ընդունելութիւն : Այդ ընդունելութիւնից խիստ ուրախացած էին Փարիզաբնակ Հայերը եւ առաջին հերթին Աւետիք Իսահակեանը եւ Արշակ Չօպանեանը : Իմ զեկուցումից յետոյ Հոկի Փարիզի մասնաճիւղը կազմակերպեց ճոխ թէյա-սեղան ի պատիւ ինձ : Թէյասեղանին նախագահում էր Աւ. Իսահակեանը, որի կողքին նստած էր Արշակ Չօպանեանը : Թէյասեղանի ընթացքում Չօպանեանը ջերմ ճառեր արտասանեց Հայաստանի եւ իմ պատուին :

Ի դէպ համագումարում ունեցած իմ յաջողութեան մասին անգամ ջերմ խօսքեր ղրեց դաշնակցական « Յառաջ» թերթը, որն իմ Փարիզ գալու առթիւ վարկաբեկիչ յօդուած էր տպագրել :

Չ.

Հայաստանի կոմկուսի կենտկոմի առաջին քարտուղար Ադամ Խանջեանի ողբերգական մահից յետոյ արկածախնդիրը Բերիան մի յօդուած տպագրեց , որտեղ Արշակ Չօպանեանին յայտարարեց Դաշնակցական եւ Ադամ Խանջեանին մեղադրում էր այն բանում, որ նա նամակագրական կապ է ունեցել Դաշնակցական Չօպանեանի հետ: Ճիշդ է, Խանջեանը մի նամակ գրել է Չօպանեանին : Ահա թէ ինչ առթիւ :

Արտասահմանից ներդաշնակ մի քանի Հայեր խախտել էին պետական սահմանը, փախել արտասահման եւ դրդուխիններ էին տարածում Խորհ. Հայաստանի մասին: Այդ առթիւ Արշակ Չօպանեանը մի նամակ էր գրել Ադամ Խանջեանին եւ խնդրում էր պարզաբանել վերոյիշեալ Հայերի փախուստի պատճառները : Խանջեանը Չօպանեանին պատասխանել էր , որ այդ Հայերը Դաշնակցութեան կողմից ուղարկուած գրգռիչներ են եղել (ՀՄԲ.— ???) եւ Հայաստան են ներդաշնակել՝ յետագայում այնտեղից փախչելու եւ վարկաբեկելու նպատակով : Չօպանեանը այդ նամակը հրապարակել էր իր խմբագրած « Անահիտ » ամսագրում :

Պատկերացնում եմ, թէ ինչպէս յուզուած կը լինէր Չօպանեանը, երբ կարդար Բերիայի թխած գրգռիչ յօդուածը : Մի մարդ, որ ամբողջ կեանքում պայքարել էր Դաշնակցութեան դէմ, այժմ յայտարարւում էր Դաշնակցական :

Ընթերցողին եմ թողնում համեմատել Խորհ. Միութեան Փարիզի դեսպան ըն-կեր Պոտեմկինի եւ արկածախնդիր Բերիայի կարծիքները Արշակ Չօպանեանի մասին :

Հայաստանի նեղքին գործերի ժողկո-մատում նստած Բերիայի գործակալները Չօպանեանին ձեւակերպեցին որպէս ֆրանսական լրտես եւ նրա հետ կապ ունեցող բոլոր անձանց փորձեցին մեղադրել ֆրանսական լրտեսութեան մէջ : Նրանք փորձեցին ինձ եւս համարել ֆրանսական լրտես, նրա համար, որ ես էլ նամակագրական կապ եմ ունեցել Չօպանեանի հետ : Սակայն ի զուր, դրանից ոչինչ դուրս չեկաւ :

Փարիզից վերադառնալուց յետոյ ես այլեւս բախտ չունեցայ հանդիպելու Արշակ Չօպանեանի՝ այդ հայրենասէր բանաստեղծի, գրականագէտի, պատմաբանի եւ Խորհ. Հայաստանի ջերմ բարեկամի հետ : Ցետոյ ես իմացայ, որ նա ողբերգական վախճան է ունեցել՝ գառնալով ինքնաչարժի վթարի զոհ : Յարգանք նրա յիշատակին :

ՎԱՀՐԱՄ ԱԼԱԶԱՆ

ԱՆԿԱԽ ՅԻՍՆԱՄԵԱԿԷՆ

—o—

Յիսնամեակը չեկած՝ էութեամբ , բանաձեւումով եւ բոլոր առորոշելիներով՝ արդէն իսկ կար Հայ Դատը առնուազն մէկ – երկու հարիւրամեակի անցեալով· իսկ Յիսնամեակը անցնելէ ետք դարձեալ պիտի ըլլայ ու պիտի մնայ Հայ Դատը , անտարակոյս նոյն բովանդակութեամբ եւ նպատակով :

Այն ,որ պիտի կատարուի Յիսնամեակին կը յատկանայ կրեմլեան վերջին յայտարարութեանց լոյսին տակ :

Վկայութեամբ կրմիքոյի՝ Թուրքիա եւ Սովետներ «համաձայն են հիմնական հարցերու մէջ » :

Ակնկ կը հետեւի, որ առաջին հերթին հաշտ են բոլոր սահմանային խնդիրնե-րու պարագային :

Որովհետեւ, եթէ Մոսկուա հողային պահանջատէր ըլլար Անգարային, եթէ Կրեմլինը թիզ մը տարածութիւն ուզէր Թուրքիայէն՝ նովին բանիւ պիտի խախտէր ամէն հնարաւորութիւն համաձայնութեան դալու հիմնական հարցերէն ամենաիմնականին չուրջ :

Ամենահիմնակա՞նը· հրաժարիլ ցարական Ռուսաստանի դարերու ծաւալապաշտութենէն , յայտարարել , թէ կարմրած Կրեմլինը հողային ակնկալութիւն չունի Թուրքիայէն, գործով ապացուցանել , որ յաչս Թուրքիոյ՝ խորհրդայնացած Մոսկուան հող առնող Չի այլեւս , այլ ընդհակառակն՝ ՀՈՂ ՏՈՒՈՂ է դարձած :

Թուրքերու այս անվերապահելի պայմանը Մոսկուայի մարքսխտները արդէն լրացուցած են քանի մը անգամ :

Եւ ասիկա միշտ՝ Հայաստանի հաշուոյն :

Հայաստանի հաշուոյն է, որ Սովետները ուրացան Սեւրի դաշնագրով ճշդուած ծովէ ծով Հայաստանի հողերը, գանոնք Թուրքիոյ նուիրաբերելով :

Հայաստանի հաշուոյն է, որ Սովետները կարսի , Արտահանի եւ Սուրմալուի չորջանները նուիրաբերեցին Թուրքիոյ՝ Հայաստանի Հանրապետութեան անկումէն ետք :

Հայաստանի հաշուոյն է, որ Սովետները Ղարաբաղն ու Նախիջեւանը շնորհեցին Թաթարիոյ՝ միշտ նոյն Թուրքը սիրաշահելու համար :

Հայաստանը յօշոտելով , Հայաստանի հողերը պատառ պատառ Թուրքին հրամցնելով , Հայաստանի հողային բոլոր իրաւունքները ներկայանալով է, որ կրեմլինը կրցաւ ղէթ մասամբ չհիլ Թուրքին վճռահութիւնը եւ անոր այնքան փնտռուած բարեկամութիւնը :

Եթէ կրմիքօ կը հաւատայ, որ այսօր իսկապէս « հիմնական հարցերու մէջ համաձայնութիւն կայ» Թուրքիոյ եւ Խորհ. Միութեան միջեւ, ապա ատոր անվերապահելի պայմանն է չըլլալ հողային պահանջատէր, եւ պատրաստ ըլլալ, ի հարկին, հողային նոր զիջումներ ընելու :

Եւ նոր զիջումներ, գործեալ ու միշտ՝ Հայաստանի հաշուոյն :

Ասիկա, այս ցուրտ ու սարսռազդու իրողութիւնը, առանցքը կը հանդիսանայ Յիսնամեակին տարուելիք աշխատանքներուն :

Բոլոր հնարաւոր միջոցներով պիտի արծարծենք Հայ Դատը 1965ին :

Պիտի ընդհանրացնենք մեր իրաւունքները եւ զանոնք արար աշխարհին պիտի ներկայացնենք :

Եւ նկատի առնելով հայ իրաւունքներու ոճրագործին ոսոխ Թուրքիան եւ Հայ Դատի անզերազանցելի վճռաւորը կարմիր կրեմլինը պիտի մերկացնենք, որ .

Եթէ հողային պահանջ կը ներկայացնէ Հայ Դատը, այդպէս է, որովհետեւ հայ հողերը ծախուեցան սովետին կողմէ , եւ կողոպտուեցան Թուրքիոյ կողմէ :

Եթէ խորհրդուեցաւ հայ պետութեան ազգային անկախութիւնը, ատիկա եղաւ գործակցութեամբ երկու անիրաւներու , Թուրքիոյ եւ սովետին :

Եթէ չուրջ յիսուն տարի անակը մնաց Հայ Դատը, ատոր պատճառը այն է, որ փոխադարձ հասկացողութեամբ՝ պայմանագերեզմանեցին, որքան Թուրքը, նոյնքան սովետը :

Աչխարհին ու մարդոց մեր իրաւունքները ներկայացուցած առեն, չենք կրնար ստել, խեղաթիւրել պատմական փաստերը , խարդախել առարկայական իրողութիւնը :

Ցառկապէս 1917 – 23 շրջանին փէ թէ չատ ծանօթ ոեւէ լուրջ պատմաբան կըրնայ հաղար ապացոյցով փաստել, որ է-թէ Սովետը ուզէր՝ ՍԵՒՐԸ կ'ԻՐԱԿԱՆԱՆԱՐ :

Սեւրը ծախուեցաւ եւ Ուիլսընեան Հայաստանը նուիրաբերուեցաւ Թուրքին , որովհետեւ Լենինի համար անչափ աւելի կարեւոր էր սիրաշահիլ Թուրքը :

«ՆԱՀԱՊԵՏԸ»

—o—

Ծուռ Նհօ յոռի՞ խօսքը կը նայիս : Լենին բոլորին լէ աղաւնութիւն բերեր , յոռի՞ խօսքը կը նայիս : Աչքդ ի լուս , քու գերդաստան կը ջնջեայ... Մի բաժակ լէ տուէք, մէկ լէ...

Վերցրեց երեք բաժակ, մէկը տուեց Անթառամին, երկրորդը Նուբարին ու մէկն էլ իրեն պահելով՝ խօսեց .

— Ձեր աչք լէ լուս, իմ աչք լէ լուս : Ամենք մեր կենաց, Անթառամի, Նուբարի ու ծուռ Վարսոյի կենաց, որ պահպանենք մեր տուն ու գերդաստան :

Ծերունի Մովսէսը նայում էր նրանց , չըշխացնում էր թզթէի ֆահրուպարէ հատիկները, գլուխն օրօրում ուսերի վրայ եւ չընչում էր հիացած :

— Վայ, կրակ չուտես դու, Վարսօ , կրակ չուտես ..

Արդէն պատրաստւում էին ցրուել, երբ ներս մտաւ Սասունցի Մխրօն : Քիչ էր մնում գլուխը կպչի չեմափայտին : Հըսկայ մահակը ձեռքին, առաջ եկաւ ու նեղսրտութիւն խնդրելով , որ Նահապետ ախալօր երեխաների կնունքին ո՛տացել է, բոլորին հրաւիրեց իր փոքր տղայի նը-չանդրէքին :

— Իմ հիւրն էք, իմ աչքերու վրէն տեղ ունիք ...

Նոր աչքալուսանքի , նոր մաղթանք – ների խօսքեր եղան : Ափրօն ու Նահապետն էլ գնացին Սասունցի Մխրօի փոքր տղայի նշանդրէքին :

Նուբարն ու Անթառամը բարուրներից արձակեցին Թիրայրին ու Ծովինարին : Տունը հիմա լցուեց հարեւան կանանցով :

— Թիրայր Թիր տղայի,— երեխային ձեռքերի վրայ խաղացնելով էլի սկսեց երգել Անթառամը , — իր քոյր ծաւի աչքերով Ծովինարն է , հէր Նահապետն է, ջոջանց պետն է, մեր Նուբարն է, աստանուորի բարաբարն է ...

Վարսոն ուշադրութեամբ նայում էր Անթառամին , ուշադրութեամբ լսում էր նրա ինքնահնար խօսքն ու երգը :

Իրիկնադէմ էր արդէն, դիւղը լցուեց դաշտերից եկող կովերի բառաչով ու ոչխարների մայիւնով : Անթառամը մնաց երեխաների մօտ, Նուբարը գնաց Մովսէսի բակը, նրանց հօտի հետ դաշտից եկող մաքիները կթելու :

Նահապետն ու Ափրօն Մխրոյի տնից վերադարձան ուշ երեկոյեան : Երկուսն էլ թեթեւ գինովցած : Նահապետը քթի տակ դնդնում էր սիրած երգի եղանակը : Նուբարը մաքում կրկնում էր խօսքերը.

Ես մի չոր ծառ էի ,
Դու գարնան արեւ,
Քու սիրով ծաղկեցաւ
Իմ կեանքն ու տերեւ ...

Ափրօն գրկում էր Նահապետին, համբուրում էր նրա ճակատը ու խօսում էր առանց միւսներին միջոց տալու :

— Որ դու սաղ էլնես, առողջ եւ ուրախ, ես ուրիշ բախտաւորութիւն չեմ ցանկայ , Անթառամ վկայ է: Մեծ ախպէր դու իս , եւ մենք էլ քո ծառէն ենք : Հրամանք տուր եւ մենք կը կատարենք , Նահապետ : Մէկ էլ մի ցանկութիւն ունեմ՝ երնէկ էն օր, որ դանք Թիրայրի ու Ծովինարի հարսնիքին: Էդ բախտն էլ որ Աստուած տուեց, դրանից յետոյ հարկ է, որ մռռնանք էնոր, արած վատութիւնները... Բայց Կոստպաշա Նհօն լաւ մարդ կը ի, Նահապետ, ես ծուռ մարդերաց կ'ասիրեմ, ճշմարիտ խօսք ծուռ մարդ կ'ասի, խելօք մարդ չի ասի: Եւ Մովսէս նըմանպէս լաւ մարդ է, բայց չատ խելօք է, որ կատւ չատ չուրեւս, կը պատառուի : Եւ բարեպաշտ քահանաներաց նմանապէս չեմ սիրի, որովհետեւ աղօթքներից ոչ-դուտ չտեսանք: Շինականի մի խօսք հազար աղօթք կ'արժէ ... Մէկ խօսքով, Նահապետ , բնաւեր , անաւել եղաւ ժողովուրդ, հիմի արժանի է, տուն ու բուն չինենք : Մուլքեր ու այգիներ անօրինաց ձեռք մնացին· ջարդեն, վաճին, քանդեն, աւերեն: Հարկ է, նոր այգիներ ու պարտէզներ տնկենք: Քանդել թշնամու բնութիւնն է, չինել մեր պարտքն է : Աչխարհ էդպէս է ըտեղծուեր, Նահապետ , ես ու դու վկայ ենք, որ այդպէս է ...

— Գինովցեր ես, Ափրօ, — ասաց Անթառամ :

ՀՐԱՉԵԱՑ ԲԱԶԱՆ

(45 Շար.)

ԿԱՐՎԱԾ ** ԱՍՏՂԱՅԻՆ **

— Մեր մոլոր ու հոգին մեզ, Տեր, ողորմեա՛ :
— Ամեն :
— Դեռ չեմ :
— Ես ասացի, որ ոչ ոքի չեմ ուզում տեսնել :
— Ներողություն, տիկին, ես կարծեցի, որ ձեզ հետ եմ խոսում

Տէր եւ Տիկին Երուանդ Ճանկէօզեան եւ զաւակը՝ Հրայր, Տէր եւ Տիկին Սահակ Թիւրեաքեան եւ զաւակները՝ Սեդա եւ Գեղամ, Տէր եւ Տիկին Գրիգոր Ֆա-քիրեան սրտի դառն կսկիծով կը ծանու-ցանեն իրենց հօր, մեծ հօր, եղբօր, հօրեղբօր եւ մօրեքրօր՝

ԱՅՐԻ ՏԻԿԻՆ ՍՕՖԻԿ ՃԱՆԿԷՕԶԵԱՆԻ

(86 տարեկան), *որ տեղի ունեցաւ Ջո-րեքշաբթի, Նոյեմբեր 18ին, յետ կար-ճատեւ հիւանդութեան իր բնակարանին մէջ, 10 Րիւ Լաֆայէթ, Ալֆորվիլ։*

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի այս Շաբաթ կէսօրէ վերջ ժամը 13·30ին, Ալֆորվիլի Ս. Պօղոս – Պետրոս եկեղե-ցւոյ մէջ, ուրկէ մարմինը պիտի փոխա-դրուի Ալֆորվիլի գերեզմանատունը իր ընտանեկան դամբարանին մէջ։

Հաւաքավայրը եկեղեցին ժամը ճիշդ 13·30ին։

Ոչ ծաղիկ, ոչ ծաղկեպսակ։

Մասնաւոր մահագդ ղրկուած չըլլալով կը խնդրուի ներկայս իբր այդ նկատել։

Տէր եւ Տիկին Ժաք Լավալէթ եւ զա-ւակը, Տէր եւ Տիկին Երուխա Քարա-քէհեան եւ զաւակները, Պ. Սերոբ Քա-րայէհեան, Տէր եւ Տիկին Սարգիս Քա-րաքէհեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տի-կին Վահան Թահմազեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Յակիկ Թահմազեան, ինչ-պէս նաեւ ընտանեկան բոլոր պարագա-ները սրտի խոր կսկիծով կը ծանուցանեն իրենց հօր, մեծ հօր, եղբօր, հօրեղբօր եւ մօրեքրօր՝

ԳԱՐԵԳԻՆ ՔԱՐԱՔԷՀԵԱՆԻ

արկածալի մահը որ պատահեցաւ Նոյեմ-բեր 18ին։

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի երկուշաբթի (Նոյ. 23) ժամը 15·30ին Վիլնէօվ լը Ռուա, Սէն Շարլ տը լա Ֆէ-զատըրիի եկեղեցին (հայկ. ծէսով), Փլաս Ապպէ Պոնէն։

Մահագդ չստացողներէն, կը խնդրուի ներկայս իբրեւ այդ նկատել։

Տէր եւ Տիկին Պարզեւ Սերոբեան։ ինչպէս նաեւ վերջին պատերազմի խումբ մը հայ տարագիրներ ցաւով կը ծանու-ցանեն համաչխարհային Բ. Պատերազմի մարտիկ իրենց սիրելի ընկերոջ՝

ԽԱՉԻԿ ԽԱՉԱՏՐԵԱՆԻ

մահը, որ տեղի ունեցաւ երկուշաբթի, Նոյեմբեր 16ին, Իսի լէ Մուլինօ։

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի այսօր Շաբաթ, (Նոյ. 21) ժամը 13·45ին, Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցւոյ մէջ (Րիւ Ժան Կուժօն), ուրկէ մարմինը պիտի փոխադրուի Փըթի Քլամարի գե-րեզմանատունը։

Մահագդ չստացողներէն, կը խնդրուի ներկայս իբրեւ այդ նկատել։

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Յովհ. Սարաֆեան եւ զաւակները կար-պիս եւ Գրիգոր Սարաֆեան կը ծանուցա-նեն թէ այս կիրակի առաւօտ Փարիզի Ս. Յովհաննէս Մկրտիչ եկեղեցւոյ մէջ հո-գեհանդստեան պաշտօն պիտի կատարուի իրենց սիրեցեալ մօր՝

ԵՂԻՍԱԲԷԹ ՍԱՐԱՖԵԱՆԻ

յիշատակին։

Կը հրաւիրուին ողբացեալին յիշատակը յարգողները։

ԽՆԶՈՑՔ

Ֆ. կաթ. Խաչի կայանի տղոց եւ կրթ. կազմի խնջոյք հաւաքոյթը տեղի կ'ունե-նայ այս կիրակի, Նոյեմբեր 22 (եւ ոչ թէ Դեկտեմբերին) Մշակոյթի Տան մէջ, ժամը 15ին, 17 Րիւ Պլէօ, Մէթրօ Քատէ։

ՍԵՆԵԱԿ ՄԸ ԿԸ ՓՆՏՌՒԻ

Առանձին այր մարդ մը սենեակ կը փնտռէ հայ ընտանիքի մը մօտ, առժամ-եայ։

Դրել Յառաջին որ կը փոխանցէ։

Կ'ՈՒԶՈՒԻ

Երիտասարդ մը խանութի մը մէջ աշ-խատելու համար, նախընտրաբար կառք վարել գիտցող։ Դիմել.—

PARIS - CALIFORNIE
58, Rue de Cléry — PARIS (2e)

Հ. Յ. Դ.

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. «Փոթորիկ» խումբին ժողովը տեղի պիտի ունենայ այս Շորեքշաբթի (25 Նոյեմբեր), ժամը ճիշդ 21ին, Մշակոյթի Տան մէջ։ կարե-ւոր օրակարգ։ Կը հրաւիրուին բոլոր մարմիններու ընկերներն ու ընկերուհի-ները, ինչպէս նաեւ բոլոր Նոր Սերունդ-ականները։

ՑԵՐԵԿՈՅԹ

ՆՈՒԻՐՈՒԱԾ

ՍԱՍՈՒՆԻ ՀԵՐՈՍԱՄԱՐՏԻ

ՇՕՐԴ ՏԱՐԵԴԱՐՁԻՆ

Կազմակերպուած Փարիզի Հ. Յ. Դ. «Բրնտաւփոր» խումբի կողմէ, հովա-նաւորութեամբ Փարիզի Շրջ. Կոմիտէին։

Այս Կիրակի կէսօրէ ետք ժամը 16–23, Մշակոյթի տան մէջ, 17 Րիւ Պլէօ

Փարիզ (9)

Կը նախագահէ՝ Ընկ. ԿԱՐՕ ՄԵՀԵԱՆ

Կը խօսի Ընկ. ԱՇՈՏ ԻՍԱՀԱԿԵԱՆ

հերոս Մուրատի մասին խօսք կ'առնէ՝

ՏՈՔԹ. ԱՐՇԱԿ ՊՕՂՈՍԵԱՆ

Գեղարուեստական բաժին.— Արտասա-նութիւն՝ Ընկ. Զ. Գազանճեան, մե-ներգ՝ ընկերուհի Աստղիկ Քէօսէեան։ Մենապար, երգ, արտասանութիւն՝ Օր. Մարգարիտ Հանչերեան։

Նուագ՝ Հայկ. երգերու եւ պարերու սալերը։

Ընկերահամակրական ջերմ մթնոլորտ։ Պիւֆէ, բոլորին մատչելի։

Մուտք 2 ֆրանք

Կը հրաւիրուին Փարիզի եւ շրջաններու քոյր միութիւններն ու հասարակութիւ-նը։

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ԵՐԵԿՈՅԹ

Հ. Յ. Դ. ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ

ՊՕՄՈՆԻ ՏԱՐԵԿԱՆ

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ԵՐԵԿՈՅԹ

Հովանաւորութեամբ Հ. Յ. Դ. Պօմոնի «Զաւարեան» ենթակոմիտէի։

Այս Շաբաթ ժամը ճիշդ 21ին, Պօմոնի Ս. Սահակ – Մեսրոպ սրահին մէջ։

Կը նախագահէ Պ. ԳՐԻԳՈՐ ՊԱՂՏԱ-ՍԱՐԵԱՆ։

Կ'արտասանեն ընկ. Սեդա Թիւրէլեան, Վերգինէ Նազարեան, Վանիկ Նազարեան, Յակոբ Հայթայեան։

Նուագ.— Ընկ. Րաֆֆի Արզումանեան։

Իր նոր յայտագրով, Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի «Ե. Զարենց» պարախումբը։ Առաջին անգամ ըլլալով իր մասնակցու-թիւնը կը բերէ Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի «Սիամանթօ» խումբը, ներկայացնելով դաւեչտ մը «ՊԱՇՏՕՆՍ ԽՌՄԲԱԼ Է»

Խօսնակ ընկ. Լեւոն Գըլըճեան։

Մուտք 3 ֆրանք

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Ս. Խաչ Ընկերակցութեան տարեկան պարահանդէսը Փետրուար 28ին։

ՆՈՒՐՀԱՆ ՖՐԻՆՔԵԱՆ

Ձեր տրամադրութեան տակ է
բոլոր ճամբորդութիւններու համար
ՕԴԱՆԱՒ–ՇՈՓԵՆԱՒ–ԵՐԿԱԹՈՒՂԻ

Դիմել

Agence de Voyage

PARENTY & DESROUSSEAUX

7, Rue de Hanovre — PARIS (2e)
Métro :
4 Septembre ou Opéra
Téléph. : RIC. 79-86
RIC. 79-39

Բաց է ամէն օր,
ժամը 9–12 եւ 14–18
բացի շաբաթէն,

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ՄԵԾ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

Կազմակերպուած Ալֆորվիլի Ս. Պօղոս–Պետրոս եկեղեցիի կրթ. մարմնին կող-մէ, ի նպաստ տեղւոյն հայ վարժարանին։

Կիրակի Նոյեմբեր 22, երեկոյեան ժամը 16էն մինչեւ կէս գիշեր։

SALLE DES FETES, RUE VOLTAIRE

Կը նախագահէ Ալֆորվիլի երեսփոխան – քաղաքապետ

RAOUL BLEUSE

Նուագախումբ՝ ՊԵՐՆԱՐ ՏԻՏԻՃԵԱՆ

Հայկական տաք մթնոլորտ եւ չամ փուրով խորոված։

Մուտք 5 ֆրանք

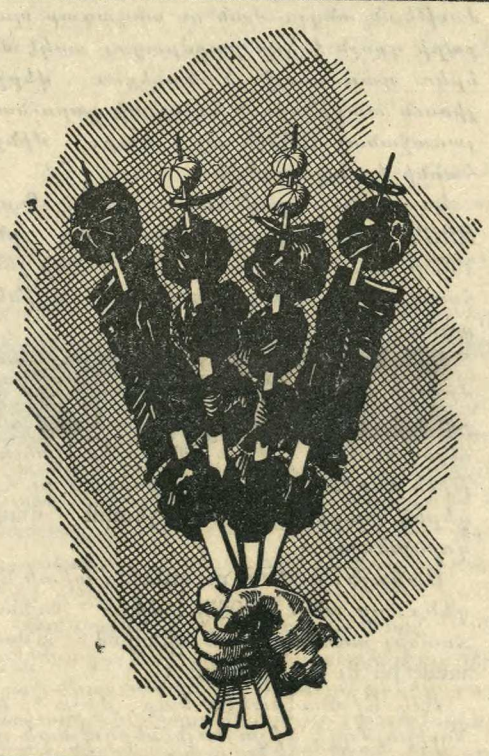
– ԼՈՅՏ ՏԵՍԱՒ –

1965-Ի ԳՈՅԱՄԱՐՏ ՕՐԱՑՈՅՑԸ

Հատընտիր նկարներով եւ ճոխ բուվանդակութեամբ, գունաւոր կողք։ *Փարիզի համար դիմել Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի վարչութեան*, 17 Րիւ Պլէօ։ *Եւ Հրանտ – Սամուէլի պրաուները։*

Մարսէյլ Ահարոնեան Ակումբ, 26, Րիւ տէ Քօնվալէսան եւ Ֆօթօ Ռէֆս Ընկ. *Քէօսէեանի*, 2 Րիւ Պէրնար Տիւ Պուա։

Հատը 6 ֆրանք

ՃԱՇԱՐԱՆ

ԵԱՐ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ ԳՐԻԳՈՐ ԹԵՒԱՆԵԱՆ

Եւրոպական, հայկական եւ
կովկասեան ընտիր ճաշեր։

Առաջնակարգ կովկասեան խորովածներ։

ՀԱՃԵԼԻ ՄԹՆՈԼՈՐՏ

AU CŒUR MÊME DES CHAMPS-ÉLYSÉES

4, RUE ROBERT-ESTIENNE
(coin Rue Marbeuf) PARIS-8e
Téléph. : BAL. 31-21 et 30-84
Métro : F. D. Roosevelt

ՀԱՐԱՁ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925 — Tél. : PROvence 86-60
R. C. Seine 57 A 2731 — C.C.P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝ Տար· 60 Ֆ· Վեցամսեայ՝ 35 Ֆ·
Արտասահման՝ Տար· 80 Ֆր· Հատը 0·30 Ֆ·

ԿԻՐԱԿԻ 22 ՆՈՅԵՄԲԵՐ DIMANCHE 22 NOVEMBRE 1964

LE NUMÉRO : 0,30 FR.

ՔՈՐՐ. ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 10167 — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — 40e ANNÉE — N° 10.167

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ԵՐԿԱԹԵԱՅ ԲԱԶՈՒԿ

Մինչ Անգարայի վարիչները Աչքկա – պուկ կը խաղան Արեւելք – Արեւմուտք հակամարտ ճակատներուն վրայ, երկիրը նոր ծանր տագնապներու մատնուած է ներքին ճակատին վրայ :

Արդէն տարիներէ ի վեր, Մէնտէրէսի օրերէն սկսեալ տնտեսական տագնապը, գործազրկութիւնը, ապրուստի անհրա – ժեշտ առարկաներու տարապայման սղու – թիւնը, դրամի յաջորդական արժեզրը – կումները, ելմտացոյցի սովորական գործած բացը, բնակչութեան մեծագոյն մասին թշուառութիւնը Թուրքիոյ մէջ տեղծած էին մտահոգիչ ու վտանգաւոր – չափու համար յուսահատական –կա – յութիւն մը :

Տասը տարիէ ի վեր իշխող կառավարութիւնները առաւելագոյն չա – փով օգտագործեցին կիպրոսի դրամա – պլռիթը՝ ժողովուրդին ուշադրութիւնը այլուր դարձնելու, մանաւանդ անոր ներհակութիւնները հրահրելու համար : Մամուլի զբա – զիչ հրատարակութիւններով այն հա – սած յոյսը ներշնչեցին ազգայնամոլ ամ – բոխին թէ կղզին կէսը անպայման պիտի ըլլի Թուրքիոյ :

Ու երբ խօսքէն գործի անցնելու, կիպ – րոսը պինու զօրութեամբ բռնագրաւելու համը հասած կարծեցին քանի մը ամիս առաջ, Իսքէնտէրունէն երկիրս ճամբայ եղած Թրքական նաւատորմիղը կէս ճամբէն դարձաւ : Օդանաւերով ամարդի ամրակոծում մը կատարուեցաւ անդին ու անպաշտպան դիւղերու վրայ, իբրեւ այ – րած սրտի մխիթարանք :

Կիպրոսի դրամագլուխն ալ սպառեցաւ, անկուութեամբ : Ի դերեւ ելան Թրքա – կան յոյսերը :

Ընդդիմադիրները ո դլխաւորութեամբ Նոպլէք կուսակցութեան, կը չարունա – կէն մեղադրել Ինէօնիւն եւ իր կառա – վարութիւնը ,որ չկրցան գրաւել Կիպրո – սը եւ պարտադրել Թրքական ծրագիրը : Մէնտէրէսի գաղափարական ժառան – գորդներուն համար այս պարագան լաւա – գոյն առիթ մը եղաւ կրկնապատկելու իրենց յարձակումները օրուան իշխանու – թեան դէմ :

Զօրդրարանին մէջ Ինէօնիւի Հալք կուսակցութեան եւ Ատալէթի երեսփո – խանները միջեւ կռիւամարտերը, փո – խադարձ հայհոյանքներն ու ալա թուր – քա նախատինքները վերջերս այն աստի – ճան գերագրգիռ վիճակ մըն էին ստեղ – ծած, որ ընդհանուր սպայակոյտի պետ գրաւոր Սունայ վերջնագիր մը ուղղեց գրնդէրի ժողովի ընդդիմադիր երեսփո – խաններուն, յանուն բանակին , պահան – ջելով դադրեցնել յարձակումները կառա – վարութեան դէմ, ու պայմանաժամ տը – ւաւ մինչեւ Կիրակի, Նոյեմբեր 22 :

Եթէ վերջնագրի պայմանը չյարգուի , բանակը պիտի միջամտէ :

Ահա՛ թէ ինչ ծանրակչիռ վիճակ ըս – տեղծուած է Թուրքիոյ մէջ :

1960 Մայիս 27ի յեղափոխութիւնը բա – նակի գործն էր : Բանակն է, որ իշխա – նութեան դլուխ բերաւ երկու գինուորա – կաններ,— Զօր. Զէմալ Կիւրսէլը՝ իրբեւ Նախարարապետութեան նախագահ եւ իմամէ Մէնէնճէն՝ իբրեւ վարչապետ :

Բանակն է ,որ վարագոյրի եռեւէն ձեռքին մէջ կը պահէ երկրին դեկը , իբ – րեւ « պահակը Սահմանադրութեան եւ աղգային ապահովութեան » :

Մէնտէրէս – Պայարի դեմոկրատ կու – սակցութիւնը հրապարակէն քշող նոյն բանակը Թոյլ պիտի չտայ, որ ընդդիմա – դիր Ատալէթը, չնորհիւ իր քանակական դերակշռութեան, քուէներու մեծամաս – նութիւնը չահի 1965ի ընտրութեանց մէջ եւ ձեռք առնէ իշխանութիւնը, ի հեճուկս բանակի կամքին, որ արտայայտուած էր չորսուկէս տարի առաջ :

Միշտ ըսած ենք ու գարձեալ կը կրկ – նենք, որ երկաթեայ բազուկ մը պէտք է Թուրքիան կառավարելու համար :

Համիտեան բռնակալութենէն վերջ Սահմանադրական եւ Հանրապետական վարչաձեւերու տակ պաշարման վիճակի գրութիւնն է, որ յաճախ կիրարկուած է այնտեղ :

Վերջին խօսքը բանակին կը պատկանի միշտ ժողովրդավարական սկզբունքներու անընդունակ մէհմէտիկներու երկրին մէջ :

ՀՐԱՆՏ–ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԲՈՒՌՆ ՓՈԹՈՐԻԿ

ԹՈՒՐՔԻՈՅ ԱԶԳ. ԺՈՂՈՎԻՆ ՄԷՋ

Ա՛Զ ԹԷ ԶԱՒ , ԹԷ ՄԻՆՉԵՒ ... ԱՆԿՈՂԻՆ

Անգարայէն կը հաղորդեն թէ բուռն փոթորիկ մը կը տիրէ Թուրքիոյ ազգ· ժողովին մէջ, ուր ամէն երեսփոխան եր – բեմն կը դառնայ ... փէհլիվան : Այս ան – դամ կրթական նախարար Իսլրահիմ Էօք – թէմն է կռիւներուն պատճառը :

Օրուան նիւթն է , կը գրեն Թուրք Թեր – թերը , աչ ու ձախ հոսանքներու վտան – գը , որ ստեղծած է բուռն հակամարտու – թիւններ՝ երեսփոխաններու միջեւ , դի – րար ամբաստանելով ծանր վարկաբե – կումներով :

Շիւքրիւ Գոչ ծանր բառերով մեղադրեց երեսփոխանուհի Սաադէթ Էվրէնը, որ պայթեցուցիչ մերկացումներ կատա – րած էր կրթական նախարարին վերաբեր – մամբ :

— Սաադէթ Էվրէն անհիմն գրպարտու – թիւններով ցեխ կ'արձակէ մեզի դէմ : Սուտը եւ չարախօսութիւնը իր եւ իր պատկանած խմբակցութեան մենաշնորհը կը կազմեն : Անոնք որ չեն կրնար Մուս – թաֆա Քեմալէն վրէժ լուծել, այս ան – դամ ցցուած են Քեմալականներու դէմ : Թող գիտնան թէ Ա.Թաթիւրքեան կազմա – կերպութիւնները հրապարակը ազատ պի – տի չթողուն այս գրպարտիչներուն, եաղ – մա եոք : Պիտի չընկրկինք լրտես այդ գրգռութիւններէն, մինչեւ վերջը պիտի չարունակենք Ա.Թաթիւրքեան պայքարը :

Մեր մէջ մարդիկ կան ,որ գաղափա – րական բանտի մը վերածել կ'ուզեն Թուր – քիան, եւ այդպիսիները իրենց չափած մարդիկը կը խարանեն « համայնավար » կամ « ծայրայեղ ձախակողմեան » բառե – րով : Այս մտայնութիւնը պարզապէս հա – մայնավարութեան հացին խլել քսել է , գիտակցաբար թէ անգիտակցաբար : Ա – նոնք մեր ականջներուն մէջ համայնավա – րութեան արձագանգը կը թողուն, հետե – ւաբար մեծագոյն քարոզութիւնը կ'ընեն համայնավարութեան ի նպաստ : Անոնք կը յարձակին մասնաւորաբար մտաւորա – կանութեան դէմ, ուսուցչութիւնը եւ կրթական բանակը բարոյալքել կը ջա – նան, որպէսզի ժողովուրդն ալ անուս եւ տգէտ մնայ :

Սաադէթ Էվրէն պատասխանեց Շիւք – րիւ Գոչի կծու խօսքերուն, զանոնք մեկ – նաբանեց եւ ըսաւ .

— Ծայրէ ծայր համայնավարական խօսքեր են ասոնք :

Անթիւ եւ անհամար ձախակողմեան – ներ սպրդած են կրթական չարքերուն մէջ, թշնամիի մը նման պաշարած են մեր դպրոցները, թափանցած են նեռս : Համայնավարութիւնը հաղարումէկ դի – մակներով կը թափանցէ , եւ դեմոկրա – սիէն հարիւր անգամ աւելի կեղծարար է : Գիտէի՞ք թէ կրթական պատասխա – նատու դէմք մը մանչ ուսանողներ առած է Աղչկանց Թէքնիք Ուսուցչանոցին մէջ , ուր այրերու եւ կանանց համար անջատ ճեմիչներ ալ չկան : (Պրավօ՛, պրաւօ՛) :

Սաադէթ Էվրէն, յետոյ խօսքը փո – խադրելով կրթական Նախարար Էօքթէ – մի, ըսաւ .

— Այո, կրթական նախարարը պաշտ – պանեց եւ հովանաւորեց համայնավար – ները, կարմիրները : Օրինակները մէջ – տեղն են : Երբ նախարարութեան կոչուե – ցաւ , բարձրադոյն պաշտօն մը յանձնեց համբաւաւոր համայնավարի մը, իր կեանքով եւ կենցաղով հանրածանօթ մարդ մը : Նմանապէս կրթական Տնօրէն նշանակեց համայնավարական դործեր բեմադրող անձ մը : Զէ՞ք պիտեր :

Հալքեաններէն պոռացին .— Անուն տո՛ւր, անուններդ յիշէ :

— Քանի որ կ'ուզէք, ես ալ պիտի յի – շեմ անունը : Ինդրոյ առարկան ժող· կրթութեան Ընդհ· Տնօրէնն է, հասկը – ցա՞ք հիմա : Ուրիշ անձ մըն ալ, որ կը կոչուի Մէհմէտ Էմիր Ալիօղլու, դատա – բանի յանձնուած է իրրեւ համայնավար եւ յետպային ստիպուած է իր մակա – նունը փոփոխել : Այս մարդուն ալ ներ – կայիս տրուած է կրթ· Նախարարութեան մէկ նորակազմ դիւանին Տնօրէնութիւնը :

Մինչ Էվրէն կը խօսէր եւ կ'ամբաստա – նէր այսպէս, Հալքեան նստարաններէն՝ Շէհմուզ Արսլան անընդհատ կ'ընդմիջէր պինքը : Էվրէն Աջանի կողմը դարձաւ եւ պոռաց .

— Ի՞նչ ըսել կ'ուզէք, ըսել կ'ուզէք թէ համայնավարութիւնը օրէնքէ դուրս բան մը չէ՞ : Ա՞յս է ձեր նպատակը :

Սաադէթ Էվրէն դարձեալ ծափահար – ուեցաւ : Հալքեանները կը չարունակէին ընդմիջել Էվրէնը, որ ըսաւ իրենց .

— Անոնք որ ոխ կը կապեն մեղի դէմ , օր մը մեր դաղափարին պիտի յարին եւ մեր արդարութիւնը պիտի փնտռեն : Թող հրամմեն, կարմիրները եւ աղգայնա – կանները Թող ճակատին իրարու դէմ : Կրնա՞ք հերքել թէ ձախակողմեան հո – սանք մը կայ, որ քաջալերանք գտած է եւ մեր վարժարաններուն մէջ թափան – ցած :

Սաադէթ Էվրէմ յետոյ յիշեց «ճում – հուրիյէթ»ի մէջ հրատարակուած Թեր – Թօն մը, Այլաֆլար խորագրին տակ : Այդ – տեղ համալսարանական ուսանող մը կ'ը – սէ իր մօր :— Հայրս ձդէ եւ ինձի հետ պահէ :

Սաադէթ Էվրէմ ըսաւ .— Իբր կին եւ իբր մայր, կ'ամչնամ այս խօսքերը ըսե – լու եւ այս մերկացումները ընելու, բայց ստիպեցին զիս : «Պրաւդա» անդամ այ – սպիսի անբարոյութիւն մը չի յանձնարա – րեր իր ազգին : Գիտէ՞ք թէ մինչեւ ուր գացինք » :

Կրթական նախարարը պատասխանեց թէ ոչ դէպի ձախ, ոչ ալ դէպի աջ պիտի տանին Թուրքիան, այլ պիտի ստեղծեն Ա.Թաթիւրքճին երիտասարդները :

Դպրոցներո՞ւն մէջ թէ ...

Վիճաբանութիւնները պիտի չարունակ – ուին երկուշաբթի :

×

« Տիւնեա » Թուրքերէն թերթը կը գրէ թէ ամերիկեան « Լայֆ » թերթը, Նո – յեմբեր 2 Թուակիր օրինակին մէջ, կը հրատարակէ դրութիւն մը , ուր արձա – գանդ կը տրուի Մատրասցի Սուլթանհաօ հնդիկի մը վկայութեան : Ըստ այս վկա – յութեան՝ միաեռոական էր Քեմալ Ա.Թա – թիւրք, որ երբեք չէր ծածկած իր սեռա – յին խառնակ կեանքը եւ անբնականոնու – թիւնը :

Ու կրակ կտրած է «Տիւնեա» :

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ՆԱՐԴԵԱՆ ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԵԱՆՑ

ԱՌԱՋԻՆ ՑԱՆԿ

Ն· Ֆ·

Վերապատուելի Յ· Հէլվաճեան (Մարսէյլ)	200
Սարգիս Առաքելեան (Տէսին)	200
Գէորգ Քիւրճեան (Վալանս)	200
Տիկ· Մաքրուհի Տէօքմէճեան (Փարիզ)	200
Վաղդէն Սէրէնկիւլեան (Փարիզ)	200
Տիկին Տիրուհի Սէրէնկիւլեան (Փարիզ)	200
Հայկ Զրուանթեան (Փարիզ)	200
Տիկ· Արաքսի Մալաքեան (Փարիզ)	250
Տոքթ· Ե· Արզումանեան (Միլանօ)	200
Ս· Սիսլեան (Կրընոպլը)	200
Ս· Գապարճեան (Լոնտոն)	200
Յովհ· Զալըքեան (Լոնտոն)	200
Գ· Եղիազարեան (Լոնտոն)	200

ԳԱՐԵԳԻՆ ԵՊԻՍԿՈՊՈՍ ԼՈՆՏՈՆԻ ՄԷՋ

Լոնտոնէն մեր Թղթակիցը կը հաղորդէ հետեւեալօրով .— Գարեգին Եպիսկ· Սար – գիսեան, երէկ Հոմմէն օդանաւով հասաւ Լոնտոն, ուր պիտի մնայ չորս օր : Հայ դաղութը սրտագին ընդունելութիւն մը ըրաւ : Այսօր կը պատարագէ Հայոց Ս· Սարգիս եկեղեցիին մէջ :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՋԻՆԱՍՏԱՆի համայնավար կուսակ – ցութեան տեսաբանական օրգանը՝ Կար – միր Դրօշակ խմբագրականով մը կ'անդ – րադառնայ Խրուչչեւի անկման եւ կ'ըսէ, ի մէջ այլոց .— « Խրուչչեւի անկումը ոչ իր տարիքին, ոչ ալ վատառողջ վիճակին հետեւանք է ,ոչ եւս իր մեթոտներուն Թե – րութեանց կամ դեկավարութեան եղանա – կին : Արդիւնք է իր վերաքննական ընդ – հանուր դիծին եւ ներքին ու արտաքին քաղաքականութեան որուն հետեւած է եւ որ ամբողջութիւն մը կը կազմէ .— Խաղաղ համակեցութիւն, խաղաղ մրցակ – ցութիւն » : Զինական Թերթը տասնեակ մըն ալ «ոճիր» կը վերագրէ Խրուչչեւի , պլխաւորներն ըլլալով՝ Կուպայէն խոր – հըրդային հրթիռներու վերցուիլը, Զի – նաստանի եղած յարդելքը հիւլէական պի – նումի , Սթալինի դէմ տարուած պայքա – րը եւ մանաւանդ հիւլէական փորձերու մատնակի արդելքի դաշնագրին ստորա – գրումը : Զինագիներուն համար , Խր – րուչչեւ դատապարտած է յեղափոխական չարժումներուն դրամատիրական երկիր – ներու մէջ, դատապարտած է, յանուն խա – դաղ համակեցութեան ազգ· ազատա – գրումի չարժումներուն, եւ նոյնիսկ դոր – ծակցած է Միացեալ Նահանգներուն հետ անհետացնելու համար յեղափոխական պայքարները : Իրրեւ եզրակացութիւն , Կարմիր Դրօշակը դէմ կ'արտայայտուի բոլոր անոնց որոնք յոյս ունին Թէ «տե – սակ մը Խրուչչեւականութիւն առանց Խրուչչեւի կրնայ վերագրել Խորհ· Մի – ութեան մէջ » :

ՍՈՒՏԱՆի մայրաքաղաքին մէջ, նոր յոյցեր տեղի ունեցած են : Ցուցարար – ները, առջի օր, կրակի տուած են սեւ դադաղներ , որոնք կը խորհրդանշեն 1958 Նոյեմբեր 17ի ապստամբութիւնը :

ՄԱԿ–ի քարտուղարը՝ Ու· Թան առա – ջարկած է որ ժողովրդական Զինաստանը դէտեր ունենայ ՄԱԿի մէջ :

ՊՕՏՈՒԻՆ ԹԱԳԱՒՈՐԸ եւ կինը այցե – լութիւն մը կը կատարեն Թեհրան : Իրենց կ'ընկերանայ Արտաքին նախարար Սիփաք որ առաջին խօսակցութիւն մը ունեցած է վարչապետ Մանսուրի հետ :

ՅՈՐԴԱՆԱՆի թագաւորը եւ կինը վեր – ջացուցին իրենց Փարիզեան ճամբորդու – թիւնը : Հիւսէյն Յորդանան հրաւիրած է նախագահ տը Կոլ :

ՇԷՅՔՍՓԻՐԻ ԿԵԱՆՔՆ ՈՒ ԳՈՐԾԸ

Ե.

«Ահռելին է դեղեցիկը»,— ահա Շէյքսփիրի դեղեցկապիտութեան բոետոն:

Գրաւել հանդիսատես բազմութեան հետաքրքրութիւնը եւ միշտ արթուն պահել, մանաւանդ փուչ – փուչ ընել ներկաներուն մարմինը: Ահա թէ ինչ կը պահանջուէր թատրոնէն, որ ազատագրուած էր այլեւս կրօնական ու բարոյական թատերախաղերու տափակութենէն: Աւով հասկնալի կը դառնայ թէ ինչո՛ւ թատերաբեմը կը դառնար սպանութիւն – ներու հանդիսավայր, ուր կը խոպխոպ – ուէին, կը խեղդուէին, սուրով կամ թոյնով կը մեռնէին թատերախաղին դլխաւոր հերոսները: Տիտոս Անդրոնիկոսի մէջ բեմը կը դառնար արեան ծով:

Արի՛ւնը, ահա «ահռելի դեղեցիկը», որ փուչ – փուչ կ'ընէր հանդիսատեսին մարմինը, (ի՛նչ դեղեցիկ նիւթ՝ ուսումնասիրել դասական արուեստը յեղաշրջող պատճառներուն փիլիսոփայութիւնը):

Ըսել, սակայն, եւ ընդունիլ թէ Շէյքսփիրի իրապէս դեղեցիկ ու բարձր լեզուն էր՝ որ ապահոված էր Ֆարչըճն (ձակատագիրը) եւ Կլոպ (երկրապունդ) թատրոններուն յաջողութիւնը, (այս երկու թատրոններուն մէջ ներկայացուած են այն բոլոր թատերախաղերը, որոնց մասին կը խօսինք), տեսակէտ մըն է՝ որ հաշտ չէ այն բեմադրութեան հետ, որ կը պահանջէր բեմական նախնական հնարքներ՝ հասկնալի դառնալու համար հանդիսատես բազմութեան, ընթերցանութեան ոչ բոլորովին մտերիմ: Մանաւանդ երբ դիտենք թէ ինչո՛ւ Շէյքսփիրի թատերախումբը, թողլով Նորվեճիչ թաղը, Թեմզըի հիւսիսը, կ'անցնի դէպի աջ ափը, ու կը հաստատուի Պէնքսայտ թաղին մէջ, ուր կը վժլտային բանջարանոցներու, կապելաներու եւ ղբարձութեանց տուներու յաճախորդներ – րը: Ձիշդ է թէ արքայական ընտանիքին եւ ազնուական դասակարդին առջեւ եւս ներկայացուած են այդ գործերը, բայց ընդհանրապէս հասարակ ժողովուրդն էր որ կ'ապահովէր թատրոնին գոյութիւնը, եւ ա՛յդ ժողովուրդին համար է, ընթերցանութեան դեռ ոչ շատ վարժ այդ բազմութեան համար է, (մի՛ մոռնաք որ մէկուկէս դարու պատմութիւն միայն ու նէր տպադրութիւնը), որ բեմադրման նախնական ծանօթ աւանդութենց իրրեւ լրացում՝ թատերախաղին բնադիրին իսկ ազուցուած են, դերասանին խօսքերո՛ւն իսկ ազուցուած են պարտէզներու, լուսնակ դիշերներու տեսարաններ:

Հարկ կը համարիմ, այստեղ, աւելցնել թէ Շէյքսփիրի դրականութիւնը կորիւնային ստեղծագործութիւն է, կամ երկ – յարկանի վաստակ, — գործօղութիւնը՝ ժողովուրդին համար, խօսքը իր հրաշափառ սլացքով՝ բարձր դասակարդին համար: Քննադատներ կան, որոնք, դեռ այսօր իսկ կը պեղեն, կը բրեն կամ կը փրեն՝ հասնելու համար Համլէթի կորիղին:

Այս պայմաններուն տակ՝ զարմանալի չէ, եթէ իրականութեան դաղափարը, Շէյքսփիրեան թատրոնին մէջ, ա՛նքան հեռու է ... իրականութենէն, որ պատմական ճշդրտութիւն փնտռել անոր մէջ՝ կը նշանակէ վարդ քաղելու փորձ կատարել վարդի թուփի մը նկարին վրայէն:

Հետաքրքրական է պատմութիւնն այն չփոթութեան, որ Օթելլոն կը ներկայացնէ ... խոփչիկ: Սեւամորթ քրիս – տոնեանե՞ր կային, Վենետիկի ծովակալութեան չրջանին, որ «չուն» կոչէին «Թլփատեալը», իշխանն՞ը, դօրավարն՞ը, իրենց կուպրէ բնական չափիկով: Այո՛, պիտի պատասխանէ, անշուշտ, այն՝ որ տարրերութիւն չի դներ հէքեաթին ու պատմութեան միջեւ, վկայութեան կոչելով Ճիսուսի խանճարուրը համբուրելու վազած թաղաւորները, մէկը սեւամորթ, թերեւս երեքն ալ՝ իրրեւ նոյն ճամբուն ընկերք, ըստ նկարիչներու ճաշակին կամ քրիստոսապիտութեան: Ալֆրէտ տը Վինեը կը դրէ թէ Արաբ էր Օթելլօ, բայց սե՞ւ են Արաբները, ինչպէս կը կարծէի ես՝ երբ մանուկ էի դեռ: Ուրիշ մը կը դրէ՝ Սարակինոս, ինչ որ մեւնոյն բանն է: Եւ դեռ կան որ այս չփոթութիւնը կը վերադրեն անդլերէն մուր բառին, որ դործածուած է բնագրին մէջ: Աւելորդ է հարցնել որ, եթէ մուրը կը համապատասխանէ մաւրին (Ընդհն իր Շէյխսփիրի բառարանին մէջ կը դնէ համժամբէք), Սուրիայի՞ն կուդան Մաւրերը, Հալէպի՞ն, ուր Օթելլօ, ինչպէս կը պարծի, սպաննած է Թուրք մը, «դարձելի վաթթոցաւոր» մը, «Թլփատեալ չուն» մը (Ե. արար, Բ. տեսիլ, 342),— կ'արժէ խորհրդածել Շէյքսփիրի դործածած որակական այս ածականներուն մասին: Պիտի առարկուի թէ այլ տեղ մը (Բ. արար, Ա. տեսիլ, 27), Շէյքսփիր կը դրէ Մուր Օթելլօ:

Արդ, այս թատերախաղին նիւթը առնուած է Ջինթիօ անուամբ իտալացի դերդոյի մը գործէն, ուր Ջինթիօ կը գործածէ Մորի անունը, անուն մը որ չատ դործածական էր Վենետիկի մէջ: Իտալերէն լեզուի մէջ Մորի անձնանուն է, ու Մորօ՝ ցեղանուն: Ասկէ կը ծագի, ըստ ոմանց, չփոթութիւնը, որ կը յիչեցնէ Մոլիէրի Տոն Ժուան թատերախաղին երկրորդ խորքային թարգմանութիւնը, Ֆէսթէն տը Փիէռ = Իլ Քոնվիքօ տի փիէռրա, (նըման այլ չփոթութիւններ ցոյց տուած եմ այստեղ, Յառաջի մէջ, քաղելով Աստուածաշունչ Մատեան թարգմանողներու գործերէն քաղած): Ճիշդ է թէ Շէյքսփիր երկու անուն միայն առած է Ջինթիոյի դործէն,– Տեզդեմոնան, (իտալացի դերոդը այդպէս կոչած է իր դժբախտ հերոսուհին՝ ապացոյցը տալով իր յուղարկաւորութեան, ինչպէս կը հասատատէ բառը, իրրեւ անձնանուն, արմատական իմաստով), եւ Մորէ: Միւս անունները առած է իրեն ժամանակակից հեղինակներու օտար պատմուածքներէ, ուր Օթելլօ դերման վարձկան այրուձի մըն է (ռէքր), իսկ եակօ՝ իչխան Սաքսոնիոյ:

Անչուշտ, Շէյքսփիր իրաւունք ունի ամէն փոփոխութիւն կատարելու: Հարցը այն է որ, երբ Մաւր կը ներկայացնէ իր հերոսը, պէտք է համապատասխանէ ... ինքնութեան թուղթը:

Այս դիտողութիւնը՝ հաստատելու համար թէ Շէյքսփիր չունէր պատմական ճշդրտութեան եւ հաւատարմութեան մը– տահոդութիւն: Ոչ եւս հեղինակի իրաւունք յարդելու մտածում, աղբիւրներու օդտադործման մէջ: Իր նիւթերը կ'առնէր ո՛ւր որ դտնէր, որո՛ւ որ պատկանէր, ճիշդ ինչպէս Պատմութեան հասարակաց թանդարանէն: Ու նոյն ձեւով՝ իր ժամանակակիցներէն: Սովորութիւն մը որ չատ տարածուած էր իր չրջանին: Ահա թէ ինչո՛ւ թատերախումբերու վարիչները չէին ուղեր տպադրութեան յանձնել իրենց բեմադրած գործերը, վախնալով որ դոհ կ'երթան մրցակից թատերախումբերու դողութեան:

Շէյքսփիր եւս դէմ էր տպադրութեան: Եւ կան գործեր, որ տպադրուած են առանց իր դանկութեան՝ դրավաճառներու նախաձեռնութեամբ: Կ'աւանդուի թէ դրավաճառները, օդտադործելով Շէյքսփիրի ժողովրդականութիւնը, Շէյքսփիրի անունով տպած են գործեր, որոնք չեն պատկանիր Շէյքսփիրի: Բայց, ինչպէս ըսի, Շէյքսփիր ինք եւս օդտագործած է իր ընկերներուն կամ ժամանակակիցներուն գործերը, ապացոյցն այն է որ Ձմրան զրոյցը առնուած է Կրինի Փանտոսթօ գործէն, իսկ Ինչպէս հաճոյ է ձեզի գործը՝ Թոմաս Լաճի Ռոզալինտ գործէն:

Ահա թէ ինչո՛ւ մաղձախառն կատաղութիւնը Կրինի, որ «բանագողութիւն» կը համարի ամբողջ Շէյքսփիրը, — «հասարակ ընդօրինակող մըն է Շէյքսփիր, կ'ըսէ, որ ոչինչ ստեղծած է, այլ կողոպտած Եսքիլէոսը, յափչտակած Պղոտիոսը, Թալլած Տակիտոսը, աւարի առած Պոքաչիոն, Պանտելլօն եւ բազում ուրիչներ: Իրը չէ Համլէթը, իրը չէ Օթելլօն, իրը չէ Տիմոն Աթենացին, ո– չինչ որ իրն ըլլայ: Շէյքսփիր ուրիչ բան չէ, բայց եթէ Եոհաննէս Ցաքթոթում մը»:

Եւ սակայն Կրին, «կինեռու Հոմերոս» ը», ըստ Նէյլի որակումին, իր կարդին կ'ենթարկուի նոյնքան խիստ յարձակումի, — գինք կը դասեն «կապիկ – բանաստեղծներու» չարքը, նոյնիսկ անուանած են «եուֆիւիւմի կապիկը», Ճոն Լիլլիի հետ իր նմանութիւններուն պատճառով: Տիժոն գիտել կուտայ թէ Մարլոյէն եւս ներչնչումներ ունի:

Եւ ահա Պէն Ճոնսըն, որ կը կատարէ Պրոկոպիոսի խաղը, — յայտնօրէն կը դովէ, դպտնօրէն կը հարուածէ, տրամարակաւ կը փառաբանէ, մտերմութեան մէջ կը քննադատէ. «Ի պատիւ Շէյքսփիրի՝ ըսուած է թէ կը դրէր առանց ոչ իսկ տող մը ջնջելու կամ քերթելու: Եւ– րանի՛ թէ ջնջէր ոչ թէ մէկ տող, այլ հազարաւոր տողեր: Մասամբաւ այս կերտ մըն էր, որ թատերախումբին մէջ մտաւ՝ փոքրիկ դերեր կատարելու համար: Օրինակ՝ Համլէթի ուրուականը: Հոգիս բերանս կուդար՝ մինչեւ որ սոր– վեցնէի իր դերը: Երբ հարկ ըլլար ստրադրել ընդօրինակուած թատերախաղերը, Շէյքսփիրը կը ստորագրէր յօժարակամ, չքսելու համար երկու ձեռքով, որովհետեւ դժուար կը ստորագրէր մէկ ձեռքով անդամ»:

Եւ այս մեծախօսիկը, որ կը պարծենար թէ բովանդակ Անդլիոյ բանաստեղծները, բոլորը միասին առած, լատիներէն եւ յունարէն չեն դիտեր իր դիտցածին չափ, կը պաչտէր Շէյքսփիրը՝ երբ դեռ մեռած չէր, ու կ'ըսէր. «Ք՛աղցր բանաստեղծ»:

Եւ այսպէս, անդլիական այս հանճարը, այսօր առարկայ՝ պաչտամունքի, ապացոյց որ ի վիճակ իր վաստակին՝ չարժման մէջ դրած է բոլոր տպարանները աչխարհի բոլոր լեզուներով, գրեթէ այնքան որքան Հոմերոս, եթէ ոմանք բարձրացուցած են մինչեւ Ողիմպոս, ուրիչներ իջեցուցած են Տարտարոս, նչուլիչներ դարձնելով կատարի չարժումներու, անդղօք ուրացումներու եւ նուաստացման փորձերու:

Այդ կարդի Փղշտացիներէն մէկը՝ վոլթէր, որ պայքարը տարաւ մինչեւ Ֆրանսական Ակադեմիա: Պարծենալէ հաք թէ առաջին անդամ ի՛նք ներկայացուցած է Շէյքսփիրը, ծանօթացուցած Ֆրանսայի (ճիշդ չէ), կը դժդոհի, կը պարանայ, կը կատղի՝ երբ Շէյքսփիր կը թարգմանեն Ֆրանսերէնի, մանաւանդ բար այն պատճառով որ «թատրոնին աստուածը» կը հռչակուի՝ ի նուաստացում, կ'ըսէ, Ֆրանսական թատերական դրականութեան: Եւ «հապա, հրէշային, աղբանոցային» կը կոչէ Շէյքսփիրը, որ չէ չարդած տեղի եւ ժամանակի մէ– ութեան դասական կանոնը: Կը մոռնայ, սակայն, խոստովանիլ թէ իր· Զայիրը դրուած է հետեւողութեամբ Օթելլոյի՝ առանց հաւասարելու: Աւելցուցէք քննադատներու ամբոխը որ իրեն հետ կը կարծէ թէ Շէյքսփիր ուրիշ բան չէ, բայց եթէ Եոհաննէս Ցաքթոթում մը»:

Եւ սակայն Կրին, «կինեռու Հոմերոս», ըստ Նէյլի որակումին, իր կարդին կ'ենթարկուի նոյնքան խիստ յարձակումի, — գինք կը դասեն «կապիկ – բանաստեղծներու» չարքը, նոյնիսկ անուանած են «եուֆիւիւմի կապիկը», Ճոն Լիլլիի հետ իր նմանութիւններուն պատճառով: Տիժոն գիտել կուտայ թէ Մարլոյէն եւս ներչնչումներ ունի:

Եւ ահա Պէն Ճոնսըն, որ կը կատարէ Պրոկոպիոսի խաղը, — յայտնօրէն կը դովէ, դպտնօրէն կը հարուածէ, տրամարակաւ կը փառաբանէ, մտերմութեան մէջ կը քննադատէ. «Ի պատիւ Շէյքսփիրի՝ ըսուած է թէ կը դրէր առանց ոչ իսկ տող մը ջնջելու կամ քերթելու: Եւրանի՛ թէ ջնջէր ոչ թէ մէկ տող, այլ հազարաւոր տողեր: Մասամբաւ այս կերտ մըն էր, որ թատերախումբին մէջ մտաւ՝ փոքրիկ դերեր կատարելու համար: Օրինակ՝ Համլէթի ուրուականը: Հոգիս բերանս կուդար՝ մինչեւ որ սորվեցնէի իր դերը: Երբ հարկ ըլլար ստրադրել ընդօրինակուած թատերախաղերը, Շէյքսփիրը կը ստորագրէր յօժարակամ, չքսելու համար երկու ձեռքով, որովհետեւ դժուար կը ստորագրէր մէկ ձեռքով անդամ»:

Եւ այս մեծախօսիկը, որ կը պարծենար թէ բովանդակ Անդլիոյ բանաստեղծները, բոլորը միասին առած, լատիներէն եւ յունարէն չեն դիտեր իր դիտցածին չափ, կը պաչտէր Շէյքսփիրը՝ երբ դեռ մեռած չէր, ու կ'ըսէր. «Ք՛աղցր բանաստեղծ»:

Եւ այսպէս, անդլիական այս հանճարը, այսօր առարկայ՝ պաչտամունքի, ապացոյց որ ի վիճակ իր վաստակին՝ չարժման մէջ դրած է բոլոր տպարանները աչխարհի բոլոր լեզուներով, գրեթէ այնքան որքան Հոմերոս, եթէ ոմանք բարձրացուցած են մինչեւ Ողիմպոս, ուրիչներ իջեցուցած են Տարտարոս, նչուլիչներ դարձնելով կատարի չարժումներու, անդղօք ուրացումներու եւ նուաստացման փորձերու:

Այդ կարդի Փղշտացիներէն մէկը՝ վոլթէր, որ պայքարը տարաւ մինչեւ Ֆրանսական Ակադեմիա: Պարծենալէ հաք թէ առաջին անդամ ի՛նք ներկայացուցած է Շէյքսփիրը, ծանօթացուցած Ֆրանսայի (ճիշդ չէ), կը դժդոհի, կը պարանայ, կը կատղի՝ երբ Շէյքսփիր կը թարգմանեն Ֆրանսերէնի, մանաւանդ բար այն պատճառով որ «թատրոնին աստուածը» կը հռչակուի՝ ի նուաստացում, կ'ըսէ, Ֆրանսական թատերական դրականութեան: Եւ «հապա, հրէշային, աղբանոցային» կը կոչէ Շէյքսփիրը, որ չէ չարդած տեղի եւ ժամանակի մէ– ութեան դասական կանոնը: Կը մոռնայ, սակայն, խոստովանիլ թէ իր· Զայիրը դրուած է հետեւողութեամբ Օթելլոյի՝ առանց հաւասարելու: Աւելցուցէք քննադատներու ամբոխը որ իրեն հետ կը կարծէ թէ Շէյքսփիր

«ՆԱՀԱՊԵՏԸ»

— Ձմարիտ ի, դինուվեր եմ,— հա – մաձայնեց Ափրօն, — եւ ծարաւ եմ, Ան – թառամ, մի դաւ ջուր բերէք ...

Գաւը դրեց բերնին ,կլկլացնելով խը – մեց:

Իսկ հիմի ժիրայրին ու Ծովինարին բերէք պաղենք, քնենք: Ուչի, լուսուն կանուխ դարթնենք, լուսն ի բարին ...

Երեխաները քնել էին: Ափրօն դնաց, կռացաւ օրօրոցների վրայ, համբուրեց նրանց բարուրները:

— Երնէկ ժիրայրին ու Ծովինարին: Մինչեւ մեծնան, աչխարհ կը փոխուի, առելութիւն կ'երթայ, դէը կը մնայ ...

ԺԱ.

Անցան մկրտութիւնների ու նչանդրէքների օրերը: Դաչտային աչխատանքների եւ հոդսերի մէջ թաղուած՝ մարդիկ արդէն իրար չէին հանդիպում ոչ օրա – ցերուն, ոչ էլ դիւղամիջում: Վաղ ա – ռաւօտեան եւ արեւմտոդին միայն դիւղը լցւում էր աղմուկով: Ցերեկը լուռ էր նա, փողոցներում միայն երեխաներ ու տարեց կանայք էին երեւում: Նահապետն ու Նուբարն էլ արշալոյսից վերջ – լոյս դրաղուած էին լինում իրենց հոդատոտորի վրայ: Նուբարը երեխաների բարուրները տանում էր առուի ափը, դնում այնտեղ աճած միայնակ ուռենու տակ, որպէսզի եւ Նահապետին օդնի, եթէ հարկ լինի, եւ երեխաներին հասնի, երբ արթնանան:

— Ապրին, զօրանան, ես էապէս խելօք երեխէք չեմ տեսեր ,— ասում էր Նահապետը ուռենու տակ, թաղիքի վրայ, բարուրների մէջ դրուած Ժիրայրին ու Ծովինարին նայելով: Երեխաները մուչ – մուչ քնում էին եւ արթնանալիս էլ՝ հանդիստ նայում էին երկինքում լողացող սպիտակ ամպերին:

— Կարծես կը հասկանան որ խոնար – հութիւն ու հնազանդութիւն առաւել լաւ են, քանց չարութիւն, — աւելացնում էր Նահապետը թուրանի տոպրակը հանելով, — երանի չմեռնեմ, մինչեւ տես – նեմ Ժիրայրի ու Ծովինարի բախտաւորութիւն: Դրանից առաւել ուրիչ խընդրելիք չունեմ ոչ երկնքի, ոչ էլ երկրի թագաւորներից: Թող արքայութիւն ուրիչի տան, ընձի թողնեն որ իմ զաւակներաց բախտաւորութիւն տեսնամ ...

— Բաւական ի մահուան մասին մտա – ծենք, Նահապետ ,— ասում էր Նուբարը ,— ինչքան մահ տեսանք բաւական ի:

Նահապետը նայում էր Նուբարի լողացող դէմքին, կապոյտ աչքերին եւ մահուան երկիւղը հեռանում էր նրանից, հեռանում, դնում էր եօթը սարից ու եօթը ձորից այն կողմ: Իսկապէս՝ ամէն օր Նուբարը փոխւում էր նրա աչքին: Առաջին անդամ որ տեսաւ, թւում էր թէ մէջքը մի քիչ կորացած է: Հիմա հասակն ուղիղ էր, սլացիկ: Գեղեցիկ գը– լուխը չիկաւուն մազերով, նորապսակ կնոջ տեսք էր տալիս նրան, դեռատի կընոջ, որ դեռ առաջին երեխան էլ չէր ծը– նել: Ո՞ւմ մտքով կ'անցնէր, թէ նա ա – մուսին ու զաւակներ է կորցրել, այրի է եղել, թէ երկրորդ ամուսնութիւնից յետոյ կարող էր այսպէս արթնանալ, ծաղկիլ:

— Շատ լաց ու կոծ, չատ ախ ու վախ ու չատ երկիւղ անդղներու վրայ: Աստուած կը բարկանայ, Նահապետ, — ա – սում էր Նուբարը, երբ մենակ մնալով, յիչում էին անդորմ անցեալը, ճշմարիտ, որ բանական ի, Ժիրայրին ու Ծովինարին խնայենք ...

— Ձմարիտ ի,— համաձայնում էր Նահապետը ,— ճշմարիտ ի, Նուբար ...

Ու իր հոդու խորքում Նահապետը հպարտանում էր, որ Նուբարն այդքան խելօք կին է, ամէն բան հասկանում է ու դդուչանում է նոր փորձութիւններից:

Աչխատանքի դաշարներին դնում, միասին նստում էին ուռենու տակ, երեխաների բարուրների կողքին: Նահապետը երբեմն թեկնում էր ուռենու բնին ու երեխաների հետ նայում էր կապոյտ, կապտակապոյտ երկնքին, հայեացքով հետեւում էր նրա վրայով հանդարտիկ լողացող սպիտակ ամպիկներին ,որ մարդու, մեկ գանազան կենդանիների ու թռչունների կերպարանքներ էին առնում: Երբեմն երկնքով անցնում էին կռունկների երամները, երբեմն լսում էր արօսների երդը անտեսանելի բարձունքներից ու աչքերը կիսախուփ առած, նրանք թւում էր, թէ Արտամաւի իր տղայի թիկունքն է խնճորենիներից մեկի բնին եւ արօսները երդում են Վանայ ծովի ափերի ճահճուտներում:

— Բայց եթէ երկիր երթալ էլնի, ի՞նչ կ'ասես, Նուբար ...

Նուբարի դէմքը կարմրում էր, աչքերը չրւում էին: Վերցնում էր երեխաների բարուրները եւ դէմքը չրջում մի կողմ նրանց կուրծք տալու: Նահապետի հարցը մնում էր անպատասխան:

— Նուռերն արդէն կը ծաղկին, Նահապետ, էսօր տեսեր ե՞ս, — հարցնում էր այս անդամ Նուբարը, իսօքը փոխելու համար, — էս աչուն պտուղ տա՞ն ...

ՀՐԱՉԵԱՑ ԳՈՂԱՄ

(46 Շար.)

ՊԱԼԱՏՆԵՐ
ՆԵՄՐՈՒՏԻ ԲԼՈՒՐԻՆ ՏԱԿ

—o—

1854ին Լոնտոնի Հայտ Փարքի բիւրեղեայ պալատը, ուր երեք տարի առաջ հանդիսաւոր կերպով բացուած էր, թանգարանի վերածուեցաւ: Հոն, արեւմտեան Եւրոպայի բնակիչները կրցան առաջին անգամ ըլլալով հիանալ թաղուած մեծ քաղաքներու շքեղութեան եւ գեղեցկութեան վրայ, զորս Աւետարանը կը կոչէ բոլոր ապականութիւններ – րու որջ եւ հոգիներու կորուստի վայր:

Այս ցուցադրութիւնը կը պարտէինք Օսթին Հենրի Լէյըրտի, որ կը սիրէր երկար տեղեր ի վեր Անգլիա հաստատուած փրթանասցի ընտանիքէ մը: 1917ին ծնած, 1839ին առաջին անգամ ըլլալով Արեւելք ճամբորդած, Պոլսոյ բրիտանական դես – պանատունը ապրած, 1845ին իր առաջին պեղումները կատարած էր Միջագետքի մէջ: Երկու անգամ Անգլիոյ արտաքին գործ – նախարար, հանրօգուտ շինու –

նպատները կը հաստատեն Շէյքսփիրի ապրելութիւնը իր Սեմիրամիս, Մոհա – մէտ եւ կեսարին մահը դործերուն վրայ:

Առանձին հատոր մը ունի նաեւ Թոլըսթոյ, հարթելու համար Շէյքսփիրը, զոր կ'ատուներ ... «միջակ» դրող, — Ֆրանսերէնի թարգմանուած է այս գործը (Շէյքսփիր է լը Տրամ, 150 էջ):

Բոլոր այս ուրացումներուն կորիզը կը կազմէ « բանաստղծութեան »տարցը:

Այսօր ծանօթ են Շէյքսփիրի բոլոր գործերուն ներչնչման աղբիւրները: Նոթան Տրէյք պատրաստած է գանգ մը՝ Շէյքսփիրի իւրաքանչիւր գործին խորագրին դէմ դնելով ... աղբիւրը կամ պատմագիրը: Զանց կ'առնեմ՝ բաւական հաճարելով նմոյշը, զոր տուի Օթելլոյի մասին խօսելու ժամանակ:

Միւս կողմէ՝ Մէլլըն, ամենայն համբերատարութեամբ, նշանակած է թէ ո՛ր տող կը պատկանի նախաշէյքսփիրեան ո՛ր հեղինակին, քանի տող վերամշակած է Շէյքսփիրը եւ քանի՛ տող կը մնայ Շէյքսփիրի՝ հիմնովին սեփական եւ հարազատ:

Սկիզբը ըսի թէ անհուն աշխարհ մըն է Շէյքսփիր՝ ուսումնասիրելու եւ ճանչնալու համար, անհուն աշխարհ մը եւս կը կազմեն նաեւ այն ուսումնասիրութիւնները, որոնք կը նմանին դեսերու՝ Շէյքսփիր ովկիանոսը կազմող: Ուրացում ու պանծացում, այս վերջին աշխարհին մէջ, ամէհի ալեկոծութիւն մը կազմած են:

Արդար է որ ներկայացնենք ուրացման ալիքները փչդող ժայռերը՝ ի փառս պանծացման:

Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ

թեանց նախարար եւ Մատրիտի դեսպան եղած է:

Լէյըրտ երիտասարդական երազով մը ճամբայ ելած էր: Իր մեկնակէտն էր « Հազար ու մէկ գիշերներու» ընթերցումը: Պատանութեան չըջանէն սկսաւ սորվիլ օտար լեզուներ եւ բոլոր այն դիտութիւններն ու գործնական դիտելիքները, որոնք իրեն օգտակար պիտի ըլլային Ա – րեւելքի մէջ:

1839ին լքեց իր միօրինակ գործը եւ ընկերոջ մը հետ Փոքը – Ասիա դնաց, ուրկէ Մուսուլ անցաւ: Հոն դիտեց խորհրդաւոր բլրակները, որոնցմէ մէկը բուրգի ձեւ ունէր: Ամիլկապէս խորհեցաւ թէ ատիկա այն բուրգն էր զոր նըկարագրած է Քսենոփոն, եւ որուն մեծաձակայքը Տասը Հազարները իրենց բանակատեղին հաստատած էին:

Մասնաւորաբար բլրակներէն մէկը դինքը կը քաշէր: Այս քաշողութեան պատճառը՝ բլրակին ծաւալն էր, տարածութիւնը, բայց նաեւ անունը այն վայրին, ուր կը կանդնէր, անուն մը զոր կը ճանչնար՝ Նեմրուտ, որուն մասին կը խօսուի Աւետարանի մէջ, եւ որ ուղղակի կը կապուի մարդկային ցեղի օրրանին: Ծննդոց Գիրքի 10րդ գլուխը կը յիշատակէ արդարեւ, թէ Նոյ Նահապետի թոռը կառուցած է Նեմրուտ քաղաքը:

Այսհանդերձ Լէյըրտ սոսկալի հետաքրքնալ, որովհետեւ դրամը հատած էր: Պոլիս եկաւ, բրիտանական դեսպանին հետ ծանօթացաւ, անընդհատ խօսկցաւ այդ խորհրդաւոր բլրակներուն մասին: Այդ միջոցին էր որ կը տարածուէր Պո – թայի դիւտերուն համբաւը: Դեսպանը տպաւորուեցաւ Լէյըրտի խանդավառութենէն: Հինգ տարի ետք, վաթսուն անդլիական ոսկի տուաւ անոր — ինչ որ քիչ էր — եւ Լէյըրտ 1845ի Նոյեմբեր 8ին լաստով մը իջաւ Տիգրիսի յորձանքն ի վար, պեղումներու ձեռնարկելու համար Նեմրուտի բլուրին վրայ:

ՆԵՄՐՈՒՏԻ ՊԵՂՈՒՄՆԵՐԸ

Բայց միայն դրամի սակաւութիւնը չէր որ արդելքներ կը ցցէր Լէյըրտի ճամբուն վրայ: Երբ Մուսուլ հասաւ, երկիրը ապստամբութեան մէջ էր: Նոր կառավարիչը դաժան ճնշում մը կը բանեցնէր: Փոքրահասակ, միակնի, դէր էր եւ մէկ ականջ ունէր միայն: Դէմքն ալ ծաղկախած ուրուած էր: Խելայի սատիկ մըն էր: Իրը թէ բնակչութիւնը պատժելու պատրուակով՝ արշաւանքներ կը կազմակերպէր երկրին մէջ, թալանի կուտար դիւղերը, փրկագին կը դանձէր քաղաքներէն:

Վերջապէս երկիրը ապստամբած էր փաշային դէմ: Հակառակ ժողովուրդի անկազմակերպ վիճակին, ապստամբութիւնը սակայն երթալով զօրացաւ: Թալանի դէմ թալան: Ոչ մէկ ճամբայ ապահով էր այլեւս, ոչ մէկ օտարական կրնար առանց վտանգի ճամբորդել:

Հոն հասնելէն քանի մը ժամ ետք, Լէյըրտ կացութեան տեղեակ էր արդէն: Հասկցած էր թէ պէտք չէր յայտները իր ծրագիրները: Ամէնուն ըսաւ, թէ Տիգրիսի հովիտին մէջ վայրի խաղ որսալու կ'երթար:

Քանի մը օր ետք, ձի մը վարձեց ու Նեմրուտի ուղղութեամբ մեկնեցաւ: Ճամբան պինդը ուղղակի տարաւ պեռեւի յիւղակներու դիւղ մը:

Այն առեն, անհաւատալի բան մը պատահեցաւ. նոյն իրիկունն իսկ գրաւած էր Նեմրուտի բլուրին մօտիկը հաստատուած գեղախումբին պետին՝ Առաատի սիրտը: Աւելին կայ. իր տրամադրութեան տակ գրաւած էին վեց տեղացիներ, որոնք պատրաստ էին հնչին օրավարձի մը փոխարէն իրեն օդնելու յաջորդ օրն իսկ, որպէսզի պեղէ «լերան որովայնը»:

Յաջորդ առաւօտ, լուսածագին, բլուրին վրայ: Պարտած պահուն դառնացութիւններով ծածկուած ապիւռներ, որոնց անկիւնը նշաններ կային կարծես: Պեռեւիներու պետ Առաատն էր, որ իր նոր ընկերոջ ուշադրութիւնը հրաւիրեց մարմարէ տախտակի մը վրայ, որուն մէկ մասը հողէն դուրս կ'ելլէր: Այս դիւտը անմիջապէս վճռեց առաջին պեղումնե – րուն վայրը:

Եօթը հոգի աշխատանքի լծուեցան, խրամ մը փորելին բլուրին մէջ: Քանի մը ժամուան մէջ, ուղղահայեաց գրուած բազմաթիւ քարէ տախտակներ դտած էին: Ասիկա չքեղ գարդարանք մըն էր, որ միայն պալատի մը կրնար պատկանիլ:

Լէյըրտ երկուքի բաժնեց իր մարդիկը որոնցմէ երեքը անդին դրկեց, ուրիշ կողմ մը փորել տալու: Իր բնազդը լաւ աշխատած էր դինքը: Արդարեւ, քիչ յետոյ երեւան հանեց հարթաքանդակներով ծածկուած պատ մը, որուն վրայ արձանագրութիւններ ալ կային: Երկրորդ պատի մը անկիւնն էր այդ:

Կայծակնային արագութեամբ է որ Եւրոպա տեսաւ խաւարներուն փարատիլը Միջագետքի վրայէն: 1843ին, Պաղտատի մէջ, Ռոլինսըն կ'աշխատէր որպէսզի կարենայ կարդալ Պեհիսթունի արձանագրութիւնը: Նոյն տարին Պոթա իր պեղումներուն կը ձեռնարկէր Քույունճիքի եւ Խորսապատի մէջ: Իսկ 1845ին, Լէյըրտ կը պեղէր Նեմրուտի բլուրը: Այսօր կրնանք առանց չափազանցելու ըսել, թէ չատ աւելի բան դիտենք Ասորեստանի եւ Բաբելոնի վրայ, քան բոլոր հելլէն եւ հռոմէացի պատմագիրները, որոնք մեզմէ երկու հազար տարի առաջ ապրած են:

Արձանները, որոնք կը դիտէին Լէյըրտի յափշտակութիւնը ձեղքերով ծածկուած քարէ տախտակներուն ի տես, ապահովաբար խնդիր տեղ կը դնէին զայն: Բայց այնքան առեն որ իրենց դրամը կը վճարէր, պատրաստ էին ծառայելու անոր եւ հողը փորելու:

ԿԱՐԼ ՄԱՐՔՍԻ ՄԱՍԻՆ

Համայնավարութեան առաջին տեսաբանը կարլ Մարքս Գերմանիա ծնած Հրեայ մը կը նկատուի ծագումով: Ճիշդ է որ Մարքսի դերդաստանը ունի հրէական ծագում եւ դարերով բազմաթիւ Բարբիներ տուած է հրէութեան, — Մարքսի մեծ հայրն ալ եղած է Բարբի մը, — բայց հայրը, որ փաստաբան մըն էր, մեծապէս տարուած վերլուսիական կեանքով, դարձած է կրօնափոխ եւ անդամակցած է Փրուսիոյ Քաղաւորութեան Աւետարանական Եկեղեցին: Կարլ Մարքս վեց տարեկանին մկրտուած է այդ եկեղեցին մէջ եւ հայրը ամէն ճիգ թափած է, որ իր զաւակները անտաս – ուած չդառնան: Հակառակ իրեն ջամբուած այս դաստիարակութեան, կարլ Մարքս դարձած է անաստուած եւ միա – ժամակ հրէատեաց: Գերմանական պարբերաթերթի մը մէջ ալ դրած է ան 1844ին.— « Ի՞նչ է համաշխարհային հրէու – թեան դաւանանքը .— Սակարկութիւն: Եւ ի՞նչ է հրեաներուն տիեզերական աստուածը .— Դրամ »:

ՍՏԱՅԱՆՔ

« ԲԱԳԻՆ » ամսագիրը Գրականու – թեան եւ Արուեստի, թիւ 11, Նոյեմբեր, Պէյրութ:

« ԵՐՋԱՆԻԿ » տարեգիրք, 35րդ տարի, կազմեց Բաղարատ Թեւեան, 1964 Պոլիս:

ԿԱՐԻԱՑԵՔ ՏԱՐԱԾԱՇԻՔ «ՅԱՌԱՋ»Ը

Օր մը սակայն, պիտնականին ուղեցոյցը եւ բարեկամը՝ Առաատ գայն մէկ կողմ քաշեց, աչքի ջիջումներով հասկցուց թէ պիտի անոր ինչ փնտռելը: Այդ պահուն ձեռքերուն մէջ կը դարձնէր ու կը դարձնէր արձանիկ մը, որ ոսկեղօծման հետքեր կը կրէր: Ըսաւ որ բարի յաջողութիւն եւ բլուրին տակ թաղուած ամբողջ ոսկին կը մատղիէր երեն, բայց թէ ծայրայեղ խոհեմութեամբ չարժելու էր, որովհետեւ այդ տիմար բանուորները չատ չատախօս էին: Պէտք չէր որ Լէյըրտի յաջողութիւններուն գրոյցը Մուսուլի փաշային ականջը հասնէր:

Բայց բռնակալ մը հազարաւոր ականջներ կ'ունենայ: Շատ առեն չանցած, փաշան սկսաւ դրգռել Լէյըրտով: Հաբիւրապետ մը եկաւ քանի մը պինուորի հետ: Իրը թէ խրամները քննեցին ու տեսած եղան ոսկիի հետքերը, որոնք գըտնուած էին կարգ մը տեղեր: Հարիւրապետը պեղումները չարունակելու դրաւոր արգելք մը ցոյց տուաւ:

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (91)

ԷԿԵՐԻ ** ** ԱՍՏՂԵՐԸ

Թուրքին աւուրը չոլայ ու հարուածը Գրիգորի գլխուն իջաւ:

Գրիգոր սակայն հարուածը բռնեց, ու աւուրը կայծ հանեցին մուրճին մէջ. նոյն ակնթարթին Գրիգոր առաջ նետուեցաւ ու խոցեց:

— Ալլահ, — մռնչեց հսկան:

Ու միւս խօսքերը խռիսպ մէջ խեղդուեցան. պատին վրայ լինկաւ, եաեւէն չաղաղը խուլ թմփոցով թափեցաւ:

Վերջին մէկը պոռաց.

— Անդամ մըն ալ պարկ:

Գրիգոր գրեթէ մինչեւ երախակալը մըխեց աւուրը Թուրքին կուրծքը: Ապշած նայեցաւ հսկային՝ տեսնելով որ անոր ձեռքէն աւուրը լինկաւ ու ան պարկի մը նման տապալեցաւ պատի երկայնքին:

Ապա չուրջը նայեցաւ ֆիւրիէչը փնտռելով: Ան կրցածին չափ արագ կը փախչէր դէպի թաղաւորական պալատ:

Անոր տեղ բարձր գլխարկով երեք ենիչէրիներ դուրս վազեցին միւս կողմի տուներու չուքերէն՝ օդնելու համար ենիչէրիին:

— Վա՛յ պաշինա, իպն էլ ֆէլպ (վայ գլխուդ, չան զաւակ):

Տղան տեսաւ թէ կորսնցնելու ժամանակ չկար, նետուեցաւ դրան վրայ ու ներս խոյացաւ եւ արագութեամբ կղպեց ներսէն:

Կռիւն յուզուած, դողդոջուն ոտքերով քանի մը քայլ առաւ դեռ, ապա լսելով որ փայտէ ասպիճաններէն մէկը կուգար դղրդալով՝ նստաւ դրան ծածքին տակ նստարանին վրայ ու կը հեւար:

Զոլթային կուզար ձեռքը մերկացած սուրով, եաեւէն Մէքչէլ, ան ալ մերկ սուրով: Դրան ծածքին տակ վառուող լապտերը երկուքին խռովայոյզ դէմքերը լուսաւորեց:

— Հո՞ս ես, — գարմացաւ Զոլթայի, — բան մը չունի՞ս:

Գրիգոր նորէն նշան ըրաւ թէ ոչ:

— Եկուր սրտիս վրայ, փոքրիկ քաջ, — դոչեց Զոլթայի ուժեղուած, — հարուածը հրաշալի բռնեցիր:

Ու աղուոր մը գգուեց զայն:

Դուռը դուրսէն կը հարուածէին:

— Բացէք, չուներ .ապա թէ ոչ տունը կ'այրենք:

— Պէտք է փախչինք, — ըսաւ Մէքչէլ.

— Ենիչէրիները հիմա կը հաւաքուին: Բայց նախ ձեռքդ տուր, ու ներէ որ քեզ նախատեցի:

Գրիգոր ձեռք տուաւ. տակաւին չըլմսրած էր, չէր հասկնար թէ ի՞նչ կը դառնար չուրջը: Ու անխօս թողուց որ քաշէն տանին զաւթէչն անդին առնդու – դէ մը վար՝ ծածուկ սենեակի մը մէջ: Այն առեն միայն գլուխ ինդինքը՝ երբ տեսաւ թէ երկու երիտասարդները սա – ւանդերէ ու կաչիէ զօտիներէ չուան կ'ո – լորեն: Մէքչէլի հրաւիրեց դինքը որ նախ ինքը վար իջնէ:

Գրիգոր վար նայեցաւ: Վարը խորու – թեան մէջ թաղաւորական պալատի բանլջարանոցը տեսաւ:

ԻԱ.

Յաջորդ օրը կէսօրէն առաջ Ալի աղա դարձեալ թաղուէին ներկայացաւ:

Ու այսպէս խօսեցաւ:

— Ամենաղթած վեհափառ Փատիշա – հը լաւ կը համարի Պուտայի բերդը Թուրք դինուորութեան պահպանութեան յանձնել, մինչեւ որ տղաղ մեծնայ: Տղան չի կրնար պաշտպանել Պուտան Գերմանացիներուն դէմ. իսկ ամենադը – թած Փատիշահը չի կրնար երկուքը մէյ – մը հոս դալ երկու – երեք ամսուան հե – ռաւորութենէն: Մինչեւ այն առեն Թը – րանսիլվանիա քաշուեցէք, վեհափառ Տիկին: Արդէն հոն տեղի արծաթի, ոսկիի եւ աղի հանքերու հասոյթները ձե – րըն են:

Թաղուէին արդէն պատրաստ էր ամէնէն դէչ բաներն ալ լսելու: Ուստի ար – համարհոտ պաղարիւնութեամբ մարիկ ը – րաւ դեսպանին:

Դեսպանը չարունակեց.

— Ամենաղթած Փատիշահը, ուրեմն, իր հովանաւոր թեւերուն տակ կ'առնէ Պուտայի բերդը եւ Հունդարիան, ու քանի մը օրէն դրաւոր պիտի յանձնէ իր կայսերական խոստումը՝ թէ բոլոր թըշնամիներու դէմ պիտի պաշտպանէ քեզ ու տղաղ: Ու հաղիւ թէ մանուկը չափահաս ըլլայ՝ Պուտան ու երկիրը իրեն պիտի վերադարձնէ:

Իչխանները բոլորն ալ ներկայ էին, բացի Վաղենտ Թէօրէօքէն ու Փոտմանիցքիէն: Կրօնաւորը սովորականէն ալ աւելի դունատ էր, քոթանակին ապիտակութիւնը դրեթէ կը նոյնանար դէմքին հետ:

Դեսպանը չարունակեց.— Պուտայի բերդը Դանուբի եւ Թիսիսի սահմաններով միասին Վեհափառ Փատիշահի հովանաւորութեան պիտի ենթարկուի. իսկ ձեր Վեհափառութիւնը պիտի փոխադրուի Լիւփա, ու անկէ պիտի կառավարէ Թրանսիլվանիան ու Թիսիսէն անդին հողամասերը:

ԿԵԶԱ. ԿԱՐՏՈՆԻ

(Շար.)

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՅԱՅՏԱԳԻՐ ԼԻՈՆԻ ՉԱՅՆԱՍՓԻՒՌԻ ԿԱՅԱՆԷՆ

Հայկ· երաժշտութեան յայտագիրը մը կը սիրուի այս երկուշաբթի Լիոնի կա – յանէն ժամը 22·40ին: Ալեքս Սիրանոս – եան կը նուագէ կոմիտասի ժողովրդական պարերը եւ Արնօ Բաբաջանեանի դաշնակի սօնաթը :

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

ԱԼՖՈՐՎԻԼ.— Հ· Յ· Դ· Ս· Մինաս – եան ենթակոմիտէն չնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուէրները ողբ· ընկերուհւոյն յիշատակին կատարուած հո – գեհանգստեան պաշտօնին առթիւ .—

Արշ· Մկրեան եւ կար· Աբգարեան 50ական ֆրանք, Երեցկին Տէր – Պարսամեան 30, Տիկին Բիւզ· Գամեան, Տիկ· Սրբ· Նշանեան, Տիկին Զ· Տէր Խաչատուրեան եւ Արտ· Զապունեան քսանական ֆրանք:

×

Փարիզի Ս· Յովհ· Մկրտիչ եկեղեցւոյ դիւանը չնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուէրները: Պ· Գառնիկ Վարժապետեան (Իտալիա) , Տէր եւ Տիկին Հրանտ Կիւրճեան, Հարենց բնտանիք 50ական ֆրանք , փոխան ծաղկեպսակի Ողբ· Գառնիկ Գէորգեանի մահուան առթիւ Ս· Յովհ· Մկրտիչ եկեղեցւոյ Գըմ – բէթի նորոգութեան յատկացուելու հա – մար :

ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐԸ

ԿՐԸՆՈՊԼԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Հ· Յ· Դ· «Եօթ – նեղբայրեան» ենթակոմիտէի, մասնակ – ցութեամբ Նոր Սերունդի Վարուժան խումբի եւ Կապոյտ Խաչի :

Կիրակի 29 Նոյեմբեր , կէսօրէն վերջ, ժամը 3ին Րիւ Թէի սրահին մէջ :

Կը նախագահէ Ընկ· ՏԻԳՐԱՆ ՍԱՆՃԵԱՆ

Կը խօսի Ընկ· ՆՇԱՆ ՊԵՏՐՈՍԵԱՆ

Գեղարուեստական բաժին Նոր Սերընդականներուն եւ կարող ուժերու կողմէ :

Մուտքը ազատ է :

ՆՈՒԷՐՆԵՐ

ԼԻՈՆԻ ԱՂՔԱՏԱԽՆԱՄԻՆ

Պ· Պ· Ա· Օպողեան (փոխանձաղկեսը – սակի , Օ· Քէօյեանի) 50 ֆրանք, նոյն առթիւ փոխան ծաղկեպսակի Ն· Ուզունեան 50, Ժ· Քէշկեան քսան, Գ· Արապիկեան քսան, Պօղեան 25 , Տիկին Ս· Լոռէնեան (Տրակինեան) երիցկին Զ· Գարիպեանի 25, Տիկին Արշ· Ինկ – ճեան նուէր , Տիկ · Թէֆարիկեան եւ Ոմն տասնական ֆր· նուէր :

ԼԻՈՆԻ Ս· ՅԱԿՈԲ ԵԿԵՂԵՑԻԻՆ

Այրի Տիկին Սրբուհի Լոռէնեան (երից· Զ· Գարիպեանի փոխան ծաղկեպսակի) 25 Ֆրանք, Տէր եւ Տիկին Գրիգորեան իր քրոջ Հ· Տօնոյեանի մահուան տարելիցին առթիւ 50, Նալպանտեան փոխան ծաղկեպսակի Գրիգոր Թէրզեանի 10:

Պ· Պահատուրեանէ փոխան ծաղկեպսակի Օննիկ Քէօլէեանի 50 Ֆրանք , Պ· Ա· Օպողեանէ Լիոնի կրթականին , փոխան ծաղկեպսակի Օն· Պէօլէեանի 50, Պ· Պահատուրեանէ Աղգ վարչ· անուանին 200 Ֆրանք :

ԽՆԶՈՅՔ

Ֆ· Կապ· Խաչի կայանի տղոց եւ կրթ· կազմի խնջոյք հաւաքոյթը տեղի կ'ունենայ այս կիրակի, Նոյեմբեր 22 (եւ ոչ թէ Դեկտեմբերին) Մշակոյթի Տան մէջ , ժամը 15ին, 17 Րիւ Պլէօ, Մէթրօ Քատէ:

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ՀԱՅ ԱՐԻՆԵՐՈՒ ՄԻՈՒԹԵԱՆ
ՓԱՐԻԶԻ ՇՐՋԱՆԻ

ՏԱՐԵԿԱՆ ՅԵՐԵԿՈՅԹ

Կիրակի , Մարտ 7, կէսօրէ վերջ ժամը 2·30ին, *Սալ սը լա Շիմի* :

×

Ս· Խաչ Ընկերակցութեան տարեկան պարահանդէսը Փետրուար 28ին:

×

ՄԱՐՍԻԼ.— Հ· Յ· Դ· Նոր Սերունդի Ռոստոմ խումբի տարեկան պարահանդէսը Դեկտեմբեր 12ին, Ալհամպրայի սը – բահներուն մէջ:

Ծնունդ եւ Կաղանդ

Noël et Nouvel An

AU

LIBAN-SYRIE-JORDANIE

(TERRE-SAINTE)

Դեկտ· 22 կամ 23էն Յունվ· 2 կամ 3

ՇԱՏ ՄԱՏՉԵԼԻ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐ

կազմակերպուած ճամբորդութիւն
(Անդամներուն վերապահուած)

R. S A M A H A
(Secrétariat
Terres et Lumières d'Orient)

Nouvelle adresse
PERMANENCE ORIENTOURS
TOURISME LIBANAIS
46, Bd. St-Michel, PARIS (6e)
Tél. : DAN. 92-26

Հ. Յ. Դ.

ՓԱՐԻԶ.— Հ· Յ· Դ· « Փոթորիկ » խումբին ժողովը տեղի պիտի ունենայ այս Շաբաթ երեկոյեան (25 Նոյեմբեր), ժամը 8ին 21ին, Մշակոյթի Տան մէջ: Կարեւոր օրակարգ : Կը հրաւիրուին բոլոր մարմիններու ընկերներն ու ընկերուհիները , ինչպէս նաեւ բոլոր Նոր Սերընդականները :

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ՏՕՆԱԾԱՌ

ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

Տօնածառի աւանդական մեծ հանդէսը , կիրակի՝ Դեկտեմբեր 20, ժամը 4ին , Վարժարանի թատերասրահին մէջ :

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ԺՈՂՈՎՈՒՐԴՆԵՐԸ Կ'ԵՐԳԵՆ

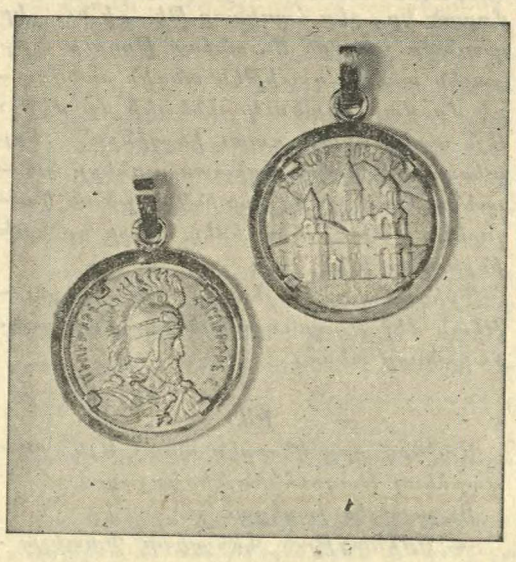
Սորպոնի մեծ Ամփիթեատրոնին մէջ կիրակի 14 Մարտին, հովանաւորութեամբ Փարիզի Համալսարանի տեսուչ ԺԱՆ ՌՈՇԻ :

ԱՆՆԱԽԸՆԹԱՑ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՈՍԿԻ ՇՔԱՆՇԱՆ

Modèle Deposé

Թանկագին ու Մնայուն
Ամէնէն Սիրուն Նուէրը

Պարզ ձեւ՝ 200 Ն· Ֆ·
Շրջանակով 300 Ն· Ֆ·

Գնելու համար դիմել՝

EDOUARD KHEDERIAN
66, Rue Lafayette,
PARIS (9e)
Tél. : PRO. 11-63

Expédition contre-remboursement

ՄՈՒՐԱՏ - ՌԱՓԱՅԷԼԵԱՆ ՆԱԽԿԻՆ ԱՇԱԿԵՐՏԱՑ ՄԻՈՒԹԻՒՆ

ՏԱՐԵԿԱՆ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

ԶՈՒԱՐԹ ՄԹՆՈԼՈՐՏ
Մայրամուտէն մինչեւ կէս գիշեր
ԿԻՐԱԿԻ՝ ԴԵԿՏ· 13, ԺԱՄԸ 17Է'Ն 24

3, AVENUE GABRIEL **Ambassadeurs** Métro : CONCORDE

ՊԷՌՆԱՌ ՏԷՏԷՃԵԱՆ

ժողովրդական եւ Արդիական Պարերու Իր Մեծ Նուագախումբով
ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ՃՈԽ ԵՒ ԸՆՏԻՐ ՅԱՅՏԱԳԻՐ

ԱՆԱԿՆԿԱԼՆԵՐ ԽԱՂԵՐ ԶՈՒԱՐՃԱԼԻՔՆԵՐ

ATTRACTIONS BAR BUFFET

ՓԱՐԻԶԱՀԱՅ ՏԻԿՆԱՆՑ ՄԻՈՒԹԵԱՆ
(ՈՐԲԵՐՈՒ ՕԳՆՈՒԹԵԱՆ ՄԱՐՄԻՆ)

ՏԱՐԵԿԱՆ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

Կիրակի 29 Նոյեմբեր ժամը 17Է'Ն կէս գիշեր

DANS LES SALONS DU GRAND - HOTEL
12, Bd. des Capucines

ORCHESTRE ATTRACTIONS

Մուտք 10 ֆրանք ֆառդով ներկայա ցող ուսանողներուն կէս գին

Ապահովել սեղանները WAG. 38-54

ԲԱՐԵՆՊԱՏԱԿ ՎԱՃԱՌՔ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԲԱՐԵԳՈՐԾԱԿԱՆ ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ՄԻՈՒԹԵԱՆ
ՓԱՐԻԶԻ ՏԻԿՆԱՆՑ ՅԱՆՁՆԱԽՈՒՄԲԸ

Կը կազմակերպէ իր տարեկան Բարենպատակ վաճառքը, որ տեղի պիտի ունենայ Դեկտեմբեր 5, 6, 7ին:

Կէսօրէ ետք ժամը 15էն մինչեւ 20

Աղգային Տան մէջ, 32, Րիւ Տը Թրէվիզ , Փարիզ (9)

Հոն պիտի գտնէք ամէն տեսակ ապր աւիճներ Նոր Տարուան ձեր նուէրներուն համար, դիւրամատչելի գիներով :

Տիկնանց Յանձնախումբին անդամուհիները չատ ուրախ պիտի ըլլան ձեր այցելութիւնը ընդունելով :

ԸՆԹԱՑԻԿ ԱԶԴԵՐՈՒ ՆՈՐ ՍԱԿԱԳԻՆ

ՄԵԿ ԱՆԳԱՄՈՒԱՆ ՀԱՄԱՐ

ՄԱՀԱԶԴ	40 Ֆ·	մինչեւ	1/4	սիւնակ
ՀՈԴԵՀԱՆԴԻՍՏ	20 Ֆ·	մինչեւ	1/8	սիւնակ
ՅԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ	5	»	»	»
ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ	20 Ֆ·	»	»	»
ՀԱՐՍԱՆԻՔ, ՆՇԱՆՏՈՒՔ	20 Ֆ	»	»	»
ՆՈՒԻՐԱՏՈՒՈՒԹԻՒՆ	10 Ֆ·	»	»	»
ՇՆՈՒՆԴ	20 Ֆ·	»	»	»
«ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ»	10 Ֆ·	»	»	»
«ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ»	5 Ֆ·	»	»	»
ԾԱԽՈՒ Է	25 Ֆ·	»	»	»

Այս գիները մէկ անգամ հրատարակելի են ճշգրտուած ծառայողներու համար են, չորրորդ էջը :

Կանխիկ վճարումը պարտաւորիչ է :

Առեւտրական կամ այլ ազդերու մասնաւոր պայմանագրութիւն համար դիմել Վարչութեան :

Կ'ՈՒԶՈՒԻ

Երիտասարդ մը խանութի մը մէջ աշխատելու համար, նախընտրաբար կառք վարել գիտցող : Դիմել.—

PARIS - CALIFORNIE
58, Rue de Cléry — PARIS (2e)

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

Գաղանճեանց Սուրէն ծնած Սարմասա (Պարսկաստան) կը կարծուի ըլլալ Մէքսիքօ , հանչցողներէն կը խնդրուի տեղեկացնել Պ· Տէրտէրեանի ,

Cité Corsy B. 11 — Aix-en-Provence
(B. du Rh.)

Արտասահմանի թերթերէն ալ կը խնդրուի արտատպել :

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

Հայկանուշ Մելիքի Մարտիրոսեան , Արշակ Թումասի Մարտիրոսեան, բարդէն Արշակի Մարտիրոսեան , Արփենիկ Արշակի Մարտիրոսեան (Լենինական) կը փնտռեն իրենց զաւակը եւ եղբայրը՝ Գուրգէն Արշակի Մարտիրոսեան, ծնած 1921ին Լենինական: Ներկային հասցէն է .— Հայկական Ս· Ս· Ռ· Քաղ– Լենինական, փողոց 35, Տուն 183:

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ՀԱՅՐԱՆԻՔ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925 — Tél. : PROvence 86-60
R. C. Seine 57 A 2731 — C.C.P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝ Տար· 60 Ֆ· Վեցամսեայ՝ 35 Ֆ·
Արտասահման՝ Տար· 80 ֆր· Հատը 0·30 Ֆ·

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ
24
ՆՈՅԵՄԲԵՐ
MARDI
24 NOVEMBRE
1964

LE NUMÉRO : 0,30 Fr.

40ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 10168

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

40e ANNÉE — N° 10.168

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԴԱՏԸ

Հայկական Դատը օրակարգի հրատապ ընդիր դարձած է ներկայիս բովանդակ սփիւռքահայ մամուլին մէջ, Պարսկաս – ստանէն, Լիբանանէն եւ Եգիպտոսէն բա – կսեալ մինչեւ Ճաւնաստան ու Ֆրանսա եւ մինչեւ Հիւսիսային եւ Հարաւային Ա – մերիկաները, առանց քաղաքական դա – տանքի խորութեան :

Շնորհաւորելի եւ սրտապնդիչ երեւոյթ է այս՝ Մեծ Եղեռնի յիսնամեակի նա – խօրեակին :

Մեր անկախութեան քանդումէն եւ մայր հայրենիքի հողերու մէկ մասին թշնամիին կողմէ բռնագրաւումէն վերջ ստուեցան հայ քաղաքական կուսակցու – թիւնները, որոնք գլուխ ծռեցին կատար – ուած իրողութեան առջեւ, փառք տուին Ալպհին ու Լենինին ու հանդիսաւորապէս յայտարարեցին, որ Հայաստանի խոր – հրդայնացումով միանգամ ընդ միշտ լուծուած է « հայկական հարցը » ;

Ու յետոյ «արկածախնդիր» մակդիրով պատուեցին Հ· Յ· Դաշնակցութիւնը, որ բացարձակապէս կը մերժէր « կատար – ուած իրողութիւնը», կը բողոքէր Հայաս – տանի անկախութեան խորտակումին եւ հայկական հողերու բռնագրաւումին դէմ, ուէր կը կանչէր հայկական արդար ի – րաւունքներուն եւ կը պահանջէր 1920 Օ – գոստոս 10ի Սեւրի դաշնագրին եւ նա – խագահ Ուիլսընի 1920 Նոյեմբեր 22ի ի – րաւարական վճիռին դործադրութիւնը :

Քառասունըչորս տարիէ ի վեր Դաշ – նակցութիւնը չէ չեզած իր այս հիմնա – կան քաղաքականութենէն եւ ամէն պա – տեհ առիթ օգտագործած է՝ աշխարհի մեծերէն արդարութիւն պահանջելու հայ ժողովուրդին համար :

1945ին, երկրորդ աշխարհամարտի վաղորդայնին, հայ քաղաքական բոլոր կուսակցութիւնները, քաջալերուած խոր – հրդաւոր ազդեցութեան կիսապաշտօն ձե – ւով տրուած հաւաստիքներէ, ձեռք ձեռ – քի տուին եւ կազմեցին «Թրքահայ Դատի պաշտպան յանձնախումբ»ը, որուն ջա – րողը երկու տարի Ցուչպէրու տարա – փով մը ոգողեցին Միացեալ Ազգերու կազմակերպութիւնը, Սան Ֆրանսիսկոյի եւ Փարիզի միջազգային խորհրդաժո – ղովներն ու հինգ մեծերու նախագահներն ու վարչապետները :

Սրատեսո՛ւչ գործակցութիւն հայկա – կան բոլոր հոսանքներու, որոնք վերակա – գութիւնն ունեցան պատմութեան բախ – տորոշ մէկ շրջանին համազգային ընդ – հանուր շահերու եւ քաղաքական պա – հանջներու շուրջ համաձայնութիւն ստ – յացնելու միացեալ ճակատով ներկայա – նալու օտարներու առջեւ :

Այդ օրերուն մէկ բան յստակ կերպով հաստատուեցաւ, այն՝ թէ Հայութեան բոլոր կազմակերպութիւններն ալ համա – ձայն են պատեհ առիթիւ Հայկական Դատ արծարծելու եւ այդ Դատին հիմնաքարը նկատելու Սեւրի Դաշնագիրը : Միջազ – գային այս մուրհակը, որ կը նուիրա – գործէ Անկախ եւ Միացեալ Հայաստանի իրականութիւնը, Ուիլսընեան սահման – ներով :

Ձեզի է, որ 1947ին ի գերեւ ելան մեր երկու տարուան աշխատանքները եւ մենք ապրիլին հիասթափուեցանք անդամ մը եւս :

Առիթը պատճառ մը չէ սակայն, որ այսօր կրկին ձեռք ձեռքի տուած նոր փորձ մըն ալ չկատարենք, մեր մէկու – կէս միլիոն հոգիները արեան գինը պահանջելու համար :

ՀՐԱՆՏ–ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՆԱԽԱԳԱՀ ՏԸ ԿՈՒԻ ՃԱՌԸ ՍՓՐԱՋՈՒՐԻ ՄԷՋ

Սթրասպուրի ազատագրման քանամ – եակին առթիւ, նախագահ տը Կոլ ճառ մը խօսեցաւ Կիրակի օր :

Ոգեկոչելով 1944 Նոյեմբերի Ֆրանսա – կան բանակի յաղթական մուտքը Ալզասի հողին վրայ, նախագահը մասնաւորաբար գովեց Ֆրանսական բանակը ,որ վճռա – կան դեր խաղաց այդ օրերուն : Այս առ – թիւ տը Կոլ նաեւ պատմականը ըրաւ վեր – ջին օրերու կռիւներուն : Հինգ օրուան մէջ, 120 մեռեալներով եւ վիրաւորներով, Լըքլէրի զօրաբաժինը 13 հազար դերի բռնած էր, այսինքն այնքան որ իննուր ունէր, երկու հազար թշնամի սպաննած էր :

Անցեալի այս փառաւոր արարքները , պէտք է մշակել : Օրուան արարողութիւ – նը, ինչպէս Ֆրանսայի մասնակցութիւնը դինակիցներու յաղթանակին, որոշ չա – փով մոռցնել տուած է առենի տառա – պանքները :

Տը Կոլ, ապա կը ծանրանայ Ֆրանքեւ – դերմանական գործակցութեան վրայ , որ միակ հիմն է եւրոպական միութեան : « Ո՞վ կրնայ անդիտանալ այն նշանակու – թիւնը զոր կուտանք հաւատակից զոր – ծունէութեան դաշնագրին, որ տեղա – դրուեցաւ անցեալ տարի, Պոնի եւ Փա – րիզի կառավարութեանց կողմէ : Բայց հոգեվիճակի այսքան արժանավայել եւ այսքան ամբողջական բարեփոխումի մը համար, որ եղաւ մերը երեք դարերու ընթացքին, հարկ է որ արդարացումը համեմատական ըլլայ : Ո՞ր արդարացու – մը եթէ ոչ Գերմանիոյ հետ միանգամայն իրագործումը հին եւ չատ արդիական նը – պատակի մը .— Եւրոպական Եւրոպայի մը կառուցումը, այլ խօսքով՝ անկախ , զօրաւոր եւ ազդեցիկ ազատութեան աշ – խարհի ծոցին մէջ : Այո՛, հաշտուած եր – կու մեծ ժողովուրդներու գործակցու – թիւնը փափաքելի է մեր երկրին համար, այդ պատճառաւ միակ հիմն է որու վրայ կրնայ հաստատուիլ Արեւմտեան Եւրո – պայի միութիւնը : Այդ պատճառաւ է, որ Ֆրանսա կենսական կարեւորութիւն կուտայ անմիջական պայմանաժամերուն որոնք ցոյց պիտի տան թէ կարելի է՞ թէ ոչ, Հռոմի դաշնագիրը ստորագրող պե – տութեանց որ իրենց միջեւ տնտեսական իրական հաւաքականութիւն մը ստեղծեն, ներմուծելով երկրագործութիւնը, այ – սինքն վեցերուն համար նշանակելով կար – գադրութիւններն ու գինները : Այդ պատ – ճառաւ է նաեւ որ մենք, Ֆրանսայիներս, անհրաժեշտ կը նկատենք որ կարելի եղա – ծին չափ չուտ, մասնակցողները իրա – գործեն եւ գործադրեն իրենց միջեւ քա – ղաքական մարդին մէջ, որ պաշտպանու – թեան մարդն է, կազմակերպութիւն մը որ կազմուած ըլլայ անշուշտ նոր աշխար – հին, բայց ըլլայ իրենց, իր հեռանկար – ներով, իր միջոցներով եւ իր պարտա – ւորութիւններով :

Իր եզրակացութեան մէջ, նախագահ տը Կոլ չեշտած է.— « Ինչ ալ եղած ըլ – լան անցեալի ողբերգութիւնները, Ֆրան – սա յանձնապաստան ըլլալու առիթ մը չէ զոր կը փնտռէ, այլ մտածուած ինքնա – վստահութիւն մը : Ինչ որ ալ ըլլան այ – սօրուան կասկածները, կը յուսայ որ Հը – ռենոսի կռիւներու պատմութիւնը այլեւս գրուած ըլլալով, դնահատանքը խիստ քաջողականութիւնը զոր իրարու հանդէպ ունին եւրոպացի ժողովուրդները անցեա – լին Հռոմի կողմէ համախմբուած , յե – տագային Մեծն Կարոլոսի կողմէ ու յե – տոյ գրուած երկար առեն պատրանքնե – րով եւ օտար միջամտութիւններով, ըղ – ձակութիւնը զոր պէտք է ունենան իրենց հաւաքական արժէքին եւ համախոհու – թեան, փառամոլութիւնը զոր ունին մեծ դեր մը խաղալու մարդոց բարիքին հա – մար, դիրենք պիտի մղէ որ վերջապէս միանան գործելու համար : Այս յոյսը , այս կամքը, այս քաղաքականութիւնը ո – րոնք մերն են, ո՞ւր արդեօք Ֆրանսա կրնայ աւելի լաւ հաստատել քան Սթրաս – պուր : Կեցցէ՛ Ալզասը, կեցցէ՛ Հանրա – պետութիւնը, կեցցէ՛ Ֆրանսա» :

ԹՐՔԱՊԱՏՈՒՄ

ԹՈՒՐՔ – ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ ԱՌԵՒՏՐԱԿԱՆ ՀԱՄԱՁԱՅՆԱԳԻՐԸ

Թուրք եւ ռուս մշակութային համա – ձայնութենէն ետք, առեւտրական գետնի վրայ ալ բարւոք բանակցութիւններ կը կատարուին երկու երկիրներու մէջեւ : Թուրքիա Ռուսիոյ պիտի ծախէ քսան մի – լիոն տոլարի ապրանք, չամիչ, թուղ , կաղին եւ ծխախոտ : Այս ուղղութեամբ համաձայնութիւն գոյացաւ եւ փոխ – վարչապետ Սաթըը մէկուկէս ժամ տե – ւակցեցաւ Անգարայի խորհրդային գես – պան Լիժովի հետ : Ռուսիոյ առաջար – կով, տնտեսագէտներու մարմին մը քըն – նէց նախապէս արտածելի ապրանքներու ցուցակը , որպէս զի խաչաձեւումներ չըլլան տարբեր երկիրներու առեւտրա – կան փոխանակումներուն հետ : Ճչդուե – ցաւ թէ Թուրքիա կարելիութիւն ունի ա – ռաջին առթիւ Ռուսիա արտածելու այդ չորս արտադրութիւնները, չամիչ, թուղ, կաղին եւ ծխախոտ :

Խորհրդային գեսպան Լիժով երկարա – տեւ տեսակցութիւն մը ունեցաւ փոխ – վարչապետ Ջեմալ Սաթըրի հետ :

Տեսակցութեանց ընթացքին ճչդուեցան նաեւ Թուրքեւռուս առեւտրական գոր – ծառնութեանց մանրամասնութիւնները , եւ առաջարկուեցաւ ժամ առաջ գործա – դրել Քլըրինկի համաձայնութիւնը : Այս ուղղութեամբ կողմերու միջեւ համա – ձայնութիւն գոյացաւ , եւ գալ շաբթու , Նախարարներու Տնտեսական Խորհուրդը վերջին անգամ պիտի քննէ գայն եւ այս կերպով առեւտրական լայնածաւալ փո – խանակումները պիտի սկսին Ռուսիոյ հետ :

Փոխ – վարչապետ Ջեմալ Սաթըր այս մասին յայտարարեց .

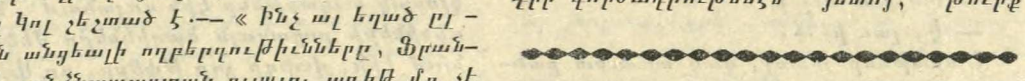
— Խորհրդ· մեծ գեսպանին հետ գա – գափարի փոխանակումներ ունեցանք , փութով, գործադրելու համար Թուրք – եւխորհրդ· առեւտրական համաձայնու – թիւնը : Առաջին առթիւ Ռուսիոյ պիտի ծախենք չամիչ, կաղին , ծխախոտ եւ թուղ : Ռուսիայէն ալ պիտի գնենք ծանր ճարտարարուեստի մեքենաներ , ճար – տարագործութեան նիւթեր :

ԹՈՒՐՔԻԱ 250 ՄԻԼԻՈՆ ՏՈԼԱՐԻ ՅԱՒԵԼՈՒԱԾԱԿԱՆ ՎԱՐԿ Կ'ՈՒԶԷ

1965ի ՊԻՒՏՃԷՆ ՄԷԿ ՄԻԼԻԱՐԴԷՆ ԱՒԵԼԻ ԲԱՑ ՈՒՆԻ

Ստացուած տեղեկութեան համաձայն , Միջազգային Տնտեսական Կազմակերպու – թեան նախարարական խորհուրդը, որ 2 Դեկտեմբերին պիտի գումարուի Փարիզի մէջ, պիտի քննէ « Թուրքիոյ տնտեսա – կան վերականգնումի խնդիրը », որ հը – րատապ կարեւորութիւն ունի : Ժողովին մէջ, Թուրքիան պիտի ներկայացնեն Ել – մըտական Նախարար Ֆէրիտ Մէլէն եւ ճարտարարուեստի Նախարար Մուամմէր Էրթէկն :

Տնտեսական Նախարարական Խորհուր – դը մանրամասնօրէն պիտի ուսումնասիրէ Թուրքիոյ կացութիւնը, Հնգամեայ ծրա – գրի գործադրութենէն յետոյ, Թուրք

գացումը զոր պէտք է ունենան իրենց հաւաքական արժէքին եւ համախոհու – թեան, փառամոլութիւնը զոր ունին մեծ դեր մը խաղալու մարդոց բարիքին հա – մար, դիրենք պիտի մղէ որ վերջապէս միանան գործելու համար : Այս յոյսը , այս կամքը, այս քաղաքականութիւնը ո – րոնք մերն են, ո՞ւր արդեօք Ֆրանսա կրնայ աւելի լաւ հաստատել քան Սթրաս – պուր : Կեցցէ՛ Ալզասը, կեցցէ՛ Հանրա – պետութիւնը, կեցցէ՛ Ֆրանսա» :

տնտեսութեան ընդհանուր գնացքը եւ հա – ւանական զարգացումները, Թուրքիոյ անմիջական պահանջները : Ժողովը պէ – տի ճչդէ թէ ինչ պայմաններու տակ կա – րելի է աւելցնել Թուրքիոյ ընծայուած օ – ժանդակութիւնները, թեթեւցնել անոր պարտքերու բեռը, եւ այս խնդիրներուն շուրջ որոշումներ պիտի տայ : Ինչպէս ծանօթ է ,Քօնսորսիումը թէեւ վարկեր բացած է Թուրքիոյ , բայց այս յատկա – գումները հարկ եղածին պէս չեն կատար – ուիր , անբաւարար են , մասնաւորաբար Ֆրանսայի եւ այլ պետութեանց կատա – րած օժանդակութիւնները : Ճչդուած տո – կոսը եւ վճարման պայմանները անհա – մապատասխան են Թուրքիոյ տնտեսական ծրագրին եւ պէտք է բարեփոխել գա – նոնք :

Թուրքիա պահանջած է որ այս պայ – մանները փոխուին եւ իր պահանջը օրա – կարգի վրայ կը գտնուի ներկայիս : Ա – սոնցմէ գատ, Թուրքիա կը պահանջէ որ աւելնան Քօնսորսիումի եւ այլ տնտեսա – կան կազմակերպութեանց կողմէ ընծայ – ուած օժանդակութիւնները, այս պահան – ջըն ալ մտած է օրակարգի մէջ : Մէկէն եւ էրթէկն ժողովին մէջ պիտի պարզեն Թուր – քիոյ տնտեսական խոյանքները, եւ պիտի պնդեն թէ Թուրքիա առաւելագոյն չա – փով պէտք ունի արտաքին օժանդակու – թիւններու :

Լրացուցիչ տեղեկութեանց համաձայն, Թուրքիա 1965ի տարեշրջանին համար , 250 միլիոն տոլարի օժանդակութիւն մը պահանջած է Միջազգային Տնտեսական Կազմակերպութենէն : Նախարարներու ժողովը պիտի չճչդէ օժանդակութեան քանակութիւնը , այլ սկզբունքի որոշում մը պիտի տայ , գիտնալու համար որ Թուրքիոյ կատարուած օգնութիւնը պէ՞տք է աւելցնել թէ ոչ : Այս տեսակէ – տով, Դեկտեմբեր 2ի ժողովը արտակարգ կարեւորութիւն կը ներկայացնէ Թուր – քիոյ տնտեսութեան համար :

Զանազան աղբիւրներէ տրուած տեղե – կութեանց համաձայն, այս տարի Թուրք տնտեսական վերականգնումի չարժումը պիտի չկրնայ հասնիլ հարիւրին 7ի հա – մեմատութեան : Զեռնհաս անձնաւորու – թիւն մը այս մասին ըսած է .

— Փլանաւորման կազմակերպութիւնը միշտ վերապահութեամբ կ'արտայայ – տուի, անցեալ տարի, այս ամիսներուն , կ'ենթադրէր թէ վերականգնումի համե – մատութիւնը հարիւրին հինգի չուրջ կը կայանայ, յետագային Թուանշաններով եւ փաստերով հաստատուեցաւ թէ հա – րիւրին 7,5ի չափ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԼԵԳԻՈՆԻ ԿԵԱՆՔԷՆ

ԱՐԱՐԱՅԷՆ ՊԷՅՐՈՒԹ

1918 Սեպտեմբեր 19ին, Պաղեստինեան ընդհանուր յարձակողականը խելակորոյս փախուստի մատնեց Թուրք եւ գերման Բշնամին :

Զօրավար Ալէմպիի ամբողջ բանակը դէպ հալածելով յառաջ խոյացաւ, ինչ – պէս եւ իրենց կարգին հայկական վաշ – տերը՝ Արարայի նահատակներուն թա – դումէն եռքը: Ուղղութիւն՝ դէպի հիւ – սիս – արեւմուտք, Ծովեղերքի ճամբով հասնելու համար Պէյրութ :

Թշնամիին թողած հետքերը կը վկա – յէին թէ ամէն ինչ լքած էր սարսափա – հար :

Կը պատահէինք երբեմն հայ տարագիր բեկորներու, բոլորը ցնցոտիներու մէջ, լուռ, արցունքը իրենց աչքերուն մէջ՝ թերահաւատութեամբ կը դիտէին ապա – տարար դաշնակից բանակին անցքը : Օր մը, կ'ացնէինք դիւղ մը, ուր կանգ ա – ռինք հանգիստի համար : Լեգէոնական – ները չարժեցան ըստ պինուորական հրա – մաններուն, որոնք կը տրուէին Ֆրանսա – բէն : Մէկը կանչեցի եւ հրահանգ մը տուի, հայերէն, բարձրաձայն, ձի նըս – տած ըլլալով : Իրարանցում մը տիրեց հանդիստատեղերուն մէջ : « Հա՛յ են... Հա՛յ են» կը բացականչէին, կարծես հը – բաչքի մը առջեւ :

Ուրիշ օր մը, գնդապետ Ռօմիէոյի հը – րամանով, քանի մը ճիւաւոր լեգէոնա – կաններ հետս առնելով, գացինք Արարի մը տունէն փրկել հայ աղջնակ մը, ինչ որ կատարուեցաւ, երկար բանակցու – թիւններէ եռքը, փափկանկատութեամբ, որովհետեւ Արաբը բաւ մարդ մըն էր :

Հաւանօրէն իւրաքանչիւր լեգէոնական նման մանրադէպեր կը յիշէ :

Այդ յառաջխաղացման ընթացքին ան – տեսանելի թշնամի մը բանակը կազմա – լուծման վտանգի ենթարկեց : Խորհրդա – ւոր համաձարակ մը : Ամէն օր գինուոր – ներ, տասնեակներով, ջերմէ կը բըռ – նուէին, բայց այլ ախտանիշերով, ու կ'իյնային՝ քալելու անկարող : Երբեմն մահով կը կնքուէր հիւանդութիւնը, ո – րուն դարման չէին գտներ բժիշկները : Շատ ուշ, խաղաղութենէն եռքը, հաս – կըցուեցաւ թէ կոխի Էսփանեոլի համա – ճարակն էր, որ ըստ վիճակագրութեանց, աւելի զոհեր տարաւ աշխարհի մէջ քան չորս տարուան պատերազմը :

Հոկտեմբեր 12ին հասանք Հայֆա : Լե – գէոնը իր վրանարանակը հաստատեց քա – ղաքէն 2 – 3 քիլոմեթր հեռու, հիւսիսա – կողմը, Ծովեղերեայ աւազուխին վրայ : Ընկերոջ մը հետ — որչափ կը յիշեմ՝ Ամերիկահայ ենթատեղակալ Շիլմանեա – նըն էր — ուղեցինք քաղաք վերադառնալ տեղական խոհարարութիւնը ճաշակելու համար : Երբ ճաշարանէն դուրս ելանք, դլուխս դարձաւ ու հաղիւ կրցայ ձի նըս – տիլ : Ընկերս չարունակեց իր պտոյտը, ես բանակատեղի վերադարձայ : Աւելի ճիշդ, ձիս բանակատեղի առաջնորդեց զիս, ու, խելօքիկ, վրանիս առջեւ կանգ առաւ : Վար առին զիս, պառկեցուցին : Բժիշկը եկաւ : Ոչինչ կրնար ընել : Գի – շերն անցաւ : Այդտեղացին՝ բանակը վը – րաններէն հաւաքեց ու մեկնեցաւ : Հի – ւանդները, չեմ յիշեր քանի տասնեակներ էինք, Հայեր, Ֆրանսացիներ, Ալճերիա – ցիներ, աւազին վրայ մնացին : Իբր թէ կառքեր պիտի դային՝ մեզ դարմանա – տուն փոխադրելու համար : Ժամեր ան – ցան : Արեւը սկսաւ կիզել : Վերջապէս սպայակոյտի սպայ մը, Ֆրանսական ջո – կատէն՝ որուն մաս կը կազմէր Լեգէոնը, քառաբշաւ անցաւ : Մեզ տեսնելով ձին կեցուց եւ հարցուց թէ ի՛նչ կը սպասենք : Ըսի թէ մեզի հրահանգուած էր կառքե – րու սպասել : « Կառքերը ուրիշ բանի յատկացուեցան, պատասխանեց, աւելորդ է սպասել» : Եւ ձին խթեց : Հիւանդներու մէջ միակ սպան ըլլալով՝ որոշեցի Հայ – ֆա երթալ, կարդադրութիւն մը որոնե – լու համար : Կիզիչ արեւին տակ, դըժ – ուարութեամբ քալելով աւազին վրայ, հասայ քաղաքին առաջին տուներուն, ուր հանդիպեցայ երկու Ֆրանսացի պին – ուորներու, Կարմիր Խաչի բազկանոցով : Կերպարանքս տեսնելով ընդառաջ վազե – ցին եւ առաջարկեցին դարմանատուն տա – նիլ : Ուզեցի նախապէս բժիշկը տեսնել : Ինքնաշարժ նստեցուցին ու տարին հա – զարապետի աստիճան ունեցող բժիշկի մը մօտ : Որդին էր Օկանեորի, ժամանակին ծանօթ անձնաւորութիւն մը, որ Լիոնի քաղաքապետ եղած էր, քանի մը անգամ նախարար, եւ Մատակասքարի դադու – թային ընդհանուր կառավարիչ : Հազիւ լսեց ու երկու խօսքով հրաժարեցաւ մեզ – մով դրազելէ : « Պարոն բժիշկապետ, ըսի, ես իմ պլխուս ճարը կը տեսնեմ : Միայն թէ ձեզի կը տեղեկացնեմ թէ, հոն, աւազին վրայ հարիւրի չափ պին – ուորականներ կան բժիշկական հոգածու – թեան սպասող, հրամանատարութեան կարգադրութեամբ : Այլեւս ես պատաս – խանատու չեմ » : Ասոր վրայ բժիշկը վարմանքը փոխեց ու պիս դրկեց հիւան – դանոցի տեղ ծառայող արաբական տուն մը : Եղկելի սենեակի մը մէջ էի, ուր արդէն պառկած էր Ֆրանսացի սպայ մը, որ չծածկեց իր յոռետես դնահատու – թիւնը բժշկական խնամքներու մասին : Կէս օրին, իբր ճաշ, ունեցանք սոխ եւ լոլիկի ապուր մը : Այս անսովոր դարմա – նումը չվնասեց : Վերջապէս ներկայ դի – տութիւնը հաստատած է թէ սոխը եւ լոլիկը հարուստ են կենսանիւթերով : Յաջորդ առաւօտ բժշկապետը մտաւ մեր սենեակը, լոկ ինձ իմացնելու թէ մեր դնդապետ Ռօմիէոյի օտտոնաւսը, Ֆրան – սացի մը, մեռեր էր եւ թէ ինծի կը մը – նար թաղման դինուորական պատիւներու հրամանատարութիւնը : Ջերմս բարձրա – ցած էր, մերժեցի : Զգնդեց ու դուրս ե – լաւ : « Իրաւ որ տարօրինակ բժիշկ մըն է», ըսաւ սենեկակիցս՝ դլուխը ճօճելով :

Երկու օր եռքը, հիւանդները, քանի մը հարիւրները, փոխադրուեցան քաղաքէն դուրս, վրաններու տակ, գերեզմանա – տան կից : Շատերու վիճակը ծանրացաւ : Պատճառը գերեզմանատան դրացնութիւ – նը չէր, այլ պետնին ընտրութիւնը : Քաղաքին ապրանոցը եղած էր :

Մինչ այդ գնդապետ Ռօմիէօն Պէյրութ հասած էր : Նամակով տեղեկացուցի Հայֆայի անցուդարձները, յարելով բը – ժշկապետին հանդէպ արտայայտու – թիւնները, որոնք դուրկ էին նուիրապե – տական ակնածանքէ : Արդիւնքը չուշա – ցաւ : Վրանները փոխադրուեցան աւելի առողջարար տեղ մը, Ծովեղերքին մօտ :

Յետագային գնդապետը նամակիս որ – եէ ակնարկութիւն չըրաւ : Իմացայ թէ Ջոկատի բժշկապետին դիմած էր եւ այս վերջինը Հայֆա հեռագրած էր :

Հոկտեմբերի վերջը նաւ մը եկաւ Պէյ – րութ, փոխադրելու համար քալելու ան – կարողները : Միւսները, մօտաւորապէս 150 հոգի, ոտքով ճամբայ ելան դէպի Պէյրութ : Այս վերջիններէն էի եւ, իբր միակ սպան, խումբին հրամանատարը : Բախտն ունեցայ դղօն ընկերակից մը ունենալու՝ յանձին Մարսիլահայ յիսնա – պետ Վահագն Սահաթճեանին, որուն եղ – բայրը, քալասիրտ Վահէն, վերաւորուած էր Արարայի ճակատամարտին : Կը քա – լէինք դիշերանց : Ունէինք «արապա»ներ, որոնց վրայ բեռցնել տուի մախաղները : Արեւածագին վրանները կը հաստատէինք ծովեղերքը : Մեր ստացած սննդեղէնը ան – բաւարար եկաւ : Իբր հաց, մարդ դլուխ օրական չորս պաքչիմատ : Ամերիկահայ կամաւորները կացութիւնը մասամբ փըր – կեցին՝ այցելելով դուղահեռակի յատա – ջայող Անգլիացիներուն եւ, հայթայթ – ման տոմսերով, յաւելեալ պարէն ստա – նալու հնարաւորութիւն տուին մեզի :

8 – 10 օրէն հասանք Պէյրութ : Գնդա – պետ Ռօմիէօն ընդառաջ եկած էր եւ չո – ճիներու տակ կանդնած, տեսանելի անձկութեամբ, կը սպասէր : Նախատես – լով այդ, երբ մօտեցած էինք, հանդիստ ընել տուած էի : Իւրաքանչիւր գինուոր իր մախաղը առած էր ու չափուած : Եւ երբ գնդապետին հասանք, անոր զարմա – ցած ու զոհ աչքին առջեւ խումբը անթե – րի տողանցք մը կատարելով՝ իր մուտքը դործեց Պէյրութ, ուր արդէն կը դըտ – նուէին, իբր զրաման ուժ, հայկական երեք վաշտերը :

Վ. ՓՈՐԹՈՒԳԱԼԵԱՆ

Ե. ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԲԱՆԵՐԸ
ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

ԽՄԲ.— Հրատարակեցինք Ալազանի Յուշերը : Ինչպէս բարեկամ մը կ'ըսէր, մարդիկ կը գրեն իրենց Յուշերը՝ տարիք առնելէ ետք, երբ կը մոռնան ամէն ... յիշատակ : Եւ Ալազան ալ մոռցած է շատ բաներ, երբ սկսեր է գրել իր Յուշերը՝ Փարիզ այցելութեան վերաբերեալ : Թար – մացնելու համար իր յիշողութիւնը, վե – րըստին կը հրատարակենք մեր աշխա – տակցին յօդուածը, որու ակնարկութիւ – նը կ'ընէր իր Յուշերուն մէջ :

Վերջին չաբթուն որոշ հետաքրքրու – թիւն չարժեց Ալազանի ներկայութիւնը Փարիզի մէջ, իբրեւ պատգամաւոր Գը – րոզներու Միջազգային Համագումարին :

Բնական էր այդ հետաքրքրութիւնը : Բանաստեղծը կուդար Հայաստանէն եւ մարդիկ կարօտ ունէին իր բերնէն քանի մը խօսք լսելու մեր հայրենիքի մասին : Թէեւ Փարիզահայ գաղութը ամէն տարի առիթը կ'ունենայ լսելու Ե. Հայաստան այցելող կամ այնտեղէն եկող վիպասուր եւ անվեղար բանբերներ, սակայն այս անդամ կը յուսային տեղեկութիւններ առնել խորհրդային աշխարհի հարազատ ներկայացուցիչէն : Երկրորդ, գործա – դուրկ եւ անիրաւուած գաղթահայ աշ – խատաւորութեան միակ յոյսը մնացած է ներգաղթը, ուրեմն անհամբեր կը սպա – ուէր մխիթարական եւ յուսատու խօսքի մը այդ ցաւերու մասին :

Ալազան Վասպուրականէն Երեան ա – պաստանած որբերէն է, արհեստով դը – բաչար եւ կոչումով բանաստեղծ : 1921ին խումբ մը տպագրիչ բանուորներու հետ միասին կը ձերբակալուի ու մօտ երկու ամիս կը մնայ Զեկայի նկուղներուն մէջ (մէկ ամիսը միասին ենք անցուցած նոյն խուցին մէջ) : Բանտէն դուրս դալով կ'անդամագրուի համայնավար կուսակ – ցութեան եւ աստիճանաբար կը դառնայ օրուան իշխանաւորներու վստահելին : Տաղանդաւոր բանաստեղծ է եւ բաւական դործօն մասնակցութիւն է բերած խոր – հըրդահայ դրական կեանքին : Միջնա – կարդ եւ բարձրագոյն կրթութիւն չ'ա – առած, մտաւոր շատ սահմանափակ կար – ողութեան տէր է եւ չունի զարգացման այն խորութիւնը, որ կարենար միջազդա – յին այնքան պատկառելի բեմէ մը արժա – նաւորապէս ներկայացնել մեր երկիրը : Այդ իսկ պատճառով, համագումարին առջեւ կարդացած իր զեկուցումը շատ խեղճուկ էր ու դուռնատ որ ոչ մէկ հե – տաքրքրական միտք կամ ուշագրաւ ար – տայայտութիւն կը պարունակէ :

Սակայն, հայկական տեսակէտէն, ու – շադրութեան արժանի են իր զեկուցման քանի մը կէտերը :

Իր զեկուցման առաջին մասին մէջ, Ալազան կ'առաջնորդուի այն տեսակէ – տէն, որ Ե. Հայաստանի գոյութիւնը կը համարէ իբրեւ հայրենիքի վերածնունդ : Ան կը նկարագրէ Ե. Հայաստանի ներկայ վիճակը, կը խօսի անոր տնտեսական զարգացման մասին, կը ներկայացնէ հայ գիւղացիութեան կեանքին մէջ տեղի ունեցող յեղափոխական փոփոխութիւնները, կը խօսի հայ մտաւորականութեան մասին, կը ներկայացնէ հայ կանանց դիրքը, կը խօսի հայ երիտասարդութեան մասին, կը խօսի հայ գրականութեան մասին, կը խօսի հայ մամուլին մասին, կը խօսի հայ դպրոցին մասին, կը խօսի հայ եկեղեցիին մասին, կը խօսի հայ կուսակցութեան մասին, կը խօսի հայ ազգային փոքրամասնութեան մասին, կը խօսի հայ գաղթականութեան մասին, կը խօսի հայ գաղութներու մասին, կը խօսի հայ ներգաղթի մասին, կը խօսի հայ ներգաղթի ապագայի մասին, կը խօսի հայ ներգաղթի ներկայ դրութեան մասին, կը խօսի հայ ներգաղթի ներկայ դրութեան պատճառներուն

ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԵԱՆ ԽՆԴՐԱՆՕՔ

ՄԵԾ ԵՂԵՌՆԻ ՅԻՍՆԱՄԵԱԿԻՆ ԱՌԹԻԻ

———o———

Լիոնի Հայ Աղց. Միութիւնը, կեդր. Ֆրանսայի զանազան քաղաքներուն մէջ գոյութիւն ունեցող ազգ. իշխանութիւն – ները խորհրդակցական ժողովի մըն էր հրաւիրած Նոյեմբեր 15ի կիրակին. յա – ռաջիկայ տարի սարքուելիք Ապրիլեան Սպասօնը մեծավայելուչ կերպով տօնե – լու եւ այդ առիթի Թրքահայ Դատը զար – ձեալ յուղելու առաջադրութիւնը իրա – կանութեան հասցնելու միտքով :

Մեր կոչին պատասխաներ էին, վա – լանսի, Կրընոպլի, Տէսինի, փոն տը Շէ – րիւի, Սէն Էթիէնի, Սէն Մօրիսի եւ Վիէնի ազգային եւ կրօնական միութիւն – ները :

Հայրենակցական պայծառ մթնոլորտի մը մէջ կարծիքի զանազան բայց օգտա – կար փոխանակութիւններէ յետոյ, ա – ռանց բացառութեան, ներկայ եղող երե – սուն անձերու հաւանութեամբ որոշուե – ցաւ 13 հոգիէ բաղկացած յանձնախումբ մը կազմել, որպէսզի այժմէն միջոցներ ձեռք առնեն, հանուր Սփիւռքի մէջ տեղի ունենալիք հանդիսութիւններուն հետ ներդաշնակելու համար նաեւ մեր կողմէ ըլլալիքը :

Ըստ իրենց թուական առաւելութեան, Յանձնախումբին պիտի մասնակցին, 4 հոգի Լիոնէն, երկու հոգի Վալանսէն, երկու հոգի Տէսինէն, երկու հոգի Վիէ – նէն, մէկ հոգի Կրընոպլէն, մէկ հոգի Սէնթ Էթիէնէն եւ մէկ հոգի ալ փոն տը Շէրիւէն :

Հակառակ մեր ակնկալութեանց, հա – մաղգային չափի վրայ սպասուն սարքե – լու առնչութեամբ որեւէ տեղէ որեւէ նը – իրահանգ կամ թելադրութիւն ստացած չըլլալով մինչեւ այսօր, ժողովին մաս – նակցող ներկաներու միահամուռ փափա – քին վրայ, որոշուեցաւ հիմակուընէ պատրաստութիւն տեսնել, բաղձալի կերպ. Մարմինէ մը հրահանգ չբսպասե – ուած պարագային, մեր յարմար դատած եւ մեր հնարաւորութիւններուն ներած չափով ղրկանացնելու համար առաջա – ղրութիւնը :

Այսպէս ըլլալով հանդերձ, պատրաստ ենք սակայն միշտ գործակցելու այն բո – լոր կազմակերպութիւններուն հետ, ո – րոնք մեկդի նետելով մանրուք եւ սեր – ուն տարաձայնութիւնները, հրապարակ կ'իջ – նան, որպէս տարամերժօրէն Հայ, որպէս Սփիւռքահայութեան շահերը ամէն բանէ վերիվեր դասող գիտակից մարդիկ :

ԼԻՈՆԻ ԱԶԳ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ
ԴԻՒԱՆ
(ԿՆԻՔ)

ՄԱՐԴԱՅԻՔ ՏԱՐԱԾԵՑԻՔ «ՅԱՌԱՋ»Ը

տալ, թէ հակառակ ցարական Ռուսաս – տանի եւ սուլթանական Թուրքիոյ կազմէ – ին մշակոյթի եւ դպրոցներու դէմ տար – եալ հալածական քաղաքականութեան, հայ ժողովուրդը կրցած է ոչ միայն պահպանել իր ազգային մշակոյթը, այլեւ տալ շարք մը նշանաւոր ստեղծագործներ (Արովեան, Պարոնեան, Թումանեան, Սունդուկեան, Շիրվանզադէ, Նալբանդ – եան, Խահակեան, Ց. Յակոբեան, Տէր – եան, Նար – Դոս, Դուրեան, Մեծարենց եւ ուրիշներ) :

Ալպանի կարծիքով, այդ ստեղծա – գործներու «արժէքների իսկական պնա – տատուն կատարում է միայն խորհրդա – յին իշխանութեան պայմաններում » : Այս ճշմարտութիւնն ըմբռնած են հայ մշակոյթի միւս աշխատաւորները (Մ. Սարեան, փ. Թէրլէմէզեան, Հ. Աճառ – եան, Ա. Թամանեան, Մ. Աբեղեան եւ ուրիշներ), որոնք փարած են խորհրդա – յին իրականութեան եւ այժմ «մեծ եռան – գով ու ազնուութեամբ աշխատում են մեր սոցիալիստական կուլտուրայի ճա – կատում » : Իսկ խորհրդային իշխանու – թեան ամրապնդման պատուաւոր գործին կը ծառայեն «այնպիսի մեծ ստեղծա – գործներ, որպիսիք են՝ Ա. Շիրվանզա – դէ, Ա. Իսահակեան, արեւմտահայ նը – շանաւոր գրող Տիկին Զապէլ Եսայեանը եւ բազմաթիւ ուրիշներ » :

Ա. Հայաստանի գրականութիւնը ար՝ – ժանացով Ա. Միութեան « 170 միլիոն ժողովրդի ջերմ խրախուսական վերա – բերմունքին», կը շարունակէ բիւրեղա – նալ ու բարգաւաճել : Միայն թէ «երկրից փարուած հայ ֆաշիստներ — Դաշնակ – ցականներն են, որոնք միացած համաշ – խարհային ամենաաւեր ուժերին, կամե – նում են վտանգել Ա. Հայաստանի սո – ցիալիստական խաղաղ աշխատանքը » : եւ Հայաստանի խորհրդային գրակա – նութիւնը «պայքարում է հայ ժողովրդի այդ թշնամիների դէմ » ...

Իհարկէ, միայն թեթեւամիտ հայ հա – մայնավարը կրնար այսքան լուրջ համա – զումարի մը մէջ այսպիսի անհեթեթ ու անլուրջ յայտարարութիւններ ընել : Խորհրդահայ բանաստեղծը չի ալ նկա – տեր թէ ինչպէս իր գեհուցման սկիզբը յայտնած միտքը կը հակասէ վերջին ար – տայայտութեան :

Եթէ Ալպանն կ'ընդունի, որ ցարական եւ սուլթանական կառավարութիւնները «անտանելի հալածանքների » կ'ենթար – կին հայ մշակոյթին ու գրչոցը, հապա ո՞վ էր պայքարողն այդ բռնակալու – թեանց դէմ եւ որո՞ւ պայքարին շնորհիւ էր, որ Ա. Հայաստանը ժառանգեց մշա – կութային այդ հարստութիւնը : Մէթէօ Հ. Յ. Դաշնակցութեան գլխաւորած ազ – գային – յեղափոխական չարժումը չէր, որ դիմադրեաց կարմիր սուլթանի եւ «ժողովուրդների բանտ ցարական Ռու – սաստանի» մեր մշակոյթի եւ գրչոցնե – րու հանդէպ տարած բոլոր գրոհներուն : Ինչո՞ւ վատօրէն այդչափ խեղաթիւրել պատմութիւնը եւ Դաշնակցականները ներկայացնել իբրեւ հայ մշակոյթի «Քըչ – նամինը» : Եթէ կուսակցամոլ այդ թո – ղուանքները խորհրդային պետական միջնկներու մէջ յարգի են, յամենայն դէպս առանց տեղը միջազգային գրողնե – րու բեմը չէր : Ամօ՛թ է, ամօթ :

Երկրորդ, ինչո՞ւ Ալպանը հայ գրող – ներու ցանկին մէջ մոռացութեան է տը – ւած Րաֆֆիի, Մուրացանի, Գամառ – կաթիպայի, Խրիմեան Հայրիկի, Ալիշա – նի, Շերենցի, Արփիարեանի, Ահարոն – եանի, Լ. Շանթի, Վարուժանի, Մ. Պէ – լիկեանի եւ Սիամանթոյի անուննե – րը : Շատ պարզ է : Որովհետեւ անոնք են հանդիսացած հայ ազգային – յեղափո – խական պայքարի եւ գաղափարախօսու – թեան դրօշակիրները եւ անոնց հրաշրած գաղափարներու կենսադործումով է, որ վատ ու չարքաշ է մնացած հայկական մշակոյթը : Պատմական ճշմարտութիւն – ներ կան որոնց խոստովանութիւնն իսկ քաղաքացիական քաջութեան կը կարօտի :

Երրորդ, Ալպան կը յայտարարէ, թէ հայ մշակութային ստեղծագործներու «արժէքների իսկական գնահատումը կա – տարուում է միայն խորհրդային իշխանու – թեան պայմաններում » :

Խորհրդային բանաստեղծի այս միտքը աւելի դունաւորուեցաւ իր այն ճառին մէջ, զոր արտասանեց ի պատիւ իբրեն տրուած Թէյասեղանի ժամանակ : Ուն – կընդիրներն այն տպաւորութիւնը ստա – ցան, թէ ներկայիս հայ մշակոյթն իր դոյութիւնը կը պարտի միայն Խորհ. իշ – խանութեան : Միայն Խորհ. կառավարու – թիւնն էր, որ ստեղծեց հայ թատրոն ու պրականութիւն, նկարչութիւն ու երա – ժըշտութիւն ...

Նախ այն փաստը, որ համազումարին առիթ հայ մշակոյթի աշխատաւորներու թուած անուններու մէջ չի յիշուիր մէկ հատիկ անուն իսկ, որ իր ստեղծագոր – ծութեամբ եկած ըլլար Խորհ. վարչաձե – ւը հաստատուելէ վերջ : Ցիշատակուած ստեղծագործները բոլորն ալ մինչեւ պա – տերազմ անուն հանած եւ դնահատանքի արժանացած մարդիկ էին : Նոյնպէս նու – թապէս քիչ – շատ ապահով էին եւ ստեղ – ծագործելու ամէն նպաստաւոր պայման – ներ ունէին : Պ. Դուրեանի պարագան պէտք չկայ ընդհանրացնելու, որովհետեւ ան տարբեր ժամանակաշրջանի մէջ ծը – նունդ առաւ :

Եթէ ճիշդ է, որ միայն Խորհ. իշխա – նութիւնը պիտի դնահատել ու ստեղծա – գործելու հնարաւորութիւններ տալ, ա – պա ի՞նչ պատահեցաւ, որ խորհրդ. տի – րապետութեան այս 15 տարիներու ըն – թացքին, հին գրադէտներէն եւ ոչ մէկը արժէքաւոր գործ մը չարտադրեց, որ դասին մը աւելցնէր իրենց վաստակած փառքին վրայ : Շիրվանզադէ, Լէօ, Թումանեան, Ա. Իսահակեան, Զ. Ե – սայեան, Ց. Յովհաննիսեան, Ց. Յակոբ – եան եւ Նար – Դոս մեր ժամանակաշրջը – ջանին վայել ի՞նչ նոր գործ են տուած : Ձեմ կարծեր թէ ոմանց պարսաւպիրը դեղարուեստական դրականութիւն նկատ – ուի ...

Եւ յետոյ, մի՛թէ՞ կարելի է անտեսել այն վերմարդկային ճիգերն ու անձնուէր աշխատանքը, որ կը տարուի դպրութիւն – ի մէջ յանուն հայ դրի ու դպրոցի : Եթէ Ալպան կը պարծենայ եւ Պ. Զօ – պանեան կը հիանայ, որ խորհ. կառա – վարութիւնը հրատարակած է Պարոնեա – նի երկերը եւ արեւմտահայ դրողներու հատաքածոն, ապա ի՞նչպէս չգնահատել ու չհիանալ այն գործին համար, որ կը կատարէ « Նահատակ Գրողներու Բարե – կամներու Միութիւնը », արդէն հրապա – րակ նետելով ութ մեծադիր հատորներ :

Եւ եթէ, վերջապէս, խորհ. իշխանու – թիւնը կը հանդիսանայ միակ տատարդը հայ ազգային մշակոյթի, ապա ի՞նչով բացատրել այն երեւոյթը, որ տարիներ շարունակ հայ դպրոցներէն վտարուեցան մեր ազգային պատմութիւնն ու աշխար – հագրութիւնը եւ 2 – 3 տարիներ առաջ անխմասա ու դարչելի հալածանքի են – թարկուեցան այն դրողներն ու գիտնա – կանները, որոնք ինչպէս Ալպանն ալ կը խոստովանի, ազնուօրէն կը ծառային Ա. Հայաստանի մշակութային գործին :

Ո՛չ, անարդար է Ալպանի յայտարա – րութիւնը : Իրրեւ Հայաստանի իշխա – նութիւն, Խորհ. կառավարութիւնը պար – տաւոր է հովանաւորել մեր մշակոյթը, սակայն միակը չէ, որ մտահոգ է հայ – կական մշակոյթի բարգաւաճման համար :

×

Թէյասեղանի ժամանակ Ալպանի ար – տասանած ճառը մեծ մասամբ կրկնու – թիւնն էր համազումարին տուած գե – կուցման : Միայն թէ կուսակցական «պո – լեմիկա» չըրաւ եւ աւելի երկար կանգ առաւ խորհրդահայ նոր գրողներու եւ արուեստագէտներու ստեղծագործու – թեանց վրայ : Անոնք որ հետեւած են Հայաստանի Խորհուրդներու 8րդ համա – գումարի աշխատանքներուն (գումար – ուած Երեւան, Յունուարին), աւելի ման – րամասն ու փաստացի ծանօթ են այդ ա – մէնուն՝ կրթական գործակալ եղիազար – եանի գեկուցումէն : Միայն երկու ուշա – դրաւ դէպք պատահեցաւ :

Ալպան խօսելով հայ թատրոնի մա – սին, յայտարարեց, թէ մինչեւ խորհ. ի – րականութիւնը չունէր : Իսկ երբ Ա – լպանի ճառէն վերջ, նախագահ Ա. Ի – սահակեան խօսք առաւ դերասան Շահ – խաթունեանին, վերջինս մերժեց եւ սրահէն հեռացաւ :

Աւելի էր վատակաւոր դերասան Շահխաթունեանի ցուցական բողոքը, որով – հետեւ միւսներէն աւելի անոր յայտնի է, թէ իր եւ թէ նախորդ սերունդները ի՛նչ տքնջան աշխատանք են տարած հայ թատրոնի վերստեղծման գործին մէջ :

Ուրիշ յատկանշական պարագայ մը, — դերասան Գիւրէղեանը գեղեցիկ ար – տասանութիւններ ըրաւ : Ներկաները չատ փափաքեցան որ Զարենցի « Հա – յաստանը» արտասանէ, սակայն մերժեց : Երբ վերջը իրեն հարց տրուեցաւ, թէ ինչո՞ւ Զարենցէն չարտասանեց, հե – տեւեալ պատասխանը տուաւ .— « Ներ – կայիս Զարենցը այնտեղ չարդի չէ» :

Այս միամիտ պատասխանը չատ բնո – րոշ է խորհրդային կարգ ու սարքի տե – սակէտէն : Որովհետեւ Զարենցը վեր – ջերս ազգային տրամադրութիւններ է յայտնաբերած, ապա ուրեմն պէտք է հալածուի՝ անկախ իր տաղանդէն ու արժէքէն ...

Ալպանն ալ իր ճառին մէջ յատկա – պէս չեշտեց, թէ խորհրդային աշխարհին մէջ « ապաքաղաքական արուեստագէտ դոյութիւն չունի : Նրանք դիտեն ինչի են ծառայում եւ ո՞ւր են գնում » :

Շատ ճիշդ է, կը բաւէ որ նախ Սթա – լինի հրամանն առնեն :

ԱՇՈՏ ԱՐԾՐՈՒՆԻ

6 Յուլիս, 1935

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (92)

ԷԿԵՐԻ ** ** ԱՍՏՂԵՐԸ

Պուտայի մէջ երկու կառավարիչներ պիտի ըլլան՝ Թուրք մը ու Հունգարացի մը : Վեհափառ Սուլթանը այս յետին պատուին կ'արժանացնէ Վսեմափայլ Իշխան Սաեփան Վերպէօցին : Նա պիտի ըլլայ ափրութեան հունգարացի բնակիչ – ներուն դատաւորն ու կառավարիչը :

Իշխանները ախուր ու յուսահատ դէմ – քով կեցած էին հոն . կարծես՝ ոչ թէ գահի այլ դագաղի մը շուրջ հաւաքուած ըլլային :

Երբ դեսպանը մեկնեցաւ՝ սպասող լը – ուիթին մը թողուց իր եաեւէն գահլի – ճին մէջ :

Թագուհին դլուխը բարձրացուց ու իշ – խաններուն նայեցաւ :

Վերպէօցին աչքերը արցունքով լեցուն էին :

Թագուհին աչքերէն ալ արցունքի կա – թիլներ կը սահէին, սրբեց :

— Ո՞ւր է Փոտմանիցքին, — հարցուց յուղնած կերպով :

— Գնաց ,— պատասխանեց Փեթրո – վիչ, կարծես քունի մէջ խօսէր :

— Ատա՞նց բարեւ տալու :

— Փախաւ, Վեհափառ Տիկին, դեղ – ջուկ մշակի ծպտուած՝ արշալոյսին հե – ռացաւ :

— Վաղենտ Թէօրէօք տակաւին չվերա – դարձա՞ւ :

— Ոչ :

×

Յաջորդ օրը Թուրքերը Ս. Աստուա – ծածնի եկեղեցիին զանգակները վառ ա – ռին. խորաններու պատկերները պատռե – ցին. Ս. Սաեփանոս Թաղաւորին արձա – նը խորտակեցին . ոսկեզօծ ու նկարա – գարդ խորանները դուրս նետեցին, նոյն – պէս դուրս նետեցին պատարագամա – տոյցներն ու հրեշտակներու մարմարեայ եւ փայտեայ արձանիկները : Երգեհոնն ալ կոտրտեցին. երկու սայլեր փոխադրե – ցին երգեհոնի փողերը բանակին ռումբ ձուլողներուն. իսկ արծաթեայ փողերը ու սքանչելի արուեստով չինուած ար – ծաթ եւ ոսկի աշտանակները, գորգերը , խորանի լաթերն ու պատարագի զգեստ – ները՝ ուրիշ երեք սայլեր փոխադրեցին Սուլթանի դանձապահին : Եկեղեցիին պմայլելի որմնանկարները ներկուեցան . պանդոկատան վրայէն խաչը վար նետե – ցին ու անոր տեղ ոսկեզօծ արոյրէ մա – հիկ մը բարձրացուցին :

Սեպտեմբեր 2ին Սուլթանն ալ եկաւ փաչաներուն ու իր երկու որդիներուն ընկերակցութեամբ :

Սոմպաթի դրան քով իրեն կը սպասէին պաշտօնները զարդարուն հագուստ ու փողե – րու հնչումով տարին զինքը եկեղեցի :

Սուլթանը եկեղեցիին մէջտեղը գետին խոնարհեցաւ .

— Գոհութիւն քեզի, Ալլահ, որ անհա – ւատներու երկրին վրայ տարածեցիր քու հզօր բազուկդ :

Իբ.

Սեպտեմբեր 4ին քառասուն եղան պայ – ծերը իջան Թաղաւորական պալատէն դէպի Դանուբի լաստակամուրջը :

Թագուհին կը փոխադրուէր :

Պալատին դաւթին մէջ արդէն պատ – րաստ էին կառքերն ալ , եւ իշխանները անոնց շուրջ հաւաքուած էին. ամէնքը ճամբու պատրաստ : Միայն Վերպէօցին պիտի մնար Պուտա , հետը իր սիրելի սպաներէն մէկը, Մեքչէի :

Գրիպոր իշխաններուն եաեւ տեսաւ նաեւ Ֆիւրիէչը :

ԿԵԶԱ ԿԱՐՏՈՆԻ

(Շար.)

ՅԱՀԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

ԼԻՈՆ.— Ֆ. Կ. Խաչի Լիոնի մասնա – ճիւղը ցաւակցութիւն կը յայտնէ ընկե – րուհի Զարուհի Նաճարեանի եւ Տէր եւ Տիկին Յ. Նաճարեանի իրենց ամուսնոյն եւ հօր

ՄԱՆՈՒԿ ՆԱՃԱՐԵԱՆԻ

կսկծալի մահուան առթիւ :

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

ԼԻՈՆ.— Ֆ. Կ. Խաչի Լիոնի մասնա – ճիւղը շնորհակալութեամբ ստացած է 25 ֆրանք, Դ. Թօփսաղլեան – Նիկողոս – եան ընտանիքէն, իրենց մեռեալներու յի– շատակին :

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ՏՕՆԱԾԱՌ

ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

Տօնածառի աւանդական մեծ հանդէսը, կիրակի՝ Դեկտեմբեր 20, ժամը 4ին, վարժարանի թատերասրահին մէջ :

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Հ. Բ. Ը. ՄԻՈՒԹԵԱՆ
ՏԱՐԵԿԱՆ
ՄԵԾ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

Հայ Բարեգործական Ընդհանուր Մի – ութեան Փարիզի մասնաճիւղի տարեկան մեծ պարահանդէսը այս տարի եւս տեղի կ'ունենայ ԺՈՐԹ Ե.ի մեծ սրահներուն մէջ, Փետրուար 21ին, կիրակի, մաս – նակցութեամբ Տիկնանց Յանձնախումբի եւ երիտասարդաց Ակումբին :

Կը խնդրուի նկատի ունենալ :

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊ. ԽԱՉԻ Փարիզի մասնաճիւղի ընդհ. ժողովը այս Շաբաթ, ժամը 4ին, Մշակոյթի Տան մէջ : Կը հրաւիրուին բոլոր անդամուհիները :

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ՀԱՅ ԱՐԻՆԵՐՈՒ ՄԻՈՒԹԵԱՆ
ՓԱՐԻԶԻ ՇՐՋԱՆԻ

ՏԱՐԵԿԱՆ ՅԵՐԵԿՈՅԹԸ

Կիրակի, Մարտ 7, կէսօրէ վերջ ժամը 2·30ին, *Սալ տը լա Շիմի* :

×

Ս. Խաչ Ընկերակցութեան տարեկան պարահանդէսը Փետրուար 28ին :

×

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Ռոստոմ խումբի տարեկան պարահանդէս– սը Դեկտեմբեր 12ին, Ալհամպրայի սը – րահներուն մէջ :

×

«Տարեկան պարահանդէս Հ. Բ. Ը. Միութեան Մարսէյլի Հրճանին, 12 Դեկ– տեմբեր, Շաբաթ ժամը 21էն մինչեւ ար– շալոյս, Սփլանտիտ Օթէլի հանդիսասը – րահին մէջ : »

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

Գալանճեանց Սուրէն Ծնած Սալմաստ (Պարսկաստան) կը կարծուի ըլլալ Մէք– սիքօ, ճանչցողներէն կը խնդրուի տեղե– կացնել Պ. Տէրտէրեանի,

Cité Corsy B. 11 — Aix-en-Provence
(B. du Rh.)

Արտասահմանի թերթերէն ալ կը խնդ– րուի արտատպել :

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

Հայկանուշ Մելիքի Մարտիրոսեան, Արշակ Թոմասի Մարտիրոսեան, Բար – դէն Արշակի Մարտիրոսեան, Արփենիկ Արշակի Մարտիրոսեան (Լենինական – Նէն) կը փնտռեն իրենց զաւակը եւ նե – բայրը՝ Գուրգէն Արշակի Մարտիրոսեան, ծնած 1921ին Լենինական : Մնողքին հաս– ցէն է :— Հայկական Ս. Ս. Ռ. Քաղ– Լե– նինական, փողոց 35, Տուն 183 :

Հ.Մ.Ը.Մ.—ԱՐՇԻԻ-ՄԱՐՋԱԿԱՆ
ՏԱՐԵԿԱՆ
ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

Շաբաթ Նոյեմբեր 28, ժամը 21էն մինչեւ լոյս

ԱԼՀԱՄՊՐԱՅԻ ՄԷՋ

Նուագախումբ

CLAUDE BESSET ET JO VALLON

Կը մասնակցի Հ. Յ. Դ. Նոր Սե – րունդի պարախումբը :

Սեղանները ապահովել հետեւեալ հասցէներէն :—

Րաֆֆի Նազարեան 20 – 71 – 10
Գէորգեան 62 – 68 – 15
Կարիպեան 60 – 89 – 80
Աւետեան 62 – 81 – 15

ՀԱՅ ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉԻ

Տարեկան ցերեկոյթ–պարահանդէսը *փետրուար 7ին, Ամպասատէօրի սրա – հին մէջ :*

ՀԱՅ ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉԻ ՕՐԸ
Մայիս 16ին
Սորպոնի մեծ Ամփիթատրոնին մէջ

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
ՆԱՐԴԵԱՆ ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԵԱՆՑ

Համակիրներու թելադրութեանց ըն – թացք տալով՝ կը բանանք «Նարդեան հրատարակութեանց Բաժանորդագրու – թիւն մը : Առաջին առթիւ պիտի հրատա– րակենք .

1.— ԼՈՒՍԱՄԱՏԵԱՆ, հէքեաթ եւ բա– նաստեղծութիւն, (ասով կ'ամբողջանայ *Ծաղկամատեան* եւ *Վարդամատեան* շար– քը, հրատարակուած,— երրորդ հա – տորն է այս) :

2.— ՆԱՐԴԵԱՆ ՇԻԹԵՐ Ի ՍՈՒԻՐԲ ԱՐ– ԲԵՑՈՒԹԻՒՆ, գրական վերլուծումներ, (այս շարքին առաջին հատորն է *Նարդ– եան Շիթեր կանանչ բաժակով*, հրա – տարակուած,— շարքը կը շարունակ – ուի մինչեւ հինգ հատոր) :

3.— ՅԱՆՈՒՆ ՄԵՍՐՈՊ ՄԱՇՏՈՑԻ, ի պաշտպանութիւն հայ լեզուի, (այս հա – տորը առաջինն է այն շարքին, որ պիտի բաղկանայ 12 հատորէ) :

4.— ՁԱՆԿԵՐՍ ԲԱՅԱԾ, գրական մարտ՝ բարկացած կատուի մը պատկե – րով, (այս հատորը շարքին երկրորդն է, առաջինը *Նիզակամարտ*՝ հրատարակ – ուած,— կը շարունակուի) :

Տպագրութիւնը պիտի սկսինք՝ երբ ու– նենանք 25 բաժանորդ, որոնց իւրաքան – չիւրը պիտի վճարէ 200 ֆրանոսական նոր ֆրանք :

Հեղինակի մը միակ ուրախութիւնն է հրատարակուած տեսնել իր աշխատանքը : Անտիպ որեւէ աշխատանք շատ բան կը կորսնցնէ իր արժէքէն, որովհետեւ չի կրնար օգտագործուիլ իր ժամանակին մէջ : Այսպէս արդար է որ ամէն գրող փափաքի, դեռ նկատ չմեռած, թոյլ չտալ որ մեռնի իր մտքին ծնունդը,— անտիպ կը նշանակէ մեռած :

Անոնք որ հանիցս իրենց բարեկամու – թիւնն ու համակրանքը յայտնած են ի – րենց խօսակցութեան մէջ կամ նամակնե– րով՝ թելադրելով ի լոյս ընծայել բոլոր աշխատանքներս հատոր առ հատոր, ա – հա լաւագոյն ատիթը գործադրելու իրենց փափաքը :

Պատուակալ բաժանորդ պիտի համար– ուին այն բաժանորդները, որոնք կը մաս– նակցին հրատարակչական այս «արշա – ւին»՝ վճարելով 200 ֆրանք, — փոխա – րէն պիտի ստանան վերը յիշուած հա – տորները, որոնք լոյս պիտի տեսնեն մէկ տարուան ընթացքին : Պատուակալ բա – ժանորդներուն անունները պիտի հրատա– րակուին *Յառաջի* մէջ, ապահովութիւն տալու համար իրենց հրապարակաւ :

Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐԸ
ԿՐԸՆՈՂԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. «Եօթ – նեղբայրեան» ենթակոմիտէի, մասնակ – ցութեամբ Նոր Սերունդի վարուժան խումբի եւ Կապոյտ Խաչի :

Կիրակի 29 Նոյեմբեր, կէսօրէն վերջ, ժամը 3ին Րիւ Փէի սրահին մէջ :

Կը նախագահէ Ընկ. ՏԻԳՐԱՆ ՍԱՆՃԵԱՆ
Կը խօսի Ընկ. ՆՇԱՆ ՊԵՏՐՈՍԵԱՆ

Գեղարուեստական բաժին Նոր Սերըն – դականներուն եւ կարող ուժերու կողմէ :

Մուտքը ազատ է :

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ԼԻՈՆ.— Ֆ. Կ. Խաչի տարեկան պա – րահանդէսը Դեկտեմբեր վեցին, Փալէ Տիւ Քոնկուէի սրահներուն մէջ :

Հ. Յ. Դ.

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. «Փոթորիկ» խումբին ժողովը տեղի պիտի ունենայ այս Շաբաթ (25 Նոյեմբեր), ժամը 21էն, Մշակոյթի Տան մէջ : կարե – ւոր օրակարգ : Կը հրաւիրուին բոլոր մարմիններու ընկերներն ու ընկերուհի – ները, ինչպէս նաեւ բոլոր Նոր Սերն – դականները :

ԺՈՂՈՎՈՒՐԴՆԵՐԸ Կ'ԵՐԳԵՆ

Սորպոնի մեծ Ամփիթատրոնին մէջ կի– րակի 14 Մարտին, հովանաւորութեամբ Փարիզի համալսարանի տեսուչ ԺԱՆ ՌՈՇԻ :

ՓԱՐԻԶԱՀԱՅ ՏԻԿՆԱՆՑ ՄԻՈՒԹԵԱՆ
(ՈՐԲԵՐՈՒ ՕԳՆՈՒԹԵԱՆ ՄԱՐՄԻՆ)
ՏԱՐԵԿԱՆ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

Կիրակի 29 Նոյեմբեր ժամը 17էն կէս ղիշեր

DANS LES SALONS DU GRAND - HOTEL
12, Bd. des Capucines

ORCHESTRE — ATTRACTIONS

Մուտք 10 ֆրանք — *Խոհոյով ներկայացող ուսանողներուն կէս գին*

Ապահովել սեղանները — WAG. 38-54

– ԼՈՅՍ ՏԵՍԱԻ –
1965-Ի ԳՈՅԱՄԱՐՏ ՕՐԱՑՈՅՑԸ

Հատընտիր նկարներով եւ ճոխ բովանդակութեամբ, գունաւոր կողմ : *Փարիզի համար դիմել Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի վարչութեան*, 17 Րիւ Պէօ : *Եւ Հրանտ – Սամուէլի ղրկատունը :*

Մարսէյլ Ահարոնեան Ակումբ, 26, Րիւ տէ Քօնվալէսան եւ Ֆօթօ Ռէքս Ընկ. *Քէօսէեանի*, 2 Րիւ Պէրնար Տիւ Պուա :

Հատը 6 ֆրանք

ՅԱՌԱՋ

ԿԱՐԴԱՑԷՔ, ՆՈՒԻՐԵՑԷՔ ԱՅՍ ԳԻՐՔԵՐԸ

Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ	Օրեր եւ ժամեր	20 ֆր.
Ժ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ	Բուռ մը Տոմս	15 ֆր.
ՇԱՀԱՆ ՇԱՀՆՈՒՐ	Նահանջը առանց երգի	7 ֆր.
	Ցարալէգներու Դաւանաւնութիւնը	7ֆր.
Մ. ԻՇԽԱՆ	Ոսկի Աշուն (*բանաստեղծ.*)	10 ֆր.
ՎԱՀԷ ՔԱԶԱ	Կարթը	5 ֆր.

ԱՌԱՔՈՒՄԻ ԾԱԽՔԸ ԳՆՈՐԴԻՆ ՎՐԱՑ

ՅԱՌԱՋ

ԸՆԹԱՑԻԿ ԱԶԴԵՐՈՒ ՆՈՐ ՍԱԿԱԳԻՆ

ՄԻԿ ԱՆԳԱՄՈՒԱՆ ՀԱՄԱՐ

ՄԱՀԱԶԴ	40 Ֆ.	մինչեւ 1/4 սիւնակ
ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ	20 Ֆ.	մինչեւ 1/8 սիւնակ
ՅԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ	5	» » »
ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ	20 Ֆ.	» » »
ՀԱՐՍԱՆԻՔ, ՆՇԱՆՏՈՒՔ	20 Ֆ.	» » »
ՆՈՒԻՐԱՏՈՒԹԻՒՆ	10 Ֆ.	» » »
ԾՆՈՒՆԴ	20 Ֆ.	» » »
«ՓՈԹԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ»	10 Ֆ.	» » »
«ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ»	5 Ֆ.	» » »
ԾԱԽՈՒ Է	25 Ֆ.	» » »

Այս գիները մէկ անգամ հրատարակելի եւ նշանակուած ծանօթով ազ – դերու համար են, չորրորդ էջը :

Կանխիկ վճարումը պարտաւորիչ է :

Առեւտրական կամ այլ ազդերու մասնաւոր պայմաններուն համար դիմել Վարչութեան :

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925
R. C. Seine 57 A 2731

Tél. : PROvence 86-60
C.C.P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝ Տար· 60 Ֆ· Վեցամսեայ՝ 35 Ֆ·
Արտասահման՝ Տար· 80 Ֆր· Հատը 0·30 Ֆ·

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ
25
ՆՈՅԵՄԲԵՐ
MERCREDI
25 NOVEMBRE
1964

LE NUMÉRO : 0,30 FR.

ՕՐԻՆ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 10169

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

40e ANNÉE — N° 10.169

ԱՆՀՈՒՍԱՓԵԼԻՆ

—o—

Հողի պակասով՝ արտադրիչ ժողովուրդներու համար զրկանք է բնական կենդանի :

Քանակապէս որքան աւելնայ ժողովուրդ մը, նոյն համեմատութեամբ արտադրիչ պիտի դառնայ պահանջ անոր ապրուստի անհրաժեշտ անտեսական ճիւղերուն ունեցողներուն համար :

Արտադրիչ ուժերու եւ բնական պաշարը այս ըլլալով հանդերձ, հին ու նոր ազգերէն ոմանք զարմանալի հիմնած են ոչ թէ հողի տակաւութենէն մղուած, այլ զուտ առեւտրական կամ չհագեցական նպատակներով :

Այս ձեւ զարմանալի հիմնած եւ յետագային զարգացած են Սինկափորը, սեփականացնելով Աւստրալիան, Նոր Զելանտան, Քանատան, ապահովելու բազմաթիւ մեծ ու փոքր կղզիներ, ցրուած Խաղաղական եւ Ատլանտեան Ովկիանոսներուն մէջ :

Մինչեւ երէկ զարգացած ազգեր էին նաեւ Ֆրանսա, Իտալիա եւ Հոլանտա, որոնք համաբերին ժողովուրդով չհարուստացան լեցնել իրենց դրսեան երկիրները, ասոր հարկադրուած անկախացուցին զանոնք : Ներկայիս կղզիներ միայն կը մնան իշխանութեանը ներքեւ Ֆրանսայի, եւ կարգ մը հողամասեր հոս հոն, միշտ անտոյգ ապագայով :

Գաղթապետութիւն մըն է նաեւ Փորթուկալ, որուն դէմ ծառացած՝ իրենց ազատագրութեան օրին կը սպասեն ափրիկեան երկիրներէն՝ Կուէնիա, Անկոլա եւ Մոզանպիք :

Գաղթի երրորդ տեսակ մը հետեւանք է ներքին հողի անապահովութեան :

Գարադան է ասիկա, անյիշատակ ժամանակներէ իրենց երկրէն հեռացած եւ նոր հայրենիքներ կերտող հին ժողովուրդներու : Նման ճակատագրի մը ենթակայ, 11րդ դարուն մենք տիրացանք Գելիկիոյ, ուր հաստատուած՝ զօրացանք ու հիմնեցինք Ռուբինեանց հարստութիւնը :

Եւրոպական կարգ մը ժողովուրդներու նախնիքները ասիական ծագումով ցեղեր էլլալ կը կարծուին, ինչպէս Ռուսերը :

Չորրորդ տեսակը գաղթապետութեան, ազգարհակալական նպատակներով տիրակալութեան ելած ցեղերու արկածախնդրութիւնը ունեցած է դրդապատճառ :

Այսպէս է որ Թուրքերը դուրս գալով իրենց նախնիքներու բնակավայրէն, հուրով ու սուրով արշաւեցին Հայաստանի, Բիւզանդիոնի եւ Փոքր Ասիոյ այլ երկիրներու վրայ ու հիմնեցին Օսմանեան կայսրութիւնը : Տիրապետուած երկիրներէն նաեւ Հայաստանի եւ Բիւզանդիոնի հողամասերն են գլխաւորապէս, որոնք կը մնան եկուոր այս հորդաներու իշխանութեան ներքեւ :

Մինչդարաբեան գաղթատիրական մեծ պետութիւններ եղան նմանապէս Սպանիա եւ Փորթուկալ, որոնք առեն մը պահեցին ամբողջ Հարաւային Ամերիկան իրենց տիրապետութեան ներքեւ՝ բայց յետագային անոնք բաժնուեցան մայր հայրենիքներէ եւ դարձան անկախ :

Անկախացան նմանապէս Անգլիոյ, Ֆրանսայի եւ Սպանիոյ կողմէ գրաւուած Հիւսիսային Ամերիկայի մաս կազմող երկիրները :

Գաղթը կամ գաղթապետութիւններու պատճառները տասնք են գլխաւորապէս : Ներկայիս որոշ ազգեր, ինչպէս Ճապոնիա, Իտալիա, Ֆրանսա, Գերմանիա, Սպանիա, Ցունաստան, հողի պակասէն, գաղթականութիւններ դուրս կը հանեն սեփական հայրենիքէն :

Պատմութիւնը ցոյց կուտայ որ հայրենի հողէն հեռացած բազմութիւնները ժամանակի ընթացքին կը կորսնցնեն սեփական լեզուն, բարքերը եւ արիւնը, ու կը կան լեզուն, բարքերը եւ արիւնը, ու կը ձուլուին հիւրընկալ ժողովուրդներու հետ :

Հողի պակասէն՝ փոքրաթիւ գաղթողները ուշ կամ կանուխ ճակատագրուած են փոշիանալու, ու ասիկա, հակառակ իրենց փափաքին :

Քաղաքական դժպհի պայմաններու իրեւ հետեւանք, գաղթական ժողովուրդ մը եղաւ նաեւ Հայութիւնը :

Քաղաքականապէս ապահով կացութիւն մը ունենալով մէկտեղ հայրենի հողին վրայ ներկայիս ապրող մեր ժողովուրդը, միշտ հողի եւ ապրուստի պակասէն կը դաղթէ Խորհրդային Ռուսաստանի ամէն կողմը :

Զուլման վտանգը դամոկլեան սուրի նման, երկու պարագային ալ, կախուած է արտերկրի Հայութեան գլխուն :

Այս պարագան պէտք է իմանանք նախ՝ մենք, որ կը փորձենք եւ իրաւամբ ամէն միջոց, երկարելու համար ազդապահ – պանման մեր պայքարը, յետոյ՝ անոնք, որ կ'ուզենք ունենալ մեր կողքին, իրրեւ Հայ Դատի բարեկամներ :

Անխուսափելի իր ազդակոչ փաստա – կան պատմութիւնը ունեցաւ անցեալին մէջ, սկսած 11րդ դարէն, երբ Խրիմի վրայով հայկական գաղթականութիւններ գացին տնտեսութիւն եւ խաղաղութիւն փնտռելու ասպնջական Ռումէններու եւ Լեհերու մօտ :

Կ'ըսուի թէ, այն առեն չունէինք դըպրոցներ, թերթեր, դրականութիւն, թատրոններ, երգ եւ մխիթարիններ : Այսօր ունինք, եւ այս վերջիններուն չնորհիւ կրնանք երկար դիմանալ :

Երանի՛ թէ :

Այսօր սակայն, մեզ չրջապատող ժողովուրդները այնքան զարգացած են ու հակազդակներ այնքան զօրաւոր, ինչպէս բարձրադոյն դպրոցներ, ազատութիւն, հեռատեսիլ, դրեթէ ձրի դրականութիւն եւ երգ ու կենցաղի միջոցներ, — որ պղպատեայ կամք ու զրահներ պէտք են ձուլման վտանգէ խուսափելու համար :

Փրկութի՞ւն :

Ընդարձակել Հայաստանի սահմանները եւ փոխադրել արտերկրի Հայութիւնը դէպի հայրենիք :

ԱՐՄԵՆԻԱ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

Ի՞ՆՉ Կ'ԸՍԷ ՄԱԿԱՐԻՈՍ ԱՐՔ.

—o—

ԷՆՈՍԻՍԷՆ ԱՌԱՋ ԿԻՊՐՈՍԻ ԶԻՋՈՒԱՑՈՒՄԸ Կ'ՈՒԶԷ

Ցունաստանի երեսփոխանական ժողովը արտակարգ նիստ գումարած է այսօր, խօսելու համար այն յայտարարութեանց մասին զոր Մակարիոս Արք· ը րած է աթենական թերթի մը, կիպրական հարցին առընչութեամբ :

Այս յայտարարութիւնները բաւական յուզում պատճառած են յունական մայրաքաղաքին քաղաքական շրջանակներուն մէջ : Ամէն պարագայի մէջ ծառացած են յստակ կերպով արտայայտելու կիպրոսի նախագահին տեսակէտները :

Մակարիոս Արք·ի գլխաւոր բառերն են.— ինք միշտ կողմնակից կը մնայ է – նոսիսի այսինքն Ցունաստանի հետ միացման, բայց այդ «Էնոսիսը» պէտք է ըլլայ առանց պայմանի եւ կապի : Մինչեւ այդ միացման իրագործումը, Կիպրոսի բոլոր ռազմական կայանները պէտք է պարպուին եւ ոչ մէկ օտար զինուոր պէտք է մնայ կղզիին մէջ :

Կիպրոսի նախագահը չի ծածկեր իր քաղաքականութեան նպատակները : Երբ կը պահանջէ բրիտանական զօրքին պարպումը, արքեպիսկոպոսը յստակ կերպով ցոյց կուտայ թէ դէմ է Ատլանտեան դի – նակցութեան եւ համաձայն ըլլալով հանդերձ Ցունաստանի հետ միացման (Ցունաստան անդամ է Ատլանտեան Ուխտին), կ'ուզէ չէզոքաւոր քաղաքականութիւն մը վարել :

Միւս կողմէ կը թուի թէ Մակարիոս Արք· կը փափաքի յոյն «համաւորներու» մեկնումը : Ասոնք եկած էին կղզիին յունական պահակազօրքը զօրացնելու այն պահուն մը երբ Կիպրոս Թրքական յարձակման մը սպառնալիքին ներքեւ էր : Նախագահ Մակարիոս լուծած է այդ պահակազօրքը տեղը տալով կիպրական բանակի մը :

Կղզիին ապագինումը պահանջելով, նախագահ Մակարիոս անուղղակի կերպով յոյց կուտայ թէ յանձնառութիւնները ունի Արար Մ· Հանրապետութեան եւ Խորհ· Միութեան հանդէպ, անոնց զինուորական եւ անտեսական օգնութեան փոխարէն :

Եզրակացութեան մէջ, Մակարիոս Արք· այն ապաւորութիւնը կը թողու թէ դիրք բռնած է ամերիկեան տեսակէտին դէմ, մօտենալով ոչ – յանձնառու քաղաքականութեան մը խորհրդային ազդեցութեան ներքեւ : Պարզ է որ այս դիրքը չի նմանիր յոյն ղեկավարներու տեսակէտին, որոնք վճռական կերպով կապուած են Ա– թէնմուտքի :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԽՐՈՒՇՁԻԻի փեսան՝ Ադժուպէյ որ խմբագրապետն էր «Իզվեստիայի», նոր պաշտօն մը ստացաւ «Խորհ· Միութիւն» պարբերաթերթին մէջ, ուր իրեն յանձնուած են ցրուումի սպասարկութիւնները :

ՄԱՐԿՐԻԹ ԹԱՄՈՒԱ, Ֆրանսուհի մեծ դերասանուհին մեռաւ առջի օր յետ անողոք եւ երկար հիւանդութեան, ծնած 1901ին Փարիզ, նախ Տիւլէնի աշակերտ եղած է : 1943ին Մոնփարնասի թատրոնին տնօրէնուհի կը դառնար եւ կասթոն պաթիի կը յանձնէր քանի մը բեմադրութիւն : Երբ պաթի կը մեռնի, Թամուա կը փորձէ չարունակել աւանդութիւնը : 1950ին «Արծուիկը» կը խաղար Սարա Պերնար թատրոնը :

ՔՈՆԿՈՑի կացութիւնը միշտ խառնակ է եւ Պօտուէն թագաւորը որ պաշտօնա – կան այցելութիւն մը կը կատարէր Պարսկաստան, կարճ կապեց իր ճամբորդու – թիւնը եւ Պրիւսէլ վերադարձաւ աւելի մօտէն տեղեակ ըլլալու համար Քոնկոյի Պելժիացիներու վիճակին :

ԿՈՆՔՈՒՐԻ գրական մրցանակը ստացաւ Ժորժ Քոնշոն իր «Վայրի Վիճակ» վէպին համար : Հեղինակը՝ 39 տարեկան, քարտուղար է Վերակոյտին մէջ : Այս վէպին մէջ, Քոնշոն կ'անդրադառնայ նաեւ ցեղային հարցերու : Երիտասարդ փիլիսոփայ՝ Ժան – Փիէր Ֆայն է որ արժանացած է Ռընօտոյի գրական մրցանակին «Էքլիւզը» վէրքին համար, 15 քուէարկութենէ ետք : Ծնած 1925ին, հեղինակը՝ ընկերաբան, բանաստեղծ, վիպագիր եւ թատերագիր է : Ներկայիս մաս կը կազմէ Գիտական հետազօտութեանց Ազգային կեդրոնին :

ԴԱՇՆԱԿՑԱՑԻՆ Հանրապետութեան վարչապետը՝ Էրհարտ հետեւեալ կերպիր մը քա – չած է տը Կոլի ուր կ'ըսէ.— « Կը յուսամ որ մեր գործակցութիւնը պիտի չարու – նակէ արդիւնաւոր ըլլալ : Գերման վարչապետը կը չեշտէ.— « Ձեր տարեդարձին առթիւ, երջանկութեան լաւագոյն մաղթանքներ կ'ընեմ : Կը մաղթեմ որ տակաւին երկար գործէք Ֆրանսայի ժողովուրդին, Եւրոպայի եւ ազատ աշխարհի բարիքին համար : Ուրախ եմ որ ի մօտոյ ձեզ կը տեսնեմ » :

ՔԱՆԱԱ – Սիթի .— Գահիրէ 707 Պո–

ԹՈՒՐՔԻՈՅ ԱՐՏ. ՓԱՂԱՓԱԿԱՆՈՒԹԵԱՆ ՆՈՐ ՍԿԶԲՈՒՆՔՆԵՐԸ

—o—

«ԱՐԵԻԵԼՔԷՆ ՎԱՐԿ ՊԻՏԻ ՍՏԱՆԱՆՔ, ՌՈՒՄԱՆԻՈՅ, ՊՈՒԼԿԱՐԻՈՅ, ԱՐԱԲ ԵՐԿԻՐՆԵՐՈՒ ՀԵՏ ԱԻԵԼԻ ՍԵՐՏ ՅԱՐԱԲԵՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ՊԻՏԻ ՄՇԱԿԵՆՔ» ԸՍԱԻ ԷՐԴԻՆ

—o—

Պոլսոյ թերթերը կը գրեն Նոյեմբեր 20 թուականով ·

Արտաքին նախարար Ֆէրիտուն Ճէմալ Էրքին կարեւոր յայտարարութիւնները ը – րած է Քիմ պարբերաթերթին, եւ բսած ի մէջ այլոց ·

— Վտանգաւոր բան մը չէ Արեւելեան Պլոքէն վարկ ստանալը եւ առեւտրական եւ անտեսական յարաբերութիւնները մշակելը : Կ'ուզեմ բսել թէ մեր յարաբերութիւնները մեծապէս բարւոքած են Ռումանիոյ հետ, մօտերս պիտի վերանայենք նաեւ Թուրքեւսլուկար յարաբերութիւններու խղիրը : Ոչ մէկ անպատեհութիւն կայ այսպիսի յարաբերութեանց եւ բարեկամական կապեր հաստատելու խնդրին մէջ : Օրուան քաղաքականութեան պէտք է պատշաճիլ : Ցուսամ թէ Պուլկարիոյ հետ պիտի զործակցինք, զբօսաշրջային չարժումին զարկ տալով : Սոֆիայի մէջ պիտի դումարուի զբօսաշրջային խորհրդաժողով մը, մենք ալ պատուիրակութիւն մը պիտի ղրկենք Սոֆիա :

ԷՐԴԻՆ ՊՈՒԼԿԱՐԻԱ Կ'ԵՐԹԱՑ

Էրքին բսած է նաեւ .

— Շատ հաւանական է որ անճամբ Սոֆիա երթամ, Պուլկար կառավարութեան հետ տեսակցութիւններ ունենալու եւ համաձայնութիւններ կնքելու համար : Հաւանական է որ, նոյնպէս Պուլկարիոյ Արտաքին նախարարը Անգարա դայ : Ա– րար պետութիւններու հետ ալ պիտի բարւոքենք մեր յարաբերութիւնները, վերջին օրերս աշխատանքի լծուած ենք այս ուղղութեամբ : Ինչ կը վերաբերի Թուրքիոյ եւ Կարմիր Ձինաստանի յարաբերութիւններուն, յառաջիկային պիտի քննենք նաեւ այս խնդիրը, բնականաբար մեր դաշնակիցներուն ալ կարծիքը առնելով : Առեւտրական պատուիրակութիւնը, որ Մոսկուա պիտի երթայ, Պուլկարիա եւս պիտի հանդիպի :

յինկը պայթեցաւ երբ կը պատրաստուէր Հոմմի Ֆիւմիչիւօ օդակայանէն ճամբայ ելլել դէպի Ամէնք : 45 մեռեալ կայ եւ 27 վիրաւոր : Արկածին պատճառները ծանօթ չեն : Օդանաւը կը պատկանէր Թի – Տրպլիու — Ի դիծին :

ՆԱԽԱԳԱՀ ՆԱՍՐ ընդունեցաւ պաշտօնական այցելութիւն մը կատարել Դաշնակցային Հանրապետութիւն, ի պատասխան արեւմտեան Գերմանիոյ Պունտես – թակի նախագահին հրաւէրին : Թուականը որոշուած չէ, բայց Գերմանացիները կը փափաքին որ 1965 Սեպտեմբերի ըն – տրութիւններէն առաջ երթայ :

ԱՆԳԼԻԱ. չորս միլիոն 700 հազար ոսկիի փոխատուութիւն մը կ'ընէ Հնդկաստանի եւ կը խոստանայ աւելցնել իր օժանդակութիւնը յետագային : Այս արդիւնքին հասան Պաշտպանութեան Հնդիկ նախարարը եւ Բրիտանացի դեկավարները, Լոնտոն ունեցած իրենց խօսակցութեանց ընթացքին :

ԼԵԶՈՒԱԿԱՆ ... ԶԲՕՍԱՆՔ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՀԱՐՑ

—o—

Մեր բարեկամը, Յովհ. Պապէեան, ուսուցիչ եւ վաստակաւոր բանասէր, աւելի քան 60 բոյսեր կը յիշէ, յանկն ալ պատրաստած է, ամէնքն ալ «հայկական» յորջորջուած: Օրինակ՝ փռուինուս ար-մենիաֆա կամ արմենիաֆա Էփիրոթիֆա, արմենիաֆա սիպիրիֆա, արմենիաֆա վուլկարիս, եւայլն:

Զեմ դիտեր թէ բարձր դիտնականները ինչո՛ւ հայկական անուանած են այս բոյսերը: Արդեօք այնպէս կ'ընդունին թէ Հա՞յն ալ բոյս մըն է որ կը բուսնի ո՛ւր որ տնկես, ո՛ր երկիրը որ տանիս:

Այսուհանդերձ ես դոհ եմ, եւ չնորհակալ՝ որ Հայու անունով կոչեր են ծանօթ կամ անծանօթ բազմաթիւ բոյսեր, իրենց ծաղիկներով բանաստեղծներուն սիրելի, իրենց պտուղներով սիրելի ... ինծի, առանց բացառութեան,— նշանաբանս է՝ միշտ է, դիւկէ: Բայց լաւ որ Հայու անունով չեն կոչած ... անասուններն ալ, — օրինակ՝ ոդնին, հաւը, աղուէսը կամ այն նշանաւոր կենդանին, որ թշնամի է երաժշտութեան:

Գիտեմ թէ ոմանք չատ կը սիրեն մեր եթէ ոչ անունը, այլ անպայման արիւնը, — օրինակ մեր ... թախթապիթին (Թուրքին մասին է խօսքը): Ինչո՞ւ այս կարգի հայասիրութիւն, — հարցուցէք բարի քրիստոնեայ Եւրոպացիներուն:

Զարմանալի՛ է, սակայն, կը մնաս ափ ի բերան: Հայկական կոչած են .. կաւն ալ,— կ'ըսեն՝ հայկաւ, գրուած է նաեւ հայկաւակ, ֆրանսերէն՝ պոլ տ'Արմենի:

Հայկակ ինծի կը յիշեցնէ թէ կայ նաեւ «հայկական թուղթ» մըն ալ, ֆրանսերէն՝ փափիէ տ'Արմենի: Հասկնալի է առիկա, — մեղ այրած վառած են միշտ, ու տակաւին կը վառեն: Այդ սովորութեան յիշատակն է թերեւս: Բայց կաւը ինչո՞ւ կը կոչեն հայկական, — ո՛չ կը վառի, ոչ...

Կաւ կոչուածը հող է վերջապէս: Թրջես՝ կ'ըլլայ ցեխ: Ցիսուս ալ պիտէր, եւ ապահովաբար դուք ալ պիտէք թէ ի՛նչպէս «կաւ արար եւ ծեփեաց զաչս» (Յովհ. Թ. 11): Եթէ կը կարծէք թէ հայկական կոչուած է՝ որովհետեւ Հայաստանէն կը բերուէր կաւը (ի՛նչ հարցաւութիւն), յայտ լինի ձեզ թէ Պաբելսիոն ունի նշանաւոր ճերմակ կաւ մը, զոր ստնտու կիները կ'ուտեն՝ աւելցնելու համար իրենց կաթը: Ամիրտովլաթ երկար զրած է Լեմնոսի կաւին մասին, երբեմն մատնեհար կաւ եւս կոչուած, երբեմն սուսր կոչուած կաւին հետ չխոթուած: Նոյնքան հրաշալոր կաւ մը ունի Ճաւա, որ կը արուի յոլի կիներուն՝ ուտելու համար, փոքրիկ սկահակներու ձեւ տալէ եառ, զոր կը կոչեն փաթ–ֆոլա: Կաւ ուտելու վարպետ են... Հայերն ալ, գրուած է Հայ – Բոյժի մէջ, պատճառն ալ բացատրուած, — բայց կարդացէք՝ եթէ չատ կը հետաքրքրուիք: Վերջերս Ֆրանսացի մը հրատարակեց հրաշալի – տում դիրք մը, ուր կաւը, առժիլ, կը ներկայացնէ իրրեւ համայնաբոյժ դեղ:

Կաւի բազմաթիւ տեսակներ կան.— Մէկ տեսակը Հայոց դիւղերուն մէջ կը գործածուէը իրրեւ օճառ: Կիները կա – ւախառն ջուրով կը լուային իրենց դլուխը՝ զօրացնելու համար մազերը: Ժողովրդական բժշկութեան մէջ կը գոր – ծածուէը ծեփելու համար վէրքերը, դադրեցնելու համար տղրուկներու պատճառած արիւնահոսութիւնը:

Բայց մեր նպատակը չէ բժշկութիւն ուսուցանել: Աւելի լուրջ բան է մեր ը – սելիքը,— հայ լեզուին հարստութեան մասին է խօսքը: Կաւը, գոր կը գործա – ծէ բրուտը, կը կոչուի բրտին կամ բրբտուն, իսկ իր գործիքը՝ դուրգն: Երբ կաւը դունատուր է, կը կոչուի ադանուր: Ամիրտովլաթ կը համրէ կաւի տասնեակ տեսակներ: Աստուածաշունչ Մատեանին մէջ եւս կը յիշուին բազմաթիւ տեսակ – ներ: Բոլոր այդ տեսակները իրարմէ կը դանազանուին իրենց քիմիական բաղադրութեամբ եւ գործածութեան նպատակ – ներով, — կաւ կայ մարդասէրին պատ – բարտացնելու՝ մարդայ (մառն):

Կաւ մը եւս կայ որ... Հայն է: Լաւագոյն կաւը, կ'ըսէ աստուածաբան մը, կը գտնուի դրախտին մէջ, այսինքն Հայաստան, «երկիր դրախտավայր», որու հողովն էր որ Եհովա ստեղծեց զԱդամ, (ի՛նչ ազուոր գնաց, այստեղ, հայցա – կան հոլովը, — միայն թէ չեմ գիտեր՝ ի՞նչպէս հնչեմ, զոգա՞մ թէ զԱդամ, վստահ եմ որ Մեսրոպ Մաշտոց ճիշդ պիտի գտնէր առաջինը):

Այսպէս, հայ – կաւը Հայն իսկ է, որ խմորած եւ կաղապարած է գանազան ժողովուրդներ, վկա՛յ իրենց անունը: Զեզի ըսի թէ Էմիին կոչուած մուշտակը իր անունն առած է մեղմէ: Հապա Գեր – մաններուն առաջնո՞րդը, Հերմինիոս,— այս անունը, կը գրէ Հեքքէ – Պուքման (տես Սուպրաանական Բառարան անձ – նանուններու, իր հեղինակութիւնը), կը ծագի Հերմէն անունէն, որ ֆրանսացի հին մատենագիրներու կողմէ գործած – ուած է փոխան Արմենիէն անուան: Իսկ Անթուան Օտրպէտ, նոյնպէս իր անձնա – նուններու բառարանին մէջ, Հերմինէ կամ Հերմինիա, ինչպէս Իրմինէ, Իրմէն եւ Իրմա անուններուն կուտայ նոյն ար – մատական ծագումը, նոյն դասին մէջ դնելով Իրմինօ եւ Իրմենսուլ անունները, որոնց հետեւողութեամբ Արմինիոս կո – չած են Գերմանները իրենց զօրավարը՝ գայն աստուածութեան բարձրացնելով մահէն եառ:

Եւ ի՞նչ կը կոչուին իրենք՝ Գերման – ները: Եթէ Հռոմայեցիները, չխոթելով Գերմաններն ու Կելտերը, եղբայր (դերմանուս) կոչած են առաջինները, Տակի – տոս կ'ըսէ թէ Գարմէն պէտք է կոչել Գերմաններըը, այսինքն Արմենիէնի (կաւով ստեղծուած): Ռոտէք եւ Քիսթր կը դրեն թէ Ֆրանսացիներուն Ժեռմէնը եւս Հերմինէն է: Եւ երբ Տակիտոս կը պնդէ թէ Գերմանը Գարմէն է, մեղի կը մնայ քայլ մը եւս առնել եւ ըսել թէ Ժեռմէնը կամ Գարմէնը մեր ... Հերմինէն է:

Օ՛ հայկական կաւ, որ կը ստեղծես աղդեր եւ ժողովուրդներ, բայց կը մնաս ոտքի կոխան:

Թաւօ, իր «Երուսաղէմ ազատեալ» դիւցազներգութեան մէջ, ունի հերոսուհի մը, որ կը կոչուի Հերմինիա, — մինչ մեր կաւը չէ՞ որ քաջալանութիւն է տուած այս աղջկան:

Մեր խելացի Աճառեանն է միայն, որ կը դաւաճանէ: Պոլսեցի Հայերուն չատ սիրած այս անունը, Հերմինէ, կ'ըսէ թէ կը ծագի Երմոնէ անունէն,— Երմոնէ, դուստր Մենելաւոսի (տես Ողիսական), Երմոնէ, որ է աստուածուհին Հերմէս, պատգամաբեր Ողիմպոսի, որ մարդոց կը բերէր աստուածներուն հրամանները, որ աստուածուհին էր խօսքի եւ պերճախօսութեան, որ կ'անձնաւորէր արշալոյսը եւ վերջալոյսը: Հայերը, կը չարունակէ Աճառեան, այս անունը կրճատելով՝ կոչած են Էրմոն, Էլմոնիա, Իլմոն: Վա՛ռ, Հերմինէ, վա՛ռ:

Հերմինէ կը նշանակէ Հերմինէ, այսինքն արմենիէն: Այժմ հասկնալի է թէ ի՛նչպէս փօ տ'Արմէնի կամ պոլ տ'Արմէնի կը դառնայ... հայկական հարց:

ԱՄՈՂԻԿ

ՎԱՀՐԱՄ ՓԱՓԱԶԵԱՆԻ ՆՈՐ ՀԱՏՈՐԸ

—o—

Հայ բեմի մեծանուն վարպետը՝ Վահրամ Փափազեան, որ իր բեմական անվիճելի տաղանդով ահա հինգ տարէ ի վեր կ'իշխէ մեր բեմերուն վրայ, վերջին տարիներս ի յայտ եկաւ ուրիշ շնորհքով մը՝ իրրեւ դրող:

Արդարեւ, իր առաջին հատորը՝ «Ցե – տադարձ Հայեացք» որ այնքան խօսե – ցուցնել տուաւ իր վրայ՝ իր դրական ու բացասական կողմերով, կարդացուեցաւ մեծ հաճոյքով՝ իրրեւ դրական եւ թա – տերա – խմասասիրական գործ:

Մեծանուն դերասանին երկրորդ հատորը՝ «Իմ Օթէլլօն» լոյս տեսաւ վերջերս Երեւանի մէջ:

Ստուար հատոր մըն է այս եւս, ուր Վահրամ Փափազեան մանրազնին ուսումնասիրութեան մը կ'ենթարկէ Շէյքսփիրի այս ողերգութիւնը, տալով անոր բոլոր դերակատարներուն, ալֆայէն օմէկա, նկարագիրը, դանոնք մարմնաւորելու ճշդիւտ ուղղութիւնը, իր ըմբռնումով եւ հայեցակէտով:

Կը պատմէ իր հադարէ աւելի Օթէլլոներու ներկայացումներուն մասին, կը նչէ անուննները իրեն խաղընկեր Տէզդեմոնաներուն, Եակոներուն, Կասիոներուն եւ այլոց, եւ կուտայ ատոնց բոլորին խաղարկութեան, դերերու մօտեցումներուն, ինքնուրոյն յղացումներուն տարբերակները:

Եթէ դրախօսական մը դրել պիտի ըլլար Վահրամ Փափազեանի այս նոր հատորին համար, անշուշտ, «Ցատագ»ի սուղ սիւնակները անբաւական պիտի ըլլային:

Մեր այս քանի մը տողերուն տուն որուղը այն իրողութիւնն է, որ «Իմ Օթէլլօ»ի մէջ անդուդական Վահրամ Փափազեանի յայտնած մէկ կարծիքին դժուար թէ համաձայն դտնուինք:

Ահա թէ ինչ:

Իր բազմաթիւ եակոներու կարգին, մեր մեծանուն արուեստագէտը կը յիշատակէ երկար տարիներ Պարսկահայ բեմերու վրայ գործած յոյժ տաղանդաւոր հայ դերասանի մը՝ Մկրտիչ Թաշճեանի անունը, գրելով հետեւեալը.—

« ... Թաշճեանի եակօն կատարեալ առումով եակօ էր եւ Շէյքսփիրի այդ անկըրկնելի յղացումի ամէնէն աւելին հայ եակօների համաստեղութեան մէջ ... եթէ Թաշճեանը օժտուած լինէր գոնէ դոյզն ինչ թատերական դաստիարակութեամբ (ընդգծումը մերն է Ա. Գ.) եւ ժամանակը փոխանակ խոչընդոտելու՝ նրան քաջալերող բարեկամ լինէր, նա անխուսափ աստղ կը լինէր Թատրոնի երկընքում եւ ոչ միայն մեր Թատրոնի՝ հաւնաբար»:

Արդ, Վահրամ Փափազեան լսել կ'ուզէ, որ բեմական արուեստին մէջ բարձունքներ գրաւելու համար միայն ընդծին տաղանդը բաւական չէ, այլ անհրաժեշտ է ունեցած ըլլալ թատերական դաստիարակութիւն, թատերական արուեստի դարուց յաճախած ըլլալ, Ֆոնսերվատուար աւարտած ըլլալ ...

Ուրիշ ազդերու իրականութեան մէջ այս մէկը կրնար ճշմարտութիւն մը ըլլալ, եւ սակայն մեր թատերական իրականութեան մէջ Վահրամ Փափազեանի վերոյիշեալ վարկածը խմաստ եւ դոյութեան իրաւունք չունի:

Փաստերը բազմաթիւ են եւ այլազան: Ըսէք, խնդրեմ, մեր արեւմտահայ թէ արեւելահայ բեմերուն վրայ երկար տարիներ իրրեւ վարչուն աստղեր չողոդոջող ո՞ր մէկ դերասանը թատերական դպրոց յաճախած է:

*Սկսինք վերէն: Հանճարեղ Պետրոս Ադամեանը, որ գրեթէ աշխարհը հիացուց իր Շէյքսփիրեան տիպարներու մեկնակումով, որ նախանձը դրգռեց Թոմասինեաններու եւ Սալվինիներու, որ հռչակուեցաւ գրեթէ իր ժամանակի լաւագոյնը Համլետներու, Լիրներու, Օթէլլոներու, Մակբեթներու, Շայլոքներու, Ռիչարդներու, Ռոմէոներու, Ֆաուստներու, Մեֆիստոֆելներու, Ռիշելիէներու, Ռուի Պլասներու, Հերնանիներու, Մարկիզ Փոզներու, Ռոպէր Մակէրներու, Ժան Վալժաններու, Ռոդրիկներու, Ռոդոլֆներու, Մարկ Անթոնիներու, Ռոմէո Մոնթեկիներու, Ռոմէո Կափուլեթներու, Ռոմէո Ռիչիներու, Ռոմէո Ռիչիներու, Ռոմէո Ռիչի

լեքը, ո՞ւր եւ երբ յաճախած էր թատերական արուեստի դպրոց : Անոր միակ դպրոցը եղած էր Մխիթարեան Հայրերու վիճակ հնոցը, մնացեալը իր բնատուր տաղանդին ցոլքն էր որ փայլատակեց :

Սիրանույշը... խաւարակուռ Թուրքիոյ մէջ ծնած եւ նախնական կրթութիւն մը ստացած այս Հայուհին, որ յետագային դիմի դառնար մեր բեմերու դիցուհին, ո՞ր երկրին, ո՞ր քաղաքին ֆոնսերվատ – թուարը աւարտած էր ...

Յովհաննէս Աբէլեան, հայ բեմերու այդ հսկան, որ իր բոլոր դերերուն ըն – դերքին կը թափանցէր իրրեւ կախարդ վհուկ մը, որ էլիզբարովի եւ Բարխուդարի տոհմիկ տիպարներուն քով կոթո – ղային վարպետութեամբ մը կը մարմնաւորէր կոմս Ռիվոը եւ Սվենգալի, Թատերական արուեստի դպրո՞ց էր տեսած ...

Այնման Յովհաննէս Զարիֆեանը, իր անունին նման զարիֆ այդ դերասանը, որուն իւրաքանչիւր շարժումը բեմին վրայ վայելչութեան կատարեալ պատկեր մըն էր, որուն ձայնը քնարական հնչո՞ւն մը ունէր եւ որ Հայոց բեմն էր եկած իր կօշկակարի կրպակէն, որեւէ դպրոց տեսա՞ծ էր ...

Արեւմտահայ բեմերու հսկաները՝ Վարդովեան, Ֆասուլիաճեան, Սեւիան Եղբեան, Պետրոս Մազաքեան՝ որոնք անմահ Պետրոս Ադամեանի վարպետները եղան, աւելի ուշ՝ Մարտիրոս Մնակեան, Յարութիւն Ալեքսանեան եւ տակաւին բազմաթիւ ուրիշներ, որոնք երկար տարիներ Մելփոմէնի հայ տաճարը լուսա – տրեցին, ըսէք խնդրեմ, ո՞ր թատերական արուեստի դպրոցին երեսը տեսած էին ...

Առանց բոլորին դպրոցը եղան՝ բեմի սախտակները: Մնացեալը հայ ցեղին հանճարին պտուղներն էին :

Մէկ քանի ցանցառ բացառութիւններ են եղած մեր թատերական իրականութեան մէջ այն դերասանները, որոնք օգտուած են թատերական արուեստի դպրոցի մը բարիքներէն: Առանցմէ մէկն էր անզուգական Յովհ. Սեւումեանը, որ Մոսկուայի մէջ կրցած էր հետեւիլ նման դպրոցի մը դասընթացքներուն, մեծ – նուն ռուս թատերագիր Սթանիսլավսքիի շրջանին :

Աւելի առաջ տանելով մեր տեսակէտը ըսենք: Նոյնիսկ ինքը, մեր ամէնուս սիրելի Վահրամ Փափազեանը, մեր եւ ուրիշ ազգերու ալ այնքան հոյակապ Օթէլլոն հիմնականին մէջ չէ տեսած որեւէ թատերական արուեստի դպրոց : Ադամեանի արժանաւոր յաջորդը հանդիսացող մեր այս անզուգական դերասանը, բացի խալական թատրոնի քանի մը վարպետներու խաղէն, անոնցմէ կրած ազդեցութիւններէն, աշակերտը չէ եղած որեւէ թատերականդպրոցի ու չէ աւարտած այդ դպրոցին երկարամեայ շրջանը :

Բազմաթիւ այլ օրինակներ չեն պակսիր : Վերջին մը եւս.

Ցրանսայի մեծանուն դերասանուհին՝ Սառա – Պերնար երբ Պոլիս կ'այցելէ թատերական շրջապտոյտով մը (1885), այդ շրջանին հայ դերասանները կը ներկայացընեն Պոլսոյ մէջ «Գամելիապարզ Տիկնոջը» : Սառա – Պերնար վայրկեան կը յայտնէ ներկայ գտնուիլ : Յաղին պիէսը, Մարտիրոս Մնակեան թատրոն կ'առաջնորդէ իր հիւրը: Այդ շրջանի համբաւաւոր Մարկրիթ Կոթիէն էր հայ դերասանուհի Զապէլ Հէքիմեան: Իսկ Տիւվալի (հօր) դերը կը կատարէր դերասան Հո – լաս: Սառա Պերնար, յափշտակուած այս վերջնոյն խաղարկութենէն, օթեւ ելին մէջ, գտնալով Մարտիրոս Մնակեանին, կը հարցնէ .

— Ինչ հոյակապ խաղարկութիւն ... ո՞ւր ստացած է իր թատերական ու – սումը :

— Բեմին տախտակներուն վրայ, Տի – կին, կ'ըսէ դերասանապետ Մարտիրոս Մնակեանի պատասխանը :

×

Երեւանի մէջ վերջերս հրատարակուած է գրքոյկ մը՝ նուիրուած դերասան Մը – կըրտիչ Թաշճեանի կեանքին ու գործին :

Այդ գրքոյկին մէջ, հեղինակը՝ Միքա – յէլ Ալեքսանդրեան խօսելով Թաշճեանի անսպասելի արուեստին մասին, կը յիշէ թէ հանդուգնալ դերասանին Գորբատօն եղած է անհաւասարելի մեկնարկութիւն մը, այնքան որ Պարսկաստանի մէջ շարք մը դերասաններ տեսնելէ ետք Թաշճեանի խաղը, հրաժարած են այդ դերէն, յայտարարելով թէ՝ « Թաշճեանից յետոյ դերը խաղալ նշանակում էր՝ հիասթափութիւն յառաջացնել » :

Վերջերս , Փարիզի մէջ ևս ծանօթացայ պարսկահայ արուեստագէտի մը (նկատի), որ սիրող – դերասան ալ եղած է ու մանակցած յաճախ Թաշճեանի ներ – կայացումներուն, եւ երբեմն ալ Վահրամ Փափազեանի խաղերուն ,երբ այս վերջինը թատերական շրջապտոյտներով դըտնուած է Պարսկաստան :

Այդ, այդ պատուական նկարիչը, խո – տակցութեան մը ընթացքին, ինծի յայտնեց, թէ Վահրամ Փափազեան օր մը բոլորին ներկայութեան յայտարարած է թէ Թաշճեանի կենդանութեան Գօրքատօ խաղալը ոեւէ հայ դերասանի կողմէ պիտի ըլլար մեղանչում՝ դէպի բեմական արուեստը :

Տրուած ըլլալով որ Վահրամ Փափազեանի բեմական լաւագոյն յաղթանակ – ներէն մին կը կազմէ նաեւ Գորբատոյի դերը, որուն մէջ ան կը հասնի բեմական անհասելի նուաճումներու, իր կողմէ, ի նպաստ Թաշճեանի եղած այդ յայտարարութիւնը կը նշանակէ թէ այս վերջինը դերասանց Գօրքատօ մը եղած է :

Այդ, հարց կուտանք մեր Թանկագին Վահրամին թէ թատերական արուեստի ո՞ր դպրոցը պիտի կրնար Թաշճեանին արժեցնել այդքան դերազանց մեկնարկում մը, եթէ անոր հոգիին խորը չըոչ – կլտար արուեստի բնատուր եւ սրբազան հուրը :

Մեր այս համեստ ճշդումը թող իրրեւ քննադատութիւն չընդունի մեր սիրելի ու Թանկագին Վահրամ Փափազեանը, երբ օր մը առիթը ունենայ կարդալու սա քանի մը տողերը :

ԱՐՏԱՇԷՍ ԳՄԲԻԹԵԱՆ

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

—o—

ՊԵՏԱԿԱՆ ԳՐԱԴԱՐԱՆԸ

Հայ մշակոյթի կարեւոր օճախներէն է Երեւանի պետական գրադարանը :

Սկզբնական շրջանին գրադարանը իբրեւ պետական մատենադիտութեան օրկանին՝ « Գրքի տարեգիրք»ին հրատարակութիւնը : Ցետագային ընդլայնեց իր աշխատանքներուն ծաւալը եւ բնագաւառը : Այսպէս, գրադարանը կը կազմէ եւ կը հրատարակէ Հայաստանի մամուլին վիճակագրութիւնը, կը ցուցակագրէ եւ կը դասաւորէ պանպան գրադարաններու գիրքերը, լոյս կ'ընծայէ կարեւոր աշխատութիւններ, յօդուածներ, երաժշտական գրականութեան, կերպարուեստի եւ քննադատութեան վերաբերեալ տարեգիրքեր եւայլն :

Անցեալ տարի լոյս տեսան ութ միլիոն տպագրանակով 1300 գիրք, 87 ամսագիր եւ 68 թերթ : Նիւթերու եւ գիրքերու ընտրութիւնը դիւրացնելու համար, գրադարանը ինք կ'ուսումնասիրէ եւ կը մը – չակէ գիրքերուն նիւթերուն ամփոփումը՝ մատչելի դարձնելով ընթերցող հասարակութեան :

Մատենադիտական աշխատանքը կարեւոր տեղ կը գրաւէ գրադարանի գործունէութեան մէջ: Աւրդարեւ, տարեգիրքը – րը, որոնք լոյս կը տեսնեն այս հաստատութեան կողմէ, առաջ նիւթ կը պարունակեն մասնագէտներուն եւ հասարակ ընթերցողներուն համար, քանի որ այդ հատորներուն մէջ, առանց բացառութեան, մատնանշուած են Հայաստանի մէջ տարուան ընթացքին լոյս տեսած բոլոր գիրքերն ու գրքոյկները :

Այս հատորները կը կրեն «Գրքի տարեգիր» անունը եւ, լոյս կը տեսնեն 1925էն ի վեր: 1963էն սկսեալ տարեգիրքին կողքին կը հրատարակուին նաեւ լրացուցիչ պրակներ (տարին երկու անգամ) :

« Գրքի տարեգիր»ի մէջ տեղ կը գտնեն նաեւ լոյս տեսած երաժշտական գործերը եւ կերպարուեստի նիւթերը՝ երգահաններու եւ նկարիչներու անուն – ներով :

« Ժուռնալային յօդուածների տարեգիր»ը, որ կը հրատարակուի 1937էն ի վեր (սկիզբները անկանոն, յետագային կանոնաւոր կերպով), լոյս կը տեսնէ տարին չորս անգամ : Կը նկարագրէ Հայաստանի մէջ հրատարակուող հայերէն եւ ռուսերէն ամսաթերթերուն, տեղեկագիրներուն եւ թուղթակիցներուն բովանդակութիւնը, սեղմ գիծերով :

« Լրագրային յօդուածների տարեգիր»ը լոյս կը տեսնէ 1949էն ի վեր, տարին 12 թիւ: 31 հիմնական գլուխներու եւ ենթագլուխներու մէջ կը ներկայացուին թերթերու մէջ լոյս տեսած յօդուածները, գրական – գեղարուեստական ստեղծագործութիւնները եւ վաւերագիրները :

Ընթացիկ աշխատանքներէ զատ , գրադարանը լոյս կ'ընծայէ նաեւ արժէքաւոր աշխատութիւններ : Թուենք քանի մը հատոր. « Հայ պարբերական մամուլի բիբլիոգրաֆիան» երեք հատորով , որ կ'ընդգրկէ հայ պարբերական մամուլը 1794էն մինչեւ 1956: Այս աշխատութիւնը, զոր պատրաստած է ողբացեալ մատենագէտ Յովհ. Պետրոսեան, եզակի գործ մըն է, որ պատիւ կը բերէ հայ մտքին: « Հայկական Սովետական Սոցիալիստական Ռեսպուբլիկա» (մատենադիտական ծանօթութիւններով) առաջին հատորը կը ներկայացնէ Հայաստանի բնապատմական պայմաններուն, աշխարհագրութեան, երկրաբանութեան, ջրագիտական վերաբերեալ բազմաթիւ արժէքաւոր գիրքեր եւ յօդուածներ: Կարեւոր աշխատութիւն մըն է նաեւ հայ գեղարուեստական գրականութեան եւ գրականագիտական վերաբերեալ մատենադիտական հատորը , որ կ'ընդգրկէ ե. դարէն մինչեւ 1949ի ժամանակաշրջանը: Այս աշխատութեան մէջ ներկայացուած են 250 հայ հեղինակներու գրութիւններ եւ 16 հատոր աւելի քննադատական , գրախօսական եւ բանասիրական յօդուածներ :

Երեւանի պետական գրադարանին մէջ կը կեդրոնացուին Հայաստանի մէջ բոլոր լեզուներով լոյս տեսնող գիրքերէն , պարբերականներէն եւ տպագիր միւս նիւթերէն մէկական օրինակներ: Այս ձեւով գրադարանը ունի հին ու նոր գիրքերու եւ պարբերականներու ամբողջական հաւաքածոներ :

Ռ. Ռ.

ԿԱՐԴԱՑԵՔ ՏԱՐԱԾԵՑԵՔ «ՑԱՌԱՋ»Ը

«ՑԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (93)

ԷԿԵՐԻ ** ** ԱՍՏՂԵՐԸ

— Էհ, Գրիգոր, — կը ժպտէր բարեկամաբար, — դուն հեռուներս չե՞ս գար: Գրիգոր արհամարհանքով նայեցաւ անոր :

— Ինծի հետ դու – ով մի խօսիր : Ձաղարներու եղբայր չեմ :

Նիկահեր երիտասարդը ցնցուեցաւ . բայց քանի որ Մեքչէլիի սուր նայուածքն ալ անդրադարձաւ՝ ուզը քաշեց :

Մերունի Զեձէլին ալ հոն կեցած էր իշխաններու եւեթ ձիու վրայ :

Գրիգոր ձեռքը անոր թամբին եղերքին վրայ դրաւ .

— Հայրիկ :

— Բարի տեսանք, տղաս :

— Հրամանդ ալ կը մեկնի՞ք :

— Մինչեւ Հաթվան միայն :

— Եւ՞ն ալ :

— Թագուհին դինքը հեռը կը տանի : Այսօր ճաշի մերիններուն պիտ, կինա քիչ մը մխիթարէ :

— Ինչո՞ւ կը թողուք Եւան :

— Վերակօչի յորդորեց որ թողունք . դալ տարի պիտի վերադառնանք հազարաւոր բազմութեամբ ...:

Ալ չխօսեցաւ: Թիկնապահները երեւցան, նշան թէ թագուհին կուգար :

Ու իսկապէս եկաւ. սուրի հաղուստով: Իր նաժիշտներուն հետ էր նաեւ Եւան :

Եւան ընկոյզի գոյնով ճամբորդութեան վեղարաւոր մեռաքսէ թեթեւ վերարկու մը հագած էր ,բայց վեղարը դեռ չէր քաշած : Շուրջը նայեցաւ, կարծես մէկը կը փնտռէր :

Գրիգոր իշխաններու մէջէն անցաւ ու քովը գնաց :

— Եւա ...

— Դուն մեզի հետ չե՞ս գար :

— Կուզայի , բայց տէրս դեռ չվերադարձաւ :

— Մեզմէ վե՞րջ պիտի գաք :

— Ձեմ գիտեր :

— Եթէ գալու չըլլաք ե՞րբ պիտի տեսնեմ քեզ :

— Ձեմ գիտեր :

Ու պատանիին աչքերը լեցուեցան :

Թագուհին արդէն նստած էր ընդարձակ, կաչեպատ, դոց կառքին մէջ. մահուն ալ հոն էր իր դայեակին հետ մէկտեղ, որուն ափին վրայ ծաւալող դեղին ցիներու մէջէն :

Խոտը մինչեւ ձիուն ծունկերը կը հասնէր, որուն տակէն ջուրը գրեթէ կը կոսուէր : Ձին ծռեցաւ ջուր խմելու. սակայն չխմեց : Երբ գլուխը բարձրացուց՝ քիթէն բերնէն ջուրը կը թափէր. փչեց ու գլուխը ցնցեց .

— Ի՞նչ ունի այս ձին ,– մրմռաց կըտրիճը, — ինչո՞ւ չես խմեր , սատակ :

Ձին նորէն ծռեցաւ, բայց նորէն գուրս փչեց ջուրը քիթէն բերնէն :

Տասնուեթի չափ զանազան տարազներով ուրիշ հունդարացի գինուորներ, գաշտը կտրելով , կը մօտենային դէպի այնտեղ. անոնց մէջ կար երկայն չոր մարդ մըն ալ, որ գլխարկին վրայ արծուի փետուր մը կը կրէր , վերարկուի տեղ կեռասի գոյնով բուրդէ լօդիկ մը կը ծածկէր ուսը :

— Տիար գնդապետ , — ըսաւ գինուորը դէպի ետ դառնալով՝ որ ջուրին մէջ կեցող ձիուն վրայ նստած էր, — այս ջուրը վատառողջ ըլլալու է. ձիս չուզեր խմել :

Աւրծուի փետուրով մարդը ջուր մտցուց իր ձին ու սկսաւ դիտել :

— Ջուրը արիւնոտ է, — ըսաւ զարմացած :

ԿԵԶԱ ԿԱՐՏՈՆԻ

(Շար.)

Տէր եւ Տիկին Լեւոն Օհաննէսեան եւ զաւակները՝ Ժան – Ժակ եւ Արա, Նա – դար Օհաննէսեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Միհրան Օհաննէսեան եւ զաւակ – ները, Տէր եւ Տիկին Անդրանիկ Օհան – նէսեան, Տիկին Էլմաս Թորոսեան եւ զա – ւակները, Օր· Սաթենիկ Միլէյմեան եւ Արթիւր Միլէյմեան, Տէր եւ Տիկին Աւե – տիս Օհաննէսեան, Պ· Գրիգոր Բապուկ – ճեան, ինչպէս նաեւ ընտանեկան բոլոր պարագաները յաւուղ կը ծանուցանեն ի – բենց մօր, մեծ մօր, քրոջ, մօրաքրոջ եւ ազգականին՝

ԱՑՐԻ ՏԻԿ· ՍՐԲՈՒՀԻ ՕՀԱՆՆԷՍԵԱՆԻ

մահը, որ տեղի ունեցաւ Նոյեմբեր 22 – ին, 77 տարեկանին։

Յուղարկաւորութիւնը տեղի կ'ունենայ այս Հինգշաբթի, ժամը 3·30ին, կրեմլէն Պիսէթրի հիւանդանոցի մատեան մէջ, ուրկէ մարմինը պիտի ամփոփուի Կրեմ – լէն Պիսէթրի ղերեզմանատան ընտանեկան դամբարանին մէջ։

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Որբերու Օգն· Մխիթարեան Միութիւնը շնորհակա – լութեամբ առացած է Տիկին Գառնիկ Գէ – որգեանէ յիսուն ֆրանք, փոխան ծաղկե – պսակի Պ· Գարուն Ղաթանասեանի կրա – կըծալի մահուան առթիւ։

ՊԱՏԱՐԱԳ ՇԱԽԻԼԻ ՄԷՋ

Այս կիրակի, պատարագ կը մատուցուի Շաւիլի եկեղեցւոյ մէջ, սովորական ժա – մուն։

ՆՈՒԻՐԱՏՈՒԹԵԱՆՑ ՅԱՆԿ

Կիրակի, Նոյեմբեր 15ի վիէնի մէջ, ինջոյք – հաւաքոյթի ընթացքին դոր կազմակերպած էր տեղւոյն կապ· Խաչի մասնաճիւղը ի պատիւ ընկ· Հուրի Իփէկ – եանի, ներկաները հետեւեալ նուիրա – տուութիւնը ըրին ի նպաստ կապ· Խաչի Օգափ· կայանին, որու Շէնքին տասնամ – եակն է։ Ընկերներ՝ Գրիգոր Ամէմեան՝ վիէնի Նոր Սերունդի կողմէ յիսուն ֆր·, Սարգիս Առաքելեան (Տէսինէն) քսան, Յովհ· Թօփալեան, Մուշեղ Մուրատեան, Մարտիրոս Անտոնեան, Կարապետ Սա – պունճեան, Մ· Ռստիկեան քսանական, Գ· Սուքիասեան 15, Յակոբ Քէչէճեան (Վալանսէն), Աստուր Մազաքեան, Ար – շակ Ջամալեան, ընկերուհի Այտնեան, Տիկին Թորոսեան, պարոն Խօքսիւզեան տասնական ֆրանք, ընկ· Ուզունեան, ըն – կերուհի Արանեան, ընկերները Վազգէն Մուրատեան, Յակոբ Պասմաճեան, Բար – սեղ Բարսեղեան, Մարտիրոս Պասմա – ճեան, Դաւիթ Երամեան, Յարութիւն Պասմաճեան, ընկերուհի Վ· Ռստիկեան, Վիէնի Նոր Սերունդ, Հայաստանի նախ – կին ռազմիկները, ընկերուհի Մ· Կարա – պետեան (Տէսինէն), Թօփալեան, Պ· Պ· Աբիսողոմ Թորոսեան, Տոլմաճեան, Ե – ղիչէ Զօրբեկեան տասնական ֆրանք, ընկ· Կարապետ Սապունճեան հինգ, ընկ· Ձիհանչահեան հինգ ֆրանք։

Ընդհ· գումար 415 ֆրանք։

Պ· Եղիչէ Զօրբեկեան այս յաջող հա – ւաքոյթի եւ նոր վարչութեան կազմու – թեան առիթով տասը ֆրանք կը նուիրէ նաեւ Կ· Խաչի Վիէնի մասնաճիւղին։

ԼԻՈՆ ԼԻՈՆ

ՓԱՌԱՏՕՆ

Հ· Յ· Դ· Նոր Սերունդի հիմնադրու – թեան 19րդ տարեդարձին առթիւ։

Կազմակերպութեամբ Հ· Յ· Դ· Նոր Սերունդի Լիոնի «Սիամանթօ» խումբի։

Այս Շաբաթ երեկոյ, 6րդ թաղապե – տարանի չքեղ սրահին մէջ, 58 Րիւ տը Սէզ, ժամը 20·30ին։

Հանդէսին բացումը պիտի կատարուի Հ· Յ· Դ· «Նոր Սերունդի» երգչախում – բի կողմէ, ղեկավարութեամբ երգչուհի Անժէլ Կարապետեանի։

Գեղջկական եւ ժողովրդական բառա – ձայն երգեր։

Լիոնի Հ· Յ· Դ· «Նոր Սերունդ»ի պա – րախումբը պիտի պարէ հայկական, վր – րացական եւ հունգարական պարեր, ազ – գային տարազներով։

Պիտի ներկայացուի նաեւ
«ԳԱԻԱՌ ՄԸ ԹԷՑ ...»
Մխիթարեան զուարճալի

Մուտք 3 ֆրանք

Հ.Մ.Ը.Մ.—ԱՐՇԻԼ-ՄԱՐՋԱԿԱՆ ՏԱՐԵԿԱՆ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

Շաբաթ Նոյեմբեր 28, ժամը 21էն մինչեւ լոյս

ԱԼՀԱՄՊՐԱՑԻ ՄԷՋ

Նուագախումբ

CLAUDE BESSET ET JO VALLON

Կը մասնակցի Հ· Յ· Դ· Նոր Սե – րունդի պարախումբը։

Սեղանները ապահովել հետեւեալ հասցէներէն ։—

Րաֆֆի Նազարեան 20 – 71 – 10
Գէորգեան 62 – 68 – 15
Կարիպեան 60 – 89 – 80
Աւետեան 62 – 81 – 15

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊ· ԽԱՉԻ Փարիզի մասնաճիւղի ընդհ· ժողովը այս Շաբաթ, ժամը 4ին, Մշակոյթի Տան մէջ։ Կը հրաւիրուին բոլոր անդամուհիները։

ՀԱՑ ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉԻ

Տարեկան ցերեկոյթ–պարահանդէսը *Փետրուար 7ին, Ամպասատէօրի սրա – հին մէջ։*

ՀԱՑ ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉԻ ՕՐԸ

Մայիս 16ին
Սորպօնի մեծ Ամփիթատրոնին մէջ

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

Գաղանճեանց Սուրէն ծնած Սալմաստ (Պարսկաստան) կը կարծուի ըլլալ Մէք – սիքօ, ճանչցողներէն կը խնդրուի տեղե – կացնել Պ· Տէրթէրեանի,

Cité Corsy B. 11 — Aix-en-Provence
(B. du Rh.)

Արտասահմանի թերթերէն ալ կը խնդ – րուի արտատպել։

ՏՕՆԱԿԱՆ ՕՐԵՐԸ ԿԸ ՄՕՏԵՆԱՆ

ՆԱՃԱՐԵԱՆ

ՆՊԱՐԵՂԷՆԻ ՄԵԾ ՎԱՃԱՌԱՏՈՒՆԸ

Կը հաղորդէ իր հին եւ նոր յաճա – խորդներուն խանութին վերաբա – ցումը բոլորովին նորոգուած։

— * —

ՀՈՆ ԿԸ ԳՏՆԷՔ ԻՆՁ ՈՐ ՁԵՐ ՄՏՔԻՆ ԿՆԱՅՑՆԻ։

Ընտիր ապուխտ, կարուած յատուկ մեքենայով։

Ամէն տեսակ նպարեղէն եւ համեմ, արեւելեան աղանդերներ, Հալէպի պիստակ, կաղինի, նուշի միջուկ, ֆաֆահիւէք, ղղումի կուտ թարմ, Մալաթիայի խաղողէ պատրաստը – ւած պէքմէզ եւ թահին։

Բոլոր խմիչքները զորս կը վաճա – քիք, Շամբանելէն օղի եւ բոլոր ա – խորժաբեր խմիչքները (ափերի – թիփ)։

ԾՐԱՐՆԵՐՈՒ ԱՌԱՔՈՒՄ
ՖՐԱՆՍԱ ԵՒ ԱՐՏԱՍԱՀՄԱՆ

Մաքուր եւ արագ սպասարկութիւն Ամէն օր նոր ապրանքներ։

—*—

ՆԱՃԱՐԵԱՆ Maison NAJA

SPÉCIALITÉS FRANCO - ORIENTALES

Alimentation — Confiserie
Conserves — Fruits secs
Légumes secs — Epices

12, RUE DE l'ARC
MARSEILLE (1e)
Téléph. : 20-87-69

ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐԸ

ԿՐԸՆՈՊԼԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Հ· Յ· Դ· «Եօթ – նեղբայրեան» ենթակոմիտէի, մասնակ – ցութեամբ Նոր Սերունդի վարուժան խումբի եւ Կապոյտ Խաչի։

Կիրակի 29 Նոյեմբեր, կէսօրէն վերջ, ժամը 3ին Րիւ Ժէի սրահին մէջ։

Կը նախագահէ Ընկ· ՏԻԳՐԱՆ ՍԱՆՃԵԱՆ
Կը խօսի Ընկ· ՆՇԱՆ ՊԵՏՐՈՍԵԱՆ

Գեղարուեստական բաժին Նոր Սերըն – դականներուն եւ կարող ուժերու կողմէ։

Մուտքը ազատ է։

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ՏՕՆԱԾԱՌ

ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

Տօնածառի աւանդական մեծ հանդէսը, կիրակի՝ Դեկտեմբեր 20, ժամը 4ին, Վարժարանի թատերասրահին մէջ։

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Հ. Բ. Ը. ՄԻՈՒԹԵԱՆ ՏԱՐԵԿԱՆ ՄԵԾ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

Հայ Բարեգործական Ընդհանուր Մի – ութեան Փարիզի մասնաճիւղի տարեկան մեծ պարահանդէսը այս տարի եւս տեղի կ'ունենայ ԺՈՐԺ Ե·ի մեծ սրահներուն մէջ, Փետրուար 21ին, կիրակի, մաս – նակցութեամբ Տիկնանց Ձանձնախումբի եւ Երիտասարդաց Ակումբին։

Կը խնդրուի նկատի ունենալ։

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

Հ. Յ. Դ.

ՓԱՐԻԶ.— Հ· Յ· Դ· «Փոթորիկ» խումբին ժողովը տեղի պիտի ունենայ այս Շաբաթ (25 Նոյեմբեր), ժամը 21ին, Մշակոյթի Տան մէջ։ Կարե – ւոր օրակարգ։ Կը հրաւիրուին բոլոր մարմիններու ընկերներն ու ընկերուհի – ները, ինչպէս նաեւ բոլոր Նոր Սերն – դականները։

ՓԱՐԻԶ.— Հ· Յ· Դ· «Քրիստափոր» խումբի ընկերական ժողովը այս Ուր – բաթ, ժամը 20·30ին, Մշակոյթի Տան մէջ։ Կարեւոր օրակարգ։ Բոլոր ընկեր – ներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է։

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Սէն Ժեռոմի Հ· Յ· Դ· Հայաստան Ենթակոմիտէն ընկերական ընդհ· ժողովի կը հրաւիրէ այս Շաբաթ, ժամը 21ին, նախապէս որոշուած հաւա – քավայրը։ Խիստ կարեւոր օրակարգ։ Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը ան – պողպական է։ Բացակաները նկատի պիտի առնուին։

ԺՈՂՈՎՈՒՐԴՆԵՐԸ Կ'ԵՐԳԵՆ

Սորպոնի մեծ Ամփիթատրոնին մէջ կի – րակի 14 Մարտին, հովանաւորութեամբ Փարիզի Համալսարանի տեսուչ ԺԱՆ ՌՈՇԻ։

ՓԱՐԻԶԻ ՀԱՅ ԱՒԵՏԱՐԱՆԱԿԱՆ ԵԿԵՂԵՑԻ

ԿԻՐԱԿՆՕՐԵԱՅ ՊԱՇՏԱՄՈՒՆՔ՝
ԺԱՄԸ 10,45ԻՆ

Այս կիրակի կը խօսի՝
ՊԱՏ· ՌՈՒԲԷՆ ԳԱՅԵԱՅԵԱՆ
8 BIS, RUE DES TERNES
PARIS (17e)
Métros : Porte Maillot ou Champerret

ՓԱՐԻԶԱՀԱՅ ՏԻԿՆԱՆՑ ՄԻՈՒԹԵԱՆ

(ՈՐԲԵՐՈՒ ՕԳՆՈՒԹԵԱՆ ՄԱՐՄԻՆ)

ՏԱՐԵԿԱՆ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

Կիրակի 29 Նոյեմբեր ժամը 17էն կէս գիշեր

DANS LES SALONS DU GRAND - HOTEL
12, Bd. des Capucines

ORCHESTRE ATTRACTIONS

Մուտք 10 ֆրանք *Բառդով ներկայացող ուսանողներուն կէս գին*

Ապահովել սեղանները WAG. 38-54

— ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ —

1965-Ի ԳՈՅԱՄԱՐՏ ՕՐԱՑՈՅՑԸ

Հատընտիր նկարներով եւ ճոխ բովանդակութեամբ, գունաւոր կողք։ Փարիզի համար դիմել Հ· Յ· Դ· Նոր Սերունդի վարչութեան, 17 Րիւ Պլէօ եւ Հրանտ – Սամուէլի գրատունը։

Մարսէյլ Ահարոնեան Ակումբ, 26, Րիւ տէ Քօնվալէսան եւ Ֆօթօ Ռէֆլ Ընկ· Քէօսէեանի, 2 Րիւ Պէրնար Տիւ Պուա։

Հատը 6 ֆրանք

ՅԱՌԱՋ

ԿԱՐԴԱՑԷ՛Ք, ՆՈՒԻՐԵՑԷ՛Ք ԱՅՍ ԳԻՐՔԵՐԸ

Շ· ՄԻՍԱՔԵԱՆ	Օրեր եւ ժամեր	20 ֆր·
Ժ· ՄԻՍԱՔԵԱՆ	Բուռ մը Տոմս	15 ֆր·
ՇԱՀԱՆ ՇԱՀՆՈՒՐ	Նահանջը առանց երգի Յարալէզներու Դաւանաւնութիւնը	7 ֆր· 7ֆր·
Մ· ԻՇԽԱՆ	Ոսկի Աշուն (*բանաստեղծ·*)	10 ֆր·
ՎԱՀԷ ՔԱԶԱ	կարթը	5 ֆր·

ԱՌԱՔՈՒՄԻ ԾԱԽՔԸ ԳՆՈՐԴԻՆ ՎՐԱՑ

ՅԱՌԱՋ

ՀԱՐԱՁ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925 — Tél. : PROvence 86-60
R. C. Seine 57 A 2731 — C.C.P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝	Տար· 60 Ֆ·	Վեցամսեայ՝	35 Ֆ·
Արտասահման՝	Տար· 80 Ֆր·	Հատը	0·30 Ֆ·

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ 26
ՆՈՅԵՄԲԵՐ
JEUDI
26 NOVEMBRE
1964

LE NUMÉRO : 0,30 FR.

40ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 10170 — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — 40e ANNÉE — N° 10.170

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՏԱԳՆԱՊԸ ԿԸ ՇԱՐՈՒՆԱԿՈՒԻ

Քաղաքակիրթ երկիրներու եւ ժողովրդական վարչաձեւի մէջ տարբերան սկզբունք մըն է, որ բանակը հեռու պէտք է մնայ քաղաքականութենէ : Այս վերջինը կը պատկանի ղործադիր եւ օրէնսդիր իշխանութենէն : Բանակը ենթակայ է կառավարութեան :

Այս ընդհանուր օրէնքէն բացառութիւն կը կազմէ Թուրքիա, որ աւելի քան քսան տարիէ ի վեր Հանրապետութիւնը ղարձած՝ իբրեւ թէ կը կառավարուի ժողովրդավարական սկզբունքներով :

Հանրապետութենէն առաջ, ռճրապործ Իթթիհատի օրով բանակին էր երկրին ի – րական տէրն ու տիրականը : 1908 Յուլիս 10/23ին Մակեդոնիոյ Օսմանեան բանակի երիտասարդ սպաներն էին, որ Սուլթան Ապտիւլհամիտին պարտադրեցին Սահմանադրութիւնը :

Մահմուտ Շեվքէթ փաշայի չարժուն բանակն էր, որ 1909 Մարտ 31ի Պոլսոյ մէջ յեղաշրջական ապստամբութիւնը ղսպեց եւ դահընկեց ըրաւ կարմիր սուլթանը :

Իթթիհատի բռնապետական վարչաձեւ – ի դրեթէ ամբողջ տեւողութեան երկիրը կառավարուեցաւ « պաշարման վիճակ»ի դրութեամբ, զինուորական «մուհաֆըզ»ներու երկաթեայ բռունցքով, որ ամէնէն աւելի պղտի էր մայրաքաղաք Պոլսոյ մէջ :

« Ժողովրդավար » Թուրքիա չկրցաւ երբեք ձերբազատուիլ բանակի եւ զին – ուորականներու տիրապետութենէն : Էնվէրներու, Ճէմալներու եւ Մահմուտ Շեվքէթներու աւանդութիւնը չարու – նակուեցաւ Մուսթաֆա Քեմալով եւ իս – կէ Ինէօնիւով, հասնելու համար մին – չեւ կիւրսէլ եւ Սունայ :

Կարծուածէն աւելի ծանր է ներքին տպնապը , որ վերջին չարաթներու ըն – թացքին տակնուվրայ ըրաւ Անգարայի պետական եւ խորհրդարանական շրջա – նակները, որոնք ծանր ազդարարութիւն մը ստացան բանակէն :

Ընդհանուր սպայակոյտի նախապահ Զօր· Ճէվտէթ Սունայ իր ծանօթ վերջ – նագիրը ուղղած է ո՛չ միայն Ազգային ժողովի նախագահ Սերմէնի, այլ նաեւ Հանրապետութեան նախագահ Զօր· Ճէ – ժել կիւրսէլի եւ վարչապետ Իսմէթ Ի – նէօնիւի :

Ինչպէս գրեցինք , Նոյեմբեր 22ին կը ղրանար պահանջամբ վերջնագրին , խմբագրուած բուռն ոճով Ատալէթի պատկանող երեսփոխաններու յայտարա – րութեանց եւ թերթերու հրատարակու – թեանց դէմ :

Սունայ կը սպառնար « դիմեալ ընդհա – նուր»ով վերջ տալ «կարգ մը տեղէթա – կան երեսփոխաններու եւ ծերակուտա – կաններու կողմէ մասնաւոր հաւաքոյթ – ներու եւ համաժողովներու մէջ բանակին արժանապատուութիւնն ու պատիւը վի – րաւորող խօսքերուն » :

Վերջնագիրը ստանալով , երեք ժամ տեւող բացառիկ դռնփակ նիստ ունե – ցած են Ազգ· ժողովի եւ Ծերակոյտի նախագահները, Ազգ· պաշտպանութեան, ներքին եւ դատական գործակալները , Շտաբի կուսակցապետ եւ վարչապետ Ի – նէօնիւ, Ատալէթի, Միլլէթի եւ Ենի Թիւրքիայի կուսակցապետները :

Զօր· Սունայ եւ ընկերները Անգարա – յէն հեռացած են քանի մը օր եւ վերա – դարձած Նոյեմբեր 22ին՝ պատասխան տալնալու համար : Նոյն օրը Հանրապե – տութեան նախագահը ժողովի հրաւիրած էր կուսակցապետները եւ ամբողջ հինգ ժամուան վիճաբանութիւններէ ետք յա – յտած էր ընդունիլ տալ վեց կէտերէ բաղկացեալ բանաձեւ մը, որով որոշուած

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՔՈՆԿՈՅԻ ՋԱՐԴԸ

ՊԵԼԺԵՐԸ ՓՐԿԵՑԻՆ

ՊԱՏԱՆԴՆԵՐՈՒ ՄՆԱՑԵԱԼԸ

Ըմբոստներու «բերդը» դարձած Սթան – լէվիլ քաղաքը վերջապէս ինկաւ օրինա – ւոր իշխանութեանց ձեռքը եւ կարգը վե – րահաստատուեցաւ : Տեղական ձայնաս – փիւռը յայտարարած էր .— « Ամերիկ – եան օդանաւերը հոս են : Քսան հատ կայ, սրեցէք ձեր զանակներն ու սուրե – րը, պիտի ջարդենք բոլոր ճերմակները» : Քսան վայրկեան ետք, ձայնասփիւռը կ'ընդհատէր իր հաղորդումները :

Ձիշդ առաւօտեան ժամը 6ին, 320 պել – ժիական վայրաչիններու դունդեր նետ – ուած էին քաղաքին վրայ ամերիկեան օ – դային բանակի փոխադրական օդանաւե – րով : Մնացեալն ալ իջած էր քաղաքին օդակայանը : Երբ պելժ վայրաչինները քաղաքին վրայ կ'իջնէին, վարձկաններու առաջին դունդ մը քաղաքին դուռները կը հասնէր :

Նախապէս սակայն ահաւոր ջարդ մը տեղի ունեցած էր : Ըմբոստները որոշած էին ջարդել պատանդները եւ 250 հոգի հաւաքած էին Փաթրիս – Լումումպա հրապարակին վրայ : Ասոնց պետերէն մէկը՝ Գնդ· Օֆէա փորձած էր միջամտել եւ արդելք հանդիսանալ ոճիրին, բայց տեղն ու տեղը կը սպաննուէր իր իսկ մարդոցմէն մէկուն կողմէ, առանց կա – րենալ վերջացնելու իր ճառը :

Ըմբոստները այն առեն կը սկսէին հր – բացանի բռնել ճերմակներու խումբը ա – ռանց խնայելու կիներուն կամ երախա – ներուն : Մօտ երեսուն մեռեալ կայ, ըստ Ուոշինկթընի Արտաքին նախարարութեան հաստատած լուրին : Ասոնց մէջ՝ երկու Ամերիկացի բողոքական միսիոներ .— Տոքթ· Քարլսըն եւ Օր· Ֆիլիս Եւայլն : Վայրկեան մը ետք, պելժ վայրաչինն – րու դունդ մը կը հասնէր եւ կը սկսէր կրակ բանալ ըմբոստներուն վրայ որոնք խոյս կուտային : Անկէ ի վեր 700 երո – պացի դաղթականներ Լէոփոլտվիլի օդա – կայանը հասած են չնորհիւ օդանաւային կամուրջի մը : Ուրիշներ պրիսէլ պիտի անցնին : Ահաւոր պատկեր մը կը ներ – կայացնեն այս դաղթականները՝ արիւն – լուայ, վիճակի մէջ, կը պատմեն իրենց տեսածը, տարատափած վիճակի մէջ : Իրենց պատմածէն կ'երեւի որ Ֆրանսացիները, Ցոյները, Փորթուկալցիները «առանձնա – չնորհեալ պայմաններ» վայելած են : « Ապստամբներու » կարդին կայ Սթանլէ – վիլի Ֆրանսացի հիւպատոսը, վաթսուն

է այսուհետեւ դրաւոր թէ բանաւոր ձե – ւով վէճի առարկայ չդարձնել « ազգային արժէքներ»ը ,— այսինքն Սահմանա – դրութիւնը եւ Մայիս 27ի յեղափոխու – թիւնը , բանակը նկատել պահակ ազդա – յին ներքին կարգի պահպանութեան, ինչպէս նաեւ ժողովրդավարութե ան , եւայլն :

Վերջնագիրը կը պահանջէր դատի են – թարկել Ատալէթական տասնհինգ երես – փոխաններ եւ ծերակուտականներ , ո – րոնք անարգած էին բանակը : Այժմ խորհրդարանը պիտի որոշէ անոնց ան – ձեռնմխելիութեան ջնջումը :

Պիտի ենթարկուի՞ բանակի ճնշումին թէ պիտի պահէ իր անկախութիւնը :

Սպասե՛նք եւ տեսնենք :

Տաղնապը չէ վերջացած դեռ :

ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ

տարեկան մարդ մը, որ քանիցս սարսա – փելի ծեծ կերած է, քաշքշուած փողոցէ փողոց ոտքերէն : Ներկայիս հիւրն է Լէո – փոլտվիլի Ֆրանսացի դեսպանին : «Մարդասիրական նպատակով » ընթացքին Նէյրոնել Պրոտհաքինկ Քրմփէնիի մէկ թղթակիցը սպաննուած է ըմբոստներուն կողմէ :

Գաղթականներու պատմած տեսարան – ները հաւանաբար միայն հայ ժողովուր – դը հասկնայ : « Ըմբոստները կը մոր – թէին ամէն օր 250 Քոնկոցիներ : Գլուխ – ները կը կարէին , լիարդները կը նետէին ժողովուրդին որ կ'ուտէր : Կ'ըսուէր թէ ջարթուած ճերմակներու եւ սեւերու մորթով կաշի պիտի չինեն :

Ըստ Ուոշինկթընի Արտաքին նախարա – րութեան 1613 օտար կայ ըմբոստներու հոդմամասին վրայ : Այս թիւին վրայ՝ 1140 հոդի Սթանլէվիլ էին եւ 473 չրջա – կայքը : Ասոնց մէջ՝ 1288 ճերմակ (եւրո – պացի , ամերիկացի եւ քանատացի) , միւսները՝ Փաքիստանցի կամ հնդիկ են : Միւս կողմէ կ'ըսուի թէ Քոնկոյի Ազգ· բանակի զօրքը 134 պելժ ապատած է եւ տասը ամերիկացի, մտահոդութիւն կը տիրէ սակայն բազմաթիւ ճերմակներու մասին որոնք երկրին ներսերն են :

« Մարդասիրական նպատակով , պելժ կառավարութիւնը օդանաւեր դրկած է իր հպատակներու հեռացման համար : Երբ ազդային փրկութեան կառավարութիւնը իշխանութեան գլուխ անցած էր, ըմ – բոստութեան հարցը այն էր զոր պէտք էր անմիջապէս լուծել, տրուած ըլլալով ա – նոր ծանր բնոյթը : Մեծ ցաւերուն, մեծ դարմաններ պէտք է : Հանրային փրկու – թեան կառավարութիւնը անմիջապէս ոտքի կը դնէ մեծ ծրագիր մը ըմբոստու – թեան մաքրազործման համար » : Այս է այն պատդամը զոր վարչապետը տուած է ձայնասփիւռէն, Լէոփոլտվիլի մէկ :

Գալով Զոմպէի, Սթանլէվիլ պիտի եր – թար , բայց յետոյ կը տեղեկացուէր որ « յողնած» ըլլալով յետաձգուած է իր ճամբորդութիւնը :

× Այս դէպքերուն եւ անոնց հետե – ւանքներուն մասին հետեւեալ կարծիքնե – րը կան զանազան երկիրներու մէջ .—

ՈՒՈՇԻՆԿԹԸՆ .— « Սթանլէվիլի կա – ցութիւնը թոյլ չէր տար որ աւելի յետա – ձըզուի օտար պատանդներու փրկութեան դործողութիւնը » յայտարարած է Ճորճ Պոլ :

ՊՐԻՒՍԷԼ· — Խորհրդարանականները անչուշտ դէմ չեն արտայայտուիր պելժ օդաչուներու միջամտութեան : Մեծա – մասնութեան թէ ընդդիմութեան կու – սակցութեանց բանբերները առանց վե – րապահութեան հաւանութիւն տուած են որ վայրաչիններ դրկուին Սթանլէվիլ :

ԼՈՆՏՈՆ .— Զանազան կարծիքներ կան բրիտանական մայրաքաղաքին մէջ : Մը – տահոդ Սթանլէվիլի 80 բրիտանացի հր – պատակներուն մասին, Պահպանողական – ները կը մեղադրեն վարչապետ Ուիլսընի կառավարութիւնը իր կրաւորական դիր – քին համար :

ՄՈՍԿՈՒԱ .— Հոս արդէն, լեղու կը փոխուի : պելժիական միջամտութիւնը կը նկատուի «վերջին տարիներու դաղ – թատէրերու ամէնէն սեւ գործողութիւ – նը » :

ԱԼԺԻ .— Պէն Պելլայի համար ալ ջար – դէն փրկել՝ կիներ, երախաներ «կատա – կերդութեանց ամէնէն չարաչուքն է» :

× Մալիայ հանրապետութեան նախա – գահը՝ Ժիբրան յայտարարած է .— «Մինչ գօրավիդ կեցած եմ Զոմպէի : Խառնակու – թիւն չեմ սիրեր : Զոմպէն կայ խառնա – կութիւնը ընդելու համար : Դէմ եմ բո – լոր անոնց որոնք Զոմպէի վրայ կը յար – ձակին» :

× Գահիրէ կը պահանջէ որ անմիջա – կան խորհրդակցութիւններ ըլլան Ափրի – կէի արտաքին նախարարներու միջեւ :

ՋԻՒՆԱՄՐՐԻԿ ԹՈՒՐՔԻՈՅ ՄԷՋ

Պոլսոյ թերթերը կը գրեն Նոյեմբեր 21 թուականով .—

48 ժամէ ի վեր չարունակուող ցուրտի ալիքը պատեց ամբողջ երկիրը : Պալը – քէսիրի ու Իզմիրի մէջ ձիւնամրրիկէն 3 հոդի սառելով մեռան , Պուրսայի մէջ քսան բանուոր ձիւնէն պաշարուեցան : Սաստիկ ձիւնը երկաթուդային արկած – ներու ալ պատճառ դարձաւ : Պամմահա – նէէ Աֆիոն գացող բեռնատար . կառա – խումբը Պալմահմուր կայարանին չրջա – կայքը ձիւնամրրիկի պատճառաւ իրենց ճամբան չուարած չորս բանուոր կոխո – տեց : Մէկը իսկոյն մեռաւ , երեքն ալ ծանրապէս վիրաւորուեցան :

Երկու ժամ չանցած երկրորդ արկած մը պատահեցաւ : Բեռնատար կառախումբ մը Տումլուբնարի չրջակայքը ձիւնամրր – րիկի պատճառաւ ճամբէն ելլելով տապա – լեցաւ , ուր վաթսո չափօվան Քահրամանեան : Կառաչարին՝ պաշտօնեաները հրաչքով թեթեւ վէրքերով փրկուեցան :

Միւս կողմէ Պուրսուրէ Պոլիս գացող մէքենայացած կառախումբը Թընպըթ – փէի մէջ ձիւնը մխրճուեցաւ ու ճամ – բորդներուն հետ պաշարուեցաւ : Իսկոյն ազատարար խումբեր ղրկուեցան :

Զորսուհէս ժամուան աշխատանքէ յետոյ կարելի եղաւ փրկել կառախումբը :

ՊՈԼՍՈՅ ՄԷՋ

Երէկ հանդարտեցաւ փոթորիկը եւ ջերմութիւնը բարձրացաւ : Առտուան ժամը 5ին Քանթիլլիի առջեւ երեք մա – կոյկ ընկղմեցան փոթորիկին ազդեցու – թեամբ եւ չուրջ 500 – 600 իւղի տակառ ծով թափեցան : Ղալաթիոյ և Ունգարանի կամուրջները աւերին չբացուեցան : Առջի երեկոյ ժամը 18·35ին կամուրջէն եալովա մեկնած «Ֆէնէրպահչէ» նաւը ճամբորդները Մեծ Կղզի պարպելէ յետոյ ֆարթալ ապաստանեցաւ : Աւերւարձանի նաւի այլ սպասարկութիւններ կազդին : Անատոլուի այլազան չրջաններուն մէջ ե – րէկ ալ ձիւնեց ու ցուրտը դեռոյէ վար 20 աստիճանի հասաւ կարդ մը տեղեր :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՖՐԱՆՔՖԵՒԱԼԺԵՐԱԿԱՆ խօսակցու – թիւնները քարիւղի վերաբերեալ մեռած կէտի մը հասած են, կողմերը համաձայ – նութեան ոչ մէկ կէտ կը գտնեն :

ՎԱՐՇԱՒՈՒԱՑԻ մէջ վերսկսած են չին – ամերիկեան խօսակցութիւնները երկու ամսուան ընդհատումէ ետք :

ՑՈՒՆԱՍՏԱՆԻ ազ չրջանակներու հա – մար, Աթէնքի կառավարութիւնը չի կրը – նար նոյն առեն զօրավիդ կենալ Ատլան – տեան Ուխտին եւ Մակարիոս Արք·ի չէ – ղոքավարութեան :

« ՈՒԱՐՐՆ » յանձնախումբին առջեւ , որուն պաշտօնն է քննել նախագահ Քե – նըտիի սպանութեան բոլոր պարագանե – րը , ողբացեալին այրին՝ յայտարարած է որ հաւանաբար ապատած կ'ըլլար իր ա – մուսինը եթէ անոր ուղղութեամբ նայած ըլլար , երբ զէնքի առաջին հարուածը կը հասնէր Ճոն Քենըտիի : Նախագահ Ճոն – սըն յայտարարած է թէ յստակ կերպով լսած էր հարուածները որոնք սպաննած են Քենըտին , բայց ուշ անդրադարձած թէ ի՞նչ կ'անցնի կը դառնայ :

ՄԱՐՈՔԻ ներկայացուցչական ժողովը երեսունի դէմ եւ 54 ձեռնպահութեան , 68 ձայնով նախագահ վերընտրեց Ապ – ոէլքրիմ Ալթիկը :

ԱՄԵՐԻԿԵԱՆ «Նիւղուէք » չարաթա – թերթը իր առաջին էջը կրկին կը նուիրէ տը Կոլի եւ խմբագրական մըն ալ կը նը – ուիրէ «Կոլիզմը» խորագրով : Տը Կոլը կը նկատէ իբրեւ մէկը որ 50 առ հարիւր 19րդ դարուն կը պատկանի , 50 առ հա – րիւր ալ 21րդ դարուն :

ՆԱԽԱՏՕՆԱԿ ԱՊՐԻԼԵԱՆ ԵՂԵՌՆԻ
ՅԻՍՆԱՄԵԱԿԻ ՈԳԵԿՈՉՈՒՄՆԵՐՈՒՆ

Ա.

ԽՄԲ.— Հայր Յովհաննէս վրդ. Մը – սըրեան Նոյեմբեր 8ին տուաւ խիստ շա– հեկան դասախօսութիւն մը, Սէն Ժոզէֆ Համալսարանի Հայագիտական Ամբիոնին բացումը կատարելով : Այս առթիւ, ան իբրեւ նիւթ ընտրած էր «ԱՊՐԻԼԵԱՆ Ե – ՂԵՌՆԻ ՅԻՍՆԱՄԵԱԿԸ» : Ստորեւ ամ – բողջութեամբ կը հրատարակենք դասա – խօսութիւնը :

Յարգելի ունկնդիրներ,

Երկար տարիներէ ի վեր կը հաւաք – ուինք այս սրահին մէջ Համալսարանիս Հայագիտութեան ամբիոնին վերաբացու– մին առթիւ եւ սովորութիւն ունինք պատուական հասարակութեանդ հաղոր – դելու հայագիտութիւնը չօշափող կարե – ւոր լուրեր, պարզելու պատմական դէպ – ուած մը կամ խնդիր մը, եւ մանաւանդ յարդանք մատուցանելու, կենսագրական– մատենագիտական զեկուցումով, նախոր– դող տարեշրջանի ընթացքին վախճանած հայ մշակոյթին եւ բանասիրութեան ըս – պասարկու անձնաւորութիւններուն :

Այսօր պիտի չեղիմ տարիներու սովո – րութենէս, վասնզի մեր աղին համար ա– մէն կերպով բացառիկ տարեշրջանի մը նախօրեակին է որ կը թեւակոխենք : Թուած նիւթերս կը յապաւեմ ուրիշ հա– ւաքոյթներու : Այսօր իւրայատուկ դա – սախօսութիւն մըն է որ պիտի կատարեմ, աւելի ճիշդը՝ մտածական մը (մեխիթա – րիոն) : Ներքին մտածումներս ու դա – յումներս ձեր առջեւ պիտի բանամ : Ձեր առջեւ պիտի արտայայտեմ բարձրաձայն այն խորհրդածութիւնները որ յաճախ դիս կը մտալկեն, մանաւանդ մերձենա – լէն ի վեր երկու անիծեալ 1915 տարուան յիսնամեայ տարեդարձին : Նոյն վիճա – կին մէջ դանուած էի ասկէ 25 տարի ա – ռաջ, երբ այդ տարաբախտ թուականին քսանհինգամեայ տարեդարձը կը մօտե – նար : Կրցած չափովս համապղային ոգե – կոչում մը սարքած էի 1938 թուականին, որուն յաջորդեց բուն քսանհինգամեակի սուգի հանդէսը, 1939 թուականի Ապրիլ 24ին, բացօթեայ, յոտնկայս, Ս. Գըլ – դոր Լուսաւորիչ Ճեմարանի ընդարձակ բակին մէջ, նախագահութեամբ Գերիզոր– Պետրոս ԺԵ. Ազաճանեան Կաթողիկոս – Պատրիարքի, եւ բացումը կատարուեցաւ, Հայ Կաթողիկէ Պատրիարքարանի պար – տէզին մէջ, Նահատակաց Կոթողին, ո – րուն իրականացումը ջերմ դուրդուրանքը վայելած էր Վսեմաշուք Հոգեւոր Տիրոջ :

Նոյն հոգեվիճակը, աւելի մտալկիչ, կ'ապրիմ հիմա, սրբելի հայ եղբայրներ եւ քոյրեր, այն եղեռնի յիսնամեակի նա– խօրեակին : Ներողամիտ եղէք խօսքերուս մէջ դրած անձնական չեշտին համար : Դատախօսութիւն մը չէ ըրածս, հապա մտածական մը : Թոյլ կուտամ ինծի բա – նալ ձեր առջեւ ներքին ապրումներս :

Ա) ԱՊՐՈՒՄՆԵՐՈՒՍ ԱՌԱՋԻՆ ՀԱՆԳՐՈՒԱՆԸ

Ցիսնամեակի նախօրեակին երկու կա – րեւոր խնդիր կը դրաւէ մեր ուշադրու – թիւնը, մեր պատմականութիւնը :

Առաջին խնդիրն է ծանիլ մեր անհամար նահատակներուն անմոռանալի յիշատա – կը : Զայն ծանիլ արժանավայել կերպով, ինչպէս մայր մը կ'ներթայ իր մխաօր զաւակին հողակոյտին քով, առաջին օ – րերու յուզումնալից վիճակին բնականոն մեղմացումէն ետք : Եւ որովհետեւ յիսուն տարիներ անցան այդ թուականէն ի վեր եւ թէ ամբողջ չափահաս հայ սերունդը իբր լսող միայն տեղեակ է անհատատալի այդ սրտաճմլիկ իրադարձութիւններուն կամ նոյն իսկ թերահաւատ անոնց մա – սին, մեր պարտականութիւնն է չափահաս եւ երիտասարդ սերունդը իրազեկ դար – ձընել, ճշդիւթ կերպով սոյն իրադար – ձութեանց : Մեր պարտականութիւնն է նաեւ դանոնք ծանօթացնել օտարներուն, մեծին ու պզտիկին, մանաւանդ «մեծա – մեծներուն» : Ըստ այնմ պիտի ծանուինք մեր նահատակներուն յիշատակը :

Այս երկրի նուիրական պարտականու – թիւնը վերապրող համայն հայ ազգին ճիտին պարտքն է, քանի որ համայն հայ ազգն է որ ողջակիզուեցաւ Քրիստոնէու – թեան եւ Հայրենասիրութեան խորանին վրայ : Այս պարտականութեան պիտի անդրադառնամ մտածականիս վերջաւո – րութեան, բայց ոչ ողեկոչուելիք ահռելի դէպքերուն : Նախաօրնակը անոնց օրը չէ : Զանոնք կը վերապահեմ ժամանա – կակից պատմութեան դասընթացքին, 1800 թուականէն մինչեւ մեր օրերը : Զայն Ամբիոնիս ներկայ տարեշրջանի յայտագիրին մէջ դետեղած եմ ի յար – դոնս Ապրիլեան Եղեռնի նահատակնե – րուն : Համեստ ճիտիս սոյն պարտքը պի– տի կատարեմ փաստաց տուեալներով ըստ կարողութեանս :

Երկրորդ խնդիրը որ կը դրաւէ մեր ու– շադրութիւնը, վերապրող Հայութեան հոգային դատն է :

Եթէ թշնամին չյաջողեցաւ իրականա – ցընել իր ամբողջական ծրագիրը, յա – ջողեցաւ այսուհանդերձ կենսական խնդ– րոյ մը մէջ : Պարզեմ միտքս : Թշնամին կ'ուզէր ամբողջովին բնաջնջել հայ ազ – գը, հայ ցեղը, զայն հեռապղծելով մին – չեւ մայրական արգանդներու մէջ, ցե– դասպանութիւն : Ան կ'ուզէր նաեւ հայ ցեղին փափուկ խլեակներուն մաքուր ա– րիւնով բարւոքել, աղնուացնել իր փտած բարբարոս ցեղը : Ան չյաջողեցաւ այս կրկնակ նպատակին մէջ : Հայ ցեղին մնա– ցորդացը վերապտաւ իր նախապրիլեան թուական արժէքը, նոյնիսկ աւելիով, քանի որ ներկայիս մօտաւորապէս կամ առնուազն չորսուկէս միլիոն Հայութիւն կայ աշխարհիս վրայ : Ուրեմն ձախողե– ցաւ ամբողջական ցեղասպանութեան ծր– րագիրը : Արդեօ՞ք յաջողեցաւ թշնամին իր ցեղը մաքրելու, աղնուացնելու ծրա– գիրին մէջ : Ոչ ալ անոր մէջ, ի հեճուկս հայ փափուկ սեռին եւ մատղաշ խլեակ – ներուն զոհաբերումին : Աւարը ապացոյց կը բաւէ յիշել հայ մամուլին կատարած անցողակի արտատպութիւնները Թրքա – կան մամուլէն : Պէտք չունիմ մանրա – մասնութեանց մէջ մանելու : Որեւիցէ առիթով կը պռոթիկայ անոր առհասարակ անփոփոխ բարքն ու վարքը :

Սակայն թշնամին դրեթէ յաջողեցաւ կենսական խնդրոյ մը մէջ ինչպէս ըսի : Ան արմատախիլ ըրաւ հայ ցեղը երե – սուն – քառասուն դարերէ ի վեր անոր պատկանող հողին մեծագոյն մասէն . հարիւր հազարաւորներուն մարմինները լեռներուն ձորերուն վրայ սփռեց յօշոտ – ուած անթաղ : Հայ ցեղը կորսնց իր մայ– րենի հողէն, իր հայրենի հողէն : Ա՛խ, մայրենի հող, հայրենի՛ հող, ա՛խ, հայ հող :

Հողը կենդանի էակին անուշիկն է, բայց մայրենի հողը անուշիկ հալալ կա– թըն է ցեղին : Մայրենի հողը կ'աղդէ իր ենթահողով, իր ջրերմանիներով, հոն թաղուած նախնեաց աճիւններով : Հայ հողը կ'աղդէ իր խորչերէն ժայթքող գու– լալ ակերով, սեւ պղիւրներով, կապու– տակ ծովեզիներով, իր բուսացուցած սո – սիներուն մեղմ չշնջիւնով, տան մութ անկիւններուն մէջ կաթի սպասող պահա– պան օձերու առասպելներով : Ծուռ Դա – իւթներով, Մհերներով : Ա՛խ, հայրենի երկրին պայծառ օդին հեռատեսիլ հորի – զոնները, լինջ երկինքին մէջ պլպլացող եւ իրարու հետ մրցող միլիոնաւոր աստ– ղերը : Ա՛խ, հայ երկրին կիսակործան խաչքարերը, « հանդած» եկեղեցիները, սլացիկ դմբեթները եւ կոչնակներուն սուր հնչիւնը : Հայ երկրին Վարդանանե – րը, հրաշագործ Նարեկները, Սասունցի քաջ Շաքէները : Հայրենիքը կ'ապդէ ուխ– տատեղիներու ոյոր – մոլոր ճամբանե – րով, մուրատատուր Սուրբ Կարապետնե– րով, Շուշոներով, Եանորներով, նախ – չուն հազած աղջիկներով :

Ա՛խ, հող մայրենի, հող հայրենի, քե– ղի մատաղ· ես չեմ կարող դեղդեղել ու հովուերդել ըստ արժանիքիդ : Դուն խո – սէ, Շիրազ, ծուռ բանաստեղծ· ո՛չ, լռէ՛ այսօր· Ապրիլեան Ցիսնամեակի նախա – տօնակին Թող խօսի միայն պատմութիւ– նը :

Հ. ՅՈՎՀ. ՎՐԴ. ՄԸՍԸՐԵԱՆ

(1 Շար.)

ԱՂՕՒԱՆԱԿԱՆ ԳԻՐԵՐՈՒՆ ԱՌԵՂԾՈՒԱԾԸ

Հինդերորդ դարու պատմական կոթո – ղի համաձայն, Մեսրոպ Մաշտոց յօրինեց նաեւ Աղուաններուն այբուբենը : Աղ – ուանները Հայերու հին դրացիներն էին : Հայ եւ աղուան ժողովուրդներու մշա – կոյթին, կենցաղին, պզպային սովո – րութիւններուն միջեւ նմանութեան բաղ – մաթիւ կէտեր եղած են : Անոնց երկիրը կոչուած է Աղուանք, որ կը տարածուէր Հայաստանէն դէպի արեւելք : Անցեալին պետականութիւն եւ մշակոյթ ունեցող այս երկիրը, որ մեծ դեր խաղացած է Արեւելքի քաղաքական կեանքին մէջ, ԺԲ. – ԺԴ. դարերուն կը կորսնցնէ իր դիմագիծը եւ կը հեռանայ պատմութեան ասպարէզէն :

Պատմական աղբիւրները կը հաւաս – տեն, թէ Մեսրոպ Մաշտոցի յօրինած դի– րերը Աղուանները օգտագործած են ութ դար չարունակ : Դժբախտաբար, ոչ մէկ հետք մնացած է աղուանական դրակա – նութենէն :

1938ին վրացի լեզուաբան Ի. Աբուլա– ձէ Երեւանի Մատենադարանին մէջ դտաւ ձեռագիր մը, որ կը պարունակէր աղ– ուանական այբուբենը : Ուրիշ լեզուաբան– ներ եւս հաստատեցին, թէ դտնուածը աղուանական այբուբենն էր :

Սակայն, որպէսզի այդ այբուբենը ար– ժէք ունենար, պէտք էր որ դտնուէր ա– ղուաններէն դրութեան մը պատճէնը կամ բնագիրը : Մէկ խօսքով՝ այդ այբուբենը այդ ժողովուրդին դրութեան բանալին էր, անով կարելի էր միայն վերծանել դրաւոր խօսքը :

Իսկ երկար տարեն կարելի չեղաւ դտ – նել աղուաններէն լեզուով դրուած ձե – ռագիր մը : Միայն 1948ին է, որ Ադրբե– ջանի պատմութեան թանգարանի հնագի– տական արշաւախումբը յաջողեցաւ դտնել աղուանական արձանագրութիւն մը՝ վէմ քարի մը վրայ, Մինղեչաուրի քրիստո – նէական տաճարի մը մէջ կատարուած պեղումներու ժամանակ : Յետագային դտնուեցան նոր արձանագրութիւններ :

Ներկայումս այնուամենայնիւ, աղուանական այբու– բենի դիւտէն ետք Մատենադարանի թիւ 7117 ձեռագրին այբուբենին հիման վրայ կատարուած բոլոր փորձերը ոչ մէկ ար– դիւնք տուին : Պարզուեցաւ, թէ ընդ– րինակութիւններու ժամանակ տառերը շատ ձեւափոխուած են, իսկ տառանիշե– րը այնքան աղաւաղուած են, որ անկա – րելի է փոքրաթիւ եւ մեծ մասամբ խա – թարուած արձանագրութիւնները վեր – ծանել :

Վերջապէս, աղուանական գիրերուն ա– ռեղծուածը լուծեց պատմական գիտու – թիւններու պատկառոյ, Երեւանի պետա– կան համալսարանի փրոֆէսէօր Աւետ Աբրահամեան : Հնագրութեան մէջ մաս–

«ՆԱՀԱՊԵՏԸ»

Առաւօտ չուտ քաւոր Մովսէսի ու կռա– պաչ Նոյի սայլերն եկան կաւ բերե – լու : Մինչեւ իրիկնադէմ ամէն մէկը երեք ոտք արեց : Նահապետի հողակոյրի վը– րայ չէկ կաւահողից մի ամբողջ ամբոց դոյացաւ : Հետաքրքրասէր գիւղացիները կրկին հաւաքուեցին : Եկել էին նաեւ նախապահ Ղուկասն ու կոմբջիջ Յարու – թիւնը :

— Հիմի ջու նպատակ ի՞նչ է,— հար – ցըրեց Ղուկասը քմծիծաղով ,— հիմի ի՞նչ կ'ուզես էնես, անղաղար հօրօխպէր Նահապետ ...

— Ինչ որ որոշեր ես, ասա, մի յու – սահատուի, հայրիկ ,— խրախուսեց կոմբջիջ Յարութիւնը, — դու անհեղի գործ չես անի ...

Նահապետը քանիերորդ անգամ լինե – լով, բացատրեց, թէ ինչու է ուզում եր– կարաւուն պարիսպ բարձրացնել իր հո – գաբաժնի հիւսիսային կողմից :

Բոլորին էլ խենթութիւն էր թուում Ա– տամեացու այս նոր քայլը, բայց նրա ե– րեսին չէին ծիծաղում, զսպում էին ի – րենց մինչեւ հետանան : Նուբարը նկա – տում էր այդ ծիծաղը մարդկանց աչքե – րում, վիրաւորւում էր ամուսնու հա – մար, բայց չտեսնելու ու չհասկանալու էր տալիս . « Ծուռ սատունցի ու ծուռ մը– չեցի են, այդուց ու պարտէզից բան չեն հասկանայ, մեղք չունեն», — մտածում էր նա : Միւս օրը Նահապետն սկսեց պա– րսպի չինարարութիւնը : Դժուար գործ էր դա, իսկապէս : Երկու հարիւր քայլ երկարութեամբ, երկու մարդահասակ բարձրութեամբ կաւէ պարիսպ դնելը կա– տակ բան չէր, ոչ էլ մի մարդու գործ :

Բահեր բերին, որտեղից որտեղ՝ եր – կաթէ խառնոց դատն, Նահապետը ծեփիչ ճարեց, երկու տախտակ՝ երկու թիզ հե– ռաւորութեամբ կողք կողքի ամրացրեց , արանքը առուակի նման հաւասար տա – րածութիւն պահելով : Ու սկսեցին կաւը չաղախել, լցնել տախտակների մէջ ու ծեփիչներով ողորկել երեսը : Թամաչա – չինների թիւն այդ օրն աւելի չատացաւ : Նուբարը հին մի դոյլով չաղախ էր բե– րում, Նահապետը լցնում էր երկու տախտակների արանքը : Ցետոյ օղնող – ներ յայտնուեցին , քաւոր Մովսէսի տը– ղան հասկացաւ, թէ ինչպէս պիտի պա– րիսպ դնել, վերցրեց սանահէրը Նահա – պետի ձեռքից ծեփիչը : Նուբարի ձեռ – քից էլ դոյլ առան, ջահելներն սկսեցին չաղախ կրել :

Նահապետը ցոյց էր տալիս, թէ ինչ – պէս պիտի անել ու խրախուսում էր քա – ւոր Մովսէսի տղային :

— Ապրես, Վրէժ, չուտ հասկացար դործի դաղտնիք, ապրես ...

Մինչեւ երեկոյ երկարութեան կէսին հասցրին կաւէ պատը եւ այն էլ, մի թիզ բարձրութեան :

— Մի տարուած գործ է, սանահէր, — ասաց Մովսէսը :

— Չէ, քաւոր Մովսէս,— ասաց Նա – հապետը, — երկու ամսուայ մէջ կը չի– նեմ կը պրծնեմ ...

– Երկու ամիս քու ձեռներ էդ ցեխի մէ՞ջ պիտի եղնեն ...

— Ձեռներ լուանալ հեչ բան է , քա– ւոր ...

Համարեա ամբողջ ամառն անցաւ պա – րսպի չինարարութեան վրայ : Օր օրի բարձրանում էր կաւէ պատը, օրական մի երեք մատ , երբեմն աւելի քիչ : Առաջին օրերի հետաքրքրուողներն արդէն կամ ձանձրացել դնացել էին, կամ իրենց սե – փական գործերն ունենալով՝ այլեւս ժա– մանակ չէին գտնում Արտամեացու խեն – թութիւններով զուարճանալու : Շաղախն էլի Նուբարն էր կրում, երեխաների բա– րութիւնները դնելով առուի ափին, միայ – նակ ուռենու տակ :

— Նուբար, դու կը հասկանա՞ս, որ կը ծիծաղեն մեր վրայ , — հարցրեց Նա մի օր կնոջը :

— Դարտ մի անէ, Նահապետ,— ասաց Նուբարը ,— որովհետեւ չեն հասատայ քո գործի նպատակին :

— Դարտ չեմ անի ,— մտածելով , ա– սաց Նահապետը,— յետոյ կը տեսնան , կը հաւատան :Իսկ հիմի կը մտածեն , թէ էս մարդ խենթ է, էսքան կը տանջի կը չարչարի իրեն: Չեն հասկանայ, որ մի կարմիր խնձոր տամ ծիրայրի ձեռք , մի խնձոր՝ Ծովինարի, իմ համար մէյ մէկ աչխարհք է: Չեն հասկանայ , որ չար – չարանք ու տանջանք կեանք առաւել կը քաղցրացնեն : Որ մէջքի վրայ պառկես , ատեղ համբես , երկնքից մանանայ չի թափուի քո բերան : Իմ չարչարանք ու իմ տանջանք իմ համար վայելք է, նու– բար, որովհետեւ կը չարչարուեմ ծի – րայրի ու Ծովինարի համար, քէ համար, կը Նուբար: Մի երեք տարի էլ անցնի, տեսնան, կը հասկանան ...

Դանդաղ, աննկատելի, բայց ամէն օր մի երեք մատ բարձրանում ու բարձրա – նում էր հում կաւէ պարիսպը : Նոյն օ – րերին Նահապետը ժամանակ էր դտնում ջրելու ջահել խնձորենիներն ու վարուն– դի, ամերուկի, սեխի մարդերը : Ճիշդ է, բարձրադիր տեղ էր այդ դիւղը, բայց արեւահայեաց էր : Իր մաշկի վրայ անցեալ տարի չափելով վաղ գարնան , ամռան ու վաղ աշնան արեւի ուժը, Նա– հապետը համոզուեց , որ այստեղ ծառ մշակել չեն խմացել ու կարծում են, թէ բայի ցորենից ու գարուց, այս լանջերին ուրիշ բերք չեն հասցնի :

ՀՐԱՉԵԱՅ ՓՈՂԱՔ

(49 Շար.)

ԼՈՒՍԱԲԱՆՈՒԹԻՒՆ

ՄԱՐԲ.— Ստացանք հետեւեալ նամակը՝ հրատարակութեան խնդրանօք.—

Յառաջի 6 Նոյեմբերի թիւին մէջ, Արտաւազդ Եպիսկոպոսի ստորագրութեամբ դրութիւն մը կար, «Կարեւոր ճշդում մը» վերնագրով, ուր ըսուած էր թէ իբրեւ Ս. Էջմիածին ուխտի երթալու, Ամենայն Հայոց Հայրապետին ներկայանալու եւ Անոր օրհնութիւնը առնելու «առաջարկ չէ եղած երբեք եւ ոչ ոքի անունով» :

Այս յայտարարութիւնը ճեւականօրէն կրնայ ճիշդ ըլլալ, սակայն ոչ՝ ըստ էութեան :

ԱՐԾՐՈՒՆԻ ՋՐԲԱՇԵԱՆ

ՄԱՐԲ.— Ցետոյ նամակագիրը կը բացատրէ թէ Արտաւազդ Եպիսկոպոսի « յայտարարութիւնը » ինչո՞ւ չի կրնար ճիշդ ըլլալ ԸՍՏ ԷՈՒԹԵԱՆ :

Արտաւազդ Եպիսկոպոսին « ճշդումը » նիւթ մը չէ եւ կատարուած չէ վիճաբանելու համար «*ըստ հանգամանաց*» :

Ճշդումը եղած է ճշդելու համար թէ իրեն «առաջարկ չէ եղած երբեք եւ ոչ ոքի անունով» : Իսկ գալով ճշդումին շրջանակութեան մէջ արտայայտուած տեսակէտին՝ մենք ալ, մեր կարգին, ճիշդ չենք գտներ որ անհատները նամակներ գրեն կաթողիկոսներու՝ պաշտօնական հարցերու մասին, կամ կաթողիկոսները՝ անհատներու :

Այսուհանդերձ, արդարութեան համար եւ պատմութեան համար, կը հրատարակենք նամակագրին գրութիւնը, որպէսզի ընթերցողները գիտնան թէ Պ. Զրբաշեան ուղղակի առաջարկ մը չէ ըրած Արտաւազդ Եպիսկոպոսին, այլ իբրեւ սրտբաց եւ համերաշխութեան կողմնակից Հայ մը ուզեր է հաւաքոյթի մը մէջ իր կատարած առաջարկին ձեւով վերջ մը դնել Մարսիլիոյ ցաւոտ եւ անհամ վէճին :

Միանգամ ընդ միշտ կը յայտարարենք թէ բիւզանդական այս վէճերը մեզ այնքան հիչ կը զբաղեցնեն եւ չափազանց խոր ցաւ կը պատճառեն, որքան Հայկական Դատը կը մնայ յետին նոյնիսկ ... Բանկալի գործերու :

Պ. Զրբաշեան, պատմելէ ետք թէ ի՛նչպէս ստեղծուած է վէճը, կը շարունակէ.—

Մարսէյլի սրտցաւ հայրենակիցներէն չատեր ամէն կերպ աշխատեցան, որպէսզի կիրք ու տեւողութիւն չստեղծուի եւ համերաշխութեան ոգին զօրանայ եւ փոխադարձ հասկացողութեամբ կարգադրուի ամէն ինչ :

Ես խորհեցայ թէ այս ուղղութեամբ կատարուած եւ կատարուելիք ճեռնարկները ալ աւելի կը դիւրանան եւ արդիւնաբեր կը դառնան, երբ Արտաւազդ Սրբազան ուխտի երթար Ս. Էջմիածին եւ Ամենայն Հայոց Վեհ. Հայրապետին օրհնութիւնը առնէր : Ահա այս մտադրութեամբ է որ այս առաջարկը ըրի Մայիս ամսոյն տեղի ունեցած հաւաքոյթի մը ընթացքին, ուր ներկայ էին Տիարք Պալիկեան, Ճանիկեան, Տէր – Վարդանեան, Սահաթճեան եւ ուրիշ անձնաւորութիւններ, Բարեգործականի տունը : Աւելորդ չեմ սեպեր յայտարարել որ ես չանճն առած էի անձնապէս հոդալ Արտաւազդ Սրբազանի երթեւեկի ծախքերը :

Անշուշտ ըսել չեմ ուզեր թէ Արտաւազդ Սրբազան ճշմարտութիւնը չէ որ կը յայտարարէ : Սակայն կը խորհիմ թէ ես ալ իրաւունք ունիմ մտածելու որ Սրբազանը, օգտուելով այն հանդամանքէն՝ որ այդ առաջարկը ուղղակի իրեն ըրած չեմ, անպատեհութիւն չէ տեսեր նման յայտարարութիւն մը ընելու :

Ամէն պարագայի տակ, իմ միակ մտահոգութիւնս եղած է որ Մարսէյլի Հայութիւնը փոխադարձ սիրոյ եւ յարգանքի զգացումներով մօտենայ առհասարակ բոլոր հանրային հարցերուն եւ մանաւանդ եկեղեցական խնդիրներուն : Այս ուղղութեամբ ըրած եմ իմ կարելին աւելցնելով սահմաններու մէջ, եւ պատրաստ եմ շարունակելու : Եթէ Արտաւազդ Սրբազան հաւանի վերոյիշեալ թելադրութեանս եւ ընդունի երթալ Էջմիածին, ճամբորդութեան նիւթական միջոցներուն համար ժողովին մէջ ըրած առաջարկս կը նորոգեմ :

ԱՐԾՐՈՒՆԻ ՋՐԲԱՇԵԱՆ

ՉԻՆԱԿԱՆ ՌՈՒԻՄԸԼ՝
ՏԱՍԸ ՏԱՐՈՒԱՆ ԳԱՂՏՆԻՔ

Հաւանաբար Չինացիները անատակն ռումբի պատրաստութեան նախնական աշխատանքները սկսան Քորէայի պատերազմին յաջորդող առաջին հնդամեայ ծրագրի շրջանին, 1953ին : Սկզբնական աշխատանքներուն՝ Ռուսերը բերին իրենց նպատակներու գործածման ծիրին մէջ : Արդէն 1953ին իսկ, պիտանական Քուօ Մօ-ժոյի յայտարարած էր որ Չինաստան կը մտնէր «անատակեան դարաշրջան » : Անատակեան հակազդեցիկները, կը սկսէին աշխատիլ :

1957ի Նոյեմբերին, Համայնավար կուսակցութիւններու համագումարի նախօրեակին, Խրուշչեւ Ռուսիան կ'որոշէր նոյնիսկ աւելցնել իր օժանդակութիւնը, ռազմական նպատակներու ծառայեցնելու համար կորիզային ուժը : 1957ի Հոկտեմբերին, Մոսկուա Փեքինի կը խոստանար անատակեան ռումբի բաղադրիչ նմոյշներ, պիտանական ծանօթագրութիւններ եւ կազմածներ : Համաձայնութիւնը գործադրութեան կը դրուէր եւ չինացի պիտանականները կ'աշխատէին Ռուսիոյ կորիզային պիտաշխատանոցներուն մէջ : 1958ի աշնան, Ֆորմոզայի նեղուցի դէպքերէն ետք, Խրուշչեւ կը փոխէր իր քաղաքականութիւնը եւ չէր փափաքեր կորիզային ուժ դնել Չինաստանի տրամադրութեան տակ, Ամերիկացիներու դէմ, որոնց հետ կ'ուզէր համաձայնիլ : 1959ին, Ռուսիա վերջնականապէս կը մերժէր անատակեան ռումբ տալ Չինաստանի եւ կը պատռէր 1957ի համաձայնագիրը :

Նոյն շրջանին կը սկսէին աշխատիլ առաջին « հակազդեցիկ»ները : Ճափոնական պաղտնի սպասարկութիւնները կը յաջողէին ճշդել պիտաշխատանոցներու վայրերը եւ մօտէն կը հետեւէին չինական հետազօտութիւններուն :

Ամերիկեան սպասարկութիւնները անչուշտ տեղեակ էին չինական գործունէութեանց : Շատ հաւանօրէն տեղեկութիւնները կը քաղէին « Իւ 2» լրտես օդանաւերով, որոնք ճամբայ կ'ելլէին Ֆորմոզայէն : Կորիզային հաստատութիւնները գրաւած էին Չինաստանի պատնաղան կողմերը, երկրին խորերը :

Չինացիները, 1950էն ի վեր, երկարատեւ փնտռտուքներէ ետք, գտած էին իւրանիումի չատ հարուստ պահեստներ իրենց ընդարձակ հողամասին վրայ, մասնաւորաբար Սինքեանկի շրջանին մէջ եւ Հայնան կղզիին վրայ, Հիւսիսային Վիէթնամի դիմաց :

Բայց այս բոլոր ծանօթութիւնները անչուշտ որ մտանակի էին եւ մտնատուած, ճափոնական աղբիւրէ, « Իւ 2» օդանաւերէ կամ արուեստական արբանեակներէ ստացուած : 1961էն ի վեր Ամերիկացիները պիտէին որ չինական աշխատանքները յառաջացած են, կարելի դարձնելու համար առաջին կորիզային պայթումը : Սակայն, կ'ուշանար չինական ռումբը 1959 – 61 շրջանի չինական երկրաշարժական տագնապին պատճառով :

1963ին Չինաստան կը յաղթահարէր իր դժուարութիւնները եւ կրնար վերստին տրամադրուիլ իր կորիզային աշխատանքներուն : Այս տարուան Օգոստոսին, արտաքին նախարար Շէն Եի կը յայտարարէր, թէ Չինաստան կ'աշխատի կատարելագործել իր կորիզային զէնքը :

Արդէն, նոյն նախարարը, նախապէս ալ ըսած էր, թէ աւարտելու վրայ էին նախապատրաստական աշխատանքները եւ կրնար պայթիլ չինական առաջին ռումբը :

Կորիզային ռումբի պատրաստութեան աշխատանքները մնացած էին գաղտնի : Չինական մամուլը միշտ մնացած էր լուռ այս մասին : Այս յաջողութիւնը արդիւնք է չինական յարատեւութեան ոգիին եւ մանաւանդ՝ անոտհման զոհողութիւններ :

Ճիշդ է, որ չինական ռումբը ռազմական տեսակէտէ վտանգաւոր երեւոյթ մը չէ ոչ Ռուսիոյ համար եւ ոչ ալ Մ. Նահանգներու, սակայն, նոր տուեալ մըն է այլեւս, զոր նկատի պէտք է առնել : Չինաստանի կը պակսին ռումբի փոխադրական միջոցները, ռազմական գործողութիւններու համար եւ մանաւանդ, տակաւին մթերք չունի : Ան կրնայ սակայն, կատարելագործել իր զէնքը եւ ունենալ նաեւ իր փոխադրական միջոցները :

Եթէ նկատի ունենանք չինական ծայրայեղ եւ անդիջող քաղաքականութիւնը, կրնանք խորհիլ որ միջազգային յարաբերութիւններու գծով, նկատի պէտք է ունենալ նոր տուեալ մը, որ կոչուած է խափանելու ուժերու հաւասարակշռութիւնը :

ԿԱՐԴԱՑԻՔ ՏԱՐԱՇԵՑԻՔ «ՅԱՌԱՋ»Ը

նպէտ փրոֆէսէօրը, որ միեւնոյն առեն ծանօթ է արեւելեան քանի մը լեզուներ, աւելի քան տասը տարի աշխատեցաւ ազատական արձանագրութիւններու յայտնաբերուած բեկորներուն վերծանութեամբ : Աբրահամեանի գործը կապուած էր մեծ դժուարութիւններու հետ : Ջունէր ընդարձակ բնագիրներ, իսկ եզրակներն ալ կը գտնուէին խառնարուած վիճակի մէջ :

Ցամառ պրպտումներու չնորհիւ հայ ազատական ժողովուրդէն մնացած բեկտնուող ազատական գիրերը, որոնք խառնարուած էին, վերածել իրենց նախնական եւ բնական վիճակին :

Ծանօթ է, թէ Ուտիները կը նկատուին ազատական ժողովուրդէն մնացած բեկորներ : Փոքր թիւով Ուտիներ կ'ապրին նուխի քաղաքին (Ազրբէյճան) մօտ Նիմ եւ Վարդանաչէն գիւղերուն մէջ : Աբրահամեան ուսումնասիրելով ուտերէն լեզուն, պարզեց, որ ԺԹ.–ԺԸ. դարերուն այդ լեզուն չատ խճողուած է հայկական, թրքական եւ արդի պարսկական տարրերով :

Տառանիշները վերականգնելու համար Աբրահամեան նախ քով – քովի բերաւ ազատական 8 արձանագրութիւններուն նմանաձեւ տառանիշները եւ կազմեց աղիւսակ մը : Այնուհետեւ ազատական առանձին տառանիշներ համեմատած է նոյնանիշներուն հայկական եւ վրացական տառանիշներուն հետ, որուն չնորհիւ կրցած է ճշդել մը տառերուն նամանունները : Միաժամանակ կազմած է հին եւ նոր տառաձեւերէ բաղկացած ազատական այբբենարան մը : Այսպիսով վերականգնած է ազատական տառանիշներուն հնչական արժէքները :

Այս նախնական աշխատանքէն ետք դժուար չէր կատարել թիւ 7117 ձեռագրին ազատական այբուբենին ճշդումը : Հայ լեզուաբանը այդ գործը գլուխ հանեց ուտիական լեզուին հիման վրայ : Պարզուած է, որ արձանագրութիւնները մեծ մասը եւ քերականական ձեւերը ուտերէն է : Բայց կան նաեւ բառեր, որոնք գոյութիւն չունին այս վերջին լեզուին մէջ :

Ի՞նչ կ'ըսէ Մենդելեւսւրի վերծանուած արձանագրութիւնը : Տեղեկութիւններ կը հաղորդէ 640ին Յորէլ Եպիսկոպոսի յիշատակին չինուած Եղիշէի եկեղեցիին մասին : Ուշագրաւ է, որ նոյն բովանդակութեամբ հայերէն արձանագրութիւն մըն ալ գտնուած է Ջարդուխչուր վիճակի մէջ :

Աբրահամեանի կարծիքով՝ այս եկեղեցին, Ազատաններուն մայր տաճարը, կառուցուած է Վարաղ-Պերաժի կողմէ, ինչպէս կը վկայէ կաղանկատուացի :

Այսպիսով, վերջնապէս կը հաստատուի այն փաստը, թէ ազատական այրուբենը ձեւուած է հայկական այբուբենէն նին հիման վրայ, ազատական տառերուն մեծ մասին նախատիպերը հայկական տառերն են, եւ ազատական այրուբենին մէջ կիրարկուած է Մաշտոցեան սկզբունքը :

Միեւնոյն առեն ցոյց կուտայ, թէ ազատական այբուբենը յօրինած է Մեսրոպ Մաշտոց :

ԷԿԵՐԻ ** ԱՍՏՂԵՐԸ

Ափը ուռենիներով լի էր : Թուփերը նոյեմբերի կակոններէ դեղինցած էին, ուռենիները մանուշակներով կապոյտ ներկուած : գարնան մեղուները կը բզզային ծաղիկներուն վրայ :

Գնդապետը հատ մը ձիուն զարնելով քանի մը քայլ դէպի վեր դնաց ջուրը ճղիացնելով : Ցանկարծ թուփերուն մէջ չապկանց կեցող երիտասարդի մը հանդիպեցաւ : Երիտասարդը մինչեւ ծունկերը ջուրին մէջ էր ու գլուխը կը լուար : Խառնակ մազերով խոշոր գլուխը՝ ցուլի մը գլխուն կը նմանէր . աչքերն ալ սեւ եւ ուժեղ էին : Պեխիկները փուչի պէս սրածայր : Քովնտի խոտին վրայ դրած էր վերարկուն, գեղին մուճակները, կեռասագոյն թաւշէ գլխարկը ու սեւ մորթէ պատեանով սուրը :

Անոր լուացուելէն կարմիր գարձած էր պերեզիոյի ջուրը :

— Ո՞վ ես, եղբայր, — հարցուց գընդապետը զարմացած :

Երիտասարդը կէս բերնով պատասխանեց .

— Ստեփան Մեքչէի եմ :

— Իսկ ես, Ստեփան Տոպօն եմ : Ի՞նչ ունիս :

— Թուրք մը վիրաւորեց դիս, գրողը տանի ...

Ու ձեռքը գլխուն սեղմեց :

Տոպօ չուրջը նայեցաւ, բայց միայն ուռենիներ, կապամախներ ու թուփեր տեսաւ դաշտին վրայ :

— Թո՞ւրք : Վայ անիծեալ, անօրէն, չան գաւակ, դեռ շատ հեռու ըլլալու չէ : Քանի՞ հոգի էին : Հէյ, տղաք :

Ու ջուրէն դուրս քշեց ձին :

— Մի յոռնիք աւելորդ տեղ, — գլուխ չարժեց Մեքչէի.— ես արդէն սատկեցուցի գիրենք. հոս հեռու են :

— Ո՞ւր :

— Հոս, տեղ մը, ոչ շատ հեռու :

Տոպօ հրամայեց սպասաւորին ձիէն իջնել :

— Լաթ ու կապ բեր :

— Քիչ մըն աւելի վերն ալ դեռ կան, — ըսաւ Մեքչէի, նորէն ձեռքը գլխուն սեղմելով :

— Թուրքե՞ր :

— Ոչ, ձեր ազնուական մը ու իր կիները :

Արիւնը կը վազէր ճակատէն դէպի վար ժապաւէն մը ձեւացնելով ճակատին ու քթին վրայ : Նորէն ջուրին վրայ ծռեցաւ :

— Հոն ուռենիներուն մէջ,— ըսաւ պինուորներէն մէկը :

Տոպօ ափ ելաւ, ու քանի մը քայլ ան դին ծերունի ազնուականի մը հանդիպեցաւ :

Ան ալ չապկանց նստեր էր ջուրի ափին :

Գիրուկ կին մը անոր արիւնոտ գլխէն արիւնը կը լուար լալով :

— Վայ, վայ, ծերութեանդ օրերուն ալ այնպիսի փորձանքի պիտի հանդիպէիր ... այսքան խեղճ վիճակի մէջ :

— Մի ճչար, — մռնատց ծերունին :

— Բարեւ .— գոչեց Տոպօ, – մե՞ծ է վէրքը :

Ծերունը վեր նայեցաւ ու ձեռքով նշան մը ըրաւ .

— Պահ, Թուրքի հարուած է ...

Տոպօ այն առեն տեսաւ մէյն թէ ծերունին մէկ ձեռք ունէր :

— Այս որքան ծանօթ կը թուի, — մրմռաց ու ձիէն իջաւ :

— Ստեփան Տոպօն եմ :

Ծերունին վարէն աչք մը տուաւ :

ԿԵԶԱ. ԿԱՐՏՈՆԻ

(Շար.)

ՆՈՒԷՐՆԵՐ

ԱՅՐԻ ՏԻԿԻՆ ՍՕՖԻԿ ՃԱՆԿԻՕԶԵԱՆԻ ՄԱՀՈՒԱՆ ԱՌԹԻԻ

Նարդեան հրատարակչականին ։—

Տէր եւ Տիկին Եր· Ճանկիօզեան 50 *ֆրանք, Տէր եւ Տիկին Ս· Թիւրեաքեան յիսուն, Յ· Մինասեան (Ճաշարանատէր) քսան։ (Տառնալ «Յառաջ»էն)։*

«Յառաջ»ի բարգաւաճման ։—

Տէր եւ Տիկին Եր· Ճանկիօզեան 30 *ֆր, Տէր եւ Տիկին Ս· Թիւրեաքեան* 30, *Տէր եւ Տիկին Գր· Կիւլեան* 25 *ֆրանք։*

Կապոյտ Խաչի Օդ· կայանին ։—

Տէր եւ Տիկին Եր· Ճանկիօզեան 30 *ֆր, Տէր եւ Տիկին Ս· Թիւրեաքեան* 50, *Տէր եւ Տիկին Գ· Կիւլեան* 25 *ֆրանք ։*

(Տառնալ «Յառաջ»էն)։

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Այրի Տիկին Մառի Համբարձումեան եւ իր ազգականները խորին շնորհակալու-թիւն կը յայտնեն, բոլոր անոնց որոնք ծաղկեպսակով, հեռագրերով, փոխան ծաղկեպսակի նուիրատուութիւններով, նամակներով եւ անձամբ իրենց համա-կրութիւնը ու մխիթարութիւնը յայտնե-ցին իրենց ամուսնոյն եւ ազգականին՝

ՄԱՆՈՒԿ ՀԱՄԲԱՐՁՈՒՄԵԱՆԻ կսկծալի մահուան առթիւ ։

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Այրի Տիկին Նշանուհի Աչճեան եւ զա-ւակները, Տէր եւ Տիկին Հ· Աչճեան կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշ-մոն պիտի կատարուի այս կիրակի առա-ւօտ Փարիզի Ս· Յովհ· Մկրտիչ եկեղե-ցին իրենց ամուսնոյն, հօր եւ եղբօր՝

ԵՐՈՒԱՆԴ ԱՃՃԵԱՆԻ

մահուան տարելիցին առթիւ, ինչպէս նա-եւ Աչճեան եւ Պահլաւունի ազգատոհմե-ներու ննջեցեալոց յիշատակին ։

Ի պիտութիւն ողբացեալին յիշատակը յարգողներուն ։

Այս առթիւ հեռաւոր նուէրները կ'ըն-դունի։— 10ական ֆրանք կարմիր եւ կա-պոյտ Խաչերուն, 5ական Մշակոյթի Տան եւ «Հայ – Բոյժ»ին։ (Տառնալ «Յա-ռաջ»էն)։

×

ԼԻՈՆ ։— Տէր Վռամշապուհ Աւագ քհնյ· Գարիպեան եւ ընտանեկան բոլոր պարա-զանները կը ծանուցանեն թէ այս կիրակի Լիոնի Ս· Յակոբ եկեղեցւոյ մէջ տեղի պիտի ունենայ հոգեհանգստեան պաշտօն

ԵՐԼՅԿԻՆ ԶԱՊԼԻ ԴԱՐԻՊԵԱՆԻ

մահուան քառասունքին առթիւ ։

Կը հրաւիրուին ողբացեալին յիշատակը յարգողները ։

ՀՈԳԵՀԱՆԳՍՏԵԱՆ ՊԱՇՏՕՆ – ՊԱՏԱՐԱԳ

ԼԻՈՆ ։— Այս կիրակի Ս· Յակոբ եկե-ղեցին մէջ։ Լա Թուր Տիւ Փէն ։— Մը-կըտիչեան ընտանիքը հոգեհանգստեան պաշտօն կատարել կուտայ իրենց ամուս-նոյն եւ հօր՝

ՄԱՐՏԻՐՈՍ ՄԿՐՏԻՉԵԱՆԻ

մահուան քառասունքին առթիւ ։

×

ԼԻՈՆ ։— Պասմաճեան ընտանիքը հոգե-հանգստեան պաշտօն կատարել կուտայ իրենց մօր հանգուցեալ

ՎԻԿՏՈՐԻԱ ՃԻՐԱԳԵԱՆԻ

մահուան հինգերորդ տարելիցի առթիւ ։ Ինչպէս նաեւ իրենց մօրեղբօր՝ ԱՐՇԱԿ ՕՏԱՊԱՃԵԱՆԻ մահուան առաջին տարե-լիցին առթիւ եւ համայն ճիրագեան, Օտապաչեան եւ Պասմաճեան ղերդաս-տանները հոգւոյն ։

ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉ

Տիկին Շահանդուխտ Խարբութլեան կը նուիրէ հարիւր ֆրանք ի նպաստ Հայ կարմիր Խաչի բարենպաստակ ձեռնարկնե-րուն, իր ամուսնոյն մահուան Գ· տարե-լիցին առթիւ ։

Տիկին Ժ· Մեսրոպեան կը նուիրէ հա-րիւր ֆրանք ի նպաստ Հայ կարմիր Խաչի Օդափ· կայանին, իր ողբացեալ ամուս-նոյն յիշատակին ։

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

Գաղանճեանց Սուրէն ծնած Սալմաստ (Պարսկաստան) կը կարծուի ըլլալ Մկը-սիքօ, ճանչցողներէն կը խնդրուի տեղե-կացնել Պ· Տէրտէրեանի,

Cité Corsy B. 11 — Aix-en-Provence (B. du Rh.)

Արտասահմանի թերթերէն ալ կը խնդ-րուի արտատպել ։

Հ.Մ.Ը.Մ.—ԱՐԹԻՒ-ՄԱՐԶԱԿԱՆ ՏԱՐԵԿԱՆ

ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

Շաբաթ Նոյեմբեր 28, ժամը 21էն միինչեւ լոյս

ԱԼՀԱՄՊՐԱՑԻ ՄԷՋ

Նուագախումբ

CLAUDE BESSET ET JO VALLON

Կը մասնակցի Հ· Յ· Դ· Նոր Սե-րունդի պարախումբը ։

Սեղանները ապահովել հետեւեալ հասցէներէն ։—

Րաֆֆի Նազարեան 20 – 71 – 10
Գէորգեան 62 – 68 – 15
Կարիպեան 60 – 89 – 80
Ափետեան 62 – 81 – 15

ՊԱՏԱՐԱԳ

ՄԱՐՍԷյԼ ։— Սէնթ Անթուանի Ս· Թա-դէոս եկեղեցւոյ թաղականութիւնը կը ծանուցանէ թէ այս կիրակի եկեղեցւոյ անուան տօնախմբութեան առթիւ տեղի պիտի ունենայ հանդիսաւոր պատարագ եւ հոգեհանգստեան պաշտօն, ի յիշատակ հոգւոյն թեմիս նախկին չինարար Առաջ-նորդ ՏԻՐ ԳՐԻԳՈՐԻՍ ԵՊԻՍԿ· ՊԱԼԱՔ-ԵԱՆԻ եւ ՏԻՐ ՆԵՐՍԷՍ ՔՀՆՅ· ԿԱՏԱՐԻՆ-ԵԱՆԻ, ինչպէս եկեղեցւոյ կնքամօր, Օր· Նունիկ Տէր – Ղեւոնդեանի, եւ հա-մայն թաղիս եւ շրջաններու Ս· եկեղե-ցւոյ նուիրատուներու վերդաստանը նըն-ջեցելոց հոգւոյն ։

Նոյն օրը կէսօրէն վերջ ժամը 3ին Պա-լաեան Սրբազանի եւ Քահանայ Հայրե-րու չիրմներու այց, թաղականութեան եւ դպրաց դասու անդամներու մասնակ-ցութեամբ ։

ԼԻՈՆ ԼԻՈՆ

ՓԱՌԱՏՕՆ

Հ· Յ· Դ· Նոր Սերունդի հիմնադրու-թեան 19րդ տարեդարձին առթիւ ։

Կազմակերպութեամբ Հ· Յ· Դ· Նոր Սերունդի Լիոնի «Սիամանթօ» խումբի ։

Այս Շաբաթ երեկոյ, 6րդ թաղապե-տարանի չքեղ սրահին մէջ, 58 Րիւ տը Սէզ, ժամը 20·30ին ։

Հանդէսին բացումը պիտի կատարուի Հ· Յ· Դ· «Նոր Սերունդի» երգչախում-բի կողմէ, ղեկավարութեամբ երգչուհի ԱՆԺԻԼ ԿԱՐԱՊԵՏԵԱՆԻ ։

Գեղչկական եւ ժողովրդական խառա-ձայն երգեր ։

Լիոնի Հ· Յ· Դ· «Նոր Սերունդ»ի պա-րախումբը պիտի պարէ հայկական, վը-րացական եւ հունգարական պարեր, ազ-գային տարազներով ։

Պիտի ներկայացուի նաեւ
«ԴԱԻԱԹ ՄԸ ԹԻՑ ...»
Ծիծաղաշարժ զաւեշտը
Մուտք 3 ֆրանք

ՏԱՐԵՎԵՐՋԻ ՏՕՆԵՐՈՒՆ ԱՌԹԻԻ

ՁԵՐ ԶԱՒԱԿՆԵՐՈՒՆ ՆՈՒԻՐԵՑԷՔ ՕԳՏԱԿԱՐ ԵՒ ՀԱՃԵԼԻ ԳԻՐՔ ՄԸ

CONTES ET LEGENDES ARMENIENS

Ֆրանսերէնով պատրաստուած՝
Շ· Տէր – Մելիոնեանի կողմէ

Գունաւոր կողք, մաքուր տպագը-րութիւն, պատկերազարդ ։

Գինն՝ 5 ֆրանք

Առաքման ծախքերով 6·50

Ստանալու համար դիմել Հ· Սա-մուէլեան գրատունը, եւ կամ՝

Mme C. DER-MELKONIAN
11, Rue Gabriel Péri
CHATILLON s/BAGNEUX (Seine)

Կարելի է նաեւ անձամբ դիմել Յա-ռաջի խմբագրութեան ։

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ՓԱՐԱՍԱՆԱՅԱԿԱՆ ՁԵՌՆԱԴՐՈՒԹԻՒՆ

Ա) Կոչումն քահանայութեան· արարո-ղութիւնը տեղի պիտի ունենայ այս Շա-բաթ, յետ Երեկոյեան ժամերգութեան ժամը 4ին ։

Բ) Այս կիրակի, Փարիզի Ս· Յովհ· Մկրտիչ եկեղեցւոյ մէջ պիտի մատուց-ուի հանդիսաւոր պատարագ, պիտի պա-տարագէ Հայրապետական Պատուիրակ՝

ՍԵՐՈՎԲԷ ԱՐՔ· ՄԱՆՈՒԿԵԱՆ

եւ պատարագի ընթացքին Բահաւայու-թեան ատենեան պիտի չնորհէ Կարպիս Աւագ Սարկաւագ ժամկոչեանի ։

Սկիզբ Ս· Պատարագի ժամը 10 ։

Սկիզբ քահանայական ձեռնադրութեան ժամը 10·30 ։

ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐԸ ԿՐԸՆՈՊԼԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Հ· Յ· Դ· «Եօթ – Նեղբայրեան» ենթակոմիտէի, մասնակ-ցութեամբ Նոր Սերունդի Վարուժան խումբի եւ Կապոյտ Խաչի ։

Կիրակի 29 Նոյեմբեր, կէսօրէն վերջ, ժամը 3ին Րիւ Թէի սրահին մէջ ։

Կը նախագահէ Ընկ· ՏԻԳՐԱՆ ՍԱՆՃԵԱՆ

Կը խօսի Ընկ· ՆՇԱՆ ՊԵՏՐՈՍԵԱՆ

Գեղարուեստական բաժին Նոր Սերըն-դականներուն եւ կարող ուժերու կողմէ ։

Մուտքը ազատ է ։

Հ· Բ· Ը· ՄԻՈՒԹԵԱՆ ՏԱՐԵԿԱՆ ՄԵԾ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

Հայ Բարեգործական Ընդհանուր Մի-ութեան Փարիզի մասնաճիւղի տարեկան մեծ պարահանդէսը այս տարի եւս տեղի կ'ունենայ ԺՈՐԺ Ե·ի մեծ սրահներուն մէջ, Փետրուար 21ին, կիրակի, մաս-նակցութեամբ Տիկնանց Ցանճնախումբի եւ Երիտասարդաց Ակումբին ։

Կը խնդրուի նկատի ունենալ ։

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ Ս· ՇԱՄՈՆ

Հայ Երիտասարդաց Թատերախումբը
(Լիոնի եւ Շրջ·)
Ղեկավարութեամբ դերասան ԹՐԱՔՕՇԻ

Այս Շաբաթ երեկոյ ժամը 9ին, ժան տ'Արք սրահին մէջ ։

Կը ներկայացնէ՝ ՍՕՍ ԵԻ ՎԱՐԴԻԹԵՐԸ

Հ. Յ. Դ.

ՓԱՐԻԶ ։— Հ· Յ· Դ· «Քրխտափոր» խումբի ընկերական ժողովը այս Ուր-բաթ, ժամը 20·30ին, Մշակոյթի Տան մէջ։ Կարեւոր օրակարգ ։ Բոլոր ընկեր-ներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է ։

ՄԱՐՍԷյԼ ։— Սէն Ժեռոմի Հ· Յ· Դ· Հայաստան ենթակոմիտէն ընկերական ընդհ· ժողովի կը հրաւիրէ այս Շաբաթ, ժամը 21ին, նախապէս որոշուած հաւա-քավայրը։ Խիստ կարեւոր օրակարգ ։ Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը սուր-պողական է ։ Բացականները նկատի պիտի առնուին ։

ՄԱՐՍԷյԼ ։— Հ· Յ· Դ· Քրխտափոր ենթակոմիտէի ընդհ· անդամական ժո-ղովը այս կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 15ին, սովորական հաւաքատեղին։ Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է։ Կարեւոր օրակարգ ։

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊ· ԽԱՉի Փարիզի մասնաճիւղի ընդհ· ժողովը այս Շաբաթ, ժամը 4ին, Մշակոյթի Տան մէջ ։ Կը հրաւիրուին բոլոր անդամուհիները ։

ՊԱՏԱՐԱԳ ՇԱՒԻԼԻ ՄԷՋ

Այս կիրակի, պատարագ կը մատուցուի Շաւիլի եկեղեցւոյ մէջ, սովորական ժա-մուն ։

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանի պե-տրատուական ցերեկոյթը Մարտ 21ին ։

ՓԱՐԻԶԻ ՀԱՅ ԱՒԵՏԱՐԱՆԱԿԱՆ ԵԿԵՂԵՑԻ

ԿԻՐԱԿՆՕՐԵԱՅ ՊԱՇՏԱՄՈՒՆՔ՝
ԺԱՄԸ 10,45ԻՆ
Այս կիրակի կը խօսի՝
ՊԱՏ· ՌՈՒԲԷՆ ԳԱՅԵԱՅԵԱՆ
8 BIS, RUE DES TERNES
PARIS (17e)
Métros : Porte Maillot ou Champerret

ՓԱՐԻԶԱՀԱՅ ՏԻԿՆԱՆՑ ՄԻՈՒԹԵԱՆ

(ՈՐԲԵՐՈՒ ՕԳՆՈՒԹԵԱՆ ՄԱՐՄԻՆ)

ՏԱՐԵԿԱՆ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

Կիրակի 29 Նոյեմբեր ժամը 17էն կէս գիշեր

DANS LES SALONS DU GRAND - HOTEL
12, Bd. des Capucines

ORCHESTRE — ATTRACTIONS

Մուտք 10 ֆրանք — *խոհով ներկայացող ուսանողներուն կէս գին*

Ապահովել սեղանները WAG. 38-54

ԲԱՐԵՆՊԱՏԱԿ ՎԱՃԱՌՔ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԲԱՐԵԳՈՐԾԱԿԱՆ ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ՄԻՈՒԹԵԱՆ
ՓԱՐԻԶԻ ՏԻԿՆԱՆՑ ՅԱՆՁՆԱԽՈՒՄԲԸ

Կը կազմակերպէ իր տարեկան Բարենպաստակ վաճառքը, որ տեղի պիտի ունե-նայ Դեկտեմբեր 5, 6, 7ին ։

Կէսօրէ ետք ժամը 15էն միինչեւ 20

Ազգային Տան մէջ, 32, Րիւ Տը Թրէվիզ, Փարիզ (9)

Հոն պիտի գտնէք ամէն տեսակ ապրանքներ Նոր Տարուան ձեր նուէրներուն համար, դիւրամատչելի գիներով ։

Տիկնանց Յանձնախումբին անդամուհի-ները չատ ուրախ պիտի ըլլան ձեր այցե-լութիւնը ընդունելով ։

— ԼՈՑՍ ՏԵՍԱՒ —

1965-Ի ԳՈՅԱՄԱՐՏ ՕՐԱՑՈՅՑԸ

Հատընտիր նկարներով եւ ճոխ բովանդակութեամբ, գունաւոր կողք ։ *Փարիզի համար դիմել Հ· Յ· Դ· Նոր Սերունդի վարչութեան*, 17 Րիւ Պէօ ։ *եւ Հրանտ – Սամուէլի գրատունը ։*

Մարսէյլ Ահարոնեան Ակումբ, 26, Րիւ տէ Քօնվալէսան եւ Ֆօքօ Ռէքս Ընկ·

Քէօսէեանի, 2 Րիւ Պէրնար Տիւ Պուա ։

Հատը 6 ֆրանք

ՀԱՅԱԼԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925
R. C. Seine 57 A 2731

Tél. : PROvence 86-60
C.C.P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝ Տար· 60 Ֆ· Վեցամսեայ՝ 35 Ֆ·
Արտասահման՝ Տար· 80 Ֆր· Հատը 0·30 Ֆ·

ՈՒՐԲԱԹ
27
ՆՈՅԵՄԲԵՐ
VENDREDI
27 NOVEMBRE
1964

LE NUMÉRO : 0,30 FR.

40ԴՐ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 10171

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

40e ANNÉE — N° 10.171

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՁԱՆՁՆԵԼ ՀԱՅՈՒԹԻՒՆԸ

—o—

Հայութիւնը լաւագոյնս ճանչցնել հիւրընկալ երկիրներու ժողովուրդներուն :

Ահա՛ աշխատանք մը, որ կենսական կարեւորութիւն ունի մեր աշխարհացրիւ սարսափիր բազմութեանց համար :

Մերձաւոր Արեւելքի կարգ մը երկիրներու, մասնաւորաբար Լիբանանի եւ Կիպրոսի պետական ձայնասփիւռները շաբթուան մէջ որոշ ժամ յատկացուցած են Հայերուն :

Պէյրութի կայանէն պարբերաբար քաղ կը խօսին Անթիլիասի մխիթարեան մը, կաթոլիկ վարդապետ մը կամ բողոքական պատուելի մը : Նոյն կայանը շաբաթը կէս ժամ ալ կը տրամադրէ հայկական եկեղեցւոյ : Լիբանանի մեր հայրենակիցները երբեմն նաեւ կ'օգտագործեն տեղական հեռատեսիլը, հայկական պահերու եւ երգերու համար :

Նիկոսիոյ ձայնասփիւռը նոյնպէս շաբաթը մէկ ժամ ,— յաճախ կիրակի օրերը — կը յատկացնէր հայ երաժշտութեան, Հայաստանի եւ սփիւռքի երգահաններու, մասնաւորաբար կոմիտաս վարդապետի երգերուն :

Հիւսիսային Ամերիկայի մէջ Նիւ Եորք ունի իր Հայաստանի Ձայնը : Քալիֆորնիոյ մեր հայրենակիցներն ալ պարբերաբար կ'օգտագործեն ձայնասփիւռի տեղական կայանները :

Մասնաւոր աշխատանք տարած են այս ուղղութեամբ եւ յայտնութիւն ձեռք բերած Հարաւային Ամերիկայի մեր երիտասարդական եւ այլ կազմակերպութիւնները : Արժանթինի, Ուրուկուէյ եւ Պրազիլիա բարեացակամ վերաբերում ցոյց կուտան Հայերու հանդէպ եւ մեծ դիւրութիւններ կ'ընծայեն մեր ժողովրդական երաժշտութիւնը եւ մեր հայրենակիցներու կեանքը ծանօթացնելու համար տեղացիներուն :

Ամէնէն աւելի երբեմն երիտասարդներն են, օրեր աստղերու տակ ծնած եւ օտար ղպրոցներու մէջ ուսած մեր տղաքն ու աղջիկները, որ լծուած են հայրենասիրական այս գործին :

Երկու Ամերիկաներու մէջ ալ նոր սեռընդը՝ տոգորուած ջերմ հայրենասիրութեամբ՝ քարոզչութիւնը միայն պէտք չէ սահմանափակէ համալսարանական մարզին մէջ չի սահմանափակէ նախկերի ու ձեռնարկներ կը կատարէ նաեւ Հայկական Դատը ծանօթացնելու համար տեղացիներուն :

Այդ երկիրներուն մէջ մեր երիտասարդները դանազան առիթներով չարժանացին մեծ մէկ մասին կը ղեկավարեն օգտակար աշխատանք մը կը տարուի ներկայիս Հայութիւնը ճանչցնելու համար հիւրընկալ երկրի ժողովուրդին : Պատահաբար մի՛ այն կը յիշուի մեր անունը տեղական ձայնասփիւռին եւ մամուլին մէջ :

Ձենք կրնար անչուշտ Հրեաներու հետ մրցիլ այս մարզին մէջ : Անոնք կազմակերպած են եւ ամուր տեղ դրաւած հեռատեսիլին, ձայնասփիւռին եւ մամուլին մէջ :

Մենք չունինք կեդրոնական աղգային մարմին մը, որ ծրագրուած , կանոնաւոր եւ հեռուզազան աշխատանք տանի Հայութիւնն ու Հայ Դատը ծանօթացնելու տեղացիներուն՝ քարոզչութեան արհեստական բոլոր միջոցներով :

Քանի մը տարի առաջ արեւելեան եկեղեցիներու չարքին հայկական պատարագն ալ պարբերաբար կը տրուէր Ֆրանս· ձայնասփիւռէն : Անկէ ալ զրկուած ենք հիմա :

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԿՌԻԻԸ ՉԷ ԴԱԴՐԱԾ ՔՈՆԿՈՅԻ ՄԷՋ

—o—

ՄՈՍԿՈՒԱ ԿՐ ՍՊԱՌՆԱՑ

Սթանլէվիլի պատանդներուն համար , սարսափը հեռացած է այլեւս : Անոնք ողջունք չէին կրցած անմիջապէս մեկնիլ , դիւերը անցուցած են օդակայանը պելժ վայրաչուներու պաշտպանութեան ներքեւ :

Կը հաստատուի թէ Սթանլէվիլի 42 Ֆրանսացիներուն մէջ դոհ չկայ , ասոնց մէկ մասը (29) Լէոփոլովիլ հասած է, միւսներն ալ ճամբան են : Եթէ Սթանլէվիլի եւրոպացիներու մասին այլեւս մը տահոգութիւն չկայ , ինչպէս զրած էինք նոյնը չէ պարագան նեգրսերը պահուող եւրոպացիներուն : Ցայտնի ալ չէ թէ ինչ է անոնց թիւը, երկու հարիւրէն չորս հարիւրի մասին կը խօսուի առանց սակայն կարենալ ճշդելու բուն թիւը : Վախ կայ որ եթէ վայրաչուները միջամտեն, ըմբոստները առիթէն օգտուելով նոր ջարդեր կատարեն : Պելժիական դեսպանատան չորանակները կը յայտարարեն թէ պելժ վայրաչուներու գործը վերջացած է, մնացեալը Քոնկոյի ապդ· բանակին կրնի կը վերաբերի : Պելժ զինուորները կը պատրաստուին մեկնելու եթէ Պրիւսէլէն հրաման չորուի օդը հանելու փոլիս եւ Պունիա ներքին դիւղերը :

Ի տես այս կացութեան սակայն , Մոսկուա չատ խստացուցած է իր ըն-թացքը եւ կը սպառնայ արեւմուտքի :

Շեչորը չատ խիստ է.— « Անմիջապէս դադրեցուցէք զինուորական միջամտու-թիւնը, բոլոր պելժ զօրքերը եւ վարձկանները քաչեցէք» : Բուռն բողոքէ մը անկախ զոր Մոսկուա ներկայացուցած է, հետեւեալ դէպքերը կը յիշուին :

Ա) «Հակա – միջամտութիւն » ցոյց մը տեղի ունեցած է կառքերու Մոսկովիչ գործատան մէջ, ուր բանուորներ ծափահարած են ճառախօսները որոնք կը պահանջէին անմիջական պարպու մը Քոնկոյէն « բոլոր կողմերէն» եւ իրենց կոչին պելժ վայրաչուներու եւ դաղրեցոյմը «աչխարհակալ միջամտութեան »:

Բ) Ձայնասփիւռը եւ թերթերը արձագանգ կը հանդիսանան «բարկութեամբ լեցուն նամակներու » որոնք կը հասնին երկրին « բոլոր կողմերէն» եւ իրենց վրդովմամբ կը յայտնեն «Քոնկոյի պաղ-թատէրերու գործած ոճիրներուն առթիւ»:

Գ) Իզվեստիա կը դրէ Սթանլէվիլի գործողութեան մասին, չորս սիւնակնոց խորագրի մը տակ : Այդ գործողութիւնը կ'որակուի .— «ընդվզեցուցիչ արարք մը», « Հրէշային ոճիր մը» եւն. եւն. :

Գալով բողոքադրին, կ'ըսէ դւխաւորապար· — Յորդ· կառավարութիւնը ան-նեգին կացութիւնը, թէ ինչպիսի միջոցներ անհրաժեշտ են, բաղձալի անդորրութիւնը եւ համերաչխութիւնը հաստատելու համար :

Ժողովականները վիճաբանութեան դրին Սունայի նամակին իւրաքանչիւր դիտողութիւնը, եւ ժողովին առաջին երեք ժամերը յատկացուեցան այս խնդրին , կուսակցութիւնները յայտնեցին իրենց բողոքները եւ դառնութիւնները :

Վիճաբանութիւնները ժամեր տեւեցին, ի վերջոյ խմբագրուեցաւ գեկոյցը եւ յանձնուեցաւ մամուլին : Որոչուեցաւ երկրորդ ժողով մը գումարել դալ չաբթու, դարձեալ կիւրեղի նախագահութեան տակ , եւ աւելի ամուր եւ արմատական միջոցներ ձեռք առնել : Հրատարակուած գեկոյցը վեց յօդուածէ կը բաղկանայ , եւ տեսակ մը երաչխիք կը նը-կատուի Սունայի նամակին մէջ յիչուած բողոքներուն եւ տրտունջներուն : Ձեկոյցը որնիցաս անճնաւորութիւն մը ըսաւ այս առթիւ .

— Ժողովին առաջին վարադոյրը փակուեցաւ, երկրորդ վարադոյրը դալ չաբթու պիտի բացուի :

Ժողովէն եաք վերսկսաւ Բուլիսի դը-ծունէութիւնը : Ափի փոխ նախագահ Պիլկիճ ըսաւ .— Ձենք կրնար աւելի երկար արտայայտուիլ, գեկոյցին մէջ յիչուած է ամէն բան :

Ափական իրաւասու անձ մըն ալ ըսաւ· — Դրական արդիւնքի մը յանգեցանք : Բարոյական յանձնառութիւն ունինք , ժողովին մէջ յիչուածները դուրսը չըսելու համար : Ձեկոյցը ամէն ինչ կը յայտնէ :

Վարչապետ Ինէօնիւ եւս ըսաւ .— Համաձայնութիւն գոյացաւ , արդիւնքի մը յանգեցանք :

ԻՆՉ Կ'ԸՍԷ ՁԵԿՈՅՑԸ

Ձանգարայի ժողովին չուրջ հրատարակուած գեկոյցը, որուն տակ ստորագրած են բոլոր կուսակցութիւնները եւ պետական ու խորհրդարանական դէմքերը, կը հաղորդէ հետեւեալ որոչումները·

Ա.— Որոչեցինք ամէն բանէ վեր դասել Սահմանադրութիւնը իր ոգիով եւ բոլոր տրամադրութիւններով եւ ժողովրդավար վարչաձեւը անվթար պահել եւ տեւական նացնել :

Բ.— Մայիս 27ը հիմնաքարը կը կազմէ Սահմանադրութեան, անհրաժեչտ է գոյն հեռու պահել ամէն գրգռութիւններէ եւ յարձակումներէ :

Գ.— Միչտ դէմ պիտի կենանք այն գրգռութիւններուն , որոնք ուղղուած են մեր փառապանծ բանակին եւ անոր վարիչներուն , ջալ պիտանալով որ բանակը պահապանն է թէ Սահմանադրութեան եւ թէ մեր հոգային ամբողջութեան եւ ազգային անկախութեան :

Դ.— Վճռած ենք պայքարիլ այն բոլոր կրօնական գրգռութիւններուն դէմ , որոնք նպատակ ունին Թուրք ազգը պատռակտել եւ իրարու դէմ հանել :

Ե.— Անոնք որ գրչով, խօսքով եւ կամ գործնապէս վերոյիչեալ ընթացքներու մէջ գտնուին , առանց բացառութեան պատասխանատու պիտի նկատուին օրէնքին եւ արդարութեան առջեւ, ոչ մէկ կուսակցութիւն պիտի պաչտպանէ գրենք եւ այդպիսիները կուսակցութեանց մէջ պիտի չառնուին : Նմանապէս կուսակցական չարքերէ դուրս պիտի մնան բոլոր չահախնդիր եւ չարամիտ տարրերը :

Զ.— Կուսակցութեանց նախագահները Հանրապետութեան յարգելի նախագահէն խնդրեցին որ միջոց տրուի իրենց , որպէսզի ճշդեն թէ ինչեր պէտք է ընել, պետական կեանքի անխափան գնացքին համար : Կարճ չրջանի մէջ այս ուղղութեամբ իրենց ցուցմունքները պիտի ներկայացնեն Հանրապետութեան նախագահին , որ ընդունեցաւ խնդրանքը :

ԹՈՒՐՔԻԱ

—o—

ԿՈՒՍԱԿՑՈՒԹԵԱՆՑ ՊԵՏԵՐԸ ՀԱՄԱՁԱՅՆԱՑ ԵՆ

—o—

Պոլսոյ թերթերը հետեւեալ տեղեկութիւնները կուտան Նոյեմբեր 23 թուակրնով, երկրին ներբին տագնապին մասին :

ԱՆԴԱՐԱ.— Ձանգարայի ժողովը դուռմարեցաւ այսօր Հանրապետութեան Նախագահ Ճէմալ Կիւրսէլի նախագահութեամբ եւ իրաւարարութիւնով : Որոչեցաւ երկրորդ ժողով մը գումարել դալ չաբթու, դարձեալ Կիւրսէլի նախագահութեան տակ , եւ աւելի ամուր եւ արմատական միջոցներ ձեռք առնել : Հրատարակուած գեկոյցը վեց յօդուածէ կը բաղկանայ , եւ տեսակ մը երաչխիք կը նը-կատուի Սունայի նամակին մէջ յիչուած բողոքներուն եւ տրտունջներուն : Ձենք որնիցաս անճնաւորութիւն մը ըսաւ այս առթիւ .

— Ժողովին առաջին վարադոյրը փակուեցաւ, երկրորդ վարադոյրը դալ չաբթու պիտի բացուի :

Ժողովէն եաք վերսկսաւ Բուլիսի դը-ծունէութիւնը : Ափի փոխ նախագահ Պիլկիճ ըսաւ .— Ձենք կրնար աւելի երկար արտայայտուիլ, գեկոյցին մէջ յիչուած է ամէն բան :

Ափական իրաւասու անձ մըն ալ ըսաւ· — Դրական արդիւնքի մը յանգեցանք : Բարոյական յանձնառութիւն ունինք , ժողովին մէջ յիչուածները դուրսը չըսելու համար : Ձեկոյցը ամէն ինչ կը յայտնէ :

Վարչապետ Ինէօնիւ եւս ըսաւ .— Համաձայնութիւն գոյացաւ , արդիւնքի մը յանգեցանք :

ԻՆՉ Կ'ԸՍԷ ՁԵԿՈՅՑԸ

Ձանգարայի ժողովին չուրջ հրատարակուած գեկոյցը, որուն տակ ստորագրած են բոլոր կուսակցութիւնները եւ պետական ու խորհրդարանական դէմքերը, կը հաղորդէ հետեւեալ որոչումները·

Ա.— Որոչեցինք ամէն բանէ վեր դասել Սահմանադրութիւնը իր ոգիով եւ բոլոր տրամադրութիւններով եւ ժողովրդավար վարչաձեւը անվթար պահել եւ տեւական նացնել :

Բ.— Մայիս 27ը հիմնաքարը կը կազմէ Սահմանադրութեան, անհրաժեչտ է գոյն հեռու պահել ամէն գրգռութիւններէ եւ յարձակումներէ :

Գ.— Միչտ դէմ պիտի կենանք այն գրգռութիւններուն , որոնք ուղղուած են մեր փառապանծ բանակին եւ անոր վարիչներուն , ջալ պիտանալով որ բանակը պահապանն է թէ Սահմանադրութեան եւ թէ մեր հոգային ամբողջութեան եւ ազգային անկախութեան :

Դ.— Վճռած ենք պայքարիլ այն բոլոր կրօնական գրգռութիւններուն դէմ , որոնք նպատակ ունին Թուրք ազգը պատռակտել եւ իրարու դէմ հանել :

Ե.— Անոնք որ գրչով, խօսքով եւ կամ գործնապէս վերոյիչեալ ընթացքներու մէջ գտնուին , առանց բացառութեան պատասխանատու պիտի նկատուին օրէնքին եւ արդարութեան առջեւ, ոչ մէկ կուսակցութիւն պիտի պաչտպանէ գրենք եւ այդպիսիները կուսակցութեանց մէջ պիտի չառնուին : Նմանապէս կուսակցական չարքերէ դուրս պիտի մնան բոլոր չահախնդիր եւ չարամիտ տարրերը :

Զ.— Կուսակցութեանց նախագահները Հանրապետութեան յարգելի նախագահէն խնդրեցին որ միջոց տրուի իրենց , որպէսզի ճշդեն թէ ինչեր պէտք է ընել, պետական կեանքի անխափան գնացքին համար : Կարճ չրջանի մէջ այս ուղղութեամբ իրենց ցուցմունքները պիտի ներկայացնեն Հանրապետութեան նախագահին , որ ընդունեցաւ խնդրանքը :

Նոյեմբեր 21ի Շաբաթ դիւերուան ձայնասփիւռը Հայոց մասին սկիզբն է չարքասփիւռը Հայոց մասին սկիզբն է չարքաժամ մը, որուն յաջորդը որոչուած է Դեկտեմբեր 12ին, նոյն ժամուն :

Ծանր պարտականութիւն կ'իյնայ մեր երիտասարդներուն, մանաւանդ բարձրագոյն կրթութիւն ստացած, համալսարան տեսած տղոց եւ աղջկանց վրայ, ի գործ դնելու ամէն միջոց՝ Հայութիւնը լաւագոյնս ճանչցնելու համար Ցրանսացիներ-ուն մէջ :

Ամէն մարդ կրնայ ներդրում մը ունենալ այս ուղղութեամբ,

ՆԱԽԱՏՕՆԱԿ ԱՊՐԻԼԵԱՆ ԵՂԵՌՆԻ
ՅԻՍՆԱՄԵԱԿԻ ՕԳԵԿՈՉՈՒՄՆԵՐՈՒՆ

Բ.

Անչուշտ մտաբերեցիք իսկոյն Հայոց Արշակ Բ. Թագաւորին համար (351–369) Փաւստոս Բիւզանդի պատմած դրուագը : Ան ձեզի ծանօթ է , սակայն ժամն է զայն յիշեցնելու :

Արշակ՝ կորովի , բայց տարօրինակ կեանք մը ունեցաւ : Մերթ բարեկամ հանդիսացաւ Հռոմայեցիներուն , մերթ Սասանեաններուն , որոնց չատ նեղութիւն տուաւ . մերթ մտերիմ գործակից եկեղեցական իշխանութեան , յաճախ հակառակորդ անոր եւ նախարարական տունե – րու : Ի վերջոյ Սասանեան Շապուհ ար – քային կեղծ հաւատարիմներէն խարուելով անոր ձեռքը ինկաւ : Ինքն ալ արդէն Ա – ւետարանի վրայ տուած իր երդումը դրժած էր եւ հիմակ ալ հոլու ծառայի պէս կը վարուէր : Շապուհ տեսնելով ա – նոր վարուելակերպը , մտադիր էր հեռը բարեկամութիւն կնքելու եւ ազատ ար – ձակելու : Այսուհանդերձ աստղաբաշխե – րուն եւ հմայող մոգերուն կարծիքը հար – ցուց : Գիշեր մը , բախտ նայելէ ետք , իրեն պատասխանեցին . — Արքայ , Հա – յաստան գաղտնի մարդիկ ղրկէ , « տա – ճիկ ուղտապաններ », կ'ըսէ պատմիչը , եւ անկէ երկու բեռ հող եւ ջուր բերել տուր , սփռէ գանոնք խորանին , այսինքն հիւրընկալութեան վրանին մէկ կողմը , միւս կողմը ձգելով պարզ Պարսից հողը : Շապուհ կը կատարէ մոգերուն ըսածը : Իր քովը կը կանչէ Արշակը եւ ձեռքէն բռնած բարեկամաբար կը խօսակցի անոր հետ , պատեպով վրանին տակ :

Երբ պարսիկ հողին վրայ կը ճեմէին , Շապուհ ըսաւ անոր . Արշակ , Հայոց Թագաւոր , ինչպէս ինծի Թշնամի եղար . ես քեզ սիրեցի որդիիս պէս եւ կամեցայ ազ – ջիկս քեզի կնութեան տալ եւ քեզ ինծի որդի ընել : Դուն համաձայնեցար եւ յե – տոյ Թշնամացար քու կամքովդ , առանց իմ կամքիս . երկար տարիներ պատերազմ ըրիր ինծի դէմ :

Արշակ կը պատասխանէ .— « Մեղան – չեցի քեզի դէմ եւ յանցանք գործեցի . ի – րաւ է եկայ ու Թշնամիներուդ յաղթեցի , վասնզի կ'ակնկալէի քեզմէ որ կեանքս կը պարգեւես . սակայն Թշնամիներս դիս հր – թապուրեցին եւ ինծի քեզմէ վախ ներ – չընչեցին եւ քեզմէ փախցուցին : Բայց ահա քեզի տուած երդումս դիս առջեւդ բերաւ : Ահաւասիկ քու ծառադ եմ , քու ձեռքիդ մէջ եմ . ինչ կ'ուզես՝ ըրէ ինծի , սպաննէ դիս , քանի որ յանցաւոր եմ , մեղապարտ եմ» :

Շապուհ Արշակի ձեռքէն բռնած կը չրջէր ճեմելով եւ անդրադարձաբար կը տա – նէր այն կողմը , ուր դեռինը Հայաստա – նի հող փոուած էր , « Հայկազմն » կ'ը – սէ պատմիչը : Հոն հասածին պէս , Ար – չակ կը հպարտանար , կ'ըմբոստանար եւ կ'ըսէ պարսիկ արքային . « Հեռու կեցիր ինձմէ , դուն չարագործ ծառայ , որ ձեր տէրերուն տէրը եղար . բայց ես իմ նախ – նիքս անվրէժ պիտի չթողում . Արեւեան Թագաւորին վրէժը պիտի լուծեմ (Սա – սանեանք տապալած էին Պարթեւ Արշա – կունիները) : Այդ՝ ձեր դրաւած բարձը , այսինքն գահը ձեր ձեռքերէն ետ պիտի առնեմ ...» :

Այս երթուղարձը վրանին տակ չարու – նակուեցաւ առաւօտէն մինչեւ երեկոյ , կ'ըսէ պատմիչը . եւ ամէն անգամ կը պարզուի նոյն տեսարանը : Արշակ կ'ըմ – բոստանայ երբ հայ հողին վրայ դնուի , իսկ կ'ողբայ ու կը պաղատի երբ պարսիկ հողին վրայ կը տարուի : Իրիկունը՝ ճաշ . Արշակի իրաւունքն էր երկրորդ բարձը եւ դիտումնաւոր կերպով անոր կը հրամցնեն վերջին բարձը , որուն ներքե – ւը հայկական հող տարածուած էր . կրկին ըմբոստացում Արշակի , որ այն առեն կ'առաջնորդուի չղթայակապ Անյուշ բեր – դը :

Անչուշտ Փաւստոս հայ ժողովուրդին բերնէն քաղած էր սոյն դրուագը՝ առ ա – պել քան թէ իրողութիւն : Հայ ժող – ովուրդը պանծացուցած էր ոչ թէ Արշա – կին զօրութիւնն ու ըմբոստ նկարագի – րը (որ մասամբ Հայուն նկարագիրն է) , հապա հայ հողին սէրը , անոր ներշնչած ինքնավստահութիւնը իր զաւակներուն : Հասկցաք միթք բանիս : Այսպէս է ւայ – րենի մայրենի հողին կախարդանքը :

Ահա այդ հողն է որ մեր ձեռքէն խլեց մեր թշնամին , աւելի ճիշդը վատաբար խլեցին զայն մեր բոլոր Թշնամիները՝ Թուրք , Թաթար , վրացի : Ըսի վատա – բար , քանզի օգտուեցան առիթէն , մինչ Հայութիւնը արիւն կուլար , անօթի էր , եւ մահամերձ դեռին փռուած էր անհա – մար դաղթականներով :

Այդ հողը մեզի պէտք է , անհրաժեշտ է– հայկական պետութեան ձեռքը դըս – նուող հազիւ 30·000 քառակուսի քիլո – մեթր հողը , մասամբ լեռներով , ժայռե – րով , քարացած լաւաներով ծածկուած , անբաւարար է : Արդէն զոյգուած հողերը մերն են , մեր տակաւ ձեռքերէն բռնի խըլ – ուած : Մեր նահատակները , հոգեւարքի մէջ , մեզի կտակ ձգած են որ եթ ան – նենք այդ հողերը . միշտ յուսացած են որ պիտի իրականանայ իրենց տեսլականը : Աչքերնին բաց պառկած են : Արդեօք ցիս – նամեակի առիթով դանոնք պիտի դոցե՞ն , տեսնելով որ իրականացած է իրենց ե – րազը :

Հ. ՅՈՎՀ. ՎՐԴ. ՄԼՍՐԵԱՆ

(2 Շար.)

ՔՍԱՆԸՀԻՆԳԱՄԵԱԿ ՄԸ

ԱՐՄԵՆԱԿ ՇԱՀՄՈՒՐԱՏԵԱՆ

—o—

Ուղիղ քսանըհինգ տարի առաջ , 1939 Սեպտեմբեր 15ին իր մահկանացուն կնքեց Փարիզի մէջ , հայ երգի անզուգական վարպետը՝ Արմենակ Շահմուրատեան :

Անոնք որոնք բախտը ունեցած են ունկընդրելու Շահմուրատեանը , դիտեն թէ որքան կշիռ ու արժէք կը ստանար անոր բերնին մէջ երգը , մանաւանդ՝ հայ եր – գը :

Տարօնի այս հարազատ զաւակին հո – գիին ու սրտին մէջ հայ երգը թուխս էր դրած ի տղայ տղոց : Բնութեան իրեն պարգեւած ղիլ ու հնչեղ ձայնը ու իր եր – գելու արուեստը կատարելագործելով եւ – րոպական ոստաններու մէջ , Արմենակ Շահմուրատեան , պահ մը նուիրուելէ ետք եւրոպական երաժշտութեան , չու – տով հասկցաւ ու լիովին ըմբռնեց թէ իր առեղծագործութեան համար արդասաւոր միակ հողը՝ հայ երգի արտն էր :

Եւ արդարեւ , վերադառնալով հայրենի արտը , Արմենակ Շահմուրատեան , տա – րիներ չարունակ , աչխարհի մէկ ծայրէն միւսը հնչեցուց հայ երգը , ամէն տեղ ալ խանդավառելով ու խրախուսելով յաջող – ղական սերունդները :

Կոմիտասի երգերուն այս անզուգական կատարողը , իրմէ ետք չունեցաւ արժա – նաւոր յաջորդ մը : Արօր Տատրակը , Անտունին , Կոռունկը եւ տակաւին այլ բազմաթիւ տաղանդի երգեր իր մահէն ետք մնացին որբ :

Բոլոր ազգերու երաժշտութիւնները ու երգերը առհասարակ , ընդհանուր դիծե – րու մէջ , նմանողութեան եղերք ունին , սակայն , անոնցմէ իւրաքանչիւրը ունի բոլորովին ուրոյն , իրեն միայն յատուկ երանգները ու տարրերը : Այսպէս , հայ եր – գին վերաբերմամբ , կարելի է ըսել որ ան միւս ազգերու երգերէն կը ընորոշուի իր յատակ ու անպաճոյճ վեհութեամբ ու այդ վեհութեան մէջ՝ իր պարզութեամբ :

Այնքան պարզ է եղած հայ երգը , որ մինչեւ անգամ զուրկ է եղած զգացական դոյզն տարրերէ իսկ : Արմենակ Շահ – մուրատեան քաջ գիտակցած ըլլալով այս ճշմարտութեան , իր կատարումներու ըն – թացքին մնացած է հաւատարիմ հայ եր – գի ինքնատիպ նկարագրին , որեւէ բըս – նագրօսիկ ճիգ չէ թափած հայ երգի մեկ – նարկումը , փոխադրելու այլ ազգերու կալուածին մէջ՝ եւ ատոր համար ալ մը – նացած է ու պիտի մնայ հայ երգի անշե – բաղանգելի վարպետը :

×

Եւ սակայն , որքան տխուր ու ողբեր – գական եղաւ Տարօնի Բլբուլին վախճա – նը :

Առաւօտ մը , դրեթէ խելակորոյս ու կիսամերկ , փողոցը դաան ղինքը :

Անկէ ետք , երկար չապրեցաւ ու ատա – ղեց իր հոգին :

Մեծ վարպետին՝ հանճարեղ կոմիտա – սին նման , Արմենակ Շահմուրատեանի իմացականութիւնն ալ խրեցաւ տղա – մուղջի մը մէջ , ուրկէ՝ միայն մահը կըր – ցաւ զինքը դուրս բերել :

Սրտի ի՜նչ մորմոքով մըն է որ այսօր աչքիս առջեւ կը պատկերանայ ահաւոր տեսիլքը ...

Զեմ յիչեր , տարիները երեսնց մոռացու – թեան սեւ չղարշը փռեր են յիչողութեա – նրս վրայ , լաւ չեմ յիչեր թէ ո՞ր սրահին մէջ էր եւ ի՞նչ հանդէսի , ուր կանչուած էր երգելու մեծանուն երգիչը :

Կը տեսնեմ ահա՛ ... բեմին վրայ է ան : կը սկսի երգել : Առաջին վանկերէն ետք յանկարծ կանգ կ'առնէ , կը չփոթի ու վերստին կը սկսի ... Սակայն , ի զուր , չի կրնար չարունակել ու քանի մը ան – կապ նախադասութիւններ արտասանելէ ետք , վար կ'իջնէ բեմէն , չրջապատուած իր վրայ դուրդուրացող բարեկամներէ եւ ընկերներէ , որոնց աչքերը լեցուած են արտասուքով , վասնզի անոնք ըմբռնած ու հասկցած են դաժան իրականութիւնը :

Արմենակ Շահմուրատեանի վերջին ե – րեւումը եղաւ տուիկա : Այնփառնակ վախճանով մը վերջացուց ան իր այնքան փայլուն , այնքան սխրալի արուեստա – դէտի կեանքը :

Եւ սակայն , մեծ արուեստագէտին մի – այն վախճանը չէր որ անփառնակ ե – դաւ : Անոր յիչատակը եւս , անոր այն – քան յարգելի յիչատակը նոյնպէս մատ – նուեցաւ դաժան մոռացութեան մը :

Խօսքս մասնաւորելով մեր դաղութին համար , ուր անցուց Արմենակ Շահմու – րատեան իր դեղարուեստական գործու – նէութեան վերջին չրջանը , պէտք է ըսեմ որ երախտագէտ չգտնուեցանք անոր յի – չատակին հանդէպ :

Քանըհինգ տարիներ են անցած իր մահէն ի վեր եւ սակայն ցանցառ կերպով (չըսելու համար բնաւ) ոգեկոչուած է հայ երգի վարպետին յիչատակը :

Փարիզեան հեռաւոր դերեզմանատան մը մէկ անկիւնը իր յաւերժական քունը քաչող այս մեծ արուեստագէտին հողա – կոյտին այցելող , փունջ մը ծաղիկ տա – նող մը չէ եղած տակաւին :

Ինչո՞ւ այս անտարբերութիւնը : Արդ – եօք առհասարակ սովորութի՞ւն մըն է մեր մէջ չուտով մոռացութեան փոսին մէջ նետել այն բոլոր արուեստագէտնե – րը՝ երգիչ , դերասան , բանաստեղծ , դրող , որոնք իրենց բովանդակ կեանքը նուիրած են իրենց ժողովուրդին , ապ – րած են անոր յոյզերովը ու յոյսերովը , ծառայած են անոր մշակոյթին բարձրաց – ման , չրջած են աչխարհէ աչխարհ հայ արուեստի դրօչակը ի ձեռին , օր մըն ալ երթալ անէանալու համար խաւարտին

«ՆԱՀԱՊԵՏԸ»

—o—

Առաւօտ չուտ մէկիկ – մէկիկ պննում էր ծառերը , նայում նրանց բներին ու տերեւների դոյնին , յուչիկ քայլերով անցնում էր մարդերի եղերով , քաղում էր վարունգ , կոտեմ , համեմ , թարխուն : Նուբարի հետ նստում էր ախտատի , յե – տոյ դարձեալ կապում էր դդմնոցն ու սկսում էր աչխատիլ պարսպի վրայ : Ով մի քանի օր չէր տեսնում Նահապետի աչ – խատանքը , զալիս նկատում էր տարբե – րութիւնը ,ով ամէն օր էր տեսնում , կարծում էր թէ պատը չի բարձրա – նում :

Արդէն Օգոստոսն էր զալիս : Հիմա պիտի երեւար , թէ ինչպէս էին բռնել զարնանը անկուած խնձորենիները : Իր պարտէզում ամէն ինչ կարզին էր : Նա – հապետն ամէն օր ժամ էր զտնում պնալ ստուգել նաեւ այն ծնկիները , որ իր ձեռքով զարնանը տնկել էր նորածիննե – րի բակերում : Մեծ մասը բռնել էին : կանաչիկ տերեւները չողում էին արեւի տակ , զալար ճիւղերը հանդարտիկ օ – րօրում էին , բները կանգնած էին մնում անչարժ : Երկու երեք տեղ միայն ծնկի – ների տերեւները կծկւում ու դեղնում է–

ին , նչանակում էր , թէ ծառերը չեն մե – ծանայ , չեն ապրի :

— Վնաս չունի , — ասում էր Նահա – պետը տանտէրերին , — աչուն նոր , ա – ռաւել լաւ տնկիներ կը դնեմ , սրանց արմատի մազուկները մեռեր են , կը պա – տահի , վնաս չունի ... Բայց , ինչպէս կ'երեւի , երեխաներ խաղացեր են տնկու հետ , մի քիչ էլ արմատները չարժուել են հողի մէջ : Վնաս չունի : Բայց կը խնդ – րեմ , որ զգոյշ էլնէք ...

Այդպիսի այցելութիւնից յետոյ վերա – դառնում էր պարսպի մօտ , կրկին ջուր էր լցնում մի քիչ չորացած չաղախի վրայ ու չարունակում իր աչխատանքը :

Մի օր կտապչա Նշոն ու Վարսոն է – կան նրա մօտ , նստեցին կողքի թմբին ու սկսեցին խօսել Նահապետի ու Նուբարի հետ : Իսկապէս կարիք կ'ար , որ Նահա – պետն այդքան չարչարուէր , այդքան ի – րեն տանջէր : Այս կողմերի մարդիկ ա – սում են , որ պապից պապ այս դիւղերում խնձոր ու նուռ չեն տեսել , սեխ ու ձմե – րուկ չեն ցանել :

— Վնաս չունի , — ասաց Նահապետը , — մեր թոռները կուզան , կը տեսնեն , որ պապեր խնձոր են հասցրէ եւ քաղցր ճմիչ են կերեր քո հողից : Դու մի կասկածի , Նշո ախպէր , Նահապետ մի բան դիտի , որ իրեն կը տանջի կը չարչրի ...

— Վոչիկ ես , ախպէր Նահապետ , մարդ քըղի չկրնայ բան հասկցու ,— ասաց Վար – սօն ,— հակառակ՝ դու մարդու խելքից– մտքից կը հանես :

— Ձեր դրան ծառ վա՞տ է , չի՞ մեծ – նայ , — հարցրեց Նահապետը :

— Կը մեծնայ , — ասաց Նշօն ,— բայց ուրեմն ե՞ս լէ պիտի մի պատ դնեմ էդ ծառի առէջ ...

— Է , լաւ կ'էլնի , պատ կը պաչտպանի ծառեր ... Դեռ էլի պիտի քու տան դուռ ծառեր տնկենք , պէտք է մտածես այդ մասին :

— Քըղի լէ խէլքից պիտի հանէ , Նշո , ելի , ելի , երթանք ,— ծիծաղելով , ա – մուսնու թեւին խփելով՝ ասաց Վարսօն , —տեսնիս Նուբար լէ ձէն չհնէ , իր մար – դու կողմը կը պահէ ...

— Հարկ է , որ իմ կողմ պահի Նուբար , — ասաց Նահապետը , մալայով ողորկա – ցընելով պատին դրուած նոր կաւաչա – ղախը :

— Էդ Թո՞ւղթ ես էրէ , վոչիկ ,որ խո – րոտ Նուբար էդպէս ծառեր է քու վրէն , դիշեր լէ ցերեկ մի մատ քըղնէ չհեռա – նայ :

— Աչխարհքի վրէն ուրիշ ի՞նչ ունենք ես ու Նահապետ , քոյրիկ Վարսօ , իմ հա – րըստութիւն ու բախտն էնի ,էնոր հարըս – տութիւն ու բախտն էլ ես եմ ,Ուրիչ բան չունենք : Մենք ենք , մեր երկու մատղաչ երեխէք : Իրար կողքի որ չելնենք՝ կը ղեղնենք , կը չորանանք ...

— Վալա , Թուղթ ին էրէ ձեր վրէն , — չարունակեց Վարսօն ,— էդպէս սէր ես ոչ լսեր իմ , ոչ լէ տեսեր իմ ...

— Հանաքչի կնիկ ես , Վարսօ ,— ասաց Նուբարը ,— ես էլ քէ պէս ուրախ , հանաքչի կնիկ չեմ տեսէ ու չեմ լսէ ...

— Կը խանդարենք Նահապետ ախպոր , — ասաց Նշօն ոտքի էլնելով , — կը ցանկամ , որ քու պարիսպ պինդ էղնի , հաստատ մնայ , Նահապետ ախպէր , բա – բելոնի աչտարակի պէս չփլի , յաջողու – թիւն , քըղի ...

Օգոստոսն էլ էր անցնում , բայց դա – տում առաւօտից երեկոյ մչուշ էր նստած լինում , չոզերը դեռ չէին անցնում : Խոտ Արագածի լանջի այդ դիւղում ոչ տար էր , ոչ ցուրտ :

— Ինձորի եղանակ է , խնձորի օդ է , — ասում էր Նահապետը :

Այդ օրերին անսպասելի կերպով դիւ – դում յայտնուեց Նորայրը : Այս մի տա – րում հասակ էր նետել , դէմքին թուխ աղւամազի բարակ չերտ էր երեւում : Աչքերի մէջ ջերմութիւն կար : Նահա – պետը զրկեց քրոջ որդուն , համբուրեց ու նայեց նրա աչքերին : Կարծես փոքրացած Անթառամն էր կանգնել նրա առաջ , այն – քան նման էր տղային Աթառամն , այն – հասակում եւ այքան աղջկայ նման է նո – րայրը հիմա՝ իր աչքերի ամօթխած տա – յտութեամբ :

ՀՐԱՉԵԱՑ ՓՈՂՈՍ

(50 Շար.)

— Տասը, ասում է, ոչ մի կոպեկ էլ չեմ տա։ Ես ինչո՞ւ պիտի տամ։ Ես ինչ, ձեզնից պակա՞ս եմ։ Ես էլ եմ աշխատում, ես էլ ուզում եմ ապրել։ Ես էլ ուզում եմ ուրախ լինել։ Ես էլ ուզում եմ ինչ-որ բան ունենալ։ Ես էլ ուզում եմ ինչ-որ բան ունենալ։ Ես էլ ուզում եմ ինչ-որ բան ունենալ

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Այրի Տիկին Նշանուհի Աչճեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Հ. Աչճեան կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի այս կիրակի առաւօտ Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցին իրենց ամուսնոյն, հօր եւ եղբօր՝

ԵՐՈՒԱՆԴ ԱՉՃԵԱՆԻ

մահուան տարելիցին առթիւ, ինչպէս նաեւ Աչճեան եւ Պահլաւունի ղերդաստան-ներու ննջեցեալց յիշատակին :

Ի դիտութիւն ողբացեալին յիշատակը յարգողներուն :

×

Պ. Պօղոս Փափազեան, աղջիկները, փեսաներն ու թոռները կը ծանուցանեն թէ իրենց կնոջ, մօր եւ մեծ մօր Տիկին Հայկանոյշ Փափազեանի մահուան քառասունքին եւ իրենց որդւոյն եւ եղբօր Ներսէս Փափազեանի մահուան քառամսեակին առթիւ հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի այս կիրակի առաւօտ Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցւոյն մէջ :

Հանդուցեալներու յիշատակը յարգող-ներէն կը խնդրուի ներկայ ըլլալ :

×

Պ. Հայրապետ Գարաճեան, Տէր եւ Տիկին Տրդատ Գարաճեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Քուարօ եւ զաւակները եւ ընտանեկան բոլոր պարագաները կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի այս կիրակի առաւօտ ժամը 10·30ին, Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցին, իրենց կնոջ, մօր եւ մեծ մօր՝

ԵՊՐԱՔՍԻ ԳԱՐԱՃԵԱՆԻ

մահուան քառասունքին առթիւ :

Ի դիտութիւն ողբացեալին յիշատակը յարգողներուն :

×

Այս առթիւ ընտանիքը հետեւեալ նուէրները կ'ընէ .— Կապ. Ֆաչ 20, Կար-միր Ֆաչ՝ 20, Հանդստեան Տուն՝ 40, Աղքատախնամ՝ 20 ֆրանք : (Տառանալ «Յառաջ»էն) :

×

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Այրի Տիկին Հայկուհի Շալճեան եւ զաւակները Թիրայր, Էրիք եւ Միշէլ ինչպէս նաեւ ընտանեկան պարագաները կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի Լուսընչեան Կապ. Ֆաչէն Տիկին Հայկանոյշ Փափազեանի մահուան քառասունքին եւ իրենց որդւոյն եւ եղբօր Ներսէս Փափազեանի մահուան քառամսեակին առթիւ հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի Լուսընչեան Կապ. Ֆաչէն Տիկին Հայկանոյշ Փափազեանի մահուան քառասունքին եւ իրենց որդւոյն եւ եղբօր Ներսէս Փափազեանի մահուան քառամսեակին առթիւ հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի Լուսընչեան Կապ. Ֆաչէն Տիկին Հայկանոյշ Փափազեանի մահուան քառասունքին եւ իրենց որդւոյն եւ եղբօր Ներսէս Փափազեանի մահուան քառամսեակին առթիւ հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի այս կիրակի առաւօտ Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցւոյն մէջ :

ԳԱԳԻԿ ՇԱԼՃԵԱՆԻ

մահուան քառասունքի առթիւ, այս կիրակի Սէն Ժէռոմի եկեղեցին :

× Այս առթիւ յիսուն ֆրանք կը նուիրեն «Յառաջ»ի բարեսիրական :

ՀՈԳԵՀԱՆԳՍՏԵԱՆ ՊԱՇՏՕՆ – ՊԱՏԱՐԱԳ

ԼԻՈՆ.— Այս կիրակի Ս. Յակոբ եկեղեցւոյն մէջ : Լա Թուր Տիւ Փէն.— Մկրտիչեան ընտանիքը հոգեհանգստեան պաշտօն կատարել կուտայ իրենց ամուսնոյն եւ հօր՝

ՄԱՐՏԻՐՈՍ ՄԿՐՏԻՉԵԱՆԻ

մահուան քառասունքին առթիւ :

×

ԼԻՈՆ.— Պամմաճեան ընտանիքը հոգեհանգստեան պաշտօն կատարել կուտայ իրենց մօր հանդուցեալ

ՎԻԿՏՈՐԻԱ ՃԻՐԱԳԵԱՆԻ

մահուան հինգերորդ տարելիցի առթիւ : Ինչպէս նաեւ իրենց մօրեղբօր՝ ԱՐՇԱԿ ՕՏԱՊԱՇԵԱՆԻ մահուան առաջին տարելիցին առթիւ եւ համայն Ճիրադեան, Օտապաշեան եւ Պամմաճեան ղերդաստաններու ննջեցեալներու հոգւոյն :

ՑԱԻԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

ԱԼՖՈՐՎԻԼ.— Հ. Յ. Դ. Ս. Մինասեան ենթակոմիտէն ցաւակցութիւնները կը յայտնէ Տէր եւ Տիկին Երուանդ Ճան-կէօզեանի, Տէր եւ Տիկին Սահակ Թիրեաքեանի, ինչպէս նաեւ ընտանեկան պարագաներուն, իրենց մօր եւ զոքանչին՝ Այրի Տիկին Սօֆիկ Ճանկէօզեանի մահուան առթիւ : Եւ փոխան ծաղկեպսակի Մշակոյթի Տան կը նուիրեն 50 ֆրանք :
(Տառանալ կոմիտէէն) :

ՖՐԱՆՍԱՀԱՅ ԼՍԱՐԱՆ

Այս Շաբաթ, ժամը 21ին, Ազգային Տան սրահին մէջ կը դասախօսէ Կալիֆթայի Հայոց Մարդասիրական Ճեմարանի Հայագիտական առարկաներու դասատու : Պ. Ա. ԿԻՒԶԻԼԵԱՆ, նիւթ՝ Հնդկահայ գաղութը եւ Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսի այցելութիւնը Հնդկաստան :

Կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ :

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

Տէր եւ Տիկին Սարգիս Առաքէլեան (Տէսին) կը նուիրեն քսան ֆրանք Մշակոյթի Տան Ս. Թէվլիեան սրահին ընկ. Արմենակ Գուլումճեանի մօր մահուան առթիւ եւ Ցակոբ Քաթիպեանի մահուան առթիւ քսան ֆր. նոյն նպատակին եւ 10 ֆր. «Յառաջ»ին : (Տառանալ Յառաջէն) :

×

Գարուն Խաթանասեանի մահուան առթիւ փոխան ծաղկեպսակի կը նուիրեն .

Տէր եւ Տիկին Բարունակ Զիլճեան կապոյտ խաչին տասը ֆրանք, Տէր եւ Տիկին կարապետ Պըտըչեան կապ. Խաչին 10 ֆրանք, Տէր եւ Տիկին Հայկակ Ծատուրեան կապ. Խաչին 25, Տէր եւ Տիկին Թաթուլ Ինճէեան կարմիր Խաչին 30, Տէր եւ Տիկին Եղ. Անդրէասեան կարմիր Խաչին քսան, Տրապիզոնի Հայր. Միութիւն կապ. Խաչին 25, կարմիր Խաչին 25 ֆրանք :

Գարեգին Քարաքէհէեանի մահուան առթիւ փոխան ծաղկեպսակի կը նուիրեն Տէր եւ Տիկին Հայկակ Ծատուրեան «Հայ Բոյժ»ին 25 ֆրանք :
(Տառանալ «Յառաջ»էն) :

ՑԱԻԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Համաչարսանճաքի Հայր. Միութեան Լիոնի եւ Մարսէյլի քոյր մասնաճիւղերը իրենց ցաւակցութիւնը կը յայտնեն Հայրենակցուհի Տիկին Զարուհի Նաճարեան, Տէր եւ Տիկին Յակոբ Նաճարեանի, Այրի Տիկին Լուիզ Նաճարեանի եւ զաւակներուն (Հայաստան), Տէր եւ Տիկին Տօնապետ Նաճարեանի, (Հայաստան), Տէր եւ Տիկին Կարապետ եւ Յարութիւն Նաճարեանի (Ամերիկա), Այրի Տիկին Պէնկղտատու Փիլոյեանի, Տէր եւ Տիկին Յարութիւն Պօյաճեանի (Ամերիկա), Տէր եւ Տիկին Աստուր Պօյաճեանի (Ամերիկա), Տէր եւ Տիկին Մաղաքիա Պօյաճեանի (Հալէպ) ու նաեւ համայն Նաճարեան ղերդաստանի, իրենց ամուսնոյն, հօր, տաղրոջ, եղբօր եւ աղղականին մահուան առթիւ, (բնիկ Զարսան-ճապցի) :

ՔԱՀԱՆԱՅԱԿԱՆ ՁԵՌՆԱԴՐՈՒԹԻՒՆ

Ա) Կոչումն քահանայութեան. արարողութիւնը տեղի պիտի ունենայ այս Շաբաթ, յետ երեկոյեան ժամերգութեան ժամը 4ին :

Բ) Այս կիրակի, Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցւոյ մէջ պիտի մատուցի ուի հանդիսաւոր պատարագ, պիտի պատարագէ Հայրապետական Պատուիրակ՝

ՍԵՐՈՎԲԷ ԱՐՔ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆ

եւ պատարագի ընթացքին քահանայութեան թեկնածու Աստիճան պիտի չնորհէ Կարպիս Աւագ Սարկաւագ Թամկոչեանի :

Սկիզբ Ս. Պատարագի ժամը 10 :

Սկիզբ քահանայական ձեռնադրութեան ժամը 10·30 :

ՊԱՏԱՐԱԳ ՇԱԻԻԼԻ ՄԷՋ

Այս կիրակի, պատարագ կը մատուցուի Շաւիլի եկեղեցւոյ մէջ, սովորական ժամուն :

Z.Մ.Ը.Մ.—ԱՐԹԻՒ-ՄԱՐԶԱԿԱՆ

ՏԱՐԵԿԱՆ

ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

Շաբաթ Նոյեմբեր 28, ժամը 21էն
միջնեռ լոյս

ԱԼՀԱՄՊՐԱՑԻ ՄԷՋ

Նուագախումբ

CLAUDE BESSET ET JO VALLON

Կը մասնակցի Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի պարախումբը :

Սեղանները ապահովել հետեւեալ հասցէներէն .—

Րաֆֆի Նազարեան 20 – 71 – 10
Գէորգեան 62 – 68 – 15
Կարիպեան 60 – 89 – 80
Աւետեան 62 – 81 – 15

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐԸ
ԿՐԸՆՈՊԼԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. «Եօթ – Նեղբայրեան» ենթակոմիտէի, մասնակ – ցութեամբ Նոր Սերունդի Վարուժան խումբի եւ Կապոյտ Խաչի :

Կիրակի 29 Նոյեմբեր, կէսօրէն վերջ, ժամը 3ին Րիւ Ժէի սրահին մէջ :

Կը նախագահէ Ընկ. ՏԻԳՐԱՆ ՍԱՆՃԵԱՆ
Կը խօսի Ընկ. ՆՇԱՆ ՊԵՏՐՈՍԵԱՆ

Գեղարուեստական բաժին Նոր Սերը – դականներուն եւ կարող ուժերու կողմէ :
Մուտքը ազատ է :

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊ. ԽԱՉԻ Փարիզի մասնաճիւղի ընդհ. ժողովը այս Շաբաթ, ժամը 4ին, Մշակոյթի Տան մէջ : Կը հրաւիրուին բոլոր անդամուհիները :

ՊԱՏԱՐԱԳ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Սէնթ Անթուանի Ս. Թագուհի եկեղեցւոյ թաղականութիւնը կը ծանուցանէ թէ այս կիրակի եկեղեցւոյ անուան տօնախմբութեան առթիւ տեղի պիտի ունենայ հանդիսաւոր պատարագ եւ հոգեհանգստեան պաշտօն, ի յիշատակ հոգւոյն թեմիս նախկին չինարար Առաջնորդ ՏԷՐ ԳՐԻԳՈՐԻՍ ԵՊԻՍԿ. ՊԱԼԱՔԵԱՆԻ եւ ՏԷՐ ՆԵՐՍԷՍ ՔՀՆՑ. ԿԱՏԱՐԻԵԱՆԻ, ինչպէս եկեղեցւոյս կնքահօր, Օր. Նունէկ Տէր – Ղեւոնդեանի, եւ համայն թաղիս եւ չրջաններու Ս. եկեղեցւոյս նուիրատուներու ղերդաստանց նչեցեալց հոգւոյն :

Նոյն օրը կէսօրէն վերջ ժամը 3ին Պալատեան Սրբազանի եւ Քահանայ Հայրերու չիրիմներու այց, թաղականութեան եւ դպրաց դասու անդամներու մասնակցութեամբ :

ՊԱՐԱՆՑԻԿ ԵՐԵԿՈՅԹ

կազմակերպուած Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Փարիզի ԱՀԱՐՈՆԵԱՆ խումբին կողմէ, Հայ Մշակոյթի Տան մէջ, 17 Րիւ Պլէօ, Մեթրօ Քատէ
Շաբաթ, Դեկտ. 5, ժամը 18էն սկսեալ

ԱՆԱԿՆԿԱԼՆԵՐ

BAR — DISQUES SELECTIONNES — BUFFET

ՓԱՐԻԶԱՀԱՅ ՏԻԿՆԱՆՑ ՄԻՈՒԹԵԱՆ
(ՈՐԲԵՐՈՒ ՕԳՆՈՒԹԵԱՆ ՄԱՐՄԻՆ)

ՏԱՐԵԿԱՆ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

Կիրակի 29 Նոյեմբեր ժամը 17էն կէս դիչեր

DANS LES SALONS DU GRAND - HOTEL
12, Bd. des Capucines

ORCHESTRE — ATTRACTIONS

Մուտք 10 ֆրանիֆ — Ճաղով ներկայացող ուսանողներուն կէս գին

Ապահովել սեղանները WAG. 38-54

ԼԻՈՆ — ԼԻՈՆ

ՓԱՌԱՏՕՆ

Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի հիմնադրութեան 19րդ տարեդարձին առթիւ :

Կազմակերպութեամբ Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Լիոնի «Սիամանթօ» խումբի :

Այս Շաբաթ երեկոյ, Ճրագ Թաղապէ – տարանի չքեղ սրահին մէջ, 58 Րիւ տը Սէզ, ժամը 20·30ին :

Հանդէսին բացումը պիտի կատարուի Հ. Յ. Դ. « Նոր Սերունդի» երգչախումբի կողմէ, ղեկավարութեամբ երգչուհի ԱՆԺԻԼ ԿԱՐԱՊԵՏԵԱՆԻ :

Գեղջկական եւ ժողովրդական բառա-ձայն երգեր :

Լիոնի Հ. Յ. Դ. « Նոր Սերունդ»ի պարախումբը պիտի պարէ հայկական, վէ-րացական եւ հունգարական պարեր, աղ-դային տարազներով :

Պիտի ներկայացուի նաեւ
« ԴԱԻԱԹ ՄԸ ԹԻՑ ... »
Ծիծաղաշարժ զաւեշտը
Մուտք 3 ֆրանիֆ

Հ. Յ. Դ.

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. « Քրիստափոր » խումբի ընկերական ժողովը այս Ուրբաթ, ժամը 20·30ին, Մշակոյթի Տան մէջ : Կարեւոր օրակարգ : Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է :

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Սէն Ժեռոմի Հ. Յ. Դ. Հայաստան ենթակոմիտէն ընկերական ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ այս Շաբաթ, ժամը 21ին, նախապէս որոշուած հաւաքավայրը : Խիստ կարեւոր օրակարգ : Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը ստիպողական է : Բացակաները նկատի պիտի առնուին :

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Հ. Յ. Դ. Քրիստափոր ենթակոմիտէի ընդհ. անդամական ժողովը այս կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 15ին, սովորական հաւաքատեղին : Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է : Կարեւոր օրակարգ :

ԱՌՆՈՒՎԻԼ – ՍԱՐՍԷԼ.— Հ. Յ. Դ. « Վարդան » ենթակոմիտէի ընկերական ժողովը այս Շաբաթ, ժամը 21·30ին, սովորական հաւաքատեղին : Կարեւոր օրակարգ :

ՏՕՆԱԿԱՆ ՕՐԵՐԸ

ԿԸ ՄՕՏԵՆԱՆ

ՆԱՃԱՐԵԱՆ

ՆՊԱՐԵՂԷՆԻ ՄԵԾ ՎԱՃԱՌԱՏՈՒՆԸ

Կը հաղորդէ իր հին եւ նոր յաճախորդներուն խանութին վերբաց-ումը բոլորովին նորոգուած :

— * —

ՀՈՆ ԿԸ ԳՏՆԷՔ ԻՆՉ ՈՐ ՁԵՐ ՄՏՔԻՆ ԿՍԱՆՑՆԻ :

Ընտիր ապուխտ, կարուած յատուկ մեքենայով :

Ամէն տեսակ նպարեղէն եւ համեմ, արեւելեան ազանդերներ, Հալէպի պիստակ, կաղինի, նուշի միջուկ, fաfահիւէք, դղումի կուտ թարմ, Մալաթիայի խաղողէ պատրաստուած պէկմէզ եւ թահին :

Բոլոր խմիչքները զորս կը փափաքիք, Շամբանեքէն օղի եւ բոլոր ախորժաբեր խմիչքները (ափերիթիֆ) :

ԾՐԱՐՆԵՐՈՒ ԱՌԱՔՈՒՄ
ՖՐԱՆՍԱ ԵՒ ԱՐՏԱՍԱՀՄԱՆ

Մաքուր եւ արագ սպասարկութիւն Ամէն օր նոր ապրանքներ :

—*—

ՆԱՃԱՐԵԱՆ
Maison NAJA

SPÉCIALITÉS FRANCO - ORIENTALES

Alimentation — Confiserie
Conserves — Fruits secs
Légumes secs — Epices

12, RUE DE L'ARC
MARSEILLE (1e)
Téléph. : 20-87-69

ՀԱՐԱՁ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925 — Tél. : PROvence 86-60
R. C. Seine 57 A 2731 — C.C.P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝ Տար· 60 Ֆ· Վեցամսեայ՝ 35 Ֆ·
Արտասահման՝ Տար· 80 ֆր· Հատը 0·30 Ֆ·

ՇԱԲԱԹ
28
ՆՈՅԵՄԲԵՐ
SAMEDI
28 NOVEMBRE
1964

LE NUMÉRO : 0,30 FR.

ԱՐԴԻ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 10172 — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — 40e ANNÉE — Nº 10.172

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ԵՐԿՈՒ ՁԱՓ ԵՐԿՈՒ ԿՇԻՌ

—o—

Երկու տասնեակ տարիներ անցան Ֆրանիոյ պարտութենէն ի վեր :

Յաղթական դաշնակիցները 1945 Մա – յիս 8ի պինադադարէն անմիջապէս ետքը ձերբակալեցին եւ Նիւրէնպէրկի մէջ ցուցադրական դատավարութենէ մը վերջ պատժեցին նացի կուսակցութեան վարիչները, որոնք Հիթլերի հետ միասին պատասխանատու կը նկատուէին համաշխարհային երկրորդ պատերազմի բռնկումին :

Յետոյ նաեւ հետապնդեցին Հրեաններու ոչնչացումէն եւ ջարդերուն հետ կապ ունեցող դերման դինուորականները եւ պատժեցին զանոնք :

Դաշնակիցները այս անդամ յարգեցին իրենց խոստումը՝ պատասխանատուութեան կանչելով պատերազմի եւ ջարդերու պատասխանատուները եւ արժանի պատիժը տալով անոնց :

Առջին աշխարհամարտի նեղ օրերուն դաշնակից պետական վարիչները հանդէս բերած խոստումները բերի էին պատասխանատուութեան ենթարկելու ոճրագործ թիւրքիոյ վարիչները, որոնք օսման կայսրութիւնը պատերազմի մղած էին Գերմանիոյ կողքին, պատճառ դառնալով միլիոնաւոր զոհերու եւ սարսափելի աւերներու, որոնց համար Թուրքիոյ Հանրապետութիւնը :

Յաղթանակէն վերջ, դաշնակիցները դժուեցին իրենց խոստումը եւ ո՛չ մէկ նախարարութիւն տուին տիտղոսաւոր ոճրագործներուն, որոնք հանդիսաւ արտով ա – պաստանեցան Եւրոպա եւ չմայլ կեանք վարեցին այնտեղ :

Իսկ անոնք որ Պոլիս մնացեր էին, 1920 Մարտ 20ին ձերբակալուեցան Անգլիա – ցիներուն կողմէ եւ ղրկուեցան Մալթա, ուր մնացին որոշ ատեն, իշխանավայել, հանգստաւէտ պայմաններու մէջ :

Եւրոպա ապաստանողներէն գլխաւոր – ները չհնազանդեցան Դաշնակցութեան վճիռներուն : Մալթա տար – ուղները փրկեցին իրենց կեանքը, չնորհիւ Նենգամիտ Ազկիոնի : Եօթչն փո – խանակութեան քանի մը Անգլիացիներու հետ, որոնք դերի լինկած էին քեմալա – կաններու ձեռքը :

Երկրորդ աշխարհամարտէն վերջ նոր դատ մը հնարուեցաւ, — ցեղասպանու – թիւն, որակելու համար նացի Գերմա – նիոյ հրէամալած քաղաքականութիւնը :

1918 – 1920 միջազգային մամուլին ու դիւանագիտական աշխարհին մէջ օրուան հրատապ հարց էր Հայկական Դատը : Ցեղասպանութեանց մէջ թերեւս էին հայկական դարերը : Ֆրանսայէն մինչեւ Ամերիկա՝ քաղաքակիրթ ազգերու խիղճը ցնցուած էր եւ արդարութիւն կը պահանջուէր Հայերուն համար :

« Փոքրիկ դաշնակից» էինք : Կամաւորներ տուեր էինք Ֆրանսական ճակատին : Հայկական Լեգէոն կազմեր էինք Պաղեստինի – Կիլիկիա ճակատին համար : Հա – կառ հազարաւոր զինուորներ կռուած էին Գերմանիոյ դէմ ռուսական բանակներուն մէջ : Կամաւորական դունդեր հե – րոսաբար եւ մխ – մինակ կռուեր էին Թուրքերուն դէմ Կովկասի ճակատին վրայ : Ու այս բոլորին հետ մէկուկէս միլիոն նահատակներ զոհուեր էին դաշնակիցներու դատին համար,— հայ ժողովուրդին կէսը :

Այսքան զոհողութիւն արժանի էր վարձատրութեան մը :

Դաշնակիցները իրրեւ սրտի մխիթա – րանք մեղի տուին Սեւրի դաշնագիրը, զոր չհանցած ուրանալու համար զայն :

Երկրորդ աշխարհամարտի վայրկեան – ներուն բոլորովին մոռցուեր էին Հայերը, Հայկական Դատը, Սեւրի դաշնագիրը, Ազգերու Խորհուրդը, Ազգերու Դաշնակցութիւնը, Ֆրանսայի, Անգլիոյ, Ամերիկայի, Իտալիոյ, Ճափոնի, Պելճիքայի, Հոլանտայի, Լուքսեմպուրկի, Նորվեկիոյ, Տանիմարքայի, Իսլանտայի, Լիբերիոյ, Հայիթիի, Պոլիվիոյ, Պարակուայի, Գուատեմալայի, Նիկարակուայի, Սալվատորի, Հոնտուրասի, Գուբայի, Գոսթա Ռիկայի, Պանամայի, Գոլոմպիոյ, Վենեսուելայի, Էքուատորի, Պերուի, Չիլիի, Արժանթինի, Ուրուկուայի, Պրազիլիոյ, Մեքսիքոյի, Գուանեմալայի, Հնդկաստանի, Պաքիստանի, Սիամի, Պիրմանիոյ, Ճափոնի, Չինաստանի, Հարաւսլաւիոյ, Ռումանիոյ, Պուլկարիոյ, Հունգարիոյ, Չեխոսլովաքիոյ, Ալպանիոյ, Ֆինլանտայի, Աֆղանստանի, Նեպալի, Պուրմանիոյ, Թայլանտի, Լիպանանի, Սուրիոյ, Իրաքի, Իրանի, Եգիպտոսի, Լիպիոյ, Մարոկոյի, Թունիսի, Ալճերիոյ, Սուտանի, Նիկերիոյ, Կանատայի, Աւստրալիոյ, Նոր Զելանտայի, Հարաւային Աֆրիկէի Միութեան, Իսրայէլի, Եթովպիոյ, Լիպ

ՆԱԽԱՏՕՆԱԿ ԱՊՐԻԼԵԱՆ ԵՂԵՌՆԻ
ՅԻՍՆԱՄԵԱԿԻ ՈԳԵԿՈՉՈՒՄՆԵՐՈՒՆ

Գ.

Բ. ԱՊՐՈՒՄՆԵՐՈՒՍ

ԵՐԿՐՈՐԴ ՀԱՆԳՐՈՒԱՆԸ

Թրքական թնդանօթներու ճնշումով, մեր հարեւան դաշնակիցներուն դաւով, 1918ի կէսերուն Անդրկովկասեան դաշնակցութիւնը (Սէյմ) քայքայուեցաւ։ Իրենք զիրենք անկախ հռչակեցին Վրաստանը՝ Մայիս 26ին, Ադրբէյճանը՝ 27ին, իր բախտին ձգելով Հայութիւնը։ Հայկական Ազգային Խորհուրդն ալ հաւաք ունեցաւ Թիֆլիզի մէջ եւ յայտրդ օրը՝ Մայիս 28ին, անկախ ազատ հռչակեց Հայաստանը։ Իրականին մեծ ուռնակ տարութիւնը տեղի ունեցաւ երեւանի մէջ յայտրդ տարի, Մայիս 28ին, երբ հայկական համազումարը, մասնակցութեամբ դաշինած արեւմտահայերուն, հայ հողը հռչակեց միացեալ անկախ Հայաստան։ Բայց արդէն ընդարձակ Հայաստան մը գոհուած էր Պրեսթ – Լիթովսքի դաշին – քով կնքուած ընդմէջ Գերմանիոյ եւ ռուս պետութեան։ Նոյն իսկ գործնականապէս նոյն դաշինքին գօրութեամբ, Արտահան – նի, Կարսի եւ Պաթումի շրջաններուն կազմակերպութիւնը ձգուած էր Թուրքիոյ կամեցողութեան, շրջանները, որոնց տիրապետութեան համար որքան պայքարած էր Ռուսիա եւ որոնք իրեն էին 1878 թուականէն ի վեր։ Ցետագայ դաշինք – ները խաղեր էին։

Պատերազմ, սով, համաճարակ, պեր – մարդկային ճիգեր եղածը փրկելու հա – մար։ Ի վերջոյ Անդրկովկասի միւս եր – կիրներուն պէս հայկական հանրապե – տութիւնն ալ համայնավարացաւ, 1920 Նոյեմբեր 20ին, թէպէտ իշխանութեան իրաւական փոխանցումը տեղի ունեցաւ Դեկտեմբեր 2ին։ Բայց Հայաստանի հանդէպ կատարուած խոստումները չէին կատարուեր, Ախալքալաք, Կարս, Ար – տահան, Սուրմալու, Ղարաբաղ, Նախի – ջեւան կը մնային Թուրքին, Վրացիին, Թաթարին ձեռքը։ Հապա Թուրքիոյ ա – բեւելեան նահանգները, այսինքն այդ հայ հողերը Թուրքերուն ձեռքն էին։ Մոսկուան բան մը չըրաւ կամ չկրցաւ ը – նել այդ մասին։ Թուրքին ծրագիրը յա – յտնած էր այս կէտին մէջ՝ Հայկական Հարցը լուծուած էր, բան որ այդ հո – ղերուն վրայ հայ չէր մնացած — դի – տենք թէ ինչպէս։ Լոպանովի ալ վարդա – պետութիւնը իրողութիւն դարձած էր՝ Հայաստան առանց Հայու, սակայն այդ Հայաստանը Ռուսին ձեռքը անցած չէր, հապա Թուրքին ձեռքը մնացած էր։

Մինչ այդ վախններով, ոսկի, պաշար եւ ռազմամթերք կը հասնէր, Հայաստա – նի ճամբով, Լենինի կողմէն նուէր Մուս – թաֆա Քեմալին։ Սակայն Հայաստանի նուէր ղրկուած ամերիկեան ալիւրին պարկերը կը կողոպտուէին Պաթումի մէջ. Պաքուի քարիւղն ալ ճամբայ չէր ելլեր, եւայլն եւայլն։

Եթէ խորհրդ. – Թուրք սահմաններուն վերաքննութիւնը տակաւին կանխահաս էր, կը յուսացուէր գոնէ որ վերամբ – չակուած Խորհրդային Սահմանադրու – թիւնը, ըստ իր յեղյեղած սկզբունքին, յարգելով ժողովուրդներու իրաւունքներն ու ազատ կամքը, Հայաստանի պիտի վե – րադարձնէր ինչ որ իրմէ կախում ունի՝ Հայաստանէն զոհցուած հողերը, ներքին սահմաններու բարեփոխութեամբ՝ Նա – խիջեւանը Ղարսւրի գաշտով (5600 քառ. քիլոմեթր, տասը հազար բնակիչ ու – թեամբ), հայկական լեռնային Ղարաբա – ղը (4161 քառ. քիլ. 150·000 բնակիչ ու – թեամբ, մեր Գանձակով), Ախալքալաքը (մեր հին Ջաւախքը, 2800 քառ. քիլ. քան հազար բնակչութեամբ)։

Նոր Սահմանադրութիւնը յայտարար – ուեցաւ 1936 Դեկտեմբեր 5ին, նոյն ա – նարգարութիւններով։ Ազատ Ռանչեա – նը քաղութիւնն ունեցաւ բողոքելու. «պատիժը կրեց», Բերիայի ձեռքով ըս – պանուեցաւ։ Ահա Սթալինի եւ իրեն հրէշ դործակիցին հայասիրութիւնը, ո – րուն դովքը կ'ըլլար արտասահմանի մէջ, այնքան ճարպիկութեամբ կազմակեր – պուած էր սուտապատիր քարոզչութիւնը։

Այսուհանդերձ կ'երեւի որ Սթալին եւ Բերիա իրենց կատարեալ մուրադին չհա – սան. կը բաղձային, դրուեցաւ վերջերս, Հայութեան թիւը այնքան քիչ ըլլար, որ ինքնավար մարզ մը կազմուէր երեւան – էջմիածինով, եւ մնացեալն ալ նուէր ը – թար Վրաստանին՝ ի սէր իրենց վրացա – կան ծագումին եւ Ադրբէյճանին ի սէր Թուրք – Թաթարին, զանոնք սիրաշահե – լու յոյսով իրենց աղաւաղաբանու – թեան։

Սակայն վերադառնանք կարեւորագոյն հարցին՝ Թրքահայաստանի արեւելեան նահանգներուն, բուն առարկան հայկա – կան հարցին։ Ի՞նչ յոյս կայ այդ մա – սին։ Եղեռնի յիսնամեակին առիթով։ Կը դողամ ըսելով որ ոչ մէկ յոյսի նշոյլ չեմ տեսներ հորիզոնին վրայ։

Անցեալ չաթթ Ֆրանսական «Օռոռ» Թերթէն քաղուած հայ Թերթեր(1) ծա – նուցին որ սովետներու նախագահու – թեան նախագահը՝ Անաստաս Միկոյեան հաշուեյարդարի պիտի ենթարկէ Թուր – քիան ... Ի՜նչ տարօրինակ լուր էր ա – սիկա։ Զմռռնանք որ Սթալինի ամենա – հզօր չրջանին, երկրորդ Համաշխար – հային Պատերազմի վաղորդայնին խոր – հրդային բանակները զրաւեցին բուն Ատրպատականը, այսինքն Պարսկական Ադրպէյճանը. Հայերն ինչ մեծ խանգա – ւառութիւն ցոյց տուին։ Հայաստան պա – տած կաթողիկոսական ընտրութեան պատուիրակներն իրենց վերադարձին ը – սին՝ հայ ղինուորները Թրքական սահմա – նին վրայ պատրաստ են արշաւելու սուին ի ձեռին։

Բայց ահա չչմեկնուցիչ լուր, արշաւող բանակները անփառունակ ետ քաշուե – ցան, հայկական սուինները միայն պահա – կի դերակատարի վերածուեցան, որովհե – տեւ Նախ. Թրումըն վերջնագիր տուած էր Սթալինի։ Աւելին ըրաւ 1947ին, հրա – ւիրելով Թուրքիոյ հողային ամբողջա – կանութիւնը իբր ամերիկեան դիւանա – դիտութեան սկզբունք, որ ծանօթ է Թրումընեան վարդապետութիւն անու – նով։ Սոյն վարդապետութեան դործա – դրութիւնն է, որ Թուրքիա կը առանայ Միացեալ Նահանգներէն միլիոնաւոր, միլիոնաւոր տոլար եւ դեռ պիտի առա – նայ, ի հեճուկս Թուրքերուն ցոյց տուած կոշտ կոպիտ ապերախտ վերաբերմուն – քին, երբ իրենց Թոյլ չի տրուիր իրենց բոլոր ուզածը կատարելու։ Եւ Թրումըն – եան վարդապետութիւնը միշտ ի գործու է Ամերիկայի համար։

Դառնանք Արեւելք։ Նոր յոյս մը կա՞յ Խորհ. Միութեան կողմէ։ Խրուշչեւ, իր տապալումէն առաջ, յայտարարած էր արդէն որ սահմանային սրբագրութիւն – ները պետութեանց միջեւ պէտք է որ կատարուին փոխադարձ համաձայնու – թեամբ, եւ ոչ պատերազմով։ Բնական է որ Թուրքիա ոչ մէկ համաձայնութեան պիտի չյանկի։ Սակայն կարելի՞ է արդ – եօք յոյս մը ունենալ այս տեսակէտով, Ցիսնամեակի առիթով եւ արդար պա – հանջի մը իրականացումին համար։ Եր – բեմն պահանջներ մը ձեւակերպուեցան, սակայն յետոյ երեւան եկաւ որ պարզ «չանթաժ»ներ էին ատոնք։ Սովետնե – րուն կողմէ Լենինեան – Քեմալական սի – բարանութեան չրջանը իտէալ մը նկատ – ուած է ի սէր զաղափարաբանութեան յաղթանակին։

Այս խորհրդածութեանց մէջ էի, երբ ահա մամուլին հաղորդած լուրերը դիս սթափեցուցին։ Թուրքիա Մոսկուա դրկեց իր Արտաքին նախարարը (Ֆերիտուն Ձե – մալ էրքին) (լուրերը Նոյեմբեր 6էն ըս – կըսեալ)։ Կ'ողկոյուի լենինեան – քե – մալեան սիրարանութեան երջանիկ չըր – ջանը, կրկին բարի դրացնութեան եւ դործակցութեան, նոյնիսկ սովետներու կողմէ օժանդակութիւն կը հոլովուին։ Բայց Հայոց արդար պահանջի մասին ոչ մէկ խօսք։

Ա՛խ, մոռցուած են Թուրքիոյ Խորհ. Միութեան դէմ երկար տարիներ դործած դարձած ըլլալը (ՕԹԱՆ, ՍԵՆԹՕ եւն.)։ Մոռցուած են երկրորդ Համաշխարհային Պատերազմի ընթացքին Թուրքիոյ բերած թանկագին օժանդակութիւնը Գերմանիոյ չէզոք պետութեան պիտակին տակ, եւ վերջին պահուն միայն, անոր պատերազմ յայտարարելը, երբ հիթլերականութիւ – նը հողեվարքի մէջ էր, այս ալ Ըըչելի դրդումով, որպէսզի Թուրքիան կարենայ իր հողային ամբողջականութիւնը պա – հել։ Մանաւանդ մոռցուած են նոյն պա – տերազմին ամբողջ տեւողութեան Հա – յաստանի եւ ամբողջ Խորհ. Միութեան Հայոց իրենց թիւէն եւ ուժէն աւելի բարձր՝ անձին զոհողութիւնները Լենին – կրատի, Մոսկուայի, Ռոսթովի, Քերչի խրամներուն մէջ, անոնց խիղճը եւ ըս – պառիչ մարանչումը պահելու համար Սթալինկրատի կամուրջը ... եւ բուն երկրին՝ Հայաստանի մէջ, հայ ժողո – վուրդին կէս անօթի, կէս բոպիկ, ան – դուլ անդադար չարաչար գործի վրայ տքնիլը Խորհ. Միութեան յաղթանակին համար, անոր ծանօթ անծանօթ ժողո – վուրդներուն բարօրութեան համար։

Ա՛խ, մոռցուած են այս բոլորը։ Աւե – լի շացուցիչ է Լենինեան – Քեմալեան սիրաբանութեան միրաժը, պատրանքը։ Զէ՞ք կարծեր, որ Կիպրոսի խնդրին մէջ Սովետներու բռնած դիրքաւորումէն ա – ւելի, Թուրքիան մղած է դիւանագիտա – կան այս քայլը առնելու, հակադրելու համար տարիէ մը աւելի հայ մամուլին արձարձած հարցին՝ հայկական հողային դատին դիւանագիտական սեղաններու վրայ բերուելուն։ Պատրանքներ չունե – նանք — ոչ մեր հայկական մամուլին յօդուածները, ոչ յիշեալ ազդերու չար – քին Հայոց ալ տողանցքը Ամերիկայի մէջ, ոչ Մոսկուա ղրկուած հեռագիրնե – րը, բնականաբար ոչ ալ իմ համեստ պատմաբանի խօսքերս բան մը չեն փո – խեր մեծերու դիրքորոշումին մէջ։ Ամե – րիկացիին համար Թուրքիոյ աշխարհա – դրական դիրքը ամէն մարդկային պա – ցումներէ վերադանց է, ռազմական կա – րեւորութիւն ունի։ Գալով Սովետնե – րուն համար, ի՞նչ կրնա ունի Հայուն դա – րաւոր հաւատարմութիւնը, ի՞նչ արժէք ունի միլիոն մը Հայերու թափած արիւնը, փոխան Թուրքիոյ բարեկամութեան եւ համաշխարհային յեղափոխութեան դա – ղափարաբանութեան։ Ցաւալի է, բայց այսպէս է, ըստ է նոյն ինքն Լենին։

Ի՞նչ ընել ուրեմն, յուսահատի՞լ։ ոչ, յուսահատիլը Հայկական չէ։ Եթէ ոչ, չատո՞նց Հայութիւն մնացած չէր ըլլար եւ մեր այսօրուան հանդիպումն ալ տեղի չէր ունենար։ Այսպէս կը խօսիմ ես ինձի եւ կրկին կը դիմեմ պատմութեան դա – տին։

Հ. ՅՈՎՀ. ՎՐԴ. ՄՐՄՐԵԱՆ

(3 Շար.)

(1) Ցառաջէն, Հոկտ. 20, արտատպե – լով)։

«ՆԱՀԱՊԵՏԸ»

— Մեծացեր ի իմ Նորայր, ժուկմ էլ մնայ՝ կարդելու ի ...

Նորայրն աւելի ամաչեց։ Ապա ղրկեց ու համբուրեց նրան քեռու կինը, հարց ու փորձ արեց մօր մասին։

— Լաւ է, բարեւ էր անում ...

— Իսկ հայրիկդ ի՞նչպէս ի,— հարցրեց քեռին։

— Նոյնպէս լաւ է, բարեւում էր։

— Ապրիս ...

Նուբարը ղրկած բերեց Ժիրայրին ու Ծովինարին։

— Ասէ՛ք՝ բարով ես եկէ, Նորայր, հա – զար բարի, մեր աչիկների վրայ, մեր սրտիկների մէջ տեղ ունես ...

Նուբարը երեխաների բերանով Նորայ – րի վրայ բարի դալուստի անվերջ խօսքեր էր թափում, իսկ Նորայրը նայում էր ե – րեխաներին եւ աղային ու աղջկան չէր տարբերում իրարից ...

— Ասա՛ բարով ես եկեր, Նորայրիկ, մեր մեծ ախպէր, ասա ճանչցի ընձի, ես բատիկ Ժիրայրն եմ, էն էլ իմ քոյրիկ Ծովինարն ի։ Ասա՝ բարով եկար, կար – միր սոլերով եկար, կանաչ սալերով ե – կար, դեղին կալերով եկար։ Ասա ի՞նչ – պէս ի հօրքուր Անթառամ, աղաչան Ափ – րօն, ասա՛ ես ու Ծովինար կը ցանկա – նանք, որ ողջ առողջ էլնեն, իմոնց ձեռ կը պագենք, իմոնց ծառէն ենք, ես ու Ծովինար ...

Նորայրը նայում էր չէկլիկ երեխանե – րին, ժպտում էր, նրանք էլ էին ժպտում, մնջում էին ադաւնիների նման։

— Տուր ես դրկեմ, քեռակին, — խնդ – րեց Նորայրն ու վերցրեց երեխաներին նրա ձեռքից։

— Գնա՛, ուռենու տակ նստի, ճամբայ ես եկեր, դադրեր ես,— ասաց քեռին։

Նորայրը երեխաներին տարաւ ուռե – նու տակ։

Պարիսպը բարձրանում էր դանդաղ, բայց բարձրանում էր։ Նորայրը երկու չաթթ մնաց քեռու տանը։ Օգնում էր նրան պարիսպն աւարտելու, աչխատում էր պարէզում, երեխաներին դրկած դը – նում էր առուի ափով վերեւ, նստում ժայռերի տակ՝ տանից հետը բերած դրքերն էր կարդում։ Քիչ էր խօսում։ Միայն պատասխանում էր քեռու ու քե – ռակնոջ հարցերին։ Նրանց ամէն մի խօսքի վրայ տեղից վեր էր թռչում՝ ջուր էր պէտք, ջուր էր բերում, պէտք էր ճը – մերուկ քաղել՝ նա հասածը ճանաչում էր։

— Նորայր, հիմա որ գնաս, առանց քեղի ի՞նչպէս ապրենք,— հարցրեց մի անդամ քեռին։

— Աստուած պահի Ժիրայրին ու Ծո – վինարին,— չիոթուելով այդ հարցից մեծաւորի պատասխանեց Նորայրը։

— Դու Աստծուն կը հաւատա՞ս, տը – ղայ, դու կարղացուր ես,— ասաց քե – ռակինը։

— Որ դուք կը հաւատաք, ես էլ այդ – պէս կ'ասեմ ...

— Ապրես, Նորայր, ապրես,— հիա – ցած կրկնում էր քեռին։

Պարիսպը վերջապէս աւարտուեց Սեպ – տեմբերի կէսերին։

Գիւղացիները կանգնում, նայում էին ու ժպտում։

Երկու տուն կը չինէր, որ էղբան աչ – խատէր։ Մարդ չէ, դումնի եղ է։

— Գոմէչ է, գոմէչ, եղն ի՞նչ է, որ,— աւելացնում էր միւսը,— որ ուղենայ, փլեր կը քանդէ ու սարեր կը կանգնե – ցու ...

Գիւղը հիմա արդէն անվերապահ հիա – ցած էր արտամեացի Նահապետով, մա – նաւանդ որ բոլոր հարեւանները նրա հասցրած վարունգի, ձմերուկի ու սեխի համը տեսան ու համոզուեցին, որ այս քարքարոտ հողերն էլ քաղցր պտուղներ են տալիս։

Աչնանը նռենիներից կախուել էին մեծ մեծ պտուղներ։ Քաղեցին, Նուբարը դրեց դարմանով լի սակառների մէջ։

— Գիտե՞ս ինչ կը մտածեմ, Նահա – պետ։ Որ դու նորածին երեխաներից հա – մար խնձոր տնկես, ես էլ ամէն մի ծը – ղացկան մօր նուռ կը տանեմ ...

— Արտամետի սովորութիւն է, — ա – սաց Նահապետը։

— Արծկէի սովորութիւն է, — առա – կեց Նուբարը, — Արծկէ տղացկանին նուռ կը տանէին ...

Նորայրի գնալուց յետոյ մի քանի օր նրա տեղը երեւում էր։ Ցետոյ դարձեալ աչխատանքը կլանեց։ Մօտենում էր ձը – մեռնամուտը։ Նահապետը տնկիներ տա – բաւ, տնկեց բոլոր այն տների առջեւ, որոնցից ուշ դարնանը մանուկներ էին ծնուելու եւ այն տների առջեւ, որից այդ օրերին նորածինների ճիչեր էին լը – սում։

Եկաւ ձմեռը, սկսուեցին հարսանիքնե – րը, ծնուեցին նոր երեխաներ։ Եւ բոլորն արդէն դիտէին, որ ամէն ծնուղի դրան առաջ Նահապետը մի խնձորի ծառ կը տնկի, ամէն տղացկան կնկան էլ նուռ – ը մի նուռ կը բերի, իսկ նորապսակնե – րի դրան առաջ երկու խնձորենի կը տնկի Նահապետը։

Եկաւ նոր գարունը։ Ժիրայրն ու Ծո – վինարն արդէն քայլում էին, անուշ լե – ռում ու կլկլալով ծիծաղում էին մեծերի երեսներին։

ՀՐԱՉԵԱՑ ՔՈՉԱՐ

(51 Շար.)

ԿԱՐԻ ** ԱՍՏՂԻԿ

— Մեկի նեցուկ, — ասես ինքն իրեն կրկնեց Տոքո Տեմպեյ, — ու ոչ թե ինչ-որ մեկի, այլ ամենաանհավանական մարդու... Ինչո՞ւ ոչ, ինչո՞ւ չէ... Ես ինքս ինձ ձեռք եմ տվել, որ ոչ ոքի չեմ պատմի, ոչ ոքի չեմ ասի, թե ինչ եմ տեսել, ինչ եմ լսել, ինչ եմ իմացել... Ես ինքս ինձ ձեռք եմ տվել, որ

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Այրի Տիկին Իշխանեան եւ զաւակները կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի իրենց ամուս – նոյն եւ հօր՝

ՆԱԶԱՐ ԻՇԽԱՆԵԱՆԻ

մահուան քառասունքին առթիւ, այս կիրակի առաւօտ Պօմոնի Ս. Գրիգոր Լու – սաւորիչ եկեղեցին :

Ի դիտութիւն ողբացեալին բարեկամ – ներուն :

×

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Այրի Տիկին Հայկուհի Շալճեան եւ զաւակները ժիրայր, էրիք եւ Միշէլ ինչպէս նաեւ ընտանեկան պա – րագաները կը ծանուցանեն թէ հոգեհան– գըստեան պաշտօն պիտի կատարուի ի – րենց ամուսնոյն, հօր եւ աղգականին ող– բացեալ ԴԱԴԻԿ ՇԱԼՃԵԱՆԻ

մահուան քառասունքի առթիւ, այս կի – րակի Սէն Ժէռոմի եկեղեցին :

× *Այս առթիւ յիսուն ֆրանք կը նը – ւիրեն «Յառաջ»ի բարգաւաճման :*

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Այրի Տիկին Սիրվարդ Զաւըրճեան եւ իր ընտանեկան պարագաները իրենց խո – րին չնորհակալութիւնները կը յայտնեն բոլոր անոնց, որոնք անձամբ կամ նամա– կով մասնակից եղան իրենց սուգին, Գարուն խաթաճատեանի դառն կորուստին առթիւ :

Հ. Յ. Դ.

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. « Քրիստափոր » խումբի ընկերական ժողովը այս Ուր – բաթ, ժամը 20·30ին, Մշակոյթի Տան մէջ: Կարեւոր օրակարգ : Բոլոր ընկեր – ներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է :

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Սէն Ժեռոմի Հ. Յ. Դ. Հայաստան ենթակոմիտէն ընկերական ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ այս Շաբաթ, ժամը 21ին, նախապէս որոշուած հատա– քավայրը: Խիստ կարեւոր օրակարգ : Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը սահ – մանադրական է: Բացակաները նկատի պիտի առնուին :

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Հ. Յ. Դ. Քրիստափոր ենթակոմիտէի ընդհ. անդամական ժողո– վը այս կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 15ին, սովորական հաւաքատեղին: Բոլոր ըն – կերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է: Կարեւոր օրակարգ :

ԱՌՆՈՒՎԻԼ – ՍԱՐՍԷԼ.— Հ. Յ. Դ. « Վարդան » ենթակոմիտէի ընկերական ժողովը այս Շաբաթ, ժամը 21·30ին, սովորական հաւաքատեղին : Կարեւոր օրակարգ :

ԼԻՈՆ ԼԻՈՆ

ՓԱՌԱՏՕՆ

Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի հիմնադրու – թեան 19րդ տարեդարձին առթիւ :

Կազմակերպութեամբ Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Լիոնի «Սիամանթօ» խումբի :

Այս Շաբաթ երեկոյ, 6րդ թաղապե – տարանի չքեղ սրահին մէջ, 58 Րիւ տը Սէզ, ժամը 20·30ին:

Հանդէսին բացումը պիտի կատարուի Հ. Յ. Դ. « Նոր Սերունդի» երգչախում– բի կողմէ, ղեկավարութեամբ երգչուհի ԱՆԺԻԼ ԿԱՐԱՊԵՏԵԱՆԻ :

Գեղջկական եւ ժողովրդական բառա – ձայն երգեր :

Լիոնի Հ. Յ. Դ. « Նոր Սերունդ»ի պա– րախումբը պիտի պարէ հայկական, վը – րացական եւ հունգարական պարեր, ազ – գային տարազներով :

Պիտի ներկայացուի նաեւ
« ԳԱԻԱԹ ՄԸ ԹԻՑ ... »
Ծիծաղաշարժ զաւեշտը
Մուտք 3 ֆրանիէ

ՖՐԱՆՍԱՀԱՅ ԼՍԱՐԱՆ

Այս Շաբաթ, ժամը 21ին, Ազգային Տան սրահին մէջ կը դասախօսէ Կալկա – թայի Հայոց Մարզասէրական Ճեմարանի Հայագիտական առարկաներու դասատու : Պ. Ա. ԿԻՒԶԼԵԱՆ, նիւթ՝ Հնդկահայ գաղութը եւ Ամենայն Հայոց Կաթողիկո– սի պայքարութիւնը Հնդկաստան :

Կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ :

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

l'œuvre maîtresse d'ELIA KAZAN
AMERICA AMERICA

AVEC STATHIS GIALLELIS
STUDIO 28, 10, RUE THOLOZÉ * PARIS (18e) * MON. 36-07

ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐԸ
ԿՐՆՈՊԻԼԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. «Երթ – Նեղբայրեան» ենթակոմիտէի, մասնակ – ցութեամբ Նոր Սերունդի Վարուժան խումբի եւ Կապոյտ Խաչի :

Կիրակի 29 Նոյեմբեր, կէսօրէն վերջ, ժամը 3ին Րիւ Ժէի սրահին մէջ :

Կը նախագահէ Ընկ. ՏԻԳՐԱՆ ՍԱՆՃԵԱՆ
Կը խօսի Ընկ. ՆՇԱՆ ՊԵՏՐՈՍԵԱՆ

Գեղարուեստական բաժին Նոր Սերընդ – ականներուն եւ կարող ուժերու կողմէ :

Մուտքը ազատ է :

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊ. ԽԱՉԻ Փարիզի մասնաճիւղի ընդհ. ժողովը այս Շաբաթ, ժամը 4ին, Մշակոյթի Տան մէջ : Կը հրաւիրուին բոլոր անդամուհիները :

ՓԱՀԱՆԱՅԱԿԱՆ ՁԵՌՆԱԴՐՈՒԹԻՒՆ

Ա) Կոչումն քահանայութեան. արարո– ղութիւնը տեղի պիտի ունենայ այս Շա – բաթ, յետ երեկոյեան ժամերգութեան ժամը 4ին:

Բ) Այս կիրակի, Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցւոյ մէջ պիտի մատուց – ուի հանդիսաւոր պատարագ, պիտի պա– տարագէ Հայրապետական Պատուիրակ՝

ՍԵՐՈՎԲԷ ԱՐՔ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆ

եւ պատարագի ընթացքին քահանայու – թեան աստիճան պիտի չնորհէ Կարապիս Աւագ Սարկաւագ ժամկոչեանի :

Սկիզբ Ս. Պատարագի ժամը 10 :

Սկիզբ քահանայական ձեռնադրութեան ժամը 10·30 :

ՊԱՏԱՐԱԳ ՇԱԻԻԼԻ ՄԷՋ

Այս կիրակի, պատարագ կը մատուցուի Շաւիլի եկեղեցւոյ մէջ, սովորական ժա– մուն :

Հ.Մ.Ը.Մ.—ԱՐՄԻՒ-ՄԱՐԶԱԿԱՆ
ՏԱՐԵԿԱՆ
ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ
Շաբաթ Նոյեմբեր 28, ժամը 21էն
մինչեւ լոյս
ԱԼՀԱՄՊՐԱՅԻ ՄԷՋ
Նուագախումբ
CLAUDE BESSET ET JO VALLON
Կը մասնակցի Հ. Յ. Դ. Նոր Սե – րունդի պարախումբը :
Սեղանները ապահովել հետեւեալ հասցէներէն .—
Բաֆֆի Նազարեան 20 – 71 – 10
Գէորգեան 62 – 68 – 15
Կարիպեան 60 – 89 – 80
Աւետեան 62 – 81 – 15

ՆՈՒՐՀԱՆ ՖՐԻՆՔԵԱՆ
Ձեր տրամադրութեան տակ է
բոլոր ճամբորդութիւններու համար
ՕԴԱՆԱՒ-ՇՈՓԵՆԱՒ-ԵՐԿԱԹՈՒՂԻ
Դիմել
Agence de Voyage
PARENTY & DESROUSSEAUX
7, Rue de Hanovre — PARIS (2e)
Métro :
4 Septembre ou Opéra
Téléph. : RIC. 79-86
RIC. 79-39
Բաց է ամէն օր,
ժամը 9–12 եւ 14–18
բացի շաբաթէն,

ԼԻՈՆԻ ԵՒ ՇՐՋԱԿԱՅՔԻ ՀԱՅՐԵՆԱԿԻՑՆԵՐ
ԲԱՑԱՌԻԿ ԵՐԵԿՈՅԹ
1964 ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ 5, ԺԱՄԸ ՃԻՇԴ 21-ԻՆ
SALLE RAMEAU : Rue de la Martinière
ՀԱՅԱԳԻՏԱԿԱՆ ՈՒՍՄԱՆՑ ԿԵԴՐՈՆԸ
(CENTRE D'ETUDES ARMENIENNES)
Պիտի ներկայացնէ լուսարձակումով Մեծ Դասախօսութիւն մը
ՀԱՅԱՍՏԱՆ
ԺՈՂՈՎՈՒՐԴԻ ՄԸ ԵՒ ՅԵՂԱՍՊԱՆՈՒԹԵԱՆ ՄԸ
ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆ
Առաջին անգամ ըլլալով Լիոնի մէջ, պիտի լուսարձակէ հարիւրաւոր պատկերներ եւ վաւերաթուղթեր հաւաքուած մատենադարաններէն եւ միջազգային դիւանններէն
Կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ այս կարեւոր երեկոյթին, որուն ներկայ պիտի ըլ– լան ֆրանսացի բարձր անձնաւորութիւններ եւ ֆրանսական մամուլի ներկայա– յացուցիչներ :
Տոմսերը կարելի է հայթայթել Հայոց Եկեղեցիէն՝ 295, Րիւ Պուալօ, ուրբաթ օրերը ժամը 20էն 22 կամ Միութեան անդամներէն :

ՊԱՐԱՆՑԻԿ ԵՐԵԿՈՅԹ
Կազմակերպուած Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Փարիզի ԱՀԱՐՈՆԵԱՆ խումբին կողմէ, Հայ Մշակոյթի Տան մէջ, 17 Րիւ Պլէօ, Մեթրօ Քատէ
Շաբաթ, Դեկտ. 5, ժամը 18էն սկսեալ
ԱՆԱԿՆԿԱԼՆԵՐ
BAR DISQUES SELECTIONNES BUFFET

ՓԱՐԻԶԱՀԱՅ ՏԻԿՆԱՆՑ ՄԻՈՒԹԵԱՆ
(ՈՐԲԵՐՈՒ ՕԳՆՈՒԹԵԱՆ ՄԱՐՄԻՆ)
ՏԱՐԵԿԱՆ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ
Կիրակի 29 Նոյեմբեր ժամը 17էն կէս ղիշեր
DANS LES SALONS DU GRAND - HOTEL
12, Bd. des Capucines
ORCHESTRE ATTRACTIONS
Մուտք 10 ֆրանիէ ֆառդով ներկայա ցող ուսանողներուն կէս գին
Ապահովել սեղանները WAG. 38-54

ՀԱՐԱՁ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925 — Tél. : PROvence 86-60
R. C. Seine 57 A 2731 — C.C.P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝ Տար· 60 Ֆ· Վեցամսեայ՝ 35 Ֆ·
Արտասահման՝ Տար· 80 ֆր· Հատը 0·30 Ֆ·

ԿԻՐԱԿԻ 29 ՆՈՅԵՄԲԵՐ DIMANCHE 29 NOVEMBRE 1964

LE NUMÉRO : 0,30 FR.

ՀԱՐԱՒԱՆԹԱԿԱՆ ՕՐԱԹԵՐԹ — ԹԻՒ 10173 — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — 40e ANNÉE — N° 10.173

ՕՐՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՕՐԻՆԱԿԵԼԻ ՀԱՄԵՐԱՇԽՈՒԹԻՒՆ

—o—

Երկու չափ եւ երկու կշիռ գործածելին համաշխարհային երկու պատերազմներու ընթացքին դաշնակիցները, երբ հնչեց հաւուեյարդարի ժամը :

Տարբեր պատճառներով սակայն նոյն նպատակները ծագած էին զոյգ աշխարհամարտերը : Նոյն ողբերգութիւններուն ենթարկուած էին տարբեր երկիրներու մէջ տարբեր ժողովուրդներ :

Տեղը չէ բաղդատութեան եղրեր փրն – դրելու հայկական եւ հրէական ողբեր – գութեանց միջեւ, յանդելու համար մի – անդին եղրակացութեան կամ ակնկալելու համար միեւնոյն արդիւնքը :

Կարելի չէ անտեսել սակայն, որ Թուրքին ցեղասպանութիւնը աւելի ծանր վնաս հասցուց Հայութեան քան դերմա – նականը՝ Հրեաներուն :

Հայութիւնը կորսնցուց ո՛չ միայն իր համրանքին կէսը այլեւ իր դարաւոր հայ – րենիքը, ուսկից արմատախիլ եղած՝ դարձաւ թափառական :

Կորսնցուց անկախութիւնը իր նորա – գոյ հայրենիքին, որուն նոր տէրերը տէր չկանգնեցան ի սիրուս աշխարհի տարագիր ու վտարանդի բեկորներուն , չպաշտպանեցին անոնց իրաւունքները , պահանջատէր չդարձան Թուրքիային , հատուցում չպահանջեցին անկէ — հո – գային ու նիւթական հատուցում :

Իսկ անոնց եռեւ կանգնող կրկմլինը ո՛չ միայն մատը մատին չկպցուց հայ – կական արդար դատին համար , այլ ա – մէն կարելի աջակցութիւն ընծեռեց ոչ – ջնջելու համար մեր դարաւոր թշնա – մին :

Հրեաները մեծ զոհեր տուին վերջին պատերազմին , մանաւանդ Լեհաստանի եւ Գերմանիոյ մէջ : Ստոյգ վիճակագրու – թիւն մը չկայ : Վեց միլիոն կը հաչուեն իրենց կորուստը : Այսինքն Հրեաներու ընդհանուր թիւին մէկ երրորդը :

Հոգեբս ամէնէն աւելի ազդուեցանք Հրեաներու ենթարկուած ողբերգական վիճակէն , որովհետեւ քանիցս մեր սեփա – կան մորթին վրայ զգացեր էինք տարա – պրութեան եւ ջարդի զարհուրանքները :

Դաշնակիցներու յաղթանակէն վերջ Հրեաները նախ բարոյական զոհունակու – թիւն ստացան տեսնելով իրենց ջարդա – րարներուն մահուամբ պատժուիլը :

Ցետոյ ունեցան սեփական անկախ հայ – րենիք, Միջերկրականի ափերուն, իրենց նախահայրերու հողերուն վրայ , ուր եր – կու միլիոն Հրեաներ տեղաւորուեցան տասնըհինգ տարուան մէջ :

Երրորդ, Գերմանները նիւթական հա – տուցում տուին զոհերու ընտանիքնե – րուն : Իսրայէլ տէր կանգնեցաւ աշխար – հացրիւ հրէութեան եւ նիւթական մեծ աջակցութիւն ստացաւ դաշնակցային Գերմանիոյ կառավարութենէն, որ ուղեց քաւել Հիթլէրի եւ ընկերներուն գործած մեղքերը :

Չորրորդ, սփիւռքի հրեայ կազմակեր – պութիւնները — սիոնական կամ ոչ — նիւթական ու բարոյական օժանդակու – թիւն ընծայեցին Իսրայէլի կառավարու – թեան եւ այսօր ալ տէր ու պաշտպան կը կանգնին հրէական չահերուն :

Ահա՛ վերջին փաստը :

Գերման կառավարութիւնը որոշած է 1965էն սկսեալ այլեւս չհատապնդել եւ դատի չենթարկել հիթլերեան չրջանի այն պետական կամ քաղաքային պաչտօ – նատարները, որոնք այս կամ այն ձեւով չարչարած կամ ջարդած էին Հրեաները : Չենազատաբէն քսան տարի վերջ այլ – եւս ժամանցումի պիտի ենթարկուին նը – ման ոճիրները եւ անոնց հեղինակները պիտի չենահնգստացուին :

Այս որոշումը ընդհանուր զայրոյթ ա – ռաջ բերած է արտասահմանի հրեայ չրջանակներուն մէջ, որոնք կը բողոքեն այս կարգադրութեան դէմ :

Գերմանիոյ արտաքին նախարար Շրէօ – տէրի Ուոչինկթըն այցելութեան առթիւ Ամերիկայի 18 հրէական մեծ կազմակեր – պութեանց նախագահները բողոքի հեռա – գրեր ուղղած են անոր , պահանջելով որ ժամանցումի թուականը երկարաձգ – ուի, որովհետեւ , կը չեշտեն, տակաւին բազմաթիւ ոճրագործներ անպատիժ կը պտրտին :

Ըստ իրենց , նիւթական հատուցումը բաւարար փաստ մը չէ, որ բարոյական նոր մթնոլորտ մը ստեղծուած է այժմ Գերմանիոյ մէջ :

Ցետոյ պաշտպան կանգնելով Իսրայէ – լի, նոյն նախագահները կը պահանջեն , որ Գերմանիա եռ կանչէ այն մասնա – դէտները, որ Եգիպտոսի մէջ գանգուա – ծային բնաջնջումի սահմանուած հիւլէա – կան զէնքեր կը պատրաստեն :

Այսպէս , միջազգային եւ ազգային ճա – կատներու վրայ աշխատանքի լծուած են հրէական կազմակերպութիւնները՝ նա – խանձելի համերաշխութեամբ :

Այս տեսակէտէն կրնան օրինակ ծառա – յել մեզի :

ՀՐԱՆՏ–ՍԱՄՈՒԷԼ

ՍՓԻՒՌՔԱՀԱՅ ՄԱՆՈՒԿՆԵՐՈՒՆ

—o—

Թանկագի՛ն երախաներ ,

Իմ փոքրիկ հայրենակիցներ , որ բախ – տի անարդար ձեռով ոսկեհատիկ գորե – ցի պէս ցանուած էք աշխարհի բոլոր ա – փերուն վրայ , կ'ողջունեմ ձեզ մեր բա – զաքամայր երեւանէն :

Ես գիտեմ թէ ծնողքերն ու ուսուցիչ – ները ի՛նչքան կ'աշխատին , ինչքան կը չարչարուին ձեզ մեծցնելու , դաստիարա – կելու եւ կեանքին համար պիտանի մարդ դարձնելու համար : Կեանքին համար պի – տանի են անոնք որոնք ունին շատ գիտե – լիքներ , իսկ գիտելիքները ձեռք կը բեր – ուին , աշխատանքով : Ուրեմն սիրեցէ՛ք աշխատանքը : Աշխատանքով կը ստեղծը – ւին ամէն տեսակ բարիքները — հացը , լոյսը , արուեստը եւ մարդու երջանկու – թիւնը :

Մեր տաղանդաւոր նախնիքներու օրի – նակով սիրեցէք արուեստը · ան կը զե – ղեցկացնէ ձեր կեանքը , կ'սգնուացնէ ձեր հոգին եւ ձեր սիրտը կը լեցնէ սիրով՝ բոլոր մարդոց եւ աշխարհին հանդէպ : Ով որ կրնայ հիանալ ծաղիկներու խա – տուտիկ տեսքով , երկինքի ջինջ կապոյ – տով , Սեւանի ալիքներուն ճերուշ ծփանք – ով կամ Մասիսի կատարը պսակող յա – ւերժական ձիւնի մաքրութեամբ , անիկա բարի եւ աշխարհին պիտանի մարդ է :

Եօթանասուն տարիներէ ի վեր վրձինը ձեռքիս՝ ես սիրով ու անդադրում նկա – րեր եմ մեր հայրենիքին չքնաղ բնութի – ւնը եւ անոր աշխատաւոր ազնիւ մարդերը : Այդ բոլորը ստեղծեր ու պահեր եմ ձեզի համար , իմ փոքրիկ հարազատներ , որ – պէսզի օր մը դիտէք զանոնք եւ ինծի պէս ջերմութեամբ սիրէք ձեր հնաւանդ հայ – րենիքն ու ժողովուրդը , չմոռնալով յար – գել աշխարհի միւս բոլոր ժողովուրդ – ները :

Գիտցէ՛ք յարգել ձեր ծնողքներուն եւ ուսուցիչներուն աշխատանքը : Գիտցէ՛ք սիրել զանոնք այնպէս , ինչպէս անոնք կը սիրեն ձեզ : Այն ատեն ես կը համբուրեմ ձեր հայրենակարօտ աչքերը , հայրաբար կը սեղմեմ ձեր խոստումնալից , փոքրիկ ձեռքերը եւ ձեր սիրով երիտասարդա – ցած՝ նորէն ձեռք կը վերցնեմ վրձինս :

ՄԱՐՏԻՐՈՍ ՍԱՐԵԱՆ

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ՆԱՐԴԵԱՆ ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԵԱՆՑ

—o—

ԵՐԿՐՈՐԴ ՑԱՆԿ

	Ն·Ֆ·
Տոքթ· Նազարեան (Փարիզ)	200
Ուշպլեան եղբ· (Փարիզ)	200
Ալեքսանդր Կիւլպէնկեան (Լիոն)	200
Գրիգոր Տատուրեան (Լոնտոն)	200
Տիկ· Սօնա Իպիչեան (Միլան)	200
Հանկէլտեան (Միլան)	200
Հրանտ Բամպակեան (Միլան)	200
Տիկին Ագապի Նչանեան (Փարիզ)	200
Ե· Առաքելեան (Իսխ)	200
Կ· Տօնէրեան (Պորտօ)	200
Տիկին Իքս	200
Սահակ Յովհաննէսեան (Փարիզ)	200
Յովհ· Զալըքեան , հինգ օրինակ մէկը յայտարարուած նախորդ ցանկով , չորս օրինակը նուէր Հայաստանի մատենադարաններուն	800
Ն· Թարայեան , երեք օրինակ մէկը իր անուան	200
Երկրորդը՝ Անթիլիասի կաթողիկոսարանին	200
Երրորդը՝ Պէյրութի ճեմարանին	200
Նուպար Յովհաննէսեան , երկու օրինակ , մէկը իր անուան	200
Երկրորդը Ռ· Սէֆեանին , փոստատեղա	200

ԼՈՆՏՈՆ .— Սիրելի Նարդունի , — Հե – ռախօսով սխալ հասկցուած է , Գեղամ Եղիազարեանը (տես նախորդ ցանկը) սրբագրել՝ Գեղամ Եղիայեան : Իսկ իմ մէկ օրինակ չէ , այլ հինգ օրինակ , չոր – սը՝ Հայաստանի Մատենադարաններուն : Մի սպասեր որ 25 բաժանորդ արձանա – գրուի , այժմէն սկսէ գործի , — կը լրա – ցընեմ պակասը , նոյնիսկ աւելին՝ երբ պէտք ըլլայ : Քու կոչդ հրաման է մեզի , եւ աշխատանքդ՝ նուիրական : Համբոյր – ներ :

ՅՈՎՀ· ԶԱԼԸՔԵԱՆ

ԼԻՈՆ .— Սրտի անհուն բերկրութեամբ կ'ողջունեմ «Նարդեան Հրատարակու – թեանց » բաժանորդագրութիւնը :

ԱՂԵՔՍ· ԿԻՒԼՊԷՆԿԵԱՆ

ՄԻԼԱՆ .— Կարդացի «Նարդեան Հրա – տարակութեանց » բաժանորդագրու – թեանց յայտարարութիւնը : Շատ ճիշդ ըսած էիր , ամէն գրող կը փափաքի հը – րատարակուած տեսնել իր մտքին ծնունդը , անտիպ կը նշանակէ մեռած : Վըս – տահ եմ որ քանի մը անգամ 25 բաժա – նորդներ պիտի գան արձանագրուիլ՝ այն – քան սիրուած ու գնահատուած գրագէ – տին գործերը լոյս ընծայելու համար : Այնքան կարօտցեր եմ քեզ եւ այնքան կ'ուզեմ լսել ձայնդ : Ե՞րբ պիտի գաս Միլան :

ՏՈՔԹ· Ե· ԱՐԶՈՒՄԱՆԵԱՆ

ԼՈՆՏՈՆ .— Ծրագիրդ գործնական ու պատուական է : Կը կարծեմ որ արդիւն – քը սպասուածէն աւելի զոհացուցիչ պի – տի ըլլայ : Այս ձեւով՝ ոչ ոքէ խնդրանք , ոչ ոքի պարտական : Ահա գրա – գէտը , որ պայծառ ճակատը բարձր բռնած , հպարտօրէն կը քալէ՝ լոյս սրփ – ռելով իր ճամբուն վրայ : Համբո՛յր այդ լուսավառ ճակտիդ :

ԳՐ· ՏԱՏՈՒՐԵԱՆ

ՓԱՐԻԶ .— « Նարդեան հրատարակու – թեանց» չարքդ ունենալ գրադարանիս մէջ մեծ հաճոյք եւ պարծանք է ինծի : Համով – հոտով գրականութեանդ հրա – տարակութիւնը պարզեւ մըն է մեզի :

եղբայրօրէն
ՏՈՔԹ· Բ· ՆԱԶԱՐԵԱՆ

ԿԱՐԴԻՆԱԼ ԱՂԱՃԱՆԵԱՆ

ԲԱՑՈՒՄԸ ԿԸ ԿԱՏԱՐԷ

Ս· ՀԱՂՈՐԴՈՒԹԵԱՆ ԺՈՂՈՎԻՆ

—o—

Պապին փոխանձն նուիրակ կարդինալ Աղաճանեան , Շաբաթ օր , Պոնպէի մէջ բացումը կատարեց Ս· Հաղորդութեան միջազգային 38րդ համագումարին :

Ուխտաւորներ Պոնպէ հասած են աշ – խարհի բոլոր կողմերէն , ոմանք ոտքով : Մօտ հարիւր հազար որոնց տասը հազա – րը՝ արտասահմանէն , ներկայ են ժողո – վին : Քաղաքին մէջ զանազան ցուցահան – դէսներ եւ հանդիսութիւններ կազմակեր – պուած են :

Պապը Պոնպէ կը հասնի քանի մը օրէն :

Ուրեմն կը սկսիմ տպագրութիւնը :

25 բաժանորդագրութիւնը բաւական էր լոյս ընծայելու համար առաջին հատորը : Ես ծրագրած էի առաջին հատորը լոյս ընծայելէ ետք՝ ծախուած առաջին օրի – նակներուն բերած դումարով հրատարա – կել յաջորդ հատորը եւ այսպէս շարու – նակաբար : Բայց այժմ , բաժանորդա – գրութեանց այս ընթացքով , կրնամ ա – ռանց սպասելու , իրարու եռեւ լոյս ըն – ծայել չիչուած բոլոր հատորները :

Պատուակալ այս բաժանորդներուն հա – մար պիտի տպագրուին յատուկ օրինակ – ներ՝ ազնիւ թուղթի վրայ եւ պիտի ճօ – նագրուին ու ղրկուին հասցէներուն : Մէկ յաւ միայն ունիմ ,— ոմանք ինչո՞ւ չեն ուզեր որ յայտարարեմ իրենց անու – նը : Այդ յայտարարութիւնը կը ծառայէ իբրեւ գրաւական հրատարակութեան յա – ջողութեան , ինչպէս եւ հրապարակային նչան համակրանքի , որ ուրախութիւն կը պատճառէ ինծի :

Նորայր Բիւզանդացի , որ ծանօթ է իբրեւ «աշխարհակալ հայ լեզուի», ճիշդ այս ձեւով հրատարակեց իր նչանաւոր Բառարանը , որու վրայ կը հիանայ Հրաչեայ Աճառեան : Դեռ աւելին , իր Բառարանին վերջին էջերուն վրայ եւս հրատարակեց բաժանորդներուն ցանկը : Ով որ ունի այս թանկագին Բառարանը , թող բանայ վերջին էջերը , ուր պիտի տեսնէ թէ 337 հոգի առաջուընէ բաժա – նորդագրուեր են բառարանին հրատարա – կութեան համար (Ֆրանսացիներն ալ կ'ը – նեն այսպէս) , որոնց մէջ «եկեղեցա – կանք» (ինչպէս Ներսէս Պատրիարքը , եպիսկոպոսներ եւ վարդապետներ) , « Շնորհափայլ Տիկնայք եւ Օրիորդք » , « Ընկերութիւնք եւ Վարժարանք» , «Մե – ծապատիւ Տեարք», դասաւորուած այս ձեւով եւ այբուբենական կարգով , իւ – րաքանչիւրին դէմը գրուած իր վճարած դրամը (մէկուկէս օսմ· լիրա) , ոմանք արձանագրուած քանի մը օրինակ , չա – տեր Պոլիսէն , գաւառէն , արտասահմա – նէն :

Ես եւս պիտի ընեմ նոյնը .— Առա – ջին հատորին եռեւը պիտի հրատարակեմ պատուակալ բաժանորդներուն ցանկը , իրրեւ յիշատակարան՝ պատմութեան հա – մար եւ շնորհակալութեան :

25 Նոյ· 1964

Շ· ՆԱՐԴՈՒՆԻ

ՇԷՅՔՍՓԻՐԻ
ԿԵԱՆՔՆ ՈՒ ԳՈՐԾԸ

Զ.

Առաջին անգամ Գերմանիայէն փրթաւ բարձր գնահատութեան ձայնը :

Շլեգէլն էր, որ գերմանական հանճար տեսաւ Շէյքսփիրի մէջ եւ զայն պանծացուց ամէնէն հրեղէն բացատրութիւններ – րով, — ա՛յդ իսկ խանդավառութեան եւ ջերմեռանդութեան համար՝ «անդր – չէյքսփիրեան » կոչուած :

Այս կենդանի հետաքրքրութիւնը, այս չլացուցիչ համբոյրը, զոր անսպառ կերպով միշտ վառ պահեցին գերման ոմանթիք – ները, բորբոքած ինչպէս Մովսէսի մորե – նին, ի վերջոյ զարձաւ « Շէյքսփիրեան կրօնք», որու յարած էր նոյնիսկ ... « մաստերխալիմին» վարդապետը, Կարլ Մարքս : Եւ երբ Ռուդէ, ներկայանալով իբրեւ հերետիկոս, դրեց թէ «Շէյքսպ – փիրը դրամատիկական պոէտ չի եղել, որովհետեւ խմաստասիրական սիստէմ չի ունեցել » , զայրոյթով եւ անարգանքով այսպէս կը պատասխանէ «Ոսկի Հորթին» փիլիսոփայութեան տեսարանը .— «Հէ՞, դո՛ւն, անասուն» :

Նոյն զայրոյթը ինդեվսի մօտ : Երբ «Բե – նեդիկս իր լոյս ընծայած մի գրքում փորձ է անում համեմատելու իր ժամա – նակի գրողներին Շէյքսփիրի հետ եւ յայտնում թէ վերջինս անհամեմատ ցածր է կանգնած տասնեւիններորդ դարի յատ – կապէս երկրորդ կէսի քաղքենի գրողնե – րից», ինդեվսը կը գրէ . « Սրիկայ Բենե – դիկտը հրատարակել է դարշահոտութիւն բուրող մի հաստատոր գիրք « Շէյքսպ – փիրոմանիայի » մասին, որով նա փոր – ձում է ապացուցել թէ Շէյքսփիրը չի կարող հաւատարուել մեր մեծ պոէտնե – րին, անգամ նոր ժամանակների պոէտ – ներին : Ինչպէս երեւում է, Շէյքսփիրին պէտք է ուղղակի ցած գլորել իր պատ – ուանդանից՝ նրա տեղը դնելու համար լայնատոյք Բենեդիկտին : « Վինձորեան կանանց » միայն առաջին արարուածում աւելի կեանք ու շարժում կայ, քան գեր – մանական ամբողջ գրականութեան մէջ» :

Ինչպէս կը տեսնէք, նոյն սաստկութիւ – նը ունի հրացանաձգութիւնը ուրացման եւ պանծացման ճակատներուն միջեւ : Այս առթիւ, քննադատ մը կը գրէ թէ ու – րացումով ստեղծուեցաւ սակայն ստուեր մը, որ աւելի փայլ, աւելի սաստկու – թիւն տուաւ լոյսին, Շէյքսփիրեան ճա – ռագայթումին :

Ֆրանսա ուշ հասաւ, որովհետեւ քալեց ...Դամասկոսի ճամբէն : Հարկ եղաւ որ գրուի թէ Ֆրանսացի մեծ մատենագրին՝ Մոնթէնեի Փորձերուն , ինչպէս եւ Փը – բանասցի գրող Պելֆորէի եղերական պատմութիւններ գործին անդլերէն թարգմանութիւնները, (փոյթ չէ թէ Պել – ֆորէ իր այդ չարքին մէջ առած ըլլայ « Համլէթին պատմութիւնը»՝ քաղելով Սաքսօ Կրամաթիքուսի « Դանիական պատմութեանց» գործէն), իրենց նպաստն են բերած Շէյքսփիրի տաղանդին արդա – սաւորման, որպէսզի Մարիան բանայ իր տաք եւ առատագանձ ծոցը :

Այսպէս , Տիլըոռ կը յայտարարէ թէ « վսեմականն ու հանճարը կը չողան Շէյքսփիրի մէջ, ինչպէս փայլակները խոր դիշերուան մէջ» :

Շաթօպրիան «մայր – հանճար» կ'ան – ուանէ Շէյքսփիրը, « ի չարս այն հինգ – վեց դրողներուն՝ որոնք ծնած ու անու – ցած են մնայեալները » :

Սթանտալ կը խոստովանի թէ օրէ օր կ'աճի իր հիացումը Շէյքսփիրի հանդէպ :

Վիքթոր Հիւկօ կը յայտարարէ թէ ոչ ոք կայ Շէյքսփիրէն վեր, հաւասարը՝ ա – յո՛, բայց աւելի բարձրը՝ ո՛չ :

Թէն, ըսելու համար թէ ո՛րքան կը սի – րէ Շէյքսփիրը, փոխ կ'առնէ այն խօս – քերը, զորս Տեզդեմոնա ուղղած է Օ – թելլոյի· « Կը սիրեմ ձեզ, որովհետեւ դուք չատ սիրած էք եւ չատ տառապած» :

×

Վերջապէս :

Շէյքսփիր ունի 37 գործ, (14 կատա – կերգական, 10 պատմական, 13 ողբեր – գական, այս վերջիններէն՝ եօթը հին մատենագրութենէն քաղուած) : Թատե – րագրական իր ժառանգութիւնը, սկզբը – նաբար, կազմուած է «աշխատակցու – թեան» ձեւին տակ՝ ըստ ոմանց ,— պատ – րաստ գործերէ քաղել եւ բեմական ձեւի վերածել ,— բայց չուտով իր «աշխա – տակցութիւնը » զարձած է «հեղինակու – թիւն»: Երբեք չէ ունեցած իր տաղանդո – վը պարծելու ցանկութիւն , ինչպէս կը վկայէ բանաստեղծ Փոփ .—

Շէյքսփիր (զոր դուք եւ թատրոններու
բոլոր ազդերը
Կը կոչէք՝ աստուածայինն,
անբաղդատելին եւ դեռ իր՛նչ),
Դրամ շահելու միայն եւ ոչ երբեք
փառքի համար թեւերը բացաւ լայն,
Ու դարձաւ անմահ ի հեռուկս իրեն :

Արդարեւ Շէյքսփիր ուզած է միայն գործ տալ իր թատերախումբին , (ափ – սո՛ս, իր ձեռագիրները հրոյ ճարակ եղան 29 Յունիս 1613ին, կրակ թատրոնին հրը – դեհին մէջ) :

Ա՛յսպէս , ոմանք հաւաքական աշխա – տանքի մը պտուղը կը համարին իր թա – տերագրական ժառանգութիւնը, տեղ տեղ փոխառութիւն, տեղ տեղ վերամշակու – թիւն, տեղ տեղ ստեղծագործութիւն : Յապաւում , յաւելում, կարկատուք : Զը – մոռնալ ընդօրինակողներու եւ տպագրիչ – ներու կատարած խաթարումները : Բայց այս բոլորէն անկախ, ամէն մէկ բառի դետեղման , ամէն մէկ նախադասութեան հէնքին մէջ՝ կը չողայ Շէյքսփիրեան հանճարին յոլքը, առանց որու՝ դիակ է – ին եւ դիակ պիտի մնային փոխառութիւն կոչուած առաղձները :

Փոխառութիւնները միշտ ալ կատար – ուած են ժողովուրդներու մէջ , — մէկ հեղինակի մէջ կ'ապրին երբեմն բազմա – թիւ հեղինակներ : Հոմերոս մէկ անձ չէ, ոչ ալ Նահապետ Քուչակ : Մէ՛կն է սա – կայն որ կը բիւրեղացնէ :

(Ի դէպ՝ քննադատ մը դիտել կուտայ թէ գրողին եւ փոխ առնողին, եթէ կ'ու – զէք՝ բանագողին վերաբերեալ դատերուն մէջ կորսնցնողը միշտ անտաղանդ գրողն է, ինչպէս կէօթէի եւ Հենտէլի պարա – գաներուն մէջ այս երկու տաղանդաւոր·· բանագողներն են որ չահած են) :

Գրականութեան պատմութեան մէջ գա – տակարդ մը գրողներ կան, որոնց մօտ հրաշալի տարակոյսը , ափսո՛ս, թա – թախուած է ախտաբանական լոգիկայի մը աւազանին մէջ, այնքան որ տարա – կոյսին բեւեռը, փոխանակ ուղղելու դէ – պի զարմանք կամ արուեստին դուռները, կը սոխպուին ուղղել դէպի նախանձ : Ահա թէ ի՛նչպէս կ'ըլլայ որ «բանագող» կը հռչակուի Բաֆֆի (Մասիս , 1884 Հոկտ· 13) : Կամ յաչագկոտ բերաններ ոչ միայն « բանագող» կ'անուանեն Շէյքսպ – փիրը, այլ եւ··· վաշխառու, ձիապան , օմ տը փայ , մսավաճառի աչկերտ , յու – նական սիրոյ երգիչ , ազատ – որմնադիր (Ֆրան – մասոն), մտադար, խման, կը – նախորշ, մարդատեաց, նոյնիսկ կաղ՝ վկայութեան կանչելով թիւ 37 եւ 89 հնչեակները :

Եթէ տխուր ու վայրենի հեղինակնե – րուն թողունք, ո՛ղջ մնայ լոգիկան , հնչեակներէն կամ ողբերգութիւններէն փրցուած տող մը կամ խօսք մը ապացոյց առած՝ կրնան հաստատել թէ··· սատա – նան է գրած , խնայելով մեզի այն թէ դոյութիւն չունի··· Շէյքսփիր անուամբ հանճար մը, ճիշդ ինչպէս Թէոֆիլ Քայ – եօ , մաղելով ամբողջ Հոմերոսը , կը հաստատէ թէ Տրովադան կը գտնուի ··· Անգլիոյ մէջ, (երեք դիրք հրատարակած է՝ այդ պրպտումներուն համար) :

Խնդիրը հետեւեալն է .—

Հոմերոսի անունով մեզի հասած ժա – ռանգութիւնը յունական գործ է , — ի՛նչ փոխառութիւններ ալ կատարուած ըլլան՝ խմորը հասունցած է յունական տաշտի մէջ եւ ստացած հելլենական հան – ճարին դրոշմը : Քուչակի անունով մեզի հասած ժառանգութիւնը հայկական գործ է, ի՛նչ ազդեցութիւններ ալ կրած ըլլայ :

Ի՞նչ փոյթ, ուրեմն, թէ այս հանդի – սութեամբ մեծարուած ստեղծագործու – թեանց հեղինակը Շէյքսփիր էք կոչեր կամ Պէյքըն, (ինչպէս դրուեցաւ 1850ին՝ առաջին անգամ) , կամ Կոմս սը Ռութ – լանտ, (ինչպէս կը պնդէր Տեմպսն, փրոֆէսէօր Պրիւսէլի համալսարանին) , կամ կոմս սը Տէրպի, (ինչպէս կ'ուզէր հաստատել Ապէլ Լըֆրան, փրոֆէսէօր Քոլէժ սը Ֆրանսի), կամ վերջապէս Մարլօ եւ ուրիշ անուններ, իրողութիւնն այն է որ մեզի տրուածը անգլ· հան – ճարն է : Ժ.Զ· դարուն սկիզբը, երբ եր – կու թատրոն միայն ունէր փարիզ , (Վոլթէր առանց կուտայ բոէթօ անու – նը, այսինքն տօնավաճառներու յատուկ խաղարեմ), Լոնտոն ունէր տասնեւհօթը թատրոն, եւ ժողովուրդ մը կար թայ – մըզի ափերուն վրայ, որ խելայեղօրէն կը ծափահարէր այս գործերը, (արագօրէն հարստացնելով Շէյքսփիրը), որոնց կէսը արդէն հրատարակուած էին Շէյքսփիրի կենդանութեան ժամանակ եւ Շէյքսփիրի անունով :

Կը կրկնեմ,— գործ մը կայ մէջտեղը , — լեզուն կոչուած է մեզրածոր , (ինչ փոռաւոր դաս անոնց որ վէպ կամ պատ – մուածք կը գրեն դաւառիկ բարբառով , սահմանափակ թիւով ընթերցողներու հա – մար թերեւս , — Ժ.Զ· դարուն՝ Շէյքսպ – փիր կը գրէր ոստանիկ լեզուով, համա – նական նուրբ ճաշակով) , իսկ իբրեւ խորք կամ բովանդակութիւն տրուածը՝ բովանդակ աշխարհը , ամէն ժողովուրդի պատկանած մա՛րդը, իբրեւ կենդանի պատկեր ընկերային բարքերու եւ համա – մարդկային հոգեկան ապրումներու :

Բանաստեղծ մը կայ մէջտեղը ,— իր գործերով ներշնչուեր են սերունդներ եւ դարաշրջաններ , եւ ինչպէս կը գրէր Պէն Ճանսըն , 1623ին·

Պանծա՛ , ո՛վ իմ Բրիտանիա , դուն
մէկն ունիս առ ի ցոյց ,
Որուն պարտին իրենց մեծարանքն
յայտնել Եւրոպայի բոլոր բեմերը,
Անիկա չեղաւ մէկ դարու համար , այլ
եղաւ բոլո՛ր ժամանակներու համար:

Երկու դասակարգի կը բաժնուին գրող – ները .—

Գրողներ , որոնք կ'ապրին չնորհին Գրականութեան :

Գրողներ , որոնց գործո՛վ կ'ապրի Գ – րականութիւնը :

Գրական այն գործը , զոր կը փառա – բանենք այս երեկոյ , կը յաւերժացնէ անգլիական գրականութիւնը եւ անգլի – կան հանճարը : Այդ գործը կը կոչուի Շէյքսփիր , որ , կէօթէի բառերով, կը նշանակէ «վերջ չունի» (էայն էնտէ) :

Քաղաքակիրթ ժողովուրդները, որ տարի , ելան մեծարել այդ անսպառ եւ անվախճան հանճարը : Մենք եւս եկէք մատուցանել մեր տուրքը :

Շ· ՆԱՐԴՈՒՆԻ

ԾԱՆՕԹՈՒԹԻՒՆ .— Իմ ճառիս հա –

«ՆԱՀԱՊԵՏԸ»

Նահապետը ճմեռուայ բոլոր նորածին – ների ու նորապսակների բակերում խըն – ձորենիներ տնկեց, Նուբարն իր պահած վերջին մի քանի նուռը տարաւ երեխայ բերած մայրերին: Հիմա Արագածի լան – ջին ընկած այդ խճաչէն պատերով տների ու քարքարոտ շրջակայքի մէջ հեռուից ծառեր էին երեւում , փոքրիկ կանաչ պուրակներ՝ ժայռերին մերկութեան մէջ:

Նորապսակների ու նորածինների տնե – րի առաջ խնձորի ծառեր տնկելը զարմաւ ծէս, աւանդութիւն, զարմաւ առած , օրհնէք ու երբեմն էլ անէծք՝ բարկա – ցած մարդկանց բերանում :

— Մէկ, ծաղկէք, զօրանաք՝ Նահա – պետի խնձորենու պէս ,— ասում էին նո – րապսկաներին, — Թող Նահապետի ար – դար ձեռքով եօթը խնձորի ծառ տնկուի ձեր դրան առաջ, վաօ, անմահական պարտէզի արժանանաք ...

— Ինչի՞ չկարդուիս , տղայ, որ Նա – հապետ ձեր դուռ լէ խնձոր տնկէ, — ա – սում էին ամուսնութիւնից խուսափող վախկոտ ջահէլներին :

— Բալէի դու Նահապետի խնձորներին չարժանանաս ,— բարկացած ժամանակ անիծում էին ծոյլ ու անկարդ տղաներին : Ոռնարձ աղջիկների լաւ վարքով հիա – ցած, ասում էին . « Նուբար բալէի ջուխտ նուռ բերէ քեզի»: Վատերին ա – սում էին՝ « Նուբարի նռան համ բալէի չտեսնես դու, աղջի, քու նման չար պը – տուղ չիտաս » :

Բայց օրհնանքներ աւելի չատ էին լը – սում, քան անէծքներ, որովհետեւ բարի մարդիկ չատ էին Արագածի լանջի այդ դիւղում, իսկ չոր սրտերն էլ փափկում էին, իրենց գիւղի փոխուող, դեղեցկա – ցող տեսքի նման :

Այդ խօսքերը լսում էին Նահապետն ու Նուբարը եւ ուրախ հայեացքներով , ան – խօս նայում էին իրար :

Ձմեռը երկարեց, բայց հէքեաթներն ու պատմութիւնները օտաձերում չէին սպառւում : Նահապետին հիմա հրաւի – րում էին վերեւ, փափուկ թաղիքի վրայ նստելու եւ երբ նա էր խօսում երկրի հին – հին դէպքերից , բոլորը լուռ ա – կանջ էին դնում : Ծխում էր ու պատ – մում էր ու ծխում եւ տուն էր դալիս ուշ դիշերին: Երեխաները քնած էին լինում խորունկ քնով, իսկ Նուբարն արթուն սպասում էր նրա դալուն ու ոտնաձայնից վեր էր կենում, բացում էր դուռը, fուրսու վրայ հաց ու մածուն դրած :

Մի օր էլ Նահապետը չուտ տուն եկաւ ու չէմի վրայ դեռ ոտ չդրած , դողացող ձայնով ասաց .

— Նուբար, դժբախտութիւն ի պատա – հեր, մեծի դժբախտութիւն ...

Նուբարը վախեցաւ :

— Լենին վախճանուեր ի, Նուբար ... հազար, հազար ափսոս ...

Լուռ նայեցին իրար կողքի : Նահապե – տը մինչեւ լոյս ծխեց ու ծխեց :

Մի շաբաթ չարունակ օտաձերում պա – պանձուած նստում ու մտածում էին, թէ ինչ պիտի լինի աշխարհի վիճակը Լենինի մահուանից յետոյ: Թուրքն էլի միտքը չփոխի՞, կուի չկռի՞: Նախապահ Ղու – կասն ու կոմբինիչ Ճարութիւնը զալիս , պատմում էին, թէ ինչպէս , ճիշդ է, Լե – նինը մեռել է, բայց նրա դործը առաջ կը տանեն նրա ժառանգները, նրա ծրագիրը կը յաղթի ամբողջ աշխարհում :

Նահապետն ինչ որ լսում, զալիս տանը պատմում էր Նուբարին :

— Ամբողջ աշխարհի բանուորներ , ռանչպարներ եւ տանջուած մարդիկ ա – սեր են՝ ով որ Լենինի երկրի վրայ կռիւ գայ , ինքը թախտից պիտի յաղթի ...

Վերջապէս այդ ծանր ձմեռն անցաւ : Գարունն անսովոր փարթամ եղաւ : Բա – կերում չատացան խնձորենիները , անցեալ ու նախանցեալ տարիներին տնկածները ծաղկեցին , նորերը չիւեր արձակեցին ու տերեւներ տուեցին : Ջուրն առատ էր , Արագածից սուրում էին զով քամիներ :

Նահապետը դադար չունէր: Կաւաչէն պարիսպը արդէն պաշտպանում էր նրա այգին, իսկ հիմա կաւով ծեփում էր մեծ առուից դէպի իր այգին եկող առուի յա – տակը, որ ջուր չկորչի , փխրեցնում էր հողը, այցելում ուրիշների բակերում դրած տնկիներին :

— Ի՞նչպէս են իմ տանիկները ,— կան – չում էր հեռուից եւ բոլորը հասկանում էին, որ նրա «տանիկները» մատաղ խըն – ձորենիներն են :

Ամառը մի օր յոդնած տուն մտաւ թաս թան խմելու : Նուբարը երեխանե – րին թախտի վրայ նստեցրած՝ չոքել էր նրանց առաջ ու ծիծաղեցնում էր երկու – սին էլ՝ խուտուտ անելով :

— Հայրիկ եկաւ, եկաւ ձեր հայրիկ, ասաց Նուբարը Նահապետին տեսնե – լով,— Ժիրայրիկ՝ ասա հալիկ ... հա – լիկ :

Ժիրայրը զարմացած նայում էր հօր ու մօրը :

— Հալիկ , — յանկարծ պղպջալով արտասանեց Ծովինարը : Հայրն ու մայ – րը չուռ եկան նրա կողմը :

— Հա ... լիկ ...

Երկրորդ անգամ կրկնեց Ծովինարը : Եւ նոյն վայրկեանին էլ կարծես հրաշք կատարուեց· Ժիրայրն էլ հօրը նայելով քրոջ ձայնով կանչեց ...

ՀՐԱՉԵԱՑ ՔՈՉԱՐ

(52 Շար·)

ՀԱՅ ԹԵՐԹԵՐՈՒ ԱՊԱԳԱՆ

—o—

Սրտի անկեղծ ցաւով կը համաբաձա – կինք, կամ յաւէտ կը պարտաւորուինք , յայտարարելու թէ , դէթ Միացեալ Նա – հանգց մէջ, հրատարակուած հայերէն բոլոր թերթերն ալ պատրանքի մէջ են : Հայերէն կարդացողներու թիւը, հետզ – հետէ եւ տարւէ տարի աւելի մեծ հա – մեմատութեամբ , կը պակսի : Պատճառ – ները բացորոշ են : Հին սերունդը որ հա – յերէն կարդալ դրել գիտէ , հետզհետէ կը նօսրանայ եւ անհետանալու վրայ է , իսկ նոր սերունդին մէջ ալ ատոնց թիւը այն – քան քիչ է որ կորուստը չի հատուցուա – կըչեր : Ու լեզուին կորուստին հետ , չատ մեծ համեմատութիւնով մը , կը նը – ւազի չհաղորդութիւնը հայ մշակոյթի եւ պատմութեան մասին :

« Ազգային գիտակցութիւն » բառածը եթէ ոչ ամբողջապէս՝ դէթ մեծ չափով կախեալ է լեզուէն : Ուրիշ խօսքով , երբ մէկը լեզուն կը կորսընցնէ՝ կը կորսընցնէ նաեւ «ազգային գիտակցութիւնը » եւ չհաղորդութիւնը անցեալ կեանքի մը , որ կ'արտայայտուի եւ կը պահպանուի իր գրականութեամբը եւ պատմութեամբը :

Որովհետեւ բարդ ու դժուարին հարցի մը դէմ դիմաց կը գտնուինք՝ չփոթած ենք : Եթէ դժուարինը չենք կրնար ընել (կամ յօժար չենք ընելու) , դիւրին մի – ջոցներ կը փորձենք : Կը խորհինք որ , երբ մերայինք , երիտասարդ կամ չափա – հաս , դուարճացնենք՝ անոնց մէջ ազգա – յին գիտակցութիւնը կ'արթնցնենք կամ կը մշակենք : Բնաւ չենք դատապարտեր յուսահատ միջոցները : Բայց հիւանդ մը դարմանելու համար պէտք եղած դար – մաններուն հարիւրին հինգը ի գործ դր – նելով հիւանդը չապաքինիր : Ցուրտ ի – րողութիւնը այն է թէ որեւէ գիտութիւն միայն կամաւոր եւ յամառ ջանիով ձեռք կը ձգուի : Որեւէ գիտութեան հասնելու կարճ ու դիւրին ճամբայ չկայ : Այսպէս ալ , եթէ մէկը Հայ պիտի ղդայ եւ նա – խանձաւոր ըլլայ իր ազգային ինքնու – րոյնութեան պահպանման , պէտք է որ դժուարին ճամբով քալէ , — լեզուն սոր – վի , մեր ազգային պատմութիւնը սերտէ , հայերէն դիրք ու թերթ կարդայ :

« Դպրոց » կ'ըսենք կ'երթանք : Եւ տեղ տեղ՝ Թոյլ , տեղ տեղ ալ՝ լուրջ եւ ե – ռանդագին աշխատութիւն կը տարուի մշակոյթին դէթ տարերքը հաղորդելու դեռահասակ տղոց եւ աղջիկներու : Այդ – քանը լաւ , բայց ոչ բաւական : Աւելին ի՞նչ է : Ատոր պատմութիւնը երկար է եւ խմբագրական սիւնակի մը սահմանէն դուրս կ'իյնայ :

Ինչ որ սակայն կ'ուզենք չեչտել՝ սա՛ է պարզապէս թէ պէտք չէ որ ինքնախա – բէութիւնով օրօրենք մենք զմեզ : Կիսա – կատար միջոցներով մշակոյթ չի պահ – պանուիր եւ ոչ ալ ազգային գիտակցու – թիւն կը մշակուի օտար միջավայրի մը մէջ ուր ազգայնականութեան լուծիչ հա – լոցին կրակը ահաւոր է :

Մեր կարծիքով , մեր ազգային գիտակ – ցութիւնը պահպանելու համար աշխատող մարդիկը , հրապարակի վրայ անոնք են որ , հակառակ ամէն տեսակ յուսահատե – ցուցիչ դժուարութիւններու եւ արգելք – ներու , հայերէն կը յամառին դրել : Ամբ – բաղիրները՝ այդ չարքին մէջ՝ կրակին ճիշդ ճակատը կը կենան , որպէս արի հե – րոսներ : Ապա՝ բանաստեղծները , հոգ չէ թէ ոմանք վարանոտ գրիչներով , ու – րիշներ՝ ներշնչուած գրիչներով , եւ ան – չուչա՝ հեղինակները , առանց նկատելու անոնց հեղինակութեանց քննական ար – ժանիքը : Մենք կը խօսինք ի մասին ըն – դհրման եւ ծառայութեան՝ հայ դիրքին , որեւէ ձեւի տակ : Մենք գրականութեան կամ , աւելի ընդհանրական եւ համա – պարփակ առումով , « հայ մշակոյթի » տեւականացման նուիրուած ոգիին փա – ռաբանութիւնն է որ կ'ընենք : Եթէ մեզի հարցուէր որ , եթէ չքանչաններ բաշխը – ւէր , ըսենք , ազգային իշխանութեանց կողմէ՝ ազգային ծառայութեան արժա – նիք գնահատելու համար , որո՞նք պիտի յանձնարարէինք այդ պատուին համար , անվարան պիտի ըսէինք՝ ամէնէն առաջ մեր խմբագիրները : Այն համոզումը ու – նինք թէ այդ մարդիկը ամէն օր իրենց ուժերը կը զոհեն մեր մշակոյթը կենդա – նի պահելու համար : « Նիւ Եորք Թայ – մզ»ի խմբագիր ըլլալը թէ պատիւ է եւ թէ հանդիստ ու ապահով կեանքի երաշ – խիք : Մենք ճանչցած ենք «Թայմզ»ի հին խմբագրապետներէն գոնէ մէկը , որ չա – տոնց մեռած գացած է : Իր տունն ալ գտնուած ենք մէկ քանի անգամ : Ոչ մէկ հարուստի տունը՝ ուր մտած ելած ենք՝ դերազանց գտած ենք ճոխութիւնով քան այս խմբագրապետին տունը , ուր կ'ապ – րէր ան : Իսկ մեր թերթերուն խմբա – գիրները քար կ'ուտեն եւ աղքատ կ'ապ – րին , բայց հարուստ են ներքին անչէջա – նելի սիրոյ կրակով մը ազգին , դիրին եւ մշակոյթին ծառայելու : Եւ ի՜նչ չքանը – չան , — յաճախ խայթ , արհամարհանք , անարդանք ... : Ո՞վ աւելի կը պատժուի քան խմբագիրը մը , եւ ո՞վ աւելի կը համ – բերէ ու կը տոկայ , — նորէն խմբագիրը մը : Մենք գանգատ չունինք , բայց ոչ ալ երբեք օր մը օրանց գանգատ լսած ենք որեւէ մէկէն մեր խմբագիրներէն՝ որոնց անձամբ ծանօթ ենք :

Միակ քաջալերութիւնը , զոր կրնան տալ Հայերը իրենց թերթերուն խմբա – գիրներուն՝ իրենց նախասիրած թերթե – րուն բաժանորդագրուելն է : Եւ այդ իսկ կը դյացուի անոնց , աւազ : Բոլոր հայ թերթերուն (օրաթերթ , շաբաթաթերթ , ամսաթերթ հաշիւի մէջ ըլլալով) սպա – ռումբ Միացեալ Նահանգաց մէջ , 25·000ը չ'անցնիր , ինչ որ ըսել է թէ տասնէն մէկը կը հաղիւ հայերէն թերթի մը երեսը կը տեսնէ այս երկրին մէջ : Եւ այդ 25 հա – զարին ալ մէկ երրորդը ձրի կը դրկուի :

Հայ լրագրութիւնը իր լեզուն չի կոր – նար փոխել , եւ մնալ հայ լրագրութիւն : Եւ լեզուն ալ եթէ փոխուի՝ ընթերցողնե – րու թիւը պիտի չաւելնայ : Ասիկա դա – տարկ ենթադրութիւն մը չէ , հապա փոր – ձով հաստատուած իրողութիւն մը : Կ'ա – ռարկուի յաճախ թէ հայերէն չեն կրնար կարդալ : Շատ լաւ , եթէ անդլերէն դրուի ու մատուցուի , կը կարդա՞ն : Շատ քիչեր բաղդատաբար , որովհետեւ չեն հետաքրքրուիր հայ մշակոյթով : Իսկ անոնք որ կը հետաքրքրուին՝ արդէն կախեալ չեն պարբերաթերթերէ : «Փըն – ծրողը կը գտնէ» : Մարդ մը եթէ փա – փաք ունի սորվելու , տեղեկանալու իր ազգին մշակոյթին մասին , պիտի դիմէ աղբիւրներու , որոնք մատչելի են դրա – տուներու մէջ : Բայց պէտք է փնտռէ : Մենք երբեք չենք ընդունած առարկու – թիւնը թէ իրենց հասկցած լեզուովը մա – տակարարելու է տեղեկութիւնը կամ դի – տութիւնը որ սորվին : Իրենց հասկցած լեզուովն ալ կուտաս եւ ընդունողները անչէն համեմատութիւն մը կը կազմեն ատուար հասարակութեան մը մէջ , որ – պիսին է Միացեալ Նահանգաց Հայու – թիւնը :

Մամբակիրները իրենց լիակատար բաժի – նը կը կատարեն , եւ ատոնք միայն ափ մը մարդիկ են : Հայ համայնքն ալ ընե – լիք մը չունի՞ միթէ :

Ա. Ա. ՊԵՏԻԿԵԱՆ

ՍՏԱՑԱՆՔ

« ԳՈՑԱՄԱՐՏ » օրացոյց , 1965 , հը – րատարակութիւն Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Մարսէյլի Հրճանի : Պատկերազարդ եւ գունաւոր :

ՍԻՐՏՍ ԲԱՑԵՄ

—o—

Սիրտս բացեմ այս օրերին,
Այս արեւին, այս ճորերին,
Այս կապուտակ առաւօտին,
Այս ուռենուն՝ առուի մօտիկ,
Եղրեւանու մարմանդ բոյրին ,
Ցայտաղբիւրի լոյս համբոյրին,
Այս բարերին, այս ճուներին,
Քանդակազարդ այդ դուներին,
Ծիածանին այս բարակերտ ,
Աղջիկներին մեր աչագեղ ,
Վարդ փորագրող այս պատանուն,
Վարպետներին մեր անանուն ,
Այս աղջկան ճարտարապետ ,
Այս շէկ աշնան՝ շռայլ ու պերճ ,
Թարթիչների Ֆո թրերին,
Հայեացքների Ֆո հրերին :

Սիրտս բացեմ ես բոլորի՞ն ,
Ժողովրդիս լաւի՞ն , ճորի՞ն :

ՎԱՀՐԱՄ ԱԼԱԶԱՆ

ԼՐԱՏՈՒ ԱՐՈՒԵՍՏԻ

Վարդա , նոր եւ մեծ անուն մը Ֆրան – սայի լուսանկարչական արուեստին , ո – րու ցուցահանդէսին բացումը կատարուե – ցաւ Փարիզի Գեղարուեստից վար – ժարանը , անցեալ Հինգշաբթի , գտակն է Լա Ռոչ – Պերնարի ծա – նօթ լուսանկարիչ կարապետ Վարդա – պետեանի :

Աւելի լաւ քան ոեւէ մէկը Մաք Օր – լանն է որ կը խօսի մեր հայրենակիցին արուեստին մասին , ցուցահանդէսի տետ – րակին նախաբաժնին մէջ : « Վարդա , գիտակից ստեղծագործ մըն է , որ կը փնտռէ եւ կը գտնէ խորհրդաւոր պայծա – ռութիւնը ,— գիտութիւնը որ կեանք կուտայ անձանօթ դէմքի մը : Վարդա , գտած եւ ձեռք ձգած ըլլալով այդ լոյսը , որուն փայլը ուրիշները կը նախընտրեն ծածկել , կը վերադառնայ իր աշխատա – նոցը : Գոհ է , գրեթէ երջանիկ ինչպէս մարդը որ լաւ գործ մը տեսած է եւ որ հակառակ անոր որ ունի , կը սպասէ իմ – բոնուած վարձատրութիւն մը : »

Ցուցահանդէսը ներկայացուց ակադե – մական Անտրէ Մօրուա , ցուցադրուած նկարներուն մէջ , յիշենք .— Լուի Արա – կոն , Մարսէլ Ակար , Ժորժ Օրիք , Շարլ Ազնաւուր , Հերվէ Պազէն , Պրօյլի դուք – սը , Ժոդէֆ Քէսէլ , Ժան Ռոսթան , Ա – մա Սալմանքրու , Զատրին , եւն. :

ՀԱՂՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ի գիտութիւն Մարսէյլի Թեմի Հայու – թեան կը ծանուցանենք թէ 1915ի ան – պատմելի եղեռնի յիսնամեակը մեծ չու – քով պիտի տօնուի Ազգային Կեդրոնական Վարչութեան նախաձեռնութեամբ :

Դ.ԻՒԱՆ
ԱԶԳԱՅԻՆ ԱՌԱՋՆՈՐԴԱՐԱՆԻ

ԷԿԵՐԻ ** ** ԱՍՏՂԵՐԸ

Մեքչէի կնոջ ափին մէջ դրաւ չղթան :
— Որո՞ւն հետ պիտի կարդուի :
— Ադամ Ֆիւրիչչի , թաղուհիին զըն – դապետին հետ : Արդեօք կը ճանչնա՞ք :
Մեքչէի լրջացած՝ ոչի նշան ըրաւ գլո – խով :
— Լաւ երիտասարդ մըն է , — կը պարծենար կինը , — թաղուհին գաւր է գոյն աղջկանս համար :
— Աստուած երկար կեանք տայ , — ըսաւ Տոպօ :
Մեքչէի թրքական հագուստներն ու անպարզ դէնքերը Տոպօյի զինուորներուն ընծայեց : Ու պատրաստուեցան մեկնե – լու :
Մեքչէի գլխարկը առնելով սրտնեղած մար՝ իմնի տրուած էր առաւելագոյն մէկ ժամ : Լոնտոնի Հայոց Տան Վարչութեան Մշակութային Գործերու Յանձնախումբը որոշած է անգլերէնի թարգմանել եւ տը – պագրել այս ճառը ,— ահա թէ ինչո՛ւ եր – կար է եւ ինչո՛ւ մասեր միայն կարդաց – ուեցան հանդիսութեան մէջ , (հրապա – րակաւ իրենց խոստացայ ամբողջու – թեամբ նախ տպել Յառաջի մէջ) :

Շատ կ'ուզէի դեռ խօսիլ Շէյխփիրի օ – փերաներու մասին , (Կունոյի գործը՝ Ռոմէօ եւ Ժիւլիէթ , Վէրտիի գործը՝ Մակպէթ եւ Օթէլլօ , ինչպէս եւ երաժըշ – տական այլ ամուսնութիւններ Շէյքս – փիրի գործին հետ) , նաեւ նկարիչներու Շէյխփիրեան ներշնչումներու մասին (Տըլաքրուա , Ֆորօ) , բայց շատ պիտի դժուարանար Յանձնախումբին աշխա – տանքը :

Յաջորդով՝ ճառին կարեւորագոյն մա – սը .— Հայկական տուրքը՝ Շէյխփիրի պանծացումին մէջ , ուր կը պանծացուի նաեւ... Հայութեան վաղաժամ եւ յարա – ժամ աւիշը :

Շ. Ն.

Աբեւելեան կողմէն բերդին պարիսպնե – րը Մարմարայի ալիքները կը լզեն , միւս կողմերը փայտաչէն տուներ կը չրջապա – տեն :

Ասիկա հռչակաւոր եսիքուլէճի է , այ – սինքն Ենիճնաչտարակը :

Այս եօթը աշտարակներուն մէջ դիզ – ուած էին Սուլթանին բոլոր այն գանձե – րը՝ որոնք այլեւս իր պալատին մէջ չէին կրնար մտնել :

Մէջտեղի երկու աշտարակներուն մէջ՝ ոսկին եւ մարգարիտները . դէպի ծով նա – յողներուն մէջ՝ պաշարումի գործիքնե – րը , ձեռքի զէնքերը ու արծաթեղէնները : Միւս երկուքին մէջ հին զէնքերը , հին վաւերաթուղթերն ու դրքերը :

Հոն , եօթնաչտարակին մէջ կը պահ – ուէին նաեւ արքունական գերիները , ի – րարմէ տարբեր կերպերով : Ոմանք չորե – թայի գարնուած ու մուխ քարէ որջերու մէջ . ուրիշներ այնքան հանգստութեամբ ու ազատութեամբ , կարծես իրենց տունը ըլլային . կրնային պտըտիլ բերդին պար – տէզներուն մէջ , բանջարանոցին մէջ , աշ – տարակներու պատշգամներուն վրայ , բաղնիք առնել եւ ծառաներ ալ պահել ու նամակ գրել , կրնային այցելուներ ընդունիլ , երաժիշտներ կանչել , ուտել խմել . միայն դուրս չէին կրնար ելլել :

ԿԵԶԱՆ. ԿԱՐՏՈՆԻ

(Շար.)

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցւոյ դիւանը ստացած է հետեւեալ նուէրները. Այրի Տիկին Լեւոն Մուրատեան հարիւր ֆրանք, Տէր եւ Տիկին Եդուարդ Պապեան յիսուն, փոխան Ծաղկեպսակի Գառնիկ Գէորգեանի մահուան առթիւ, Փարիզի եկեղեցւոյ գմբէթի նորոգութեան յատկացնելու համար :

×

ՄԱՐՍԷԼ

Ազգ. Առաջնորդարանը խորին շնորհակալութեամբ ստացած է փոքրիկն Անիի հոգեհանգստեան առթիւ հետեւեալները. Պ. Պ. Նշան Քէհեայեան, Գրիգոր Թիւթիւնեան, Մարի Գոչալեան տասնական ֆրանք :

Ողբ. Յարութ. Եղիազարեանի մահուան առթիւ փոխան Ծաղկեպսակի Պ. Աբրահամ Գաբրիէլեան տասը ֆրանք :

ՃՇԴՈՒՄ ՄԸ.— Նոյ. 1ին Փրատոյի եկեղեցւոյ մէջ Ազգ. Առաջնորդարանին եղած նուէրները Տէր եւ Տիկին Փիլիպ պոս Պօյաճեանէ քսան, Տէր եւ Տիկին Գրիգոր Եէլքովանեանէ 10, Տէր եւ Տիկ. Գրիգոր Պօյաճեանէ 10, Եղիչէ Հայրապետեան հոգեհանգստեան առթիւ են եւ ոչ թէ Արամ Ֆրէնկեանի :

×

Ազգ. Առաջնորդարանը շնորհակալութեամբ ստացած է Քլէման Խոդեանէ 20 ֆրանք իր զաւկին ամուսնութեան առթիւ, նոյն առթիւ կնքահօրմէն՝ վարդեվառ Գամպէրեանէ՝ 30 ֆրանք :

×

Ֆ. Կ. Խաչի Վիէնի մասնաճիւղը շնորհակալութեամբ ստացած է Տէր եւ Տիկին Նաճարեանէ քսան ֆրանք, Պ. Մարկոս Նաճարեանի ապաքինման առթիւ, իր զաւակներուն է նպաստ :

×

Պորտոյի Հ. Յ. Դ. Մուրատ խումբը շնորհակալութեամբ ստացած է Տէսինէն Վ. Մատոյեանէ (Սեբաստացի) 10 ֆր. :

×

Կապ. Խաչի Ալֆորվիլի մասնաճիւղը շնորհակալութեամբ ստացաւ Մանուկ Յովակիմեանէ յիսուն ֆրանք առ ի բարեգործութիւն, այն հոգածութեան դոր Մխիթիւնը ցոյց տուած էր իր զաւկին զինուորական ծառայութեան շրջանին :

Կապ. Խաչի Ալֆորվիլի մասնաճիւղը շնորհակալութեամբ ստացաւ Տէր եւ Տիկին Ղազարոս Իչխանեանէ քսան ֆրանք, փոխան Ծաղկեպսակի Այրի Տիկին Անդինէ Թաղւորեանի մահուան առթիւ :

×

Լիոն.— Ֆ. Կ. Խաչի Լիոնի մասնաճիւղը շնորհակալութեամբ ստացած է Տէր եւ Տիկին Ա. Տիմէճեանէ 30 ֆրանք, իրենց Թոռնիկին Սեզայի ծննդեան առթիւ :

ՅԱԻԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Կապ. Խաչի Ալֆորվիլի մասնաճիւղը խորին ցաւակցութիւն կը յայտնէ Եր. ուանդ Ճանկէօզեանի, Տէր եւ Տիկին Թիւրեաքեանի եւ ընտանեկան պարագայ. ներուն իրենց մօր Այրի Տիկին Սօֆի Ճանկէօզեանի մահուան առթիւ ու կը նուիրէ փոխան ծաղկեպսակի 30 ֆրանք հաւատոյ ընտանիքի մը :

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ՏԷՍԻՆ.— Ֆ. Կ. Խաչի Տէսինի մասնաճիւղը Մանուկներու «Օր»ը կը տօնէ Յունուար 10ին, կիրակի կէսօրէ ետք ժամը 3ին Հ. Յ. Դ. Տան մէջ, մասնակցութեամբ դպրոցի աշակերտութեան, դեկավարութեամբ ուսուցիչ Պ. կանանեանի :

Արտասանութիւններ, տրամախօսութիւններ եւ հաճելի անակնկալներ :

×

Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանի դեղարուեստական ցերեկոյթը Մարտ 21ին :

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

Գազանճեանց Սուրէն ծնած Սալմաստ (Պարսկաստան) կը կարծուի ըլլալ Մէքսիքօ, ճանչցողներէն կը խնդրուի տեղեկացնել Պ. Տէրտէրեանի,

Cité Corsy B. 11 — Aix-en-Provence
(B. du Rh.)

Արտասահմանի թերթերէն ալ կը խնդրուի արտատպել :

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

Հ. Յ. Դ.

ԼԻՈՆ.— Հ. Յ. Դ. Լիոնի «Վարանդեան» կոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր ընկերները այս Ուրբաթ, ժամը 20·30ին, սովորական հաւաքատեղին :

ՊԱՆԵՒՕ – ՔԱՇԱՆ.— Հ. Յ. Դ. «Արծիւ» ենթակոմիտէին ընդհ. ժողովը այս երեքշաբթի (1 Դեկտ.) ժամը 20·30ին, ծանօթ հաւաքատեղին : Կարեւոր օրա – կարգ :

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ՏՕՆԱԿԱՏԱՌ

ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

Տօնատառի աւանդական մեծ հանդէսը, կիրակի՝ Դեկտեմբեր 20, ժամը 4ին, վարժարանի թատերասրահին մէջ :

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Ս. Խաչ Ընկերակցութեան տարեկան պարահանդէսը Փետրուար 28ին :

×

ՄԱՐՍԷԼ.— Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Ռոստոմ խումբի տարեկան պարահանդէսը Դեկտեմբեր 12ին, Ալհամպրայի սրահներուն մէջ :

Հ. Բ. Ը. ՄԻՈՒԹԵԱՆ
ՏԱՐԵԿԱՆ
ՄԵԾ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

Հայ Բարեգործական Ընդհանուր Միութեան Փարիզի մասնաճիւղի տարեկան մեծ պարահանդէսը այս տարի եւս տեղի կ'ունենայ ԺՈՐԺ Ե.ի մեծ սրահներուն մէջ, Փետրուար 21ին, Կիրակի, մասնակցութեամբ Տիկնանց Ցանձնախումբի եւ երիտասարդաց Ակումբին :

Կը խնդրուի նկատի ունենալ :

ՏՕՆԱԿԱՆ ՕՐԵՐԸ
ԿԸ ՄՕՏԵՆԱՆ

ՆԱՃԱՐԵԱՆ
ՆՊԱՐԵՂԷՆԻ ՄԵԾ ՎԱՃԱՌԱՏՈՒՆԸ

Կը հաղորդէ իր հին եւ նոր յաճախորդներուն խանութին վերաբացումը բոլորովին նորոգուած :

— * —

ՀՈՆ ԿԸ ԳՏՆԷՔ ԻՆՁ ՈՐ ՁԵՐ ՄՏՔԻՆ ԿԱՆՑՆԻ :

Ընտիր ապուխտ, կորուած յատուկ մեքենայով :

Ամէն տեսակ նպարեղէն եւ համեմ, արեւելեան աղանդերներ, Հալէպի պիստակ, կաղինի, նուշի միջուկ, ֆաֆահիւէք, դդումի կուտ թարմ, Մալաթիայի խաղողէ պատրաստած պէէմզ եւ բահին :

Բոլոր խմիչքները զրոս կը փոխադրեմ, Շամբանեըէն օղի եւ բոլոր ախորժարեր խմիչքները (ափերի – բիփ) :

ԾՐԱՐՆԵՐՈՒ ԱՌԱՔՈՒՄ
ՖՐԱՆՍԱ ԵՒ ԱՐՏԱՍԱՀՄԱՆ

Մաքուր եւ արագ սպասարկութիւն Ամէն օր նոր ապրանքներ :

—*—

ՆԱՃԱՐԵԱՆ
Maison NAJA

SPÉCIALITÉS FRANCO - ORIENTALES

Alimentation — Confiserie
Conserves — Fruits secs
Légumes secs — Epices

12, RUE DE L'ARC
MARSEILLE (1e)
Téléph. : 20-87-69

GRAND RÉVEILLON
DU NOR SEROUND
ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ ԶԱՐԹՕՆՔԸ

Հինգշաբթի Դեկտեմբեր 24, ժամը 21էն սկսեալ
RESTAURANT « PAVILLON BLEU »
52, Route de Vaugirard, BAS-MEUDON

Հայկական մթնոլորտ, առաջնակարգ նուագախումբ, բացառիկ ճաշ, գինի եւ անակնկալներ

ԱՄԲՈՂՋԸ՝ 35 ՖՐԱՆՔ

ՏԵՂԵՐԸ ԱՊԱՀՈՎԵՑ�էՔ

Արձանագրուիլ Նոր Սերունդի խումբերուն մօտ եւ ակումբը՝
17, Rue Bleue, PARIS (9e)

Արձանագրութիւնները կը փակուին Դեկտեմբեր 15ին :

ՓԱՐԻԶԱՀԱՅ ՏԻԿՆԱՆՑ ՄԻՈՒԹԵԱՆ
(ՈՐԲԵՐՈՒ ՕԳՆՈՒԹԵԱՆ ՄԱՐՄԻՆ)
ՏԱՐԵԿԱՆ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

Կիրակի 29 Նոյեմբեր ժամը 17էն կէս գիշեր
DANS LES SALONS DU GRAND - HOTEL
12, Bd. des Capucines

ORCHESTRE
Մուտք 10 ֆրանք

ATTRACTIONS
Ամբողջ ներկայացողներուն կէս գին
Ապահովել սեղանները WAG. 38-54

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ
ՀԱՅ ԱՐԻՆԵՐՈՒ ՄԻՈՒԹԵԱՆ
ՓԱՐԻԶԻ ՇՐՋԱՆԻ
ՏԱՐԵԿԱՆ ՑԵՐԵԿՈՅԹԸ
Կիրակի, Մարտ 7, կէսօրէ վերջ ժամը 2·30ին, *Սալ տը լա Շիմի :*

Ծնունդ եւ Կաղանդ

Noël et Nouvel An

AU

LIBAN-SYRIE-JORDANIE

(TERRE-SAINTE)

Դեկտ. 22 կամ 23էն Յունվ. 2 կամ 3

ՇԱՏ ՄԱՏՉԵԼԻ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐ

Կազմակերպուած ճամբորդութիւն
(Անդամներուն վերապահուած)

R. S A M A H A
(Secrétariat
Terres et Lumières d'Orient)

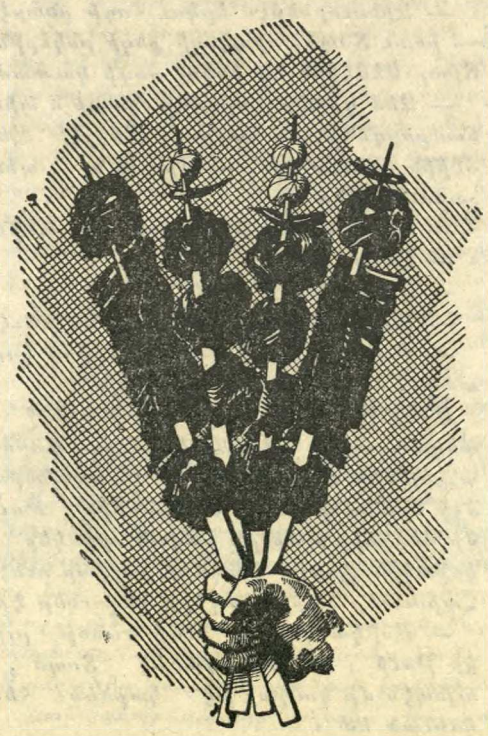
Nouvelle adresse
PERMANENCE ORIENTOURS
TOURISME LIBANAIS
46, Bd. St-Michel, PARIS (6e)
Tél. : DAN. 92-26

ԱՆՆԱԽԸՆԹԱՑ
ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՈՍԿԻ ՇՔԱՆՇԱՆ
Modèle Deposé
Թանկագին ու Մնայուն
Ամէնէն Սիրուն Նուէրը

Պարզ ձեւ՝ 200 Ն. Ֆ.
Շրջանակով 300 Ն. Ֆ.

Գնելու համար դիմել՝
EDOUARD KHEDERIAN
66, Rue Lafayette.
PARIS (9e)
Tél. : PRO. 11-63
Expédition contre-remboursement

ՃԱՇԱՐԱՆ
ԵԱՐ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ ԳՐԻԳՈՐ ԹԻԻԱՆԵԱՆ

Եւրոպական, հայկական եւ կովկասեան ընտիր ճաշեր :

Առաջնակարգ կովկասեան խորովածներ :

ՀԱՃԵԼԻ ՄԹՆՈԼՈՐՏ

AU CŒUR MÊME DES CHAMPS-ÉLYSÉES

4, RUE ROBERT-ESTIENNE
(coin Rue Marbeuf) PARIS-8e
Téléph. : BAL. 31-21 et 30-84
Métro : F. D. Roosevelt